

VÂHİDÎ

Hâce-i Cihân ve Netîce-i Cân

İNCELEME - TENKİTLİ METİN

HÂCE-İ CİHÂN ve NETİCE-İ CÂN
İNCELEME - TENKİTLİ METİN

Yayına Hazırlayanlar:

Prof. Dr. Turgut Karabey
Yrd. Doç. Dr. Bülent Şığva
Arş. Gör. Yusuf Babür

*Kitabın içeriği ile ilgili tüm hukuki sorumluluk
yayına hazırlayanlarına aittir.*

ISBN: 978-605-342-195-5
Sertifika no.: 11382

Akçağ Yayınları: 1282
Eski Türk Edebiyatı: 66

1. Basım: Ankara 2015

Mizanpaj: Emel YALÇIN

© Akçağ Yayınları 2014

Fikir ve Sanat Eserleri Yasası gereğince bu eserin yayın hakkı
anlaşmalı olarak Akçağ Yayınları'na aittir. İzinsiz kısmen ya da
tamamen çoğaltılıp yayınlanamaz.

Baskı

Poyraz Ofset
Tel: (312) 384 19 42

Cilt

Balkan Cilt Sanayi
Tel: (312) 267 09 52

Akçağ Basım Yayın Pazarlama A.Ş.

Tuna cad. No. 8/1 Kızılay-Ankara
Tel: (312) 432 17 98 - 433 86 51 Faks: (312) 432 28 52

akcag@akcag.com.tr
www.akcag.com.tr

VÂHİDÎ

Hâce-i Cihân ve Netîce-i Cân

İNCELEME - TENKİTLİ METİN

Yayına Hazırlayanlar:

Prof. Dr. Turgut Karabey
Yrd. Doç. Dr. Bülent Şığva
Arş. Gör. Yusuf Babür

**“Bu Çalışma
Erzincan Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri
Koordinasyon Birimince Desteklenmiştir.
Proje Numarası: SOS-A-311212-0002”**

İçindekiler

ÖN SÖZ.....	IX
KISALTMALAR.....	XI

BİRİNCİ BÖLÜM VÂHİDÎ HAYATI VE ESERLERİ

Hayatı	1
Eserleri	23

İKİNCİ BÖLÜM ESERİN ŞEKİL VE MUHTEVA ÖZELLİKLERİ

Nazım Şekilleri ve Edebi Türler	32
Vezin	33
Seci.....	34
Eserde Adı Geçen Taifeler ve Özellikleri.....	35

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM TRANSKRİPSİYONLU TENKİTLİ METİN

Nüsha Tavsifleri.....	55
Transkripsiyonlu Tenkitli Metin.....	57
Kitâb-ı Tarîkat-nâme-i Hâce-i Cihân ve Netîce-i Cân Te'lif-i Vâhidî 'Aleyhi'r-Rahmeti Ve'r-Rıdvân.....	57
Der-Naşıhat Ez-Rûy-ı Hâkîkat Berây-ı Tâlibân-ı Tarîkat	61
Der Na't-ı Nebî Şallâ'l-lâhu 'Aleyhi ve Sellem ve 'Alâ Âlihi [6a KK] ve Aşhâbihi Ecma'în.....	71
Der-Na't-ı Çâr-Yâr-ı Kibâr Rıdvânü'l-lâhi 'Aleyhim Ecma'în	72
Der-Midhat-i Pâdişâh-ı Dîn-i İslâm ve Penâh-ı Kâffe-i Enâm	73
Du'â Ez-Berây-ı Padişâh.....	75
Der Münâcât İlâ'l-kâdıyü'l-hâcât.....	75
Der-Beyân-ı Sebeb-i Te'lif-i Kitâb ve Taşnîf-i Hıttâb ve Âverden-i 'Özr-i Takşîr-i Hîş Be-Pîş-i Ehl-i Dâniş ve Dür-Endiş ve Melâmet-kerden-i Nefs-i Serkeş ü Bed-Fi'l ü Bed-Kîş.....	81
Der-Âgâz-ı Kitâb Güyed	97
Der-Hulâşa-ı Suhan Be-Tarîk-i Remz-i Kühen	100
Ziyâfet Kerden-i Hâce-i Cihân Ez-Behr-i Zâden-i Netîce-i Cân	105
Âmeden-i Tâyife-i 'Acîb ü Garîb Vücühla Kalendarân Be-Hân-kâh-ı Hâce-i Cihân.....	119

Der Hülāsā-ı Şūhan Ez Zebān-ı Kalendarān-ı Kühen	120
Cevāb Dāden-i H̄'āce-i Cihān Be Sūhānān-ı Pīr-i Kalendarān	128
Āmeden-i Tāyife-i Abdālān-ı Rūm Be-Hān-kāh-ı H̄'āce-i Cihān.....	144
Der-Hülāşa-i Suhan Ez-Zebān-ı Abdālān-ı Rūm-ı Küheni.....	147
Cevāb Dāden-i H̄'āce-i Cihān Be-Pīr-i Abdālān-ı 'Üryān	157
Āmeden-i Tāyife-i Haydariyān Be-Hān-kāh-ı H̄'āce-i Cihān.....	171
Der Hülāşa-i Sūhan Ez-Zebān-ı Haydariyān-ı Kühen.....	173
Cevāb Dāden-i H̄'āce-i Cihān Be-Sūhānān-ı Pīr-i Haydariyān	180
Āmeden-i Tāyife-i Cāmiyān Be-Hān-kāh-ı H̄'āce-i Cihān.....	198
Der-Hülāşa-i Suhan Ez-Zebān-ı Cāmiyān-ı Kühen.....	200
Cevāb Dāden-i H̄'āce-i Cihān Be-Sūhānān-ı Pīr-i Cāmiyān	207
Āmeden-i Tāyife-i Bektāşiyān Be-Hān-kāh-ı H̄'āce-i Cihān	215
Der-Hülāşa-i Suhan Ez-Zebān-ı Bektāşiyān-ı Kühen	217
Cevāb Dāden-i H̄'āce-i Cihān Be-Sūhānān-ı Pīr-i Bektāşiyān	221
Āmeden-i Tāyife-i Şems-i Tebriziyān Be-Hān-kāh-ı H̄'āce-i Cihān	229
Der-Hülāşa-i Suhan Ez-Zebān-ı Şemsiyān-ı Kühen	231
Cevāb Dāden-i H̄'āce-i Cihān Be-Sūhānān-ı Pīr-i Şemsiyān	235
Āmeden-i Tāyife-i Mevleviyān Be-Hān-kāh-ı H̄'āce-i Cihān	243
Der-Hülāşa-i Suhan Ez-Zebān-ı Mevleviyān-ı Kühen	245
Cevāb Dāden-i H̄'āce-i Cihān Be Sūhānhā-yı Şeyh-i Mevleviyān	254
Cevāb Dāden-i Mollā-yı Rūm Be-Kelām-ı Manzūm	
Be-'Ulemā'-ı Ma'lūm.....	261
Āmeden-i Tāyife-i Edhemiyān Be-Hān-kāh-ı H̄'āce-i Cihān.....	270
Der-Hülāşa-i Suhan Ez-Zebān-ı Edhemiyān-ı Kühen.....	271
Cevāb Dāden-i H̄'āce-i Cihān Be-Sūhānān-ı Şeyh-i Edhemiyān.....	276
Āmeden-i Tāyife-i 'Ālimiyān Be-Hān-kāh-ı H̄'āce-i Cihān.....	284
Der-Hülāşa-i Suhan Ez-Zebān-ı 'Ālimān-ı Kühen	285
Cevāb Dāden-i H̄'āce-i Cihān Be Sūhānān-ı 'Ālimān	293
Der Hülāşa-i Suhan Ez Naşihat-ı 'Ulemā-yı Kühen	296
Āmeden-i Tāyife-i Şūfiyān Be-Hān-kāh-ı H̄'āce-i Cihān.....	305
Der Hülāşa-i Sūhan Ez Zebān-ı Şūfiyān-ı Kühen	307
Cevāb Dāden-i H̄'āce-i Cihān Be Sūhānān-ı Şeyh-i Şūfiyān	323
Der Hülāşa-i Maḳāl Ez Berā-yı Şūfi-i Bed-fi'āl	325
Der Beyān-ı Pīr-i Nāḳış	335
Der Beyān-ı Pīr-i Kāmil	336
Der Beyān-ı Şerāyiṭ-i 'Aşere	337
Temşil Der Te'vīl-i Vahdet Ez Rūy-ı Keşret.....	343

Der Beyân-ı Cevâb-ı Tahkîkât İn-Kitâb-ı Ma‘nevî.....	345
Der Beyân-ı Hâce-i Cihân u Netice-i Cân u ‘Âşıkân-ı Şadıkân-ı u vü Kâzibân-ı u.....	346
Der Beyân-ı Hicret-i Hâce-i Cihân ve Netice-i Cân Ez Diyâr-ı Horâsân ve Be Ka‘be Reften-i Şân ve Ka‘be Râ Şerrefa’l-lâhu Te‘âlâ Ziyâret Kerdn-i Şân ve Medîne Râ Nevveraha’l-lâh Vaţan Sâhtan-ı Şân.....	349
Der Beyân-ı Hân-kâh ve Âmeden-i Tavâ-yif-i Muhtelifi Be Hân-kâh-ı Hâce.....	351
KAYNAKÇA	357
TENKİTLİ METİNDE KULLANILAN NÜSHALARDAN ÖRNEK SAYFALAR.....	361

ÖN SÖZ

İslamiyet, çeşitli kavim ve topluluklarda genellikle Hz. Peygamber zamanındaki inanış ve hayata uygulanış şekliyle kabul gördü. Hz. Peygamber kendine gelen dini emir ve yasakları etrafındakilere tebliğ ve temsil yoluyla aktarıyordu. Sahabeler, vahiy yoluyla gelen bu emirleri hayatlarına sorgulamadan uygularken Hz. Peygamberin yaşayışı ve düşünce tarzını da kendilerine örnek alıyorlardı. Çünkü İslamiyet'in en önemli kaynağı olan Kur'ân-ı Kerîm'de Cenâb-ı Hak, müminlere hitaben: "Allâh'a ve resulüne itaat edin, bana itaat etmek isteyen kimse resule itaat etsin" diye buyurmuştur. Bu emirden hareketle ilk dönemlerde bütün müminler buna harfiyen uymuşlardı. Daha sonra İslamiyet yayılmaya başlayınca çeşitli inanışlara mensup kimselerin katılımıyla İslam toplumu genişlemeye başladı. İslam'ı kabul eden topluluklarda diğer inanışlardan gelip bu dini kabul eden insanlar, eski inançlarından tamamen kopamadılar. Ayrıca daha önceleri itikada ait konularda vahye tabi olan akıl zamanla vahiyle yer değiştirerek vahiy alanına ait konulara müdahil olmaya başladı. Bunda nefsin de büyük payı bulunuyordu. Bu sebeplerle bazı toplumlarda İslam zayıflamaya başladı. İnsanların bir kısmı İslam'ın istediği gibi değil de nefislerinin ve akıllarının istediği gibi giyinmeye ve acayip bir hayat sürmeye başladılar. İtikadi yönden sapan kimseler, bu sapkınlığı sorgulamadı ve doğru kabul etti. Bunlarda eskilerin tabiriyle cehl-i mürekkep denilen manevi bir hastalık bulunmaktır. Böyle kimseler, kendilerini hiç sorgulama ihtiyacı hissetmezler, gittikleri yolun doğru ve kendi inanışlarının sağlam olduğuna kanidirler. Yani bilmezler, bilmediklerini de bilmezler. Bunlarda cehalet katmerlidir. Böyle kimselerin zamanla toplumda bir tabaka oluşturduklarını ve olumsuz yönde de etkili olduklarını görüyoruz.

İslam dünyasının çeşitli bölgelerinde, takriben XII. Yüzyılda, genel kabul gören İslamî fikirlere ve yaşayış ilkelerine aykırı davranan ve kendilerini zahid, derviş, Kalender, Haydarî v.s diye isimlendiren acayip görünümlü heterodoks topluluklar görülmeye başlandı. Mesela bunların bir kısmı yalın ayak dolaşırdı ve keçî derisi ile örtünürdü. Bunlar, başlarına da deriden boynuzlarla süslü bir

börk geçirirdi. Elllerinde halka ve delik âşık kemikleri bulunurdu ve ufak yuvarlak çanlarla bezeli bir değnek taşır ve dilenirlerdi. Gece gündüz ellerinde defle-riyle dolaşırlardı. Bunlar genellikle Allah'ın kurallarını tanımayan ve hayret verici cesaretle de kendi hallerinin doğru yol ve sünnet yolu olduğunu savunan batini topluluklardı. İlerleyen yüzyıllarda Kalender ve Haydarî topluluklarının dışında, Anadolu'da Rum Abdâlları, Câmîler, Bektaşiler ve Şems-i Tebrizîler gibi daha birçok topluluk ortaya çıktı.

X Hazırladığımız, Menâkıb-ı Hâce-i Cihân ve Netîce-i Cân isimli bu kitapta, bu tip toplulukların ilk defa ciddi olarak ele alındığını görüyoruz. Eserde bu topluluklar çok canlı ve renkli bir şekilde tasvir edildikten sonra onların düşünce ve itikatları Kuran ve sünnet açısından bir değerlendirilmeye tabi tutularak hataları sergilenmiştir. Kuran ve sünnet İslamın temel kaynağı olduğu için bu kaynaklardan ayrılanların dalalette olduğu kabul edilir. İşte asıl kaynaktan ayrılan bu topluluklar, doğru yolun sapık kolları olarak nitelendirilmiştir. Eserde bu toplulukları asıl kaynağa yöneltme gayreti görülür. Ancak yukarıda belirtildiği üzere bunlar cehl-i mürekkep illetine duçar oldukları için gittikleri yolun doğru olduğu vehmi içinde yuvarlanıp giderler.

Kitapta Vâhidî'nin hayatı hakkında kesin olmayan bilgiler verildikten sonra, Vâhidî'nin Hâce-i Cihân ve Netice-i Cân adlı eseri ana hatlarıyla tanıtılmış, sonra birkaç yazma nüsha karşılaştırılmış ve elde edilen transkripsiyonlu metin verilmiştir. Eser, Osmanlı Türkçesi'ne az âşinâ olan kimseler için anlaşılması kolay; ancak san'atkarâne ve tatlı bir üsluba sahiptir. Bu sebeple eserin bu günkü dile aktarılması yapılmadı. Öte yandan klasik metinlerin sadeleştirilmesi taraftarı da değiliz. Bu konu zordur ve mana yönünden çok tehlikelidir. Klasik eserlerin pek çoğu -eseri günümüz alfabesine aktaranlar dahil- büyük çoğunluk tarafından tam olarak anlaşılmazken eserleri sadeleştirmeye çalışmak, telafisi mümkün olmayan anlam hatalarına sebep olabilir. Kaldı ki aktarılan metinlerin pek çoğunun durumu bugün ortadadır. Bu konuda ne büyük hataların yapıldığı erbabınca bilinmektedir. Klasik metinler ilk, orta ve lise seviyesinde düzenlenerek neşredilebilir; ancak aydınlarımızın bu tür metinleri orijinalinden okuyup anlaması taraftarıyız. Bu şekilde hareket edilirse toplumumuzda, Batıdaki gibi bir Rönesans başlatılabilir.

Gayret bizden, yardım yüce Allah'tandır.

Erzincan-2015

Turgut KARABEY
Bülent ŞİĞVA
Yusuf BABÜR

KISALTMALAR

Ata. Kül. Mer. Baş	: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı.
c	: Cild
Çev	: Çeviren.
Doç	: Doçent.
Dr	: Doktor.
Haz	: Hazırlayan.
HH	: Hasan Hüsnü Paşa Nüshası.
KK	: Kemankeş Nüshası.
MK	: Milli Kütüphane Nüshası.
Neşr	: Neşriyat.
ö.	: Ölüm Tarihi.
s	: Sayfa.
TDV	: Türkiye Diyanet Vakfı.
TTK	: Türk Tarih Kurumu
v	: Varak.
yay	: Yayınları.
YKY	: Yapı Kredi Yayınları.
Yrd	: Yardımcı.

BİRİNCİ BÖLÜM

VÂHİDÎ HAYATI VE ESERLERİ

Hayatı:

Vâhidî'nin (ö. 985 / 1577) XVI. yüzyılda yaşadığını, 929 / 1523 yılında tamamladığı ve dönemin Osmanlı tasavvuf tarihinin başta gelen kaynak eserleri arasında yer alan ve kısaca *Menâkıb-ı Hâce-i Cihân* adıyla bilinen eserinden hareketle tespit edebiliyoruz. Vâhidî hakkında bugün temin edebildiğimiz bilgilerimiz çok azdır.¹ Onları da daha ziyade eserden ve eserin

¹ Osmanlı Edebiyatında, Vâhidî mahlaslı beş şâire tesadüf etmekteyiz. Bkz: Mehmet Nâil Tuman, *Tuhfe-i Nâilî* (Divan Şairlerinin Muhtasar Biyografileri), Bizim Büro Yay., Ankara 2001, c. 2, s. 1134; İpekten, Haluk-İsen, Mustafa-Toparlı, Recep-Okçu, Naci-Karabey, Turgut: *Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, Ankara 1988, s. 515. Bunların üçü XVI. yüzyılda yaşamıştır. Bizim eseri üzerinde çalıştığımız zatın dışında bu devir kaynaklarında diğer Vâhidî mahlaslı şu zatlara rastlamaktayız: XVI. yüzyılın önemli tezkirecilerinden Latîfî (896/1491-990/1582) eserinde Vâhidî mahlaslı birinden şöyle bahseder:

Vâhidî (Rahmetullahı Aleyh): Balıkesir'dendir. Beyne'l-ekrân Hâcî Hasan-zâde demekle şöhrat bulmuşdur. Selâtîn-i Osmâniyye'den Sultân Bâyezîd Hân-ı vâcibü'l-gufrân devrinde gelmiş ve kâdî-asker olmuşdur. Beyne'l-ahâlî ehliyyetle mevsûf u muttasıf ve mevâlî mevleviyyetine mukırr u mu'terif idi. Hattâ tâc-ı fuzelâ Tâc-zâde *Heves-nâme* nâm risâlesinde mevâlî-i medâris-i Semâniyyenün dört nefer e'âli-i ehâlîsin ifrâz u intihâb idüp 'âlem-i anâsırda çâr-unsura teşbîh ü temsîl itmişdür. Ol tafdîl ü tercîh olunan mevâlî-i e'âlinün bir Mevlânâ-yı mûmâileyhdür ki bu ebyât ile meziyet ü fazîletine şahâdet itmişdür.

Nazm:

Biri Hâcî Hasan-zâde Vâhidî
Zamânun muktedâsı vü ferîdi

Fazîlet ma'deni vü ilm kânı
Şerî'at mesnedi Nu'mân-ı sâni

Nesr: Ammâ kendüler şiirle o kadar şâyi' ü şehîr değüldür. Bu iki matla' anundur.

Matla’:

Bir seher şevk ile azm-i kûy-ı yâr itsem gerek
Mihrüm ol nâ-mihribâna âşikâr itsem gerek

Velehû:

Râh-ı gamunda olalı gönlüm revân sana
Terk eyledi alâkasını gitdi cân sana

Ve ol evlâd-ı ‘izâm-ı Muhammed Hân’dan şehzâde-i Ekrem ü a’zam Hazret-i Sultân Cem vefâtına:

Târîh-i mevt-i Şâh Cem ayn-ı nizâm-ı âlemest

târîh dimişlerdür. San’at-ı târîh ve kasd-ı müverrih oldur ki ayn-ı lafz-ı nizâm ki harf-i zıdır. Cümel-i kebîr mücibince ebced hesabı tarîkınca bi’t-tamâm tokuz yüzdür. Gâyet latîf ve musanna’ u muhayyel târîhdür. Mutâyebe: Urefâ-i bakıyye-i selefdan nakl olunur ki mevlânâ-yı mezbûr bir gün deryâda sandalla sefâyin seyrin iderken diyâr-ı Firengistândan gelmiş bir fûlk-i felek-peyker ve keştî-i hilâl lenger teferrüc ü temâşâ itdükde bi’-l-bedâhe bu beyt mevlânâ-yı müşârun-ileyhe vârid ü lâyh olur.

Beyt:

Keştî-i dil bulmak için bahr-ı hayretten halâs
Kâkül-i dilber hayâlinden resenler bağlamış

Nesr: Bu beyt-i garîbi bu teşbîh-i acîb ile kıdvetü’l-vâlî Mollâ Lutfî gördükde bu teşbîhün bu mahalde ne halâveti ve gemi urganının zülf-i dildâra ne mümâseleti vardır diyü dahl ü istihzâ yüzinden bu beyt ile i’tirâz itmîşdür.

Beyt:

Şol büyük barçaya bağlanan yoğun urganlara
Lutf-ı tab’ından efendüm kâkül-i dilber dimiş

Mezbûr Mevlânâ Vâhidî cevâbında dimiş:

Beyt:

Dil keştisine barça diyen Türke ne dîrsün
Urgana koyup anı hemân anda asaydı

Latîfî, Tezkiretü’ş-Şu’arâ ve Tabsîratü’n-Nuzamâ (İnceleme-Metin), Haz: Yrd. Doç. Dr. Rıdvan Canım, Ata. Kül. Mer. Baş. Ankara 2000, s. 560,561.

Gelibolulu Mustafa Âlî (1541-1600), kendi memleketinden olan şu Vâhidî’den kısaca şöyle bahseder:

Vâhidî: Gelibolılıdır. Küttâb zümresinden olmağla benî nev’inün makbûlidür. Latîfî kavlince mükemmel dîvânı ra’nâ gazeliyyâtı ve ısgâya kâbil muhayyel mü’ellefâtı vardır. El-hak bu sözleri tahsîne sezâvârdur.

yazma nüshalarından elde etmekteyiz. Meselâ bu meşhûr eserin bazı yazmalarının başında Vâhidî hakkında müstensihler bazı bilgiler vermektedir.² Bunlardan hareketle yaptığımız araştırmalara göre Vâhidî mahlasını çok meşhûr eseri *Hâce-i Cihân ve Netîce-i Cân* isimli kitabında kullanan bu zat Kanuni Sultan Süleyman devri şairlerindirdir. Asıl adı Abdolvâhid olup Kara Davudzâde Süleyman Çelebi'nin torunudur. Önce ilmiye mesleğine intisap ettiği halde daha sonra tasavvuf yolunu seçmiştir.³

Nazm:

Zerd olsa n'ola kaşların iy ruhları gül-gün
Ser-sûreler mushafun ekser olur altûn

Mustafa Âlî, Künhü'l-Ahbâr, Dördüncü Rûkn: Osmanlı Târîhi, Tıpkıbasım, TTK Yay., Ankara 2009, c. 1, v. 421b; Gelibolu Mustafa Âlî, Künhü'l-Ahbâr'ın Tezkire Kısım, Haz: Dr. Mustafa İsen, Ata. Kül. Mer. Yay., Gelibolulu Ankara 1994, s. 283.

² Meselâ Hâce-i Cihân ve Netîce-i Cân kitabının Süleymaniye Hacı Mahmud Efendi 3032 numarada kayıtlı yazma nüshanın başında şu bilgileri rastlıyoruz: "Tavâyıf-i Aşere mü'ellifi Vâhidîdür. Tarîk-i Zeyniyyeden inâbet itmişler. İsm-i şerîfi Abdolvâhid imiş. Kara Dâvûd Efendi'nün oğlu imişler. Rahmetullâhi aleyh" v. 160b.

³ Bu Vâhidî hakkında XVI. yüzyıl kaynaklarında sadece Kınalızâde Hasan Çelebi (953/1546-1012/1604) tezkiresinde bilgi bulunmaktadır:

"**Vâhidî:** Nâmı Abdolvâhid olmağla mahlas-ı mezbûrî ihtiyâr itmişdür. Merhûm Kara Dâvûd Efendinin oğlu Süleymân Çelebinün ferzendidir. Gül-berg-i ruhsârî reşk-i gül-i gül-zâr iken rûzgâr-ı zûrgâr-ı evrâk-ı vücûdın bâd-ı helâk ve bevârla târumâr itmişdür. Tarîk-i ilmde dânişmend iken tevbe vü inâbet idüp meşâyıh-ı aliyye-i Zeyniyyeye irâdet getürdükden sonra âlem-i ukbâya rihlet itmişdür. Bu matla' zâde-i tab'-ı durer-bârındandır:

İtdirür handelerin lu'lu'-i lâlâ seyrin
Gösterür la'l-i lebün sâgar-ı sahbâ seyrin"

Kınalızâde Hasan Çelebi, Tezkiretü's-Su'arâ, Eleştirili baskıyı haz: Dr. İbrahim Kutluk, c. 2, s. 1029. Dikkat edilirse Hasan Çelebi, bu zatın çok genç yaşta öldüğünden bahsediyor. Hasan Çelebi'nin bu bilgisi tahminen kesin olmayan duyumlara dayanmaktadır. Çünkü tezkiresinde bu tür duyumlara dayan bilgiler verdiğini kendisi söylemektedir.

Son devir Osmanlı edebî kaynak mensuplarından Bursalı Mehmed Tâhir, bu konuda şunları söyler:

"Vâhidî Abdolvâhid Çelebi, Kara Dâvûdzâde-İstanbulî: Terceme-i hâli ulemâ faslında mezkûr Kara Dâvûd Efendinin torunudur. Tarîk-i ilmi de epeyce kat'-ı merâtib etdikden sonra tarikat-ı Zeyniyyeye sâlik olarak ihtiyâr-ı uzlet eyledi. Sultân Süleymân-ı Kânûnî devri şu'arâsının mütemeyyizlerindendir. Hakîmoğlu Ali Paşa Kütübhanesinde *Sa'âdet-nâme* isminde mensûr, ahlâkî ve tasavvufî bir eseriyle *Şifâ'ü's-Sadr* nâmında diğer bir eseri vardır."

Bursalı Mehmed Tâhir, Osmanlı Müellifleri, İstanbul Matba'a-i Âmire 1333 Hicriyye, c. 2, s. 475.

Vâhidî'yi ve onun meşhûr eseri *Hâce-i Cihân ve Netice-i Cân*'ı ilim âlemine ilk defa Abdülbâkî Gölpınarlı tanıtmış ve kendi kütüphanesinde bulunan nüshadan başka bir de Süleymaniye Kütüphanesi Hâlet Efendi No 242'de bir nüsha bulunduğunu haber vermiştir.⁴ Sonra Fahir İz, 1964 yılında yayımladığı Eski Türk Edebiyatında Nesir isimli eserinde Vâhidî'nin bu eserini "Hâce-i Cihân ve Oğlu" adı altında göstererek bu eserin Kalenderler, Rum Abdalları, İbrahim-i Edhem, Âlimler ve Mevleviler bölümlerinden parçalar vermiştir. Fahir İz bu örnek metinleri *Hâce-i Cihân ve Netice-i Cân* adlı eserin Ankara, Milli Kütüphâne'deki bir yazma nüshadan almış ve bu metinlerin baş tarafında "Türlü tarikatler ve tarikat mensupları hakkında çok ilgi çekici bilgiler veren bu önemli eserin tenkitli baskısı Doç. Dr. Tahsin Yazıcı tarafından hazırlanmaktadır." ifadesini kullanmıştır.⁵ Vâhidî'nin bu *Hâce-i Cihân ve Netice-i Cân* isimli eseri, muhtelif yazmalarında '*Tevâ'if-i Aşere*', '*Kitâb-ı Tevâ'if-i Aşere*', '*Menâkıb-ı Hâce-i Cihân*', '*Muhâverre-i Hâce-i Cihân bâ- 'Ulemâ Meşâyih ve Sûfiyân*' ve '*Hâzâ Kitâb-ı Hâce der-Beyân-ı Tevâ'if-i Aşere be-Sûret-i Netice-i Cân*' adlarını taşımaktadır.⁶ Daha sonra Günay Kut, bu eser ve yazmaları hakkında araştırma ve incelemelere dayanan değerli bilgileri ihtiva eden bir makale ile Vâhidî'yi ilim âlemine etraflıca tanıtmaya çalışmıştır.⁷ Eser üzerinde Türkiyede iki yüksek lisans tezi⁸ ve yurt dışında bir doktora çalışması yapılmıştır. Amerikada yapılan bu doktora çalışması geniş bir inceleme ve tıpkıbasımıyla yayımlanmıştır: "Ahmet T. Karamustafa, Vâhidî's Menâkıb-ı Hvoca-i Cihân ve Netice-i Cân: Critical-Edition and Analysis (Cambridge Mass.: Department

Mehmed Süreyyâ ise Vâhidî hakkında şu çok kısa bilgiyi verir: "Vâhidî Abdolvâhid Çelebi (Kara Dâvûdzâde) Süleymân Çelebi'nin oğludur. Sultân Süleymân asrı şu'arâsındandır."

Mehmed Süreyyâ, Sicill-i Osmânî yâhûd Tezkire-i Meşâhîr-i Osmâniyye, Yayına Hazırlayanlar: Yrd. Dr. Orhan Hülâgü-Yrd. Doç. Dr. Mustafa Ekincikli, Sebil Yayınevi, İstanbul 1998, c. VI/II, s. 196.

⁴ Abdülbâkî Gölpınarlı, "*Menâkıb-ı Hâce-i Cihân*", *Türkiyat Mecmuası*, İstanbul 1926-33, c. III, s. 129-132'den nakleden Günay Kut, *Yazmalar Arasında, Eski Türk Edebiyatı I, Simurg*, 1. Baskı, İstanbul 2005, s. 55. Gölpınarlı bu makalede Vâhidî'nin Latîfî'ye göre bir gözü kör olduğu için bu mahlası aldığını söylemesi zühûl eseri olmalıdır. Çünkü tenkitli metni hazırlanan Latîfî tezkiresinde bu bilgiye rastlamadık.

⁵ Fahir İz, *Eski Türk Edebiyatında Nesir*, Akçağ Yay., 3. Tıpkıbasım, Ankara 2011, s. 119-127.

⁶ Günay Kut, *Yazmalar Arasında, Eski Türk Edebiyatı Araştırmaları I, Simurg*, 1. Baskı, İstanbul 2005, s. 54.

⁷ Günay Kut, "OR 8062 Kitâb-ı Tevâ'if-i 'Aşere" *Yazmalar Arasında, Eski Türk Edebiyatı I, Simurg*, 1. Baskı, İstanbul 2005, s. 54-70.

⁸ Volkan Akça, *Menâkıb-ı Hâce-i Cihân ve Netice-i Cân*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas 2008; Abdullah Türk, *Vâhidî'nin Kitâb-ı Hâce-i Cihân ve Netice-i Cân Adlı Eseri (İnceleme-Metin)*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Erzurum 2009.

of Near Eastern Languages and Civilizations, Harvard University 1993)”. Bu çalışmanın inceleme kısmı ilgi çekici ve çarpıcı bir isimle Türkçe’ye çevrilerek Türkiye’de bir çok defa neşredilmiştir: “Ahmet T. Karamustafa, Tanrının Kuraltanımaz Kulları, İslâm Dünyasında Derviş Toplulukları (1200-1550), Çev: Ruşen Sezer, YKY, 5. baskı, İstanbul 2013, 147 s.”

Hâce-i Cihân ve Netice-i Cân isimli eserinde Vâhidî “Kasîde ez behr-i Resûl-i ber-güzîde” başlığı altında “ebed” redifli kasîdede,

Kim ola **Vâhidî** ki anun medhin eyleye
Meddâh olıcak anun ol müste’ân ebed

ve kitâbın sonunda yer alan “Der-beyân-ı Münâcât ile’l-Kâdî’l-Hâcât” bölümündeki

İrüp cân sem’ine hâtifden âvâz
Didi iy Vâhidî eyle sözün az

5

beyitte mahlasını zikreder.

Vâhidî, edebiyatımızda kültürel yönden de dikkate değer olan *Hâce-i Cihân ve Netice-i Cân* isimli eserini 929 Safer / 20 Aralık 1522-17 Ocak 1523 tarihinde tamamlamıştır. Abdülbâkî Gölpinarlı konuyla ilgili makalesinde, eserin yazılış tarihini 909 hicri olarak göstermiştir.⁹ Fakat bu tahminen bir baskı hatasıdır. Çünkü eserin, Süleymaniye Kütüphânesi Hâlet Efendi No. 242’de kayıtlı yazma nüshasında bu tarih gayet açık bir şekilde 929 hicri olarak gösterilmektedir. Aşağıya aldığımız bu kısımda görüleceği üzere yazar eser bittikten sonra konuyla ilgisi olmayan Rodos’un feth edilışinden bahsetmiştir. Rodos’un alınma tarihi ile burada gösterilen 929 / 1522 tarihi birbirini tutmaktadır. Şimdi bu kısmı olduğu gibi dikkatlere sunalım:

“...ve halîfe-i zamân a’nî Sultân Süleymân bin Selîm Hân bin Bâyezîd Hân bin Muhammed Hân...Akdeniz’deki ol cezîre ki Rodos kal’ası demekle meşhûr ve ma’rûfdur. Ve gâyet mahal-i mülkiyyetle mevsûfdur. Niçe yüzyıl ileri ki anda olan melâ’in deryâ yüzinde ehl-i dîn olan kimesnelerün gemilerini alup müslimânlarını esîr-i der-zencîr eyleyüp hezâr-gûne ‘ukûbetle kullanup tahkîr eylerler idi. Ol zâlim-i bî-dîn kâfirlerün üzerine vardı. Ol kal’a-i mezkûreyi Süleymân Peygamber nerre dîvlerle altından varup zîr ü zeber idüp içindeki mel’ûnları darb-ı şemşîr ile ve harb-ı tîrle ve merdân-ı dilîrle ve âvâz-ı tekbîrle zebûn idüp hâllerin diger-gûn eyleyüp sıyup aldığı

⁹ Abdülbâkî Gölpinarlı, “Menâkıb-ı Hâce-i Cihân”, *Türkiyat Mecmuası*, İstanbul 1926-33, c. III, s. 129’dan nakleden Günay Kut, *Yazmalar Arasında, Eski Türk Edebiyatı I*, Simurg, 1. Baskı, İstanbul 2005, s. 57.

zamânda ki hicretün tokuz yüz yigirmi tokuz senesi saferinün evâ'ilinde bu kitâb-ı pür-su'âl ve cevâb tamâm oldu.”¹⁰

Vâhidî bu manzum-mensur karışık olan mesnevisini nasıl ve neden yazdığını kitabın “*Der-Beyân-ı Sebeb-i Te'lîf-i Kitâb ve Taşnîf-i Hîtâb ve Âverden-i 'Özr-i Taķşîr-i H'îş Be-Pîş-i Ehl-i Dāniş ve Dûr-Endîş ve Melâmet-kerden-i Nefs-i Serkeş ü Bed-Fi'l ü Bed-Kîş*” isimli bölümünde ayrıntılı olarak anlatır: Vâhidî bir gece tefekküre ederek ömrünü gaflet içinde geçirdiğini düşünerek üzülür. O gece uykuya daldığında rüyâsında cân kulağına âsumânî bir ses gelir. Rüyâsında elinde bir kitapla bir pîr Hızır gibi yanına gelir. Gelen bu pîr, elindeki kitâbı Vâhidî'ye verip kaybolur. Vâhidî bu kitâbı okur. Bitirdikten sonra bu pîr tekrar gelir. Ve bu okuduğu Pend-nâme'de öğrendiklerini herkese bildirmesini söyler. Bunun üzerine uykudan uyanan Vâhidî, hemen kitabını yazmaya başlar. Gördüklerini ve altı ayda tamamladığını burada şöyle hikâye eder:

[Me fâ 'î lün / Me fâ 'î lün / Fe 'û lün]

6

[5b MK]

1. İderdim bir gece fikr-i ser-encâm
Ki nice ğaflet ile gecdi eyyâm
2. Ururdum sîneye seng-i nedâmet
İdüb nefsi-i siyeh-rûyî melâmet
3. O sâ'at gûş-ı cāna nāgehānî
İrişdi bir nidā-yî âsumānî
4. Be-güftâ iy esîr-i nefsi-i bed-kîş
Zi-tîr-i zehr-i ķahr-ı dehr-i dil-rîş

[9a HH]

5. Hevā-yî mihr-i meh-rûlarda her ān
Olursın zerre-veş ser-geşte berrân
6. Ez-în şûret-perestî hân güzêr kün
Ki şîrk-est îñ 'amel ez vey hāzer kün
7. Eger sen Hāķ-perest iseñ ķo ğayrî
Anuñ yüzinden özge itme seyri

¹⁰ Vâhidî, Hâzâ Kitâb-ı Hâce-i Cihân ve Netîce-i Cân, Süleymaniye Kütüphanesi, Hâlet Efendi, No. 242, v. 119b-120a; Günay Kut, Yazmalar Arasında, Eski Türk Edebiyatı Araştırmaları I, Simurg, 1. Baskı, İstanbul 2005, s. 57, 58.

8. Cemāl-ı Hâk be-bîn der her ğubârı
Ki tâ Hâk bîn şevî der her diyârı

9. Ki zîrâ Hâk cemâli pertevinden
Olubdur zerreler peydâ vü rûşen

10. Hicâb-ı ğaflet ez-dîde ber-endâz
Pes ân ki nûr-ı dîdâreş be-bîn bâz

11. Gözüñ aç Hâlîka bak bakma halka
Nazar kıl câna kılma cisme delka

12. Ki zîrâ cüz vücūd-ı Hâk vücūd nist
Eger bînî be-ğayr-ı ân dü-bînist

[4b KK]

13. Vücūd-ı fânîye dime vücūd sen
Ve-ger-ne aḥvel u müşrik olursen

14. Nidâ-yı âsumânîden bu sözler
Baña gösterdi bir nûrânî yüzler

15. Pes andan bu sarây-ı pür-nigâra
Baḡub beñzetdüm anı bir nigâra

[6a MK]

16. Ki zülfi dām ü ḥâlî dâne olmış
O ḥâle murğ-ı dil dîvâne olmış

17. Çü gördüm dil bu bir zîver nigâra
Baḡub çekmek diler anı kenâra

18. Elin şundı vişâl-i dâmenine
Ki anuñla ola sîne-be-sîne

19. Ki bilmez bir nigâr-ı bî-vefâdur
İşi ‘uşşâkına her dem cefâdur

20. Cefâdan ğayrı anuñ pîşesi yok
Vefâ-kârına hîç endîşesi yok

21. Vişâl-i dâmenine hîç el irmez
Ḥayâl-i ḥalvetine kimse girmez

22. Velikin görünür bārī nazarda
Vefā şeklinde dil şanur nazarda
23. Dedüm iy dil ezel naqqāş-ı taqdır
Şu üzre eyledi bu naqşı taḥrīr
24. Şu üzre naqş taḥrīr eylemişdür
Saña aḥvāl taḥrīr eylemişdür
25. Şu üzre naqşuñ olur mı beḳası
Beḳasına göre olur şafası
26. Kim āb üzre beḳā olmaz muḥaḳḳaḳ
Bu naqşa sen fenā ‘ aynı ile baḳ
27. Şafā-yı bākī isterseñ ḳo naqşı
İriş naqqāşına sür ‘ iş-i yaḥşi
28. Bu naqş-ı bī-sebāt ü bī-ḥaḳīḳat
Müzahrefdür sen andan eyle ‘ uzlet
29. Anuñ çün bu nuḳūşı yazdı naqqāş
Ki naqşında ide kendüzini fāş
30. Ğaraż naqqāşdur naqşından iy dil
Saña bu naqş-ı bī-cāndan ne ḥāşıl
31. Ki bu cān kālebi naqşuñ [5a KK] nesidür
Bir an bir laḫza ancak mu’nisidür
32. Bu naqşı ḳo velī naqqāşı gözle
Ne zülf ü yüz ü göz ne ḳaşı gözle
33. Ki tā naqqāş ile hem-sırr olasın
Her işüñde anuñla bir olasın
34. Saña da bildüre ol naqş işinden
Özine göstere yol naqş işinden
35. Ki zīrā her dem ol naqş-ı hezārān
İder peydā vü eyler yine pinhān

[6b MK]

[9b HH]

36. Anuñ peyveste bu nev^ç üzre kārı
Ki vermez naqşına bir dem qarārı
37. Ğaraż bu kārdan kendü beķāsın
Saña ^çarż eylemekdür hem liķāsın
38. Eger var ise sende ^çaql u dāniş
Her işde fikrünü sen baña danış
39. Ki tā ola senüñ işüñ şebātı
İçesin çün Hızır āb-ı hayātı
40. Hayāt-ı cāvidāna ire cānuñ
Zamān-ı şad-hezār ola her anuñ
41. Bu söz içindeyiken ben dilile
Olub ķāyil o bu rüşen delile
42. Gözüme uyhu geldi ẖāba vardum
Meger düşümde bir mihrāba vardum
43. Çü gördüm geldi bir pīr-i sebiz-pūş
Elinde bir kitāb-ı cild-i menķūş
44. Baña anı virüb dir iy ħired-mend
Senüñle olsun işbu nāme-i pend
45. Diyüb ol dem gözümde ġāyib oldı
Hızır gibi özümde ġāyib oldı
46. Nuķūş-ı cilde baķmayub kitābı
Açub gördüm içindeki ħiķābı
47. Dimiş dībācesinde evvel āgāh
Teni dört nesneden var itdi Allāh
48. O dördüñ birisi bād birisi ħāk
Biri āteş biri āb ile idrāk
49. Biri birine oldı yār bu çār
Velikin olda bir dem çār-nā-çār

[10a HH]

[7a MK]

50. Hemānā cān Muḥammeddür bulara
Nizām viren odur bu çār yāra
51. Vegerni birbirin bu çār ezdād
Helāk eylerler idüb cenge bünyād
52. Kaçan olsa bu çāruñ biri gāyib
Odur ol çāra şerbet terk-i kālīb
53. Ki Hākkuñ evidür çıkub semāya
Ulaşgıl rūḥ-ı pāk-i Muştafāya
54. Ki zīrā andan ayrılmışdur evvel
Varur her nesne aşlına muḥaşşal
55. Oğurdum ben daḥı ol ḥāb [5b KK] içinde
Oturub ol büyük mihrāb içinde
56. Çü gördüm yine ol pīr-i seviz-pūş
Gelüb virdi selām vü oldu ḥāmūş
57. Elin öpüb didüm iy pīr-i reh-ber
Baña bir Hākka toğrı rāh göster
58. Didi bakduñ mı sen bu naşş-ı cilde
Raşam itdüñ mi anı levḥ-i dilde
59. Didüm bu naşş-ı cilde bakmadum ben
Kitābuñ içine bakub oğurven
60. Didi kim Hāk saña itmiş ‘ināyet
Derūnuñdan saña kılmış hidāyet
61. Eger sen baksayıduñ naşş-ı cilde
Kalurduñ bu nuḫūş-ı āb u gilde
62. Derūn-ı dilden olmazduñ ḥaber-dār
Saña keşf olmazıdı sırr-ı esrār
63. Kitāb-ı cāndan āgāh olmaz idüñ
Ḥudāya toğrı rāhı bulmaz idüñ

64. Hudāya şākīr ol her ān ü her dem
Kim ol itdi seni bu sırra maḥrem
65. Vücūduñdur senüñ bu pend-nāme
Bunı yaz eyle ifşā ḥāşş u ‘āme
66. Dil ü cān derdini taḫrīr eyle
Göñüller levḥine taḫrīr eyle
67. Seni tā kim du‘ādan ideler yād
Anuñla ola rūḥuñ şād ābād
68. O sözdeyken ben uyḥudan uyandum
Fırāķī nārına ol demde yandum
69. Hemān dem ol ḥarāretle yerümden
Ṭurub aldum ele kāğıd ḫalem ben
70. Hudāyı eyleyüb yād iy ser-efrāz
O sâ‘at bu kitāba itdüm āğāz
71. Ne feyz oldıysa ol feyyāzdan ben
Pes anı eyledüm inşā-yı rüşen
72. Velī bir ṭurfe tertīb olubdur
Ki nazm u neşrile tehzīb olubdur
73. Şeker bādām ile maḥlūṭ olubdur
Yiyüb cān ṭuṭısi güyā olubdur
74. Bu ṭavr üzre risāle olmamışdur
Bu ṭarzı hıç kimse bulmamışdur
75. Ki zīrā ol kitāb içre bu ṭavrı
Görüben itdüm inşā anı fevrī
76. Velī şeş-māh olmışdur zamānı
Bulub geh geh mevānı‘ den emānı
77. Girürdüm hücre küncinde yazardum
Ki cāy-ı sürḥa ḥūn-ı dil ezerdüm

[7b MK]

[10b HH]

[8a MK]

78. Egerçi çok kitāb u hem resāyil
Velikin yok biri buña mu‘ādil
79. Bunı şanmañ ki medḥ idem kelāmum
Veyāḥūd bula şöret nîk-nāmum
80. Kimem ben kim kelāmum eyleyem yād
Cihān içre veyā nām idem ābād
81. Velī medḥ itdügüm tertūbdür bes
Ki bu tarzı dimesi hiç bir kes
82. Cihānda var mıdur nā-güfte ma‘nī
Ki lafza gelmemiş ola o ya‘nī
83. Dinilmişdür velī şüret muğāyir
Nitekim dürlü eşkāl ü zamāyir
84. Ma‘ānī bir beyān biñ şüret-elvān
Efāzıl [7b KK] her biri bir yüzde gūyān
85. Egerçi ben efāzıldan degülven
Velī gösterdi Ḥaḳ bir vech-i aḥsen
86. O yüzden ben de gūyāyem çü bülbül
İderven ol gül-i zibāya gulgul
87. Degül benden bu gulgul ihtiyārı
O yüzden söyledür Ḥaḳ ıztırārı
88. Vegerne ‘ālemüñ fāzılları var
‘Adedsüz ‘ārif ü kāmilleri var
89. Benüm anlar ẓatında ẓudretüm yok
Olara hiç aṣlā nisbetim yok
90. Olardur mihr u benven ẓerreden kem
Olardur baḥr benven ẓatreden kem

[11a HH]

91. Egerçi her biri bir naḳş idübdür
Bu levḥ-i ‘āleme andan gidübdür

[8b MK]

92. Velî bu naqşı kimse itmemişdür
Qoyub bu yâdigârı gitmemişdür
93. Risâle çok haber virür o yüzden
Velî yokdur haber virür bu yüzden
94. Ki her yüze sözi taṭbîḳ olubdur
Cemî' -i ḥâlile taḥḳîḳ olubdur
95. Ki zîrâ on ṭavâyif yâd kıldum
Olaruñ yâdıyla bünyâd kıldum
96. Didüm her birinüñ esrârın az az
Bünyânında anıñçün itdüm icâz
97. Eger her bir gürûhuñ cümle ḥâlin
Ḥayâlin hem fi' âlin hem maḳâlin
98. Dir isem söz uzar olur muṭavvel
Oḳunmaz hem kıṭâb olur mu' aṭṭal
99. Kelâm-ı muḥtaşardur ehle maṭlûb
Peyâm-ı pür- ' iberdür kıla maḥbûb
100. Ki zîrâ Ḥaḳ kelâmuñ istimâ' ı
Veriser sâmi' ine pes şudâ' ı
101. Qulûba irişür nefret o yüzden
O yerde [daḥı] ürkerler o sözden
102. Ṭavâyif kim olur meşrû' dan dūr
Cemî' -i ḥâlete maṭbû' ger dūr
103. Beyân itdüm ṭarîḳat mûcibince
'İyân itdüm ḥaḳîḳat mucibince
104. Ṭavâyif kim olar bid' addururlar
Derûn-ı dilde bed-fikredürürler
105. Olara virmedüm aşlâ aşâlet
Beyânında ḳodum eksük maḳâlet

106. Ki zîrâ sözleri var anlaruñ kim
İşitse anları qatl ide hâkim
107. Velikin sâde diller işidürse
O sözler mûcibince iş iderse
108. Virürler hîrfeti a‘ māl bâda
Olurlar bî-zevâde ol hevâda
109. Oları itmedüm yâd ol sebebden
Qomadum taşra yâ hadd-i edebden
110. İçinde on tavâyif itmişem yâd
Birine H̱âce-i ‘ Âlem koyub ad
111. Olarla bahş-i dîn itdürmişemdür
Beyân-ı ân u in itdürmişemdür
112. Kalendardür biri birisi torlaq
İderler her birisi da‘ vî-yi Hâqq
113. Zu‘umlarınca [7a KK] kâmillerdürürler
Hâqîkat bu ki bâtıllardururlar
114. Birisi Haydarîdür biri Câmî
Müdâm elden qomazlar tolu câmı
115. Biri Bektâşîdür birisi Şemsî
Ġadâtîdür kimisi kimi emsî
116. Birisi Mevlevîdür ma‘nevîdür
Ki mest-i cām-ı bezm-i Meşnevîdür
117. Birisi Edhemîdür biri ‘âlim
Kimi bâtın kimi zâhirde hâkim
118. Bir[i] şufî vü sâfî vü gürûhi
Sürerler rûz [u] şeb hâke vücûhi
119. Bularuñ hâl[i] taqrîrinde bir bir
Bularuñ qâlî taḥrîrinde bir bir

120. Eger ħabı u ħaṭā oldıysa vākı̇
Kerem ehlinedür taşḥīhi rāci̇
121. ʿ Aceb midür ħaṭā gelse beşerden
Beşer ħod mümtezicdür ħayr u şerden
122. Anuñ kim şerri az u ħayrı çokdur
Buyurmışlardur ebrār az yokdur
123. Eḳall ħod ekşere tābi̇ ezelden
Bu söz maḳbūldur Ādem geleden
124. Benümde var ise sözümde kem söz
Kerem idüb tutuñ ol sözi kemsüz
125. Velī şimdi ʿ akisdür nās ekşer
Naẓar ekşer eḳalline iderler
126. Bişerler cübbe-i ʿ aybuñ çü mıkraẓ
Hüner lübsinde lik eylerler iḡmāẓ
127. Hüner sende biñ olsa bir görürler
Velī bir ʿ aybuñı biñbir görürler
128. Kıyāmetden ʿ alāmetdür bu ħaşlet
Ki böyle iken iderler saña ħullet
129. Nifāk-āmiz olur dostluḡı ekşer
ʿ Avāmuñ fi'l-ḫaḳıḳa iy bürāder
130. Bulınur ehl-i şıdḳ ammā eḳalldür
Velī biri biñe niʿ me'l-bedeldür
131. Olarçündür kıyāmı kāyinātuñ
Olarçündür niẓāmı mümkünātuñ
132. Olar kim fevt ola ḳopar kıyāmet
Kıyāmet ḳopmasına bu ʿ alāmet
133. Anuñ kim şıdḳı var merd-i tamāmdur
Vegerne el-ʿ avāmu ke'l-hevāmmdur

[8a KK]

[12a HH]

[9a MK]

134. Benüm şādıklarılандur kelāmum
Benüm ‘āşıklarılандur peyāmum
135. Velī şādıkları işbu risāle
Firāk içre kıomaz ilter vişāle
136. Şu cān kim vuşlat-ı cānān diler ol
Aña işbu risāle gösterür yol
137. O yolda aña reh-berlikler eyler
Düşüb öñünce ser-verlikler eyler
138. Kıomaz anı beyābān içre güm-rāh
İder anı tarīķ-ı Hākdan āgāh
139. Mürīde mürşid olub eyler irşād
Murāda irgürüb rûhın kıılur şād
140. Bunı her kim okursa ola ‘ārif
Ki bunda vāķi‘ oldı çok ma‘ārif
141. Reh-i Hākda ide kıaķ‘-ı mesāfet
Ne hācet aña ki ide seyāhat
142. Ki zīrā her tavāyif sözlerinden
Dinilmişdür velikin özlerinden
143. Bunı taķķir iden olur güneh-kār
Belālar dāmına olur giriftār
144. Buña çeşm-i hākāretle nazarlar
İden bulısar elbette zararlar
145. Buña çeşm-i hāsedle bakmasunlar
Buña çeşm-i cesedle bakmasunlar
146. Buña baksunlar ammā cān göziyle
Yüzin tā göreler ‘irfān göziyle
147. Ki rûy-ı cāna çeşm-i cān gerekdür
Aña da şu‘le-i ‘irfān gerekdür

148. Ki tā idrāk idüb [8b KK] ol cān yüzini
Haḳīkat añlaya kendü özünü
149. Ki ekşer bu ḥadiş-i Muştafādur
Daḥı tefsīr-i Qurʾān-ı Hudādur
150. Kelām-ı enbiyā vü evliyādur
Peyām-ı aşfiyā vü etḳiyādur

[9b MK, 12b HH]

151. İçinde baʿzı düşdiyse leṭāyif
Be-güftār u be-kirdār-ı ṭavāyif
152. Pes ol da anları taḥfif içündür
Ne anıñ anları taʿrīf içündür
153. Ümīdüm vardurur ol sözler için
Beni maḡfūr ide ol Ferd-i bī-çün
154. O sözlerde ḥaṭā yokdur bil iy şāh
Ki nice sāde diller olub āḡāh
155. İderler ol ṭavāyifden ḥazerler
Çü bād anlardan eylerler güzerler
156. Olurlar Haḳḳı bātıldan mümeyyiz
Bilişmezler o bātıllarla hergiz
157. Olub her birinüñ pāk iʿtikādı
Bulurlar dīn içinde yaḥşı adı
158. Reh-i dīnde olub şābit-ḳademler
Olurlar vāḳıf-ı sırr-ı ḳıdemler
159. Duʿādan ben faḳīri yād iderle
Pes ol yād ile rūḥum şād iderler
160. Murādı Vāḥidīnün de duʿādur
Kim ol derd-i güneh-kāra devādur
161. Kim oldur ḡarḳ-ı deryā-yı maʿāşī
Olub leyl ü nehār Allāha ʿāşī

162. Ki şāyed ol du‘ ānuñ mücebinden
Aña raḥm ide raḥmān luṭf idüben

163. Anı kim bir du‘ ādan eylese yād
Ḥaḳ anı eylesün cennetde ābād

164. İlähî ben fakîrûñ de du‘ āsın
Ḳabûl it kim bula dā‘î cezasın

165. Ḥabîbüñ ḥürmetiçün olsun iy Ḥaḳ
Ki şāh-ı enbiyādur ol muḥaḳḳaḳ

166. Hem olsun enbiyāñuñ ḥürmetiçün
Hem olsun evliyāñuñ ḥürmetiçün

18 *Hâce-i Cihân Netîce-i Cân*, yazılışından bir yüzyıl sonra 1038/1628- 29 tarihinde Sultân III. Murâd devrinde Karakaşzâde Ömer ibn Muhammed adlı bir mutasavvıf tarafından *Nûrû'l-Hüdâ Li-Men-İhtedâ* adıyla yeniden yazılmıştır. Karakaşzâde, Vâhidî'nin dilini yeterince fasih ve belîğ bulmayıp metni kendi zamanının edebî zevkine göre Arapça ve Farsça ibare ve mazmunlarla süslemiştir. Karakaşzâde'nin bu kitabı ise içerik bakımından değil Türkçe'nin bir yüzyıl sonra ne kadar ve nasıl değiştiğini tesbit etmemiz açısından önemlidir. Görülüyor ki Karakaşzâde, Vâhidî'nin bu eserini üslup bakımından biraz değiştirerek ve felsefi ve kelâma ait gereksiz bazı konuları ilâve ederek *Nûru'l-Hüdâ Li-Meni'htedâ* adını verip kendisine gûyâ ilhâm gelmiş gibi mücerred bir sözle bu kitabı kendine âit te'lîf bir eser gibi göstermiştir. İki eser muhteva bakımından karşılaştırılınca aynı olduğu görülür. Karakaşzâde de aynen Vâhidî gibi bir rüyâ görür. Rüyasında fırak-ı dâlleyi düşünürken yine bir pîr kendisine gelir. Bu pîr, şerî'at ve tarîkata muhalif olan dalâlet firkalarını yazmasını ve onların müşkillerini halletmesini söyler. Uyandıktan sonra bu rüyânın işâretini ve tevilini düşünürken biri evine gelir. Ona: “Bende bu firkaları anlatan bir kitap var. Fakat onun dili Türkçe olduğu için tanınmadı. Eğer onun dili Arapça ve Farsça ile mülemmâ olursa, yani sanatkarane bir üslupla yazılırsa eser herkes tarafından okunur ve cihanda tanınır. Böyle olmadığı için bende bu kitap unutulmuştur” diyerek elindeki kitabı ona verir. Karakaşzâde de bu kitabı alıp onu Arapça ve Farsça ile karıştırıp sanatkarane bir üslupla yazdığını belirtir. Fakat kitabın isminden ve yazarından hiç bahsetmez. Karakaşzâde, kendine âit gösterdiği eserinin “Sebeb-i Te'lîf-i Kitâb-ı Müstetâb” bölümünde eseri kendisine mâl etmek için bazı gerekçeler ileri sürmektedir. Burada ileri sürdüğü gerekçeler de aslında asıl eserde başta manzum olarak yer almaktadır. Karakaşzâde onları sâdece mensûr hâle getirmiştir:

“Bir şeb hûrşîd-i sipihr-âşiyân çarh-ı felekde nihân ü mahfî olmağla ol dem havâs-ı nâs mu’tel ü bî-tâb ve revzene-i dîdeleri beste-i hâb olmağla murg-bâlları âlem-i bâlâya misâl-i hüma per ü bâl-küşâde idüp pervâz ve milket-i hayâlî seyrân kılup dîde-i cânlarına nice şeyi nümâyân olur iken bu gamze-i çarh-ı sitemkâr ü elem-keşîde-i rûzgâr-ı gaddâr (Ömer ibn Muhammed Eş-şehîr bi-Karakaşzâde) جعل الله التقى زاده و اوفر كل يوم عمله و زاده gam-ı sipihr-i bî-vefâ ile bîdâr olup bu hâlet ile mahrûse-i Burûsa’da ‘an şevâyibi’n-nuhûsede hâl-i âleme ve ahvâl-i âdeme fikr-i dakîk ü nazar-ı ‘amîk ile nazar edüp bu bu asırda “من تمسك بسنت سيد العالمين عند فساد الخلق و اختلاف المذاهب و الملل كان له اجر مايت شهيد فانه كالقابض على المنرت و اختلاف المذاهب و الملل كان له اجر مايت شهيد فانه كالقابض على المنرت mefhûmı üzre fî-zamâninâ firak-ı dâlî bî-şümâr ve ümem-i mudelle bisyâr-dur. Velâkin cümleden eşher ü azher olan tavâ’if-i aşere ki “Abdâlân-ı Rûm ve Kalenderân-ı Hürmüz-i Rübûm ve Tâ’ife-i Haydariyân ve Gürûh-ı Câmîyân ve Cemâ’at-i Bektâşiyân ve Mürîdân-ı Şemsiyân ve Dervîş-i Mevleviyân ü Edhemiyân ve ‘Âlimân-ı ‘Âmilân ve Sûfiyân Zümresidir” Ammâ bu zikr olunan tavâyif her biri bir gûne câmelerle pûşîş ve birer gûne hâllerle cünbiş ederler. Ammâ anların ba’zısı tâbî-i sünnet-i nebevî ve sâlik-i şâh-râh-ı Mustafâvî olup ilm ü amel ile kâm-yâb (و مقام طوبى لهم و هان ماب) birle müşerref ü müstetâb olmuşlar. Ve ba’zılar sünnet-i Ahmedî’den dîr ve şer’at-i Muhammedî’den mehcûr olup nefis-i şûma ser-gerdân belki mahz-ı şeytân olmuşlar.

Beyt

Ta’vîz ile gider deme şeytânı zâhidâ
Mağlûb-ı nefis olan kişi şeytân-ı mahz olur

Ammâ bu tavâ’if-i mezbûrenin mukaddemâ pîrleri pîşe-i hakîkatde şîrleri ve meydân-ı mahabbetde dilîrler olup bir ârif-i reh-nümûn ve-mâ-sadak “الا ان اوليا الله لا خوف عليهم و لا هم يحزنون” mazmûnı üzre olmaları şübheden ‘ârî ve kiyl ü kâlden berî idügi hâtır-ı fâtirde mersûm ve tîbâ’-ı urefâya ma’lûm iken tevâ’if-i merkûmenin dalâletine sebep nedir? deyü bu endîşe ile deryâyı hayretde garîk u nâr-ı teşvîş ile harîk olup anların gavr-ı hâllerine ittîlâ’-ı fikr ile dîde-i ıztırâb ve derûnumda bu nâr-ı endîşe iltihâb üzre iken revzene-i dîdelerim beste-i hâb u âlem-i ma’nâdan feth-i bâb olup ol dem âsumân-ı velâyetde mihr-i münîr ü sadr-ı kerâmete sâhib-i serîr olan bir pîr-i rûşen-zamîr-i münîr zuhûr etdi ki meh-i ruhsârı şems-i âlem-tâbdan enver idigi ve sîmâ-yı şerîfî vasfî hâme-i mu’ciz-beyân ile beyân olunmağla kâbil-i imkân olmadığı nümâyândır. Ol dem ol pîr-i sa’âdet-karîn ve vâkıf-ı sırrî-yakîn zebân-ı melîh ü edâ-yı fasîh ile dedi ki:

‘Ey tâlib-i sırr-ı ahvâl-i nâs [ü] tevâ’if-i inâs ile istînâs eden ehl-i ihsâs bilür ki bu ehl-i libâs kısmının ekseri nâs belki nesnâs idigi mahal-i iltibâs

olmamağın şerî'at ü tarîkata muhâlif olan gurûh-ı mekrûhun müşkillerini hâme-i inşâ ile hall ve ukde-i şübhelerini dest-i girih-kûşa ile münhal kıl.'

deyü buyurdu ki “خذ هذا الكتاب و افتح الباب و اكتب ما يخطر ببالك من السرار والتبع deyü nutk eyledüklerinde heybet-i edâlarından vücûd-ı za'îfîm mânend-i berk-i hazân münfa'il ü lerzân olup hâb-ı gaflet-den bîdâr ve âlem-i nâsûta gelmekle âlem-i lâhûtdan bîdâr olup bu rüyâ-yı sâdika vü vâkı'a-i fâ'ikadan derûn-ı mahzûnum ve zamîr-i meknûnum pür-sürûr görür oldum. Şûkr-i Hudâ-yı vâhibü'l-âmâl ve sipâs-ı bâdî-i müte'âl üzre muvâzıb olup mazmûn-ı münîf “الشاعر يستحق المزيد ve ma'nâ-yı latîf

شكر سوى شهر سعادته برد
هر كه كند شكر زیارت برد

Nesr: mefhûmı üzre şükre müdâm olup rüyâ-yı mezkûrenin işâret ve te'vîlâtına nâzır ve âsâr-ı nikâtına muntazır iken

Mesnevî

Kâ'id-i ikbâl gelüp bir seher
Müjde kılup şevkîla verdi haber

Makdem-i pâkin dedi bir hazretin
Söyledi yüz tutduğunu devletin

Nesr: Ol dem bir merd-i suhan-perver sâhib-i kemâl ve ser-defter-i ehl-i makâl ve mâlik-i dürr-i deryâ-yı vüfûr-ı hüner ve merkez-i pergâr-ı zuhûr-ı 'iber ve sayrafî-i nakd-ı kelâm ve merd-i ârif-i sâhib-i ihtîşâm ve tûtî-gûyâ-yı şeker-hây ü burc-ı sa'âdetde şeref-efzây ü yâr-ı sıddîk ü mûnis-i refîk gam-hâmemiz münevver kılup mânend-i mâh menzîlimiz ârâmgâh edüp dedi ki:

“Ey bülbül-i gülzâr-ı beyân ve ey tûtî-i şekeristân-ı sâmi-mekân bu bende bir kitâb-ı müstetâb vardır ki maznûn-ı meknûnunda ol tavâ'if-i acîbe ve letâ'if-i garîbe beyân ü ayân olunmuşdur. Lâkin bu diyâr-ı celîlü'l-mikdârın ahâlisi muktezâsınca lisân-ı Türkîde Arabî vü Fârisî edâlarla mülemma' ve ibârât-ı anîka-i fâ'ika ile murassa' olmamağın makbûl-ı tab'-ı zurefâ-yı cihân ü pesen-dîde-i inbâ-i zamân olmayup nazar-ı irfândan dûr ve meclis-i ehl-i dilden mehcûr olup nesiiyyen mensiiyyen olmuşdur.”

Çünkü ol yâr-ı sâdıkdan bu ahvâl-i ayân ve sırr-ı vâkı'amızdan bu sûretde nümâyân oldu. Ol dem ma'nâ-yı vâkı'a-i “خذ هذا الكتاب و افتح الباب” cilveger ve bu ilhâm-ı sâbık-ı gaybîden behrever olup dedi ki :

‘Ey yâr-ı sıddîk mûnis-i muvâfık ve ey hayrû’l-ashâb refî’ü’l-cenâb egerçi bu bâbda avn-ı İlâhîde tevekkül ü himmet-i yârâna tevessül edüp bu kitâb-ı perîşânü’l-fâz-ı dürr-i nâ-süftesin elmâs-ı tab’ ile süfte edüp ‘alâ-vechî’l-ihtimâm rişte-i hakâyık ile intizâm vermek kâbildir. Lâkin mazmûn-ı “من الف فقد استهدف” fehvâsı üzre tîr-i ta’n-ı a’dâya nişân ve tîğ-i teşnî’-i ehl-i siteme siper-i imtihân olmak lâzım gelür. Nitekim fusahâ buyururlar:

Şi’r

خليلي كم صاحب في الناس صاحباً
فما بان لي منهم سوى الصد والعنا

فصاحبت انبا الزمان فلم اجد
خليلاً بلا نقص صديقاً بلا اذا

21

Nesr: Zîrâ inbâ-i zamân eger şi’r Hassân ve fesâhat Selmân’da olsa dîde-i insâf ile nigerân ve im’ân-ı nazarla izân etmeyüp mücerred dahl ü ta’arruzı zarâfet belki bâhis-i fesâhat ve belâgat add ederler diyicek ol yâr-ı ‘âlî-himmet ve ol mâlik-i milk-i fütüvvet cevâba âgâz edüp dedi ki:

‘Zîrâ kadîm-i eyyâmdan dil âhen-i dil [ü] tîr-i ta’n-ı a’dâya nişân ve mi-hen-i kazâ vü kaderle imtihân olup ve mazmûn-ı münîf (و لبلونكم) bu hâle şâhid-i âdildir. İmdi bu kıyl u kâlden berî ve sahârî-i i’tizârda serseri gez-meyüp tahtgeh-i nazm ü nesrde misâl-i Hâkânî ve tab’-ı selîminle mânend-i Süleymânî sa’y-ı belîğ ve himmetini ihvân ü yârândan dirîğ etmeyüp bu kısas-ı pür-hısas ibârât-ı lâyika ve elfâz-ı râyika birle zîver-i tâc-ı fesâhat ü belâgat-şi’âr eyle deyü ikdâm etdükde ol dem kemer-i himmeti der-miyân ve kuvvet-i bâzûyı ayân edüp Hazret-i Hudâ-yı bî-çûna du’â vü arz-ı niyâz ile recâ eyledim ki bu kitâb-ı müstetâb tertîb ü intihâb sadedinde rûy-ı su-handan ref’-i nikâb ü cemâl-i ma’ânîden keşf-i hicâb müyesser ü makbûl olmağla manzûr-ı ahbâb ve makbûl-ı ulû’l-ebsâr ola. Ammâ kitâbımız ol zamân makbûl-ı cihân ve pesen-dîde-i fusahâ-yı zamân olur ki ol cenâb-ı refî’ü’ş-şân ve menba’ü’l-cûd ve’l-ihsân mukarrebü’l-hazretü’s-sultâniyyetü müdebbirü mesâlihi’l-memleketü müşîrû umûri’s-saltanatı semiyî-i cenâb-ı şîr-i Hudâ mu’izz-i ahâlî ilâ mesâmi’i’l-kabûl ve mebâhic-i ferâ’ide makbûlet fî-mecâmi’i’l-fuhûl zîrâ cenâb-ı şerîfleri beyne’n-nâs mekârim-i ahlâk ile mezkûr ve mehâsin-i a’mâlleri sahâ’if-i cihânda mestûr olmağla du’â-yı devletleri ehl-i dile lâzım belki emr-i mühimdir. Ve bâb-ı sa’âdet-me’âblarına du’â-yı hayrla istinâd sebeb-i husûl-ı murâd olmağla her biri

rif'at ile engüşt-nümâ olup devlet ile merci'-i cihân ve mefhâr-ı akrân oldular. Çün cenâb-ı şerîfleri ma'ârif ü kemâle ve ehl-i dile tâlib olmağla ekse-riyâ devletlerine bende olan zîver-i ma'rifetiyle ârâste ve fazl ü dâniş ile pîrâste olup bu dâ'î- hazîn ü hakîr-kemterîn dahi dîde-i gam-dîdemi ol tûtiyâ-yı izzetde mükahhal kılmağla vesîle tâm olmağıçün işbu *Nûrû'l-Hüdâ Li-Men-İhtedâ* nâm kitâbı nâm-ı şerîflerine te'lîf ü tahrîr eyledim. Ol zât-ı sûtûde-sıfât birle vu tuhfe-i hakîri me'mûldur ki hüsn-i kabûl ile makbûl buyurular. Hakkâ ki saltanat-ı zâhire-i âl-i Osmân اید الله تعالى الى نهايت الزمان âsumân-ı cihân-bânîde nümâyân ve vücûd-ı pür-cûdları gibi nizâmü'l-mülk ve bülen-ahter rûşen-zamîr ve ahâlî-perver bir cenâb-ı ni'me'l-me'âb ve refî'ü'l-cenâb sudûr-ı zuhûr etmiş değildir. Zîrâ evsâf-ı hamîdeleri ta'rîf ü tavsîf olunmak merkez-i dâire-i imkândan bîrûn idüğü ma'lûm zevî'l-funûndur.¹¹

¹¹ Karakaşzâde Ömer ibn Muhammed, *Nûrû'l-Hüdâ li-men-İhtedâ*, Tasvîr-i Efkâr Matbaası, 25 Şevvâl 1286, s. 5-9; Günay Kut, *Yazmalar Arasında, Eski Türk Edebiyatı Araştırmaları I*, Simurg, 1.baskı, İstanbul 2005, s. 60.

Eserleri:

Vâhidî'nin olduğu ileri sürülen eserleri şunlardır:

1. Kitâb-ı Cinânü'l-Cenân¹²: Mesnevi tarzında aruzun Remel Bahri Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lün kalıbıyla yazılmış 2055 beyitli manzum bir

¹² Bu mesneviyi eski harflerle neşreden Ahmed Cevdet Bey, kitabın sonuna eserin müellifi Vâhidî hakkında bazı bilgiler eklemiştir. Ancak bu yazıda da *Hâce-i Cihân ve Netîce-i Cân* isimli eserden hiç bahsetmemiştir. Ayrıca eski harflerle neşrettiği *Cinânü'l-Cenân* isimli eseri dört sebeble ona isnât ettiğini belirtmektedir: “Şu eser-i güzînin nâzım-ı pesen-dîde kirdârı Vâhidî Efendi'nin ismi Abdülvâhid olmakla şiirlerinde Vâhidî tahallus eylemiştir. Delâ'il-i Hayrat şerhinin mütercimi meşhûr Kara Davud Efendi'nin oğlu Süleyman Çelebi'nin ferzend-i sa'âdet-mendidir. Sâhib-i eserin yalnız Hasan Çelebi tezki-resinde birkaç satırlık terceme-i hâliyle bir beytinden mâ'adâ sâ'ir tezâkir ve mecâmî'i âsârda ne kendisine, ne meslek-i edebîsine, ne de metrûkât-ı kalemiyyesine dâ'ir ma'lûmâtâ dest-res olamadık. Hattâ 'gül-berg-i ruhsârı reşk-i gülzâr iken rûzgâr-ı zûr-kâr evrâk-ı vücûdın bâd-ı helâk elinde târumâr itmişdür.' İbâresinden nümûdâr olduğuna göre bî-câre Vâhidî henüz yirmi yaşları evânında âzîm-i diyâr-ı vahdet olmuşdur. Demek ki Hasan Çelebi târh-i vefâtını değil, sâl-ı velâdetini bile bilmesi mümkündür. Halbuki her ne hikmete mebnî ise bizim tezâkir-nüvîslerimiz târîh cihetine hiç ehemmiyyet vermezler. Yine Hasan Çelebi der ki:

“Tarîk-i ilimde dânişmend iken meşâyıh-ı aliyye-i Zeyniyye'den bir mübârek zâta irâdet getürdi ve anun elinde tevbe ve inâbe eyledi.”

Ez-cümle 'sa'îdetü'l-ümme'tü'l-fukahâ sâniha-i ulviyyesinin şerhiyle sâ'ir mahallerdeki bazı ifâdâtından meslek-i ilmiyyede olduğu ve yine derûn-ı kitâbda bazı tasrîhâtından zümre-i dervîşândan bulunduğu anlaşılıyor. Asrında res'îsü'l-müverrihin olan Bursalı Hâşimî vefâtına:

Vâhidî reft ez cihân derdâ

tâhini söylemişler ki dokuz yüz seksen beşi gösteriyor. O devrin e'âzım-ı üdebâsına nisbetle şiiri mutavassıt görülür. Sadr-ı kitâbdaki mensûr mukaddimesinden tarz-ı kadîmde nesri nazmına fâ'ik olduğu istinbât edilir. Hasan Çelebi terceme-i hâli zeylinde cümle-i eş'ârından olmak üzere yalnız:

İtdürür handelerün lü'lü'-i lâlâ seyrin

Gösterür la'l-i lebün sâgar-ı sahbâ seyrin

beyt-i dil-nişinini yazar ki hakîkaten musanna' ve selîs olmakla eş'âr-ı kadîmenin mün-tehabâtından ma'düddür. Eğer maksad hünerse mısra'-ı berceste kâfidir, hükmünü delâ'il-i müsbiteden addedenlere göre genç şâirimizin mesneviden ziyâde gazel-serâlıkda kudreti ve meyl-i tab'iâtı tezâhür eder.

Kâriyelerimizin ma'lûmudur ki her şâir şu'abât-ı nazmın bir vâdisinde mâhirdir. Kimi kasîde-serâlıkda, Nef'î gibi, kimi musanna' ve metîn gazel-serâlıkda Fuzûlî gibi, kimi selîs ve münsecem ve müzeyyen elfâz ihtirâ'ında, Nâbî gibi, kimi efkâr-ı rakîka ve hissiyyât-ı âşîkâne îrâdında, Cevrî, Neşâtî, Fasîh, Nedîm gibi, kimi hayâlât-ı ulviyye îcâdında, Şeyh Gâlib gibi, kimi mesnevi söylemekte yine Hazret-i Şeyh gibi.

Bazıları da kıt'a, rubâ'î, terkîb söylemekte teferrüd eylemiştir, İbn-i Kemâl, Hâletî, Ziyâ bunlardandır. Ehemmiyyet-i mevzûlarına binâ'en tekrâr ederiz ki cümlesi aksâm-ı

nazımdan olduğu hâlde kasîde, gazel, mesnevi vâdileri cihât ile yekdiğerinden temâyüz eylemiştir.

Gazel, şâirin hûbâna karşı bir nağme-i âşıkânesinden ibârettdir. Bunda selâset ve vuzûh ve yek-âvâzlık matlûbdur.

Kasîde, şâirin olanca hünerini sarf edip musanna' ve muhayyel-belki ta'kîde karîb bir sûretde-nikât-ı üstâdâne ile nesib, vasf, beytül-kasîd, tâc, girîz, tegazzül, şerîta-i du'â'yye gibi erkâna ri'âyet ve ma'âyibden mücânebet ederek bir zâtı veyâ bir şeyi senâ eylesidir.

Mesnevi ise başlıca bir âlem olmakla anda sanâyi'i-i lafziyye ve servet-i nâzimiyyetden başka kuvve-i muhayyilede fart-ı ulviyyet aranır. Meselâ bir Husrev ü Şîrîn hikâyesi içinde erkek var, kadın var, büyük var, küçük var, iyi var, fenâ var, güzel var, çirkin var, cîdâl var, vîfâk var, yaz var, kış var, gûlzâr var, kuhsâr var, var var var.

Şâir bunların hepsini bi-hakkın tasvîre muktedir olmalı. Düşününüz bu ne kadar büyük kudrete tevakkuf ediyor. Öylede dört tane gül ü mül, şem' ü şâhid, bülbül ü pervâne, nâz ü niyâz ile iş bitmiyor. Beş on san'at-ı bedî'yye, biraz tumturaklı elfâz-ı mürekkebe ile maksûd hâsıl olmuyor.

Aksâm-ı şiirde bu ihtilâfdan dolayı Fuzûlî, kasîde söylemek istediğ hâlde o nazm-ı tavîl bir bakıyye-i selefimizin dediği vechile-birkaç parça gazelin yekdiğerine iltisâkından ibâret kaıyor.

Nef'î'nin gazeliyyâtından kendisi gazel lafzının mevzûnu bilmediğne, yâhûd bilmemezlikden geldiğine hükmetmek icâb eder.

Şeyh Gâlib ise:

Dîvân yolu sanma bu zemîni

mısrâıyla kendisinin ricâl-i mesneviden olduğunu işâret eder. Ma'amâfîh bu ifadedden 'Fuzûlî, Nef'î'nin, Hzret-i Şeyh'in gazel-serâhıktan, kasîde-gûlukdan, mesnevi-nigârlıktan başka bir şey ellerinden gelmezdi.' Ma'nâsı anlaşılmaz sanırsız. 'Bu gibi esâtîze fûnûn-ı nazmın cümlesine kâdir ve fakat bir şu'besine mütehassıs edilir.' demek isteriz.

Şu tafsîlden garazımız Vâhidî'nin mesneviden ziyâde gazel söylemek fitratıyla mecbûl olduğunu arz etmektedir.

Bu kitâb, evâ'ilindeki hurûf-ı hecâ i'tibâriyle ale't-tertib birçok kelimât-ı kudsiyyenin nazmen sekizer beytiyle tercüme ve şerhidir ki o kelimâtın kısm-ı a'zamı mülhemât-ı nebeviyye ve sânihât-ı ulviyyedir. Vâhidî bu meyânda birçok ma'ârif derc eylemiştir. İfâdesi mutavassıt, fakat sevimlidir.

Mukaddime-i mensûresinde söylediği vechile ekser muhteviyyâtı zübdiyyâtından ibâret olmakla ismini 'Cinânü'l-Cenân' koymuş, 'Gönül Bahçeleri' gibi bir ta'bir ile terceme olunur.

İşte Vâhidî'nin meslek-i edebîsi ile şu kitâb-ı te'lîf hakkında söyleyeceğimiz söz bundan ibârettdir. Halbuki bundan başka bir sözümüz daha vardır ki o da, 'Cinânü'l-Cenân' bizim uzun uzadı terceme-i hâlini Vâhidî'nin olup olmadığı me'hazımız olan Hasan Çelebi tezkiresinde mezkûr olmamasından ibârettdir.

Kütübhanemizin birinci kitâbında olduğu gibi bunun dahı sarâhaten bir zâta isnâd olduğunu tezkirelerde göremedik. Vâhidî namında dahı bir asırda zuhûr etmiş iki şâir ma'lûmumuzdur.

Birisi sâbıku'l-tercemedir ki Hasan Çelebi tezkiresinden nakletdik diğeri Latîfî tezkiresinde şu yolda mestûrdur.

'Vâhidî-Gelibolı'dan, küttâb zümresinden, bu devr şu'arâsındandır. Hoş-âyende ve rengîn, vâfir gazeliyyâtı ve muhayyel ve musanna' manzûm birkaç pâre te'lîfâtı vardır. Bu matla' anun eş'ârundandır:

eserdir. Eser vezin bakımından kusurludur. İmalere doludur. Muhteva bakımından bazı hadis-i şeriflerin ve daha ziyade eserde çokca yer alan Hazret-i Ali'nin sözleri sekizer beyitlik parçalar halinde şerh edilmiştir.¹³ Bu parçaların üst tarafına hadis-i şerifler ve Hazret-i Ali'nin sözleri Arapça asılları verildikten sonra onların şerhine geçilmiştir. Eser dil açısından Eski Anadolu Türkçesinden Klasik Osmanlı Türkçesi geçiş dönemi mahsulü ola-

Zerd olsa n'ola kaşların isr ruhları gül-gün
Ser-sûreleri ekser olur mushafun altun

Biz bu dört sebeble bu kitâbı Kara Dâvûd hafidine isnâd eylemekle cihet-i rüchan bulduk.

Birincisi-Kara Dâvûd hafidi tarîk-i ilimde dânişmend imiş. Bâlâda ifâde olunduğu vec-hile dânişmendândan olduğuna derûn-ı kitâbda ba'zı işârât var. İkincisi-Ehl-i tarîk imiş. Bu bâbda dahı derûn-ı kitâbda ba'zı tasrîhât var. Halbuki Latîfî zikrettiği Vâhidî'nin küttâb zümresinden olduğu musarrah ve dervîşândan olduğu gayr-i mezkûrdur. Üçüncüsü-Hasan Çelebi, Kara Dâvûd hafidinin pek genç iken vefâtını söylüyor. Latîfî tezkiresini Hasan Çelebi'den bir hayli sene evvel yazdığı hâlde zikrettiği Gelibolulu Vâhidî'den hoş-âyende ve rengîn-güftâr, vâfir gazeliyyâtı ve muhayyel ve musanna' manzûm birkaç pâre te'lîfâtı olduğunu söylüyor. Hesâbca, Latîfî zamânında pek küçük olması lâzım gelen Kara Dâvûd hafidinin Latîfî ta'rîfî vechile mükemmel ve kesir âsâr-ı manzûme vücûda getirmesini biraz müsteb'id gördük. Dördüncüsü-Latîfî'nin ta'rîf eylediği Vâhidî'nin mesneviyyâtı muhayyel ve musanna' imiş. Tezkire-nüvisân içinde Latîfî'nin intikâd-ı edebiyesini bizce ale'l-ekser musîb görülmüşdür. Hâlbuki bu kitâb, hayâlat-ı şâ'irâne ve sanâyi'-i bedî'iyyeden ârîdir.

İşte şu tahkîkât-ı erba'adan dolayı bu kitâb, Kara Dâvûd hafidinin olmasını tercih eyledik.

Bir adamın mahsûl-ı hayâtını diğer hem-mahlasına azv edivermek bizce büyük gaddârlık olmakla me'hazları ketm edip etrâfıca tahkîkâtıdan sarf-ı nazarla-gûyâ kendisine ilhâm olmuş gibi-bir kavl-i mücerred ile kendi kendine zihninden bir Vâhidî çıkarmak ve 'bu kitâb onundur' demek mesleğimize münânfîdir.

Bizim mesleğimiz me'hazlarımızın akvâlini bi-tamâmihâ nakl ve bulabildiğimiz ma'lûmât üzerine tahkîkâtımızı ve kendi re'yimizi serd eyledikten sonra hükmü urefâ-yı kârî'ne terk eylemektir. Ulemâ-yı sâlifinin mesleği dahı bundan ibâret olduğu mütesibîn-i ma'ârife nümâyândır.

Böyle hod-serâne, delîl-i sarîh olmaksızın iki adamı bir eylemekden ise, her iki kişinin nâmını zikrederek ikisine de du'â-yı hayr kazandırmak daha musîb değil mi? Ve bi'l-âhire şu mülâhazamızı okuyanlar içinde biri bu eser iki Vâhidî'den birinin olduğunu kavî bir delîl ile isbât ederse o vakit hakîkate daha munsîfâne hizmet edilmiş olmaz mı?

Ve fevka külli zî ilmin alîm"

Vâhidî, Cinânü'l-Cinân, Tab' ve Nâşiri İkdâm Gazetesi Sâhib-i İmtiyâz ve Başmuharriri Ahmed Cevdet, Dersâadet İkdâm Matbaası, 1313 / 1897, s. 123-128;

Vâhidî, Cinânü'l-Cenân, (Giriş-Dil İncelemesi-Metin- Dizinler), Haz: Dr. Süleymân Efendioğlu, Fenomen Yay., Erzurum 2013, s. 540-543.

¹³ Eserde dört hadis-i kudsi, otuz bir hadis, yüz seksen dokuz Hz. Ali vecizesi, bir Hz. Ebu Hanife, bir Hz. Üveys 'Hz. Veysel Karani', bir Hz. Malik ve bir de Süfyan-ı Sevri vecizesi şerh edilmiştir. Vâhidî, Cinânü'l-Cenân, (Giriş-Dil İncelemesi-Metin-Dizinler), Haz: Dr. Süleymân Efendioğlu, Fenomen Yay., Erzurum 2013, s. 9.

rak görülmektedir. Bu eser üzerinde Atatürk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Çağdaş Türk Lehçeleri bölümü öğretim üyesi Süleyman Efendioğlu tarafından bilimsel bir dil çalışması yapılmıştır: “Vâhidî, Cinânü'l-Cenân, (Giriş-Dil İncelemesi-Metin-Dizinler), Haz: Dr. Süleyman Efendioğlu, Fenomen Yay., Erzurum 2013, XV+941 s.”

2. Sa'âdet-nâme:

Kaynaklardan sadece Bursalı Mehmet Tahir, *Osmanlı Müellifleri'nde* bu eserin Vâhidî'ye ait olduğunu söyler. Mensur bir eser olup çeşitli dini hikâyeleri ve menkıbeleri ihtiva eder. Milâdî 1521 yılında telif edilmiştir.

3. Şifâ'üs-Sadr:

Yine Bursalı Mehmet Tahir, *Osmanlı Müellifleri'nde* Vâhidî'nin böyle bir eseri olduğunu bildirir. Bu eser, henüz ele geçmemiştir.

4. Dürc-i Lügat:

Eser Arapça'dan Farça'ya bir sözlük özelliği taşımaktadır. Eserin düzeltme çalışması 1531 yılında yapıldığına göre, 1531 yılından önce yazıldığı tahmin edilmektedir. Eserin bir yazma nüshası Süleymaniye Kütüphanesinde bulunmaktadır.

5. Tecâribü'l-İnsân:

Bu eserde yaşlı ve tecrübeli 40 farklı insandan derlenmiş çeşitli vecizeler yer almıştır. Bu vecizeler, şiirsel olarak tek tek açıklanır. Eserin İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi ve Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesinde yazma nüshaları bulunmaktadır.¹⁴

6. Menâkıb-ı Hâce-i Cihân Netice-i Cân:

Tenkitli metni hazırladığımız Vâhidî mahlaslı şâirin Hâce-i Cihân ve Netice-i Cân isimli meşhur eserinin başlıca özellikleri şunlardır:

Hâce-i Cihân XVI. Yüzyıldaki derviş zümreleri ve tasavvuf hayatı hakkında gözlemlere dayalı gerçek bilgiler ihtiva eden sembolik bir hikâyedir. Vâhidî, bu eserinde, Hâce-i Cihân'ın ağzından kendi tasavvufi görüşlerini anlatır. Eser Farsça hamdele, bir rubai, Farsça tekrâr bir hamdele ve mahabete dair Farsça 19 beyitlik bir manzumeye başlar. Horasan'da yaşayan ve

¹⁴ Bu son iki eseri ilk defa, Ahmet T. Karamustafa, Vâhidî's Menâkıb-ı Hâce-i Cihân ve Netice-i Cân (Tenkitli Metin, Tahlil, Tıpkıbasım) , Harvard Üniversitesi, USA, 1993, s. 49-51'de tanıtmıştır.

insân-ı kâmil olan ihtiyar Hâce-i Cihân'ın bir türlü çocuğu olmaz. Çocuğu olması için sürekli dua eder. Bu duaları sonunda Allâh kendisine bir oğlan çocuğu verir. O da bu çocuğa Netice-i Can ismini verir. Bu çocuğun güzelliği dillere destan olur. Halk bu çocuğu görmek için işini ve gücünü bırakıp Hâce-i Cihân'ın evi önünde dolaşmaya başlar. Hâce-i Cihan, bu durumdan kurtulmak için oğlu Netice-i Can'ın yüzünü örter. Bu defa halkın onu görme arzusu daha da artar. Sonunda Hâce-i Cihan ailesini alarak Medine'ye göç edip oraya yerleşir. Bir hankah kurup burada yaşamaya başlar. Hankaha ziyaretçiler gelip gider, onlara izzet ve ikramda bulunur. Onlara kim olduklarını ve nereden geldiklerini sorar. Onların kılık ve kıyafetlerini, çok canlı ve realist bir şekilde tasvir eder, düşüncelerini öğrenir. Bir taraftan da gelen bu ziyaretçilerle tasavvufi konularda bilgi alış verişinde bulunur, Onların islama aykırı görüş ve davranışları varsa bu hususlarda özellikle hankaha gelen tarikatlerin başlarında bulunan pirlerle münakaşlara girer. Kitap ve sünnete uygun olmayan yönlerini onların yüzüne karşı söyler ve onları sapık olan yollarından çevirip gerçek islama gelmelerini sağlamaya çalışır. Hankahın bir köşesinde yüzü örtülü olarak oturan oğlu Netice-i Can ise bu tartışmaları dinleyerek bilgi ve tecrübesini artırır. Hankaha sırasıyla şu on taife gelir: Yüzleri çârdarblı, traşlı, başlarında kıldan külâhlar, sırtlarında bal renkli yahut siyah yün şallar bulunan ve fenâ âleminde bekâ bulduklarını ve cihân halkının zübdesi olduklarını iddiâ ederek yerleşik hayatı reddedip herhangi bir iş tutmadan musiki ve raksla meşgul olarak ülke ülke dolaşan Kalendariler; başları kabak, ayakları çıplak, ellerinde çerağ ve şedde, dâire ve kudümlerini döve döve, boynuzlarını çala çala, üzerlerinde birer nemedî tennûre, bir omuzda nacak, diğerinde çomak, kuşaklarında içlerinde çakmak ve esrâr olan iki cür'adan, birer büyük sarı kaşık ve ve keşkül asılı, yüzleri dârdarblı, vücutları dövme ve yanıklarla dolu gezgin Rum Abdalları; aşırı derecede şiî-ibâhî, namaz, oruç gibi ibadetlerden ârî ve Seyyid Gâzi ocağına bağlı, sakalları tıraşlı, bıyıkları ise kulaklarına varan, kulaklarında kalaydan menguşlar, boyun, bel, el ve ayak bileklerinde ve tenasül organlarında demirden zincir halkalar, yanlarında demirden çanlar, üzerlerinde nemedden abâlar bulunan, başlarında on iki terkli külâhlarla dolaşan Haydariler; kulaklarında menguşları, bellerinde, el ve ayaklar bileklerinde demirden zincirleri ve çanlarıyla, tıraşlı sakal ve uzun bıyıklarıyla Haydarilere benzemekle beraber özellikle fitil fitil dizlerine kadar inen kısmen takma saçları ve musikiye olan düşkünlükleriyle onlardan ayrılan Camiler; başlarında ak keçeden on iki terkli taç, sırtlarında abâ ve cübbe olan ve yüzleri tıraşlı Bektaşiler; yüzleri tıraşlı, sırtlarında beyaz yahut siyah nemedler, başlarında tepeleri düz külâhlarla yalın ayak dolaşan Şems-i Tebriziler; Mevleviler; güler yüzlü, gözleri sürmeli, başlarında terksiz yedi katlı, tepesinde yeşil taştan düğme olan taçlar, bıyıkları sünnet üzere kırkık, sakalları şeriat uyarınca sarkık, arkalarında yenleri bol yeşil hırkalar ve boyunlarında birer tesbih olan Edhemiler; Âlimler; ve başlarında üstü düğmeli tülbentli taylesanlı taçlar, sırt-

larında siyah yahut beyaz bol yenli abalar ellerinde tesbihler ve asâlar bulunan Sûfiler... Âlimler dışında hepsi derviş topluluklarıdır.

28 Vâhidî, hankaha gelen her topluluğun önce dış görünüşünü mensur olarak ayrıntılı bir şekilde tasvir eder. Onların karınlarını doyurduktan sonra kim olduklarını ve nereden geldiklerini, kimlere mensup olduklarını, pirlerinin kim olduğunu, gelenlerin içinde onları kimin temsil ettiğini sorar. Bu tanışma faslından sonra görüşlerini anlatması için sözü topluluğun en ileri geleni olan şeyhe verir. Şeyh görüşlerini çekinmeden rahat bir şekilde gururla anlatır. Hâce-i Cihân, onlara nesirle cevap verir. İlk altı topluluğu tenkit eder. Kitap ve sünnet açısından yanlış yolda olduklarını söyleyerek onları sağlam delillerle ikna eder. Diğer dört topluluğu, bazı hatalı yönleri olmasına rağmen beğenir, sufileri ise metheder, onlardan övgüyle bahseder. Bu toplulukların içinden sadece sufiler, Horasan'dan gelen ve Netice-i Can'ı aramaya çıkmış gerçek âşıklardır. Bunlar, mutlak hakikati aramaya çıkmış otuz kişidir. Bunların otuz kişi olması, Feridüddin-i Attâr'ın Mantıku't-Tayr'ındaki mutlak hakikati bulan otuz kuşu çağrıştırmaktadır. Bilindiği üzere bu eserde binlerce ruh kuşu İlâhî hakikati aramaya çıkarlar, onların içinde yalnız otuz ruh kuşu hedefe ulaşır. Sufiler bu nasihatleri dinledikten sonra Netice-i Can'ın yüzünü görerek mutluluğa ererler. Böylece eser sona erer. Eserin son bölümünde Vâhidî, şeyh-i kâmil ve şeyh-i nâkıs, usul-i aşere, diğer bir ifadeyle tarikatin on şartı, etvâr-ı sebâ yani nefis-i emmâre, nefis-i levvâmme, nefis-i mülhime, nefis-i mutmainne, nefis-i râziyye, nefis-i marzıyye ve nefis-i kâmile, yedi seyr yani ilâllâh, lillâh, alellâh, ma'allâh, fillâh, anillâh ve billâh, yedi vâdi yani taleb, aşk, marifet, istiğna, tevhid, hayret, fenâ ile insân-ı kâmil, keşf, tevhid gibi tasavvufî kavramlar hakkında geniş bilgi verir. Vâhidî, bu mesnevinin sonunda anlattığı hikâyedeki sembolleri şu şekilde açıklar: Hâce-i Cihân, Hz. Peygamberi sembolize eder. Netice-i Cân ise Hz. Muhammed cânı, yani hakikat-i Muhammediyye'dir. Hankah, insanın vücudunu, tâifeler vehim ve hayalleri, iyi ve kötü huyları temsil ederler. Hakikat-i Muhammediyye, dünyaya gelerek Horasan halkını yani bütün canlıları uyandırıp kendine âşık etmiş ve örtülere bürünüp gizlenmiştir. Hankahda bulunan ise onun zâhiri vücududur. Gerçek ruhu, vatanına yani Medîne'ye yerleşmiştir. Onu seven gerçek âşıklar ancak Medîne'ye giderek yani seyr ü seferini tamamlayarak hakikat-i Muhammediyye'i görmeye ve anlamaya muvaffak olabilirler. Bunun aksine yalancı âşıklar yani Hâce-i Cihân'ın tenkit ettiği derviş toplulukları ise bir takım bâtil hayallerin esiri olarak kalırlar.

Eser, XVI. Yüzyılda Kanuni Sultan Süleyma devrinde kaleme alınmış manzum ve mensur karışık realist bir roman niteliklerini taşımaktadır. Yazar, bu eserinde derviş topluluklarının tasvirini canlı ve renkli şekilde dile getirmiş, düşünce dünyalarını bize başarılı bir şekilde aktarmıştır. Bu toplu-

luklardan bir kısmını, “velâyet satan haramîler” diye niteleyerek kesinlikle şeriat dışı bularak şiddetle reddeder ve bunların halkın sırtından geçinen sahtekarlar olduğunu söyler.¹⁵ Eserde İslâm dünyâsında ortaya çıkan ve bazı hususlarda İslâm’ın doğru yolundan sapan, İslâm’ı terk eden tarîkat ve toplulukların İslam’ın temel kaynakları olan kitap ve sünnet ışığında, tasvîri ve tenkidi yapılmaktadır. Eser, fasih ve belîğ bir Osmanlı Türkçesiyle sanatkârâne bir şekilde kaleme alınmıştır. Dil, üslup ve kurgu bakımından Osmanlı Edebiyatı içinde önemli bir yere sahiptir. Mensur kısmında seciler çok başarılıdır.

¹⁵ Ahmet T. Karamustafa, “Menâkıb-ı Hoca-i Cihân”, TDV İslâm Ansiklopedisi, Ankara 2004, c. 29, s. 108-110.

ESERİN ŞEKİL VE MUHTEVA ÖZELLİKLERİ

Eser manzum-mensur karışık bir şekilde yazılmıştır. Olayların anlatımında mensur anlatım sözkonusu iken olayı ve verilmek istenen düşünceyi daha canlı ve ahenkli anlatmak maksadıyla o konuyla ilgili manzum kısımlar eklenmiştir. Eserdeki başlıklar Farsça yazılmıştır. Eserin dili yer yer sade olmakla birlikte eserde ağır ve sanatkârane bir dil hâkimdir. Öz Türkçe kelimelere de yer yer rastlanmaktadır.

31

Eser klâsik mesnevi tertibine uygundur. Allah’a hamd (hamdele) ile başlanıp Allah’ın bilinmek istemesinden dolayı kâinâtı yarattığı (küntü kenzen mahfiyyen fe ehbebtu en u’refe fe halaktu’l-halka) açıklanmaya çalışılır. Anlatım, tevhid içerikli manzum-mensur kısım ile devam eder. Bu kısımda nazm, beyt, mesnevi başlıklı manzum bölümler yer almaktadır. Ayrıca bu bölümde Farsça kaleme alınmış bir manzume de bulunmaktadır. Tevhidden sonra na’t kısmı gelmektedir. Tevhid içerikli kısımda olduğu gibi burada da Vâhidî, mensur bir övgüden sonra 14 beyitlik ve kaside nazım şekliyle na’t içerikli şiir yazmıştır. Daha sonra “Der-Na’t-ı Çâr-ı Yâr” dört halife övgüsü gelmektedir. Eserin sunulduğu kişi ve dönemin padişahı olan Kanuni Sultan Süleyman’ın övgüsüne de yer verilmiştir. Devamında kıt’a nazım şekliyle de padişah için 6 beyitlik dua yer almaktadır. Bu bölümden sonra Milli Kütüphane ve Kemankuş nüshalarında yer almayan ama Hasan Hüsnü Paşa nüshasında 66 beyitlik ve mesnevi nazım şekliyle yazılmış münâcât içerikli bir manzume bulunmaktadır. Klâsik mesnevi tertibinde gördüğümüz bu başlıklardan sonra “Der-Beyân-ı Sebeb-i Te’lif-i Kitâb” başlıklı kısım yer almaktadır. Münâcât içerikli manzume dışında diğer bölümlerde gördüğümüz manzum-mensur anlatım tarzı burada yerini sadece manzum anlatıma bırakmıştır. 166 beyitlik ve mesnevi nazım şekliyle kaleme alınmış bu kısımda Vâhidî eserini niçin kaleme aldığını ve fırkaların isimlerini zikr ederek hangi fırkalara yer verdiğini anlatmıştır. Der-Âgâz-ı Kitâb Gûyed başlıklı kısım ile asıl konuya geçilir. Bu kısım da yine manzum-mensur tarzda oluşturulmuştur. Mensur anlatımların devamında mısra, beyt, kıt’a, nazm, ruba’i, mesnevi başlıklı manzum parçalar gelmektedir. Eserin gelişme bölümü di-

yeceğimiz bu kısımda çeşitli tarikatlerin özellikleri ve bunlar için yapılan eleştiriler sunulmuştur. Tarikatler tanıtılırken tahkiye, açıklama, diyalog gibi anlatım tekniklerine başvurulmuştur.

Nazım Şekilleri ve Edebi Türler:

Eserin manzum kısmı anlatılan olayları daha ahenkli bir şekilde verilmesi amacıyla farklı nazım şekilleriyle yazılmış 78 adet manzumeden oluşmaktadır. Bu manzumeler, daha çok mesnevi nazım şekliyle yazılmıştır. Mesnevi dışında kısa anlatımlar için 2 ya da 4-5 beyitlik nazm, kıt'a nazım şekliyle yazılmış manzumeler de vardır. Ayrıca rubai başlıklı ama yazıldığı vezin itibarıyla rubai özelliği göstermeyen şiirler de görülmektedir.

Kaside: Eserde 2 kaside bulunmaktadır. Bunlardan bir tanesi “Der Na‘t-ı Nebi Şallā‘l-lāhu ‘Aleyhi ve Sellem ve ‘Alā Ālihi ve Aşhābihi Ecma‘in” başlıklı na‘t türünden bir kasidedir. Diğeri de “Temsil Der Te‘vıl-i Vahdet Ez Rûy-ı Keşret” başlıklı manzumedir.

Mesnevi: Eserde 37 adet mesnevi nazım şekliyle yazılmış manzume bulunmaktadır. Bunlardan biri münacat türündedir. 166 beyitlik sebeb-i telif kısmı ve tayifelerin kendileri hakkında bilgi verdikleri manzumelerin birçoğu bu nazım şekli ile oluşturulmuştur. Bunlardan “Der Hülâsa-i Sühan Ez Zebân-ı Şüfiyân-ı Kühen” başlıklı manzume 177 beyitlik bir manzume olup mesnevi nazım şekli ile yazılan şiirlerin en hacimli olanıdır. Eserde beyit sayısı 3 ile 177 arasında değişen muhtelif mesneviler bulunmaktadır

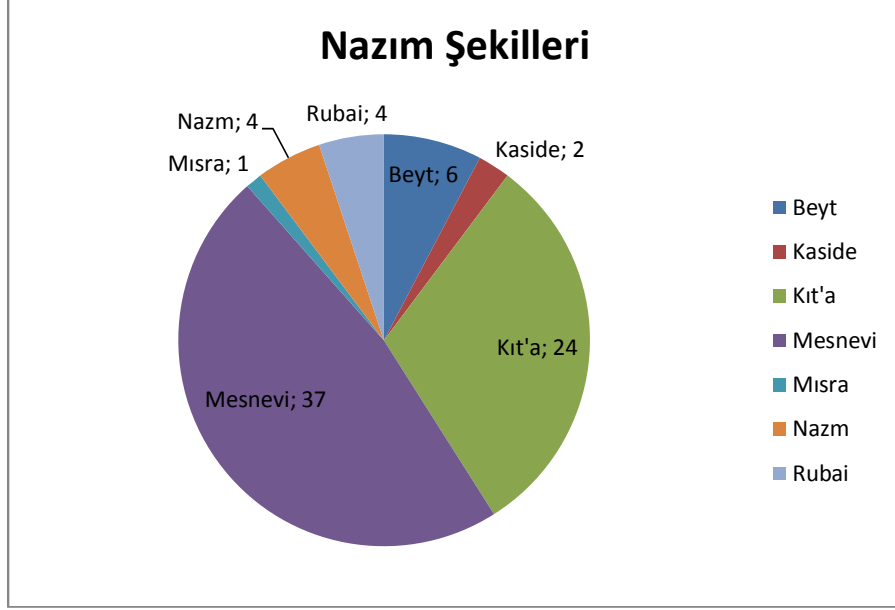
Rubai: Eserde tasavvufi ve ders verici nitelikli 4 rubai bulunmaktadır. Bunlardan bir tanesi Farsça’dır. Eserde rubai başlıklı manzumeler, içerik olarak rubai özelliği gösterdiği halde rubai vezinleri ile yazılmamıştır. Rubailerde genellikle Fâ ‘ilâtün / Fâ ‘ilâtün / Fâ ‘ilâtün / Fâ ‘ilün vezni kullanılmıştır.

Kıt’a: Eserde ahlaki, tasavvufi ve hikemi içerikli 24 kıt’a nazım şekliyle yazılmış manzume vardır.

Nazm: Kıt’a nazım şeklinde olduğu gibi hikemi ve tasavvufi içerikli 4 nazm bulunmaktadır. Bu nazmlardan biri Farsça’dır.

Beyt: Çeşitli konularda yazılmış olan 6 adet beyt başlıklı manzume vardır. Bu beytlerden 2 tanesi Farsça’dır.

Mısra’: Eserde 1 tane mısra’ başlıklı manzume bulunmaktadır.

Vezin:

Eserde aruzun 5 bahrinden 9 farklı aruz kalıbı kullanılmıştır. Aşağıda da görüleceği gibi genellikle aruzun kısa kalıpları tercih edilmiştir. Bazı beytlerde aruz kusurları bulunmaktadır ve vezin bozuklukları görülmektedir.

Hezec Bahri:

Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün: 1 adet

Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Fe'ûlün: 36 adet

Mef'ûlü / Mefâ'ilü / Mefâ'ilü / Fe'ûlün: 3 adet

Remel Bahri:

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün: 8 adet

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün: 19 adet

Muzari Bahri:

Mef'ûlü / Fâ'ilâtün / Mef'ûlü / Fâ'ilâtün: 2 adet

Mef'ûlü / Fâ'ilâtü / Mefâ'ilü / Fâ'ilün: 3 adet

Hafif Bahri:

Fe'îlâtün / Mefâ'ilün / Fe'îlün: 4 adet

Mütekarib Bahri:

Fe'ûlün / Fe'ûlün / Fe'ûlün / Fe'ûl: 1 adet

Ahreb Bahri:

Me'ûlü / Mefâ'ilü / Mefâ'ilü / Fe'ûl: 1 adet

Seci:

Manzum kısımlarda görülen ahenkli ve sanatlı anlatım, mensur kısımlarda seciler ile sağlanmıştır. Vahidi mensur bölümlerde seci sanatını oldukça başarılı bir şekilde uygulamıştır. Aşağıda buna dair bazı örnekler verilmiştir.

“...ol sulţān-ı ebediyyü'z-zāt ve ol subhān-ı sermediyyü's-şifāt...”

“...Şalavāt-ı bî-pāyān ve taḥiyyāt-ı bî-kerān ol resûl-ı şakāleyne ve ol raḥmet-i 'ālemeyne ve ol kân-ı şıdḡ u şafāya ve ol 'ummān-ı cûd u vefāya a' nā ḥazret-i Muḥammed-i muştafāya olsun ki...”

“...Ol sulţān-ı selāṭin-i cihān ve ol kāhir-i ḡahramān-ı cihān-bān ve nāşır-ı mü'minîn ümuvaḥḥidîn ve ol kâtil-i müşrikîn ü mülhidîn ol Muḥammed-ṭal'at Ebûbekr-ḡaşlet 'Ömer-heybet 'Oşmān-sîret 'Alî-şevket Ḥasan ü Ḥüseyn-şüret...”

Eserde Adı Geçen Taifeler ve Özellikleri:¹

Vâhidî'nin eserinde bahsettiği taifelerin çoğu, vücutlarının hemen her yeri görünecek kadar çıplak, yalın ayak başık kabak, köy köy dolaşıp dilenen ve istediklerini elde edemediklerinde karşısındakini darp eden abdal dervişlerden oluşur. Vücutlarının çeşitli yerlerine zincir ve halka gibi şeyler takan bu gezgin dervişlerin bellerinde boynuz, tahta kaşık ve kesici aletler asılıdır. Bir kısmı ise elinde def ve zil taşır. Garip tıraşları ve giyinişleriyle etrafa çoğu zaman korku salan bu abdal derviş toplulukları, çeşitli minyatürlerle de resmedilmiştir.

Batınî Dervişler.

Kalenderiyye:

Kalender, bir hayat tarzını benimseyen çeşitli tasavvufî zümrelerin ortak adıdır. Dünyayı ve dünyevî değerleri umursamayan, içinde yaşadıkları toplumun, toplumsal düzenin inanç ve geleneklerine karşı çıkan, bunu kılık kıyafet, tutum ve davranışlarıyla gündelik hayatlarına da yansıtan sûfilere kalender, bunların temsil ettiği tasavvufî zümrelere de genel olarak kalenderiyye veya kalenderîlik adı verilmiştir. Kalenderin Farsçada “iri yarı, kaba anlamındaki kalanter (Türkçede kalantor) veya Grekçe aynı anlamda kaletoz kelimesinden geldiği ileri sürülmüştür.

¹ Taifeler, Vâhidî'nin *Hâce-i Cihân ve Netîce-i Cân* adlı eserinde ele aldığı sıraya göre açıklanmıştır.

Kalenderîlik üzerinde yapılan çalışmalarda da akımın geniş ölçüde eski Hint ve İran mistik akımlarından etkilenmiş olabileceğine dikkat çekilmiştir. Zühed ve takvâyı esas alan tasavvuf anlayışına karşı IX. yüzyılda Horasan'da ve Mâverâünnehir'e kadar geniş bir alan içinde ortaya çıkan ve sonraki yüzyıllar boyunca etkisini sürdüren Melâmetîlik ile Kalenderîlik arasında yakın bir ilişki bulunmaktadır. Nitekim klasik tasavvuf kitaplarında Kalenderîlik Melâmetîlik ile birlikte ele alınmıştır.

Kalenderî Bir Dervîş

M. Fuad Köprülü, Kalenderîliğin tarihçesini, bu akımı bir tarikat haline dönüştürdüğü kabul edilen Cemâleddîn-i Sâvî'den (ö. 630/1232-33) önce ve sonra olmak üzere iki devrede ele almış, bu ayırım konu üzerinde çalışan daha sonraki araştırmacılar tarafından da benimsenmiştir.

Kalenderîliğin, muhtemelen X. yüzyıldan itibaren Melâmetîlerin ortaya çıktığı coğrafyada bazı sûfiler ve onların çevreleriyle sınırlı bir tasavvuf akımı ve sosyal bir muhalefet unsuru olarak belirmeye başladığı X. yüzyılın ikinci yarısıyla XI. yüzyılın ilk yarısı içinde yaşayan Ebû Ahmed-i Çîştî, Baba Tâhir-i Uryân, Baba Hemşa ve Ebû Saîd-i Ebû'l-Hayr gibi tarihî

şahsiyetleri bilinen sûfî ve şairlerin kalender niteliği taşıdığı öne sürülmüştür.

Cemâleddîn-i Sâvî öncesi dönemde yetişen bazı büyük sûfî ve şairler Kalenderîler ve Kalenderîlik'ten övgüyle söz etmişlerdir. *Kalendernâme* adlı bir risâle kaleme alan Hâce Abdullah-ı Herevî Kalenderîliği benimsemiş ve bir kalenderin ağzından bu konudaki görüşlerini dile getirmiştir.

İran'ın Sâve şehrinde doğan Cemâleddîn-i Sâvî, Osman Rûmî adlı Sünnî bir şeyhe intisap ederek tasavvuf yoluna girmiş, muhtemelen Moğol istilâsı sırasında Dımaşk'a gelerek burada tanıştığı Celâl-i Dergezînî adlı yarı çıplak dolaşan biriyle dostluk kurmuş, açtığı zâviyede onun gibi yaşamaya başlamıştır. Saç, sakal, bıyık ve kaşını tıraş etmesi, kılık kıyafeti ve dinî emir ve yasaklara karşı kayıtsızlığı sebebiyle halktan gördüğü tepki üzerine Mısır'a, Dimyat'a giderek bir süre mezarlıkta yaşamış, Sâvî'ye bazı sorular soran bir kadı aldığı cevaplardan sonra onun müridi olmuş, Sâvî bu kadının yaptırdığı zâviyede altı yıl faaliyet gösterdikten sonra orada ölmüştür.

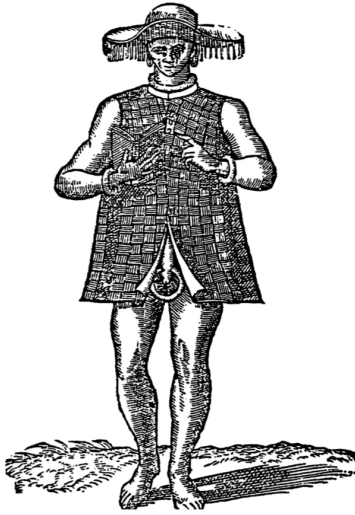
Hatîb-i Fârsî, Kalenderîliğin âdâbından olan çârdarbı ilk defa Sâvî'nin uyguladığını, Muhammed-i Belhî, Ebû Bekr-i İsfahânî ve Celâl-i Dergezînî

gibi halifelere Sâvî tarafından çârdarb yapıldığını, “cevlak” denilen ve mensuplarının Cevlekıyye diye de anılmasına sebep olan kaba kıldan dokunmuş bir çeşit yeleği Sâvî’ye Hızır’ın giydirdiğini, onun da bunu Celâl-i Dergezîni’ye verdiğini söyler. Cemâleddîn-i Sâvî’nin Dımaşk’ta Habeşî Mezarlığı’nda garip bir kıyafete büründüğünü, saç, sakal, bıyık ve kaşlarını tıraş edip sırtına cevlak denilen kaba bir kumaş örttüğünü söyleyen İbnü’l-Hatîb bu ifadeyle Cevlekıyye’nin kökenini Sâvî’ye bağlar. Kalenderiyye ile Cevlekıyye’yi eş anlamda kullanan İbnü’l-Hatîb’in anlattığına göre Cevlekîler’in helâl ve mubah saymadıkları hiçbir haram yoktur. Namaz kılmazlar; âşikâre olmasa bile gizli olarak orucu bozarlar; şarap içer, hiçbir küfürden kaçınmazlar; dilencilik yaparak sefih bir şekilde yaşarlar. İş ve meslek kaçkını birer tembel olan Cevlekîler’in sayısı her gün artmaktadır. Bunların kötülükleri diğer ibâhîlerde dahi görülmemiştir. Saç ve sakalları tıraşlı bu “menhus” kişiler her türlü ahlâksız fiilleri işlemelerine rağmen fakr ve dervişlik iddiasında bulunurlar.

Kalenderî Derviş.

37

Kalender aReligious Turke.

İran’da eskiden beri Kalenderîler’in mevcudiyeti bilinmekle beraber aslen İranlı olan Sâvî’nin mensuplarının burada faaliyette bulunduklarına dair bir kayda rastlanmamıştır. XII. yüzyılda bu bölgede yaşayan Ahmed-i Câmî Nâmeki ve ona nisbet edilen Câmîyye ile XIV. Yüzyılın ortalarında vefat eden Şah Ni’metullâh-ı Velî’ye nisbet edilen Şîî nitelikli Ni’metullâhiyye tarikatı genel Kalenderîlik akımları arasında mütalaa edilmiştir. Yine aynı bölgede ortaya çıkan ve Sâvî ile çağdaş olan Kutbüddin Haydar’a izafe edilen Haydariyye’nin Sâvî tarafından kurulduğu kabul edilen Kalenderîliğin kolu olarak değerlendirilmesi doğru değildir.²

Abdallar:

Mevcut bilgilere göre abdal tâbiri, büyük bir ihtimalle XII-XIV. yüzyıllardan başlayarak İran’da yazılmış olan edebî metinlerde “derviş” mânasında kullanılmıştır. XIV. yüzyılda İran sahasında abdal tâbiri ile, Kalenderîler’e benzeyen serseri dervişler kastedilmektedir. XV. yüzyıl metinlerinde

² Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi: “Kalenderîler” Maddesi (Hzl. Nihat Azamat) Ankara 2001. C. 24, s. 253-256.

ise, kelimenin “mezczup, divane” mânasına geldiği görülmektedir. Abdal, XVII. ve XVIII. yüzyıllarda daha ziyade “serseri” ve “dilenci derviş” mânasında kullanılmıştır. Abdal tâbiri, Anadolu Türkleri arasında İran’dan daha çok yaygındır. XIV. yüzyıla ait edebî vesikalardan anlaşıldığına göre, bu yüzyılın başlarından itibaren Anadolu’da abdal lakaplı dervişlerin çoğaldığı görülmektedir. Abdal Mûsâ’da olduğu gibi abdal lakabı bazan ismin başına, Kumral Abdal’da olduğu gibi bazan da sonuna gelmektedir. XV. yüzyıl başlarında yazılmış olan *Kırk Vezir Hikâyesi*’nde, “serseri derviş” mânasında abdallardan bahsedildiği gibi, eş anlamı olarak ışıq kelimesi de kullanılmaktadır. Aynı yüzyıl sonlarına ait başka bir eserde ise abdal, “torlak” karşılığı olarak kullanılmıştır. Abdal tâbirinin daha sonraları “kalender” veya “haydarî” yerine de kullanıldığı görülmektedir. XVIII. yüzyılda ise bu tâbir önemini kaybetmiştir. Büyük Selçuklu İmparatorluğu’nun kuruluşundan sonra Yeseviyye ve Kalenderiyye gibi tarikatlarla Türkmen kabileleri arasındaki Alevî-Bâtınî cereyanların ve diğer birtakım karışık akidelerin kısmen millî, kısmen mahallî bazı an’anelerin de tesiriyle, XIII. yüzyılda Anadolu’da Babâlik adı altında siyasî ve sosyal bir isyan hareketine sebep oldukları tarihî bir vâkıdır. Fuad Köprülü’ye göre, Anadolu abdalları (abdalan-ı Rum) da Babâlik cereyanının daha sonraki görünüşünden başka bir şey değildir. Anadolu abdalları, Osmanlı Devleti’nin kuruluşunda, gaziler (veya alp-erenler), ahîler ve bâciyân-ı Rûm ile birlikte büyük hizmetleri görülen dördüncü sosyal zümredir. Abdalân-ı Rûm, Âşıkpaşazâde’nin sözünü ettiği heterodoks (Rafizi) dervişlerdir. XIV. ve XV. yüzyıllarda başka adlar ile de zikredilmekle beraber, daha çok abdal ismi ile anılan, akideleri bozuk serseri dervişlerin halk arasında büyük ün kazandıkları görülmektedir.

Bir Rum Abdalı.

Abdalların Anadolu’daki en mühim merkezleri Seyyid Gazi Tekkesi idi. Nitekim Latîfî’nin çeşitli kayıtları, Seyyid Gazi Dergâhı’nın abdalların merkezi olduğunu açıkça gösterdiği gibi Âşık Çelebi’nin şair Yetîmî hakkındaki başka bir kaydı da aynı hususu doğrulamaktadır. Kanûnî Süleyman, İran seferinden döndükten sonra, 1556-58 yılları arasında Seyyid Gazi Tekkesi’ni abdallardan temizletmiş, bunlardan bazıları Kütahya Kalesi’nde hapsedilmiş, bir kısmı etrafa dağılmış, ancak “sünnet ehli” olduklarına halk tarafından şahitlik edilenler serbest bırakılmışlardı. Bununla birlikte 1572’den itibaren, önce bazı tâvizler vererek tekrar Seyyid Gazi Tekkesi’ne yerleşmeye başlayan bu abdallar, zamanla çoğalarak eskiden olduğu gibi kendi âdet ve yaşayışlarını burada da

sürdürmüşlerdir. Bektaşîliğin kuvvetlenmesi üzerine, XVI. yüzyılın ortalarından sonra abdalların Hacı Bektaş'ı büyük bir veli olarak tanıdıkları görülmektedir.

Kâtip Çelebi'nin Seyyid Gazi Tekkesi'nde Bektâşî abdallarının oturduğunu kaydetmesi, Ankara'da Kayaş civarında Hüseyin Gazi Tekkesi ile Yâkub Tekkesi'nin abdallara mahsus olduğunu belirtmesi, Evliya Çelebi'nin de hem Seyyid Gazi, hem de Hüseyin Gazi tekkelerini Bektâşî tekkeleleri olarak göstermesi, Bektaşîliğin XVII. yüzyılda diğer birçok Râfîzî zümreleri ile birlikte abdalları da içine aldığına en büyük delildir. XVIII. yüzyılda ise Bektâşî abdalları tâbirinin yayıldığı, abdal tâbirinin Bektâşî kelimesinin eş anlamlısı olarak kullanıldığı, eski abdal türbe ve tekkelerinin Bektâşîler tarafından ele geçirildiği görülmektedir. Böyle olmasına rağmen, yani XVII. ve XVIII. yüzyıllarda abdal zümrelerinin Bektaşîlik içinde eritilerek temsil olunmasından sonra da abdal topluluklarından bir kısmının, şehir Bektaşîliğine karışmayarak köylerde yaşayan heterodoks Alevî zümreleriyle birleştiği anlaşılmaktadır. Üçüncü bir kısmın ise "secte" (cemaat) halinde Anadolu'nun çeşitli sahalarında köyler kurarak yerleştiği, nihayet dördüncü bir bölümün de kızılbaş obaları tarzında göçebe olarak yaşadığı tahmin edilmektedir.³

Haydariyye:

Kutbüddin Haydar-ı Zâveî'ye nisbet edilen bir tarikata verilen addır. Haydariyye tarikatının kurucusu olarak kabul edilen Kutbüddin Haydar'ın müridleri genellikle rind ve kalender-meşrep kişilerdi.

Haydari Derviş.

Bu temayüldeki dervişlerin bir kısmı Cemâleddîn-i Sâvî'ye (ö. 630/1232-33) bağlanarak Cevlekîyye diye bilinen tarikatı meydana getirirken aynı meşrepte olup Horasan bölgesinde yaşayan dervişler Haydariyye (Haydariyân) tarikatını oluşturmuşlardır. Kazvin yakınlarındaki Sâve'de doğup Suriye'de faaliyet gösteren Cemâleddîn-i Sâvî ile Kutbüddin Haydar arasında herhangi bir yakınlık bulunmadığı halde yaşama tarzlarının birbirine benzemesi sebebiyle biri Kalenderiyye'nin Haydariyye, diğeri de Cevlekîyye kolunun kurucusu olarak kabul edilmiştir. Kutbüddin Haydar ve dervişleri hakkında bilgi veren

³ Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi: "Abdal" Maddesi (Hzl. B. Orhan Köprülü), Ankara 1988. C:1, s. 61-62.

kaynaklar Haydar'ın sakallarını kesip bıyıklarını bıraktığını, Haydarî dervişlerin ise kulaklarına, bileklerine, boyunlarına, ayaklarına, hatta cinsiyet organlarına demir halkalar taktıklarını, bunların yersiz yurtsuz gezginci dervişler olduklarını, yalınayak dolaştıklarını, sırtlarına keçeden yapılmış bir abâ, başlarına keçe külâh giydiklerini bildirir.

Bu dervişlerden bazıları daha sonraki dönemlerde esrar gibi uyuşturucu maddeler de kullanmışlardır. Cevlekiler adı da verilen Kalenderler'de çârdarb (saç, sakal, kaş ve bıyıkları tıraş etme) esas olduğu halde Haydarîler bıyıklarını kesmemek suretiyle onlardan ayrılırlardı.

Kutbüddin Haydar ve dervişleri, melâmet ehlinde de görülen bazı garip söz ve davranışlarının dışında diğer Sünnî tarikatlara mensup dervişlerden farklı değillerdi. Haydarîler, kısa zamanda İran'ın diğer bölgeleriyle Türkistan, Hindistan ve Anadolu'ya kadar çok geniş bir alana yayılmışlardı. Nizâmmeddin Evliyâ'nın (ö. 725/1325) *Fevâ'idü'l-fu'âd* adlı menâkıbnâme-sinde o çağda Hindistan'da Haydarî dervişlerin bulunduğu anlatılmaktadır. 40 Şiîliğin İran'da yaygınlaştığı yıllarda Haydarîler halkın kendilerine iyi gözle bakmadığını ve faaliyetlerinin zorlaştığını görünce Şiîliğe meyletmişler, bu da onların İmam Mûsâ el-Kâzım'ın soyundan gelen

Kutbüddin Haydar-ı Tûnî'nin (ö. 830/1426) müridleriyle karıştırılmasına sebep olmuştur. Ancak bu durum sadece İran'daki Haydarîler için söz konusudur. Başta Tebriz olmak üzere İran'ın birçok şehir ve kasabasında Şiî Haydarîler ile Sünnî Ni'metullâhîler arasında Safevîler zamanında başlayan kavgalar ve çekişmeler Kaçarlar'ın son dönemine kadar sürmüştür. Bu kavgalar, özellikle âşûrâ gününde ve on muharrem gibi Şiîler'ce âyinler düzenlenen günlerde şiddetlenirdi. Safevîler'in genel olarak tarikatlara ve mutasavvıflara karşı olmaları Haydarîler'in takibata uğramasına sebep olmuştur. Şah Abbas günah sayılan kötü işlerle meşgul olduklarını ileri sürüp Haydarîler'in Tebriz'deki tekkesini kapatmıştı. Haydariyye. Anadolu'da XV. yüzyıldan sonra Şemsîler, Câmîler, Edhemîler ve Rum abdalları gibi kendilerine benzeyen diğer tasavvufî zümrelerle birlikte sosyal hayattan silinmiş, bazı gelenekleri Bektaşîliğin içinde devam etmiştir. Kutbüddin Haydar, sonradan Türbet-i Haydariyye (Türbet-i Haydarî) adını alan Zâve'deki zaviyesinde uzun süre faaliyet gösterdiği halde genellikle vakitlerini seyahatle geçiren Haydarî dervişlerinin zâviye ve hankahları olmamıştır.⁴

Câmiyye:

Ahmed-i Câmî'ye (ö. 536/1141) nisbet edilen bir tarikatın adıdır. Ahmed-i Câmî, Horasan'ın Keşmir bölgesindeki Nâmek köyünde doğdu. Şeyhülislâm, Şeyh-i Câm, *Pîr-i Câm* ve özellikle Jendepîl (Zendefîl) gibi unvanlarla tanınır. Meşhur sahâbî Cerîr b. Abdullah el-Becelî'nin soyundan

⁴ Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi: "Haydariyye" Maddesi (Hzl. Tahsin Yazıcı), Ankara 1998, C:17, s. 35-36.

geldiği için Şeyh Ahmed el-Arabî veya Ahmed el-Becelî adıyla da anılır. Doğduğu yer olan Horasan'ın Nâmek köyüne nisbetle kendisine Ahmed-i Nâmekî denildiği gibi daha sonra yerleştiği Câm şehrinde meşhur olduğu için Ahmed-i Câm veya Ahmed-i Câmî de denilmiştir.

Gerek elde bulunan *Ünsü't-tâ'ibîn* ve *Miftâhu'n-necât* adlı eserlerinden, gerekse menkıbelerinden anlaşıldığına göre Câmî, Sünnî bir mutasavvıftır. *Miftâhu'n-necât'ta* Allah'a imandan sonra Ehl-i sünnet ve'l-cemaate sadakatle bağlı kalmayı en önemli vazife sayar ve Sünniliğin esaslarını izah eder. Semâ'nı haram olmadığına dikkat çektikten sonra kendi zamanında semâ yapanların nefsanî arzularına uyduklarını, birçoğunun bilerek veya bilmeyerek İbâhîliğe ve zındıklığa kaydığını söyler. Mensuplarına cehrî zikir yerine hafî zikri tavsiye eder. Cahil ve menfaatperest şeyhleri, murdar şeyleri çok uzaklardan gören ve kokusunu alan kartallara benzetir ve menfaat peşinde koşan bir şeyhin, müridini ancak murdar leş peşinde koşturacağını ifade eder. “Her çeşmeden su içilmez, her otlakta otlamak doğru olmaz” diyerek böyle şeyhlere intisap edenleri uyarır. Yalnız cahil şeyhlere değil devrinin zâhir ulemâsına da hücum eder; Arapça bilmek ve konuşmakla âlim olunamayacağını, Arapça bilmeyen herkesin de cahil olmadığını ısrarla belirtir. Bu tâvîzsiz tavrı Câmî'ye bir hayli düşman kazandırmıştır. Ancak halk üzerindeki güçlü tesiri muhaliflerinin kendisine zarar vermesine imkân bırakmamış, aksine şeyhin itibar ve nüfuzu gittikçe artmış ve bu tesir ölümünden sonra da devam etmiştir. Çocukları, torunları ve müridleri onun mânevî hâtırasını büyük bir itina ile devam ettirmişler ve zamanla bu hareket Câmiyye tarikatı haline gelmiştir.⁵

41

Cami Derviş.

Câmî hayatta iken bir tarikat kurmamış olmakla birlikte etrafında toplanan müridleri ve halifeleri ölümünden sonra onun fikirlerini Türkistan, Horasan ve daha sonra Anadolu'da yaydılar. Câmîler adını alan bu dervişlerin faaliyetleri hakkında fazla bilgi yoktur. Ancak *Menâkıb-ı Hâce- i Cihân* ve *Netîce-i Cân* adlı eserlerde çağındaki Câmî dervişleri hakkında önemli bilgiler verilir. Vâhidî'nin anlattığına göre Câmîler aşk ehli olup semâ ve mûsikiye düşkün idiler. Güzel sese önem verir, mûsiki aletleri çalar ve dinlerlerdi. Sakallarını keser, bıyık bırakırlardı. Yalın ayak gezer, ayaklarına halhal, bellerine zincir ve kemer, kulaklarına

⁵ Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi: “CÂMÎ, Ahmed-i Nâmekî” Maddesi (Hzl. Süleyman Uludağ), Ankara 1993, C:7, s. 99-100

küpe takar, çok defa keçeden aba giyerlerdi. Saçları uzun ve örgülü idi. Câmîler'in bu özel kılık kıyafetleri ve davranışları belli sembolik mânalar taşır. Nitekim anlattıklarına göre vücut gemisini sabit hale getirmek için ayaklarına, İblis'le el birliği etmesin diye ellerine demir halkalar geçirir, ilâhî sırdan başka bir şey işitmesin diye kulaklarına küpe takar, kendilerini Hakk'a ulaştıracak bir "sağlam ip" (habl-i metîn, bk. Âl-i İmrân 3/103) olsun diye saçlarını örерlerdi. Vâhidî'nin, dinin hükümlerine önem vermeyen ve yollarını şaşırarak bir zümre olarak nitelendirdiği Câmîler, dünyaya hiç değer vermediklerini ve zâhid olduklarını iddia ettikleri halde zevk ve keyiflerine düşkün olup ibadetler konusunda çok ihmalkâr davranırlardı. Vâhidî, aslında zâhirî ve şer'î hükümlere son derece bağlı bir mutasavvıf olan Câmî'ye mensup olduklarını iddia eden Câmîler'i şer'î hükümlere bağlı kalmayan bâtil bir zümre olarak tanıtır.⁶

Bektaşîyye:

XIII. yüzyılda Kalenderîlik içinde teşekküle başlayıp XV. yüzyılın sonlarında Hacı Bektâş-ı Velî an'aneleri etrafında Anadolu'da ortaya çıkan bir tarikattır. Yeniçeri Ocağı'nın kuruluşundaki rolü dolayısıyla Osmanlı İmparatorluğu tarihi boyunca nüfuzunu koruyan Bektaşîlik, gerek oynadığı siyasî roller ve arzettiği farklı dinî inanç ve telakkileri birleştirici (syncretique) yapı, gerekse devletin XVI. yüzyıldan itibaren resmen tanıdığı tek gayri-Sünnî (heterodoxe) tarikat olması sebebiyle en çok ilgi çeken ve en çok araştırılan tarikat olmuştur. Zira kuruluşundaki sosyal ve dinî âmiller, bünyesindeki inanç unsurlarının menşee ve mahiyetleri, gelişme safhaları ve bunlardaki muhtelif tesirler, tarih boyunca oynadığı siyasî roller, sosyal ve iktisadî yapısı, kültür hayatındaki yeri, edebiyatı, sanatı ve nihayet günümüzdeki durumu gibi meseleler son yıllardaki ciddi çalışmalara rağmen henüz tam mânasıyla ortaya konulabilmiş değildir. Bektaşîliğin mahiyetini, yapısını ve tarihî inkişafını iyi anlayabilmek ve doğru teşhiste bulunabilmek için, tarihçesini a) XIII. yüzyıldan başlayıp XIV. yüzyılda gelişerek süren ve XV. yüzyılın sonlarına kadar uzanan teşekkül devresi; b) XVI. yüzyılın başından yani Balım Sultan'dan zamanımıza kadar devam edegelen ve asıl bilinen Bektaşîliği temsil eden devre olmak üzere iki safhada ele almak gerekir.

Abdal Kumral, Abdal Mehmed ve bilhassa Abdal Mûsâ gibi bazılarının tarihî şahsiyetleri bilinen bu Rum abdalları, bir mânada belki "ilk Bektaşîler" diyebileceğimiz Kalenderî, Vefâî ve Haydarî dervişleri idi. Ancak o zaman bunlara Bektaşî denilmiyordu. Bu şahsiyetler kendilerine "Baba İlyas müridi" diyorlar, yahut "Seyyid Ebü'l-Vefâ" tarikinden olduklarını söylüyorlardı.

⁶ Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi: "Câmiyye" Maddesi (Hzl. Süleyman Ulu-dağ), Ankara 1993, C:7, s. 136-137.

Abdal Mûsâ'ya bakılarak Hacı Bektaş Zâviyesi'nden yetişen Rum abdal-
larının (Kalenderiler, Haydariler) yayılma sahaları ve yürüttükleri propa-
gandanın genişliği az çok tasavvur edilebilir. Abdal Mûsâ gibi yüzlerce
Rum abdalı Anadolu'nun çeşitli yerlerinde, özellikle Batı Anadolu'da kur-
dukları zâviyelerde adını koymadan Bektaşîliğin temellerini attılar.

Hacı Bektaş-ı Veli (Temsili)

*Balım Sultan'la Başlayan Esas Kuruluş ve
Gelişme Devresi:*

Bugünkü hüviyetiyle bilinen asıl Bek-
taşîlik, 922 (1516) yılında öldüğü ileri sürü-
len Balım Sultan'ın tarikatın başına geçme-
siyle şekillenmiştir. Zaten Bektaşî an'anesi
de Balım Sultan'ı ikinci pîr kabul etmekle
bu tarihî vakıayı tescil etmiştir.

Ancak burada önem kazanan husus Ba-
lım Sultan'ın 1501'de rivayete göre II. Ba-
yezid tarafından Hacı Bektaş Zâviyesi'nin,
dolayısıyla tarikatın şeyhliğine getirilmesi-
le birlikte o zamana kadar Kalenderîlik'te
mevcut teşkilât, doktrin, âyin ve erkânın ne
ölçüde değişikliğe uğradığı meselesidir.

Buna ilâveten Balım Sultan'ın hangi saiklerle hareket ettiği, hangi kaynak-
lardan faydalandığı ve asıl önemlisi bu değişikliği ne maksatla yaptığı da
ehemmiyet kazanmaktadır. Bu konunun yeterince aydınlandığını söylemek
güçtür. Bununla beraber, Balım Sultan'ın faaliyet ve uygulamaları sonunda
Bektaşîliğin Kalenderîlik'ten tam anlamıyla ayrılarak iyice derlenip topar-
landığı, tarikatın merkezi olan Hacı Bektaş Zâviyesi'ne bağlı sağlam bir
taşra teşkilâtının kurulduğu muhakkaktır. Nitekim bunun sonunda tarikat
iktisadî bakımdan da güçlenmiş ve bağlı zaviyeler üzerinde bir kontrol me-
kanizması kurabilmiştir. Böylece Bektaşîlik, II. Mahmud tarafından 1826'da
Yeniçeri Ocağı'yla birlikte ilga edilinceye kadar varlığını kesintisiz sürdür-
müştür.

Bektaşîliğin ibadet anlayışı, en eski ve temel âyin olan âyîn-i Cem'de
kendini gösterir. Bunun esası, İslâmiyet'e girmeden önceki devirlerde Türk-
ler arasında çok yaygın olan, evli çiftlerin katıldığı, çok sıkı disiplin kaidele-
ri içerisinde cereyan eden içkili (kırmızı) dinî toplantıya dayanmaktadır. Bu-
nun kadar önemli bir temel âyin de "ikrar âyini" denilen tarikata giriş mera-
simidir. Maniheizm'deki dine kabul (initiation) âyini ile çok kuvvetli ben-
zerlikleri olan bu âyin, tarikata kabul edilmeye ehil olan kadın ve erkekleri
eski mensuplara tanıtan önemli bir merasimdir.⁷

⁷ Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi : "Bektaşîlik" Maddesi (Hzl. Ahmet Yaşar
Ocak), Ankara 1992, C: 5, s. 373-378

Şems-i Tebriziyye:

Şems-i Tebrîzî'nin, *Vâhidî'nin Menâkıb-ı Hâce-i Cihân* adlı eserinde şiddetle kınadığı kalenderîler gibi çârdarb yapan, siyah ve beyaz sûf giyen, şaraba düşkün, tepeleri düz keçe külâh giyen, davul ve alemlerle toplu halde gezen, Ehl-i beyt muhibbi olduğunu zanneden Şemsîler taifesinin ve Şems-iyye-i Celâliyye tarikatının pîri, bu tarikatın da Mevlevîliğin bir kolu olduğu iddia edilmiştir. Makâlât'ta ve diğer Mevlevî kaynaklarında onun Şemsîler taifesinin pîri addedilebilecek tavırlara sahip olduğu zikredilmemiştir. Bununla birlikte Mevlevîlik'te aşk ve melâmet tavrı ön planda olan dervişler için “Şems meşrebinde” ifadesi kullanılmıştır. Şems, “*Ben mürid kabul etmem, fakat şeyhleri irşad ederim; her şeyhi değil kâmil olanı*” sözüyle bir tür irşad vazifesi yerine getirmiş olsa da şeyhi gibi yerine halife bırakmamıştır. Bu sebeple kendisine bir tarikatın ya da Mevlevîlik'te bir kolun nisbet edilmesi doğru değildir. Nitekim Mevlevîlik silsilesinde Şems'in adı geçmemektedir. Fasîh-i Hâfî'ye göre Sühreverdîyye tarikatının önde gelenlerinden Selâhaddin Hasan el-Bulgarî, Şems'in elinden hırka giymiştir; ancak *Makâlât*'ta ve Mevlevî kaynaklarında buna dair bir rivayet bulunmamaktadır. *Makâlât*'taki ifadelerine bakılarak Şems'in melâmet tavrı baskın olan, ilâhî ve insanî muhabbeti her şeyin başı sayan, şeriatın ancak tarikat ve hakikatle anlaşılabilceğini söyleyen, dili zikreden, gönlü şükreden, vücudu sabreden âriflerin gerçek hikmete sahip bulunduğunu savunan, nübüvvet ve velâyet makamının yüceliğini lâıykıyla ispat edemeyen nazar ehlinden uzak duran, semâ ehli, celâl yönü ön planda bir cemâle sahip Muhammedî-meşrep bir sûfî olduğu söylenebilir.⁸

Mevlevîyye:

Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî'ye (ö. 672/1273) nisbet edilen tarikattır. Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî, Mevlevî silsilenâmesinde tarikatın pîri olarak sayılmaktadır. Eflâkî, Mevlevîliğin ilk kaynaklarından *Menûkıbü'l-ârifîn*'de Mevlânâ'nın tarikat silsilesini Burhâneddin Muhakkık-ı Tirmizî, babası Bahâeddin Veled, Şemsüleimme es-Serahsî, dedesi Hatîb-i Belhî, Ahmed el-Gazzâlî, Ebû Bekir en-Nessâc, Muhammed ez-Zeccâc, Cüneyd-i Bağdâdî, Serî es-Sakatî, Ma'rûf-i Kerhî, Dâvûd et-Tâî, Habîb el-Acemî, Hasan-ı Basrî vasıtasıyla Hz. Ali 'ye ulaştırır.

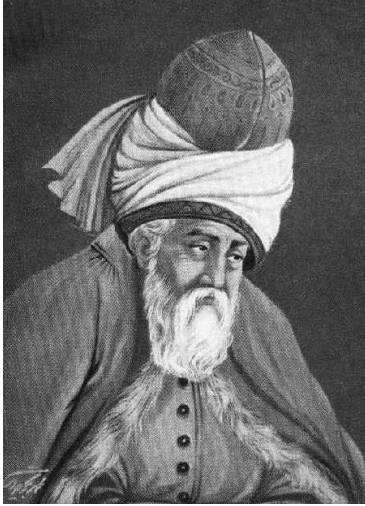
Mevlevîlik başlangıçta Anadolu'daki diğer tasavvuf akımları gibi âdâb ve erkânı belirlenmiş ve tekke düzeni kurulmuş klasik bir tarikat niteliğinde değildi. İbn Battûta, ilk dönem sûfîlerine nisbet edilen Cüneydiyye, Harrâziyye gibi tarikatın müesseseseleşmesinden önce adları “Mevlânâî” olan bazı zümrelerden bahsetmektedir.

⁸ Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi: “Şems-i Tebrizî” Maddesi (Hzl. Semih Ceyhan) Ankara 2010, C:38, s. 511-516

Mevlânâ'nın ders verdiği medresenin yanına bazı binalar yaptıran Hârizmlî Emir Tâceddin Mu'tezz-i Horasânî, ona bir de âşıklar yurdu (dârü'l-uşşâk) kurmak istemiş, fakat Mevlânâ bu teklifi ve gönderdiği 3000 altını geri çevirip "Biz şu atlas kubbenin altında ev kurmayız" matla'lı gazelini söylemişti. Ancak onun daha sonra Sultan Veled'in ısrarı üzerine medresenin yanına yoksullar için birkaç odanın inşasına razı olduğu bilinmektedir.

İlk tarikatlaşma faaliyetlerini başlatan Hüsameddin Çelebi'den (ö. 683/1284) sonra 691 (1292) yılında irşad makamına geçen Sultan Veled (ö. 712/1312), Selçuklu hânedanı mensupları ve Türkmen beyleriyle iyi ilişkiler kurmada başarı gösterdi; daha sonra da yetiştirdiği halifeleri Amasya'ya, Kırşehir'e, Erzincan'a yollayıp buralarda zâviyeler kurdurarak Mevlevîliği yaymaya başladı.

Mevlana Celaleddin-i Rumi (Temsili)

Babası ve Hüsâmeddin Çelebi gibi müderrislik yapan Sultan Veled de medresede, bir cemaathânede, büyük kubbeli veya eyvan örtülü bir mekânda, mescidde yahut kendisinin ya da mensuplarından birinin evinde eski sûfler gibi zikir, semâ ve sohbet meclisleri düzenliyordu; onun da bir tekkesi yoktu. Konya Mevlevîhânesi türbenin yapımından sonra kurulmuştur.

Sultan Veled'in irşad makamına oğlu Ulu Ârif Çelebi'yi bırakması tarikatın tarihinde dönüm noktası oluşturmuş ve bu olayın ardından Mevlevîlik "çelebi" unvanıyla anılan Mevlânâ soyuna mensup şeyhler tarafından temsil edilmeye başlanarak Konya Mevlânâ Dergâhı ve çelebilik makamı Mevleviyye tarikatının idare merkezi haline getirilmiştir. Sultan Veled ve Ulu Ârif Çelebi'nin gayretleri sonucu yaygınlaşmaya başlayan Mevlevîlik XIV. yüzyılın ilk yarısında âyin, erkân ve kıyafet açısından da kuruluş sürecini tamamlayarak XV. yüzyıla intikal etmiştir.

Kuruluşundan itibaren mevcut siyasî ve içtimâî düzenin bozulmasına yol açacak hareketlere girmemeyi ve daima yönetim çevrelerinin yanında olmayı tercih eden Mevlevîlik, bu dönemde çeşitli beyliklerin arazilerinde zengin vakıflar elde ederek ekonomik bakımdan sağlam bir yapıya kavuşmuştur.

Osmanlı kamu yönetiminde köklü değişikliklerin yapıldığı II. Bayezid döneminde başta tarikatlar olmak üzere âyan ve eşraf aileleriyle bunların kontrolündeki aşiretlere kısmî faaliyet serbestliği tanınarak taşra denetimi-

nin onlar aracılığıyla gerçekleştirilmesi amaçlanmıştır. Yapılan hukukî ve idarî düzenlemeler sırasında Mevlevîliğe bir imparatorluk kurumu statüsü kazandırılmış ve sağlıklı bir maddî yapıya kavuşabilmesi için de vergi mua-fiyeti getirilerek vakıflar tahsis edilip düzenli nakdî yardım gibi imtiyazlar tanınmıştır.

Çiledeki Mevlevî Dervişler

915 (1509) yılında çelebilik makamına geçen Hüsrev Çelebi, bu görevini Yavuz Sul-tan Selim ve Kanûnî Sultan Süleyman dö-nemlerinde de sürdürmüş ve onun zamanında Mevlevîlik büyük bir gelişme göstermiştir. Bu gelişmenin Anadolu'daki Safevî propa-gandasının en yoğun günlerinde meydana gelmesi, Osmanlı yönetiminin bu propagan-daya karşı halk üzerinde nüfuz sahibi olan Bektaşîlik ile Mevlevîliği denge halinde tut-ma çabasının bir göstergesidir.

İstanbul mevlevîhâneleri pâyitaht merkezli Osmanlı tarikat kültüründe çok önemli bir yere sahip olmasına rağmen Mevlevîlik bu-rada diğer tarikatların çoğundan daha az sayıda tekke açmıştır . Bunun baş-lıca sebebi, Mevlevîliğin tasavvuf kültürünün klasik boyutunu oluşturmaması, düşünce, edebiyat, mûsikî, irfan ve erkânî ile seçkin bir düzeye hitap etmesi ve mevlevîhânelerin büyük bir külliye planında kurulmasıdır.

İçinde Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî'nin türbesi bulunan Konya Mevlânâ Dergâhı "pîr evi" ve "âsitâne-i âliye" sayılarak diğer şehir ve ülkelerdeki mevlevîhâneler buradan yönetilmiştir. Yönetimin başındaki Mevlânâ so-yundan gelen ve onu temsil eden postnişine "makam çelebisi", "çelebi efen-di " veya kısaca "çelebi" adı verilir; diğer mevlevîhânelerin şeyhleri ise Mevlânâ'nın maddî-mânevî vârisi konumundaki çelebinin vekilidir. Makam çelebisi herhangi bir mevlevîhâneyi ziyarete gittiğinde irşad makamı ve semâhânedeki şeyh postu kendisine bırakılır ve tekkenin şeyhi onun soluna otururdu.

Sayıları 129 olarak tespit edilen ve pek çoğunun bugün izine rastlanma-yan zâviyeler içinde en önemlileri Konya Şems Türbe-Zâviyesi ile Mevlânâ'nın annesinin medfun bulunduğu Karaman Mevlevîhânesi'dir. İzmir, Şam, Mekke, Medine, Kudüs, Kıbrıs ve Bağdat zâviyeleri de ünlü mevlevîhâneler arasındadır. Gayri-müslim devletlerin sınırları içinde kalan zâviyeler kapanmış, müslüman devletlerin idaresine giren şehirlerdeki mev-

levhâneler ise çevrenin desteğiyle dergâhın meşihatında bulunan son şeyhin vefatına kadar açık kalmıştır.

Mevlevîliğin iç teşkilâtında müntesipler hiyerarşik açıdan şeyh, dede, çilekeş can ve muhip olarak dört dereceye ayrılır ve bu derecelerin tamamı derviş veya ihvan sayılırdı. Pîr ve postnişinlik makamlarını işgal eden şeyhin mukabele (âyin) sırasında posta oturma, *Mesnevî* okutma ve tarikata girmek isteyenleri kabul edip etmeme gibi yetkilerinin yanında tekkenin ve vakıf mallarının yönetilmesi gibi sorumlulukları da vardı.

Konya'daki Şems ve Âteşbâz-ı Velî zaviyelerinin şeyhlerine “Şems dedesi “ ve “ Âteşbâz dedesi “ denirdi. Bu iki zâviyede şeyh olanlar Cuma günleri Mevlânâ Dergâhı'na gidip protokoldeki yerlerini alarak mukabeleye katılırlardı. Makam çelebisi şehirdeki mevlevîhânelerden birine şeyh tayin edince ona icâzetnâmesini genellikle Ateşbaz dedesi veya Şems dedesi götürürdü. Mevlevîliğe intisap eden şeyh tarafından sikkesi tekbirlenmiş sâlike “muhip”, ikrar verip binbir günlük çilede olana “çilekeş can” veya “matbah canı” ve ikrar verip matbahta bin bir gün çile çıkararak dergâhta hücre sahibi olmuş sâlike “dede” denirdi. Mevlevîlik'te mübarek kabul edilen on sekiz sayısına telmihen mutfakta on sekiz tür hizmet alanı vardı.

Mevlevîlik, tarih boyunca halk tabakalarından devlet adamlarına kadar toplumun her kesiminden insanların mânevî hayatı üzerinde etkili olmuş, birer güzel sanatlar akademisi gibi çalışan Mevlevî dergâhlarından birçok âlim, ârif ve kâmilin yanı sıra Türk kültür ve sanatının en önemli temsilcileri yetişmiştir.⁹

Edhemîyye:

İbrahim b. Edhem'e (ö. 161/777-78) nisbet edilen bir tarikatır. Tarikatların teşekkül ettiği dönemden önce yaşayan meşhur sufi İbrahim b. Edhem'in bir tarikat kurucusu olmadığı bilinmekle beraber ona nisbet edilen, ancak babasının adıyla anılan Edhemîyye'nin kimin tarafından nerede kurulduğu kesin olarak bilinmemektedir. Vahidi, *Hace-i Cihan ve Netice-i Can* adlı eserinde Edhemiler'i sünnete uydukları için bıyıkları kısa, sakalları uzun, sırtlarında yeşil hırka, boyunlarında tesbih, ilahi okuyup coşan bir zümre olarak tasvir eder; Edhemiler'in Belh'ten geldiklerini, şeyhlerinin adının Hamid-i Kerhi olduğunu, içlerinde Derviş Abdülmecid adlı bir de halifeleri bulunduğunu bildirir. Vahidi'nin verdiği bilgilere göre insanı alemle mukayese eden Edhemiler, alemde bulunan her şeyin insanda da var olduğuna inanırlar. Haririzade ise Edhemîyye'nin “efkarın def'i, masivanın terki ve ağyar muhabbetinin ref'i” esasına dayandığını belirtir ve okudukları virdleri

⁹ Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi; “Mevlevîyye” Maddesi (Hzl. Barihüda Tanrıokur), Ankara 2004, C:29, s. 468-475.

hakkında bilgi verir. Zebidi, kendisinin Edhemîyye tarikatı hırkasını 1163'te (1750) giydiğini ifade ederek XV. yüzyıldan itibaren Yemen, Mekke, Medine, Kirman ve Şiraz'da faaliyet gösteren Edhemî şeyhleriyle Kudüs'teki Edhemîyye zaviyesi hakkında kısaca bilgi verir. Bu bilgilerden, Edhemîyye'nin Kadirilik ve Rifailik gibi bir Sünnî tarikat olduğu anlaşılmaktadır. Ma'sum Ali Şah ise Edhemîyye silsilesinin İmam Zeynelabidin veya İmam Muhammed el-Bakır'a dayandığını ve Şii temayüllere sahip olduğunu ileri sürer. Zebidi'nin verdiği bilgilere dayanarak tarikatın bazı kollarının Sünnî özellikleri XVIII. yüzyıla kadar koruduğu, bundan sonra daha geniş çapta Şî-Batınî zümrelerin tesirine maruz kaldığı söylenebilir. Tarikat mensuplarının "tac" adını verdikleri başlığın dört terkli (dilimli) olanına "Tac-ı Edhemî" denir. Tacın dört terkli olmasının kelime-i tevhidin dört kelimeden, "Allah" ve "Muhammed" lafızlarının dörder harften meydana gelmesi, kutsal kitapların sayısının dört oluşu gibi çeşitli sembolik manaları vardır. "Tac-ı Edhem" edebî metinlerde aynı zamanda, tac ve tahtını terkederek fakrı tercih eden İbrahim b. Edhem'in istiğna halini ifade eden bir tabir olarak da kullanılmıştır.¹⁰

Âlimîyye:

Âlimler, Vahidî'nin eserinde on taifeden biri olarak ele alınır; ancak onların tarikat ehli olduğuna dair bir ifade kullanılmamaktadır. Âlimlerin hankaha gelme sırası da tesadüfî değildir. Âlimler hankaha dokuzuncu sırada gelir. Hemen arkalarından ise son taife olan sufiler gelir. Vahidî bu son iki taifeyi diğerlerine nazaran pek eleştirmez. Sadece bozulmamaları için nasihat eder. Vahidî'nin tasvirine göre; Âlimlerin başlarında süslü kaftanlar vardır. Sakal ve bıyıkları sünnete uygundur. Üzerlerinde ise yünden yapılmış ve şeriata uygun cübbeleri vardır. Arap atlarının üstünde ve vakarlı şekilde Hâce-i Cihan'ın hankahına gelirler. Hankaha gelen âlimlerin her biri, Rum diyarının yani Anadolu'nun bir şehridir. İçlerinden Molla Tahir adlı bir kişi âlimler güruhuna reislik etmektedir.

Kendilerini âlim, fazıl, zeki, hak ehli, din yolunu aydınlatan, peygamber yolunun yolcusu ve o yolun ışığı olarak nitelerler. Bunlara benzer pek çok sıfatı taşıdıklarını bildirirler.

Hâce-i Cihan, Âlim güruhunu beğenip tasvip eder. İlmiyle amel olan bir âlimin, peygambere varis olacağına değinir. Ancak ilmiyle amel etmeyen kişiye âlim denmeyeceğini vurgular ve gibi bu durumdaki kişileri, kitap hamalına ve ne sattığını bilmeyen sahafa benzettir.

¹⁰ Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi; "Edhemîyye" Maddesi (Hız. Süleyman Uludağ), Ankara 1994, C:10, s. 421

Ardından ise, medresenin önünden geçerken gördüğü olayı yanlış anlayıp köyüne dönünce âlimliğe soyunan köylünün hikâyesini anlatır. Daha önce medrese ve müderris görmemiş bir köylü, medresenin önünden geçerken içeride öğrencilere soru-cevap şeklinde ve hararetli hararetli ders anlatan, ara sıra da elindeki kitaba bakan bir müderris görür. Müderrisin, etrafındakilere fırça attığını ve müderrisliğin bu olduğunu sanan köylü, hemen müderrisinki gibi bir kavuk, cübbe alarak köyüne döner. Kavuk ve cübbeyi giyip halkı etrafına toplar. Etrafındakileri fırçalamaya başlar, ara sıra da kitaba bakıp alakasız şeyler okur. Köylüler de daha önce müderris görmediği için herkes müderrisliğin bu şekilde olduğuna kanaat getirir.

Hace-i Cihan, ilim ve medrese ehlinde olması gereken özellikleri sıralayarak onlara nasihat eder.

Gayret ve sebat etmeden âlim olunamayacağını söyleyen Hace-i Cihan, âlimliğin cübbe ve sarıkla değil Allah'ın inayeti vasıtasıyla ve çalışılıp göz nuru dökülerek mümkün olduğunu söyler.

49

Sûfiyye:

Tasavvufî hayat tarzını benimseyerek Hakk'ın yakınlığını kazanmaya çalışan kimseye sufi denir. Tasavvuf yolunda nefis mücâhedesini sürdürmekte olanlara mürîd ve mutasavvıf, bu mücâhedeyi tamamlayıp kemale ermiş olanlara sûfî denilmektedir.

Sûfiyye “tasavvuf; tasavvuf ehli kimseler, sûfiler” anlamındadır. Sûfî kelimesine Hz. Peygamber zamanında ve ondan hemen sonraki dönemde rastlanmamaktadır. Ancak Hasan-ı Basrî'nin (ö. 110/728) Kâbe'yi tavaf sırasında bir sûfî gördüğünü ve ona bir şeyler vermek istediğini söylemesi kelimenin I. (VII.) yüzyılda bir ünvan olarak kullanıldığını göstermektedir.

Kur'an'da ve hadislerde geçmeyen sûfî kelimesinin ünvan olarak kullanılmasının sebebi konusunda Serrâc, Kelâbâzî, Ebû Nuaym, Kuşeyrî, Hüc-vîrî, Şehâbeddin es-Sühreverdî gibi klasik dönem sûfî müellifleri değişik görüşler ileri sürmüştür. Buna göre sûfî, tasavvuf ehlinin kendilerine örnek aldıkları Suffe ashabını ifade eden “ehl-i Suffe” terkibindeki “suffe”, Allah katında ve O'na ibadette ilk sırada olduklarını ifade için “saff-ı evvel” terki bindeki “saff”, güzel sıfatlara sahip bulunduklarına işaretle “sıfat”, kalp temizliğine önem verdikleri için derunî temizliği ifade eden “safâ” ve “safvet”, yemeye içmeye önem vermemeleri ve genellikle bitki yemeyi tercih etmeleri sebebiyle bir çöl bitkisi olan “sûfâne”, giyim ve kuşamlarına önem vermemeleri ve saçlarını uzatmalarından dolayı “enseye sarkan saç” anlamındaki “sûfetü'l-kafâ” terki bindeki “sûfe”, Hakk'a ve halka hizmeti ön planda tutmaları sebebiyle İslâm'dan önce yaşayan ve kendilerini Kâbe hizmetine adayan Benî Sûfe kabilesiyle benzerlik arzettikleri için “sûfe”,

başta Hz. Peygamber ve ashabı olmak üzere birçok peygamberin tercih ettiği tevazuun sembolü olan yün elbise giydikleri için “yün” anlamındaki “sûf” kelimelerinden gelmiş olabileceği üzerinde durulmuştur. Bu görüşlerden önemli bir kısmının sûfî denilen kişilere bu unvanın dış görünüşleri dikkate alınarak verildiği, bir kısmının da iç dünyaları itibarıyla uygun görüldüğü anlaşılmakta, en çok kabul gören görüşün Arapça dil kuralları açısından da uygun olan son görüş olduğu belirtilmektedir. Bîrûnî ise sûfî kelimesinin Arapça olmadığını, kelimenin kökünün Yunanca’da “hakîm, bilge” anlamına gelen “sophos” olduğunu ileri sürmüştür. Aynı görüşü Joseph von Hammer de savunmuş ve sûfîleri Hint’te “çıplak bilgiler” diye ifade edilen “gymnosophist”lere nisbet etmiştir. Sûfî ile ilgili çok çeşitli tarifler yapılmıştır. Bunların önemli bir kısmı tarifi yapanın o anki mânevî halini ya da muhatabının içinde bulunduğu mânevî durum çerçevesinde ona vermek istediği mesajın özelliklerini yansıtmaktadır. Sûfinin sadece bazı yönlerini yansıtan bu tariflerin çeşitliliği tasavvuf yolunda yaşanan hal ve makamların çeşitliliğinden kaynaklanmaktadır. Bu çerçevede bir yandan sûfinin sürekli daha iyiye ve güzele sahip olma gayreti içinde bulunması, yoklukta sabretmesi, varlıkta karşılıksız dağıtması, ayırım yapmadan herkese iyilikte bulunması, kötülöklere bile iyilikle karşılık vermesi, mal mülk, makam, şöret gibi dünyevî unsurlara değer vermemesi gibi insanî ve ahlâkî özelliklerine vurgu yapılırken diğer yandan dış görünüşünden çok iç dünyasının düzgün olması, nefsin terbiye edip kalbini saflaştırarak Hakk’a ermesi ve O’nun dostluğunu kazanması gibi mânevî özellikleri dile getirilmiştir. Kuşeyrî, Cüneyd-i Bağdâdî’nin sûfî ile ilgili birkaç tarifini nakleder. Cüneyd’e göre, “Sûfî yer gibidir, kötü olan her şey onun üzerine atılır, fakat ondan sadece güzel şeyler çıkar”; “Sûfî yer gibidir, iyi de kötü de üzerine basarak yürür. Bulut gibidir, iyiyi de kötüyü de gölgelendirir. Yağmur gibidir, ayırım yapmadan her yeri sular”; “Zâhirine özen gösteren bir sûfî gördünüz mü bilin ki içi haraptır”. Bu tariflerde sûfinin ahlâkî ve insanî nitelikleri belirtilmekte ve onun ayırım yapmadan herkese faydalı olduğu, bedenle ilgili hükümlerden çok ruhla ilgili niteliklere önem verdiği ifade edilmektedir. Ebû Tûrâb en-Nahşebî sûfîyi, “Hiçbir şeyin kendisini bulandırmadığı, her şeyin kendisiyle duru ve saf hale geldiği kişidir” diye tanımlamıştır. Ebû Bekir eş-Şiblî’nin, “Sûfî halktan ayrılan ve Hakk’a eren kimsedir” şeklindeki tarifi sûfinin Hak’la olan ilişkisini vurgular. Sûfî, Allah Teâlâ’nın, “Seni kendime dost edindim” (Tâhâ 20/41) hitabına mazhar olan kuldur. Hücvîrî sûfîyi ve sûfliği anlattıktan sonra sûfî ile mutasavvıf arasındaki farkı belirtir. “Sûfî kâmil, velî ve hakikat ehli erin adıdır” diyen Hücvîrî’ye göre sûfî nefsinden fânî, Hak ile bâkî, nefsanîyetin pençesinden kurtulan ve hakikatlerin hakikatine ulaşan erdir. Mutasavvıf ise sûfî olmanın yolunu tutan, bu yolda nefis mücâhedesini yapan, sûfîler gibi davranmaya çalışan kimsedir. Mustasvîf ise bir çıkar sağlamak veya bir mevki ve itibar sahibi olmak için kendini onlar

gibi gösteren, ancak onların hiçbir halinden haberdar olmayan ve nasip almayan kimsedir. Mustasvifler murdar ve haram et yiyen kurt gibidir. Kelâbâzî sûfî ile ilgili bazı tariflere yer verdikten sonra sûflere ayrıca vatanlarını terkettikleri için “gurebâ”, diyar diyar dolaştıkları için “seyyâhîn”, seyahat ederken ihtiyaç halinde mağaralara sığındıkları için Horasanlılar’ca “mağaralılar” anlamına gelen “şikeftiyye”, zaruret miktarı yiyip genellikle aç oldukları için Şamlılar tarafından “cûiyye”, sahip oldukları şeyleri dağıttıkları için ellerinde bir şey bulunmamakla “fukara”, kalplerini nurlandırmaya çalıştıkları için de “nûriyye” gibi adlar verildiğini belirtir. Türkçe’de “sûfî” anlamına gelen sofî kelimesi aynı zamanda “cahil ve ham derviş” (sûfî-i târe-dil) anlamında da kullanılır. Yûnus Emre, “*Ârifler ortasında sofuluk satmayalar*” mısraında bu tür sofulara işaret etmektedir. Sûfî olmadıkları halde mizaç ve tabiat itibarıyla onlara benzeyenlere “sûfî-meşrep” denir.¹¹

¹¹ Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi; “*Sûfî*” Maddesi (Hzl. Reşat Öngören), Ankara 2009, C: 37, s. 471-472

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TRANSKRİPSİYONLU TENKİTLİ METİN

Nüsha Tavsifleri

Tevâ'if-i Aşere, Kitâb-ı Tevâ'if-i Aşere, Hâce-i Cihân Netîce-i Cân, Menâkıb-ı Hâce-i Cihân adlarını taşıyan eserin yurt içi ve yurt dışı olmak üzere yirmiye yakın yazma nüshası tespit edilmiştir. Eserin Ankara, İstanbul, Bursa, Antalya, Manisa, Paris, Londra, Münih, Torino, Marburg, Uppsala, Leiden şehirlerinde nüshaları vardır. Çalışmamızda üç tane yurt içi nüsha esas alınmış ve tenkitli metin çalışması yapılmıştır. İlerleyen zamanlarda yurt dışı nüshalarından bir ya da birkaçı ve yurt içi nüshalarından yine birkaç tanesi eklenerek çalışmanın daha kapsamlı bir hale getirilmesi planlanmaktadır.

- 1) **Süleymaniye Kütüphanesi, Hasan Hüsnü Paşa No. 670:** 98 yaprak, 19 satır, nesih yazı. İstinsah tarihi: 1000/1591-92, müstensih: Edirnevî Mevlevî Dervîş Mustafâ, ölçüler: 200×135 mm., 135×85 mm, başlıklar kırmızı mürekkeble, kırmızı çizgili cetvelle çerçeveli, ilk ve son sayfanın iç tarafı ebrulu. Tenkitli metin kısmında bu nüsha “HH” olarak gösterilmiştir.
- 2) **Ankara Milli Kütüphane, No. Yz A 65:** 110 yaprak, 15 satır, harekeli nesih yazı. İstinsah Tarihi: 964/1557, müstensih: İsmâîl es-Seyyid el-Hâc Mustafâ ibn es-Seyyid el- Hâc Mustafâ. Kahverengi kâğıt kaplı ciltlidir. Ölçüleri: 200×150 mm., 155×101 mm, başlıklar kırmızı mürekkeble yazılmış. Tenkitli metin kısmında bu nüsha “MK” olarak gösterilmiştir.
- 3) **Üsküdar Selim Ağa Kütüphanesi, Emir Hoca Kemankuş Bölümü No. 501:** 101 yaprak, 11 satır, rika yazı çeşidi, başlıklar kırmızı mürekkeble yazılmış. Tenkitli metin kısmında bu nüsha “KK” olarak gösterilmiştir.

Transkripsiyonlu Tenkitli Metin

[1b MK,HH, KK]

Kitāb-ı Tarīkat-nāme-i
Hâce-i Cihān ve Netice-i Cān Te'lif-i Vāhidī
‘Aleyhi’r-Raḥmeti Ve’r-Rıdṽān¹
Bismi’l-lāhī’r-raḥmānī’r-raḥīm²

57

Hamd-i bī-ḥadd ol Ḥālīk³-ı bī-bedele ki⁴ on sekiz
biñ⁵ ‘ālem anuñ maḥlūḳātıdur kemāl-i ḳudreti yü-
zinden⁶. Ve şenā-[y]i bī-‘add ol rāzıḳ-ı lem-yezele⁷
ki dükeli şāḥib-dem anuñ merzūḳātıdur şefḳati yü-
zinden⁸. Ve şükr-i bī-kerān⁹ ol aḥad-i ḳadīme ki
cemī‘-i a‘dād-ı bī-nihāye¹⁰ anuñ aḥadiyyetinden
şadır olmuşdur irādeti yüzinden. Ve sipās-i bī-pāyān
ol Şamed-i kerīme ki¹¹ ḳamu efrād-ı bī-nihāye¹²
anuñ şamediyetinden zāhir olmuşdur maḥabbeti¹³
yüzinden.

¹ Kitāb-ı Tarīkat-nāme-i Hâce-i Cihān ve Netice-i Cān Te'lif-i Vāhidī ‘Aleyhi’r-Raḥmeti
Ve’r-Rıdṽān : -MK ; Hāzā Kitāb-ı Hâce-i Cihān Netice-i Cān: KK

² Bismi’l-lāhī’r-raḥmānī’r-raḥīm: -HH

³ Ḥālīk: -KK

⁴ ki: -HH

⁵ on sekiz bin : hejdeh hezār MK, heştdeh hezār KK

⁶ kemāl-i ḳudreti yüzinden : kemāl-i ḳudretinden HH, ḳudreti yüzinden KK

⁷ rāzıḳ-ı lem-yezele: rezzāḳ-ı ‘ālem-i lā-yezāledür HH

⁸ şefḳati yüzinden: raḥmeti cihetinden HH

⁹ bī-kerān: kerān KK

¹⁰ cemī‘-i a‘dād-ı bī-nihāye : ḳāwā‘id-i aḥad-i bī-nihāyetīye HH, cemī‘-i a‘dādı bī-nihāye
MK, cemī‘-i a‘dād bī-nihāye ki KK,

¹¹ ki: -MK

¹² ḳamu efrād-ı bī-nihāye: cemī‘-i efrād-ı bī-gāye HH, ḳamu efrād-ı bī-gāye KK

¹³ zāhir olmuşdur maḥabbeti: zāhir olmuşdur maḥabbet HH, şadır olubdur zāhir KK

Nazm

Be-zebān-ı Fārisi¹⁴

[Mef'ülü / Mefā' ilü / Mefā' ilü / Fe'ülün]

Ez-cānib¹⁵-i maḥbūb şod izhār-ı maḥabbet
از جانب محبوب شد اظهار محبت
Eşyā heme geştend ez-āşār-ı maḥabbet
اشیا همه گشتند از آثار محبت

Ḥurşid-i kerem rûy-nümūd ez-ufk-ı ğayb
خرشید کرم روینمود از افق غیب
Pür şod heme cān ü¹⁶ dil ez-envār-ı maḥabbet
پُر شد همه جان و دل از انوار محبت

Tā ez-dil-i her zerre şevd sırr-ı o peydā
تا از دل هر ذره شود سر او پیدا
Şod bāz der-i maḥzen-i esrār-ı maḥabbet¹⁷
شد باز در مخزن اسرار محبت

Yek-kaṭre çekid ez-ruḥ-ı luṭfeş be-seher-geh
یک قطره چکید از رخ لطفش بسحره
Bü'sküft be-her dil gül-i gül-zār-ı maḥabbet
بشکفت بهر دل گل-ی گل-زار محبت

Der kâleb-i ḥalk-ı dü-cihān dide-i cān-hā
در قالب خلق دو جهان دیده جانها
Geştend heme 'āşık-ı dīdār-ı maḥabbet
گشتند همه عاشق دیدار محبت

Ḥadīs-i kudsī¹⁸ فخلقت الخلق¹⁸ [küntü kenzen
maḥfiyyen fe aḥbebtu en u'refe fe ḥalaḳtu'l-ḥalka]¹⁹ [2a MK] ol sulṭān-ı

¹⁴ nazm Be-zebān-ı Fārisi : beyt HH, nazm KK

¹⁵ ez-cānib: Ez-in-cānib KK

¹⁶ ü dil : - HH

¹⁷ üçüncü beyitten sonra HH nüshasında şu beyitler yer almaktadır.

Bā dide-i bāzī be niger in dil ü cān rā

Peydā şodī ger bend-i kār-ı maḥabbet

Bāzice medān āmeden üreften-i mā-şod

Ver nezd-i Ḥaḳ in kār sezāvār-ı maḥabbet

Der ḥān-ḳah-ı 'ālem ez-in rûy-ı müsāfir

Geştim ki mā kerde im esfār-ı maḥabbet

ebediyyü'z-zât²⁰ ve ol subhân-ı sermediyyü's-şîfât habîbine²¹ buyurur kim²²
 'âlem-i vahdetde ben bir gizlû gencdüm diledüm ki²³ kemâl-i lütfum anı
 iktizâ itdi ki²⁴ ol genc-i bî-pâyânumdan yed-i kudretimden²⁵ bu²⁶ numûne
 'uyûna²⁷ 'ıyân ola²⁸ ol gülistân-ı [2a KK] bî-ḥazānumdan²⁹ bir şemme
 lisân-ı ḳalb³⁰ -i insânile ḳulûba beyân ola³¹ tâ ki [2a HH] vaḥdāniyyetüm
 biline ve 'azametüm ü kudretüm aḳlana pes³² bu ḥalkı ḥalk eyledüm ki beni
 bilüp baña 'ibâdet edeler ve ṭarîḳ-ı mustakîme gideler ḳavlehu te'âlâ ve mâ
 ḥalâḳtu'l-cinne ve'l-inse li-ya'budüne

Beyt³³

[Mef 'û lû / Me fâ 'î lû / Me fâ 'î lû / Fe 'û lûn]

1. Bildürmek için kendümi³⁴ sevdürmek için hem
 Ḥalk eyledi bu ḥalkı pes ol Ḥalîḳ-ı bî-ḥün
2. Kim anı sevüp istemese bilmek³⁵ ol anı
 Merdûd-ı ebed eyleye şeyṭân gibi mel'ün³⁶
3. Lâyîḳ bu ki 'abd eyleye ma'bûda 'ibâdet
 Tâ raḥmet-i ma'bûd aña ola efzûn³⁷

59

Neşr:³⁸ pes ol İlâh-i bî-naẓîr ve ol pâdişâh-ı bî-vezîr bu kâr-gâh-ı mu'azẓamı
 ve bu bâr-gâh-ı a'ẓamı ber-şeş derîçe ve dü-der ḥân-ḳâh³⁹ -ı bî-sütûn-ı çâr-

¹⁸ ḥadîş-i ḳudsî : ḳâle Allāhu Te'âlâ Muḥammedü'l-Muṣṭafâ sallaAllāhu 'aleyhi ve sellem
 HH, ḳavlehü Te'âlâ KK

¹⁹ Ben gizli bir hazine idim, bilinmeyi diledim, bunun için yaratıkları yarattım. (Mehmet
 Yılmaz; Kültürümüzde Ayet ve Hadisler, Kesit Yayınları, İstanbul 2013, s. 396.)

²⁰ ebediyyü'z-zât: ebedü'z-zât KK

²¹ habîbine: -MK, KK

²² kim: ki MK, -KK

²³ 'âlem-i vahdetde ben bir gizlû gencdüm diledüm ki: -MK, cihân-ı ğaybda ya'nî 'âlem-i
 vahdetde ben bir genc-i maḥfî idüm KK

²⁴ kemâl-i lütfum anı iktizâ itdi ki: -HH

²⁵ yed-i kudretimden: -MK, KK

²⁶ bu: bir MK, HH

²⁷ 'uyûna: bir 'uyûna HH

²⁸ ola: ide HH

²⁹ ol gülistân-ı bî-ḥazānumdan: ol gül-i gülistân-ı bî-ḥazānumdan KK, -HH

³⁰ ḳalb: ḳâleb MK, KK

³¹ bir şemme lisân-ı ḳâleb-i insânile ḳulûba beyân ola: lisân-ı ḳalb-i insânile bir şemmei
 ḳulûba beyân eyleyem HH

³² tâ ki Pes: -MK, KK

³³ ki beni bilüp.....: -MK, KK

³⁴ kendümi: kendüyi HH, KK

³⁵ sevüp istemese bilmek: sevmese istemese bilün ki MK

³⁶ mel'ün: mel'ün ola MK

³⁷ bu beyt: - MK, KK

³⁸ neşr: -MK, KK

divār ile bi-emr⁴⁰-i kâf u nûn pür-nigârla peydâ kıldı ve nüh-tâ⁴¹ âsumânı aña âsumâne idüb kınadıl-i efrûhte yerine⁴² yer yer nücûm-ı şu'le-dârı⁴³ âvîhte kılub hüveydâ eyledi ve yedi tabağa⁴⁴ zemîni çün mâyide-i mâ üzre döşeyüb içini envâ'-ı ni'âmla memlû idüb câ-be-câ cüllâb gibi cûları revân itdi⁴⁵ ve enbiyâ-yı kirâmı⁴⁶ 'aleyhimu'salâtı ve's-selâm⁴⁷ şüyûh-ı şâhib-dîn kılub evliyâ-yı 'izâmı⁴⁸ rahimehumu'l-lâhu hulefâ-yı râşidîn itdi⁴⁹ ve şulehâ-yı nîk-nâmı⁵⁰ mürîd-i murâd-bîn eyleyüb⁵¹ ehl-i yakîn kıldı ve⁵² kimini⁵³ [2b MK] insân-ı kâmil⁵⁴ ve kimini kâmil-i âzâd ve kimini bâliğ ve hür⁵⁵ ve kimini ehl-i taqlîd ve kimini ehl-i istidlâl ve kimini ehl-i keşf eyledi ve kimini meczûb-ı sâlik ve kimini sâlik-i meczûb ve kimini meczûb-ı şırf⁵⁶ kıldı bu zıkr olunan ehl-i cezebâtı⁵⁷ ve sayir maḥlûkâtı müsâfir eyledi ki⁵⁸ bu⁵⁹ altı derîcelü iki kapulu ḥân-kâhuñ bir kapusından içeri gireler ve görel⁶⁰ ve bu nefis ni'metlerden yiyeler ve ol⁶¹ cüllâb gibi ol cüy-ı revânlar-
dan⁶² içeler ve⁶³ bir iki gün mücâvir [2b KK] olub [2b HH] üçüncü gün yine ol bir kapusından taşra çıkub müsâfir olub⁶⁴ gideler ne yirden geldilerse yine⁶⁵ aña 'azm ideler kaç'-ı menâzil idüb aşılara vâsıl olalar ve murâd bulalar kâle'n-nebiyyu 'aleyhi's-selâm كل شيء يرجع الى اصله [kullu şey'in yerci' u ilâ aşlihi]⁶⁶

³⁹ ḥân-kâh: ḥân-kâh-ı bî-vezîr HH

⁴⁰ ile bi-emr: bā-emr HH, ile ve KK

⁴¹ nüh-tâ: nüh-tâbı HH

⁴² efrûhte yerine: ferrûhte yerine KK, efrûhte HH

⁴³ nücûm-ı şu'le-dârı: nücûm şu'lelerini HH

⁴⁴ yedi tabağa: heft tabakât HH

⁴⁵ cûları revân itdi: ağıtdı HH, suyu revân itdi KK

⁴⁶ enbiyâ-yı kirâmı: enbiyâyı MK, KK

⁴⁷ 'aleyhimu'salâtı ve's-selâm: 'aleyhimu's-selâm MK, KK

⁴⁸ evliyâ-yı 'izâmı: evliyâyı MK, KK

⁴⁹ itdi: eyledi HH

⁵⁰ şulehâ-yı nîk-nâmı: sulehâyı MK, KK

⁵¹ eyleyüb: idüb HH

⁵² ve: MK, KK

⁵³ kimini: bu kelime HH nüshasının bu varakında hep "kimin" şeklinde yazılmıştır.

⁵⁴ insân-ı kâmil: insân-ı kâmil idüp HH

⁵⁵ hür: her dü-cihân HH

⁵⁶ şırf: şıdık HH, KK

⁵⁷ cezebâtı: cezeyânı HH, cezebânı KK

⁵⁸ ki: -HH, KK

⁵⁹ bu: -MK, KK

⁶⁰ ve görel: -HH

⁶¹ ol: -MK, KK

⁶² cüy-ı revânlardan: cûlardan HH

⁶³ ve: -MK, KK

⁶⁴ olub: olalar HH

⁶⁵ yine: -HH

⁶⁶ "Herşey aslına döner." ((Mehmet Yılmaz; Kültürümüzde Ayet ve Hadisler, s. 394.)

Meşnevî

Der-Naşıhat Ez-Rûy-ı Hâkikat Berây-ı Tâlibân-ı Tarikat⁶⁷

[Me fâ ‘î lûn / Me fâ ‘î lûn / Fe ‘û lûn]

1. Elâ iy tâlib-i silk-i tarikat
Elâ iy râgıb-ı mülk-i hâkikat
2. Gel imdi bu söze tut gûş-ı hûşuñ
Derûn-ı dilde var ise hürûşuñ
3. Müsâfir-hânedür bildüñ cihânı
Bir iki günsin⁶⁸ ancağ mihmânı⁶⁹
4. Üçünci gün tamâm olur ziyâfet
İdersin tırmayub ol demde rihlet
5. Ne yirden geldüñ ise bil muhakkak
Yine ol yire varursın sen ancağ
6. Ki bu söz Muştafâ sözidür iy şâh
İşidüb işbu sözden sen ol âgâh
7. Ki her nesne olur aşlına râci‘
Bu söze ol gönül sem‘ ile sâmi‘
8. Ki bu söz sözler içre çün şekerdür
Ki saña ‘âlem-i dilden haberdür
9. Gıdâ eyle bunı cân tütîsine
Varınca bu kafesden tütîsine
10. Ki tâ yarın iresin Muştafâya
Anuñla olasın vâşıl Huzâyâ⁷⁰
11. Ki sen bir âhîret şâhı⁷¹ olasın
Revâ mı dünye⁷² güm-râhı olasın

[3a MK]

61

⁶⁷ arikat: hâkikat HH, şerî‘ at ve tarikat KK şerî‘ at MM

⁶⁸ günsin: gündür HH

⁶⁹ mihmânı: mihmânı MK

⁷⁰ bu beyit: -MK, KK

⁷¹ şâhı: şâh KK

⁷² dünye: dünyâ KK

12. Olasın sen hevā ipiyle bende⁷³
Bu nefsi şūm⁷⁴ idesin şāhı bende
13. Seni nice dilerse⁷⁵ kullana ol
Seni her yirde ide ḥor u maḥzūl
14. Revā mı şāh iken sen kul olasın
‘Aziz iken ebed maḥzūl olasın⁷⁶
15. Niçün fehmi eylemezsin kendözünü
Ki teslīm eyledün nefse [3a KK] özüni
16. Uyup nefse sülūk itdün bu silke
Eyü şanduñ yapışduñ sen bu mülke
17. Hezārān ḥile vü zulm eyleyüben
Buları rüz [u] şeb kesb eyledün sen
18. Çoğalduben ğulām-ı mäh-rūlar
Laṭif-endām [ā]hū-yı misk-būlar
19. İdündün māl [u] mülki kaşr [u] bağı
Geçürdün pā-yı cāna bend ü bağı
20. Giyüb zerrin kabālar tāze tāze
Ḥırām idüb giresin ‘izz ü nāza
21. Cihān şāhı dirilürsin ilünde
Müsellem-nāme var gūyā elünde
22. Velākin hiç yok vehm-i ser-encām
Olursın dāyimā bī-bīm ḥod-kām
23. N’olursın şon nefes yād eylemezsin
Anuñçün āh u feryād eylemezsin
24. Gülüb kaḥkaḥa girürsin her zavāta
Ki ya‘nī kiḥb [ü] lāg ü türrehāta
25. Virürsin her nefes lāga belāgat
Hem idürsin budur ammā zekāvāt

⁷³ hevā ipiyle bende: hevāyıla hevesde HH

⁷⁴ nefsi şūm: nefsi-i şūma HH

⁷⁵ dilerse: iderse HH

⁷⁶ Bu beyit: -HH

26. Zekî ʿabʿam diyü fahr idinürsin
Uyup İblise keç-rāha gidürsin
27. Zehî nādānlığı gümrāhlığı sen
Kim idündüñ bu fîʿli bāʿılı sen
28. Hayā itmez misin ol Hayydan iy cān
Kim eyler mürde-cismüñ zinde her ān
29. Virüb her evde rāhat her nefesde ñ
Seni besler bu cismānî kafesde
30. Bināsı hod bu cismüñ bir dem üzre
Anuñ dağı beķāsı bir dem üzre
31. Tayanub bu deme mağrūr olursın
Anı bāķî şanub mesrūr olursın
32. Olub her gün süvār-ı esb-i tāzî
İdersin kibr meydānında bāzî
33. Ğazab çevgānıla cevālān idersin
Hevā ʿobın urub seyrān idersin
34. Görürsen bir faķir iğmāz idersin
Naẓar kılmasa saña iʿrāz idersin
35. Selām virürse almazsın selāmın
Peyām isterse virmezsin peyāmın
36. Virürsen ger peyāmın ol faķire
Haķāretler idersin ol haķire
37. Virürsin ʿunf ile anuñ cevābın
Ne gözlersin haķāsın ne şavābın
38. Olub rencide senden dil-şikeste
Katuñdan gidüp olur cānı haste
39. Özüñe andan aʿlā rağm idersin
Sözüñ sözinden evlā rağm idersin
40. Dimezsen şāyed ol bendendür evlā
Ola rütbetde ʿindeʿl-lāh aʿlā

[3b HH]

41. Ne bilürsin ne var perde içinde
Eger bilür iseñ perde içinde
42. Göñül ‘arş-ı mecîd-i Hâk degül mi
Hemîşe anda hâzır Hâk degül mi
43. Niçün ‘arş-ı Hâkkı vîrân idersin
Özüñi lâyıķ-ı mîzân idersin
44. Çü bilmezsin n’olısar âhır-i kâr
Gel imdi hiç bakma kimseye h’âr
45. Şaķın kendüñi görme iy peser sen
Ki_olasın Hâk katında key muzırır sen
46. Ki görmek kendüyi şeytân işidür
Görür mi kendüzin ol kim kişidür
47. Bu rağm-ı fâsidi dilden gider sen
Kamudan kendüñ ednâ gör ol aķsen
48. Resûlî hüd işitdün iy karındaş
Kim ol idi kamu miskînlere baş
49. Görürdi cümleden kendüzin ednâ
Velikin fi’l-hakîka şanı a’lâ
50. Anuñçün halk olmuşken bu eflâk
Görürdi her zamân kendüzini hâk
51. Var idi arkasında bir ‘abâsı
Anuñ da var idi yer yer yaması
52. Çekerdi soñ demiçün guşsa-ı ğam
Çü çeşmi çeşmesi giryân idi hem
53. Kıyâmet günü hâlin bilür idi
Anuñçün nâle vü feryâd iderdi
54. Uyumazdı giceler tâ-seher-gâh
İderdi Hâkķa tâ‘at ol yüzi mâh
55. Senüñçün ol iderdi âh u zârı
Ve ger bî-bâk idübdür anı Bârî

56. Bu rütbetle iderdi meskenetler
Bu halka yerlü yerince berâber
57. Katında bir idi cümle nazarda
Ulular böyle buyurdi haberde
58. Güler yüzlü idi çün gül hemîşe
İdinmişdi hemîşe rıfķ-pîşe
59. Kaçan şād olsa eylerdi tebessüm
Yüce şavt ile itmezdi tekellüm
60. Edā eylerdi āheste kelāmin
Virürdi luḫ ile halka peyāmın
61. Sözüden olmaz idi bir dil azār
Pes andan gelmedi fi‘l-i dil-azār
62. Özinden ger sözi idi yaraşık
İşiden cānla olurdi ‘āşık
63. Feşāhatda melāhatda nazīri
Yoğ idi cānlar olmuşdı esīri
64. Komişdı saltanatla i‘tibārı
İderdi meskenetle iftiḫārı
65. Huşuşā kim dimişdi Ḥazret-i Ḥak
Bu sözde hīç şekk yoktur muḫakḫak
66. Dilerseñ yā ḥabībī saña her gün
İki tağ biri gümüş biri altun
67. Gelüb yanuñca olsunlar revāne
Ne yire kim giderseñ sen şehāne
68. Murāduñca taşadduḫ kıl olardan
Ki tek sen görme kıllat sīm [ü] zerden
69. Dimişler ol ḥabīb-i Ḥaḫḫ-ı mutlak
İdicek dünyeden rıḫlet ben iy Ḥaḫ
70. Gerek midür ki ol ‘uḫbāda anlar
Koyalar mālı bu dünyāda anlar

[4b HH]

71. Dimişdür Hakk Te‘ālā yā ḥabībī
Ki sensin ḥaste gōñüller ṭabībī
72. Gerekmez saña ‘uḳbā içre anlar
Ḳalur bu fānī dūnyā içre anlar
73. İşidüb bu cevābı Hakkdan Aḥmed
Ol ili ‘ālemüñ faḥrı Muḥammed
74. Yüzin döndürdi dūnyādan hemān-dem
Ve diller yaresine sözi merhem
75. Nazar kılmadı dūnyā zīynetine
Ki bildi fānī dūnyā zīyneti ne
76. Bırakdı bu menāl ü māl ü genci
Gidince iḥtiyār idince künci
77. Ḳabül itdi bugün cān ile faḥrı
Ki yarın idiser faḥr ile faḥrı

قال النبي عليه السلام الفقر فخرى و به افتخر الى يوم القيامت

[*Ḳāle’n-nebiyyu ‘aleyhi’s-selām el-faḥru faḥrī ve bihī eḫtaḫiru ilā yevmi’l-ḳiyāmeti*]⁷⁷

78. Gel imdi sen de ḳo bu māl u cāhı
Dilerseñ bār-gāhı Hakkā rāhı
79. Bugün cānıla faḥrı iḥtiyār it
Ki yarın raḥmeti özüñe yār it
80. Gider var ise kibr ü kīne sende
Giresin tā ṭarīḳ-i dīne sen de
81. Ki dīn yolında olmaz kibr ü kīne
Ḥudā hem raḥmet itmez ḥıṣ-bīne
82. Şaḳın ḥod-bīn olma sen ol āgāh
Olursın yoksa İblīs ile hem-rāh

⁷⁷ Yoksulluk övücümdür, ben onunla kıyamete kadar övünürüm. (Mehmet Yılmaz, age., s. 153)

83. Der-i Hâkdan hemân merdûd olursın
Ebed şeytân gibi matrûd olursın
84. Ki görmek kendüzini şeytanetdûr
Özini görmek ednâ meskenetdûr
85. Gör ednâ özüni geç şeytanetden
Olunca geçme fi‘l-i meskenetden
86. Ki fi‘l-i meskenet Aḥmed işidûr
Bu sözi Aḥmedî olan işidûr
87. Dilerseñ sen de Aḥmed ümmetinden
Olasın ḥūyın anuñ sen ḥūyından
88. Anuñ ḥūyı hemîşe meskenetdûr
Hemîşe meskenet ḥod saltanatdur
89. Ki ins ü cinn olur fermānuñ üzre
Virürler baş u cānlar anuñ üzre
90. Ḳo buḥl [u] ‘ucbı nefsuñ eyle miskîn
Ki enfāsuñ hemîşe ola miskîn
91. Tekellüm eyledükce iy birāder
Meşāmum cān u dil ola mu‘aṭṭar
92. Sözüñ şirini āheste edā kıl
Özüñ Aḥmed ṭarīkında fedā kıl
93. Şolar kim Aḥmedîdür iy qarındaş
Ḳor anlar meskenet eşigine baş
94. Hem anlar meskenetle faḥr iderler
Ṭarīḳ-ı Aḥmede girüb giderler
95. Ṭarīḳ-ı Aḥmedî faḳr u fenādur
Ki dünyā ḥān-ḳāhı bî-beḳādur⁷⁸
96. Bu nefse uyma terk eyle hevāsın
Ki tā sen⁷⁹ bulasın cān Muştafāsın⁸⁰

[5a HH]

⁷⁸ 16-95. Beyitler: -MK, KK

⁷⁹ tā sen: sen tā KK

⁸⁰ bu beyt: - HH

[3b MK]

97. Müsâfir olan işbu hân-kâha
Sebük-bâr olub eyler ‘azm-ı râha
98. Bu râhuñ reh-nümâsı Muştafâdur
O kân-ı şıdķ u deryâ-yı⁸¹ şafâdur
99. Bu râhuñ enbiyâ rehberleridür
Bu râhuñ evliyâ serverleridür
100. Kamu zühhâd hem⁸² bu yol⁸³ eridür
Ki her biri bu yolda cân eridür
101. Bölük bölük olub çözüb ‘alemler
Bu toğrı yola qodılar qademler
102. Revâne oldılar bu râh-ı Haqķa
İrişdiler o dem dergâh-ı Haqķa
103. Muqayyeddür şu kim bâr-ı girâne
Olamaz⁸⁴ ol bu yol içre revâne
104. Hafif iden yükün yolda yorulmaz
İrür⁸⁵ emne hem ol yolda urulmaz⁸⁶
105. Kimüñ kim bârı bu yolda girândur⁸⁷
Qalub yolda işi âh u fiğândur
106. Harâmiler gelüb ğâret iderler
Alub a‘ māl⁸⁸ mālın hep giderler
107. Ölür ol yolda⁸⁹ derd ü hasretile
Gider irmez murâda fūrķatile
108. Müsâfir neylesün māl u menālı
Ki_olanuñ⁹⁰ ola bu vechile hāl⁹¹

⁸¹ kân-ı şıdķ u deryâ-yı: kânı ma‘ deni şıdķ u HH

⁸² hem: -HH

⁸³ yol: yoluñ HH

⁸⁴ olamaz: olımaz MK

⁸⁵ irür: ivür HH

⁸⁶ urulmaz: olmaz HH

⁸⁷ girândur: revândur KK

⁸⁸ a‘ māl: a‘ māl u KK

⁸⁹ yolda: yolda ol KK

⁹⁰ olanuñ: olaruñ KK

109. Ki yolda sālīke şıķlet gerekmez
Şaķıl olanlara rıķlet gerekmez
110. Saña ĥod lā-cerem rıķlet gerekdür
Gider sen şıķleti ĥıffet gerekdür
111. Ki ĩsāya bir igne bār⁹² olubdur
Anuñ çün⁹³ çār-omīn⁹⁴ gökde ķalubdur⁹⁵
112. Ki ya^c nī andan öte bulmadı rāh
Ĥicāb oldı aña igne ol āgāh⁹⁶
113. Bu yolda kim bir igne olıcaķ⁹⁷ bār⁹⁸
Ĥıyās it bundan iy sālīk yūri var
114. Dilerseñ dostum der-gāh-ı Bārī⁹⁹
Gider [3b KK] üstünde ķoma ĥıç bārī¹⁰⁰
115. Bu dünyālīķdan¹⁰¹ ol pāk ü¹⁰² mücerred
Ki tā olmayasın ol bābdan red
116. Ki saña bārdur bu yolda mālūñ
Ėam-ı aĥvāl ü evlād ü¹⁰³ ĥıyālūñ
117. Buları gider üstünden ĥafīf ol
Ĥüdūretten arın cism-i laķīf ol
118. Sebūk-rūĥ ol bu yolda cüst ü¹⁰⁴ çālāk
Yūri ķaķ^c -ı menāzil eyle bī-bāk

[5b HH]

[4a MK]

⁹¹ ĥālī: ĥālī HH, KK

⁹² bār: yār HH

⁹³ anuñ çün: maķāmın HH

⁹⁴ çār-omīn: çāresin KK

⁹⁵ ķalubdur: bulubdur HH

⁹⁶ bu beyit: -MK, KK

⁹⁷ olıcaķ: oliceķ HH

⁹⁸ bār: yār HH, KK

⁹⁹ bārī: yārī HH, KK

¹⁰⁰ bārī: yārī KK

¹⁰¹ dünyālīķdan: dünyālīķden HH

¹⁰² ü: -HH

¹⁰³ Ėam-ı aĥvāl ü evlād ü: Ėamı aĥvāl evlād HH

¹⁰⁴ ü: -HH

119. Olursañ yolda böyle çäpük ü¹⁰⁵ cüst
Olurlar ol Һarāmīler dağı süst
120. Olasın anlaruñ şerrinden imīn¹⁰⁶
Olasın meskenet şehrinde¹⁰⁷ sākin
121. Һarāmīler didügüm iy dil-āver
Hevālardur ki nefsiñden qoparlar
122. Virürler Һırmen¹⁰⁸-i a^c mālī bāda
Seni aç u şusuz qorlar piyāde¹⁰⁹
123. Oları süst iden cū^c u seherdür¹¹⁰
^c Ataşdur terkdür zıkr-i seferdür¹¹¹
124. Sefer oldur ki kendüñden gidesin
Bularuñla oları süst idesin
125. Pes andan idesin kaç^c-ı menāzil
Saña maqşūd-ı göñlüñ¹¹² ola Һaşıl
126. İresin bār-gāh-ı Muştafāya
Giresin şuffe-i şāfī şafāya
127. Olasın lāyık-ı dīdār¹¹³-ı Aħmed
İdesin anuñla iş-i sermed¹¹⁴
128. Dağı envār-ı dīdār-ı Һudādan¹¹⁵
Münevver olasın ser-tā-kağem sen
129. Һabībüñ Һürmetiçün yā İlāhī
Müyesser kııl bize bu cāy-gāhı¹¹⁶

¹⁰⁵ olursañ yolda böyle çäpük ü: olur iseñ bu yolda çäpük ü HH, olursañ yolda böyle çäpük KK

¹⁰⁶ imīn: emīn HH, KK

¹⁰⁷ şehrinde: şarında HH

¹⁰⁸ Һırmen: Һırmet KK, Һarfin HH

¹⁰⁹ aç u şusuz qorlar piyāde: qorlar şusuz aç bī-nevāda HH

¹¹⁰ cū^c u seherdür: cū^c şeherdür HH, beherdür KK

¹¹¹ ^c Ataşdur terkdür zıkr-i seferdür: ^c ataşdurlar küdüret ker ü seferdür HH ^c Ataşdur terkdürür zıkr ü seferdür KK

¹¹² göñlüñ: küllüñ HH, KK

¹¹³ dīdār: dīzār HH

¹¹⁴ iş-i sermed: iş u sermed HH, KK

¹¹⁵ dīdār-ı Һudādan: dīzār-ı Һuzādan HH, dīdār-ı Һuzādan KK

**Der Na‘t-ı Nebî Şallâ‘l-lâhu ‘Aleyhi ve Sellem ve
‘Alâ Âlihi [6a KK] ve Aşhâbihi Ecma‘in¹¹⁷**

[6a HH] Şalavât-ı bî-pâyân ve taḥiyyât¹¹⁸-ı bî-kerân ol resûl-ı şakaleyne ve ol rahmet-i ‘alemayne ve ol kân-ı şıdķ u¹¹⁹ şafāya ve ol ‘ummān¹²⁰-ı cūd¹²¹ u vefāya [4b MK] a‘nā¹²² ḥazret-i Muḥammed-i Muştafāya olsun ki mūcib-i icād¹²³-ı her dü-‘ālem¹²⁴ ve sebep-i zūhūr¹²⁵-ı evlād-ı Ādemdür ki şān-ı şerifinde Ḥaķ Celle vü ‘alā buyurur kim levlāke levlāke lemā ḥalaķtū‘l-eflāke لولاك لولاك لما خلقت الافلاك [Levlāke levlāke lemā ḥalaķtu‘l-eflāke]¹²⁶ buyurmuşdur.¹²⁷

Ḳaşıde¹²⁸

[Mef ‘ū lü / Fā ‘i lā tū / Me fā ‘i lü / Fā ‘i lün]

1. Berķ urdı nūr-ı zāt-ı şeh-i lā-mekān ebed
Toldı [o] nūr-ı zātıla kevn ü mekān ebed
2. Berķ urmayaydı ‘āleme ol nūr-ı zāt-ı Ḥaķ
Pes zūlmet-i ‘ademde qalır idi cihān ebed
3. Nūr-ı cemāl-i Aḥmed eger urmayaydı berķ
Ḥüsñ ü baḥā bulur mıydı ḥūr-ı cinān ebed
4. Ger ‘arż-ı ‘ārız eylemeyeydi cihānda ol
Bulmazdı bŷ [u] rengi gül-i gülistān ebed

71

¹¹⁶ HH nüshasında bu beytin mısraları yer değiştirmiştir.

¹¹⁷ der Na‘t-ı Nebî Şallâ‘l-lâhu ‘Aleyhi ve Sellem ve ‘Alā Alihi ve Aşhâbihi Ecma‘in: Der Na‘t-ı Resûlu‘l-lāh Şallâ‘l-lâhu ‘Aleyhi ve Sellem HH, Der Na‘t-ı Nebî Şallâ‘l-lâhu ‘Aleyhi ve Sellem ve ‘Alā Alihi ve Şāhbihi Ecma‘in KK

¹¹⁸ taḥiyyât: kitāb KK

¹¹⁹ u: - KK

¹²⁰ ‘ummān: baḥr HH

¹²¹ cūd: şıdķ KK

¹²² a‘nā: a‘nāya KK

¹²³ mūcib-i icād: mūcibü‘l-baḥre HH, ey bir KK

¹²⁴ dü-‘ālem: dü-‘ālemdür HH

¹²⁵ zūhūr: ḥukūr ? KK

¹²⁶ “Sen olmasaydın, sen olmasaydın (ey Muhammed) felekleri yaratmazdım.” (Yılmaz; age., s. 456)

¹²⁷ ki şān-ı şerifinde Ḥaķ Celle vü ‘alā buyurur kim levlāke levlāke lemā ḥalaķtū‘l-eflāke: Ḥaķķ Te‘ālā anuñ şān-ı şerifinde Levlak lemā ḥalaķtu‘l-eflak buyurmuşdur MK, KK

¹²⁸ bu kaside: - MK, KK

5. Ger koymayaydı ‘arız ‘arza qadamların
Bulmazdı rāh-ı rāst-ı Hāḡḡa ins ü cinn ebed
6. Hallāl-ı müşkilāt eger olmayaydı ol
Olurdu Hāḡḡı bilmede lā-būd gümān ebed
7. Gūş itmeyeydi ger leb [ü] dendān vaşfını
Gūş-ı şadef bulur mı[y]dı dürr [ü] la‘l-i kân ebed
8. Na‘leyni olmayaydı felek farkına anuñ
Bulmazdı rif‘at olmazdı ‘ālī-şān ebed
9. Na‘leyninüñ ‘ibāreti gördügiçün kamer
Olmazdı zeyn-i tāk-ı ser-i āsumān ebed
10. Medḡ-i Ḥabīb-i Hāḡḡuñ eger vācib olmasa
Bulmazdı her vücūdı dehān ü zebān ebed
11. Kim ola Vāhidī ki anuñ medḡin eyleye
Meddāḡı olıcaḡ anuñ ol müste‘ān ebed
12. Likin şefā‘atini bu miskīne du‘ā idüb
Miḡdāri deñlü olur aña medḡ-ḡān ebed
13. Hem yād-ı ḡürmetine Ḥabīb-i Hāḡuñ bu kim
‘Ālemde yādigār ola bu dāstān ebed
14. Olsun selām āline aşḡābına tamām
Ma‘mūr olsun o ḡarem¹²⁹ [u] ḡānedān ebed

[6b HH]

Der-Na‘t-ı Çār-Yār-ı Kibār Rıḡvānu’l-lāhi ‘Aleyhim Ecma‘in¹³⁰

Dürüd-ı bī-şümār ol Çār-Yār-ı Kibār¹³¹ ervāḡına olsun ki Aḡmed-i Muḡtāruñ aşḡāb¹³²-ı büzürg-vārı ve Ḥudā-yı Perverdigāruñ evliyā-yı kibārı-dururlar rıḡvānu’l-lāhi te‘ālā¹³³ ‘aleyhim ecma‘in.

¹²⁹ yazmada “ḡurrem” şeklindedir.

¹³⁰ Der-Na‘t-ı Çār-Yār-ı Kibār Rıḡvānu’l-lāhi ‘Aleyhim Ecma‘in: Der Medḡ-i Aşḡāb-ı Resūlü’ş-şāḡaleyn Şalāvātu’l-lāhi ‘Aleyhim Ecma‘in ve Rıḡvānu’l-lāhi ‘Anhum HH, Der beyān-ı Na‘t-ı Çehār-yār-ı Kibār Rıḡvānu’l-lāhi Te‘ālā ‘Aleyhim Ecma‘in KK

¹³¹ kibār: Kibāruñ HH

¹³² aşḡāb: -HH

[Fā ‘i lā tūn / Fā ‘i lā tūn / Fā ‘i lā tūn / Fā ‘i lūn]

1. Çār dīvār-ı¹³⁵ sarāy-ı dīn¹³⁶-i Aḥmed çār-yār
Ya‘nī Bū-Bekr¹³⁷ ü¹³⁸ ‘Ömer¹³⁹ ‘Oṣmān ‘Alī-i nām-dār
2. Kāl‘a-ı şehr-i şerī‘ at dutdı anlardan esās
Olısar hem muḥkem ü ābād tā devr-i şümār¹⁴⁰
3. Cennet içre anlaruñ ervāhını¹⁴¹ şād eylesin.
Ol Kerīm [ü] ol Raḥīm ü¹⁴² ol Gafūr-ı Kird-gār

Der-Midḥat-i Pādişāh-ı Dīn-i İslām ve Penāh-ı Kāffe-i Enām¹⁴³

Ol sulṭān-ı selāṭin-i cihān ve ol¹⁴⁴ kāhir-i ḳahramān-ı cihān-bān¹⁴⁵ ve¹⁴⁶
nāşır-ı mü‘minin ü¹⁴⁷ muvaḥḥidīn ve ol¹⁴⁸ ḳātil-i müşrikīn ü¹⁴⁹ mülḥidīn ol
Muḥammed-ṭal‘at Ebūbekr-ḥaşlet ‘Ömer-heybet ‘Oṣmān-siret ‘Alī-şevket
Hasan ü Hüseyin-şüret rıdvānu’l-lāhu ‘aleyhim ecma‘in¹⁵⁰ ve ol¹⁵¹ dārende-
i¹⁵² vūzerā-yı şāḥib¹⁵³ -hūş ve nevāzende-i ḳulūb¹⁵⁴ -ı ümerā-yı şāḥib-cüyüş¹⁵⁵
ve ol¹⁵⁶ raġbet-konende-i ‘ulemā¹⁵⁷ vū¹⁵⁸ fuṣalā ve ol¹⁵⁹ şefḳat-konende-i

¹³³ te‘ālā: -MK

¹³⁴ nazm: - MK, KK

¹³⁵ dīvār-ı: dīvāra HH

¹³⁶ dīn: - KK

¹³⁷ Bū-Bekr: Ebū-Bekr KK

¹³⁸ ü: -HH, KK

¹³⁹ ‘Ömer: ‘Ömer u MK, KK

¹⁴⁰ bu beyt: - MK, KK

¹⁴¹ ervāhını: rūḥların KK

¹⁴² ü: MK, HH

¹⁴³ Der- Midḥat-i Pādişāh-ı Dīn-i İslām ve Penāh-ı Kāffe-i Enām: Der- Midḥat-i Pādişāh-ı
Dīn-i İslām Hudāvendigār-ı A‘zam HH, Der-Na‘t-i Pādişāh-ı Dīn-i İslām ve Penāh-ı
Kāffe-i Enām KK

¹⁴⁴ ol: - MK, KK

¹⁴⁵ ḳahramān-ı cihān-bān: ḳahramān-ı cihāniyān HH, ḳahramāniyān-ı cihān KK

¹⁴⁶ ve: ol HH

¹⁴⁷ ü: - HH

¹⁴⁸ ol: - MK, KK

¹⁴⁹ ü: - KK

¹⁵⁰ ol Muḥammed-ṭal‘at..... ecma‘in: - MK, KK

¹⁵¹ ol: - MK, KK

¹⁵² dārende-i: dārende-i ter HH

¹⁵³ şāḥib: - KK

¹⁵⁴ ḳulūb: - MK, KK

¹⁵⁵ cüyüş: cüş HH

¹⁵⁶ ol: - MK

¹⁵⁷ ‘ulemā: ümerā KK

fuḫālā¹⁶⁰ vü¹⁶¹ şulahā vü¹⁶² fuḫarā [6b KK] ol¹⁶³ sāye-i Yezdān ve ḫalīfe-i zemīn ü zamān a‘nā Sultān Süleymān bin Sultān Selīm Ḥān bin Sultān Bāyezīd Ḥān bin Sultān Muḫammed Ḥān¹⁶⁴ edāme‘l-lāhu saltānatahu ve¹⁶⁵ ebbede devletehu ilā inḫırāz-ı cihān¹⁶⁶ inşāallāhu‘r-raḫmān. ‘Azamet ü¹⁶⁷ şevketle ‘asker-i muḫafferin¹⁶⁸ sürüb varub ol cezīre-i meşhūra ki [5a MK] Rodos dimekle ma‘rūfdur ve ḡāyet muḫkemlikle mevşūfdur çün Süleymān peygāmbere aleyhi‘s-selām dīv-i nerreler¹⁶⁹ ile yer altından varub zīr ü zeber idüb ve¹⁷⁰ içindeki melā‘ini ḍarb-ı şimşir ile ve ḫarb-ı tīr¹⁷¹ ile zebūn idüb ve ḫāllerin diger-gün eyleyüb¹⁷² şıyub ol ḫal‘a-ı mezkūrı¹⁷³ almışdur bir ḫāl ile yine mālīk olmuşdı efrenc ammā sultān Süleymān Ġāzī ḫal‘ā-ı mezkūrı yine küffār-ı bed-kirdāruñ elinden ḍarb-ı ḫahrile¹⁷⁴ aldūğı zamānda ki hicretüñ toḫuz yüz yigirmi toḫuzı senesi Şafer ayınuñ evāyilinde¹⁷⁵ bu kitāb-ı pūr¹⁷⁶ -sū‘al ve cevāb tamām oldı¹⁷⁷. Be-ināyet-i Ḥālīḫ-ı enām ve sāye-i pādīşāh-ı İslām ve be-yümn-i eḫıbbāü‘l-¹⁷⁸ kirām¹⁷⁹ ve ber‘ıyyet-i ahālī-i benām¹⁸⁰

¹⁵⁸ vü: - HH, KK

¹⁵⁹ ol: - MK, KK

¹⁶⁰ fuḫālā: - MK, HH

¹⁶¹ vü: - KK

¹⁶² vü: - KK

¹⁶³ ol: - MK, KK

¹⁶⁴ bin Sultān Muḫammed Ḥān: - MK

¹⁶⁵ ve: - MK

¹⁶⁶ inḫırāz-ı cihān: inḫırāz-ı devrān HH, inḫırāzü‘z-zamān KK

¹⁶⁷ ü: - MK

¹⁶⁸ muḫafferin: İslāmın KK

¹⁶⁹ dīv-i nerreler: dīv ü perriler KK

¹⁷⁰ ve: - MK

¹⁷¹ ḫarb-ı tīr: tīg KK

¹⁷² eyleyüb: idüb KK

¹⁷³ ḫal‘a-ı mezkūrı: meşhūr ḫal‘a-ı ayı KK

¹⁷⁴ almışdur bir ḫāl ile yine mālīk olmuşdı efrenc ammā sultān Süleymān Ġāzī ḫal‘ā-ı mezkūrı yine küffār-ı bed-kirdāruñ elinden ḍarb-ı ḫahrile: - KK

¹⁷⁵ toḫuzı senesi Şafer ayınuñ evāyilinde: toḫuz Şaferi evvelinde KK

¹⁷⁶ pūr: bir KK

¹⁷⁷ oldı: idüb KK

¹⁷⁸ be-yümn-i eḫıbbāü‘l-: be-himmetihī eḫıbbā-ı MK

¹⁷⁹ ‘azamet şevketle..... eḫıbbā-ı kirām: - HH

¹⁸⁰ ve ber‘ıyyet-i ahālī-i benām: - MK, HH

Ḳıṭ‘a

Du‘ā Ez-Berāy-ı Padişāh¹⁸¹

[Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün / Fe ‘ū lün]

[7a HH]

1. İlāhî sen bu şāh-ı nev-cüvānı
‘Ömür bāğında ber-ḥürdār eyle
2. Baḥırde berde sen İlyās u¹⁸² Hızır
Dem-ā-dem bunuñ ile yār eyle
3. Serîr-i salṭanatda neslin¹⁸³ aşlın
Ki tā [4a KK] rûz-i ḥaşır pāy-dār¹⁸⁴ eyle
4. Sefîh ü ehl-i zulm itme vezîrin
Zekî vü ‘ālim ü hüşyār eyle
5. Muẓaffer kıl hemîşe ‘askerini
‘Adûsın ser-nigûn u ḥ̣‘ār¹⁸⁵ eyle
6. Ki bundan yeg du‘ā bilmezven iy Ḥaḳ
‘Adālet taḥṭı¹⁸⁶ üzre vār eyle ziyāfet

75

Der Münācāt İlā’l-ḳāḍıyü’l-ḥācāt¹⁸⁷

[Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün / Fe ‘ū lün]

1. İlāhā Ḥālîḳā Perverdîgārā
Kerîmā vü Raḥîmā Kird-gārā
2. Benem bir ‘āciz [ü] miskîn [ü] bî-kes
Benem bî-çāre vü ḡam-gîn [ü] bî-kes
3. Benem bir ‘āşî vü gümrāh [ü] fāsıḳ
Benem iḥrāk-ı nār-ı ḥışma lâyıḳ
4. Benem bir rû-siyāh [ü] şûm u bed-baḥṭ
Benem bî-çāre [vü] bî-pervā dil-i saḥṭ

¹⁸¹ Ḳıṭ‘a-i Du‘ā Ez-Berāy-ı Padişāh: Ḳıṭ‘a HH, - KK Bu manzume KK nüshasında 3b’de yer almaktadır.

¹⁸² u: - HH, KK

¹⁸³ neslin: nesl ü HH

¹⁸⁴ pāy-dār: pā-dār MK, pāyende HH

¹⁸⁵ ḥ̣‘ār: ḥor HH, KK

¹⁸⁶ taḥṭı: taḥṭ HH

¹⁸⁷ bu manzume: - MK, KK

5. Benem mustağrak-ı deyyān-ı ʿiṣyān
Benem ser-geşte-i şahrā-yı cevlan
6. Benem emmāre nefis elinde pūyān
Senūñ emr-i şerifūñden girizān
7. Benem sūḳ-ı riyāda merd-i ḳullāb
Metāʿ-ı ḳalb-i bāyiʿ-ḫalka kezzāb
8. Benem bezm-i ḫarābāt içre ʿayyāş¹⁸⁸
Dāyire-i zümre-i rindān-ı ḳallāş
9. Benem mest-i şarāb-ı zerḳ ü tāmāt
Menem ser-ḫalka-ı ehl-i ḫurāfāt
10. Benem ferd-i meyādīn-i melāmet
Benem mīr-i cemāhīr-i nedāmet
11. Benem deryā-yı cürm içre şād-ver
Benem şahrā-yı fışḳ içre dil-āver
12. Ḳıyāsum şöyledür kim cümlesinden
Bu ḫalkuñ ben günāhı çoğ iderven
13. Ḳamusından benem bir yüzi ḳara
Ciger tığ-ı künehden¹⁸⁹ pāre pāre
14. Günāh için iderven her günāhı
Günāh için ḳılurven her gün āhı
15. Şu deñlü ben günāhtan rū-siyāhem
Beni kim görse nefret eyler ol dem
16. Baña ʿözr eyleyüb bu nefis-i ğaddār
Maʿ āşī tāmına itdi giriftār
17. Beni şeytānıla bu nefis-i bed-ḫāl
Yolumı başdılar itdiler idlāl
18. Beni anlar ḳapuñdan dūr idübdür
Zelīl ü ʿāciz ü maḫhūr idübdür

[7b HH]

¹⁸⁸ bu kelime nüshada (عداش) şeklindedir.

¹⁸⁹ bu kelime nüshada “kühenen” şeklindedir.

19. O kaçgun kul benem geldüm kapuňa
Bu yüzi qaralıklı ben tapuňa
20. Beni red itme sulṭānum kapuñdan
Ki bildüm emr-i red gelmez tapuñdan
21. Ne deñlü çoğısa gerçi günāhum
Velī kapuñda azdur pādişāhum
22. Günāhum gerçi kim dünyā kadardur
Velī luṭfuñ katuñda mā-ḥazardur
23. Ki luṭfuñ baḥrı cümle kāyinātı
İḥāṭa eylemişdür her cihātı
24. Günāh-ı ḥalk-ı ‘ālem anda kaṭre
Degüldür belk[i] nā-peydā çü zerre
25. Ṭulū‘ itdükde luṭfuñ mihr[i] ol dem
Ki cirm-i cürm olur ğāyet çü şebnem
26. Zünüb¹⁹⁰-ı cümleñüñ Ğaffārısın sen
‘Uyüb-ı cümleñüñ Settārısın sen
27. Ğarībem senden özge mesnedüm yok
Ki varlık terk idüb geldüm saña yok
28. Beni maḥrūm kılma raḥmetüñden
Raḥīmā ḥürmetiçün Aḥmedüñ sen
29. Beni dām-ı şeyātinden ḥalāş it
Celīs-i zümre-i merdān-ı ḥāşş it
30. Beni kırtar bu şeyṭānī ‘amelden
Baña kıl rūzı raḥmānī ‘amelden
31. Sefīd ola ki bu rūy¹⁹¹-ı siyāhum
O nūrānī ‘amelden pādişāhum
32. Naşīb eyle baña zühd ü şalāḥı
Bulam şālihler ile tā felāḥı

¹⁹⁰ bu kelime nüshada (ذنوب) şeklindedir

¹⁹¹ bu kelime “yurdu” şeklinde yazılmıştır.

33. Beni a‘māl-ı hayra eyle ‘āmil
Ki āhır-dem bulam imān-ı kāmīl
34. Dem-i āhırde tenden çıkıcaķ cān
Müyesser kıl baña Qur‘ān ü imān
35. ‘Azāb-ı kabirden sen imīn eyle
Hem ol iki sürüşü sākin eyle
36. Su‘āline olaruñ kādīr eyle
Lisānumda çü ābın hāzır eyle
37. Cināna eyle kabrümdeñ deriçe
Kim ola cānuma andan netice
38. Kaçan kim sūr-i İsrāfīl ura dem
Habībūñle beni sen kōpar ol dem
39. Gider gönülde olan ihtiyātı
Geçem çün bād-ı şarşar tā şırātı
40. Kıyāmet ‘arşasın gün tābişinden
Kızub tennūre döñdigi zamān sen
41. Baña yer eyle ‘arşuñ sāyesinde
Ki_olam āsūde ‘arşuñ sāyesinde¹⁹²
42. Semādan tamlar halk üzre bir ān
Olıcaķ kara nāmum kıl aķ ol ān
43. Kaçan kim vezn ola mizānda a‘māl
Şaķīl it hayrumı şerrümdeñ ol hāl
44. Hisāb içün kim itdkde hitābı
Müyesser kıl baña şāfī cevābı
45. O dem kim olasın iy Hāķ kādī
Olasın ben faķirüñdeñ de rāzī
46. Ki beyne’l-enbiyā ve evliyā ben
Hacīl olmayayın yā Rabbenā ben

¹⁹² HH nüshasında bu kelime ثانیین şeklinde yazılmıştır.

47. Bizi kılğıl olaruñ zümresinden
Ki tā anlarla cennāta girem ben
48. Baña da tā kim ol ʔudsī ʔazīre
Ki cennāt içre yok aña nazīre
49. Muḳīm olub ʔalam anlarla sermed
Olam hem anda hem cār-ı Muḳammed
50. Olavuz nūr-ı dizāruñla pūr-nūr
O bākī mülk içinde bākī mesrūr
51. Muḳammed ḥürmetiçün olsun iy Ḥaḳ
Bu ‘ izzetler bu ḥürmetler muḥaḳḳaḳ
52. Ve gernī bende de yokdur ḥaḳīḳat
Bu i‘ zāza bu ikrāma liyāḳat
53. Senüñ luṭfuñdurur kim bī-nihāye
İrüşür cümle-i ḥān u cihāna
54. Kimi kim isteseñ bulu[r] ebed ‘ izz
Hem olmaz ‘ izzüñ ‘ izzetden o hergiz
55. Kimi kim isteseñ ḥor olur erzel
Ebed merdūd ebed maḳḥūr olur ol
56. Senüñ yapduḡuñı kimse yapamaz
Senüñ yapduḡunı kimse yıḳamaz
57. Ki zīrā senden özge kimse yokdur
Hemānā varsın sen senden ḡayrı yokdur
58. Ne işlerseñ saña çün ü çerā yok
Saña hemtā daḡı bir pādīṣāḥ yok
59. Ḳamu sultānları da ḥān idersin
Kimin bī-çāre kimim ḥān idersin
60. Dilerseñ ‘ ālemi vīrān idersin
Dilerseñ yine ābādān idersin
61. Zamānı bunlaruñ bir demdür ancaḳ
Senüñ ḳatuñda bozmaḳ düzmek ancaḳ

62. Senüñdür mülk adım-allā-ı cānsın
Hemān sensin hemān sensin hemān sen
63. adīm [ü] lā-yezāl [ü] lem-yezelsin
Kerīme bī-miāl [ü] bī-bedelsin
64. Ne vardur ibtidāña hadd u āyet
Ne vardur intihāña hem nihāyet
65. Celāl-i izzetüñ hāıçün iy hā
Cemāl-i vahdetüñ hāıçün iy hā
66. Hābībüñ hürmetiçün feth-i bāb it
Du asın Vāidīnüñ müstecāb it

**Der-Beyân-ı Sebeb-i Te'lif-i Kitâb ve Taşnîf-i Hîṭâb ve Âverden-i 'Özr-i
Takşîr-i Hîş Be¹⁹³-Piş-i Ehl-i Dāniş ve Dür-Endîş ve Melâmet-kerden-i Nefs-
i Serkeş ü Bed-Fi'l ü Bed-Kiş¹⁹⁴**

[Me fâ 'î lün / Me fâ 'î lün / Fe 'û lün]

[5b MK]

1. İderdim bir gece fikr-i¹⁹⁵ ser-encām
Ki nice gâflet ile gecdi eyyām
2. Ururdum¹⁹⁶ sîneye seng-i nedâmet
İdüb¹⁹⁷ nefsi siyeh-rüy¹⁹⁸ melâmet
3. O sâ'at gûş-ı cāna nâgehānī
İrişdi bir nidā-yı āsumānī¹⁹⁹
4. Be-güftā iy esîr-i nefsi bed-kîş²⁰⁰
Zi-tîr-i zehr-i qahr-ı dehr-i dil-rîş²⁰⁰

81

[9a HH]

5. Hevâ-yı mihr-i meh-rûlarda her ân
Olursın zerre-veş ser-geşte berrân
6. Ez-în şûret-perestî hân²⁰¹ güzêr kün
Ki şîrk-est²⁰² in 'amel ez vey hâzer kün
7. Eger sen Hâk-perest iseñ қо gayrı
Anuñ yüzinden²⁰³ özge itme seyri
8. Cemâl-ı Hâk be-bîn der²⁰⁴ her gubârı
Ki tâ Hâk bîn şevî der her diyârı²⁰⁵

¹⁹³ be: -MK, KK

¹⁹⁴ ve Melâmet-kerden-i Nefs-i Serkeş ü Bed-Fi'l ü Bed-Kiş: -MK, KK

¹⁹⁵ fikr-i: fikr ü HH, fikrüm KK

¹⁹⁶ ururdum: Urur idüm KK

¹⁹⁷ İdüb: iden HH

¹⁹⁸ rüy: rüya MK

¹⁹⁹ bu beyt: -HH

²⁰⁰ bu beyit HH nüshasında "Mi-goftem bedu ki iy nefsi bed-kîş / Zi-tîr ü zehr-i qahr-ı dehr-i pür-rîş" şeklindedir.

²⁰¹ perestî hân: pür-nihân KK

²⁰² şîrk-est: ser-geşt HH, KK

²⁰³ yüzinden: bendinden HH

²⁰⁴ der: devr HH

²⁰⁵ her diyârı: dehr-i yârı HH

[4b KK]

9. Ki zîrâ Hâk cemâli pertevinden
Olubdur zerreler peydâ vü rûşen
10. Hicâb-ı ğaflet ez-dîde ber-endâz
Pes ân ki²⁰⁶ nûr-ı dîdâreş²⁰⁷ be-bîn²⁰⁸ bâz
11. Gözüñ aç Hâlîka bak bakma hâlka
Nazar kıl câna kılma cisme delka
12. Ki zîrâ cüz vücûd-ı Hâk vücûd nist²⁰⁹
Eger bînî be-ğayr-ı ân dü-bînist²¹⁰
13. Vücûd-ı fânîye dime vücûd sen
Ve-ger-ne ahev u müşrik olursen
14. Nidâ-yı âsumânîden bu sözler
Baña gösterdi bir nûrânî²¹¹ yüzler

[6a MK]

15. Pes andan bu sarây-ı pür-nigâra
Bağub beñzetdüm anı bir nigâra
16. Ki zülfi dâm ü hâlî dâne olmuş
O hâle murğ-ı dil dîvâne olmuş
17. Çü gördüm dil bu bir²¹² zîver nigâra
Bağub çekmek diler anı kenâra
18. Elin şundı vişâl-i dâmenine
Ki anuñla ola sîne-be-sîne
19. Ki bilmez bir nigâr-ı bî-vefâdur
İşi ‘uşşâkına her dem cefâdur
20. Cefâdan ğayrı anuñ pîşesi yok
Vefâ-kârına hiç endîşesi yok

²⁰⁶ ân ki: inek HH²⁰⁷ dîdâreş: dîzâreş HH²⁰⁸ be-bîn: ü bîn HH, bîn KK²⁰⁹ cüz vücûd-ı Hâk vücûd nist: çün ü çûde Hâk vücûdsın HH²¹⁰ eger bînî be-ğayr-ı ân dü-bînist: Vegerni ahevâl ü müşrik olursın HH, Eger bînî be ğayrî hûbî vü nist KK,²¹¹ nûrânî: yüz anı MK²¹² bir: pür MK

21. Vişāl-i dāmenine hīç²¹³ el irmez
Hayāl-i ḥalvetine kimse girmez
22. Velikin görünür bārī²¹⁴ nazarda
Vefā şeklinde dil şanur nazarda²¹⁵
23. Dedüm iy dil ezel²¹⁶ naqqāş-ı taḫdīr
Şu üzre eyledi bu naqşı²¹⁷ taḫrīr
24. Şu üzre naqş taḫrīr eylemişdür
Saña aḥvāl taḫrīr eylemişdür²¹⁸
25. Şu²¹⁹ üzre naqşuñ olur mı beḳāsı
Beḳāsına göre olur şafāsı
26. Kim āb üzre beḳā olmaz muḥakḳak
Bu naqşa sen fenā ‘aynı ile baḳ²²⁰
27. Şafā-yı bākī isterseñ ḳo naqşı²²¹
İriş naqqāşına sür ‘iṣ-i yaḥşi²²²
28. Bu²²³ naqş-ı bī-sebāt ü²²⁴ bī-ḥaḳīḳat
Müzaḥrefdür²²⁵ sen andan eyle ‘uzlet
29. Anuñ çün bu nuḳūşı²²⁶ yazdı²²⁷ naqqāş
Ki naqşında ide kendüzini fāş²²⁸
30. Ğaraż naqqāşdur naqşından iy dil²²⁹
Saña bu naqş-ı bī-cāndan ne ḥāşıl

²¹³ hīç: -KK

²¹⁴ bārī: bādı MK

²¹⁵ 13-22. beyitler: -HH

²¹⁶ dedüm iy dil ezel: ki bu taṣvīr ol HH

²¹⁷ eyledi bu naqşı: eylemişdür ḥüb taḫrīr HH

²¹⁸ bu beyit: - MK, KK

²¹⁹ şu: āb HH

²²⁰ bu beyit: - MK, KK

²²¹ naqşı: naqşuñ HH

²²² yaḥşi: yaḥşiñ HH

²²³ bu: -KK

²²⁴ ü: - HH, KK

²²⁵ müzaḥrefdür: ki zaḥrefdür HH

²²⁶ nuḳūşı: nuḳūş HH, naqşı KK

²²⁷ yazdı: bānū-yı HH

²²⁸ naqşında ide kendüzini fāş: naqşından idemez sırrını fāş HH, naqşında idüb kendüzini fāş KK

²²⁹ naqqāşdur naqşından iy dil: bu naqşdan naqqāşdur bil HH, naqqāşdurur naqşdan eyā dil KK

[6b MK]

[9b HH]

31. Ki bu cān kâlebi naḳṣuñ [5a KK] nesidür
Bir an bir laḫẓa ancak mu'nisidür
32. Bu naḳṣı ẓo velî naḳḳāşî gözle
Ne zülf ü yüz ü göz²³⁰ ne ẓaşı gözle
33. Ki tā naḳḳāş ile hem-sırr olasin
Her işüñde anuñla bir olasin
34. Saña da bildüre ol naḳṣ işinden
Özine göstere yol naḳṣ işinden²³¹
35. Ki zîrā her dem ol naḳṣ-ı hezārān²³²
İder peydā vü²³³ eyler yine pinhān
36. Anuñ peyveste bu nev^c üzre kārı
Ki vermez naḳṣına bir dem ẓarārı
37. Ğaraẓ bu kârdan kendü beḳāsın
Saña ^carz eylemekdür hem²³⁴ liḳāsın
38. Eger var ise²³⁵ sende ^caḳl u²³⁶ dāniş
Her işde fikrünüñ sen baña daniş
39. Ki tā²³⁷ ola senüñ işüñ²³⁸ şebâtı
İçesin çün Hızır āb-ı ḫayâtı
40. Ḥayāt-ı cāvidāna ire cānuñ
Zamān-ı şad-hezār ola her anuñ
41. Bu söz içindeyiken ben dilile²³⁹
Olub ẓāyil o bu²⁴⁰ rüşen delile
42. Gözüme uyḫu²⁴¹ geldi ḫāba vardum
Meger düşümde bir miḫrāba vardum²⁴²

²³⁰ zülf ü yüz ü göz: zāde yüze gör HH

²³¹ işinden: içinden HH

²³² naḳṣ-ı hezārān: naḳḳāş her ān HH

²³³ vü: o KK

²³⁴ hem: - HH

²³⁵ var ise: olduysa HH

²³⁶ u: - HH

²³⁷ tā: - HH

²³⁸ senüñ işüñ: senüñ işüñüñ HH, senüñ KK

²³⁹ söz içindeyiken ben dilile: sözi dirken nefis-i ^calile HH

²⁴⁰ ẓāyil o bu: ẓābil uyar HH

²⁴¹ uyḫu: uyku KK

43. Çü gördüm²⁴³ geldi bir pîr-i sebîz²⁴⁴-pûş
Elinde bir kitâb-ı cild-i menkûş
44. Baña anı virüb dir²⁴⁵ iy hîred-mend
Senûñle olsun işbu nâme-i pend²⁴⁶
45. Diyüb ol dem gözümden gâyb oldı
Hızır gibi özümden gâyb oldı
46. Nuķûş-ı cilde bakmayub²⁴⁷ kitâbı
Aķub gördüm içindeki²⁴⁸ hîṭabı
47. Dimiş dîbâcesinde evvel âgâh
Teni dört nesneden var itdi Allâh
48. O dördüñ birisi bād birisi hāk
Biri âteş biri âb ile idrāk
49. Biri birine oldı yār bu çār
Velikin olda bir dem çār-nā-çār
50. Hemānā cān Muḥammeddür bulara
Nizām viren odur bu çār yāra
51. Vegerni birbirin bu çār ezdād
Helāk eylerler idüb cenge bünyād
52. Kaçan olsa bu çāruñ biri gâyb
Odur ol çāra şerbet terk-i kālīb
- [10a HH]
53. Ki Ḥaķķuñ evidür çıkub semāya
Ulaşgıl rūḥ-ı pāk-i Muṣṭafāya
54. Ki zîrā andan ayrılmışdur evvel
Varur her nesne aşlına muḥaşşal²⁴⁹

²⁴² meger düşümde bir miḥrāba vardum: düşümde bir ulu miḥrāb gördüm HH

²⁴³ çü gördüm: görürdüm HH

²⁴⁴ sebîz: sebze HH, KK

²⁴⁵ virüb dir: virdi didi KK

²⁴⁶ nâme-i pend: nâme-peyvend HH, nâme vü pend KK

²⁴⁷ bakmayub: komayub KK

²⁴⁸ içindeki: içinde bu HH

²⁴⁹ 47-54. beyitler: - MK, KK

[7a MK]

55. Oğurdum²⁵⁰ ben dağı ol h'āb [5b KK] içinde
Oğurub ol büyük²⁵¹ mihrāb içinde
56. Çü²⁵² gördüm yine ol pīr-i sebiz²⁵³-pūş
Gelüb virdi selām²⁵⁴ vü²⁵⁵ oldı hāmūş
57. Elin öpüb didüm²⁵⁶ iy pīr-i reh-ber²⁵⁷
Baña bir Hakkā ıoğrı rāh göster
58. Didi bağıduñ mı sen bu nağş-ı cilde²⁵⁸
Rağam itdüñ mi anı levh²⁵⁹-i dilde
59. Didüm bu nağş-ı cilde bağımadum ben
Kitābuñ içine bağıub oğurven
60. Didi kim Hakk saña itmiş 'ināyet
Derūnuñdan²⁶⁰ saña kılmış²⁶¹ hidāyet
61. Eger sen bağısayıduñ²⁶² nağş-ı cilde²⁶³
Ğalurduñ bu nuğüş²⁶⁴ -ı āb u²⁶⁵ gilde
62. Derūn-ı dilden olmazduñ ğaber-dār
Saña keşf olmazıdı sırr-ı esrār²⁶⁶
63. Kitāb-ı cāndan āğāh olmaz idüñ
Ğudāya ıoğrı rāhi²⁶⁷ bulmaz idüñ
64. Ğudāya şākır ol her ān ü²⁶⁸ her dem
Kim ol itdi seni²⁶⁹ bu sırıa mağrem

²⁵⁰ oğurdum: ıururdum HH
²⁵¹ oğurub ol büyük: kıtābı oğuyub HH
²⁵² çü: ki HH
²⁵³ sebiz: sebze HH, KK
²⁵⁴ virdi selām: selām virdi KK
²⁵⁵ vü: - HH, KK
²⁵⁶ didüm: didüm aña KK
²⁵⁷ pīr-i reh-ber: reh-ber KK
²⁵⁸ nağş-ı cilde: nağş u cilde KK
²⁵⁹ levh: nağş KK
²⁶⁰ derūnuñdan: Derūnuñda KK
²⁶¹ kılmış: itmiş HH
²⁶² sen bağısayıduñ: ki sen bağıayduñ HH
²⁶³ nağş-ı cilde: nağş u cilde KK
²⁶⁴ ğalurduñ bu nuğüş: Ğalur idüñ bu nağş KK
²⁶⁵ u: - HH, KK
²⁶⁶ esrār: ebrār MK
²⁶⁷ rāhi: yolu KK
²⁶⁸ ü: - HH
²⁶⁹ kim ol itdi seni: ki sini eyledi MK, ki seni eyledi KK

65. Vücūduñdur senüñ bu²⁷⁰ pend-nāme
Bunı²⁷¹ yaz eyle ifşā hāşş u²⁷² ʿāme
66. Dil ü²⁷³ cān derdini taqrır eyle
Göñüller levhine taqrır eyle
67. Seni tā kim duʿ ādan ideler yād²⁷⁴
Anuñla ola rüñuñ şād ābād²⁷⁵
68. O sözdeyken ben uyğudan uyandum
Fırāķī nārına²⁷⁶ ol²⁷⁷ demde yandum
69. Hemān dem ol²⁷⁸ harāretle yerümden
Turub aldum ele kāğıd qalem²⁷⁹ ben
70. Hudāyı eyleyüb yād iy²⁸⁰ ser-efrāz
O sâʿ at bu kitāba itdüm āğāz²⁸¹

[7b MK]

71. Ne feyz oldıysa ol feyyāzdan ben
Pes anı eyledüm inşā-yı rüşen

[10b HH]

72. Velī bir turfe²⁸² tertīb olubdur
Ki nazm u²⁸³ neşrile tehzīb olubdur
73. Şeker bādām ile maḥlūṭ olubdur²⁸⁴
Yiyüb cān tūṭisi güyā olubdur²⁸⁵
74. Bu tavır üzre risāle olmamışdur
Bu tarzı²⁸⁶ hīç kimse²⁸⁷ bulmamışdur²⁸⁸

²⁷⁰ bu: o HH

²⁷¹ bunı: añı HH

²⁷² u: - HH

²⁷³ ü: - HH

²⁷⁴ ideler yād: yād ideler HH

²⁷⁵ ola rüñuñ şād ābād: oldı rüñuñ şād ideler HH, rüñuñ ola şād u ābād KK

²⁷⁶ nārına: odına MK, KK

²⁷⁷ ol: o KK

²⁷⁸ dem ol: ol dem KK

²⁷⁹ qalem: dīvid KK

²⁸⁰ hudāyı eyleyüb yād iy: Hakkı yād eyledüm evvel HH

²⁸¹ bu beyitten sonra KK nüshasında “Der beyān-ı Duʿā Ez-berāy-ı Pādişāh” başlığı yer almaktadır.

²⁸² turfe: tavır ile MK, tarz ile KK

²⁸³ nazm u: nazmum HH

²⁸⁴ olubdur: güyā MK, KK

²⁸⁵ yiyüb cān tūṭisi güyā olubdur: ki cān tūṭisi yiyüb ola güyā MK, KK

[8a MK]

75. Ki zîrâ ol kitâb içre bu ıavır²⁸⁹
Görüben itdüm inşâ²⁹⁰ anı fevrî
76. Velî şeş-mâh olmışdur zamânı
Bulub geh geh²⁹¹ mevânî^c den emânı
77. Girürdüm hücre küncinde yazardum
Ki cāy-ı sürhâ hûn-ı dil ezerdüm
78. Egerçi çok kitâb u hem²⁹² resâyıl
Velîkin yok biri buña²⁹³ mu^c âdil
79. Bunı şanmañ ki medh idem kelāmum
Veyāhūd bula şöhet nîk-nāmum
80. Kimem ben kim kelāmum eyleyem yād
Cihān içre veyā nām idem ābād²⁹⁴
81. Velî medh itdügüm tertîbdür bes²⁹⁵
Ki bu tarzı²⁹⁶ dimedi hiç bir kes
82. Cihānda var mıdur nā-güfte ma^c nî²⁹⁷
Ki lafza²⁹⁸ gelmemiş ola o ya^c nî²⁹⁹
83. Dinilmişdür velî şüret muğâyir
Nitekim dürlü eşkāl ü³⁰⁰ zamāyir³⁰¹
84. Ma^c ānî bir beyān biñ³⁰² şüret-elvān
Efāzıl [7b KK] her biri bir yüzde güyān³⁰³

²⁸⁶ tarzı: ıavır HH

²⁸⁷ kimse: kimesne MK, HH

²⁸⁸ bulmamışdur: görmemişdür HH. Bu beyit HH nüshasında 85. beyitten sonra yer almak-
tadır.

²⁸⁹ ıavır: tarzı KK

²⁹⁰ görüben itdüm inşâ: görüb itdüm ben inşâ HH, görüben inşâ itdüm KK

²⁹¹ geh geh: gâh gâh MK

²⁹² kitâb u hem: kitâbât HH, kitâbât u KK

²⁹³ biri buña: buña biri HH, KK

²⁹⁴ nām idem ābād: nāmum idem yād HH, nem idem ābād KK

²⁹⁵ bes: pes HH

²⁹⁶ tarzı: ıavra HH

²⁹⁷ ma^c nî: ya^c nî KK

²⁹⁸ lafza: nokta HH

²⁹⁹ ya^c nî: ma^c nî HH

³⁰⁰ ü: - HH

³⁰¹ zamāyir: muğâyir MK

³⁰² biñ: yek HH

³⁰³ güyān: bu nān HH

85. Egerçi ben efâzıldan degülven
Velî gösterdi³⁰⁴ Hâk bir vech-i ahsen
86. O yüzden³⁰⁵ ben de gūyāyem³⁰⁶ çü bülbül
İderven ol gül-i zibāya³⁰⁷ ğulğul
87. Degül benden bu ğulğul ihtiyārı
O yüzden söyledür Hâk³⁰⁸ ıztırārı
88. Vegerne³⁰⁹ ‘ālemün fāzılları var
‘Adedsüz ‘ārif ü kāmilleri var
89. Benüm anlar katında kudretüm yok
Olara hîç³¹⁰ ašlā nisbetim yok
90. Olardur mihr u benven zerreden kem³¹¹
Olardur baħr benven kaṭreden kem³¹²
- [11a HH]
91. Egerçi her biri bir naṣ idübdür
Bu levḥ-i ‘āleme andan gidübdür
92. Velî bu naṣı³¹³ kimse itmemişdür
Koyub bu yādigārı³¹⁴ gitmemişdür
- [8b MK]
93. Risāle çok ḥaber virür o yüzden
Velî yokdur ḥaber virür bu yüzden
94. Ki her³¹⁵ yüze sözi taṭbîk olubdur
Cemî‘-i ḥālile³¹⁶ taḥkîk³¹⁷ olubdur

³⁰⁴ gösterdi: göstere HH

³⁰⁵ yüzden: yerden HH, yüzde KK

³⁰⁶ gūyāyem: gūyānem KK

³⁰⁷ zibāya: zibāyı KK

³⁰⁸ söyledür Hâk: söyledürler HH

³⁰⁹ vegerne: vegernî HH, KK

³¹⁰ olara hîç: olardan KK

³¹¹ olardur mihr u benven zerreden kem: olardur mihr ben zerre degülven HH, olardandur mihrini zerreden kem KK

³¹² olardur baħr benven kaṭreden kem: olardur baħr ben kaṭre degülven HH, Baħr-ı nübüvve kaṭreden kem KK

³¹³ naṣı: naṣ HH

³¹⁴ yādigārı: yādigār HH

³¹⁵ ki her: Her ki hergiz KK

³¹⁶ ḥālile: ‘āleme HH

³¹⁷ taḥkîk: taṣdîk KK

95. Ki zîrâ on tavâyif yâd kıldum
Olaruñ yâdıyla bünyâd kıldum
96. Didüm her birinüñ esrârın az az
Bünyânında anıñçün itdüm icâz
97. Eger her bir gürûhuñ cümle hâlin
Hayâlin hem fi' âlin hem maķâlin
98. Dir isem söz uzar olur muṭavvel
Oķunmaz hem kiṭâb olur mu' aṭṭal
99. Kelâm-ı muṭṭaşardur ehle maṭlûb
Peyâm-ı pür³¹⁸-e iberdür kıla maḥbûb
100. Ki zîrâ Haķ kelâmuñ istimâ' ı
Veriser sâmi' ine pes şudâ' ı
101. Kûlûba irişür nefret o yüzden
O yerde³¹⁹ [daḥı] ürkerler o sözden
102. Tavâyif kim olur meşrû' dan dūr
Cemî' -i hâlete maṭbû' ger dūr
103. Beyân itdüm ṭarîķat mûcibince
'İyân itdüm ḥaķîķat mûcibince
104. Tavâyif kim olar bid' addururlar
Derûn-ı dilde bed-fikretdürürler
105. Olara virmedüm aşlâ aşâlet
Beyânında ķodum eksük maķâlet
106. Ki zîrâ sözleri var anlaruñ kim
İşitse anları ķatl ide ḥâķim
107. Velikin sâde diller işidürse
O sözler mûcibince iş iderse
108. Virürler ḥirfeti a' mâl bâda
Olurlar bî-zevâde ol hevâda

³¹⁸ HH nüshasında بور seklindedir.

³¹⁹ HH nüshasında اودو

109. Oları itmedüm yād ol sebebden
Komadum taşra yā hadd-i edebden³²⁰
110. İçinde on tavāyif itmişem yād
Birine Ḥāce-i ʿ Ālem koyub ad
111. Olarla baḥş-i dīn itdürmişemdür³²¹
Beyān-ı ān u īn itdürmişemdür³²²
112. Kalendardür biri birisi torlak
İderler her birisi daʿ vī-yi Ḥaḳḳ³²³
113. Zuʿ umlarınca [7a KK] kāmillerdürürler
Ḥaḳīkat bu ki bāṭıllardururlar³²⁴
114. Birisi Haydarīdür biri Cāmī
Müdām elden qomazlar tolu³²⁵ cāmı
115. Biri Bektāşīdür birisi Şemsī
Ġadātīdür kimisi kimi³²⁶ emsī³²⁷
116. Birisi Mevlevīdür maʿ nevidür
Ki mest-i cām-ı bezm-i Meşnevīdür
117. Birisi Edhemīdür biri ʿ ālim
Kimi bāṭın kimi³²⁸ zāhirde³²⁹ ḥākim³³⁰
118. Bir[i] şufī vü sâfī vü gürūhi
Sürerler rûz [u] şeb ḥāke vücūhi
119. Bularuñ hāl[i] taḳrīrinde bir bir
Bularuñ qālī taḳrīrinde bir bir³³¹

³²⁰ 95-109. beyitler: -MK, KK

³²¹ itdürmişemdür: itdürmişidüm KK

³²² itdürmişemdür: itdürmişidüm KK, 110 ve 111. beyitler: - HH

³²³ bu beytin yerine HH nüshasında aşağıdaki beyit yer alır ve 11b HH nüshası bu beyitle başlar:

“Birisidür ışık ol on gürūhuñ
Kalendardür birisi ol vücūhuñ

³²⁴ bu beyt: - HH

³²⁵ tolu: ḥākī HH

³²⁶ Ġadātīdür kimisi kimi: Ġadāidür biri birisi KK

³²⁷ bu mısra HH nüshasında “Kimi pür-maʿ rifetdür kimi ümmī” şeklindedir.

³²⁸ bāṭın kimi: bāṭında kim MK, zāhir kimi HH

³²⁹ zāhirde: bāṭında HH

³³⁰ 110-117. beyitler MK nüshasında 7b ve KK nüshasında 6b-7a varaklarında yer alırken metnin konu bütünlüğü gereği buraya alınmıştır.

120. Eger ħabṭ u ħaṭā³³² oldıysa vākı³³³
Kerem ehlinedür taṣḥīhi rāci³³⁴
121. ‘ Aceb midür ħaṭā gelse beşerden
Beşer ħod mümtazicdür ħayr u şerden
122. Anuñ kim şerri az u³³⁵ ħayrı çoğdur
Buyurmışlardur ebrār az yoğdur³³⁶
123. Eḳall ħod ekşere³³⁷ tābi³³⁸ ezelden
Bu söz maḳbūldur Ādem geelden
124. Benümde var ise sözümde³³⁸ kem söz
Kerem idüb tutuñ ol sözi kemsüz
125. Velī şimdi ‘ akisdür nās ekşer
Naẓar ekşer eḳalline iderler
126. Biçerler cübbe-i ‘ aybuñ çü miḳrāz
Hüner lübsinde līk eylerler iğmāz³³⁹
127. Hüner sende biñ olsa bir³⁴⁰ görürler
Velī bir ‘ aybuñı biñbir³⁴¹ görürler
128. Kıyāmetden ‘ alāmetdür³⁴² bu ħaşlet
Ki böyle iken³⁴³ iderler saña ħullet
129. Nifāk-āmiz olur³⁴⁴ dostluğı ekşer
‘ Avāmuñ fi’l-ḫaḳīka iy bürāder
130. Bulınur ehl-i şıdk ammā eḳalldür
Velī biri biñe³⁴⁵ ni³⁴⁵ me’l-bedeldür

³³¹ 118 ve 119. beyitler: - MK, KK

³³² u ħaṭā: kelām HH

³³³ vākı³³³: teraḳḳu³³³ HH

³³⁴ kerem ehlinedür taṣḥīhi rāci³³⁴: taṣḥīhdür kerem ehline rāci³³⁴ HH, KK

³³⁵ kim şerri az u: az şerri KK

³³⁶ ebrār az yoğdur: ebrār ü zer yoğdur HH, ebrār az çoğdur KK

³³⁷ ħod ekşere: ekşere ħod HH

³³⁸ Benümde var ise sözümde: benüm var ise bu sözümde HH

³³⁹ hüner lübsinde līk eylerler iğmāz: hünerlüsinde līk eyler i³³⁹ rāz HH, hüner-bendeliği iderler iğmāz KK

³⁴⁰ sende biñ olsa bir: kim sende ola yek HH, sende ola biñ bir KK

³⁴¹ ‘ aybuñı biñbir: ‘ aybuñuñ kim biñ HH

³⁴² kıyāmetden ‘ alāmetdür: ‘ alāmetdür kıyāmetden HH ‘ alāmetden kıyāmetden KK

³⁴³ ki böyle iken: bu ki böyleyken HH

³⁴⁴ nifāk-āmiz olur: Nifāk-āmizdurur HH, KK

³⁴⁵ biñe: buña HH, biñi KK

[12a HH]

[9a MK]

131. Olarçündür³⁴⁶ kıyāmı kāyinātuñ
Olarçündür³⁴⁷ nızāmı mümkinātuñ
132. Olar kim fevt ola kıpar kıyāmet
Kıyāmet kıpmasına bu³⁴⁸ ‘alāmet
133. Anuñ kim şıdķı³⁴⁹ var merd-i tamāmdur
Vegerne el-‘avāmu ke’l-hevāmmdur³⁵⁰
134. Benüm şādıķlarılandur³⁵¹ kelāmum
Benüm ‘āşıķlarılandur³⁵² peyāmum
135. Velī şādıķları işbu risāle
Fırāk içre kımaz ilter vişāle
136. Şu cān kim vuşlat-ı cānān diler ol
Aña işbu risāle gösterür³⁵³ yol
137. O yolda aña reh-berlikler³⁵⁴ eyler
Düşüb öñünce ser-verlikler³⁵⁵ eyler
138. Kımaz anı beyābān içre³⁵⁶ güm-rāh
İder anı tarīķ-ı Hāķdan āgāh
139. Mürīde³⁵⁷ mürşid olub³⁵⁸ eyler irşād
Murāda irgürüb rūhın kıılır şād
140. Bunı her kim okursa ola ‘ārif
Ki bunda vāķi‘ oldı çok ma‘ārif
141. Reh-i Hāķda ide kıat‘-ı mesāfet
Ne hācet aña ki ide seyāhāt

³⁴⁶ olarçündür: olur çündür HH, olardur çün KK

³⁴⁷ olarçündür: olur çündür HH

³⁴⁸ bu: budur KK

³⁴⁹ şıdķı: şıdķ HH, KK

³⁵⁰ “Halk böcekler gibidir.”

³⁵¹ şādıķlarılandur: şādıķlar iledür KK

³⁵² ‘āşıķlarılandur: ‘āşıķlar iledür KK

³⁵³ gösterür: göstere HH

³⁵⁴ reh-berlikler: reh-ber begler HH

³⁵⁵ ser-verlikler: ser-verlikler KK

³⁵⁶ içre: içinde KK

³⁵⁷ mürīde: mürīd HH

³⁵⁸ olub: olur KK

142. Ki zîrâ her tavâyif sözlerinden
Dinilmişdür velikin özlerinden³⁵⁹
143. Bunı taḥkîr iden olur günēh-kâr³⁶⁰
Belâlar dâmına olur giriftâr
144. Buña çeşm-i ḥakâretle nazarlar
İden³⁶¹ bulısar elbette zararlar³⁶²
145. Buña çeşm-i ḥasedle bakmasunlar
Buña çeşm-i cesedle³⁶³ bakmasunlar³⁶⁴
146. Buña baksunlar ammâ cân göziyle
Yüzün tâ göreler³⁶⁵ ‘irfân göziyle
147. Ki rûy-ı cāna çeşm-i cân³⁶⁶ gerekdür
Aña da şu‘le-i ‘irfân gerekdür
148. Ki tâ idrâk idüb³⁶⁷ [8b KK] ol cân yüzini
Ḥaḳîkat añlaya kendü özünü³⁶⁸
149. Ki ekşer bu ḥadiş-i Muştafâdur
Daḥı tefsîr-i Qur’ân-ı Hudâdur
150. Kelâm-ı enbiyâ vü evliyâdur
Peyâm-ı aşfiyâ vü etkîyâdur³⁶⁹
- [9b MK, 12b HH]
151. İçinde ba‘zı düşdiyse³⁷⁰ leṭâyif
Be-güftâr u³⁷¹ be-kirdâr-ı tavâyif
152. Pes ol da³⁷² anları taḥfîf³⁷³ içündür
Ne anıñ³⁷⁴ anları ta‘rîf içündür

³⁵⁹ 140-142. beyitler: - MK, KK

³⁶⁰ günēh-kâr: günâh-kâr KK

³⁶¹ bu kelime MK, HH, KK nüshalarında “idenler” şeklindedir.

³⁶² zararlar: zarrlar MK

³⁶³ cesedle: ḥasedle HH

³⁶⁴ bu mısra: - KK

³⁶⁵ göreler: görler KK

³⁶⁶ çeşm-i cân: cism ü cân KK

³⁶⁷ tâ idrâk idüb: idrâk eyleyüb HH

³⁶⁸ özünü: özünü KK

³⁶⁹ aşfiyâ vü etkîyâdur: etkîyâ vü aşfiyâdur KK

³⁷⁰ düşdiyse: düşdükce KK

³⁷¹ u: - HH, KK

³⁷² ol da: evvel HH

³⁷³ taḥfîf: taḥkîk KK

³⁷⁴ anıñ: an ki KK

153. Ümîdüm vardurur³⁷⁵ ol sözler için³⁷⁶
Beni mağfûr ide ol Ferd-i bî-çün³⁷⁷
154. O sözlerde ھاٲا yokdur bil iy şâh
Ki nice sâde diller olub³⁷⁸ âgâh
155. İderler ol ٲavâyîfden ھاzerler
Çü bād anlardan eylerler güzeler
156. Olurlar³⁷⁹ ھاٲkı bāٲıldan mümeyyiz
Bilişmezler³⁸⁰ o bāٲıllarla hergiz
157. Olub her birinüñ pāk i‘ tiḳādı
Bulurlar³⁸¹ dīn içinde yaḫşı adı
158. Reh-i dīnde olub sâbit-kağemler
Olurlar vāḳıf-ı sırr-ı ḳıdemler³⁸²
159. Du‘ āđan ben faḳîri yād iderle
Pes ol yād ile rūḫum şađ iderler
160. Murādı Vāḫidīnūñ de³⁸³ du‘ āđur
Kim ol derd-i güneh-kāra³⁸⁴ devādur
161. Kim oldur³⁸⁵ ğarḳ-ı deryā-yı ma‘ āṣī
Olub leyl ü nehār Allāha³⁸⁶ ‘āṣī
162. Ki şāyed ol du‘ ānuñ mücebinden
Aña³⁸⁷ raḫm ide raḫmān luḳf idüben
163. Anı³⁸⁸ kim bir du‘ āđan eylese yād
Ḳaḳ anı eylesün cennetde ābād

³⁷⁵ ümîdüm vardurur: okıdum vardur HH

³⁷⁶ sözler için: suffeleriçün HH

³⁷⁷ ol Ferd-i bî-çün: Ferd-i aḫadıçün KK

³⁷⁸ olub: idüb KK

³⁷⁹ olurlar: olursa HH

³⁸⁰ bilişmezler: buluşmazlar MK

³⁸¹ bulurlar: bulur KK

³⁸² bu beyt: - MK, KK

³⁸³ murādı Vāḫidīnūñ de: benüm daḫı murāđum bir HH

³⁸⁴ güneh-kāra: günāh-kāra KK

³⁸⁵ kim oldur: ki benven HH

³⁸⁶ Allāha: Allāh HH

³⁸⁷ aña: beni HH, anı KK

³⁸⁸ anı: beni HH

164. İlāhî ben fakîrûñ de du' āsın
Ḳabûl it kim bula dā'î cezāsın
165. Ḥabîbüñ ḥürmetiçün olsun iy Ḥaḳ
Ki şāh-ı enbiyādur ol muḥaḳḳaḳ
166. Hem olsun enbiyāñuñ ḥürmetiçün
Hem olsun evliyāñuñ ḥürmetiçün³⁸⁹

³⁸⁹ 164-166. beyitler: - MK, KK

Evvel zamānda vilāyet-i Ḥorāsānda ‘ulemā-yı dīnden³⁹¹ ve fużalā-yı yakīnden³⁹² bir ‘ālim ü fāzıl kişi var idi ki³⁹³ adına **Ḥ̣āce-i Cihān** dirlerdi.³⁹⁴ Ve³⁹⁵ ehliyyetle [10a MK, 9a KK] ma‘rūf ve şalāhiyyetle [13a HH] mevşūf muḥibb-i fuḳarā ve müşfik-i ğurebā ve ‘āşık-ı şuleḥā ve mecma‘-ı ‘ulemā³⁹⁶ şaḥib-seḥā kân-ı vefā suḥan-āver³⁹⁷ ehl-i nazar sofrā-güster rūḥ-perver şöyle ki aḥlāk-ı zemīmeden³⁹⁸ rehā bulub aḥlāk³⁹⁹-ı ḥamīde ile mücellā⁴⁰⁰ olmuş idi. Ve’l-ḥāşıl **تخلقوا باخلاق الله** [teḥallakū bi-aḥlākı’l-lāhi]⁴⁰¹ ḥadīşyle⁴⁰² ‘āmil ve⁴⁰³ bir vücūd-ı kāmīl idi ki her vücūh ile ḥalkuñ maṭlūbı vü maḥbūbı olmuşdı. Maṭlūbiyetde vü maḥbūbiyyetde her meziyyetin bulmuşdı. Nefs-i emmāresünūñ götürüsün cū‘-ı perhīze zebūn ve ḥālī diger-gūn-ı muṭma‘ in-neden maḳāmına götürüb zīn-i sūkūnla egerleyüb ve licām-ı itā‘ atile uyanlayub üzerine cest-süvār olub şalāhiyyet meydānında ‘ālem çevgānıñ cānı eline alub her dem hezār-güne cevlan gösterüb ‘ibādet topın ḳapmışdı ve cihānuñ ṭavāyif-i muḥtelifesine muḥtelif olub eyüsün ve yatlusın bilüb mucāneset-i ‘uzlet ḳılub künc-i ḥalvet iḥtiyār idüb genc-i ma‘rifet ḥāşıl eyleyüb cān⁴⁰⁴ şehrūnūñ sarāy-ı seririnde geṭüb dil vilāyetde saltanat meskenetde eylerdi. Meskende sākin olub ḥayā bezminde müdām ḥilm sāḳisın elinden şāfi cām alub rāḥ-ı şafā-yı rūḥānī nūş idüb kār-ı cefā-yı cihānī ferāmūş idüb bu şūret-i beşeriyyetde sīret-i melekiyyet kesb idüb Ḥızrla ‘aleyhi’s-selām mülākāt olmağa liyāḳat bulub gāḥ gāḥ muşāḥabet eyleyüb esrār-ı ‘ilm-i ledūniyye vāḳıf olmuş ‘ārif idi. Şöyle ki⁴⁰⁵ ol zamānda ve ol mekānda andan a‘lem ü aḳdem⁴⁰⁶ efḍal ü⁴⁰⁷ ekmel bir kimse⁴⁰⁸ yoğ idi. Ferīdü’d-dehr idi.⁴⁰⁹ Ve⁴¹⁰ Vahīdü’l-‘aşr idi. Ve dergāh-ı Ḥaḳḳa⁴¹¹ ḳurb

³⁹⁰ der-: Der-Beyān-ı KK

³⁹¹ dīnden: dīnde KK

³⁹² yakīnden: yakīnde KK

³⁹³ ki: - HH

³⁹⁴ dirlerdi: aydurlardı KK

³⁹⁵ ve: - MK, KK

³⁹⁶ ve ‘āşık-ı şuleḥā ve mecma‘-ı ‘ulemā: -MK, KK

³⁹⁷ suḥan-āver: suḥan-ārā HH

³⁹⁸ zemīmeden: zemāyimden HH

³⁹⁹ aḥlāk: evşāf HH

⁴⁰⁰ mücellā: maşnūf HH

⁴⁰¹ Allah’ın ahlakı ile ahlaklanınız. (Yılmaz; age., s. 640)

⁴⁰² ḥadīşyle: ile KK

⁴⁰³ ve: - MK, KK

⁴⁰⁴ bu kelime HH nüshasında “licān” şeklindedir.

⁴⁰⁵ ki her vücūh il..... şöyle ki: - MK, KK

⁴⁰⁶ ü aḳdem: - MK, KK

⁴⁰⁷ ü: - MK

⁴⁰⁸ kimse: kimesne HH

⁴⁰⁹ ferīdü’d-dehr idi: mürīdü’d-dehr idi KK

⁴¹⁰ ve: - MK

⁴¹¹ ve dergāh-ı Ḥaḳḳa: bār-gāh-ı İlāhī HH

bulmuşlardan⁴¹² idi. Ve maqbülünden⁴¹³ [13b HH] olmuşlardan idi. Ve cemî-i murâdâtına erişmişlerden⁴¹⁴ idi. Ammâ bir murâdına ermemiş idi.⁴¹⁵ Ol murâd budur ki⁴¹⁶ dünyâda çok dem⁴¹⁷ geçürüb pîrlik ‘âlemine kadem ko-
muş idi. Vücüd beledinden⁴¹⁸ bir veled⁴¹⁹ zâhir olub ‘âleme gün gibi cemâli bâhir olmamış idi ki aña kendünün ‘ulûmını⁴²⁰ ta‘lîm idüb anı⁴²¹ mâhir ideydi ve kendü⁴²² yerine naşb idüb bu cihân-ı fânîden ol⁴²³ ‘âlem-i bâkîye rişlet eyleyüb⁴²⁴ gideydi.⁴²⁵ Âhirü’l-emr bu murâduñ hasret-i keşretinden⁴²⁶ bî-ḥuzûr olub ṭurdu ve⁴²⁷ ol Kâdiye’l-Ḥacâtuñ ve ol mucîbe’d-da‘ vâtuñ⁴²⁸ dergâhına yüzler⁴²⁹ sürüb ve⁴³⁰ gözler yaşın ağıdub münâcât idüb⁴³¹ nâlişler eyledi⁴³². Ve tazarru‘lar gösterüb⁴³³ zârlıklar kılub⁴³⁴ ‘arz-ı ḥacât eyleyüb⁴³⁵ ol Vâhibü’l-‘atâyâ Çalab’dan bir veled-i [10b MK] şâlih ü zibâ taleb eyle-
di⁴³⁶. İttifâkâ⁴³⁷ be-ḳudret-i⁴³⁸ Ḥallâḳ ol gice⁴³⁹ ḥelâliyle [9b KK] mülâkât vâkı‘ oldı. Ol ḥacetlü ḳullarınñ⁴⁴⁰ münâcâtın işidici ve ḥacâtın ḳabûl idi-
ci⁴⁴¹ Mevlâ ol evlâlardan⁴⁴² evlâ bu ‘azîze⁴⁴³ bir veled-i şâlih ü zibâ-‘izâr⁴⁴⁴ ‘atâ⁴⁴⁵ eyledi. Ve⁴⁴⁶ ol ḥatun-ı şâliḥa ol giceden⁴⁴⁷ ḥamile ḳaldı.⁴⁴⁸ Bir niçe

⁴¹² bulmuşlardan: bulmuş MK
⁴¹³ maqbülünden: maqbülinden HH, KK
⁴¹⁴ erişmişlerden: ermiş MK
⁴¹⁵ ve cemî-i murâdâtına..... ermemiş idi: -HH
⁴¹⁶ budur ki: bu idi ki KK
⁴¹⁷ dem: cerem HH
⁴¹⁸ vücüd beledinden: vücûdı yolundan HH, vücûdı belendin KK
⁴¹⁹ bir veled: pervâz KK
⁴²⁰ aña kendünün ‘ulûmını: cemî‘-i ‘ulûmın HH
⁴²¹ anı: - MK, HH
⁴²² ve kendü: ve MK, - KK
⁴²³ ol: - KK
⁴²⁴ rişlet eyleyüb: - MK, KK
⁴²⁵ gideydi: gitdi HH
⁴²⁶ keşretinden: kesretinden HH
⁴²⁷ ṭurdu ve: - MK, KK
⁴²⁸ kâdiye’l-Ḥacâtuñ ve ol mucîbe’d-da‘ vâtuñ: Kâdiye’l-Ḥacât ol mucîbe’d-da‘ vât HH
⁴²⁹ yüzler: yüz KK
⁴³⁰ ve: - MK, KK
⁴³¹ idüb: eyledi HH
⁴³² eyledi: idüb HH
⁴³³ gösterüb: kılub HH, KK
⁴³⁴ zârlıklar kılub: - HH, zârlıklar gösterüb KK
⁴³⁵ eyleyüb: iderken HH
⁴³⁶ taleb eyledi: ‘atâ eyledi MK, taleb itdi KK
⁴³⁷ ittifâkâ: İttifâḳ MK, HH
⁴³⁸ be-ḳudret-i: bi-ḳudreti MK
⁴³⁹ gice: gece MK
⁴⁴⁰ ḳullarınñ: ḳullarñ KK
⁴⁴¹ idici: ḳılıcı MK
⁴⁴² evlâlardan: ululardan HH
⁴⁴³ bu ‘azîze: buña MK, KK
⁴⁴⁴ ‘izâr: - MK, KK
⁴⁴⁵ ‘atâ: taleb MK
⁴⁴⁶ ve: - MK, KK

mürür-ı eyyāmdan ve ‘ubūr-ı şubh u⁴⁴⁹ şāmdan sonra ol hamlūñ müddeti⁴⁵⁰ tamām oldu nāgāh bi-emri’l-lāh⁴⁵¹ bir gice⁴⁵² şabāha yakın važ‘-ı haml oldu.⁴⁵³ Dāye-i mihribānlar ve ol māye-i cānlar nazar itdiler gördiler kim⁴⁵⁴ bir māh-peyker⁴⁵⁵ sīm-ber⁴⁵⁶ serv-kađ lāle-kađ⁴⁵⁷ gül-‘ izār hāl-dār şekkerin-nūş sīm-gabgab hilāl-ebrū siyāh-mū gonce-dehān mūy-miyān nergis-çeşm tiz-fehm bir⁴⁵⁸ oğlan toğdı ki yüzünñ nūrı çün āfitāb-ı tābān berķ urdı.⁴⁵⁹ Hemān bir dāye-i mihribān tırdı. Pür-sürür ile revān ve pür-ħubūr ile devān⁴⁶⁰ Ĥ‘āce-i Cihān’a varub aytdı.⁴⁶¹ İy Ĥ‘āce-i zamān⁴⁶² müjde-gān⁴⁶³ olsun [14a HH] ki bu gice⁴⁶⁴ ol murād-ı dü-cihānı devletūñ maṭla‘ından⁴⁶⁵ baḥtuñ āfitābı ṭulū‘ itdi Ĥaḳ sübhāne ve te‘ālā saña⁴⁶⁶ bir oğul ‘aṭā eyledi ki yüzine nazar idenūñ gözine nūr ve gönline sürür virür.⁴⁶⁷ Ĥ‘āce-i Cihān çün⁴⁶⁸ ol dāye-i mihribāndan ve ol māye-i cāndan bu haber-i feraḥ-fezāyı ve bu eşer-i teraḥ-zedāyı işitdi. Ġāyet sürürından⁴⁶⁹ bī-iḥtiyār yerinden tıru [11a MK] geldi⁴⁷⁰ pā-bürehne⁴⁷¹ devān ve⁴⁷² ḥandān gelüb oğlını gördi. Ol cān baħrinde⁴⁷³ olan dürr-i yegāne⁴⁷⁴ murādı [10a KK] şadefinden⁴⁷⁵ kenāra⁴⁷⁶ çıkmış. Rūy-ı zibāsınūñ şa‘şa‘ından ‘ālem ziyālanmış Ĥ‘āce-i

99

⁴⁴⁷ giceden: geceden MK

⁴⁴⁸ kağı: oldı HH

⁴⁴⁹ u: - HH

⁴⁵⁰ müddeti: ‘iddeti MK

⁴⁵¹ bi-emri’l-lāh: bi-emr-i İlāh MK, - HH

⁴⁵² gice: gece MK

⁴⁵³ oldı: eyledi MK

⁴⁵⁴ kim: - MK, KK

⁴⁵⁵ māh-peyker: māh-rū perī-peyker HH

⁴⁵⁶ sīm-ber: sīmīn-ber HH

⁴⁵⁷ serv-kaç lāle-kaç: - MK, KK

⁴⁵⁸ şekkerin-nūş..... tiz-fehm bir: - MK, KK

⁴⁵⁹ yüzünñ nūrı çün āfitāb-ı tābān berķ urdı: yüzinden nūr-ı berķ urur HH

⁴⁶⁰ devān: devām KK

⁴⁶¹ hemān bir dāye-i mihribān tırdı. Pür-sürür ile revān ve pür-ħubūr ile devān Ĥ‘āce-i Cihān’a varub aytdı: ve üzerinden sürür hemān-dem bir dāye-i mihr-cebīn kārında dürrüst yerinden tırdı şād u ḥandān Ĥ‘āce-i Cihāna vardı dest-būs idüb aytdı HH

⁴⁶² Ĥ‘āce-i zamān : Ĥ‘āce MK, KK

⁴⁶³ müjde-gān: müjde-gānī MK, HH

⁴⁶⁴ bu gice: bu gece MK, - HH

⁴⁶⁵ maṭla‘ından: maṭla‘ında HH

⁴⁶⁶ saña: - HH

⁴⁶⁷ gözine nūr ve gönline sürür virür: gözinden eşķ şu kađar feşān olub dide-i nā-bināya nūr üzre nūr ve sürür üzre sürür virür HH, gözine nūr ve gönline sürür ḥāşıl olur KK

⁴⁶⁸ çün: - HH

⁴⁶⁹ işitdi ġāyet sürürından: işidicek HH

⁴⁷⁰ tıru geldi: tırdı HH, tıru geldi KK

⁴⁷¹ pā-bürehne: - HH

⁴⁷² ve: - HH

⁴⁷³ cān baħrinde: cānı bedende ve gönli şadefinde HH

⁴⁷⁴ yegāne: yek-dāne KK

⁴⁷⁵ murādı şadefinden: - HH

⁴⁷⁶ kenāra: kerāne MK, HH

Cihānuñ göñli gözi pür-nür-ı cemāl olub ve⁴⁷⁷ mesrūru'l-bāl ve müreffetu'l-
hāl olub⁴⁷⁸ fi'l-hāl öñine kitāb getürüb açdı. Oğlunuñ t̤ālī' in tutdı⁴⁷⁹ gördi.
T̤ālī' i mes'ūd şükr-i Ma'būd idüb dāye-i mihribānı⁴⁸⁰ hoşnūd eyleyüb⁴⁸¹ ve
neçe cāriye vü kıl āzād idüb oğluna **Netice-i Cān** diyü ad qodı.⁴⁸²

Meşnevî

Der-Hulāşa-ı Suḥan Be-Ṭarīḳ-i Remz⁴⁸³-i Kühen [Me fā 'i lün / Me fā 'i lün / Fe 'ü lün]

1. Elā iy remz-i cānān⁴⁸⁴ isteyen cān
Göñül derdine dermān isteyen cān
2. Qo dünyā fikrini eyle sözüm gūş
Dürer-vār⁴⁸⁵ eyle gūş-ı hūşa⁴⁸⁶ mengūş
3. Saña iy cān-ı cān⁴⁸⁷ bu söz hemindür⁴⁸⁸
Pederdür āsumān māder zemindür
4. Muḥaḳḳaḳ bu zemīn ü āsumāndan
Netice sensin iy cān-ı cihān sen
5. Cihān ḥ'āce netice sensin iy cān
Bilürseñ böyle olur cān u cānān⁴⁸⁹
6. Melāyik dāyelerdür iy dil-efrüz⁴⁹⁰
Seni görüb gözedürler şeb u rüz⁴⁹¹

⁴⁷⁷ rüy-ı zibāsınuñ..... pür-nür-ı cemāl olub ve: - MK, KK
⁴⁷⁸ mesrūru'l-bāl ve müreffetu'l-hāl olub: mesrūru'l-bāl olub MK, sürūru'l-bāl olub KK
⁴⁷⁹ öñine kitāb getürüb açdı. Oğlunuñ t̤ālī' in tutdı: t̤ālī' in yoklayub kitāb açdı HH
⁴⁸⁰ dāye-i mihribānı: dāyeyi MK, KK
⁴⁸¹ eyleyüb: idüb KK
⁴⁸² ve neçe cāriye vü kıl āzād idüb oğluna Netice-i Cān diyü ad qodı: Ḥ'āce-i Cihān oğlunuñ
adını Netice-i Cān qodılar HH
⁴⁸³ remz: Dāmen HH
⁴⁸⁴ remz-i cānān: zümre-i cān HH
⁴⁸⁵ dürer-vār: dürerler HH
⁴⁸⁶ hūşa: hūş HH
⁴⁸⁷ cān: cānān HH
⁴⁸⁸ hemindür: hemendür HH, KK
⁴⁸⁹ bilürseñ böyle olur cān u cānān: kamer alnuñ yüzüñ ḥurşid-i raḥşān HH, Bilürseñ böyle
ursañ cān u cānān KK
⁴⁹⁰ dil-efrüz: dil-firüz KK
⁴⁹¹ seni görüb gözedürler şeb u rüz: saña nāzırdururlar her şeb-i rüz HH, seni tırub göze-
dürler şeb u rüz KK

- [14b HH]
7. Ne yere sen gidersen⁴⁹² her yañadan
Nigeh-dāruñdururlar her belādan
8. Bu⁴⁹³ mihr u māh u⁴⁹⁴ ebr u bād⁴⁹⁵ dāyim
Senüñçün oldılar ħidmetde qāyim
9. Senüñçün cümle ser-gerdāndururlar
Ayağūñ ħākine ħaltāndururlar
- [11b MK]
10. Egerçi özleri fevka'l-⁴⁹⁶ ulāda
Velikin yüzleri tahte's-⁴⁹⁷ şerāda
11. Seni besler qamusı cān u dilden
Ne var sen olduñ ise⁴⁹⁸ āb u gilden
12. Egerçi qāleb-i ten āb u⁴⁹⁹ gildür
Velī anı yüriden cān u dildür
- [10b KK]
13. Egerçi cān u dil var⁵⁰⁰ anlaruñ da
Ĥaķı bilmekde efkār anlaruñ da
14. Velikin sende key⁵⁰¹ idrāk yoķdur
Senüñ tek kimse zihn-i pāk⁵⁰² yoķdur
15. Ki cümle cānlaruñ cānānısın sen
Qamu derdlülerüñ dermānısın sen⁵⁰³
16. Ki bu cānuñ senüñ emr-i⁵⁰⁴ Ĥudādan
Olubdur cān-ı pāk-i Muşţafādan
17. Olaruñ cānı cānuñdan olubdur
Olarla yirler ü gökler toľubdur
18. Tufeylüñdür senüñ anlar tamāmet
Ki almışlardurur senden ⁴⁹⁵alāmet

⁴⁹² yere sen gidersen: yerde sen yürürsen MK, yerden sen yürürsen KK

⁴⁹³ bu: ne HH

⁴⁹⁴ u: - HH, KK

⁴⁹⁵ bād: yel KK

⁴⁹⁶ ne var sen olduñ ise: ki olduñsa nola sen HH

⁴⁹⁷ u: - HH

⁴⁹⁸ var: veled HH

⁴⁹⁹ sende key: sende ki KK

⁵⁰⁰ tek kimse zihn-i pāk: tek bunlaruñ bir zihni HH, zemīn pāk KK

⁵⁰¹ kamu derdlülerüñ dermānısın sen: dü-⁴⁹⁵ ālem mülkinüñ sultānısın sen HH

⁵⁰² emr-i: o KK

19. Anuñçün⁵⁰³ saña hıdmet-kârlardur⁵⁰⁴
Dil ü cānile fermān-dârlardur
20. Hudā katında⁵⁰⁵ yokdur senden ekrem
Bu mevcūdātda yok⁵⁰⁶ senden a‘zam
21. Bu mevcūdātdan maṭlūb⁵⁰⁷ sensin
Bu maḥlūḳātdan⁵⁰⁸ maḥbūb sensin
22. Zemīn ü āsumānuñ zūbdesisin
Baña di dü-cihānuñ yā nesisin
23. Bu ḥilḳatden hemān maḳṣūd sensin
Murād-ı ḥazret-i ma‘būd sensin
24. Seni ben vaṣf idersem tā kıyāmet
İderven senden ancak bir ‘alāmet
25. Ki sen Hāḳ ḥazretinüñ maḫharısın
Ki sen ol baḫr-ı zātuñ⁵⁰⁹ gevherisin
- [12a MK]
26. Seni maḫhar idūbdür özine Hāḳ
Özüñe cān gözin açub eyü baḳ
- [15a HH]
27. Senüñçündür ḳamu⁵¹⁰ cennāt u⁵¹¹ rıdvān
Senüñçündür ḳuşūr u⁵¹² ḥūr u⁵¹³ ḡilmān
28. Niçün sen yaḫṣi baḳmazsıñ özüñe
Getürürsüñ yamanlık kendüzüñe
29. Seni böyle mu‘azzez kıla Ḥālık
Hem ide nūr-ı dīdārına⁵¹⁴ lāyık

⁵⁰³ anuñçün: anuñ KK

⁵⁰⁴ hıdmet-kârlardur: hıdmet-kârlardurur KK

⁵⁰⁵ katında: yanında MK

⁵⁰⁶ mevcūdātda yok: maḥlūḳāt yok kim HH

⁵⁰⁷ mevcūdātdan maṭlūb: maḥlūḳātdan meclūb HH

⁵⁰⁸ maḥlūḳātdan: mevcūdātdan HH

⁵⁰⁹ zātuñ: cānuñ HH

⁵¹⁰ ḳamu: bu her HH

⁵¹¹ u: - HH

⁵¹² u: - KK

⁵¹³ u: - HH, KK

⁵¹⁴ dīdārına: dīzārına HH

[11a KK]

30. Saña da lâyıķ oldur iy qarındaş
Qoyasıñ āsitān⁵¹⁵ emrine sen⁵¹⁶ baş
31. Tutasıñ cān u dilden emrin anuñ
Ki dīdārına⁵¹⁷ lâyıķ ola cānuñ
32. Senüñ cānuñ ħod anuñ emridür pes⁵¹⁸
Hem ola ol emir⁵¹⁹ nūr-ı muqaddes
33. Sen ol emre⁵²⁰ ri^c āyet itmemek ne
Ol emrüñ mūcebince gitmemek ne
34. Pes anuñ emri emrinde gerekdür
Ki emr emr⁵²¹ içre olmaķ ħüb-rekdür⁵²²
35. Şu cān kim emr-i Ħaķda ola āĥir
Semāvāt üzre yirin bula āĥir
36. Şu cān kim olmaya emr-i Ħudāda
Ola anuñ yeri taĥte's-şerāda
37. Ola ol hem-nişin-i ehl-i dūzaĥ
Diye her dem dirīgā āh ile vāĥ⁵²³
38. Neler kıldum özüme nefse uyub
Ħudānuñ emrini bir yaña koyub⁵²⁴
39. Uyub şeytāna itdüm çok ma^c āşī
Şıdum Ħaķķ emrin oldum aña⁵²⁵ c āşī
40. Diyüb böyle ide özin⁵²⁶ melāmet
Ne aşşı virür ol demde nedāmet
41. Meger ire aña luţf-ı İlāhī
Cehennemden bula cennāta rāhı

⁵¹⁵ āsitān: āsitānī MK

⁵¹⁶ emrine sen: emrine MK, KK

⁵¹⁷ dīdārına: dīzārına HH, KK

⁵¹⁸ pes: bes KK

⁵¹⁹ ol emir: emrdür HH

⁵²⁰ emre: emri MK, HH

⁵²¹ "emr emr" ibaresi HH nüshasında "emr āmiz" şeklindedir.

⁵²² bu beyt: - MK, KK

⁵²³ āh ile vāĥ: āh u evvāĥ MK, āh u vāĥ KK

⁵²⁴ koyub: kılub KK

⁵²⁵ emrin oldum aña: emrini vü oldum HH

⁵²⁶ diyüb böyle ide özin: uyub böyle özin ide HH, diyüb anda özin oldum KK

[12b MK]

42. Zehî lutf issi⁵²⁷ sulṭān-ı mu^ç azzam
Kim irer⁵²⁸ kıllarına lutfi⁵²⁹ her dem
43. Gel imdi iy bürāder emrin anuñ
Ri^ç āyet kııl var ise tende cānuñ
44. Çü bildüñ cānuñı emr-i Hudādur
Ṭufeyl-i cān-ı pāk-ı⁵³⁰ Muştafādur
45. Zehî devlet ki cānı Muştafānuñ
Dü-^ç ālemde ṭufeyli⁵³¹ ola cānuñ

[15b HH]

46. Ri^ç āyet kııl gel imdi sen bu cāna
^çUrūc idüb gide⁵³² tā āsumāna
47. Mülākāt ola cānı Muştafāya
Erişe sermedī zevķ u şafāya
48. Ola envār-ı dīdār⁵³³-ı Hudādan
Münevvver şāfiçün āyine rūşen
49. İlāhī cānumuz fermānuñ üzre
Bizüm de kııl muķarrer anuñ üzre
50. Ki⁵³⁴ ideler ^çurūc idüb⁵³⁵ revāne
Dem-i āḫirde fevķ-i āsumāne
51. Revān-ı Aḫmede olub mülākī⁵³⁶
Kıılalar anuñ ile ^çiş-ı [11b KK] bākī⁵³⁷
52. Olalar nūr-ı dīdāruñla⁵³⁸ pūr-nūr
Sürūr-ı vaşluñ ile daḫı mesrūr

⁵²⁷ lutf issi: eltāf-ı HH

⁵²⁸ kim irer: ki ider HH, ki irer KK

⁵²⁹ lutfi: lutf HH

⁵³⁰ cān-ı pāk-ı: pāk-ı cān-ı KK

⁵³¹ ṭufeyli: ṭufeyl HH

⁵³² gide: gidüb HH

⁵³³ dīdār: dīzār HH

⁵³⁴ ki: kim HH

⁵³⁵ idüb: olub MK

⁵³⁶ revān-ı Aḫmede olub mülākī: o cānı Aḫmede olub mülāyim HH

⁵³⁷ ^çiş-ı bākī: iş u dāyim HH

⁵³⁸ nūr-ı dīdāruñla: nūr-ı dīzāruñla HH, dīdāruñla KK

Żiyāfet Kerden-i H̱āce-i Cihān⁵³⁹
Ez-Behr-i⁵⁴⁰ Zāden-i Netice-i Cān

Çün H̱āce-i Cihān oğlu Netice-i Cānuñ cemāl-i cemīlin⁵⁴¹ ü cism-i laṭīfin⁵⁴² gördi. Nihāyet mertebede şād u ḥurrem olub hemān-dem yerinden⁵⁴³ ṭurdi. Şehrinüñ ḥalkını şağırını ve kebīrini ḡanīsini ve faḳīrini⁵⁴⁴ da‘vet eyledi. Envā‘-ı ni‘am bişürdüb⁵⁴⁵ ḥān-ı kerem döşeyüb [13a MK] yedürdi⁵⁴⁶ fuḳarāya ve ḡurebāya zer ü sīm nişār idüb iḥsānlar eyledi.⁵⁴⁷ Ve⁵⁴⁸ ḡanem ü baḳar-ı bī-ḡāye[t]ler⁵⁴⁹ ḳurbānlar idüb eytāma ve yār[ā]nına⁵⁵⁰ ḳaftānlar geyürdi.⁵⁵¹ Nice cevārī vü ḡulām āzād ḳılub⁵⁵² bir żiyāfet-i ‘ālī itdi ki cemī‘-i ahālī istiḥsān eyleyüb şükr-i Yezdān ḳılub Netice-i Cān içün du‘ālar itdiler ve H̱āce-i Cihāna oḡul mübārek olsun diyüb ṭurdılar gitdiler.⁵⁵³ Dāye-i mih-rübānlar ve ol māye-i cānlar daḡı Netice-i Cāna nigh-bānlar olub tīmārlar eyleyüb emzürdiler. Cān naḳdlerin üzerine nişārlar idüb ḥidmetde yüzler sürdiler. Ve ḥidmetin üzerilerine minnet gördiler.⁵⁵⁴ [12a KK]

105

⁵³⁹ cihān: - HH

⁵⁴⁰ behr-i: berā-yı HH

⁵⁴¹ cemīlin: şerīfin HH

⁵⁴² ü cism-i laṭīfin: - MK, KK

⁵⁴³ yerinden: - MK, KK

⁵⁴⁴ ḥalkını şağırını ve kebīrini ḡanīsini ve faḳīrini: ḥalkın cümle-i kebīrin ü şağırın HH

⁵⁴⁵ bişürdüb: yetiştirüb HH, bişürdi KK

⁵⁴⁶ yedürdi: - HH

⁵⁴⁷ zer ü sīm nişār idüb iḥsānlar eyledi: bī-nihāyet iḥsānlar HH

⁵⁴⁸ ve: - HH

⁵⁴⁹ ḡanem ü baḳar-ı bī-ḡāye[t]ler: - MK, KK

⁵⁵⁰ ve yār[ā]nına: - MK, KK

⁵⁵¹ ḳaftānlar geyürdi: ḥil‘atlar geyürüb HH

⁵⁵² nice cevārī vü ḡulām āzād ḳılub: - MK, KK

⁵⁵³ bir żiyāfet-i ‘ālī itdi ki cemī‘-i ahālī istiḥsān eyleyüb şükr-i Yezdān ḳılub Netice-i Cān içün du‘ālar itdiler ve H̱āce-i Cihāna oḡul mübārek olsun diyüb ṭurdılar gitdiler: żiyāfet eyledi HH, bir żiyāfet-i ‘ālī itdi ki cemī‘-i ahālī-i āsumānī şükr-i Yezdān ḳılub Netice-i Cān içün du‘ālar itdiler ve H̱āce-i Cihāna oḡul mübārek olsun diyüb ṭurub gitdiler KK

⁵⁵⁴ dāye-i mih-rübānlar ve ol māye-i cānlar daḡı Netice-i Cāna nigh-bānlar olub tīmārlar eyleyüb emzürdiler. Cān naḳdlerin üzerine nişārlar idüb ḥidmetde yüzler sürdiler. Ve ḥidmetin üzerilerine minnet gördiler: Ve ol dāye-i mih-rübānlar ve ol māye-i cānlar Netice-i Cānlar gibi nigh-bānī [16a HH] olub tīmārl eylediler emzürdiler. Cānlar naḳdın āşār idüb ḥidmetinde yüzler sürdiler. Ve ḥidmet üzerilerine minnet gördiler HH (HH Nüşhasındaki bu cümleler nazm kısmından sonra yer almaktadır.) Dāye-i mih-rübānlar ve ol māye-i cānlar daḡı Netice-i Cāna nigh-bānlar olub tīmārlar eyleyüb emzürdiler. Cān naḳdlerin üzerine nişār itdiler ḥidmetinde yüz sürdiler. Ve ḥidmetin üzerine minnet gördiler KK

Nazm

[Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün]

1. Bu da' vetler bu hürmetler bu ' izzetler bu hizmetler
Hemîşe h'ân⁵⁵⁵-ı arz üze yenilen⁵⁵⁶ dürlü ni' metler
2. İçilen dürlü şerbetler geyülen dürlü hil' atler
Olinan dürlü şefkatler görülen dürlü rif' atler⁵⁵⁷
3. İdilene dürlü ihsânlar olınan⁵⁵⁸ dürlü kurbânlar
Senüñçün Hâk buyurmuşdur⁵⁵⁹ olur dâyim⁵⁶⁰ ziyâfetler
4. Cihân h'âce neticesin iderseñ fikrünü rüşen
Bilinür aşl-ı cân u ten⁵⁶¹ bulunur sende vuşlatlar

106 **Neşr:**⁵⁶² Çün Netice-i Cân ol hulâşa-ı devrân⁵⁶³ mürür-ı eyyâmile ve sürür-ı
tâm ile dört yaşına girdi.⁵⁶⁴ Derece-i ta'lime irdi. Atası⁵⁶⁵ H'âce-i Cihân
ta'lim-i ' ilme⁵⁶⁶ başladı. On dört yaşına varınca dîn-i İslâma⁵⁶⁷ müte' allık
olan ' ulümü ma' lüm⁵⁶⁸ itdürdi ve ' ilmiyle⁵⁶⁹ ' âmil bir vücüd-ı kâmil eyledi
ehliyyetle ma' rûf ü şalâhiyyetle mevşûf kıldı.⁵⁷⁰ Ammâ Netice-i Cân on dört
yaşına varıcağ be-ğudret-i İlâh⁵⁷¹ vilâyet-i hüsne⁵⁷² pâdişâh oldu. Şöyle ki sît
u⁵⁷³ şadâ-yı şabâhatı [13b MK] ve nidâ-yı şalâ-yı melâhatı⁵⁷⁴ cemî' -i vilâyeti
tutdı ve bâziçe-i hüsünde milk-i hüsne mâlik olanları⁵⁷⁵ utdı.⁵⁷⁶ Şöyle ki ol

⁵⁵⁵ bu kelime MK, HH ve KK nüshalarında “hün” şeklindedir.

⁵⁵⁶ yenilen: yenilür HH

⁵⁵⁷ bu beyt: - MK, KK

⁵⁵⁸ olınan: olan bu HH

⁵⁵⁹ MK, HH, KK nüshalarında “buyurmuşdur ki” şeklindedir. Vezin gereği “ki” olmamalıdır.

⁵⁶⁰ dâyim: cânım HH

⁵⁶¹ bilinür aşl-ı cân u ten: görünür aşl-ı cândan da HH

⁵⁶² neşr: - MK, KK

⁵⁶³ devrân: cihân HH

⁵⁶⁴ girdi: girdiler HH

⁵⁶⁵ atası: - HH

⁵⁶⁶ ta'lim-i ' ilme: ta'lime MK, KK

⁵⁶⁷ dîn-i İslâma: dîne MK, KK

⁵⁶⁸ ma' lüm: ma' lümü MK, KK

⁵⁶⁹ ' ilmiyle: ' ilm ile HH

⁵⁷⁰ ehliyyetle ma' rûf ü şalâhiyyetle mevşûf kıldı: - MK, KK

⁵⁷¹ be-ğudret-i İlâh: bi-ğudreti İlâh MK, be-ğudret-i İlâhî HH

⁵⁷² vilâyet-i hüsne: hüsni vilâyetine HH

⁵⁷³ sît u: - HH, sît-i KK

⁵⁷⁴ şabâhatı ve nidâ-yı şalâ-yı melâhatı: hüsni HH

⁵⁷⁵ hüsünde milk-i Hüsne mâlik olanları: cemâlde milk-i cemâle mâlik oldu. Ve mâlik-i cemâl olanların memleket-i hüsni utdı HH

⁵⁷⁶ utdı: okıdı KK

dil-ārāmuñ ve ol serv-i hırāmuñ⁵⁷⁷ rüy-ı nıkūsı ol iki siyāh⁵⁷⁸ gīsūsı arasında
şeb-i tārīkde⁵⁷⁹ mäh-ı tamām gibi dirahşān yā ebr-i siyāh içinde⁵⁸⁰ āfītāb-ı
‘ālem-tāb gibi nūr-efşān idi.⁵⁸¹ Ğalaṭ didüm belki mihr ü mäh anuñ rüy-ı
nūr-baḥşından nūr alub⁵⁸² münevver olmuşlardır.⁵⁸³ Fī’l-cümle yüzine şebīh
olalum diyü müdevver olmuşlardır.⁵⁸⁴

Meşnevî

[12b KK]

[Me fā ‘i lün / Me fā ‘i lün / Fe ‘ü lün]

1. Yüzinden almayaydı nūr o şāhuñ
Olur mıydı ziyāsı mihr ü māhuñ
2. Hilālinden ‘alāmetdür meh-i nev
Cihāna ol vecihden şaldı pertev⁵⁸⁵
3. Ruḥ-ı ferruḥlarınuñ ferr ü⁵⁸⁶ tābı
Yaḳar dördünci⁵⁸⁷ gökde āfītābı
4. Muḥammed nūrı yüzinden urur berḳ
Münevver olur andan ğarb ile şarḳ⁵⁸⁸
5. ‘İzārından alubdur⁵⁸⁹ renk bu gül
Beñine Hindī ḳuldur sūḥte fülful
6. Alubdur misk bu gīsūlarından
Münevverdür dişi lü’lülerinden

[16b HH]

7. Şaçından sünbül-i ter tāb alubdur⁵⁹⁰
Gözinden ‘ayn-ı nergis ḥ‘āb alubdur⁵⁹¹

107

⁵⁷⁷ hırāmuñ: hırāmānuñ HH, KK

⁵⁷⁸ siyāh: - HH

⁵⁷⁹ şeb-i tārīkde: - HH

⁵⁸⁰ ebr-i siyāh içinde: seḥāb māverāsından HH

⁵⁸¹ idi: eyledi HH

⁵⁸² ğalaṭ didüm belki mihr ü mäh anuñ rüy-ı nūr-baḥşından nūr alub: Ğalaṭ didüm belki
mihr ü mäh anuñ nūr-baḥşından nūr alub MK, ve şems ü ḳamer ol dilberüñ rüy-ı nūr-
baḥşından nūr alub HH

⁵⁸³ olmuşlardır: olmuşlardı HH

⁵⁸⁴ fī’l-cümle yüzine şebīh olalum diyü müdevver olmuşlardır: - HH

⁵⁸⁵ şaldı pertev: itdi pertev HH, şaldı rev KK

⁵⁸⁶ ü: - HH

⁵⁸⁷ dördünci: dördünci ḳat MK

⁵⁸⁸ bu beyt: - MK, KK

⁵⁸⁹ alubdur: olubdur HH

⁵⁹⁰ ter tāb alubdur: pür-tāb olubdur HH

⁵⁹¹ alubdur: olubdur HH

8. Lebinden⁵⁹² çeşme-i hayvân hacildür
Anuñçün cāy-gāhı zır-i gildür
9. Dehānı çeşme-i āb-ı ma^c ārif
Kelāmı kūt-ı ervāh-ı ^c avārif⁵⁹³
10. Serivler kıaddinuñ āzādesidür
Çemenler pāyınıñ üftādesidür⁵⁹⁴
11. Hemān anda melāhat⁵⁹⁵ hatm olubdur
Ki hūsn-i Yūsuf anda ketm olubdur⁵⁹⁶

108 **Neşr:**⁵⁹⁷ [14a MK] Ve'l-hāşıl-ı kelām ol dil-ārām⁵⁹⁸ nihāyet mertebede cemālde⁵⁹⁹ kemālde idi. Cümle halkān-ı⁶⁰⁰ şehir ve merdümān-ı dehr cemālin⁶⁰¹ görmege tālīb ve maqālın⁶⁰² işitmege rāgıb olub pır ü⁶⁰³ cūvān bā-hezār⁶⁰⁴ -dil ü cān Netice-i Cān'a ^c āşık-ı dīvāne olub bir nicesi⁶⁰⁵ ^c ışk-ı⁶⁰⁶ meydānında küşt-i-gir-i maḥabbetle pehlevāna⁶⁰⁷ tutuşdılar ve bir nicesi⁶⁰⁸ bezm-i şıdk-ı miyānında⁶⁰⁹ āteş-i şevk-ı meveddetle çü pervāne⁶¹⁰ tutuşdılar. Rūz u şeb⁶¹¹ terk-i edeb idüb [13a KK] kūyından çıkmayub⁶¹² hāy u⁶¹³ hūy u⁶¹⁴ efgānı felege çıkardılar ve süziş-i dil ü cānı semeke irürdiler.⁶¹⁵

⁵⁹² Lebinden: feminden HH

⁵⁹³ bu beyt: - HH

⁵⁹⁴ üftādesidür: efgendesidür HH. Ayrıca bu beyit HH nüshasında 7. beyitten sonra yer almaktadır.

⁵⁹⁵ melāhat: güzellik KK

⁵⁹⁶ bu beyt: - MK

⁵⁹⁷ neşr: - MK, KK

⁵⁹⁸ ve'l-hāşıl-ı kelām ol dil-ārām: ve'l-hāşıl HH

⁵⁹⁹ cemālde: cemāl HH

⁶⁰⁰ cümle halkān-ı: halāyık-ı HH

⁶⁰¹ cemālin: rüy-ı zibāsın HH

⁶⁰² maqālın: güft ü gü-yı cān-fezāsın HH

⁶⁰³ ü: - HH

⁶⁰⁴ hezār: - MK, KK

⁶⁰⁵ nicesi: yaḥşi HH

⁶⁰⁶ ^c ışk-ı: ^c ışk HH

⁶⁰⁷ küşt-i-gir-i maḥabbetle pehlevāna: maḥabbet-i küşt-i-gir ile merdāne HH

⁶⁰⁸ nicesi: neçesi MK, yaḥşi HH

⁶⁰⁹ miyānında: meydānında HH

⁶¹⁰ āteş-i şevk-ı meveddetle çü pervāne: meveddet-i şevkiyle āteş-i ^c ışk ile pervāne veş HH

⁶¹¹ rūz u şeb: Rūz şeb MK, leyl ü nehār HH

⁶¹² terk-i edeb idüb kūyından çıkmayub: çün ber-kār-ı bî-ḳarār olub kūyın devr idüb HH

⁶¹³ u: - HH

⁶¹⁴ u: - HH

⁶¹⁵ irürdiler: irdürdiler HH

Kıt'a

[Fe 'i lā tūn / Me fā 'i lūn / Fe 'i lūn]

1. Lā-cerem kūy-ı 'ışk-ı cānāndur⁶¹⁶
Dü-cihānda mekānı⁶¹⁷ 'uşşākuñ
2. Dilemez hıç kūy-ı cānāndan
Uçmağı murğ-ı cānı 'uşşākuñ
3. Şıgmaz işbu kıbāb-ı eflāke
Vaqt olur kim revānı⁶¹⁸ 'uşşākuñ
4. Ne 'aceb çıksa bu⁶¹⁹ semāvāta
Hāy u hūy u⁶²⁰ fiğānı 'uşşākuñ
5. Semeki yaqsa⁶²¹ tañ mı kim felegi⁶²²
Boyar āh-ı duḥānı 'uşşākuñ
6. Bāğ-ı dilde nihāl-i qadd-i nigār
Oldı serv⁶²³-i revānı 'uşşākuñ
7. Gülleri gül-sitānda rengārenk
Eyledi gözi qanı uşşākuñ⁶²⁴
8. Virdiler⁶²⁵ her nefes fenā yeline
Ḥırmen-i ḥānumānı 'uşşākuñ
9. Bir dem içre hezār 'ālem ider
Ḥoş cihāndur cihānı 'uşşākuñ
10. İki⁶²⁶ 'ālemde bî-vişāl-ı nigār
Bir dem olmaz zamānı 'uşşākuñ

[17a HH]

[14b MK]

Nesr:⁶²⁷ Çün Ḥāce-i Cihān oğlu Netice-i Cān içün⁶²⁸ pîr ü cüvāndan bu ḥālāt-ı 'ışkı gördi ve bu maḳālāt-ı şevki işitdi. Aña göre iş itdi. Ḥalk içine⁶²⁹

⁶¹⁶ cānāndur: cānāndan HH

⁶¹⁷ mekānı: mekān HH

⁶¹⁸ revānı: devānı HH, KK

⁶¹⁹ bu: ger HH

⁶²⁰ hāy u hūy u: hūy hāy HH

⁶²¹ yaqsa: yoğsa HH

⁶²² felegi: felegüñ HH

⁶²³ serv: rûḥ HH

⁶²⁴ 6 ve 7. beyitler HH nüshasında yer değiştirmiştir.

⁶²⁵ virdiler: virler MK viriler KK

⁶²⁶ iki: aña HH

fitne vü⁶³⁰ ašüb u⁶³¹ ıztırāb düşdi⁶³² diyü oğlu⁶³³ Netice-i Cānuñ āfitāb-ı cemāline niķāb eyledi. Bu kerre arada⁶³⁴ ašüb [13b KK] u ıztırāb dağı⁶³⁵ ziyāde oldı. Zīrā evvel tecellī-i cemāl⁶³⁶ idüb⁶³⁷ teselli bulurlardı⁶³⁸ ve ķāni⁶³⁹ olurlardı. Görmevicek cūş u ħurūşları⁶⁴⁰ ħadden aşdı⁶⁴¹ ve göñüllerinde deryā-yı ıŝķ bād-ı ŝevķden temmevvüc idüb taşdı. Bunları istiğrāk  ālemine bırağub rüsvā-yı āfāk eyledi. Dillerinden tābı ve⁶⁴² dīdelerinden ħ ābı⁶⁴³ gidüb nār-ı firākıla cigerlerin⁶⁴⁴ kebāb idüb ve ħ n- b dīdelerin ŝar b yerine m d m n ş eyley b ŝub  u ŝ m mest   ħar b olub ma ŝ ķdan ġayrısın fer m ş kılub c ş u ħur ş g ster b   r u n m s⁶⁴⁵ c bbesin   k eyley b ser-t -p   l de-i ħ k olub Ħ  ce-i Cih nuñ sar yını Ka be-miŝ l⁶⁴⁶ kimi  av f ve kimi  s t nında i  tik f itmege baŝladılar.

Meşnevi

[15a MK]

[F    i l  t n / F    i l  t n / F    i l n]

1. Ka  bed r  uŝŝ ka c n n ħ nesi
 ıbled r l -bud ru -ı c n nesi
2.   ŝ ka mi r b olur ebr -y  y r
A na secdeler⁶⁴⁷ ider leyl   neh r

[17b HH]

3. Ħ rd u ħ  b  terk id b b d r olur
Her ya nadan n  zir-i d d r⁶⁴⁸ olur

⁶²⁷ neşr: - MK, KK

⁶²⁸ oğlu Netice-i C n i  n: - HH

⁶²⁹ i  ne: arasına HH

⁶³⁰ fitne v : - MK, KK

⁶³¹ u: - KK

⁶³² d ŝ di: d ŝ mes n MK, KK

⁶³³ oğlu: - MK, KK

⁶³⁴ arada: - HH

⁶³⁵ ıztır b dağı: fitne vardu  a HH

⁶³⁶ cem l: - MK, KK

⁶³⁷ id b: itd kce HH

⁶³⁸ bulurlardı: bulurd  HH

⁶³⁹ ve ķ ni  olurlardı.: - MK, KK

⁶⁴⁰ c ş u ħur şları: ıztır bları MK, KK

⁶⁴¹ açdı: aşub HH

⁶⁴² d llerinden t b  ve: d llerinde t bları HH

⁶⁴³ ħ  b : ħ  bları HH

⁶⁴⁴ cigerlerin: cigerlerini HH

⁶⁴⁵ n m s: n m s  c ş HH

⁶⁴⁶ ser-t -p   l de-i ħ k olub Ħ  ce-i Cih nuñ sar yını Ka be-miŝ l: - HH

⁶⁴⁷ secdeler:  arŝu secde HH, KK

⁶⁴⁸ d d r: d   r KK

4. Hurd u ḥābı neylesün ‘āşık olan
Rāḥatı terk eylesün şādık olan⁶⁴⁹
5. ‘Āşıkun̄ efgān u⁶⁵⁰ zārı zād olur
Ekli şürbi⁶⁵¹ nāle vü feryād olur
6. Mesken-i ‘āşık der-i cānān olur
Cübbeler⁶⁵² çāk eyleyüb ‘uryān olur
7. Cübbe vü destārı ‘āşık neylesün
Neng ü nāmı ‘ārı⁶⁵³ ‘āşık neylesün
8. ‘Āşıkun̄ rüsvāylıkdur pīşesi
Rü’yet-i ma‘şūkdur endişesi
- [14a KK]
9. Çöpçe gelmez ‘aynına bu cism ü cān
Nice cism ü cān belki dü-cihān
10. ‘Āşıkun̄⁶⁵⁴ ma‘şūkdan ġayrı şehā
Yokdur iki dārda seyri şehā
11. ‘Āşıkun̄ ma‘şūkdur maḡşūdı bes⁶⁵⁵
İtmez andan ġayrıya hergiz heves
12. ‘Āşık olursa cüdā ma‘şūkdan
Aşurur feryādını ‘ayyūkdan
13. Perde olsa rüy-ı ma‘şūka nikāb
Düşer ‘āşıka lā-büd ıztırāb⁶⁵⁶
14. İsteme ‘uṣṣākdan şabr u qarār
Olmayınca anlara vaşl⁶⁵⁷-ı nigār

⁶⁴⁹ bu beyt: - MK, KK

⁶⁵⁰ efgān u: efgāmı HH

⁶⁵¹ şürbi: şūr HH

⁶⁵² cübbeler: cübbe KK

⁶⁵³ neng ü nāmı ‘ārı: neng nāmı ‘ārı HH, neng ü nām u ‘ārı KK

⁶⁵⁴ ‘āşıkun̄: ‘āşık HH

⁶⁵⁵ maḡşūdı bes: maḡşūd pes HH, KK

⁶⁵⁶ 12 ve 13. beyitler: - MK, KK

⁶⁵⁷ vaşl: vāşıl MK, KK

Neşr:⁶⁵⁸ çün⁶⁵⁹ Hâce-i Cihân pîr ü cüvânda bu vechile çüş⁶⁶⁰ ve bu nev' ile
 hurüş⁶⁶¹ gördi. Tırdı revâne olub⁶⁶² oğlu Netice-i Cāna varub⁶⁶³ ayıtdı. İy
 gözüm nûrî ve iy özümün sürürü⁶⁶⁴ senün hûb-ı cemāluñ⁶⁶⁵ ışkından
 halka⁶⁶⁶ fitne vü aşüb düşdi. Şürîde hāl olub bî-mecāl kalub⁶⁶⁷ ehl ü 'ıyāl
 kaydından beri olub serserî düşdiler. Bize dağı⁶⁶⁸ düşeri oldur ki bu şehri
 koyub gidevüz⁶⁶⁹ **[15b MK]** bir āher diyāra⁶⁷⁰ 'azm idevüz.⁶⁷¹ Anda bir neçe
 rüzigār⁶⁷² olavuz ve⁶⁷³ hem bunlaruñ şerrinden⁶⁷⁴ **[18a HH]** emîn olavuz.⁶⁷⁵
 Ba'd-ez-ân ol yüce Sübhān bize ecelden emān virürse ol mekāndan yine⁶⁷⁶
 revâne olub bu mekāna hıramān gelevüz. Qadīm-i dostlarla bir zarf⁶⁷⁷
 bādām gibi müdām hem-postlar⁶⁷⁸ olub şāz u hāndān⁶⁷⁹ yiyüb içüb hoş ge-
 çüb harekāt-ı uhreviyye⁶⁸⁰ idüb birbirümüzden lezzāt-ı ma'neviyye alavuz.
 Bu şehriñ halkı çün⁶⁸¹ görmeyicek maḥabbetleri⁶⁸² bāzārı kāsîd ve ḥarāret-
 leri nārî bārid olub yine evvelki hallerine girüb ḥelālları ile⁶⁸³ muvāneset
 idüb⁶⁸⁴ ve kār u bārlarına⁶⁸⁵ muvāzabet gösterürler.

⁶⁵⁸ neşr: - MK, KK

⁶⁵⁹ çün: - MK, HH

⁶⁶⁰ çüş: hurüş HH

⁶⁶¹ hurüş: cüş HH

⁶⁶² tırdı revâne olub: - MK, KK

⁶⁶³ varub: - MK, KK

⁶⁶⁴ gözüm nûrî ve iy özümün sürürü: dürr-i yegâne MK, KK

⁶⁶⁵ hûb-ı cemāluñ: çün yüzün HH

⁶⁶⁶ halka: ḥalāyıkā HH

⁶⁶⁷ bî-mecāl kalub: - MK, KK

⁶⁶⁸ dağı: - MK, KK

⁶⁶⁹ koyub gidevüz: terk idevüz HH

⁶⁷⁰ diyāra: diyār KK

⁶⁷¹ 'azm idevüz: gidevüz HH

⁶⁷² anda bir neçe rüzigār: bir neçe rüzigār anda HH

⁶⁷³ ve: - MK, KK

⁶⁷⁴ şerrinden: gavğālarından HH

⁶⁷⁵ emîn olavuz: emn bulavuz MK, KK

⁶⁷⁶ yine: - HH

⁶⁷⁷ qadīm-i dostlarla bir zarf: dostlar birle iki MK, KK

⁶⁷⁸ postlar: poslar

⁶⁷⁹ şāz u hāndān: şādān HH

⁶⁸⁰ uhreviyye: āhereviyye HH

⁶⁸¹ şehriñ halkı çün: diyāruñ halkı dağı seni HH, şehriñ halkı dağı KK

⁶⁸² maḥabbetleri: maḥabbetler HH

⁶⁸³ hallerine girüb ḥelālları ile: rüzigārlarına MK, KK

⁶⁸⁴ idüb: kesb eyleyüb HH

⁶⁸⁵ bārlarına: bāzārlarına meşgûl olub HH

Rubā'î⁶⁸⁶

[Fā 'i lā tūn / Fā 'i lā tūn / Fā 'i lūn]

[14b KK]

Ger ne bîned dîde dil şâbir şevd
Hem maḥabbet dem-be-dem kâşır şevd
Nâr-î⁶⁸⁷ mihr ân dem şevd der-dil-füzûn
Dîde ber-rûy-ı nikû nâzîr şevd

Neşr:⁶⁸⁸ İy cān-ı peder biz eger bu yirden gitmeyicek olursavuz bunlara senüñ 'ışkuñ sevdâsı galebe idüb seni talebe düşerler birbirinden reşk eyleyüb mabeynlerinde ğavġâ peydâ olur bî-bâk olub dârb u ḥarb vâkı' olub birbirin helâk eylerler. Şehr ḥarâb ve yebâb olur. Bize daḥı ḥaḳâret olub vaḳârumuza ḥasâret düşer.⁶⁸⁹ Çün Netîce-i Cān atası Ḥ'âce-i Cihāndan bu kelām-ı maşlaḥat⁶⁹⁰ -[16a MK] âmîzi ve peyām-ı şadâkat⁶⁹¹ -engîzi işitdi. Ma' kûl görüb ve ḳabûl idüb ayıtdı. İy peder⁶⁹² -i bā-ḥaber gel imdi bir iş idelüm. Bu yerden gidelüm rûy-ı zemîni ser-â-ser⁶⁹³ seyr idelüm iklîm-be-iklîm şehr-be-şehr her şehri ve her iklîmi görelüm⁶⁹⁴ âdemîlerle buluşalum ve bilişelüm ve görüşelüm ve girişelüm anlaruñ ḥarekâtın görüb kelimât eydişelüm⁶⁹⁵ her tâyifenüñ meşrebin ve mezhebin ve dînin ve⁶⁹⁶ âyînin ve resmin ve⁶⁹⁷ ismin bilüb nuḳûd⁶⁹⁸ -ı ma' rifeti şârif olub⁶⁹⁹ esrâr-ı ḳulûba⁷⁰⁰ vukûf bulub tamām⁷⁰¹ 'ârif olalum. Çün Ḥ'âce-i Cihān oğlu Netîce-i Cān'dan bu ḥaber⁷⁰² -i pür-iberi işitdi. Aña göre iş itdi ve ayıtdı. İy ciger-küşem egerçi⁷⁰³

113

⁶⁸⁶ rubā'î: rubā' iyye MK

⁶⁸⁷ nâr-ı: yâr-ı HH

⁶⁸⁸ neşr: - MK, KK

⁶⁸⁹ iy cān-ı peder biz eger bu yirden gitmeyicek olursavuz bunlara senüñ 'ışkuñ sevdâsı galebe idüb seni talebe düşerler birbirinden reşk eyleyüb mabeynlerinde ğavġâ peydâ olur bî-bâk olub dârb u ḥarb vâkı' olub birbirin helâk eylerler. Şehr ḥarâb ve yebâb olur. Bize daḥı ḥaḳâret olub vaḳârumuza ḥasâret düşer: - HH, İy cān-ı peser biz eger bu yirden gitmeyicek olursavuz bunlara senüñ 'ışkuñ sevdâsı galebe idüb seni talebe düşerler birbirinden reşk eyleyüb mabeynlerinde ğavġâ peydâ olur bî-bâk olub dârb u ḥarâb vâkı' olub birbirin helâk eylerler. Şehr ḥarâb ve yebâb olur. Bize daḥı ḥaḳâret olub vaḳârumuza ḥasâret düşer.

⁶⁹⁰ maşlaḥat: şefḳat HH

⁶⁹¹ şadâkat: râḥat HH

⁶⁹² peder: pezer KK

⁶⁹³ zemîni ser-â-ser: zemîn ser-tâ-ser HH

⁶⁹⁴ iklîm-be-iklîm şehr-be-şehr her şehri ve her iklîmi görelüm: şehr-be-şehr iklîm-be-iklîm gidelüm HH, iklîm-be-iklîm şehr-be-şehr gidelüm ve her iklîmi görelüm KK

⁶⁹⁵ eydişelüm: idişelüm MK, işidelüm KK

⁶⁹⁶ dînin ve: dîn HH

⁶⁹⁷ ve: - HH

⁶⁹⁸ nuḳûd: naḳd MK

⁶⁹⁹ şârif olub: şadîḳ olub HH, şârif olur KK

⁷⁰⁰ ḳulûba: ḳulûb HH

⁷⁰¹ tamām: - MK, KK

⁷⁰² ḥaber: ḥayr HH

seyāhatuñ [18b HH] menfa‘atı⁷⁰⁴ bî-ḥaddur. Ammā miḥneti ve meşakḳati daḥı⁷⁰⁵ bî-‘addur. Zîrā seferi vü rāhuñ ḥaṭarı az olmaz nitekim dimişlerdür “Ḥaṭar-ı bî-şumār dāred”.⁷⁰⁶ Çünki gōñlüñ seyāḥat ister ve ṭavāyif⁷⁰⁷-i muḥtelife ile muşāḥabet [15a KK] diler. Bu yirden gidelüm Ka‘beye şerre-fehā’l-lāh varub⁷⁰⁸ ṭavāf idelüm ḥācılar olalum andan Medīne’ye nevve-rehā’l-lāh varalum.⁷⁰⁹ Anda i‘tikāf kılub⁷¹⁰ türbe-i münevvere-i resūlī şallā’l-lāhu ‘aleyhi ve sellem⁷¹¹ ziyāret eyleyüb ḥāk-i pāyına yüzler sü-relüm⁷¹² gözler yaşın akıdub ol ḡaffār Çalab’dan ma‘şūmiyyetümüz için⁷¹³ maḡfıret ṭaleb idelüm ki bāb sa‘adet baḥşdur ve ḥācetler⁷¹⁴ kabūl olıcak yir-dür. Cihānuñ eşref-i mekânıdur raḥmet-kān[ı]dur⁷¹⁵ mercı‘-i maḥlūḳātdur [16b MK] ve mecma‘-ı mevcūdātdur melce-i ‘ulemādur⁷¹⁶ ve melāz⁷¹⁷-ı fuṣlādur. Ve⁷¹⁸ anda şehir ucında⁷¹⁹ bir ḥān-kāh-‘ālī⁷²⁰ bünyād idelüm ve eṭrāfına muḥkem ḥavālī⁷²¹ çeküb içine girelüm bir niçe⁷²² yıl anda⁷²³ mücāvır olalum ve⁷²⁴ gelen müsāfırları ḥān-kāha getürüb önlerine⁷²⁵ sofrā döşeyüb Allāh verdüğinden ni‘met yedürelüm. Äyende⁷²⁶ vü revende ile ve ṭavāyif-i muḥtelife ile muşāḥabet eyleyüb⁷²⁷ kelimāt eydişelüm⁷²⁸ ve eḥādış ve āyāt söyleşelüm dīnlerin ve āyınların mezheblerin ve meşreblerin ve isimlerin ve resimlerin⁷²⁹ bilüb esrār-ı ḳulūba vāḳıf olub⁷³⁰ ‘ārif olalum. Ben

⁷⁰³ egerçi: egerçi ki MK, KK

⁷⁰⁴ menfa‘atı: ḥıffeti vü hesreti HH

⁷⁰⁵ daḥı: - HH

⁷⁰⁶ Zîrā seferi vü rāhuñ ḥaṭarı..... “Ḥaṭar-ı bî-şumār dāred”: - MK, KK

⁷⁰⁷ ṭavāyif: ṭavāyib HH

⁷⁰⁸ ka‘beye şerre-fehā’l-lāh varub: beytu’l-lāh varalum şerre-fehā’l-lāhu HH

⁷⁰⁹ medīne’ye nevve-rehā’l-lāh varalum: Medīne’ye varalum şerre-fehā’l-lāhu HH

⁷¹⁰ kılub: eyleyüb HH

⁷¹¹ resūlī şallā’l-lāhu ‘aleyhi ve sellem: Muḥammedü’l-muşāfā şallā’l-lāhu ‘aleyhi ve selāmihi HH

⁷¹² eyleyüb ḥāk-i pāyına yüzler sürelüm: idüb yüzler sürelüm ve ḥāk-i pākine MK, KK

⁷¹³ ma‘şūmiyyetümüz için: - MK, KK

⁷¹⁴ ḥācetler: ḥācet MK, KK

⁷¹⁵ cihānuñ eşref-i mekânıdur raḥmet-kān[ı]dur: Cihānuñ eşref-i mekânıdur MK, - HH

⁷¹⁶ ‘ulemādur: ‘ulemā MK, KK

⁷¹⁷ melāz: melā KK

⁷¹⁸ ve: - HH

⁷¹⁹ şehir ucında: - HH

⁷²⁰ ‘ālī: - MK

⁷²¹ eṭrāfına muḥkem ḥavālī: eṭrāfa ḥavli HH

⁷²² niçe: nece MK

⁷²³ anda: - MK, KK

⁷²⁴ ve: - HH

⁷²⁵ müsāfırları ḥān-kāha getürüb önlerine: müsāfırlara MK, KK

⁷²⁶ äyende: äyende ile KK

⁷²⁷ muşāḥabet eyleyüb: - HH

⁷²⁸ eydişelüm: idişelüm MK, KK

⁷²⁹ dīnlerin ve āyınların mezheblerin ve meşreblerin ve isimlerin ve resimlerin: dīnler ve āyınler mezheblerin ve meşreblerin ve isimlerin ve resimlerin MK, dīnleri ve āyınleri ve mezhebleri ve meşrebleri ve esmālarını ve isimlerini HH

hod cemî⁷³⁰-i mezâhibi ve meşâribi ve edyânî⁷³¹ bilürem esrâr-ı kılûba vâkıf
 ‘ârifüm.⁷³² Ammâ senûñ maşlahatuñ çün eyle idelüm. Tâ sen dağı benüm
 bildüğimi kemâlile bilesin ve⁷³³ aña [19a HH] göre iş kılasın diyüb hemân-
 dem⁷³⁴ turub yol yarağın görüb esbâbı⁷³⁵ âmâde eyleyüb aḥbâbı du‘âda
 koyub gice ağıyardan ḥâlî olıcağ⁷³⁶ birer ‘arabî atlara⁷³⁷ süvâr olub⁷³⁸
 şehrdan taşra çıkub şāhāne [15b KK] yola girüb revāne olub gitdiler.⁷³⁹ Hiç
 aḥad bilmez ki nitdiler⁷⁴⁰ ez-în⁷⁴¹-cānib yarındası ‘ale’s-seḥer⁷⁴² şehrüñ
 halkı yek-ser⁷⁴³ pîr ü⁷⁴⁴ cüvânı⁷⁴⁵ nālān ü giryān geldiler. Ḥ’āce-i Cihān’uñ
 sarâyını Ka‘be gibi kimi tavāfa ve kimi i‘tikāfa⁷⁴⁶ başladılar. Ol gün ne
 Ḥ’āce-i Cihānı ve Netice-i Cānı gördiler⁷⁴⁷ ve dağı⁷⁴⁸ ḥidmet-kārlarından
 istifās itdiler. Anlar dağı evde degüllerdür.⁷⁴⁹ Bir yire gitdiler yine gelürler
 deyü cevāb verdiler.⁷⁵⁰ Bir hafta [17a MK] pîr ü cüvān⁷⁵¹ nālān ü ser-gerdān
 gezdiler⁷⁵² āḥirü’l-emr⁷⁵³ sarâyında sezdiler. Şabr idemeyüb içeri⁷⁵⁴ girdiler.
 Gördiler ne Ḥ’āce-i Cihān ve ne Netice-i Cān var hemān⁷⁵⁵ yaḥaların çāk
 idüb ālūde-i ḥāk olub cāmelerin⁷⁵⁶ pāre pāre kılub⁷⁵⁷ yabana atdılar. Çün
 dīvāne ‘uryān olub sīnelerini taşlarla⁷⁵⁸ yare yare⁷⁵⁹ eylediler. Āḥir-i kār

115

⁷³⁰ olub: olalum MK

⁷³¹ edyānı: āyānı HH

⁷³² esrār-ı kılûba vâkıf ‘ârifüm: - MK, KK

⁷³³ ve: - MK, KK

⁷³⁴ dem: sâ‘at HH

⁷³⁵ turub yol yarağın görüb esbâbı: ḫaşd-ı nḥlet idüb esbāb HH

⁷³⁶ gice ağıyardan ḥâlî olıcağ: - MK, KK

⁷³⁷ ‘arabî atlara: esb-i tazīlere MK, KK

⁷³⁸ olub: olub bir gice MK, KK

⁷³⁹ olub gitdiler: oldılar HH

⁷⁴⁰ hiç aḥad bilmez ki nitdiler: - HH

⁷⁴¹ ez-în: ez-en MK

⁷⁴² yarındası ‘ale’s-seḥer: ol gice geçüb şubḥ olıcağ HH

⁷⁴³ yek-ser: ve HH

⁷⁴⁴ ü: - HH

⁷⁴⁵ cüvānı: cüvān MK, KK

⁷⁴⁶ kimi tavāfa ve kimi i‘tikāfa: tavāf ve āsītānında i‘tikāf itmege HH

⁷⁴⁷ ne Ḥ’āce-i Cihānı ve Netice-i Cānı gördiler: Ḥ’āce-i Cihānı ve Netice-i Cānı görmediler HH

⁷⁴⁸ ve dağı: - MK, KK

⁷⁴⁹ evde degüllerdür: bunda degüldür didiler HH

⁷⁵⁰ yine gelürler deyü cevāb verdiler: deyü ḥaber virdiler HH

⁷⁵¹ bir hafta pîr ü cüvān: pîr ü cüvān bir nice zamān HH

⁷⁵² nālān ü ser-gerdān gezdiler: ḥayrān ü ser-gerdān nālān giryān gezerlerdi HH

⁷⁵³ āḥirü’l-emr: āḥir MK, KK

⁷⁵⁴ şabr idemeyüb içeri: - MK, KK

⁷⁵⁵ ve ne Netice-i Cān var hemān: var ne Netice-i Cān bu kerre MK, vardur ne Netice-i Cān var bu kerre KK

⁷⁵⁶ cāmelerin: cāmelerini MK, KK

⁷⁵⁷ kılub: idüb HH

⁷⁵⁸ çün dīvāne ‘uryān olub sīnelerini taşlarla: ‘uryān olub çün dīvāne-veş taşlarla sīnelerini HH

cümlesi pür-fikâr iki gürûh oldılar.⁷⁶⁰ Anlar ki ‘âşık⁷⁶¹-ı şâdıklar idi. Ve gönülleri cânlarına muvâfıklar idi ve özleri sözlerine muṭâbıklar idi ve vişâl-ı cemâl-i ma‘şûka lâyıklar idi. Terk-i ‘alâyık u⁷⁶² ‘avâyık idüb şehirden gidüb ol ma‘şûk-ı zibâyı ve Netice-i Cân⁷⁶³ dil-ârâyı eṭrâf-ı ‘âlemde⁷⁶⁴ her arayı arayı⁷⁶⁵ getdiler. Ve anlar ki ‘âşık-ı kâzibleridi ve gönülleri nefsleri hevâsına⁷⁶⁶ ṭalibleridi ve telbîs-i İblîs⁷⁶⁷-nefse râğıblarıdı. Şehrde [19b HH] ḳaldılar insân silkinden çıkub⁷⁶⁸ ḫayvân milkine girüb ḫürd u ḫ‘âba meşğûl olub maḫzûl oldılar.⁷⁶⁹

Ḳıṭ‘a⁷⁷⁰

[Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lûn]

[16a KK]

1. Ḳalma ten şehrinde ḫayvânlar gibi
Dil⁷⁷¹ diyârına sefer ḳıl ol⁷⁷² revân
2. Dîde-i cân tâ göre cânân yüzün
Ola nûrından anuñ rûşen her ân⁷⁷³
3. Ḫürd u ḫ‘âbı ḳo eger ‘âşık iseñ⁷⁷⁴
Tâ saña yüz göstere ma‘şûk-ı cân
4. Zerrece ger ‘ışka meylüñ varısa
Bu söze taşdıḳ eyle bi’l-cenân
5. ‘İşka mâyil olmayan ḫayvân olur
Daḫı andan kem disem itme gümân
6. Ḫ‘âce ‘Atṭâr ol Ferîdü’-d-dîn daḫı
*Manṭıḳu’ṭ-ṭayrında*⁷⁷⁵ dimiş hem-çünân

⁷⁵⁹ yare yare: pâre pâre MK, KK

⁷⁶⁰ cümlesi pür-fikâr iki gürûh oldılar: pür-fikâr olub iki gürûh oldılar HH

⁷⁶¹ ‘âşık: ‘âşık u MK

⁷⁶² u: - HH

⁷⁶³ ol ma‘şûk-ı zibâyı ve Netice-i Cân: ol MK, KK

⁷⁶⁴ eṭrâf-ı ‘âlemde: - MK, KK

⁷⁶⁵ her arayı arayı: hezârımı arayı KK, arayı KK

⁷⁶⁶ hevâsına: hevâların MK, KK

⁷⁶⁷ İblîs: - HH

⁷⁶⁸ çıkub: - HH

⁷⁶⁹ girüb ḫürd u ḫ‘âba meşğûl olub maḫzûl oldılar: girdiler HH

⁷⁷⁰ ḳıṭ‘a: Meşnevî HH

⁷⁷¹ dil: cân HH

⁷⁷² ḳıl ol: ḳılḡıl HH

⁷⁷³ bu beyt: - MK, KK

⁷⁷⁴ ḫürd u ḫ‘âbı ḳo eger ‘âşık iseñ: ‘âşık iseñ ḫürd u ḫ‘âbı eyle terk HH

⁷⁷⁵ Manṭıḳu’ṭ-ṭayrında: Manṭıḳu’ṭ-ṭayrın HH

[17b MK]

7. Her ki ⁷⁷⁶ aşık nîst u rā ḥar şümür
Ḥar⁷⁷⁷ besî bâşed zi ḥar kemter bedān⁷⁷⁸

Ez-în-cānib çün Ḥāce-i Cihān oğlu Netice-i Cānıla şehrlerinden⁷⁷⁹ gitdiler. Diñle⁷⁸⁰ gör ki nitdiler. Yiye içe kona göçe günlerde bir gün Ka⁷⁸¹ beye şerre-feḥā'l-lāh yetdiler⁷⁸¹ Ḥaḳḳa münācāt eyleyüb⁷⁸² ve ṭavāf-ı Ka⁷⁸³ be⁷⁸³ itdiler. Ḥāciler oldılar⁷⁸⁴ andan gidüb Medīne-i Münevvere'ye vardılar⁷⁸⁵. Türbe-i münevvere-i Muḥammedi şalāvātu'l-lāhi 'aleyhi ve selāmuḥu ziyāret eyleyüb⁷⁸⁶ āsitāne-i sa' ādet-baḥşından nūr kesb idüb⁷⁸⁷ yüzler sürdiler ve⁷⁸⁸ ḥāk-i pākine⁷⁸⁹ gözler yaşın ağıdub⁷⁹⁰ ol ḡaffār Çalabdan ma' şiyyetleriçün⁷⁹¹ maḡfiret taleb eylediler. Ve anda şehr ucında⁷⁹² bir ḥān-kāh-ı 'ālī bünyād idüb etrāfına muḥkem ḥavālī⁷⁹³ çekdiler daḥı⁷⁹⁴ içine girüb i' tikāfa⁷⁹⁵ kaşd kıldılar⁷⁹⁶ ki mücāvirleri olub gelen müsāfirleri i' zāz u ikrām idüb önlerine ḥān⁷⁹⁷ -ı kerem döşeyüb Allāh virdüğinden⁷⁹⁸ ta' ām yidüreler. Ḥāce-i Cihānuñ ve Netice-i Cānuñ 'ādetleri ol idi.⁷⁹⁹ Her şabāḥ [16b KK] şalāt-ı şubḥı edā idüb [20a HH] ve şükr-i Ḥudā idüb ve cemī'-i müselmānlar içün ḥayr du'ā kılub seccādelерinden ṭurub⁸⁰⁰ ḥalvet-ḥānelerinden gelürleridi.⁸⁰¹ Ḥān-kāhuñ ḳapuların açub içeri girürlerdi ve

117

⁷⁷⁶ aşık: aşk HH

⁷⁷⁷ Ḥar: Aṭṭār ḥar HH

⁷⁷⁸ bedān: şümür MK, KK

⁷⁷⁹ şehrlerinden: şehrinden HH

⁷⁸⁰ diñle: - HH

⁷⁸¹ Ka⁷⁸¹ beye şerre-feḥā'l-lāh yetdiler: beytu'l-lāha yetdiler şerre-feḥā'l-lāh HH

⁷⁸² Ḥaḳḳa münācāt eyleyüb: - MK, KK

⁷⁸³ ve ṭavāf-ı Ka⁷⁸³ be: ṭavāf HH

⁷⁸⁴ oldılar: olub HH

⁷⁸⁵ gidüb Medīne-i Münevvereye vardılar: Medīneye yetdiler şerre-fe' l-lāhu vardılar HH, gidüb Medīneye şerre-fe' l-lāhu vardılar KK

⁷⁸⁶ eyleyüb: itdiler ve HH

⁷⁸⁷ sa' ādet-baḥşından nūr kesb idüb: sa' ādet-baḥşına MK, KK

⁷⁸⁸ sürdiler ve: sürüb HH

⁷⁸⁹ ḥāk-i pākine: ḥāk-i ḥāk-i pāyına HH

⁷⁹⁰ ağıdub: ağıtdılar HH

⁷⁹¹ ma' şiyyetleriçün: - MK, KK

⁷⁹² ucında: içinde HH

⁷⁹³ idüb etrāfına muḥkem ḥavālī: idüb ve etrāfına ḥavālī MK, itdiler etrāfına muḥkem ḥavlı HH

⁷⁹⁴ daḥı: - MK, KK

⁷⁹⁵ i' tikāfa: i' tikāfına MK, KK

⁷⁹⁶ kıldılar: itdiler HH

⁷⁹⁷ ḥān: ḥūn MK, HH, KK

⁷⁹⁸ Allāh virdüğinden: - HH

⁷⁹⁹ ol idi: oldu ki HH, oldu KK

⁸⁰⁰ ve şükr-i Ḥudā..... seccādelерinden ṭurub: - MK, KK

⁸⁰¹ ḥalvet-ḥānelerinden: ḥalvet-serālarında çıkub HH

birer küşe⁸⁰² ihtiyār idüb qarār gösterüb özlerine⁸⁰³ vaqār virürler idi. H̱āce-i Cihān⁸⁰⁴ āyende vü revende ile ve ẖān-kāha gelen tavāyif-i muhtelifi ile⁸⁰⁵ her bābdan feth-i kelām idüb⁸⁰⁶ su'āl ve cevāb⁸⁰⁷ eylerdi ve muhātablarının [18a MK] haṭālarına⁸⁰⁸ cevāb-ı şavāb virüridi⁸⁰⁹ ve oğlu Netīce-i Cān⁸¹⁰ yüzine niḳāb çeküb hāmūş olub söylenen kelimātı gūş-ı cānla⁸¹¹ gūş eylerdi.⁸¹² Gāyet begendügi sözi gūş-ı hūşa mengūş iderdi ve begenmedügi sözi hemān-dem⁸¹³ ferāmūş eylerdi.⁸¹⁴ Bir gün gördiler bir cumhūr-ı pür-sürür gelür.⁸¹⁵ [28b HH]

⁸⁰² küşe: küşe'ı HH

⁸⁰³ gösterüb özlerine: gösterürlerdi ve kendülerine HH

⁸⁰⁴ virürler idi. H̱āce-i Cihān: virüb HH

⁸⁰⁵ ve ẖān-kāha gelen tavāyif-i muhtelifi ile: - HH

⁸⁰⁶ feth-i kelām idüb: - MK, KK

⁸⁰⁷ ve cevāb: cevāblar HH

⁸⁰⁸ haṭālarına: hitāblarına KK

⁸⁰⁹ virüridi: virürleridi MK

⁸¹⁰ cān: Cānı HH

⁸¹¹ gūş-ı cānla: - MK

⁸¹² eylerdi: iderdi MK

⁸¹³ hemān-dem: hemān-sā'at HH

⁸¹⁴ eylerdi: eyleyüb gūş itmezdi HH

⁸¹⁵ bir gün gördiler bir cumhūr-ı pür-sürür gelür: - HH

Āmeden-i Ṭāyife-i ‘Acīb ü Ġarīb Vücūhla⁸¹⁶

Ḳalenderān Be-Ḥān-ḳāh-ı Ḥ‘āce-i Cihān

Ḳalenderler⁸¹⁷ gürūhı ‘acīb ü Ġarīb vücūhı hezār sūtūhla⁸¹⁸ ḥayl ü ḥašemle ve ṭabl ü ‘alemla⁸¹⁹ aheng-i naġamātla ve gülbāng-ı şalāvātla Ḥ‘āce-i Cihānuñ ḥān-ḳāhına müteveccih oldılar. Çün Ḥ‘āce-i Cihān ol ḥulāşa-ı devrān⁸²⁰ bu cumhūr-ı pür⁸²¹-sürūrı gördi. Tırāşide ḳaş ve saḳal ve bıyık saçlar ve başlarında yünden örilmiş bir ḥoros ibigi tāclar ve arḳalarında siyāh peşmīne şallar cümlesi pā-bürehe ve mesrūru’l-bāllar bu eşkāl-i ‘acībe ve bu ef‘āl-i Ġarībe ṭab‘ına ḥoş gelmedi ammā neylesün şāḥib-i zāviyedür çār-nā-çār⁸²² hemān yerinden ṭurdu. Ḳarşu vardı.⁸²³ Öñlerine düşüb ḥān-ḳāha getürdi. Meskenetler idüb meskenlerin gösterüb⁸²⁴ buyuruñ miskīnler⁸²⁵ dedi. Anlar⁸²⁶ daḥı meskenlerine geçüb⁸²⁷ sākin oldılar. Ḥ‘āce-i Cihān daḥı hemān [17a KK] ḥidmet-kārlarına⁸²⁸ ṭa‘ām⁸²⁹ işāret eyledi.⁸³⁰ Ḥuddām daḥı hemān-dem ḥ‘ān-ı kerem⁸³¹ döşeyüb envā‘-ı ni‘ām⁸³² getürdiler. Müsāfirler çün ni‘meti⁸³³ yidiler. Evvel ol rezzāḳ pādişāha ḥamd u⁸³⁴ 119
şenā idüb şāḥib-i ḥān-ḳāha du‘ā kıldılar. Ḥidmet-kārāna didi simātı götürdiler⁸³⁵ [18b MK] Ḥ‘āce-i Cihān daḥı hemān başın ḳaldurub⁸³⁶ dehān açub şīrīn zebān birle⁸³⁷ ayıtdı şafā geldüñüz müsāfirler ve ḳadem getürdüñüz dervişler ne diyārdan gelürsiz ve ne ṭāyifedensiz ve size kim dirler ve

⁸¹⁶ ‘acīb ü Ġarīb Vücūhla: - MK, KK

⁸¹⁷ ḳalenderler: Ḳalenderiler HH

⁸¹⁸ ‘acīb ü Ġarīb vücūhı hezār sūtūhla: pāk tırāşlar vücūh ile başlarında kıldan örölmiş küllāhlar ve arḳalarında şallar kimi ‘aseli ve kimi siyāhlar pür-sürūr ve ḥubūr MK, KK

⁸¹⁹ ve ṭabl ü ‘alemla: - HH

⁸²⁰ ḥ‘āce-i Cihān ol ḥulāşa-ı devrān: Ḥ‘āce-i HH

⁸²¹ pür: bu MK

⁸²² tırāşide ḳaş ve saḳal.....şāḥib-i zāviyedür çār-nā-çār: - MK, KK

⁸²³ hemān yerinden ṭurdu. Ḳarşu vardı: ṭurub bir miḳdār yer ḳarşu vardı HH, hemān-dem yerinden ṭurdu. Ḳarşu vardı KK

⁸²⁴ öñlerine düşüb ḥān-ḳāha getürdi. Meskenetler idüb meskenlerin gösterüb: - HH

⁸²⁵ miskīnler: dervişler HH

⁸²⁶ anlar: bunlar MK, KK

⁸²⁷ geçüb: - MK, KK

⁸²⁸ ḥidmet-kārlarına: ḥuddāma HH

⁸²⁹ ṭa‘ām: - MK, KK

⁸³⁰ eyledi: idüb HH

⁸³¹ hemān-dem ḥ‘ān-ı kerem: sofrā HH, hemān-dem ḥūn-ı kerem KK

⁸³² envā‘-ı ni‘ām: ṭa‘ām HH

⁸³³ müsāfirler çün ni‘meti: - HH

⁸³⁴ ḥamd u: - MK, KK

⁸³⁵ ḥidmet-kārāna didi simātı götürdiler: Ḥidmet-kārlarına götür dediler MK, Ḥidmet-kārān sūmātı götürüp HH

⁸³⁶ daḥı hemān başın ḳaldurub: hemān-dem MK, hemān KK

⁸³⁷ şīrīn zebān birle: - HH

pîrûñüz kimdür ve pîrûñüz pîrine kim aydurlar⁸³⁸ ve sîmāñuzda [29a HH] nûr-ı sūrūr bāhir ve nûr-ı ħubûr⁸³⁹ zāhir görünür ancak diyicek bu⁸⁴⁰ cumhûruñ müfredi ya‘ nî pîrleri altında oturan Bābā Siyāh emredi⁸⁴¹ hemān-dem⁸⁴² dehān açub ayıtdı iy Ĥāce biz diyār-ı ‘Acemdenüz ve⁸⁴³ şehrumüz Hemedāndur. Heme⁸⁴⁴ Hemedānilerüz ve Qalenderiler⁸⁴⁵ t̃ayifesindenüz ve bu⁸⁴⁶ pîrimüzün adına Bābā Rüstem-i Hemedānī aydurlar⁸⁴⁷ ve bu pîrimüzün pîrine⁸⁴⁸ Bābā Ca‘fer-i Kāşānī dirler. Pîrān-ı silk-i t̃arīkat ve mîrān-ı milk-i ĥaķīkatdururlar⁸⁴⁹ diyüb t̃ablek ve dāyire ellerine alub rüsüm-ı k̃adimlerinde ten ü terāne ve yel ü yelāle ile ħubbe-i ĥān-kāhı güm güm gümletdiler ba‘d-ez-an pîrān-ı pîş-i k̃ademlerinün ervāhın yād idüb şād kıldılar daħı⁸⁵⁰ ĥāmūş oldılar andan sonra Bābā Rüstem-i Hemedānī fî‘l-ĥāl girībān-ı şāldan başın çıkarub gözi yaşın yüzi üzere revāne idüb dehānın açub zebāna gelüb [17b KK] cūş u [19a MK] ĥurūş gösterüb⁸⁵¹ nazm idüb ayıtdı

Meşnevî

Der Ĥulāsā-ı Şūĥan Ez Zebān-ı Qalenderān-ı Kühen⁸⁵²

[Fe ‘ū lün / Fe ‘ū lün / Fe ‘ū lün / Fe‘ül]

1. Elā iy rumūz-ı cinān isteyen
Rumūz-ı cināndan beyān isteyen⁸⁵³
2. Beni diñle iy ĥāce bā-gūş-ı cān
Ki saña Qalenderlik⁸⁵⁴ idem beyān

⁸³⁸ pîrûñüz kimdür ve pîrûñüz pîrine kim aydurlar: pîrûñüze kim aydurlar ve pîrûñüzün pîri ne kişidür MK, pîrûñüze kim aydurlar ve pîrûñüzün pîrine ne kişi dirler KK

⁸³⁹ ĥubûr: ĥaydar HH

⁸⁴⁰ bu: ol HH

⁸⁴¹ emredi: esrüdi HH

⁸⁴² hemān-dem: hemān HH, KK

⁸⁴³ ve: - MK

⁸⁴⁴ heme: - HH

⁸⁴⁵ Qalenderiler: Qalenderler HH

⁸⁴⁶ ve bu: - HH

⁸⁴⁷ aydurlar: dirler HH

⁸⁴⁸ pîrine: pîri adına MK, KK

⁸⁴⁹ ĥaķīkatdururlar: ĥaķīkatdur HH

⁸⁵⁰ t̃ablek ve dāyire ellerine şād kıldılar daħı: - HH

⁸⁵¹ oldılar andan sonra Bābā Rüstem-i Hemedānī fî‘l-ĥāl girībān-ı şāldan başın çıkarub gözi yaşın yüzi üzere revāne idüb dehānın açub zebāna gelüb cūş u ĥurūş gösterüb: olıcak hemān-dem Rüstem Bābā girībānından sükûndan baş k̃aldurub yüzi üzre gözi yaşın aķı-dub deryā-yı pür-cūş gibi ĥurūş idüb faşih zebānla ve melih beyānla HH

⁸⁵² kühen: - MK

⁸⁵³ bu beyt: - HH

⁸⁵⁴ ki saña Qalenderlik: saña bu Qalenderligi HH

3. Vefā ʿāleminde ʔalenderlerüz
Cefā âteşinde semenderlerüz
4. Bize âteş-i cevı⁸⁵⁵ kâr eylemez
Ġam-ı fâḳa bizde ʔarâr eylemez
5. Belâda çü Eyyüb-ı şâbirlerüz
Bu nefis-i hevâ-cüya⁸⁵⁶ câbirlerüz
6. ʔanâʿ at serîrinde serverlerüz
Diyânet ʔarîkinde rehberlerüz
7. Fenâ meclisinde beḳâ bulmuşuz
Beḳâ şohbetinde şafâ bulmuşuz
8. Faḳîr⁸⁵⁷ bîşe⁸⁵⁸-zârında arslanlaruz
Fenâ kûh-sârında ʔablanlaruz
9. Bize bir loḳma ile bir püstîn⁸⁵⁹
Cihân ḥân-ḳâhında besdür⁸⁶⁰ hemîn
10. Bize her kim eylerse⁸⁶¹ ḥurmâca baḥş
Biz anı iderüz berâberce baḥş
11. Hemîşe bizüz şâl u peşmîne-püş
Degül biz⁸⁶² çü şüfî-i sumʿ a-fürüş⁸⁶³
12. Biz iḳlîm-i vahdetde iy muʿ teber
İderüz ḳamu şeyʿi yek-sâz nazâr
13. Ki zîrâ görürüz Ḥaḳı lâ-cerem
Özinde ḳamu seyʿüñ iy muḥterem⁸⁶⁴
14. Bizüm arḳamuzda bu eski palâs
Yek andan kim ola üzerin libâs⁸⁶⁵

[29b HH]

121

⁸⁵⁵ cevı: faḳr çü HH

⁸⁵⁶ hevâ-cüya: hevâya ki HH

⁸⁵⁷ faḳîr: ġınâ MK, KK

⁸⁵⁸ bîşe: pîşe HH

⁸⁵⁹ püstîn: büstîn MK

⁸⁶⁰ besdür: pesdür HH

⁸⁶¹ eylerse: eyler KK

⁸⁶² degül biz: Degülüz MK

⁸⁶³ HH nüshasında 10. beyit ile 11. beyit yer deġiştirmiştir.

⁸⁶⁴ 12. ve 13. beytler: - MK, KK

[19b MK]

15. Bize birdürür seng ü sîm ü güher
Görür bunları böyle şâhib-naẓar⁸⁶⁶
16. Zer ü sîm içün hîç yok guşşamuz
Kim irer bize⁸⁶⁷ dem-be-dem hişsemüz⁸⁶⁸
17. Cihân hayr u şerrinden âsüdeyüz
Koyub ğayrı⁸⁶⁹ tutduĝ o ma' bûda yüz
18. Yolumuzda yokdur ĝam-ı nâm u⁸⁷⁰ neng
Cihân halkıyıla ne şulh u ne ceng
19. Behiştile dûzaĝdan âzâdeyüz
Yire yüz sürüb⁸⁷¹ dâ'im üftâdeyüz
20. Ki var cürmümüz üzre⁸⁷² ikrârumuz
'İbâdâtumuz⁸⁷³ üzre inkârumuz
21. Zevâyâ-yı 'âlem mücerredleri
Bizüz Qāfdan Qāfa⁸⁷⁴ seyrân eri
22. Cihân hân-kâhında mihmânlaruz
Bu gün geldük irt e gider cânlaruz
23. Bu yer yüzünñ cümle seyyâhıyuz
Felekler ceseddür biz ervâhıyuz
24. Bize yok mekân lâ-mekândan ğayr
Anuñçün iderüz biz cihânı seyr⁸⁷⁵

⁸⁶⁵ bu beyt: - HH

⁸⁶⁶ bu beyt: - HH, KK

⁸⁶⁷ kim irer bize: ki Hâkdan irer HH

⁸⁶⁸ bu beyt: HH nüshasında 18. beytden sonra gelmektedir. - KK

⁸⁶⁹ ğayrı: ğayr HH

⁸⁷⁰ nâm u: nân HH

⁸⁷¹ sürüb: urub HH

⁸⁷² var cürmümüz üzre: cürmümüz üzredür HH

⁸⁷³ 'ibâdâtumuz: 'İbâdet itmeyen HH

⁸⁷⁴ Qāfdan Qāfa: Qāfdan Qāfa HH

⁸⁷⁵ bu beyt, HH nüshasında şöyledir: Mekân yok bize lâ-mekân olmuşuz; Bu dünyâya
'uryân gelüb gitmişüz

25. Bu kevn ü⁸⁷⁶ mekānuñ bizüz zādesi⁸⁷⁷
Bu arz u semānuñ bizüz zādesi
26. Bizi besler işbu zemīn ü zamān⁸⁷⁸
Meh ü mihr ü⁸⁷⁹ bād u ebir āsmān
27. Bize bu felek ata yer anadur
Bizümçün bular işde pervānedür
28. Bize rızķ için pes ne ğuşşa ne ğam
Virür Hāķ bize rızķımız dem-be-dem⁸⁸⁰
29. Bu dār-ı⁸⁸¹ fenāda tutanlar⁸⁸² mekān
O ma‘ nīde olar⁸⁸³ çü tıfl-ı mekān
30. Fenā ‘āleminde mekān mı olur
Cihān u ten ü cān beķā mı bulur
31. Biz añlamışuzdur cihān hālını
Daķı bilmişizdür bu cān hālını
- [20a MK, 30a KK]
32. Görün işbu maķlūķı leyl ü nehār
İderler mi bir laķza şabr u ķarār
33. Hāķun emri üzre ķamu işdedür
Ki her biri biñ dürlü cünbişdedür
34. Bu cünbişden iy H‘āce oldur murād
Ki her şey‘ diler aşlına ittiḥād
35. Anuñçün şeb u rüz seyr eylerüz
Gehī Ka‘ be geh devr-i deyr eylerüz
36. Bize mescīd ü⁸⁸⁴ hān-ķāh u kūnişt
Ķamu birdürür düzaḥ ile behişt

⁸⁷⁶ ü: - HH

⁸⁷⁷ zādesi: āzādesi HH

⁸⁷⁸ ü zamān: āsmān HH

⁸⁷⁹ meh ü mihr ü: ķamu mihr HH

⁸⁸⁰ dem-be-dem: dem dem HH

⁸⁸¹ dār-ı: dār u HH

⁸⁸² tutanlar: tutan er MK

⁸⁸³ olar: olur MK

⁸⁸⁴ ü: - HH

37. Bizüz Һamdulı'l-lāh pāk i' tıķād
Ne ğam müdde'ıden ayā hoş-nihād
38. Bizüm pıšemüz terk ü⁸⁸⁵ tecriddür
Vefā vü rızā cümle⁸⁸⁶ tevĥiddür
39. Bizüz fi'l-ĥaķıķa cihān zübdesi⁸⁸⁷
Cihān içre bu çeşm-i⁸⁸⁸ cān zübdesi
40. Ol esrār-ı Һaķķuñ⁸⁸⁹ bizüz maĥzeni
Ol envār-ı Һaķķuñ⁸⁹⁰ bizüz ma' deni
41. Bizüm gönölümüz levĥ-i maĥfūz dur
Ki esrār-ı Һaķ anda melfūz dur
42. Ki dil menzil-i Һaķdur iy Һaķ eri
Egerçi menāzilden oldur⁸⁹¹ beri
43. Bizümle olur hem-nefes ehl-i ' arş
Bizümle mülebbesdürür ehl-i ferş
44. Kemālāt-ı Һaķķuñ bizüz mażharı
Sözümüz o baĥruñdurur⁸⁹² gevheri
45. Bizi ĥalk-ı ' ālem şanurlar faķır
Ĥaķāret göziyle görürler ĥaķır⁸⁹³
- [18a KK]
46. Egerçi ki zāhirde ' üryanlaruz
Velī milk-i ma' nide sulţānlaruz
- [20b MK]
47. Koyub ğayrı⁸⁹⁴ olduķ çü muĥtāc-ı Һaķ
İder biz dem-ā-dem⁸⁹⁵ çü mi' rāc-ı Һaķ

⁸⁸⁵ ü: - HH

⁸⁸⁶ cümle: vü şabr u MK

⁸⁸⁷ zübdesi: sebzesi HH

⁸⁸⁸ çeşm-i: cism ü MK

⁸⁸⁹ Ol esrār-ı Һaķķuñ: Һaķuñ esrārına HH

⁸⁹⁰ Ol envār-ı Һaķķuñ: Һaķ envārına HH

⁸⁹¹ oldur: oldı HH

⁸⁹² baĥruñdurur: baĥruñ dürr HH

⁸⁹³ 17- 45. beyitler: - KK

⁸⁹⁴ ğayrı: ğayr HH

⁸⁹⁵ ider biz dem-ā-dem: dem-ā-dem iderüz HH

[30b HH]

48. Ki biz virmezüz dīni dūnyāyiçün
Hem eylemezüz ʔāʕ at uḫrāyiçün
49. ʔama^c var ki⁸⁹⁶ bizde Ḥudā vaşlına
Ki her nesne ister vuşul aşlına
50. Şakalı vü kaşı bu yüzden tırāş
Kılur biz⁸⁹⁷ ki idem saña anı fāş
51. Gider anı ʕ arızdan ol rāz-daş⁸⁹⁸
Ki ol ʕ arızidür kıl anı tırāş
52. Ḥicāb olsa bir māha⁸⁹⁹ ebr-i⁹⁰⁰ siyāh
Münevver ider mi⁹⁰¹ cihānı o māh
53. Güneş her kaçan verse dehre şuʕ āʕ
İder cümle zerrāt raqs u semāʕ
54. Görelden o mihrün⁹⁰² yüzün bī-nikāb⁹⁰³
Düşübdür bize zerre-veş ıztırāb
55. Girüb rakşa idüb semāʕ u şafā
Ururuz⁹⁰⁴ ser-i arza biz püşt-i⁹⁰⁵ pā⁹⁰⁶
56. Çün olduk cihān içre maḥbūb biz
Kamu ḥalka merğūb ü⁹⁰⁷ maṭlūb biz
57. Bize lāyık oldu ki refʕ-i ḥicāb
Kılub idevüz devr⁹⁰⁸ çün āfitāb
58. Ki seyr idevüz şarkı ğarbı tamām
Kulūba⁹⁰⁹ ziyā virevüz iy hūmām

⁸⁹⁶ ki: - MK, KK

⁸⁹⁷ kılur biz: iderüz HH

⁸⁹⁸ rāz-daş: zār-rāş HH

⁸⁹⁹ māha: māha HH, KK

⁹⁰⁰ ebr-i: ebr ü MK

⁹⁰¹ ider mi: iderdi HH

⁹⁰² mihrün: şāhuñ HH

⁹⁰³ nikāb: ḥicāb HH

⁹⁰⁴ ururuz: urur biz KK

⁹⁰⁵ püşt-i: püşt ü MK

⁹⁰⁶ bu beyt: - HH

⁹⁰⁷ ü: - HH

⁹⁰⁸ kılub idevüz devr: idüb iderüz hūr HH

⁹⁰⁹ kulūba: kamuya HH

59. Yüzümüz görenler ziyā kesb ide⁹¹⁰
Sözümüz işiden şafā kesb ide⁹¹¹
- [18b KK]
60. Ki her kūşede⁹¹² zevk ü ‘ışk u⁹¹³ tarab
İdüb görürüz⁹¹⁴ biz nuķūş-ı ‘aceb
- [21a MK]
61. Bu vechile dehri be-ṭabl u ‘alem
Temāşā idüb eylerüz yahşî dem
62. Muḥibb-i cemālüz dil ü cānile
Bulavuz⁹¹⁵ şeref⁹¹⁶ rūy-ı cānānile
63. Ki göz nūrın eyler güzel⁹¹⁷ yüz mezîd
İşit bunı cān⁹¹⁸-sem‘ ile iy vaḥîd⁹¹⁹
- قال النبى عليه السلام النظر فى الوجه الحسن يزيد النور فى البصر
[Ḳāle’n-nebiyyu ‘aleyhi’s-selām e’n-naẓaru fi’l-vechi’l-ḥasen yezîdu’n-nūr
fi’l-başar]⁹²⁰
- وقال على رضى الله عنه رؤية الحبيب جلا العين
[Ḳāle ‘alā raḍıya’l-lāhu anh ru’yetu’l-ḥabîbi cilāu’l-‘ayn]⁹²¹
64. Cemîl olan olur muḥibb-i cemāl⁹²²
Cemîl olmayanlar da olmaz bu ḥāl⁹²³
65. Cemāl-i cemîli⁹²⁴ Ḥudā da sever⁹²⁵
Bizi şanma ancaḳ sen⁹²⁶ iy mu‘teber

⁹¹⁰ ide: ider HH

⁹¹¹ ide: ider HH

⁹¹² kūşede: gūşda HH, KK

⁹¹³ zevk ü ‘ışk u: zevk ‘ışk HH

⁹¹⁴ görürüz: görevüz HH

⁹¹⁵ bulavuz: buluruz HH, bulur biz KK

⁹¹⁶ şeref: şark HH

⁹¹⁷ göz nūrın eyler güzel: göz yüzün eyler gözi HH

⁹¹⁸ bunı cān: bu cānı HH

⁹¹⁹ vaḥîd: vāḥid MK

⁹²⁰ Güzel yüze bakmak, gözün nurunu artırır. (Muhammed Abdurrahman es-Sehavi, El-Makasıdu’l-Hasene, Beyrut 1985, s.696)

⁹²¹ Sevgiliyi görmek, gözün cılasıdır.

⁹²² olur muḥibb-i cemāl: muḥibb olur cemāle HH

⁹²³ ḥāl: ḥāle HH

⁹²⁴ cemîli: cemîl HH, KK,

⁹²⁵ Ḥudā da sever: Ḥuzā da şor HH

⁹²⁶ sen: siz HH, - MK

حديث قدسى⁹²⁷ قال الله تعالى ان الله جميل يحب الجمال
[Ḥadīṣ-i ḡudsi Ḳale'l-lāhu Te'ālā Īnne'l-lāhe cemilūn yuhibbu'l-cemāle]⁹²⁸

66. Nice sevmeyelüm güzel yüz şehā
Ki olur ru'yeti 'ayn-ı 'ayne⁹²⁹ cilā
67. Degülüz⁹³⁰ riya ehli iy bā-ḡaber⁹³¹
Ki yok bizde zerḡ ü⁹³² riyādan eṣer⁹³³
- [31a HH]
68. Dimezler bize var ḡallāṣuñuz
Daḡı gör⁹³⁴ göz üzre var ḡaṣuñuz
69. Bulunmaz aramızda⁹³⁵ merd-i daḡal⁹³⁶
Ki yok mezḡebümüzde mekr ü ḡiyel
70. Bulunmaz içimizde⁹³⁷ kızb ü nifāk
Bulunmaz⁹³⁸ aramızda bir merd-i⁹³⁹ 'āk⁹⁴⁰
71. Şafā şuffesi üzre şāfi dilüz
Ḳademlerde dāyim çü āb u gilüz⁹⁴¹
72. Ki ya' nī tevāzu' durur pişemüz
Şāfi şūret⁹⁴² olmaḡdur endişemüz
- [19a KK]
73. Beyān eyledüm ben⁹⁴³ Ḳalenderligi
Cefā āteşinde semenderligi

127

⁹²⁷ HH: حديث قدسى

⁹²⁸ Allah güzeldir, güzelliḡi sever. (Yılmaz, age., s. 255)

⁹²⁹ 'ayn-ı 'ayne: 'ayna 'ayn-ı HH, KK

⁹³⁰ degülüz: degül biz KK

⁹³¹ ehli iy bā-ḡaber: ehl iy mu'teber HH

⁹³² ü: - HH

⁹³³ eṣer: eṣber HH

⁹³⁴ gör: göz HH

⁹³⁵ aramızda: içimizde HH

⁹³⁶ daḡal: zaḡal HH, KK

⁹³⁷ bulunmaz içimizde: olmaz aramızda MK, olunmaz aramızda KK

⁹³⁸ bulunmaz: bulunmaz da HH

⁹³⁹ bir merd-i: Ḥaḡḡa HH

⁹⁴⁰ HH nüshasında 69. beyit ile 70. beyit yer deḡiştirmiştir.

⁹⁴¹ u gilüz: degülüz HH

⁹⁴² şūret: şıdkun HH, şu tek KK

⁹⁴³ eyledüm ben: eyledük çün HH

[21b MK]

74. Velikin o baħrũñ hemān kaçresin
Didũm⁹⁴⁴ ol mihirden hemān⁹⁴⁵ zerresin
75. Bunı şanma iy H̃ace zinhār lāf
Ki rāh-ı Kalendarlik olmaz güzāf
76. Diyüb oldı hāmũş ol dem⁹⁴⁶ cevāb⁹⁴⁷
Aña H̃ace gör nice virür cevāb

**Cevāb Dāden-i H̃ace-i Cihān Be
Sühānān-ı Pīr-i Kalendarān⁹⁴⁸**

128 Çün iy⁹⁴⁹ H̃ace-i Cihān Pīr⁹⁵⁰ Bābā Rüstem-i Hemedānīden Kalendarilik
tarīkinden⁹⁵¹ bu kadar harekāt-ı fitne⁹⁵²-engiz gördi⁹⁵³ ve bu kadar kelimāt-ı
lāf-āmiz işitdi ve aña göre iş itdi.⁹⁵⁴ Hemān sâ‘at⁹⁵⁵ dehān-ı melāhat açub
zebān-ı feşāhat birle⁹⁵⁶ ayıtdı iy pīr-i nā-bālig ve iy⁹⁵⁷ dīn-i Muḥammedīden
‘aleyhi’s-selām⁹⁵⁸ fāriğ dünyāda ḥalk arasında mezmūm ‘uqbāda ḥālīk
raḥmetinden mahrūm bu şūret-i kabāhatle esīr-i nefis-i emmāre olub güftār-ı
dürügıla⁹⁵⁹ özün bezersin ve bu sīret-i seyāhatla⁹⁶⁰ diyār-be-diyār şehir-be-
şehir⁹⁶¹ āvāre olub kirdār-ı bī-fürügıla⁹⁶² ‘abeş yere gezersin kendü ilinüz
koyub seg nefse uyub ilün eline⁹⁶³ bakub cānuñ nār-ı zilletle yakub⁹⁶⁴ su’āl
idersin [31b KK] hezār zilletle⁹⁶⁵ bāzār-be-bāzār ve ḥāne-be-ḥāne⁹⁶⁶ der-be-

⁹⁴⁴ didũm: didük HH

⁹⁴⁵ mihirden hemān: mihizden MK

⁹⁴⁶ oldı hāmũş ol dem: ol dem hāmũş oldı MK

⁹⁴⁷ cevāb: çü āb MK, KK

⁹⁴⁸ be Sühānān-ı Pīr-i Kalendarān: Kalendarān-ı Kühēnī HH

⁹⁴⁹ iy: - MK, KK

⁹⁵⁰ pīr: - MK, KK

⁹⁵¹ tarīkinden: bābından HH

⁹⁵² fitne: güzāf HH

⁹⁵³ “bu kadar harekāt-ı fitne-engiz gördi” cümlesi HH nüshasında “bu kadar kelimāt-ı lāf-āmiz işitdi” cümlesinden sonra yer almaktadır.

⁹⁵⁴ ve aña göre iş itdi: - HH

⁹⁵⁵ hemān sâ‘at: hemān-dem sâ‘at KK

⁹⁵⁶ feşāhat birle: feşāhat ile HH

⁹⁵⁷ ve iy: viy MK, KK

⁹⁵⁸ ‘aleyhi’s-selām: - MK, KK

⁹⁵⁹ güftār-ı dürügıla: yüzün büzersin ya‘nī HH

⁹⁶⁰ seyāhatla: seyyāhile HH

⁹⁶¹ şehir-be-şehir: - MK, KK

⁹⁶² kirdār-ı bī-fürügıla: sekerek nice bir bī-çāre olub HH

⁹⁶³ ilinüz koyub seg nefse uyub ilün eline: ḥālūnī elün māluna MK, KK

⁹⁶⁴ yakub: HH, KK

⁹⁶⁵ hezār zilletle: - MK, KK

⁹⁶⁶ ve ḥāne-be-ḥāne: - MK, KK

der dilenür⁹⁶⁷ saña⁹⁶⁸ nesne virmeyene ilenür⁹⁶⁹ cihāndan gidersin⁹⁷⁰ ol
 Hālîk-ı bî-bedel ve ol Râzîk-ı lemyezel⁹⁷¹ hod seni halk idüb sebebi
 ma'îşetçün ve mûcib-i [19b KK] rāhatçün⁹⁷² saña bu elleri virdi ki ilüñ elin
 koyub kendü elüñ emegin yiyesin ve bu gözleri virdi ki kimse yüzün gözle-
 meyüb özin gözleyesin ve bu ayakları virdi ki kimse izin izlemeyüb izüñ
 izleyesin⁹⁷³ bir küşe-i havlı⁹⁷⁴ ihtiyār idüb kesb-i kār eyleyesin⁹⁷⁵ zikr-i
 ma' bûda⁹⁷⁶ meşgûl olasın ve anbar-ı gaybda olan erzâku'l-lâhdan kısmetüñ
 kadar naşib bulub⁹⁷⁷ nefis-i bî-amāna⁹⁷⁸ gıdā idüb ol⁹⁷⁹ yüce sübhāna
 habîb⁹⁸⁰ olasın ki habîbu'l-lâh 'aleyhi's-selām⁹⁸¹ el-kāsibu habîbu'l-lâh⁹⁸²
 buyurmuşdur ve mü'minlerüñ ve muvahhidelürüñ nüfusını bu ni' met-i
 nefisile⁹⁸³ toyurmuşdur.

Kıt'a

[Me fā 'î lün / Me fā 'î lün / Fe 'û lün]

1. Yüri meşgûl ol var⁹⁸⁴ kesb ü⁹⁸⁵ kâra⁹⁸⁶
 Habîb olmak dilerseñ sen Hudāya
2. Su'ālî қо cevābum al i⁹⁸⁷ dervîş
 İnanduñsa⁹⁸⁸ hadîş-i Muştafāya⁹⁸⁹

129

⁹⁶⁷ dilenür: dilenü HH, KK

⁹⁶⁸ saña: - MK, KK

⁹⁶⁹ ilenür: ilenü HH, KK

⁹⁷⁰ gidersin: gidersiz HH

⁹⁷¹ ol Hālîk-ı bî-bedel ve ol Râzîk-ı lemyezel: hezâr 'illetle ol Hālîk-ı lem-yezel ve ol Rez-
 zâk-ı bî-bedele HH

⁹⁷² rāhatçün: rāhiçün HH

⁹⁷³ saña bu elleri virdi ki ilüñ elin koyub kendü elüñ emegin yiyesin ve bu gözleri virdi ki
 kimse yüzün gözlemeyüb özin gözleyesin ve bu ayakları virdi ki kimse izin izlemeyüb
 izüñ izleyesin: saña bu elleri ve bu gözleri anuñçün virdi ki kendü işüñ [22a MK] işle-
 yüb bir kimsenüñ elin gözlemeyesin ve bu ayakları anuñçün virdi ki kendü yoluña yü-
 rüyüb bir kimsenüñ izin izlemeyesin MK, KK

⁹⁷⁴ havlı: hamül MK, hamül KK

⁹⁷⁵ kesb-i kār eyleyesin: - MK, KK

⁹⁷⁶ zikr-i ma' bûda: zikru'l-lâh HH

⁹⁷⁷ bulub: bulasın HH

⁹⁷⁸ bî-amāna: amāna HH

⁹⁷⁹ ol: - KK

⁹⁸⁰ habîb: lebîb HH

⁹⁸¹ 'aleyhi's-selām: - MK, HH

⁹⁸² el-kāsibu habîbu'l-lâh: - MK

⁹⁸³ nefisile: nefisile HH

⁹⁸⁴ var: - HH

⁹⁸⁵ ü: - HH

⁹⁸⁶ kâra: kār KK

⁹⁸⁷ i: - MK, KK

⁹⁸⁸ inanduñsa: inan cāndan HH

⁹⁸⁹ bu beyit HH nüshasında ilk beyit ile yer değiştirmiştir.

3. Zehî lutf u kerem ıssı şehenşâh
Ki adaş ola kesb iden gedāya

Neşr:⁹⁹⁰ Ve aydursın ki cevri ü⁹⁹¹ cefâ nârı bize kâr itmez ve fakr u⁹⁹² fâķa ğamınıñ bārı⁹⁹³ bizde⁹⁹⁴ qarâr eylemez ve Eyyüb peygamber gibi⁹⁹⁵ ‘aleyhi’s-selām belāya şabr idici ve nefsi-değāya⁹⁹⁶ cebr idiciyüz dırsın⁹⁹⁷ ğalať idersin⁹⁹⁸ ve saķať söylersin⁹⁹⁹ zîrâ nâr-ı cefâ vü cevri¹⁰⁰⁰ ve ğam-ı bār-ı¹⁰⁰¹ fâķa vü fakrı şol kişi çeker ki bir künc-i ferāğat¹⁰⁰² ihtiyâr idüb kendü¹⁰⁰³ kârına mülāzemet eyleye¹⁰⁰⁴ ki Habîbu’l-lâh mertebesine yol¹⁰⁰⁵ ve Eyyüb peygamber ‘aleyhi’s-selām gibi¹⁰⁰⁶ [32a HH] belāya şabr u nefsi-değāya¹⁰⁰⁷ cebr¹⁰⁰⁸ bir kimesne ider ki [20a KK] bir şavme‘a içine girüb ma‘bûda ‘ibādet¹⁰⁰⁹ eyler¹⁰¹⁰ bîhûde söylemeyüb zikru’l-lâhda müdāvemmet gösterüb¹⁰¹¹ sâkin ola tâ kim [22b MK] nefsün şerrinden emîn ola¹⁰¹² temşîl zîrâ ki¹⁰¹³ bu¹⁰¹⁴ nefsi bir aç kelb gibidür¹⁰¹⁵ gezmekle şikârın alur helâl ve harâm¹⁰¹⁶ gözlemeyüb yelmekle kârın görür nitekim dimişlerdür tok yatır kırtıdan aç yeler it yegdür ol cihetden ki yelerün¹⁰¹⁷ her maķāma kim yelerek¹⁰¹⁸ gider dürlü ta‘āma irer andan müstevfâ burnun baturub kırnın¹⁰¹⁹

130

⁹⁹⁰ neşr: - MK, KK

⁹⁹¹ ü: - HH

⁹⁹² u: - HH

⁹⁹³ bārı: nârı HH

⁹⁹⁴ bizde: bize HH

⁹⁹⁵ gibi: - HH

⁹⁹⁶ değāya: daġyāne HH

⁹⁹⁷ dırsın: dırsız HH

⁹⁹⁸ idersin: idersiz HH

⁹⁹⁹ söylersin: söylersiz HH

¹⁰⁰⁰ cevri: cevriñ HH

¹⁰⁰¹ ğam-ı bār-ı: nâr-ı HH

¹⁰⁰² kişi çeker ki bir künc-i ferāğat: kişiyte metehammildür bir küşe-i ħamûlda

¹⁰⁰³ kendü: - HH

¹⁰⁰⁴ mülāzemet eyleye: meşġûl ola HH

¹⁰⁰⁵ ki Habîbu’l-lâh mertebesine yol: - MK, KK

¹⁰⁰⁶ peygamber ‘aleyhi’s-selām gibi: gibi aleyhi’s-selām MK, KK

¹⁰⁰⁷ değāya: veġāya HH

¹⁰⁰⁸ cebr: ħayr HH

¹⁰⁰⁹ içine girüb ma‘bûda ‘ibādet: küncinde genc-i ma‘rifet bulub temekkün olub ‘ibādet HH

¹⁰¹⁰ eyler: ide HH, idüb KK

¹⁰¹¹ zikru’l-lâhda müdāvemmet gösterüb: zikru’l-lâha mülāzemet eyleyüb müdāvemmet gösterüb HH

¹⁰¹² tâ kim nefsün şerrinden emîn ola: - HH

¹⁰¹³ ki: - HH

¹⁰¹⁴ bu: - MK, KK

¹⁰¹⁵ kelb gibidür: kelbdür MK, KK

¹⁰¹⁶ helâl ve harâm: ve helâl harâm HH

¹⁰¹⁷ nitekim dimişlerdür tok yatır kırtıdan aç yeler it yegdür ol cihetden ki yelerün: ya‘nî HH; “tok yeler itden aç yatur kırtı bîñ kere yegdür bedel” KK [Bu ibare metinde geçen cümle haricinde sayfanın kenarında yeniden yazılmıştır.]

¹⁰¹⁸ kim yelerek: ki MK, KK

toyrur şafâ kesb idüb her kişinüñ dāyiresin öydürür urub ısrub dış koyurur
 halkı ıalamağa başlar giderek kudurur āhir biri urur¹⁰²⁰ öldürür imdi nefis
 kelbin toyrurıcağ ıssına bu mertebeyi buldurur¹⁰²¹ nefis itine¹⁰²² eşedd-i ‘azāb
 ve aş‘ab¹⁰²³-ı ‘ıķāb oldur ki bir hālî küşede zencir-i perhiz ile bağlayasın bî-
 nān ü bî-āb koyub nār-ı qahrıla cigerin dağlayasın¹⁰²⁴ bî-ğord¹⁰²⁵ ve bî-h‘āb
 zebün ola bî-tākat u tāb ser-nigün qala¹⁰²⁶

Kıt‘a

[Fā ‘i lā tūn / Fā ‘i lā tūn / Fā ‘i lā tūn / Fā ‘i lūn]

1. Nefs kelbin iy bürāder itmek isterseñ zebün
 Gezmesün¹⁰²⁷ çek bend-i cu‘a koy ‘ataş zindānına
2. Tā qalub bî-ğord u h‘āb¹⁰²⁸ ola za‘if ü¹⁰²⁹ bî-mecāl
 Ürmeye ıırmaya kıymaya kimse cānına¹⁰³⁰
3. Gice gündüz dil sarāyı āsitānında yatub
 Qānı‘ ola az u öz mevlāsı āb u¹⁰³¹ nānına
4. Kūh-ı¹⁰³² Ervāha kaçan naħcire¹⁰³³ çıksa şāh-ı dil
 Ol dağı ol vaķt girebile düşüb¹⁰³⁴ yanına
5. İdüb anuñla şikār-ı şer‘i ola muğtenem
 İdine andan gıdā şükr eyleyüb sultānına
6. Ba‘d-ez-ān olub kanā‘at meskeninüñ sākini
 Şana ğayra her ne kim şanursa¹⁰³⁵ kendü cānına

[23a MK]

[20b KK]

131

¹⁰¹⁹ karnın: karnını HH

¹⁰²⁰ öydürür urub ısrub dış koyurur halkı ıalamağa başlar giderek kudurur āhir biri urur:
 uydurur HH

¹⁰²¹ nefis kelbin toyrurıcağ ıssına bu mertebeyi buldurur: - HH

¹⁰²² itine: külliyete HH

¹⁰²³ aş‘ab: şa‘b MK

¹⁰²⁴ bî-nān ü bî-āb koyub nār-ı qahrıla cigerin dağlayasın: - HH

¹⁰²⁵ ğord: ğod HH

¹⁰²⁶ ola bî-tākat u tāb ser-nigün qala: olalı tākat tāb ser-nigün kıla HH

¹⁰²⁷ gezmesün: gezişin HH

¹⁰²⁸ bî-ğord u h‘āb: bî-ğord h‘ābu HH

¹⁰²⁹ ü: - HH

¹⁰³⁰ cānına: kanına MK, KK

¹⁰³¹ u: - HH

¹⁰³² kūh-ı: gire HH

¹⁰³³ naħcire: naħcire MK, HH

¹⁰³⁴ girebile düşüb: bile uyub düşe HH

¹⁰³⁵ şanursa: şayarsa KK

Nesr:¹⁰³⁶ İy pîr-i bî-nûr¹⁰³⁷ u iy esîr-i bî-başar¹⁰³⁸ bir cumhûr-ı mekhûr ehil-lerin ve ‘ayâllerin beslemeyüb iş güc gelüb işden kaçub ışıķ olub anları zilletde koyub giden bî-hamiyyet ve ‘ârlar ve bir gürûh-ı kerihû’l-vücûh vâlideynin âzâd itmiş ve ehl-i şeqâvet olub bâzâr-ı fısk u fücûrda fesâdı şanâ‘at idinüb karâr itmege yüzleri olmayub diyârlarından gitmiş h‘ân-h‘ârlar olub sen dağı anlardan beter bu gürûh-ı ehl-i şeqâveti ve bu cumhûr-ı ehl-i şenâ‘ati cem‘ idüb kendüñe yoldaş idinüb anlara sen baş olub özüñ gibi kaçlarını ve sakallarını yüzleri şahîfesinden¹⁰³⁹ tırâş idüb rûy-ı insân mâh-ı İlâhdur mâh yüzinde ebr-i siyâh gerekmez olursa **[23b MK]** gözlere nûr ve gönüllere sürür **[32b HH]** virmez diyüb fetvâ virürsin ve tabl u ‘alem ile ve hayl u haşem ile bunları uydurub dađı¹⁰⁴⁰ varduđuñ yerlerde niçe sâdedillerüñ ‘ömürleri hürmenin bâda virüb lâf-ı dürûğ ile ve güzâf-ı bî-fürûğ ile iblîs-i pür-telbîs gibi¹⁰⁴¹ idlâl idüb perîşân-hâl eylersin¹⁰⁴² ve sen ser-halka-i cumhûr-ı ehl-i şeqâvet ve reyîs-i gürûh-ı sefâhat¹⁰⁴³ ve kıallâş-i bâzâr-ı kabâhat ve evbâş-ı mahalle-i fazâhat¹⁰⁴⁴ olub tarîķ-i ehl-i sünnet ve¹⁰⁴⁵ cemâ‘atden fâriğ olub dünyâ meclisinde ebâlîse celîs-i hâşş¹⁰⁴⁶ olub hayâsızlık sâķîsi elinden edepsizlik cāmın **[21a KK]** alub müdām şarâb-ı shevât¹⁰⁴⁷-ı nefsanîyyeden nûş idüb mest-i lâ-ya‘kıl olub kâr-ı ‘uķbâyı ferâmûş eyleyüb ve harekât-ı rûhâniden berî olub¹⁰⁴⁸ hevâ-yı serseride zerrât-ı havâ gibi ser-gerdân yâ bād-ı şabâ gibi bî-mekân olub yâ ebr-i semâ gibi havâda püyân¹⁰⁴⁹ yürürsin.¹⁰⁵⁰

¹⁰³⁶ nesr: - KK

¹⁰³⁷ bî-nûr: bî-haber HH

¹⁰³⁸ iy esîr-i bî-başar: - MK, KK

¹⁰³⁹ bir cumhûr-ı mekhûr ehillerin ve ‘ayâllerin beslemeyüb iş güc gelüb işden kaçub ışıķ olub anları zilletde koyub giden bî-hamiyyet ve ‘ârlar ve bir gürûh-ı kerihû’l-vücûh vâlideynin âzâd itmiş ve ehl-i şeqâvet (şenâ‘at KK) olub bâzâr-ı fısk u fücûrda fesâdı şanâ‘at idinüb karâr itmege yüzleri olmayub diyârlarından gitmiş (- KK) h‘ân-h‘ârlar olub (- MK) sen dağı anlardan beter bu gürûh-ı ehl-i şeqâveti ve bu cumhûr-ı ehl-i şenâ‘ati cem‘ idüb kendüñe yoldaş idinüb anlara sen baş olub özüñ gibi kaçlarını ve sakallarını yüzleri şahîfesinden: bu cumhûr-ı bî-hüner ve bu gürûh-ı ebter ki saña tâbi‘ olmuşlardır. Sen dağı anlardan beter bunları mürid idinüb kendü özüñ gibi sakalunuñu ve kaçlarınıñu yüzden pāk HH

¹⁰⁴⁰ bunları uydurub dağı: - HH

¹⁰⁴¹ telbîs gibi: telbîsle HH

¹⁰⁴² eylersin: eylersiz HH

¹⁰⁴³ ve sen ser-halka-i cumhûr-ı ehl-i şeqâvet ve reyîs-i gürûh-ı sefâhat: sen bu cumhûr-ı halka eşkıyâ ve mürebbî-i gürûh-ı süfehâ HH, ve sen bir halka-ı cumhûr-ı ehl-i şeqâvet ve reyîs-i gürûh-ı sefâhat KK

¹⁰⁴⁴ fazâhat: feşâhat KK

¹⁰⁴⁵ ve: - HH

¹⁰⁴⁶ celîs-i hâşş: hem-celis HH

¹⁰⁴⁷ shevât: shevâtı MK

¹⁰⁴⁸ kâr-ı ‘uķbâyı ferâmûş eyleyüb ve harekât-ı rûhâniden berî olub: - MK

¹⁰⁴⁹ olub yâ ebr-i semâ gibi havâda püyân: bize mekân lâ-mekândur diyüb baṭṭâl

¹⁰⁵⁰ yürürsin: yürürsiz HH

Meşnevî

[Me fâ 'î lün / Me fâ 'î lün / Fe 'û lün]

1. Hevâda zerre-veş ser-geştesin sen
Ki baht u devleti¹⁰⁵¹ ber-geştesin sen
2. Gözüñden kirpügüñ rişüñ¹⁰⁵² yüzüñden
Giderdüñ el yuduñ külli özüñden
3. Giderme anları sen 'âsî olma
Güneh¹⁰⁵³ deryâsınuñ ğavvâsı olma
4. Ki yüzüñde sağaluñ Hâķ muĥassen
İdüpdür hem cemâlünde müzeyyen

[24a MK] Bu ma' nānuñ sırrı ĥod¹⁰⁵⁴ efvāh-ı 'ālemde fāşdur ki rüy-ı ādemde sağal ve kirpik ve ķaş muĥassināt-ı cemāldür ve müzeyyināt-ı ricāldür ve taĥrîrāt-ı yed-i ĳudret-i zü'l-celāldür ve nuķüş-ı ber-kemāldür nitekim resül-i Ĥudā ĥazret-i Muĥammed Muştafā 'aleyhi's-selātü ve's-selām kemāl-i luţfindan زينة المرء لحيه [liĥyetü'l mer'î zînetün]¹⁰⁵⁵ buyurmuşdur eyile olsa bu ĥadîse¹⁰⁵⁶ 'an şamîmi'l ĳalb taşdıķ eylememiş ve özüñi aña¹⁰⁵⁷ taţbîķ itmemiş olursın ĥaţaya girüb ĥaţar-ı¹⁰⁵⁸ 'azîme düşersin ve Ĥudāya 'âşî olub 'azāb-ı elîme uğrayub nār-ı caĥîme yanarsın¹⁰⁵⁹

133

Ķıţ'a

[Me fâ 'î lün / Me fâ 'î lün / Fe 'û lün]

1. Maĳāluñ kes sağaluñ kesme dervîş¹⁰⁶⁰
Maĳālum ğüş ĳıl ķo ĳıl u ĳālî
2. Ĥadîş-i Muştafāya ĳıl ri'āyet
Ki Hâķ mahv ide senden ol vebālî¹⁰⁶¹

[21b KK]

¹⁰⁵¹ devleti: devlete HH

¹⁰⁵² rişüñ: dişüñ HH

¹⁰⁵³ güneh: Günāh MK

¹⁰⁵⁴ ĥod: ĥoķ KK

¹⁰⁵⁵ Erkeĝin sakalı, ziynetidir.

¹⁰⁵⁶ ĥadîse: ĥadîş MK

¹⁰⁵⁷ aña: - MK

¹⁰⁵⁸ ĥaţar-ı: - KK

¹⁰⁵⁹ bu ma' nānuñ sırrı..... yanarsın: - HH

¹⁰⁶⁰ maĳāluñ kes sağaluñ kesme dervîş: sağaluñ kesme iy dervîş sağaluñ HH

¹⁰⁶¹ bu beyt: - HH

3. Kışaldub ehl-i bid'at olma zinhār
Çü zinetdür uzansun ço şakalı
4. Gider başuñdan ol tāt-ı ħurūsı
Degülseñ Üngürüsī tūt maķālī¹⁰⁶²
5. Resūl-i¹⁰⁶³ Ħaķ gibi gey tāt u ħırķa
Bırak¹⁰⁶⁴ ol kıldan örülmişçe şālī

[33a HH] Neşr:¹⁰⁶⁵ ve aydursın kim¹⁰⁶⁶ saķalsuzlar şāhib-cemāldür ve anları sevmek emr-i zū'l-celāldür severüz ve¹⁰⁶⁷ görmege iverüz ki yüzleri gözlerle nūr ve gōñüllere sürür virür diyüb iķtibās için āyeti kerīme getürürsin¹⁰⁶⁸ ve istişhād¹⁰⁶⁹ için¹⁰⁷⁰ ĥadīs-i [24b MK] Resūl-i Ħudā vü kelām-ı Murtezā naķl idersin¹⁰⁷¹ sefāhat¹⁰⁷² idüb ma'şiyet ĥāşıl eylersin¹⁰⁷³ belki kāfir olursın¹⁰⁷⁴ zīrā ol āyet ve ĥadīs ol ma'nāya idüğün ne bilürsin ĥadīs¹⁰⁷⁵-i resūl-i zū'l-celāl mücebince şāhib-cemāl oldur ki 'ālim ü fāzıl olub 'ilmiyle 'āmil bir vücūd-ı kāmīl ola a'māl-ı şālīha ile müzeyyen ve aķvāl-ı şāĥīh ile mücellā¹⁰⁷⁶ zāhiri 'ilm-i şerī'atle ārāste ve bātını 'ilm-i ĥaķīkatle pīrāste ve 'ālem-i zūhdūñ serveri ve¹⁰⁷⁷ meydān-ı 'ibādetūñ dil-āveri ve¹⁰⁷⁸ esrār-ı 'ilm-i ledünne¹⁰⁷⁹ vāķıf ve 'ārif ve şūret-i beşerīyyetde sīret-i melekīyyete ĥāşıl eylemiş bir mükemmel ve mufađđal şāhib-dil¹⁰⁸⁰ kişi ola anuñ yüzi nūridur gözlerle nūr ve gōñüllere sürür viren yoksa bu yalıñuz cemāl-i¹⁰⁸¹ āb u gilden cān u dile ne ĥāşıl [22a KK] olur beķāsı ĥod bir demdür¹⁰⁸² bināsı daĥı bir¹⁰⁸³ nemdür serī'ü'z-zevāldür ve naķş-ı ĥayāldür ki āb üzre naķş¹⁰⁸⁴ olunmışdur¹⁰⁸⁵.

¹⁰⁶² üngürüsī tūt maķālī: Üngürüs ĥalvet-nişini HH

¹⁰⁶³ resūl-i: Resūlī HH

¹⁰⁶⁴ bırak: geyer HH

¹⁰⁶⁵ neşr: - MK

¹⁰⁶⁶ aydursın kim: aydursız kim HH, aydursın ki KK

¹⁰⁶⁷ ve anları sevmek emr-i zū'l-celāldür severüz ve: yüz HH

¹⁰⁶⁸ getürürsin: getürürsiz HH

¹⁰⁶⁹ istişhād: işhād HH

¹⁰⁷⁰ için: çün KK

¹⁰⁷¹ Resūl-i Ħudā vü kelām-ı Murtażā naķl idersin: resūlī 'aleyhi's-selām beyān idersiz ve kelām-ı Murtażā rađıya'l-lāhu anı naķl eylersiz HH

¹⁰⁷² sefāhat: seķāmet HH

¹⁰⁷³ ĥāşıl eylersin: eylersiz HH

¹⁰⁷⁴ olursın: olursız HH

¹⁰⁷⁵ ol ma'nāya idüğün ne bilürsin ĥadīs: - HH

¹⁰⁷⁶ ola a'māl-ı şālīha ile müzeyyen ve aķvāl-ı şāĥīh ile mücellā: - MK, KK

¹⁰⁷⁷ ve: - MK

¹⁰⁷⁸ ve: - HH

¹⁰⁷⁹ ledünne: ledünniyye HH

¹⁰⁸⁰ mükemmel ve mufađđal şāhib-dil: - HH

¹⁰⁸¹ cemāl-i: cemāl u KK

¹⁰⁸² ĥod bir demdür: mūra bir mūdur HH

¹⁰⁸³ bir: - HH

Beyt

[Me fā ‘i lün / Me fā ‘i lün / Fe ‘ü lün]

Şu üzre naqşuñ olur mı beķası
Beķasına göre olur şafası¹⁰⁸⁶

Ol cemāl¹⁰⁸⁷ cemāl-i rūḥānīdür ve vişāl-i raḥmānīdür ve anı sevenler ricāl-i
Yezdānīdür ki¹⁰⁸⁸ beķası ebedīdür ve şafası sermedīdür.

Kıt‘a

[Fe ‘i lā tün / Me fā ‘i lün / Fe ‘i lün]

1. ‘Ömr-i bākī dilerseñ iy derviş
Ḥāşıl eyle cemāl-i rūḥānī
2. Nefsüñ ister cemāl-i āb u gili
İstemez fi’l-ḥaķīķa rūḥ anı

135

Nesr:¹⁰⁸⁹ [25a MK] ve aydursın kim¹⁰⁹⁰ cennetden ve cehennemden fāriğ
ve¹⁰⁹¹ āzādeyüz ve¹⁰⁹² dāyimü’d-dehr pīre yüz sürüb¹⁰⁹³ üftādeyüz ve dünyā
içün kimesneye¹⁰⁹⁴ itā‘at itmezüz ve¹⁰⁹⁵ ‘uķbāyiçün tāt‘at tārīķine¹⁰⁹⁶ gitme-
züz gidersevüz Ḥudānuñ celle ‘alā emirlerin¹⁰⁹⁷ emrin edā itmek içün gide-
rüz dırsın ve¹⁰⁹⁸ ğalať söylersin¹⁰⁹⁹ Ḥudā’nuñ emrin edā itmezsin ve tārīķa-ı
tāt‘ate gitmezsin fi’l-ḥaķīķa sözünüñden murāduñuz ḥalkı taḥmīķa çekmek-
dür.¹¹⁰⁰

¹⁰⁸⁴ seri‘ ü’z-zevāldür ve naqş-ı ḥayāldür ki āb üzre naqş: seri‘-i zevāle vālih naqşı ḥayāldür
HH

¹⁰⁸⁵ olunmışdur: - HH, olmuşdur KK

¹⁰⁸⁶ HH nüshasında “beyt” kelimesi ve yazılan beyit yoktur.

¹⁰⁸⁷ cemāl: - HH

¹⁰⁸⁸ ve vişāl-i raḥmānīdür ve anı sevenler ricāl-i Yezdānīdür ki: - HH

¹⁰⁸⁹ nesr: - MK, KK

¹⁰⁹⁰ kim: ki HH, KK

¹⁰⁹¹ ve: - HH

¹⁰⁹² ve: - HH

¹⁰⁹³ dāyimü’d-dehr pīre yüz sürüb: dāyim MK, KK

¹⁰⁹⁴ kimesneye: kimseye MK, KK

¹⁰⁹⁵ ve: - HH

¹⁰⁹⁶ tārīķine: yolına HH

¹⁰⁹⁷ Ḥudānuñ celle ‘alā emirlerin: Ḥudā emrin MK, KK

¹⁰⁹⁸ ve: - MK, KK

¹⁰⁹⁹ ğalať söylersin: söylersiz HH, ğalať aydursın KK

¹¹⁰⁰ Ḥudānuñ emrin edā itmezsin ve tārīķa-ı tāt‘ate gitmezsin fi’l-ḥaķīķa sözünüñden
murāduñuz ḥalkı taḥmīķa çekmekdür: - HH, Ḥudānuñ emrin edā itmezsin ve tārīķ-ı
tāt‘ate gitmezsin fi’l-ḥaķīķa sözünüñden murāduñuz ḥalkı taḥmīķa çekmekdür KK

Kıt' a

[33b HH]

[Me fā 'ī lün / Me fā 'ī lün / Fe 'ū lün]

1. 'İbābetden dem urursın dem-ā-dem
Velikin eylemezsin anı taḥkīk
2. Bu şüretten eyü s[ī]ret gelür mi
Olur ekşer bu şüret içre zındīk
3. Bu şüretten çıkub kendün¹¹⁰¹ ḳo dervīş
Sözüne özüñi var eyle taḥbīk
4. Yüri bir kūşe bul gir eyle tā'at
Bu cumhūrī özüñden eyle tefrīk
5. Bu keşretten yu el vaḥdet dilerseñ
Bulasın tā ki sen de anı taḥkīk¹¹⁰²

136

Neşr: ve¹¹⁰³ aydursız kim¹¹⁰⁴ cennet ü cehennem ve Ka'be vü but-ḥāne ve mescid ü ḥān-ḳāh bize cümlesi¹¹⁰⁵ birdür hem eyledür bir¹¹⁰⁶ ma'nide cümlesinüñ ḥālīḳı Allāhdur ḳamusı anuñdur ammā mütefāvitdür¹¹⁰⁷ birbirinden¹¹⁰⁸ berāber degüldür. Zīrā cennet maḳām-ı şafā vü riḥlet¹¹⁰⁹ ü rāḥat ve vuşlat-ı ebedīdür mü'minler için ve muvaḥḥidler için ve cehennem cāy-i cefā vü cevr ü¹¹¹⁰ miḥnet-i sermedīdür [22b KK] kāfirler için ve münāfīḳlar için ve Ka'be Beytu'l-lāhdur ve mü'minlere ḳible-gāhdur ve mescid Ka'be'den bedel¹¹¹¹ ḥāne-i rabbü'l-ālemīndür¹¹¹² ve muşallā-yı mü'minīndür ve ḥān-ḳāh penāh-gāh-ı fuḳarā vü¹¹¹³ ğurebādur ve kelīsā maḳām-ı aşnāmdur ve secde-gāh-ı müşrikīndür ve kāfirīndür bunların cümlesi ḳande bir olsa gerekdür. Ammā bu maḥlūḳātuñ birliği ciheti ḥilḳatı yüzindendür mertebeti ve rütbeti¹¹¹⁴ yüzinden degüllerdür maḳāmātda ve derecātda birbi-

¹¹⁰¹ HH nüshasında bu kelime “kendüni” şeklindedir.

¹¹⁰² kıt' a kelimesi ve bu nazım şekliyle yazılmış manzume MK ve KK nüshalarında yoktur.

¹¹⁰³ Neşr ve aydursız: ve hem aydursız MK, ve hem aydursın KK

¹¹⁰⁴ kim: - MK, ki KK

¹¹⁰⁵ cümlesi: cümle HH

¹¹⁰⁶ bir: - HH

¹¹⁰⁷ mütefāvitdür: tefāvüt vardır HH

¹¹⁰⁸ birbirinden: biri birinden HH

¹¹⁰⁹ vü riḥlet: - MK, KK

¹¹¹⁰ ü: - HH

¹¹¹¹ Ka'be'den bedel: - HH, bedel-i KK

¹¹¹² ālemīndür: ālemīn MK

¹¹¹³ fuḳarā vü: fuḳarā-i HH

¹¹¹⁴ mertebeti ve rütbeti: mertebīn ve rütbīn faẓiletin HH

rinden a¹¹¹⁵ lādur¹¹¹⁵ tā Mevlāya¹¹¹⁶ ve¹¹¹⁷ ol evlālardan evlāya ve ol a¹¹¹⁸ lālardan
[25b MK] a¹¹¹⁸ lāya¹¹¹⁸ şulṭān-ı bī-vezīrūn ve raḥmān-ı bī-naẓīrūn dergāh-ı
a¹¹¹⁹ lāsīnuṅ ve bār-gāh-ı mu¹¹¹⁹ allāsīnuṅ cenāb-ı izzet-me ’ābına varınca¹¹¹⁹

Ḳıṭ‘a

[Fā ‘i lā tūn / Fā ‘i lā tūn / Fā ‘i lā tūn / Fā ‘i lūn]

[34a HH]

1. Ehl-i tevḥīdūn budur birdür didügi cümleye
Yoksa ḳande bir¹¹²⁰ olur ol bābda şāh u gedā
2. ‘Ālim ile cāhilūn farkı bu yir gök gibidür
‘Āşık ile ‘āḳilūn de eyledür farkı şehā
3. ‘Ārif¹¹²¹ ile zāhidūn baḳ farkını baḫrle¹¹²² kenār
Mürşid ile hem mürīdūn eyledür iy pādīşā¹¹²³
4. Yine bu cümleye vardur farkı her bir fırḳanuṅ¹¹²⁴
Bir yere cem‘ olsalar farkın bilür ancak Ḥudā
5. Nice kim biri birine beñzemez eşkālde
Beñzemez efkārda¹¹²⁵ kirdārda hem¹¹²⁶ iy fetā
6. Görmemisin bir dükānda bir nice şākird olur
Bir degüldür işleri gerçi ki birdür usta
7. Līkin¹¹²⁷ ancak zāhiri bir yoldan olur nisbeti¹¹²⁸
Birbirine yoksa olur her biri bir reh-nümā¹¹²⁹
8. Cān göziyle gözleseñ cümle cihānuṅ ḫalḳını¹¹³⁰
Her birinde görünür biñ¹¹³¹ dürlü sevdā vü hevā

137

¹¹¹⁵ a¹¹¹⁵ lādur: ve evlādur HH

¹¹¹⁶ Mevlāya: Mevlāya varınca HH

¹¹¹⁷ ve: - HH

¹¹¹⁸ a¹¹¹⁸ lāya: a¹¹¹⁸ lā MK, KK

¹¹¹⁹ varınca: - HH

¹¹²⁰ bir: - HH

¹¹²¹ ‘ārif: ‘āmil HH

¹¹²² baḳ farkını baḫrle: hem baḫrine yokdur MK, yok farkı baḫrine KK

¹¹²³ pādīşā: pādīşāh MK, KK

¹¹²⁴ fırḳanuṅ: ḳulunuṅ HH

¹¹²⁵ efkārda: eşkālde HH

¹¹²⁶ hem. - MK

¹¹²⁷ līkin: līk MK, KK

¹¹²⁸ nisbeti: besti HH

¹¹²⁹ rehnümā: rehnümāy MK

¹¹³⁰ cihānuṅ ḫalḳını: cihānda ḫilḳati HH

9. Vākıf olmaz birbiri aḥvālınūñ esrārına
Birbirinden gizledi ol ‘ālimü’l-esrār-ı mā
10. Kimine didi ḥalilüm kimine rūḥum didi
Kimine didi ḥabībüm ḥālīku’l¹¹³² arz u semā
11. Bir degüldür bunların dergāh-ı Ḥaḳda pāyesi¹¹³³
Birbirinden farkı vardur aḥla kim aydam¹¹³⁴ saña
12. Böyle bilürseñ olursın vaḥdet ikliminde šāh
Böyle bilmezseñ olursın keşret içinde dü-tā

138 **Neşr:** Ve aydursun¹¹³⁵ ki bu ālem-i fenāda beḳā bulduk ve ‘ālem-i beḳāda şafā sürdük ya‘nī demek istersiz ki bu vücūdumuz¹¹³⁶ ‘ālem-i fenādur bu ‘ālem ‘ālem-i beḳādur çün ol ‘ālem-i ‘ademden ‘ālem-i¹¹³⁷ vücūda geldük bu ‘ālem-i¹¹³⁸ beḳāyı bulduk Ḥaḳkıla ḥaḳ olduk¹¹³⁹ ve bu ‘ālem-i beḳāda¹¹⁴⁰ şafā sürdük ve murādumuz gördük [26b MK] Vaḥdet sarāya girdük ve Ḥudāya¹¹⁴¹ erdük dırsın.¹¹⁴² Eyle degüldür bu ‘ālem-i vücūd ve vücūd-ı ‘ālem¹¹⁴³ ikisi daḥı fenādur ‘ālem-i beḳā āḥiretdür böyle i‘tikād iden kimesne¹¹⁴⁴ ehl-i şafā vü rāḥatdur ve šāḥib-liḳā vü cennetdür ve lāyık-ı vuşlatdur ve müsteḥaḳḳ-ı raḥmetdür. Ammā¹¹⁴⁵ böyle¹¹⁴⁶ i‘tikād itmeyen kimse¹¹⁴⁷ ehl-i düzahdur ve her dem kārı āveḥdur¹¹⁴⁸ ve¹¹⁴⁹ lāyık-ı iḳāb-ı¹¹⁵⁰ nār-ı caḥīmdür¹¹⁵¹ ve müsteḥaḳḳ-ı ‘azāb-ı elimdür ve [34b HH] ḡıdāsı rīm-i ‘aḳīmdür.¹¹⁵²

¹¹³¹ görünür biñ: görmez iseñ HH

¹¹³² ḥālīku’l: ḥālīk-ı MK, KK

¹¹³³ pāyesi: şamısı HH

¹¹³⁴ aydam: didüm MK, KK

¹¹³⁵ aydursun: aydursız MK, HH

¹¹³⁶ ya‘nī demek istersiz ki bu vücūdumuz: murādumuz HH, ya‘nī demek istersin ki bu vücūdumuz KK

¹¹³⁷ ‘ālem-i: - HH

¹¹³⁸ bu ‘ālem-i: - HH

¹¹³⁹ ḥaḳ olduk: ḥaḳḳı bulduñ HH

¹¹⁴⁰ beḳāda: fenāda MK

¹¹⁴¹ Ḥudāya: hevāya HH

¹¹⁴² dırsın: - MK, HH

¹¹⁴³ ve vücūd-ı ‘ālem: ‘ālemi HH, vücūd-ı ‘ālem KK

¹¹⁴⁴ kimesne: - MK, KK

¹¹⁴⁵ ammā: - MK, KK

¹¹⁴⁶ böyle: - HH

¹¹⁴⁷ kimse: - MK, KK

¹¹⁴⁸ kārı āveḥdur: müşevveşdür HH, kārı evvāḥdur KK

¹¹⁴⁹ ve: - MK, KK

¹¹⁵⁰ iḳāb-ı: - MK, KK

¹¹⁵¹ caḥīmdür: caḥīm MK

¹¹⁵² ve ḡıdāsı rīm-i ‘aḳīmdür: - MK, KK

Beyt

[Mef 'ū lū / Me fā 'ī lū / Me fā 'ī lū / Fe 'ū lūn]

Bu 'ālem-i nāsūt fenā-yı ebedīdür
Ol 'ālem-i lāhūt beķā-yı ebedīdür¹¹⁵³

Meşnevi

[Mef 'ū lū / Fā 'ī lā tū / Me fā 'ī lū / Fā 'ī lūn]

1. Bu 'ālem-i fenāda bulan 'ālem-i beķā
Cān ḥānesinde her dem urur ol dem-i beķā
2. Özi yüzi sözine muṭābık olur anuñ
Fermān-ı Ḥaķķa fī' l[i] muvāfık olur anuñ
3. Eyler 'adū-yı nefis ile her dem mücādele
Eyler ḥalāyık ile ḥaķ üzre mu'āmele
4. Herşeyi ḥaķ nazar idüb andan görür Ḥaķı
Sen de nazar kıl eyle gör ol muṭlaķā Ḥaķı
5. Görünmeden o şāḥ münezzehdürür velī
Herşeyden iy gedā pes anuñ nūrdur celī
6. Zīrā ki herşey āyine-i Ḥaķķ olubdurur
Ḥaķ varlığıyla cümle-i eşyā ṭolubdurur
7. Cān gözidür gören Ḥaķı lakin bu ten gözi
Özini görür ol nice görsün o Ḥaķ yüzi
8. Ammā velīlerüñ gözi kendü özin görür
Kendü özin gören göz o Ḥaķķuñ yüzün görür
9. Bu özi yüzi gözi ķo sen de eyā faķīr
Kesb eyle özi yüzi gözin sen de ol başīr¹¹⁵⁴

¹¹⁵³ beyt kelimesi ve yazılan beyt HH nüshasında yoktur.

¹¹⁵⁴ mesnevi yazısı ve 9 beyitlik bu manzume: - MK, KK

Ve aydursun kim¹¹⁵⁵ aramızda kızb ü nifāk ve bir merd-i ‘ākķ çün şūfī-i zerrāk ve bed-aḥlāk [23b KK] ve ḥod-fürüş ve bāde-nüş ḥīle-perdāz ve¹¹⁵⁶ mekr-sāz süm¹¹⁵⁷ e-¹¹⁵⁷ -nümā ve¹¹⁵⁸ ehl-i riḡā fitne-engiz ve bī-temyiz ḡallāş evbāş yokdur dirsün¹¹⁵⁹ yalan söylersin¹¹⁶⁰ vardır ol cihetden ki bir yerde bir hafta¹¹⁶¹ ḡarār idemeyüb çün pür¹¹⁶² -kār ser-nigün ve ser-gerdān¹¹⁶³ olub dāyim¹¹⁶⁴ dāyire-i cihānı¹¹⁶⁵ devr idersiz ve cerr-i merdümān itmek¹¹⁶⁶ için iḡlīm-be-iḡlīm şehir-be-şehir ve der-be-der gidersiz ve tevāzu¹¹⁶⁷ ve meskenet¹¹⁶⁷ gösterüb ḡalkı aldamaḡiçün riḡā vü zerķi şinā¹¹⁶⁸ at idünüb özünüzü¹¹⁶⁸ şatarsız bir aḡçe alınca biñ lehce kıyardub dūrūḡ-ı bī-fürūḡlar söyleyüb ḡīleler idersiz¹¹⁶⁹ ve eger nesne virmezlerse¹¹⁷⁰ ilenürsüz bir yere daḡı dilenü¹¹⁷¹ gidersiz. [27a MK] Ve eger bir yerde ḡarār idecek olursañuz bu aḡlāk-ı zemīme sizden ḡāḡir olur rüsvāy-ı ‘ālem olub hemān-dem gidersiz.¹¹⁷² Ve eger¹¹⁷³ bir yere daḡı¹¹⁷⁴ varıcaḡ bir iki gün yine yir¹¹⁷⁵ idinürsüz anda daḡı lāf-ı ḡüzāf idüb¹¹⁷⁶ ehl-i tevḡīdün [35a HH] içinde¹¹⁷⁷ mü’mināne kelimāt idüb muḡaḡḡidāne ḡarekāt idersiz¹¹⁷⁸ sāde diller aldamaḡiçün ve ‘ömür¹¹⁷⁹ ḡırmanın şahrā-yı¹¹⁸⁰ hevāda bāda virmek için¹¹⁸¹ yoksa mezhebünüz ve meşrebünüz¹¹⁸² eyle degüldür rind [ü] ḡallāşlar maḡalle-i cümlede evbāşlarsız.¹¹⁸³ Biz ḡalenderlerüz ve āteş-i faḡrda semenderlerüz¹¹⁸⁴ dirsiz. Ammā

¹¹⁵⁵ aydursun kim: aydursız ki MK, aydursun ki KK

¹¹⁵⁶ ve: - MK, KK

¹¹⁵⁷ mekr-sāz süm¹¹⁵⁷ e: mekr ü sāz sem¹¹⁵⁷ HH

¹¹⁵⁸ ve: - MK, KK

¹¹⁵⁹ dirsün: - MK, HH

¹¹⁶⁰ söylersin: söylersiz MK, HH

¹¹⁶¹ bir hafta: - HH

¹¹⁶² pür: - HH

¹¹⁶³ gerdān: gerdānı HH

¹¹⁶⁴ dāyim: - MK, KK

¹¹⁶⁵ cihānı: cihān KK

¹¹⁶⁶ merdümān itmek: - HH

¹¹⁶⁷ ve meskenet: - MK, KK

¹¹⁶⁸ zerķi şinā¹¹⁶⁸ at idünüb özünüzü: zerķ MK, KK

¹¹⁶⁹ kıyardub dūrūḡ-ı bī-fürūḡlar söyleyüb ḡīleler idersiz: kıyardursuz HH

¹¹⁷⁰ virmezlerse: virmezse HH

¹¹⁷¹ ilenürsüz bir yere daḡı dilenü: ilenü bir yere daḡı dilenü MK, ilenü bir yere daḡı HH

¹¹⁷² ve eger bir yerde ḡarār idecek olursañuz bu aḡlāk-ı zemīme sizden ḡāḡir olur rüsvāy-ı ‘ālem olub hemān-dem gidersiz: - HH

¹¹⁷³ ve eger: - MK, KK

¹¹⁷⁴ yere daḡı: yerde HH

¹¹⁷⁵ yine yir: anda yurd HH

¹¹⁷⁶ lāf-ı ḡüzāf idüb: - MK, KK

¹¹⁷⁷ tevḡīdün içinde: tevḡīd geçinüb MK, KK

¹¹⁷⁸ idersiz: eylersiz HH, KK

¹¹⁷⁹ ‘ömür: ‘ömürleri MK, HH

¹¹⁸⁰ şahrā-yı: - MK, KK

¹¹⁸¹ virmek için: virüb HH

¹¹⁸² ve meşrebünüz: - MK

¹¹⁸³ rind [ü] ḡallāşlar maḡalle-i cümlede evbāşlarsız: - MK, KK

anı dağı bilmezsi bāri size ʔalenderlik ve āteş-i fakrda semenderlik beyān ideyin.¹¹⁸⁵ Ve ʔarfleriniñ esrārından bir miqdār ‘iyān ideyin kim ʔalenderlik ve āteş-i fakrda semenderlik aşlın bilesiz aña göre ‘amel idesiz. Tā ki kemāl ile ʔalender ü āteş-i fakrda semender olasız. Ve ʔalenderler içinde merātib-i ‘āliyye bulasız.¹¹⁸⁶ ʔalender beş harfdür ʔalenderligiñ ma‘nāsına zarfdur.¹¹⁸⁷ **Evvel** harf-i ʔāfdur. ʔāfdan¹¹⁸⁸ maḫsūd ʔanā‘atdür. ʔanā‘at oldur ki ‘araḫ-ı cebinüñüz ile¹¹⁸⁹ elüñüz emegin¹¹⁹⁰ nefsiñüz yemegin¹¹⁹¹ idüb Hudāya şākir olasız tā ki ʔāni‘in mertebesin bulasız.¹¹⁹² Az nesneye ʔāni‘olub çok nesneden nefsiñüzi māni‘olasız.¹¹⁹³ İlün mālına **[24a KK]** ve ḫāline nāzır olmayub kendü ḫāliñüzde¹¹⁹⁴ ve ʔālünüzde ḫāzır olasız ve eger göñlüñüz āyinesine ğubār-ı ğayr konarsa anı destār¹¹⁹⁵-ı istiġfār ile silüb gideresiz. Ba‘d-ez-ān cismiñüz¹¹⁹⁶ kūh-ı ʔāfına gidüb sī-murġ-ı cān gibi¹¹⁹⁷ dil şavme‘ası küncinde i‘tikāf idüb zikre ve tā‘ate meşġul olub ol bābda maḫbūl olub ʔanā‘at gencin bulasız ki¹¹⁹⁸ aña fenā yokdur nitekim peygamber aleyhi’s-selām¹¹⁹⁹ **القناعة كنز لا يفنى** [el-ʔanā‘atü kenzün lā yefnā]¹²⁰⁰ buyurmuşdur ve mü‘minleri¹²⁰¹ bu ni‘metle toyurmuşdur. **[27b MK]** ʔanā‘atüñ ḫāḫında söz çokdur ve feżāyiline nihāyet yokdur.¹²⁰³ **[35b HH]** **Harf-i şāni** ikinci harf lāmdur.¹²⁰⁴ Lāmdan murād līnetdür ve lūtfdür. Aḫvāle olsun ef‘āle olsun aḫvāle olsun¹²⁰⁵ ḫuşūneti giderüb līneti vü leṭāfeti ‘ādet idinmekdür ve¹²⁰⁶ her şaḫşa mertebesince mülāyemet gösterüb ḫan-ı lūtfuñuzdan¹²⁰⁷ ḫişşe¹²⁰⁸ baḫş itmekdür. Harf-i şāliş üçüncü harf¹²⁰⁹

141

- ¹¹⁸⁴ ʔalenderlerüz ve āteş-i fakrda semenderlerüz: ʔalender mezhebüz MK, KK
¹¹⁸⁵ ʔalenderlik ve āteş-i fakrda semenderlik beyān ideyin: ʔalenderligi bildüreyin MK, KK
¹¹⁸⁶ Ve ʔarfleriniñ..... merātib-i ‘āliyye bulasız: - MK, KK
¹¹⁸⁷ zarfdur: - MK
¹¹⁸⁸ evvel harf-i ʔāfdur. ʔāfdan: el-ḫarfü’l-evvel ʔāfdur HH, evvel harf-i ʔāfdur KK
¹¹⁸⁹ ‘araḫ-ı cebinüñüz ile: -MK, KK
¹¹⁹⁰ emegin: - KK
¹¹⁹¹ yemegin: ğidā HH
¹¹⁹² Hudāya şākir olasız tā ki ʔāni‘in mertebesin bulasız: şükr-i Hudā eyleyesiz ve HH
¹¹⁹³ çok nesneden nefsiñüzi māni‘olasız: Ḥaḫ nesneden nefsiñüzi tābi‘idesiz ve HH
¹¹⁹⁴ ḫāliñüzde: ḫāliñüze HH
¹¹⁹⁵ destār: dest HH
¹¹⁹⁶ cismiñüz: cismiñ HH
¹¹⁹⁷ sī-murġ-ı cān gibi: - MK, KK
¹¹⁹⁸ zikre ve tā‘ate meşġul olub ol bābda maḫbūl olub ʔanā‘at gencin bulasız ki: zikru’l-lāh küncinde olub nefsiñüze inşāf viresüz ki genc-i ʔanā‘at olur hīç HH
¹¹⁹⁹ peygamber aleyhi’s-selām: ol sulṭān-ı velāyet ʔanā‘at üzerine şinā‘at idüb HH
¹²⁰⁰ **القناعة كنز لا يفنى** HH: kanaat tükenmez bir hazinedir. (Yılmaz, age., s. 354)
¹²⁰¹ mü‘minleri: ümmetin HH
¹²⁰² toyurmuşdur: toyurmuşlardur KK
¹²⁰³ yokdur: yokdur. Ol baḫr-ı bī-pāyāndan bir zerre ‘iyān idem HH
¹²⁰⁴ harf-i şāni ikinci harf lāmdur: el-ḫarfü’ş-şāni lādur HH
¹²⁰⁵ aḫvāle olsun: - MK, KK
¹²⁰⁶ ve: - MK, KK
¹²⁰⁷ lūtfuñuzdan: lūtfundan HH
¹²⁰⁸ ḫişşe: ḫiffet HH

nündür. Nündan garāz nedāmetdür. Ya‘nī ma‘āşiden her dem nādīm olub
 Hāq dergāhına mülāzım olasız ve¹²¹⁰ yire yüzler sürüb gözler yaşın akıdub
 dāyım¹²¹¹ nālīşler idüb ol gaffār Çalabdan mağfıret taleb eylemekdür.¹²¹²
Harf-i rābi‘ dördüncü harf¹²¹³ dāldur. Dāldan maqşūd¹²¹⁴ delāletdür. Hayr
 kendüye olsun ve gayrıya olsun kim.¹²¹⁵ **Harf-i hāmīş** beşinci harf¹²¹⁶ rādur.
 Rādan murād, maqşūd¹²¹⁷ ru‘yetdür. Ya‘nī Qalender olan kimesne¹²¹⁸ her işi
 kim¹²¹⁹ işlese eger āşikāra ve eger nihān hemān¹²²⁰ Hāqkı görür gibi işleye.
 Hāqkı¹²²¹ her işine **[24b KK]** nāzır¹²²² ve her cünbüşine hāzır bile ve her
 endişesin aña göre kıla. İy pīr-i güm-rāh ve iy esīr-i nefsi-rū-siyāh¹²²³ işde
 ben saña Qalenderlik tarīkinūn ma‘nāsın¹²²⁴ icāz yüzinden¹²²⁵ bir miqdār
 ifrāz¹²²⁶ idüb gönülün levhine tahrīr eyledüm ve zebān-ı rüşen-beyānile takrīr
 itdüm diyüb Hāce-i Cihān oğlu Netice-i **[28a MK]** Cān ile maqāmıların-
 dan¹²²⁷ tūrub gitdiler¹²²⁸ hālvat-serālarına yetdiler.¹²²⁹ Çün Pīr Bābā Rūs-
 tem-i Qalenderi¹²³⁰ Hāce-i Cihānuñ elfāz-ı dürer-bārın¹²³¹ ve güftār-ı cev-
 her-nişārın¹²³² gūş itdi.¹²³³ Bī-hūş olub kendüden gitdi yine kendüye gelicek
 yārānına işāret idüb tūrdılar ayağı götürdiler¹²³⁴ beyābāna qādem koyub
 revāne oldılar. Hāce-i Cihān dağı¹²³⁵ oğlu Netice-i **[36a HH]** Cānla yanında-

¹²⁰⁹ harf-i sāliş üçüncü harf: el-ḥarfü’ş-şāliş HH

¹²¹⁰ olasız ve: olub HH

¹²¹¹ dāyım: - MK, KK

¹²¹² eylemekdür: itmekdür HH

¹²¹³ harf-i rābi‘ dördüncü harf: el-ḥarfü’l-rābi‘ HH, harf-i rābi‘ dördüncü KK

¹²¹⁴ maqşūd: murād HH

¹²¹⁵ hayr kendüye olsun ve gayrıya olsun kim: hayra kendü nefsi-ne yā nefsi-i gayra MK, KK

¹²¹⁶ harf-i hāmīş beşinci harf: el-ḥarfü’l-hāmīş HH

¹²¹⁷ maqşūd: -MK, KK

¹²¹⁸ Qalender olan kimesne: kişi MK, KK

¹²¹⁹ kim: - HH

¹²²⁰ hemān: - MK, KK

¹²²¹ Hāqkı: anı MK, KK

¹²²² nāzır: hāzır HH

¹²²³ ve her endişesin aña göre kıla. İy pīr-i güm-rāh ve iy esīr-i nefsi-rū-siyāh: - HH

¹²²⁴ tarīkinūn ma‘nāsın: bābından iy pīr-i güm-rāh ve fakr āteşinden semenderlik cevābından

ve iy esīr-i nefsi-rū-siyāh HH

¹²²⁵ yüzinden: tarīkinden HH

¹²²⁶ ifrāz: ikrāz MK

¹²²⁷ maqāmılarından: - MK, KK

¹²²⁸ tūrub gitdiler: durub selām virüb HH

¹²²⁹ yetdiler: gitdiler HH

¹²³⁰ Pīr Bābā Rüstemi-i Qalenderi: Bābā Rüstemi ve Bābā Siyāh o merdiler HH

¹²³¹ dürer-bārın: dürer-bārından HH

¹²³² cevher-nişārın: gevher-nişārından HH

¹²³³ gūş itdi: nişārın işitdiler HH

¹²³⁴ bī-hūş olub kendüden gitdi yine kendüye gelicek yārānına işāret idüb tūrdılar ayağı
 götürdiler: hemān-dem aña göre iş itdiler ol gice seheriden tūtub yaraqların görüb hān-
 kāhından taşra çıkdılar ve HH

¹²³⁵ dağı: - MK, KK

sı¹²³⁶ şalāt-ı şubhı edā idüb ve¹²³⁷ şükr-i Hudā eyleyüb ve¹²³⁸ du‘ā kılub
seccādelerinden tırdılar.¹²³⁹ Rāha girüb hān-kāha geldiler gördiler.¹²⁴⁰
Kālenderiler getmişler yine meskenlerine geçüb sākin olub¹²⁴¹ birbiriyle
kelimāta duḥūl idüb me‘āniye meşgūl iken gördiler bir gürūh-ı enbūh ge-
lür.¹²⁴² [20a HH]

¹²³⁶ yarındası: - HH

¹²³⁷ ve: - HH

¹²³⁸ ve: - HH

¹²³⁹ tırdılar: tıururlar MK

¹²⁴⁰ geldiler gördiler: gelüb girdiler gördiler HH

¹²⁴¹ olub: oldılar HH

¹²⁴² bir gürūh-ı enbūh gelür: mir‘āt-ı kāyinātdan bir gürūh-ı eşkāl-ı ġarībe vücut-ı ‘ucūbla
zāhir oldı ve bunlar daḡı sözleri kıoyub ol yüzde nāzır HH

Āmeden-i Tāyife-i¹²⁴³ Abdālān-ı Rūm
Be-Ĥān-kāh-ı Ĥāce-i Cihān¹²⁴⁴

144 Günlerde bir gün nāgāh be-ḳudret-i ‘ālem-penāh¹²⁴⁵ Rūm abdālları ḳān
ḥayrān ve yāl u bālları¹²⁴⁶ ‘üryān çerāğ ü şedde ile dāyire ve¹²⁴⁷ ḳudūmlerin
döge döge ve boynuzların çala çala hezār hūy hāy ile ve āh vāy ile¹²⁴⁸ başla-
rı ḳabak ve yalıñ ayak ve¹²⁴⁹ tenleri çıplak birer tennūreleri var. Ancak üzer-
lerinde¹²⁵⁰ birer yūñden örülmüş ḳuşaḳ birer omuzlarında Ebū Müslimī¹²⁵¹
nacaḳ ve birer omuzlarında¹²⁵² birer şucā‘i ḳomaḳ ve bellerinde¹²⁵³ [25a
KK] ikişer cur‘adan birinde ḥāv u ḳaḳmaḳ¹²⁵⁴ ve birinde ḡubārdur¹²⁵⁵
muḥaḳḳaḳ ve birer¹²⁵⁶ yanlarında birer¹²⁵⁷ abdālīn şarı ḳaşıḳ şöyle ki bir
kerre¹²⁵⁸ şorba ile ṭolsa¹²⁵⁹ ṭoyar iki¹²⁶⁰ ışıḳ [28b MK] Ve her ḳaşıḳ şapın-
da¹²⁶¹ aşılı¹²⁶² birer aşık ve birer yanlarında birer¹²⁶³ keşkül ḳuşaḳların-
dan¹²⁶⁴ şarkık ve bedenleri pul pul yanuk āteşiler¹²⁶⁵ idüḡine anlar ṭanuk¹²⁶⁶
kiminūñ sinesinde naḳş-ı şekl-i zū’l-fekār ve kiminūñ¹²⁶⁷ sinesinde resm¹²⁶⁸ -
i nām-ı Haydar-ı Kerrār [20b HH] ve kiminūñ¹²⁶⁹ bāzūsında çün¹²⁷⁰ hey’et-i
mār ve¹²⁷¹ cümlesinūñ şaḳaḳlarında döḡün derūn-i¹²⁷² lāle-vār görenler dir-

¹²⁴³ Tāyife-i: - MK, KK

¹²⁴⁴ Cihān: Cihān Ma’lūm KK

¹²⁴⁵ günlerde bir gün nāgāh be-ḳudret-i ‘ālem-penāh: - MK, KK

¹²⁴⁶ yāl u bālları: bāl u perleri MK, yāl bālları KK

¹²⁴⁷ ve: - HH

¹²⁴⁸ hūy hāy ile ve āh vāy ile: - MK, KK

¹²⁴⁹ ve: - MK, KK

¹²⁵⁰ üzerlerinde: üzerlerine MK, KK

¹²⁵¹ Ebū Müslimī: Ebū’l-Müslimī HH

¹²⁵² omuzlarında: boyunlarında HH

¹²⁵³ ve bellerinde: miyānlarında MK, KK

¹²⁵⁴ ḥāv u ḳaḳmaḳ: ḥāv u ḳamaḳ MK, kāv ḳaḳmaḳ HH

¹²⁵⁵ ḡubārdur: ḡubār HH

¹²⁵⁶ birer: bir HH

¹²⁵⁷ birer: - HH

¹²⁵⁸ kerre: - HH

¹²⁵⁹ ṭolsa: ṭoldursa HH

¹²⁶⁰ iki: aña HH

¹²⁶¹ şapında: cenbinde HH

¹²⁶² aşılı: aşılır MK

¹²⁶³ birer: - HH

¹²⁶⁴ ḳuşaḳlarından: ḳuşaḳlarında MK, HH

¹²⁶⁵ āteşiler: āteşler KK

¹²⁶⁶ ṭanuk: danık KK

¹²⁶⁷ kiminūñ: kimisinūñ HH

¹²⁶⁸ resm: naḳş HH

¹²⁶⁹ kiminūñ: kimisinūñ HH

¹²⁷⁰ çün: - HH

¹²⁷¹ ve: - MK, KK

¹²⁷² derūn-i: düren KK

ler ki hāzā ‘alāmet-i nār¹²⁷³ pes bu cumhūr-ı maḫhūr-ı¹²⁷⁴ pür-sürūr u ḥubūr¹²⁷⁵ bu ṭumṭurakıla ve bu buṭrak¹²⁷⁶ çomağıla ve āheng-i neḡamātıla ve gülbank-ı salavātıla¹²⁷⁷ Ḥāce-i Cihānuñ ḥān-ḳāhına müteveccih oldılar. Ḥāce-i Cihān daḥı¹²⁷⁸ anları bu şüret-i nā-meşrū‘ıla ve bu sīret-i nā-maṭbū‘ıla göricek ṭab‘ına hoş gelmedi. Ammā neylesün şāḥib-zāviyedür. Zirā şāḥib-zāviye olan kimesneye¹²⁷⁹ bu lāzımdur ki her gelen cumhūra her¹²⁸⁰ ne ṭāyifeden ise belki murg u māra ve mūra¹²⁸¹ ḡaḡab ve sitem¹²⁸² şüretin göstermeyüb luṭf u kerem sīretin gösterüb edeb yüzinden mertebelerince ri‘āyet ide ve derecelerince¹²⁸³ ziyāfet eyleye. Ḥāce-i Cihān ne bā-dil ü¹²⁸⁴ cān yerinden ṭurdu bir miḳdār yer¹²⁸⁵ karşı vardı önlerinde düşüb ḥān-ḳāhına¹²⁸⁶ getürdi. Yerlerin [29a MK] gösterüb¹²⁸⁷ buyuruñ dedeler didi. Anlar¹²⁸⁸ daḥı miskinlik idüb meskenlerine geçüb¹²⁸⁹ sākın oldılar. Ḥāce-i Cihān daḥı ḥıdmetkār-ı [25b KK] ḥān-ḳāha¹²⁹⁰ işāret eyledi simāt¹²⁹¹ döşeyüb ni‘met getürdiler çün ni‘meti yidiler¹²⁹² evvel rezzāk¹²⁹³ İlāha ḥamd u¹²⁹⁴ senā idüb¹²⁹⁵ şāḥib-ḥān-ḳāha du‘ā¹²⁹⁶ eylediler ba‘d-ez-ān¹²⁹⁷ pīrlerin ve pīş ḳademlerin ervāḥların¹²⁹⁸ yād idüb şād kıldılar andan soñra¹²⁹⁹ pīrlerine karşı sücūda¹³⁰⁰ vardılar yine¹³⁰¹ ḳalkub dāyire vü ḳudūmlerin¹³⁰² ellelerine alub¹³⁰³ ḳadīm-i rusūmlerince semā‘ u şafā idüb¹³⁰⁴ cūş u ḥurūş gös-

145

¹²⁷³ ‘alāmet-i nār: ‘alāmetü’n-nār HH

¹²⁷⁴ maḫhūr-ı: - HH

¹²⁷⁵ u ḥubūr: - HH

¹²⁷⁶ ve bu buṭrak: buṭrak MK, bu ṭarak KK

¹²⁷⁷ ve āheng-i neḡamātıla ve gülbank-ı salavātıla: - HH

¹²⁷⁸ daḥı: - MK, KK

¹²⁷⁹ kimesneye: kimseye MK, KK

¹²⁸⁰ her: - HH

¹²⁸¹ ve mūra: - MK

¹²⁸² ve sitem: - HH

¹²⁸³ luṭf u kerem sīretin gösterüb edeb yüzinden mertebelerince ri‘āyet ide ve derecelerince: luṭf u kerem yüzinden merātiblerince ri‘āyet eyleye ve derecātlarınca HH

¹²⁸⁴ ü: - HH

¹²⁸⁵ yer: - HH

¹²⁸⁶ ḥān-ḳāhına: ḥān-ḳāha MK, KK

¹²⁸⁷ gösterüb: gösterdi KK

¹²⁸⁸ anlar: - HH

¹²⁸⁹ miskinlik idüb meskenlerinde geçüb: meskenlerin görüb miskinlik idüb geçdiler HH

¹²⁹⁰ ḥıdmetkār-ı ḥān-ḳāha: ḥıdmet-kārlarına HH

¹²⁹¹ simāt: sofrayı HH

¹²⁹² yidiler: yiyüb HH, yidi KK

¹²⁹³ rezzāk: - MK, KK

¹²⁹⁴ İlāha ḥamd u: pādīşāha HH

¹²⁹⁵ idüb: idüb ba‘d-ez-ān HH

¹²⁹⁶ du‘ā: du‘ālar HH

¹²⁹⁷ ba‘d-ez-ān: daḥı HH

¹²⁹⁸ pīrlerin ve pīş ḳademlerin ervāḥların: pīrān-ı pīş ḳademlerinüñ ervāḥın MK, KK

¹²⁹⁹ andan soñra: daḥı yek-bār MK, KK

¹³⁰⁰ sücūda: secde HH

¹³⁰¹ yine: daḥı HH

¹³⁰² dāyire vü ḳudūmlerin: dāyire ḳudūm MK, dāyire-i ḳudūmlerin HH

¹³⁰³ alub: aldılar HH

¹³⁰⁴ idüb: ve MK, KK

terüb hāmūş oldılar. H̱āce-i Cihān dahı başın ƙaldurub ayıtdı. Hoş [21a HH] geldünüz dedeler¹³⁰⁶ ve ƙademler¹³⁰⁷ getürdünüz dervişler. Ne diyārdan gelürsüz¹³⁰⁸ ve ne ṯayifedensiz ve size kim dirler ve p̱irünüz kimdür ve p̱irünüzün¹³⁰⁹ p̱irine kim dirler.¹³¹⁰ Çün ṯayife-i abdāl şāhib-zāviyeden bunūñ gibi su'āl ve bu ƙadar ƙıl u ƙāl¹³¹¹ işitdiler. Fi'l-hāl ol cumhūruñ müfredi¹³¹² ya^c nī p̱irleri altında oturan ol¹³¹³ güm-rāh-ı ebedī Hayrān Dede kereminden miskinlik edüb diz çöküb¹³¹⁴ ayıtdı. İy H̱āce biz diyār-ı Rūmdan gelürüz Seyyid Ġāzī Haƙ ƙatında geƙer nāzı anuñ ocağından şedde vü seccāde ve ƙudūm¹³¹⁵ ü ƙerāğıla Rūm abdāllarıyuz. [29b MK] Cismimüz p̱ür-dağıla¹³¹⁶ Otmān Bābā köçekleriyüz. Birer¹³¹⁷ şucā^cī ƙomağıla ve Seyyid Ġāzī¹³¹⁸ yetimleriyüz ve Muħammed ve ^cAlī dostuyuz¹³¹⁹ şāhib-post ^cüryānlaruz ve Ḥasan ü¹³²⁰ Ḥüseyne ƙurbānlaruz ve hemişe haşîşe hayrānlaruz.¹³²¹ Ve¹³²² bu p̱irümūze Ƙurbān Bābā dirler ve bu p̱irümüzün p̱irine ^cÜryān Bābā aydurlar.¹³²³ P̱irān-ı silk-i ṯarīƙat ve m̱irān-ı milk-i haƙīƙatdururlar¹³²⁴ Āsitān-ı dergāh-ı Aḥmed-i Muħammed-i¹³²⁵ [26a KK] Muḥtāra yüz sürmege¹³²⁶ ve cānlar naƙdin¹³²⁷ ḥāk-i pākine nişāra¹³²⁸ geldük. Biḥamdi'l-lāh ki bu diyāra düşüb dīzāra yetişdük ve¹³²⁹ vuşlat-ı ḥāk-i yāre¹³³⁰ yetişdük diyicek hemān Ƙurbān Bābā girībānından baş ƙaldurub¹³³¹ dehān açub zebān-ı rüşen-beyānıla nazmıla¹³³² ayıtdı.

¹³⁰⁵ u: - HH

¹³⁰⁶ dedeler: dediler MK

¹³⁰⁷ ƙademler: ƙadem MK, KK

¹³⁰⁸ gelürsüz: geldünüz HH

¹³⁰⁹ p̱irünüzün: p̱irünüz HH

¹³¹⁰ dirler: aydurlar KK

¹³¹¹ ve bu ƙadar ƙıl u ƙāl: - MK, KK

¹³¹² müfredi: ḥusrevi HH

¹³¹³ ol: - HH

¹³¹⁴ Hayrān Dede kereminden miskinlik edüb diz çöküb: girifinden dizi üzerine gelüb miskinlik gösterüb HH

¹³¹⁵ ve ƙudūm: - MK, KK

¹³¹⁶ cismimüz p̱ür-dağıla: cism-i p̱ür-dağıla ve MK, KK

¹³¹⁷ birer: bu bir HH

¹³¹⁸ Ġāzī: Ġāzinün selīm HH

¹³¹⁹ ve ^cAlī dostuyuz: ve ^cAlī dost MK, ^cAliden HH

¹³²⁰ ve Ḥasan ü: Ḥasana HH, ve Ḥasan KK

¹³²¹ ve hemişe haşîşe hayrānlaruz: - HH

¹³²² ve: - MK

¹³²³ aydurlar: dirler HH

¹³²⁴ p̱irān-ı silk-i ṯarīƙat ve m̱irān-ı milk-i haƙīƙatdururlar: ṯarīƙat silkinün p̱irleri haƙīƙat milkinün m̱irleridururlar HH

¹³²⁵ āsitān-ı dergāh-ı Aḥmed-i Muħammed-i: āsitāne-i dergāha Aḥmed-i Muḥtāra HH, āsitān-ı dergāh-ı Aḥmed-i KK

¹³²⁶ sürmege: sürmege gözleri yaşın ḥāk-i pāyına yüz sürmege HH

¹³²⁷ naƙdin: nuƙdın HH

¹³²⁸ ḥāk-i pākine nişāra: işāra HH

¹³²⁹ bu diyāra düşüb dīzāra yetişdük ve: - MK

¹³³⁰ yāre: pāyına HH

¹³³¹ girībānından baş ƙaldurub: - MK, KK

¹³³² nazmıla: nazım idüb HH

Meşnevî

Der-Ḥulāşa-ı Suḥan Ez-Zebān-ı Abdalān-ı Rūm-ı Kühenî¹³³³
[Me fā ‘î lün / Me fā ‘î lün / Fe ‘û lün]

[21b HH]

1. Elā iy Ḥāce isterseñ peyāmum¹³³⁴
Ki gūş-ı hūşıla gūş it¹³³⁵ kelāmum
2. Ki tā esrārdan vākıf olasın
Cihānda merdüm-i ‘ārif olasın
3. Kaçan kim çıkdı ol¹³³⁶ cennetden Ādem
Ki ser-tā-pāy¹³³⁷ ‘üryān idi ol dem
4. Yoğıdı hem teninde¹³³⁸ hıç bir mū
Mu‘arrāyidi her mūdān o meh-rū
5. Ḥayā idüb Ḥudā’dan ‘avretini
Setir pūş eyledi bir berg-i tīni
6. Olub işden beri yürürdi ‘üryān
Yiyüben berg-i sebz¹³³⁹ olurdu ḥayrān
7. Anuñ evlādı kıldı bizi ḥallāk¹³⁴⁰
Bize düşmez ki aña olavuz¹³⁴¹ ‘āk

[30a MK]

8. Veled kim vālide uysa ḥalefdür¹³⁴²
Eger uymazısa ol nā-ḥalefdür
9. Bu gün dünyāya geldük çünki ‘üryān
Yine ‘üryān giderüz erte¹³⁴³ iy cān

¹³³³ Meşnevî Der-Ḥulāşa-ı Suḥan Ez-Zebān-ı Abdalān-ı Rūm-ı Kühenî: Kelām-ı Ma‘lūm
Ez Zebān-ı Abdalān-ı Rūm MK, Kelām-ı Manzūm Ez Zebān-ı Abdalān-ı Rūm KK

¹³³⁴ peyāmum: kelāmum KK

¹³³⁵ gūş it: diñle HH

¹³³⁶ ol: - MK

¹³³⁷ ser-tā-pāy: tā ser-pāy HH

¹³³⁸ yoğıdı hem teninde: teninde hem yoğıdı HH

¹³³⁹ yiyüben berg-i sebz: yiyüb berg-i sebz MK, KK

¹³⁴⁰ ḥallāk: aḥlāk KK

¹³⁴¹ aña olavuz: olavuz aña biz HH

¹³⁴² uysa ḥalefdür: uymasa ḥalkdur HH

¹³⁴³ erte: yarın MK, KK

[26b KK]

10. Ne hâcet cübbe vü destâr¹³⁴⁴ kaydı
Biz olmaduk bu dâm u¹³⁴⁵ dâne şaydı
11. Ezelden itmişüz ten cübbesin çāk
Olub ser-pā bürehne cümle bî-bāk
12. Olub ‘üryân gezerüz¹³⁴⁶ ‘āşıkâne
Atub destârı da başdan yabāna¹³⁴⁷
13. Çü¹³⁴⁸ Ādem cümlemüz ‘üryânlaruz biz
Yiyüben berg-i sebz¹³⁴⁹ hayrânlaruz biz
14. Bizüm bu berg-i sebz¹³⁵⁰ esrârumuzdur
Hemîşe yimek anı kârumuzdur
15. İdüb esrârıla pür-cür‘ a-dānı
Ayılmazuz yirüz¹³⁵¹ her dem biz¹³⁵² anı
16. Yimekten cür‘ a-dāna döndi kurşak
Yimezsevüz de hayrânuz muhaqqak
17. Kaçan esrâr yisek¹³⁵³ cür‘ a-dāndan
Ferâgat eylerüz¹³⁵⁴ kevn ü mekândan
18. Haqâyık naqdine maḥzendür esrâr
Daqâyık dürrine ma‘ dendür esrâr
19. Ma‘ ârif cevherine kândur esrâr
‘Avârif içre kût-ı cândur esrâr¹³⁵⁵
20. Ma‘ âni¹³⁵⁶ sırrını kâşifdür¹³⁵⁷ esrâr
Gıdâ-yı cümle-i ‘ârifdür esrâr¹³⁵⁸

¹³⁴⁴ cübbe vü destâr: hırka vü tesbîh MK, KK

¹³⁴⁵ dâm u: âdem HH

¹³⁴⁶ gezerüz: gezeriz HH, KK

¹³⁴⁷ atub destârı da başdan yabāna: bizüm tek bulmuş biz ‘āşıkâne HH

¹³⁴⁸ çü: çün HH

¹³⁴⁹ yiyüben berg-i sebz: yiyüb berg-i sebz MK, KK

¹³⁵⁰ bu berg-i sebz: berg-i sebz MK, KK

¹³⁵¹ ayılmazuz yirüz: yirüz aılmazuz MK

¹³⁵² dem biz: demde HH

¹³⁵³ yisek: yisek biz HH

¹³⁵⁴ eylerüz: oluruz HH

¹³⁵⁵ bu beyt: - HH

¹³⁵⁶ ma‘ âni: ma‘ ârif MK

¹³⁵⁷ sırrını kâşifdür: mükeşşifdür HH

¹³⁵⁸ bu beyt: - KK

[22a HH]

21. Yiyen esrārumuz döner ğubāra
Olur efser emīri¹³⁵⁹ tāk-dāra
22. Yiyen esrārumuzdan gāh gāhī
Olur kevn ü mekānuñ¹³⁶⁰ pādişāhī

[30b MK]

23. Geçer¹³⁶¹ aḥkāmı anuñ milk-i tende
Dilerseñ anı yi iy Ḥāce sen de
24. Bizüm tennüremüz¹³⁶² ol berg-i tīne
İşāretdür varınca tā-be-sīne
25. Bizüz tennüre-püş abdāl-ı bī-hüş
Dü ‘ālem kārını itmiş ferāmüş
26. Bize bir ḥān-kāhdur işbu ‘ālem
İrişür gūne gūne lūti¹³⁶³ her dem
27. Herīsā¹³⁶⁴ vü muḥallebi¹³⁶⁵ vü tutmac¹³⁶⁶
‘Ades aşı¹³⁶⁷ vü zerde¹³⁶⁸ ḳalye¹³⁶⁹ umac¹³⁷⁰

¹³⁵⁹ emīri: emīr-i MK

¹³⁶⁰ mekānuñ: mekān KK

¹³⁶¹ geçer: gice HH

¹³⁶² tennüremüz: tennürumuz HH, KK

¹³⁶³ lūti: yūḥī HH

¹³⁶⁴ Herise; Keşkek, Aşır, Helise, Herise, Aşur, Dövme, Etli aşır, Keşkek, Keşkek Kebabı, Dövme Pilavı, Dügün Aşı ve Gelinboğduran Gendime gibi adlarla bilinir. Herise yapımı için; dibekte dövülen buğday, suda ıslatıldıktan sonra genellikle gerdan eti ile karıştırılarak dövüle dövüle pişirilir. Selçuklulardan bu yana, Anadolu’da bilinen ve sevilen bir yemektir.

¹³⁶⁵ Soğuk süt, nişasta ve şeker çırpılarak birbirine yedirilir. Sürekli karıştırılarak pişirilir. Kaynamaya yakın tereyağı ilave edilir. Üzerine tarçın eklenerek ve soğuk ya da ılık servis yapılan bir tatlıdır. Sakızlı, çikolatalı, çilekli, karamelli ve fıstıklı muhallebi çeşitleri de mevcuttur.

¹³⁶⁶ Nohut, yeşil mercimek ve eriştenin haşlanıp bunların üzerine yumurta sarısı, yoğurt, un, tereyağı, kuru nane ile hazırlanan sosun dökülmesiyle hazırlanan bir çorbadır.

¹³⁶⁷ Yarım ay şeklinde ince ince doğranan, yıkanarak ve suyu iyece sıkılan soğan; zahvur, koruk ekşisi ve sumak ekşisi ile soslanır ve pişirilen mercimek çorbasının üstüne maydanozla birlikte dökülür. Mercimek çorbasına ilave edilen soslu soğanlar nedeniyle mercimek çorbasından ayrı bir yemek gibi değerlendirilir.

¹³⁶⁸ Safranlı ve şekerli suya; haşlanmış pirinç, kuş üzümü, dolmalık fıstık, mısır nişastası zerde eklenerek yapılan ve soğuk şekilde yenen bir tatlıdır.

¹³⁶⁹ Soğan, kıyma, domates, biber salçası, küp şeklinde doğranmış kabak ve pirinç ile yapılan bir kabak yemeğidir.

¹³⁷⁰ Rumeli kökenli bir çorbadır. Nohut büyüklüğüne getirilmiş hamurların et suyunda pişirilmesi ve pişen karışımın üzerine tereyağlı sos dökülmesi yoluyla yapılır.

[27a KK]

28. Yoğurtlı dāne qarlı ʔağumuzdur
Sıpanaḳ¹³⁷¹ aşı ḥod otlağumuzdur
29. Hemīše aḳça salma¹³⁷² naḳdümüzdür
Gönülde ḥod erište¹³⁷³ ʔ aḳdümüzdür¹³⁷⁴
30. Börek aşı da başda tācumuzdur
Şeker-pālūde¹³⁷⁵ ḥod miʔ rācumuzdur
31. Gülac-ı şekkerin¹³⁷⁶ ü meʔmūniyye¹³⁷⁷
Bilic¹³⁷⁸ şorbāsi¹³⁷⁹ ekşi leymūniyye¹³⁸⁰
32. Gelür geh¹³⁸¹ gāh tuffāhiyye¹³⁸² aşı
Yürüz ʔoymadın her dem anı¹³⁸³ nāḫi

¹³⁷¹ sıpanaḳ: ıspanaḳ KK

¹³⁷² Salma, bir Tatar yemeğidir. Hazırlanan hamur kare kare kesilip ortasından bastırarak fiyonk şekli verilir. Suda haşlanıp, suluca alınır ve sarımsaklı yoğurt ve kızdırılmış naneli yağ ile servis yapılır.

¹³⁷³ erište: erişte KK

¹³⁷⁴ bu beyt HH nüshasında 30. beyitten sonra gelmektedir.

¹³⁷⁵ Osmanlı Saraylarında beğenilen bir tatlıdır. Sarayda paşalara verilen yemeklerde beş altı günde bir pelte sunulduğu bilinir. Hatta Osmanlı Sarayında Kanûni döneminde “pālūdecilik” görevi ihdas edildiğinden bahsedilir. Pelte, pelteşin, paluze ve fālūzec gibi adlarla da karşımıza çıkar. Nişasta soğuk suda eritilir. Meyve suyuna önce şeker sonra eritilen nişasta eklenir. Koyulaşmaya kadar pişirilir, badem, fıstık veya meyve ile süslenerek servis edilir.

¹³⁷⁶ şekkerin: sükkerin KK : Güllaç geleneksel Türk tatlılarından birisidir. Süt ve gül suyundan yapılır. 15. yüzyıl ortalarına kadar Osmanlı’da halk mısır nişastasından yufka açıp stoklar ve havayla temas halinde olduğu için kuruyan bu yufkaları süt ve şekerle ıslatıp yerd. Zamanla içine gülsuyunun da eklenmesiyle ortaya “güllü aş” ismi verilen tatlı çıktı ve ismi “güllaç” oldu.

¹³⁷⁷ meʔmūniyye: meʔmeniyye KK: Bir çeşit helvadır. Memuniye helvasının adının Abbasi halifelerinden Meʔmun’dan adından geldiği rivayet edilmektedir. Osmanlı sarayının da vazgeçilmez tatlılarından. Peynirli irmik helvası olarak da bilinir. İrmik, kısık ateşte kahverengi oluncaya kadar kavrulur. Şerbeti verildikten sonra tuzsuz peynir, tarçın ve fıstık ile süslenerek servis edilir.

¹³⁷⁸ bilic: pilic HH

¹³⁷⁹ şorbāsi: şorvāsi MK

¹³⁸⁰ leymūniyye: limūniyye HH, KK

¹³⁸¹ geh: gāh HH, KK

¹³⁸² Osmanlı saray mutfağına ait lezzetlerden biri olan tuffahiye, kuzu etiyle yapılır. Kuzu incik ve sogan, tereyağıyla sotelenir ve üzerine elma suyu dökülerek yumuşayuncaya kadar pişirilir. Un ve pişen yemeğin suyu ile sos hazırlanır ve tabağa alınan inciklerin üzerine dökülür. Osmanlı mutfağında genellikle keşkek ile servis edilirdi.

¹³⁸³ ʔoymadın her dem anı: ʔoymadın anı anı MK, anı ʔoymadan HH

33. Gelür geh¹³⁸⁴ tencene gāhī¹³⁸⁵ noḥud-āb
Gelür geh gendüm aşı¹³⁸⁶ gāh dūṣāb¹³⁸⁷
34. Zemistānda gelür tarḥana šīrīn¹³⁸⁸
Birinc¹³⁸⁹ aşı gelür geh gāh sırın¹³⁹⁰
35. Kebāb-ı¹³⁹¹ berre vü kebk ü kebüter
Şekerli baklağı¹³⁹² börek-semīn¹³⁹³-ter
36. Gelür her yılda bir aş-ı¹³⁹⁴ aşūra
Yürüz hem yedürürüz mārā¹³⁹⁵ mūra
37. Ġidā¹³⁹⁶-yı rūḥumuz āḥirde ḥalvā
Nitekim cennet içre menn ü selvā
- [31a MK]
38. Olardan şöñra ḥoş-āb-ı şafā-baḥş
Ki teşne dillere eyler şafā-baḥş
39. Bulardan¹³⁹⁷ şöñra envā‘-ı fevākih¹³⁹⁸
Ne ḥācet yād biliserler mih ü¹³⁹⁹ kih

[22b HH]

¹³⁸⁴ geh: gāh MK

¹³⁸⁵ gāhī: gāh KK

¹³⁸⁶ Soğuk ya da sıcak yenebilen bir Anadolu bir çorbadır. Ayıklanmış, yıkanmış dövme, nohut, fasulye bir tencerede akşamdan bol su ile ıslanılmaya bırakılır. Ertesi gün suyu dökülmeden tuz ilâvesiyle, genellikle et suyunda, haşlanır. alındıktan 10-15 dakika sonra ezilmiş yoğurt ateşten ilâve edilerek karıştırılır. Üzerine tereyağıyla kavrulmuş soğan ve naneli sos dökülerek yenir.

¹³⁸⁷ dūṣāb: ḥoş-āb HH: hurma ve pekmezin suda ezilmesiyle yapılan bir çeşit içecektir.

¹³⁸⁸ šīrīn: sırın MK, KK

¹³⁸⁹ birinc: pirinc KK

¹³⁹⁰ Hamur yufkaları sac üzerinde hafifçe pişirilir ve sonrasında sarılarak rulo yapılır. Rulo şeklindeki yufka iki santim genişliğinde kesilerek kesik yüzeyleri yukarı gelecek biçimde servis tabağına dizilir. Ezilen sarımsak yoğurtla karıştırılır ve yufkaların üstüne dökülür. Son olarak biberli tereyağı yoğurdun üzerine dökülerek sırın yemeği elde edilir.

¹³⁹¹ kebāb-ı: kebāb u HH

¹³⁹² şekerli baklağı: şeker baklağı vü MK

¹³⁹³ semīn: semūn HH

¹³⁹⁴ aş-ı: aşı HH

¹³⁹⁵ yidürürüz mārā: yidürür mār HH, yidürürüz biz mārā vü KK

¹³⁹⁶ ġidā: ḥudā HH

¹³⁹⁷ bulardan: kamudan HH, KK

¹³⁹⁸ fevākih: kavākih HH

¹³⁹⁹ yād biliserler mih ü: yād bilürler beyn-i kih HH, yād bileler mi vāh kih KK

[27b KK]

40. Ki niçe vardur anlarda¹⁴⁰⁰ leṭāfet
Nice¹⁴⁰¹ lezzet nice¹⁴⁰² ṭa^c m u neẓāfet
41. Bulardan soñra¹⁴⁰³ ifṭār idüb esrār
Oluruz¹⁴⁰⁴ ḵān ḵayrān cümle yek-bār
42. Semā^c a girüb eylerüz¹⁴⁰⁵ şafālar
İderüz¹⁴⁰⁶ birbirümüze vefālar
43. Bu nev^c üzredürür aḥvāl¹⁴⁰⁷ bizde
Bu vechiledürür ef^c āl bizde
44. Bu ni^c metler bu biz ḵayrān içündür
Bu ḥürmetler bu biz¹⁴⁰⁸ sulṭān içündür
45. Şitālarda bizüz sulṭān-ı külḥan
Bize āteş¹⁴⁰⁹ olur ol demde¹⁴¹⁰ gülşen
46. Görinen cismümüz ṭağında dāğlar
Ḵızıl güldür ya lāle iy dil-āver¹⁴¹¹
47. Elifler her biri serv-i sehīdūr
^c Alī şekli semā-yı dil¹⁴¹² mehīdūr
48. Ḵaçan kim rāḥatiçün ḥ[~]āba¹⁴¹³ varsaḵ
Olur bālīn ü pister ṭaş u¹⁴¹⁴ ṭopraq
49. Bizi uyarmağa boynuz bir abdāl
Çalar hep ḵalkaruz ol demde fi'l-ḥāl

¹⁴⁰⁰ niçe vardur anlarda: olarda vardur nice HH, ulularda var niçe KK

¹⁴⁰¹ nice: niçe HH, KK

¹⁴⁰² nice: niçe HH, KK

¹⁴⁰³ soñra: - HH

¹⁴⁰⁴ oluruz: olunuz KK

¹⁴⁰⁵ eylerüz: iderüz MK

¹⁴⁰⁶ iderüz: ideriz KK

¹⁴⁰⁷ üzredürür aḥvāl: üzre var aḥvāl HH, üzredür aḥvel KK

¹⁴⁰⁸ bu biz: bize HH

¹⁴⁰⁹ āteş: āsān HH

¹⁴¹⁰ demde: yerde HH

¹⁴¹¹ bürāder: dil-āver MK, KK

¹⁴¹² dil: cān HH

¹⁴¹³ ḥ[~]āba: ḥāba HH, nevme KK

¹⁴¹⁴ u: - HH

50. O boynuzdur hemān şūra¹⁴¹⁵ işāret
Kıyāma gelmege oldur beşāret
51. Bizüz abdāl-ı Rūm u¹⁴¹⁶ lā 'ubāli
Bizümle kimsenüñ yok kı̇l u kı̇ali
52. Kālem dīvāneler¹⁴¹⁷ dīvānına yok
Belā vü derd olaruñ cānına yok
- [31b MK]
53. Namāz u rūze vü tesbīh ü tehlīl
Mükellef olanuñdur bunları bil
54. Müberrāyuz bu teklīfātđan biz
Mu'arrāyuz¹⁴¹⁸ bu taşnīfātđan biz
55. Bize mescīd ile put-ḥāne¹⁴¹⁹ birdür
Bize ma' mūr ile vīrāne birdür
56. Bize çün Ka' bedür Seyyid ocağı
Anuñçün götürürüz¹⁴²⁰ bu çerāğı
57. Bizüz Seyyid ocağınıñ yetimi
Bürehne pā vü ser 'abd-i selīmi
- [28a KK]
58. Anuñçün bu saķal u saç u¹⁴²¹ kaşı
Tırāş itdük bu yüzden oldu nāşī¹⁴²²
- [23a HH]
59. Şu nesne kim cihānda 'āriyetdür
Anı terk eylememek ma' siyetdür
60. Bu kıllar 'āriyetdür milk-i tende
Gider varısa 'aķluñ anı¹⁴²³ sen de
61. Mücellā ol yūri āyīne¹⁴²⁴-şūret
Ki senden görine yüz bī¹⁴²⁵-kudūret

¹⁴¹⁵ şūra: şavt HH

¹⁴¹⁶ u: - HH

¹⁴¹⁷ dīvāneler: dīvānlar KK

¹⁴¹⁸ mu'arrāyuz: muķarrāyuz HH

¹⁴¹⁹ put-ḥāne: mey-ḥāne HH

¹⁴²⁰ götürürüz: götürüz biz MK, götürüriz KK

¹⁴²¹ saķal u saç u: saķalı saç HH

¹⁴²² oldu nāşī. ola başı HH

¹⁴²³ anı: re 'yi HH

¹⁴²⁴ āyīne: āyna KK

[32a MK]

62. Nemed-püş ol çü āyine hemīşe
Ki dervīşe nemed-püşīst pīşe¹⁴²⁶
63. Anuñçün ğayrısın terk eyledük biz
Hevā-yı menzili¹⁴²⁷ merg eyledük biz
64. Cihāna gelmedin gelmiş geçindük
Çağāna çalmadın¹⁴²⁸ çalmış geçindük
65. Cihānda ölmedin¹⁴²⁹ ölmüş dirildük
Zamāna gelmedin gelmiş dirildük
66. Bizi iy H̱āce sen şanma diriyüz
Et ü qan ü süñük ü bir deriyüz
67. H̱aķuñ emridür iden bizi zinde
Yüriden cā-be-cā bu yer yüzinde
68. Vegerne¹⁴³⁰ bu ten-i ẖākūñ mecālī
Olur mıydı girüb ide¹⁴³¹ maķālī
69. H̱aķuñdur bu maķālāt u bu cünbiş
H̱aķuñdur cümle yirlerde olan iş
70. Bizi arada ālet itdi H̱ālīķ
Bu yüzden işler¹⁴³² işin añla bayıķ
71. Biz ol şāh-ı¹⁴³³ ebed āzādesiyüz
Şeh-i āzādenüñ şehzādesiyüz
72. Bizi iy H̱āce şanma bendeyüz biz
İbādet bendine efgendeyüz biz
- [28b KK]
73. Velī bir şāha yüz bende¹⁴³⁴ kim anuñ
Qulı ehl-i zemīn ü āsumānuñ

¹⁴²⁵ bī: biñ MK¹⁴²⁶ pīşe: bīşe MK¹⁴²⁷ menzili: menzil KK¹⁴²⁸ çalmadın: çalmadan KK¹⁴²⁹ ölmedin: ölmeden KK¹⁴³⁰ vegerne: vegerni HH¹⁴³¹ ide: ayıķ HH¹⁴³² işler: işlere KK¹⁴³³ şāh-ı: şāhuñ HH¹⁴³⁴ yüz bende: bendeyüz HH

74. Bizüm kulluğumuzdan ol ğanîdür
Ki her ten emrinüñ pîrâhenîdür
75. Ne cünbiş kim kıpar her şey¹⁴³⁵ özinden
‘İbâdetdür aña ma‘ nî yüzinden
76. ‘İbâdetdür bizüm her kârumuz bil
İtâ‘ atdür aña efkârumuz bil
77. Velâyet milkinüñ sulţânlarıyuz
Serây¹⁴³⁶-ı sırr-serîr-i¹⁴³⁷ cânlaruyuz
- [23b HH]
78. Muķîmiyüz maķâm-ı vaĥdetüñ biz
Nedîmiyüz ķadîm-i ĥazretüñ biz
79. Kıdemden eyleyüb bu keşreti terk
Yapışduķ ĥabl-ı ĥubb-ı vaĥdeti¹⁴³⁸ berk
80. Bu keşretten ezelden resteyüz¹⁴³⁹ biz
Kıdemden ĥabl-ı ĥubba besteyüz¹⁴⁴⁰ biz
81. Muĥibb-i Muşţafâ olub ‘Alî dost
Güzîn¹⁴⁴¹ itdük cihân içinde bir post
82. Hüseynile Ĥasan ‘âşıkларыuz
Olaruñ cânıla şâdıķларыuz
- [32b MK]
83. Şehîd-i Kerbelâ oldukları gün
Bize mâtem Yezîde¹⁴⁴² oldu düğün
84. İdüb her yıl önünde zâr u¹⁴⁴³ nevĥâ
Kılub tîĝıyla cismüm¹⁴⁴⁴ şerĥa şerĥa

¹⁴³⁵ şey: iş HH

¹⁴³⁶ serây: sürâr KK

¹⁴³⁷ sırr-serîr-i: serserî-büy HH

¹⁴³⁸ vaĥdete: vaĥdeti MK

¹⁴³⁹ resteyüz: desteyüz HH

¹⁴⁴⁰ besteyüz: pisteyüz HH

¹⁴⁴¹ güzîn: gözin HH, KK

¹⁴⁴² Yezîde: yerinde HH

¹⁴⁴³ u: - HH

¹⁴⁴⁴ cismüm: cismi HH, cismümi KK

[29a KK]

85. Olarçün¹⁴⁴⁵ eylerüz ħūnı¹⁴⁴⁶ revāne
Ki sen de itmemek eyle revāne¹⁴⁴⁷
86. Olaruñçün maḥabbet ḳanı senden
Ki¹⁴⁴⁸ aḳmaya maḥabbet ḳanı senden
87. Nice sevgüdür iy Ĥāce bu sevgü
Ki kesmezsın olarçün bir iki mū
88. O sā‘ atden o demden tā ḳıyāmet
Yezīde eylerüz her demde la‘ net
89. Ebū Müslim nacağı destümüzde
Ḥavāric boynıdur ol destümüzde
90. Keremler görmışüz şāh-ı nacaḳdan
Ki itmişdür bizi aṣl-ı ḫalaḳdan¹⁴⁴⁹
91. Bize server Muḥammed Muṣṭafādur
Bize rehber ‘ Aliyyü’l-Murtezādur¹⁴⁵⁰
92. Bu şedde vü çerağ ol¹⁴⁵¹ şāh Ḥüseynüñ
O sırr-ı şāh-ı merdān nūr-ı ‘ aynuñ¹⁴⁵²
93. Bu seccāde anuñ seccādesidür
Bu abdālān anuñ āzādesidür
94. Selām olsun müdām ol ḫānedāna
Ki olardur¹⁴⁵³ mūcib-i icād¹⁴⁵⁴-cihāna
95. Dürüd ez-cān-ı pākān bād her geh
Be-ervāḫ-ı imāmān-ı düvāzdeh

¹⁴⁴⁵ olarçün: olur çün KK¹⁴⁴⁶ ħūnı: ḫavlı HH¹⁴⁴⁷ eyle revāne: ebleh ü āne HH¹⁴⁴⁸ ki: kim HH¹⁴⁴⁹ ḫalaḳdan: ḫalefden HH¹⁴⁵⁰ ‘ Aliyyü’l-Murtezādur: ‘ Alī-i Murtezādur MK, KK¹⁴⁵¹ ol: o MK, KK¹⁴⁵² ‘ aynuñ: ‘ Alīnūñ HH¹⁴⁵³ olardur: olurlar HH¹⁴⁵⁴ icād: icādı HH

- [24a HH] 96. Biraz keşf eyledüm¹⁴⁵⁵ remz-i rumûzı
Saña iy Hâce dilden sâz u¹⁴⁵⁶ sözi
- [33a MK] 97. Seni olsun diyü esrâra vâkıf
Seni olsun diyü ebrâra ‘ârif
98. Deñizden¹⁴⁵⁷ kaçresin keşf itdüm ancağ¹⁴⁵⁸
Güneşden zerresin şerh itdüm¹⁴⁵⁹ ancağ
99. Bu deñlü keşf-i sır ‘âriflere bes¹⁴⁶⁰
Bu yolda nağd-i cân şâriflere¹⁴⁶¹ bes¹⁴⁶²
100. Diyüb Kırbân Bâbâ kodı yire ruğ
Gör imdi niçe¹⁴⁶³ virür Hâce pâsuğ
101. Nice virür aña şâfî cevâbı
İdüb aña dil ü cāndan hıtabı
- [29b KK] 102. İşidün güş-ı hüşile siz anı
Olasız tâ ki şehr-i ma‘ nî hânı¹⁴⁶⁴

157

Cevâb Dâden-i Hâce-i Cihân
Be¹⁴⁶⁵-Pîr-i Abdâlân-ı ‘Üryan

Çün¹⁴⁶⁶ Hâce-i Cihân ol hulaşa-ı devrân bu pîr-i Abdâlân¹⁴⁶⁷ Kırbân
Bâbâdan bu kadar kelâm-ı nâ-meşrû‘ı¹⁴⁶⁸ vü peyâm-ı nâ-maṭbû‘ı¹⁴⁶⁹ ve ke-
limât¹⁴⁷⁰ -ı kürf-âmîz ve harekât-ı fesâd-engîzi gördi ve işitdi görûn¹⁴⁷¹ ki ne

¹⁴⁵⁵ eyledüm: eyledük HH

¹⁴⁵⁶ u: - KK

¹⁴⁵⁷ deñizden: deñizde MK, bağrden HH

¹⁴⁵⁸ itdüm ancağ: itdük HH

¹⁴⁵⁹ itdüm: itdük HH

¹⁴⁶⁰ bes: pes HH

¹⁴⁶¹ şâriflere: şadıqlara HH, KK

¹⁴⁶² bes: pes HH

¹⁴⁶³ niçe: nice KK

¹⁴⁶⁴ bu beyt: - HH

¹⁴⁶⁵ be: - HH, KK

¹⁴⁶⁶ çün: - MK, çü KK

¹⁴⁶⁷ ol hulaşa-ı devrân bu pîr-i Abdâlân: - MK, KK

¹⁴⁶⁸ nâ-meşrû‘ı: nâ-meşrû‘ HH, KK

¹⁴⁶⁹ nâ-maṭbû‘ı: nâ-maṭbû‘ HH, KK

¹⁴⁷⁰ kelimât: mermüzât HH

¹⁴⁷¹ fesâd-engîzi gördi ve işitdi görûn: fesâd-engîz işitdi gör HH, fesâd-engîz gördi ve işitdi görûn KK

iş itdi hemān sâ' at dehān-ı melāḥat-bārān¹⁴⁷² açub zebān-ı feṣāḥat birle¹⁴⁷³ ayıtdı iy¹⁴⁷⁴ pîr-i kerîh¹⁴⁷⁵-şüret ve iy¹⁴⁷⁶ esîr-i nefis¹⁴⁷⁷-i bed-sîret iy lâyıḳ-ı 'iḳāb-ı caḥîm viy mustahıḳḳ-i azāb-ı elîm¹⁴⁷⁸ Âdem-i nebî 'aleyhi's-selām cennetden 'üryān çıḳdı diyüb biz daḥı¹⁴⁷⁹ 'üryān yürürüz dirsiz¹⁴⁸⁰ ve ol berg-i sebz yidi ḥayrān oldu biz daḥı berg-i sebz yirüz¹⁴⁸¹ ḥayrān gezerüz dirsiz 'abeş söylersiz zîrā¹⁴⁸² Âdem 'aleyhi's-selām¹⁴⁸³ cennetden ol cihetden 'üryān çıḳdı ki vesvese-i şeyṭāna 'aleyhi'l-lā'ne¹⁴⁸⁴ Ḥavvā Ana diline¹⁴⁸⁵ uyub şecere¹⁴⁸⁶-i gendümden bir dāne yidi anuñ elinden Ḥaḳḳ celle ve 'alā¹⁴⁸⁷ ḥod zinhār [33b MK] anı¹⁴⁸⁸ iṭfār itmeñ diyü nehy itmişidi¹⁴⁸⁹ ol emri şıduḡı ecilden Ḥaḳḳ Te'ālā celle ve 'alā daḥı anuñ¹⁴⁹⁰ arḳasından cennet ḥullelerini alub anı 'üryān kılub¹⁴⁹¹ cennetden çıkarub dünyāya bıraḳdı¹⁴⁹² çün [24b HH] Âdem ol dem ki maḳām¹⁴⁹³-ı a' lādan maḳām¹⁴⁹⁴-ı esfele düşdi. Hemān-dem cümle-i melā'ike-i semāvāta velvele¹⁴⁹⁵ düşdi ve arazinde olan cemî'-i ehl-i cinne ḡulḡule¹⁴⁹⁶ vāḳı' oldu ki Âdem ḥazret-i 'izzete bu ḳadar aḳreb iken eb'ad olub fūrḳate düşdi diyü melûl ve maḥzûn¹⁴⁹⁷ oldılar ammā ḥikmet-i bârî bunuñ üzerine cārîdür yine [30a KK] ḥikmetin ancaḳ¹⁴⁹⁸ kendü bilür diyüb kārlarına meşḡul oldılar¹⁴⁹⁹ çün Âdem

¹⁴⁷² melāḥat-bārān: melāḥat MK, KK

¹⁴⁷³ feṣāḥat birle: feṣāḥatla HH

¹⁴⁷⁴ iy: - HH

¹⁴⁷⁵ kerîh: bid'at HH

¹⁴⁷⁶ ve iy: viy MK

¹⁴⁷⁷ nefis: - HH

¹⁴⁷⁸ iy lâyıḳ-ı 'iḳāb-ı caḥîm viy mustahıḳḳ-i azāb-ı elîm: senüñ bugün bu tarîḳ-ı şeyṭāniden çıkub rāḥ-ı raḥmāniye girmeyicek olursan yarın lâyıḳ-ı 'iḳāb-ı caḥîm ve mustahıḳḳ-i azāb-ı elîm olursun HH

¹⁴⁷⁹ biz daḥı: - MK, KK

¹⁴⁸⁰ yürürüz dirsiz: yürürsüz MK, yürürüz dirsiz KK

¹⁴⁸¹ ve ol berg-i sebz yidi ḥayrān oldu biz daḥı berg-i sebz yirüz: - HH

¹⁴⁸² ḥayrān gezerüz dirsiz 'abeş söylersiz zîrā: ḥayrān olub gezersiz ḡalaṭ idersiz HH, ḥayrān gezerüz dirsiz 'abeş söylersiz zîrā KK

¹⁴⁸³ 'aleyhi's-selām: - MK, KK

¹⁴⁸⁴ 'aleyhi'l-lā'ne: 'aleyhi'l-lā'net HH

¹⁴⁸⁵ diline: dilinden MK, KK

¹⁴⁸⁶ şecere: şecer MK, KK

¹⁴⁸⁷ celle ve 'alā: subḥāne ve te'ālā HH

¹⁴⁸⁸ ḥod zinhār anı: ḥod anı zinhār HH, ḥoz zinhār anı KK

¹⁴⁸⁹ itmişidi: eylemişdi HH

¹⁴⁹⁰ Ḥaḳḳ Te'ālā celle ve 'alā daḥı anuñ: Allāḥ Te'ālā MK, KK

¹⁴⁹¹ anı 'üryān kılub: 'üryān kılub MK, 'üryān kılub anı HH

¹⁴⁹² bıraḳdı: indürdi HH

¹⁴⁹³ maḳām: bār-gāḥ HH

¹⁴⁹⁴ maḳām: bu pāy-gāḥ HH

¹⁴⁹⁵ velvele: ḡulḡule HH

¹⁴⁹⁶ arazinde olan cemî'-i ehl-i cinne ḡulḡule: cemî'-i arazinde olan cinne velvele HH

¹⁴⁹⁷ fūrḳate düşdi diyü melûl ve maḥzûn: diger-gün-ḥāl HH, fūrḳate düşdi çü melûl ve maḥzûn KK

¹⁴⁹⁸ ancaḳ: - HH

ol dem¹⁵⁰⁰ ki āsumāndan zemīne düşdi¹⁵⁰¹ bir zamān bī-hod yatdı āhirü'l-emr¹⁵⁰² gözin açub kendüzin¹⁵⁰³ üryān gördi āh ü efġān¹⁵⁰⁴ idüb giryān oldı ve¹⁵⁰⁵ Ḥāzret-i Zü'l-celālden istiḥyā eyleyüb fi'l-hāl yerinden¹⁵⁰⁶ tırdı ve¹⁵⁰⁷ 'avretin setr itmek istedi bir nesne bulamadı¹⁵⁰⁸ ki anuñla setr-i 'avret ide.¹⁵⁰⁹ 'Āķıbet¹⁵¹⁰ diledi ki evrāk-ı eşcārdan¹⁵¹¹ bir varāk alub setr-i 'avret eyleye hiç bir şecer aña varāk¹⁵¹² virmedi bu Ḥāķķuñ emrin şımışdur¹⁵¹³ diyü bu kez¹⁵¹⁴ Ādem müteġayyır olub müteḥayyır kaldı¹⁵¹⁵ şecere¹⁵¹⁶-i encİR be-emr-i taķdİR¹⁵¹⁷ Ādemüñ bu ḥayretin ve bu¹⁵¹⁸ ġayretin göricek özi köyündi teraḥḥum idüb bir varāk virdi Ādem hemān-dem ol varākı alub 'avretin setr eyledi. Ḥāķ Te'ālā daḥı ol eyilik içün encİR ağacın yakmaġı¹⁵¹⁹ nehy eyledi. [34a MK] Pes iy pİR-i sefİh ol varāk senüñ tennüreñe¹⁵²⁰ nice şebİh¹⁵²¹ olur. Yā senüñ gibi kerİh Ādem mertebesin mi bulur¹⁵²².

Beyt

[Mef 'ū lü / Fā 'i lā tün / Mef 'ū lü / Fā 'i lā tün]

Ol dem ki āteş ile tennüre olsa¹⁵²³ pür-tāb
Tennüre eyleyeydi tennüreñile¹⁵²⁴ per-tāb

159

Ādem nebİ 'aleyhi's-selām ol berg-i tİNİ¹⁵²⁵ alub 'avretin¹⁵²⁶ setr idüb¹⁵²⁷ çūş u¹⁵²⁸ ḥurūş eyleyüb¹⁵²⁹ iki yüz yıl tamām rüz u¹⁵³⁰ şeb ber-devām rüy-i

¹⁴⁹⁹ meşġul oldılar: mürāca'at itdiler HH

¹⁵⁰⁰ ol dem: - KK

¹⁵⁰¹ düşdi: indi HH

¹⁵⁰² āhirü'l-emr: āḥir MK, KK

¹⁵⁰³ kendüzin: özin HH

¹⁵⁰⁴ ü efġān: fiġān HH

¹⁵⁰⁵ ve: - MK, KK

¹⁵⁰⁶ yerinden: - MK, KK

¹⁵⁰⁷ ve: - MK, KK

¹⁵⁰⁸ bulamadı: bulmadı HH, KK

¹⁵⁰⁹ setr-i 'avret ide: setr ideydi HH

¹⁵¹⁰ 'āķıbet: āḥirü'l-emr HH

¹⁵¹¹ evrāk-ı eşcārdan: evrāk-ı şecer-i eşcārdan HH

¹⁵¹² şecer aña varāk: şecere aña MK, şecer aña yaprak KK

¹⁵¹³ şımışdur: şıdı HH, şımışdı KK

¹⁵¹⁴ bu kez: bu kerre HH, buġur KK

¹⁵¹⁵ müteġayyır olub müteḥayyır kaldı: müteḥayyır olub müteġayyır kaldı HH

¹⁵¹⁶ şecere: şecer HH, KK

¹⁵¹⁷ encİR be-emr-i taķdİR: encİRden HH

¹⁵¹⁸ bu: - KK

¹⁵¹⁹ yakmaġı: yakmaġa MK, HH

¹⁵²⁰ tennüreñe: tennüruña HH

¹⁵²¹ şebİh: teşbİh HH

¹⁵²² yā senüñ gibi kerİh Ādem mertebesin mi bulur: - HH

¹⁵²³ olsa: olısar HH

¹⁵²⁴ tennüre eyleyeydi tennüreñile: ekāsini ideydi tenüñile HH

zemîni¹⁵³¹ geşt itdi ve hây u hüy¹⁵³² [25a HH] enîni¹⁵³³ âsumâna gitdi ve berg-i sebz iftâr¹⁵³⁴ idüb hayrân ve¹⁵³⁵ zâr u ser-gerdân ve dil-fikâr gezüb ağladı ve¹⁵³⁶ istiğfâr idüb her dem nâr-ı nedâmetle yüregın dağladı ve ol Ğaffâr-ı Çalabdan mağfîret taleb eyledi¹⁵³⁷ ol ‘âşî kullarınun ‘özüñ kabûl idici ve günâhın¹⁵³⁸ bağışlayıcı ve ‘aybın setr eyleyici¹⁵³⁹ pâdişâhlar pâdişâhı ve ol cemî‘-i maḥlûkātuñ İlâhı¹⁵⁴⁰ Âdemün bu vechile nâlişin ve bu nev‘ ile sūzişin ve eyledügi eksüklige nedâmetin ve kendüzine itdügi melâmetin göricek merḥamet idüb eyledügi eksiklükden¹⁵⁴¹ geçüb mağfîret itdi ve arḳasına ḥil‘at-ı kerâmet geyürüb¹⁵⁴² başına tâc-ı sa‘âdet geçürdi ve altına seccâde-i ḥilâfet döşeyüb¹⁵⁴³ eline ‘alem-i siyâdet virdi ve biline kemer-i ibâdet kuşadub¹⁵⁴⁴ diline kelime-i şehâdet bağışladı ve diline¹⁵⁴⁵ deryâ-yı ma‘rifet¹⁵⁴⁶ aḳıdub alnına ‘alâmet-i selâmet yazdı [34b MK] ve maḳbûl idüb bâr-gâh-ı mu‘allâsında muḳbil¹⁵⁴⁷ ḳul idindi ḥattâ feleklerde¹⁵⁴⁸ ba‘zı melekler¹⁵⁴⁹ reşk itdi. Siz iy pîr-i ‘âşî viy¹⁵⁵⁰ ğariḳ-ı baḥr-ı me‘âşî anuñ evvelki ḥâline nazar¹⁵⁵¹ idüb nefsünüzi bâṭıl ḥayâlâta i‘tibâr idüb ‘üryân ü bî-‘âr¹⁵⁵² yürürsüz ol¹⁵⁵³ berg-i sebz¹⁵⁵⁴ yidi diyüb siz daḥı

¹⁵²⁵ tîni: tîn HH

¹⁵²⁶ ‘avretin: ‘avretini MK

¹⁵²⁷ idüb: eyledi ve HH

¹⁵²⁸ u: - HH

¹⁵²⁹ eyleyüb: idüb HH

¹⁵³⁰ u: - HH, KK

¹⁵³¹ zemîni: zemîn HH

¹⁵³² ve hây u hüy: hây hüy HH

¹⁵³³ enîni: enîn HH

¹⁵³⁴ sebz iftâr: sebze iḳtâr HH

¹⁵³⁵ ve: - HH

¹⁵³⁶ ve: - HH

¹⁵³⁷ istiğfâr idüb her dem nâr-ı nedâmetle yüregın dağladı ve ol Ğaffâr-ı Çalabdan mağfîret taleb eyledi: ol Ğaffâr-ı Çalab’dan mağfîret taleb eyledi ve istiğfâr idüb [30b KK] her dem nâr-ı nedâmetle yüregın dağladı

¹⁵³⁸ günâhın: ‘işyânın HH

¹⁵³⁹ ve ‘aybın setr eyleyici: - HH

¹⁵⁴⁰ ve ol cemî‘-i maḥlûkātuñ İlâhı: - HH

¹⁵⁴¹ eksiklükden: eksükden HH

¹⁵⁴² geyürüb: geydürüb HH

¹⁵⁴³ döşeyüb: - HH

¹⁵⁴⁴ kuşadub: ḳavuşdurub HH

¹⁵⁴⁵ diline: göñlüne HH

¹⁵⁴⁶ ma‘rifet: mağfîret KK

¹⁵⁴⁷ bâr-gâh-ı mu‘allâsında muḳbil: yüce dergâhında maḳbûl HH

¹⁵⁴⁸ feleklerde: - MK, KK

¹⁵⁴⁹ melekler: melâ’ike MK, KK

¹⁵⁵⁰ viy: ve HH

¹⁵⁵¹ ḥâline nazar: ḥâlin i‘tibâr MK, KK

¹⁵⁵² ü bî-‘âr: - MK, KK

¹⁵⁵³ ol: ol ol KK

¹⁵⁵⁴ sebz: sebze HH

haşışe berg-i sebz¹⁵⁵⁵ diyüb yiyüb¹⁵⁵⁶ her ān kân¹⁵⁵⁷ hayrân gezersiz¹⁵⁵⁸ anuñ
hod hayreti¹⁵⁵⁹ furkat-i cennetden idi¹⁵⁶⁰ ve sizün hayretünüz hurkat-ı cin-
netdendür.¹⁵⁶¹

[Kıṭ‘a]

[Mef‘ū lū / Fā‘i lā tū / Me fā‘i lū / Fā‘i lūn]

1. Cinnet degül midür ki kişi ‘aqlı yār¹⁵⁶² iken
Bir nesne ekl idüb kıla kendüzini¹⁵⁶³ sefih
2. İnsān degüldür ol kişi kim hord u¹⁵⁶⁴ ḥ‘ābda
Hayvāna eyleye özünü rüz u¹⁵⁶⁵ şeb şebih
3. Leyl ü nehār yiyüb içüb¹⁵⁶⁶ gözleye yataḳ
Hayvān degül mi şüret-i insānda ol kerih

[25b HH, 31a KK]

4. Ber-müceb-i ḥadīş¹⁵⁶⁷ -i direm sırr-ı çār-pā
Anuñ gibi behime ki hayvān olur abih¹⁵⁶⁸

161

Nesr:¹⁵⁶⁹ Bir daḫı bu kim kaşuñuzu ve saḳaluñuzu yüzünüzden¹⁵⁷⁰ tırāş idüb
kendünüzi bī-dīnlikle ‘ālemde ve meyān-ı benī-ādemde fāş eylersiz¹⁵⁷¹ zīrā
hīç bir dīnde saḳal ve¹⁵⁷² kaş tırāş itmek ve dibinden kırkmaḳ¹⁵⁷³ yoḳdur. Ne
Ḥudā dimişdür ve¹⁵⁷⁴ ne bir¹⁵⁷⁵ peygamber itmişdür. [35a MK] Ve ne üm-

¹⁵⁵⁵ sebz: sebze HH

¹⁵⁵⁶ yiyüb: - HH

¹⁵⁵⁷ kân: - HH

¹⁵⁵⁸ gezersiz: gezersin MK, olursız HH

¹⁵⁵⁹ hayreti: hayret HH

¹⁵⁶⁰ cennetden idi: cennetdi HH

¹⁵⁶¹ hurkat-ı cinnetdendür: furkat-ı cinnetdür HH

¹⁵⁶² ‘aqlı yār: ‘aql-ı yār HH, KK

¹⁵⁶³ kendüzini: kendüzin MK

¹⁵⁶⁴ u: - HH

¹⁵⁶⁵ u: - MK, HH

¹⁵⁶⁶ Leyl ü nehār yiyüb içüb: peyveste yiye vü içe hem HH

¹⁵⁶⁷ ḥadīş: ḥavāyin HH

¹⁵⁶⁸ abih: aseḥ HH

¹⁵⁶⁹ nesr: - MK, KK

¹⁵⁷⁰ bu kim kaşuñuzu ve saḳaluñuzu yüzünüzden: saḳaluñuzu ve kaşuñuzu yüzden HH

¹⁵⁷¹ kendünüzi bī-dīnlikle ‘ālemde ve meyān-ı benī-ādemde fāş eylersiz: gözden ḥalḳ nefret
itdirüb siz daḫı ‘aşıḫla fāş olursız HH, kendünüzi bī-dīnlige ‘ālemde ve meyān-ı benī-
ādemde fāş eylersiz MK

¹⁵⁷² ve: - HH

¹⁵⁷³ kırkmaḳ: kırmaḳ HH

¹⁵⁷⁴ ne Ḥudā dimişdür ve: - MK, KK

¹⁵⁷⁵ bir: - HH

metine buyurmuşdur. Bir bî-dîn¹⁵⁷⁶ ihdâs eylemişdür siz ki bu dînsizlikden vâz gelmeyesiz bu gün haṭāya girüb haṭar-ı ‘azîme düşersiz ve yarın¹⁵⁷⁷ ‘azâb-ı elîme uğrarsız. Zîrâ yüzün şaḥîfesinde¹⁵⁷⁸ kaş ve saḳal huṭuṭ-ı zû’l-celâldür ve muḥassinât-ı cemâldür ve müzeyyinât-ı ricâldür ki Ḥabîb-i Ḥudâ-yı Lâ-yezâl liḥyetü’l-mer’i zînetün buyurmuşdur hem¹⁵⁷⁹ rûy-ı insân be-ḳavl-i¹⁵⁸⁰ Ḳur’ân-nâme-i İlâhîdür ve kaş ser-nâme-i şâhîdür ya’ nî berg-i tuḡra-i pâdişâhîdür anı¹⁵⁸¹ tırâş iden evbâsuñ başıñ tırâş eylerler ve ‘arşa-ı ‘araşâtta beyne’l-enbiyâ ve’l-evliyâ fażâḥat ve ḳabâḥat birle¹⁵⁸² fâş iderler.¹⁵⁸³ Nitekim dünyâ pâdişâhlarınuñ nâmesinden bir ḥarf¹⁵⁸⁴ tırâş idenüñ elin ḳalem gibi ḳat^c idüb dergâhdan¹⁵⁸⁵ redd eylerler ki¹⁵⁸⁶ varur şaḥn-ı¹⁵⁸⁷ ḳırtâs-ı zemînde ser-nigün olub dili yarılıb¹⁵⁸⁸ ḥûn-ı siyâḥ aḳıdub zâr u nâle ve âḥ u vâḥ¹⁵⁸⁹ idüb ḥâlî tebâḥ olub ol nice ser-gerdân ve giryân¹⁵⁹⁰ yürür ol ḥod¹⁵⁹¹ pâdişâḥlar pâdişâhıdur ve cemî’-i maḥlûḳātuñ¹⁵⁹² İlâhıdur anuñ nâmesinden ḥarf¹⁵⁹³ tırâş idenüñ ḥâlî var gör¹⁵⁹⁴ ḳıyâs eyle ki¹⁵⁹⁵ nolısardur dergâhdan¹⁵⁹⁶ merdûd olub¹⁵⁹⁷ şeytân gibi maṭrûd olub ebed maḳşûb bulmaz.¹⁵⁹⁸ [26a HH] Ne’ üzubi’l-lâhi min zalike

¹⁵⁷⁶ bî-dîn: kendüzini bilmez ve Tañrı peygamberi añlamaz kimse HH

¹⁵⁷⁷ bu dînsizlikden vâz gelmeyesiz bu gün haṭāya girüb haṭar-ı ‘azîme düşersiz ve yarın: bugün bu ma’şiyetden istiḡfâr idüb ‘avret itmeyesiz yarın ‘iḳâb-ı ‘azîme düşüb

¹⁵⁷⁸ yüzün şaḥîfesinde: şaḥîfe-i cemâlde HH

¹⁵⁷⁹ ḥabîb-i Ḥudâ-yı Lâ-yezâl liḥyetü’l-mer’i zînetün buyurmuşdur hem: - MK, KK

¹⁵⁸⁰ be-ḳavl-i: ḳabûl-ı HH

¹⁵⁸¹ ya’ nî berg-i tuḡra-i pâdişâhîdür anı: - HH, ya’ nî tuḡra-i pâdişâhîdür anı MK

¹⁵⁸² fażâḥat ve ḳabâḥat birle: feşâḥatle HH

¹⁵⁸³ iderler: iderlerler KK

¹⁵⁸⁴ ḥarf: - MK, KK

¹⁵⁸⁵ dergâhdan: dergâhdan MK

¹⁵⁸⁶ ki: - HH

¹⁵⁸⁷ şaḥn-ı: - HH

¹⁵⁸⁸ dili yarılıb: velî şaḳḳ olub HH

¹⁵⁸⁹ u vâḥ: - HH

¹⁵⁹⁰ ser-gerdân ve giryân: ser-nigün ve ser-gerdân HH

¹⁵⁹¹ ḥod: ḥoz KK

¹⁵⁹² maḥlûḳātuñ: maḥlûḳuñ HH, KK

¹⁵⁹³ ḥarf: ḥirâf KK

¹⁵⁹⁴ gör: - MK, HH

¹⁵⁹⁵ ki: - HH

¹⁵⁹⁶ dergâhdan: dergâh-ı ‘âlem-penâhdan HH

¹⁵⁹⁷ olub: düşüb MK, KK

¹⁵⁹⁸ olub ebed maḳşûb bulmaz: olur MK, KK

Kıt'a

[31b KK]

[Me fâ 'î lün / Me fâ 'î lün / Fe 'û lün]

1. Gözüñ 'ayn u saçuñ lâm ü femüñ mîm
Bular bu nâmede¹⁵⁹⁹ 'ilme 'alemdür¹⁶⁰⁰
2. Kaşuñ râsın saçuñ dâlin¹⁶⁰¹ ko yoksa
Huñut-ı redde müjgân kıl kalemdür

Nesr:¹⁶⁰² [35bMK] Bir dahı bu ki Âdeme secde idüb boynuzuñuz şûra nazîre eylersiz şeytân-ı haķîre uyub 'işyân-ı kebîre girersiz¹⁶⁰³ kâfirden¹⁶⁰⁴ beter ve Naşrâniden ebter olursiz zîrâ anlar dahı bunuñ gibi kirdârdan firâr eylerler ve bunuñ gibi kârdan bî-zâr olurlar.¹⁶⁰⁵

Naẓm

[Fâ 'î lâ tün / Fâ 'î lâ tün / Fâ 'î lün]

163

1. İtme iy dervîş fi'l-i nâ-pesend
Haķ katında tâ ola ķadrüñ bülend
2. Mü'mine lâyıķ degüldür iy kişi
İde kâfir işlemedügi işi
3. Şol fi'ilden kim ide kâfir hażer
Pes niçün itmeyesin iy bî-ķaber
4. Kıanı 'ârî ğayretüñ dînüñ kıanı
Ki idesin özüñi kâfirden deni¹⁶⁰⁶

Nesr:¹⁶⁰⁷ Bir dahı bu ki biz mükellef degülüz¹⁶⁰⁸ ve 'aķlıla müşerref degülüz. 'Aşık u¹⁶⁰⁹ dîvânelerüz ve¹⁶¹⁰ bisât-ı naţ'-ı zemînde şâh-mât idici ferzânelerüz¹⁶¹¹ ki bize ķalem yokdur dirsiz.¹⁶¹²

¹⁵⁹⁹ nâmede: nâmda HH, KK

¹⁶⁰⁰ 'ilme 'alemdür: 'ilm-i 'ameldür HH

¹⁶⁰¹ dâlin: hâlde HH

¹⁶⁰² nesr: - MK

¹⁶⁰³ şeytân-ı haķîre uyub 'işyân-ı kebîre girersiz: 'işyân-ı kebîre idüb şeytân-ı haķîre uyub MK, KK

¹⁶⁰⁴ kâfirden: kâfirden KK

¹⁶⁰⁵ firâr eylerler ve bunuñ gibi kârdan bî-zâr olurlar: bî-zârlar MK, KK

¹⁶⁰⁶ naẓm kelimesi ve manzume: - MK, KK

¹⁶⁰⁷ nesr: - MK, KK

¹⁶⁰⁸ degülüz: - HH

¹⁶⁰⁹ 'aşık u: - HH, 'aşık KK

¹⁶¹⁰ dîvânelerüz ve: dîvânlaruz HH

¹⁶¹¹ idici ferzânelerüz: ferzânlaruz HH

¹⁶¹² dirsiz: - MK

[Me fā ‘i lün / Me fā ‘i lün / Fe ‘ü lün]

Ki¹⁶¹⁴ biz¹⁶¹⁵ dīvāne vü ‘ aşık kalem-nīst

dırsız ve¹⁶¹⁶ bize namāz u rûze¹⁶¹⁷ nemûze gerek ve bize¹⁶¹⁸ beze olmaz di-yüb herze söylersiz ve biz ölmedin ölmüşüz zamāne gelmedin biz gelmişüz dırsız cemī‘-i¹⁶¹⁹ teklifâtıdan beri hemān bir et ü kan u deri olmuşuz dırsız.¹⁶²⁰ موتوا قبل ان تموتوا [Mūtū kable en temūtū]¹⁶²¹ mertebesin bulmuşuz dırsız.¹⁶²² Ölen¹⁶²³ kimse namāzı neyler ve niyāzı nicedür¹⁶²⁴ dırsız yalān söylersiz¹⁶²⁵ ve¹⁶²⁶ ğalaṭ beyān idersiz. Zīrā¹⁶²⁷ mükellefsiz ve ‘ aklıla müşerrefsiz diledüğünüz kārı idersiz [26b HH] ve istediğünüz diyārı görmege gidersiz ve her şehirde olan bāzārı der-yûze¹⁶²⁸ idüb şarāb u kebāb ve boza yiyüb içersiz nefsiñüz nafaḳātıçün¹⁶²⁹ keşf ü kerāmetler¹⁶³⁰ şatar ve mü‘mināne kelimāt söylersiz¹⁶³¹ ve muvaḥḥidāne evzā‘ gösterirsiniz¹⁶³² ve niçe sāde-dillerüñ ‘ ömürleri hırmenin hevāda bāda virüb yabāna atarsız ve size şadaḳāt idene¹⁶³³ muhmelāt sözler¹⁶³⁴ söylersiz dümbekîlerdür ḳanları¹⁶³⁵ ve hānumānları ḥalāldür dırsız vebāle girürsüz. Yidüğünüz ni‘mete küfrān [36a MK] ve ḥazrete tuġyān [32a KK] idersiz.¹⁶³⁶ Biz ma‘nide ‘ āḳil degülüz dīvāneyüz didüğünüz¹⁶³⁷ daḥı rāstdur. Zīrā ‘ āḳil olan kimesneler¹⁶³⁸ bunuñ gibi ḥareḳāt-ı nā-maṭbū‘a¹⁶³⁹ ve kelimāt-ı nā-meşrū‘a şürü‘ itmez ve ṭarīḳ-i Ḥaḳḳı ḳoyub ṭarīḳ-i bâṭıla gitmez.¹⁶⁴⁰

164

¹⁶¹³ mıṣra‘: - MK¹⁶¹⁴ ki: naṭ‘ ki HH¹⁶¹⁵ biz: bir KK¹⁶¹⁶ ve: - HH¹⁶¹⁷ rûze: rûz HH¹⁶¹⁸ bize: - HH¹⁶¹⁹ ölmüşüz zamāne gelmedin biz gelmişüz dırsız cemī‘-i: ölmüşüz MK, ölmüşüzdür KK¹⁶²⁰ olmuşuz dırsız: olmuşuzdur MK, KK¹⁶²¹ ölmeden önce ölünüz. (Yılmaz, age., s. 550)¹⁶²² Mūtū kable en temūtū mertebesin bulmuşuz dırsız: - MK, KK¹⁶²³ ölen: ölmüş olan HH, KK¹⁶²⁴ neyler ve niyāzı nicedür: yokdur HH¹⁶²⁵ söylersiz: söyler MK¹⁶²⁶ ve: - HH¹⁶²⁷ zīrā: - MK, KK¹⁶²⁸ der-yûze: dervāze HH¹⁶²⁹ nefsiñüz nafaḳātıçün: nefsiñüz nefsiñiyyetiçün HH, nafaḳasıçün MK¹⁶³⁰ kerāmetler: kerāmet HH, kerāmāt KK¹⁶³¹ söylersiz: idersiz HH¹⁶³² ve muvaḥḥidāne evzā‘ gösterirsiniz: - MK, KK¹⁶³³ hevāda bāda virüb yabana atarsız ve size şadaḳāt idene: - KK¹⁶³⁴ sözler: - MK, KK¹⁶³⁵ dümbekîlerdür ḳanları: dümbekîlerdür MK, dümbekîler dırsız ḳanları HH¹⁶³⁶ idersiz: ‘ arz idersiz HH, olursız KK¹⁶³⁷ biz ma‘nide ‘ āḳil degülüz dīvāneyüz didüğünüz: bir ma‘nide ‘ āḳil degülsiz dīvānelerüz didüğünüz MK, bu ma‘nide ‘ āḳil degülüz dīvānelerüz didüğünüz KK¹⁶³⁸ kimesneler: kimse MK, KK

[Fe 'i lā tūn / Me fā 'i lūn / Fe 'i lūn]

1. 'Ākıl olan kimesne ḥāṣā kim
Söyleye ol maḳāl-i nā-meṣrū'
2. Ger ola āṣkāre vū pinhān
Eylemez ol fi'āl-i nā-maṭbū'

Neṣr:¹⁶⁴² Bir daḥı budur ki¹⁶⁴³ Muḥammed-i Muṣṭafānuḥ¹⁶⁴⁴ ṣalāvātu'l-lāhi
'aleyhi ve selāmuḥū muḥibbi ve 'Aliyyü'l-Murtezānuḥ¹⁶⁴⁵ raḍıya'l-lāhu
'anhu keremu'l-lāhu vechehu¹⁶⁴⁶ muḥliṣi ve Ḥasan u¹⁶⁴⁷ Ḥüseynüḥ raḍıya'l-
lāhu 'anhumā¹⁶⁴⁸ ḳulıyuz ve¹⁶⁴⁹ ḳurbānıyuz diyüb her yıl bedenüñüzden
ḳan¹⁶⁵⁰ revān idüb 'arz-ı maḥabbet eylersiz ve her zamān 'arz-ı meveddet
gösterürsiz¹⁶⁵¹ 'abeṣ idersiz kej¹⁶⁵² yola gidersiz zırā Muḥammed-i
muṣṭafānuḥ 'aleyhi's-selām¹⁶⁵³ dostı olmaḡuñ 'alāmeti oldur ki¹⁶⁵⁴ beden-
den¹⁶⁵⁵ ḳan revān itmek degüldür.¹⁶⁵⁶ Belki her dem ve her ān¹⁶⁵⁷ yolında
cān revān idüb¹⁶⁵⁸ anuñ gibi çār-yār kibārını¹⁶⁵⁹ büzürg-vārī¹⁶⁶⁰ tütub cān u
dilden berāber sevesiz¹⁶⁶¹ bilā-ğaraḡ ve anlaruñ a' māli eylemege ivesiz bilā-
'ivaḡ¹⁶⁶² ve anlaruñ eşkāli gibi olub aḳvāline uyub ef'āline dürüşesiz ki an-

165

¹⁶³⁹ nā-maṭbū' a: nā-maṭbū' HH

¹⁶⁴⁰ itmez ve ṭarīḳ-i Ḥaḳḳ'ı ḳoyub ṭarīḳ-i bāṭıla gitmez: eylemez nāḡāḥ ḥaṭā itse yine tevbe
idüb anı ṣüyü' itmez HH

¹⁶⁴¹ kıt' a: - MK

¹⁶⁴² neṣr: - MK, KK

¹⁶⁴³ budur ki: bu kim MK, KK

¹⁶⁴⁴ Muṣṭafānuḥ: Muṣṭafā HH

¹⁶⁴⁵ 'Aliyyü'l-murtezānuḥ: 'Alī-i murtezānuḥ MK, KK

¹⁶⁴⁶ keremu'l-lāhu vechehu: - MK, KK

¹⁶⁴⁷ u: - HH

¹⁶⁴⁸ 'anhumā: 'anhu HH

¹⁶⁴⁹ ve: - HH

¹⁶⁵⁰ ḳan: - MK

¹⁶⁵¹ 'arz-ı maḥabbet eylersiz ve her zamān 'arz-ı meveddet gösterürsiz: maḥabbet nūrından
nefsüñüz 'arz-ı ḳurbān eylersiz HH

¹⁶⁵² kej: keç HH

¹⁶⁵³ muṣṭafānuḥ 'aleyhi's-selām: muṣṭafā ṣallā'l-lāhu 'aleyhi ve sellem HH

¹⁶⁵⁴ oldur ki: - HH

¹⁶⁵⁵ bedenden: - MK, KK

¹⁶⁵⁶ degüldür: neden MK, nedür KK

¹⁶⁵⁷ ve her ān: - MK, KK

¹⁶⁵⁸ idüb: itmekdür ve der-pāyınca bā-dil ü cān [27a HH] gitmekdür ve HH

¹⁶⁵⁹ kibārını: - MK, KK

¹⁶⁶⁰ büzürg-vārī: büzürg-vār HH, KK

¹⁶⁶¹ sevesiz: sevmekdür HH

¹⁶⁶² eylemege ivesiz bi-lā-'ivaḡ: gibi 'amel eylemekdür ve ivmekdür bilā-ğaraḡ HH

laruñ¹⁶⁶³ hışāline girişesiz¹⁶⁶⁴ ve aḥvāline irişesiz¹⁶⁶⁵ yoksa bu şüret-i nā-maṭbū^c la ve bu sîret-i nā-meşrū^c la¹⁶⁶⁶ [36b MK] Hudādan¹⁶⁶⁷ ḥavf eylemeyüb¹⁶⁶⁸ ve enbiyādan ḥayā itmeyüb anlaruñ gibi dünyā vü āḥîret sultānlaruñ maḥabbetleri da^c vāsın ve meveddetleri¹⁶⁶⁹ sevdāsın eylersiz. Siz ḳanden anlaruñ maḥabbetlerinden dem urmaḳ ḳanden sizde ḥoḳ anlardan ne [32b KK] eşer var ve ne ḥaber var. Ne şeklüñüz şekillerine beñzer ve ne fi^c lüñüz fi^c llerine beñzer ve ne ḳavlüñüz ḳavillerine beñzer.¹⁶⁷⁰ Anlar her gün ıslāḥ-ı meşāliḥ-i ḥalkda¹⁶⁷¹ ve her gice ‘ibādāt-ı Ḥālīḳda¹⁶⁷² ve her nefes nefes-i düşmenile mücādelede ve her dem hevā ‘askeriyle muḥārebede ve muḳātelede idiler.¹⁶⁷³

Meşnevî¹⁶⁷⁴

[Me fā ‘î lün / Me fā ‘î lün / Fe ‘û lün]

1. Olar eylerdi düşmen nefsile ceng
Firāḥ-ı ‘ālemi idüb aña teng
2. Yenerlerdi¹⁶⁷⁵ hevā cündini dāyım
Giçe ḳāyım olub gündüz de şāyım
3. Ḳaçan kim şaḣsalar şamsām-ı şavmı
Ḳırarlardı o yüzden niçe ḳavmı
4. Bu idi anlaruñ dünyāda kārı
İderlerdi olınca kār-zārı
5. Siz olduñuz bu düşmen nefsile dost
GüzİN idüb cihān içinde bir post

¹⁶⁶³ ef^c āline dūrüşesiz ki anlaruñ: ef^c ālinden dūrüşmekdür ve HH

¹⁶⁶⁴ girişesiz: dūrüşmekdür HH

¹⁶⁶⁵ irişesiz: irişmekdür HH

¹⁶⁶⁶ şüret-i nā-maṭbū^c la ve bu sîret-i nā-meşrū^c la: şekl-i mekrūhla ve bu ḳabīḥ vüçūhla MK, KK

¹⁶⁶⁷ Hudādan: Ḥuḏādan HH

¹⁶⁶⁸ eylemeyüb: itmeyüb HH

¹⁶⁶⁹ meveddetleri: meveddetler HH

¹⁶⁷⁰ siz ḳanden anlaruñ maḥabbetlerinden dem urmaḳ ḳanden sizde ḥoḳ anlardan ne eşer var ve ne ḥaber var. Ne şeklüñüz şekillerine beñzer ve ne fi^c lüñüz fi^c llerine beñzer ve ne ḳavlüñüz ḳavillerine beñzer: Siz ḳanden anlaruñ maḥabbetlerinden dem urmaḳ ḳanden sizde ḥod olanlardan ne eşer var ve ne ḥayr. Ve ne şeklüñüz şekillerine beñzer ve ne fi^c lüñüz fi^c llerine ve ne ḳavlüñüz ḳavüllerine MK, ne şeklüñüz ne beñzünüz ve ne fi^c lüñüz beñzer HH

¹⁶⁷¹ ḥalkda: müsîmînde HH

¹⁶⁷² ‘ibādāt-ı Ḥālīḳda: ‘ibādet-i Rabbü’l-‘ālemînde HH

¹⁶⁷³ muḳātelede idiler: muḳātelede ve MK, dāyım İblîsle muḥāşama iderler HH

¹⁶⁷⁴ meşnevî: nazım HH

¹⁶⁷⁵ yenerlerdi: başarlardı HH

6. Uyub nefse koyub anuñla cengi
Yürürsüz gāh sarhoş gāh bengi
7. Bulursız yilerek çün kelb¹⁶⁷⁶ lûtı
Olursız gāh zānī gāh Lûtī
8. Olub bu nefsile şeytān mürīdi
Şer işde başduñuz dīv-i merīdi

Neşr:¹⁶⁷⁷ [37a MK] Bir dağı bu kim biz¹⁶⁷⁸ şehzādelerüz ve āzādelerüz bende degüllerüz¹⁶⁷⁹ [27b HH] bendelik bendine efgende degüllerüz¹⁶⁸⁰ dirsiz. Herze söylersiz eyle idigüñüze xanı bürhānuñuz ve hüccetüñüz?¹⁶⁸¹ Gelüñ oda yaqmañuz cānuñuz.¹⁶⁸² Dünyāda Haqqun ‘ibādātından¹⁶⁸³ ferāgata izin ve hürriyete destür¹⁶⁸⁴ ne tefāsırde var ne¹⁶⁸⁵ eḥādīşde meger meczüb-ı şırf olasız mükellef olmayasız. Siz de ḥod¹⁶⁸⁶ cezebātdan¹⁶⁸⁷ ne eşer belürür ve ne haber. Bu cümleyile hem¹⁶⁸⁸ [33a KK] aydursız. Bizüm her işümüz Haqqā ‘ibādetdür ve her cünbişümüz tā‘atdür ve gāh olur ki biz Ḥudāyuz dirsiz¹⁶⁸⁹ kāfirden beter ve Naşrānīden ebter¹⁶⁹⁰ olursız. Qatle müsteḥāk ve iḥrāk-ı nāra lāyık olursız. Zīrā siz¹⁶⁹¹ bir işde ve bir cünbişde¹⁶⁹² degülsiz. Ne Ḥālīka ‘ibādet¹⁶⁹³ ve ne resūle iṭā‘at ve ne ḥalkā mutāba‘at idersiz ve ne kendü kāruñuza mürāca‘at¹⁶⁹⁴ eylersiz. Şöyle her dem¹⁶⁹⁵ berg-i sebz¹⁶⁹⁶ yiyüb kân hayrān olub hayvān gibi kūt¹⁶⁹⁷ -ı nefsiçün lût gözleyüb iz izleyüb āvāre vü¹⁶⁹⁸ ser-gerdān olub ac kelb gibi¹⁶⁹⁹ devān iklīm-be-iklīm¹⁷⁰⁰ şehr-

167

¹⁶⁷⁶ yilerek çün kelb: arayub seg-vār HH, çün yilerek KK

¹⁶⁷⁷ neşr: - MK, KK

¹⁶⁷⁸ biz: - MK, siz KK

¹⁶⁷⁹ āzādelerüz bende degüllerüz: - KK

¹⁶⁸⁰ efgende degüllerüz: efgendelerüz MK

¹⁶⁸¹ ve hüccetüñüz: - HH

¹⁶⁸² gelüñ oda yaqmañuz cānuñuz: - MK, KK

¹⁶⁸³ ‘ibādātından: ‘ibādetinden HH, KK

¹⁶⁸⁴ ferāgata izin ve hürriyete destür: ferāgat iden ve ḥarābāta dost HH

¹⁶⁸⁵ ne: ve ne HH

¹⁶⁸⁶ ḥod: ḥoz KK

¹⁶⁸⁷ cezebātdan: bātdan HH

¹⁶⁸⁸ bu cümleyile hem: böyle iken HH

¹⁶⁸⁹ ve gāh olur ki biz Ḥudāyuz dirsiz: - HH

¹⁶⁹⁰ kāfirden beter ve Naşrānīden ebter: kāfir MK, HH

¹⁶⁹¹ zīrā siz: - HH

¹⁶⁹² ve bir cünbişde: - MK

¹⁶⁹³ ‘ibādet: tā‘at MK, KK

¹⁶⁹⁴ mutāba‘at idersiz ve ne kendü kāruñuza mürāca‘at: mutāba‘atda ve ne kendüñüze mürāca‘atda

¹⁶⁹⁵ dem: ān HH

¹⁶⁹⁶ sebz: sebze HH

¹⁶⁹⁷ kūt: kudret HH

¹⁶⁹⁸ vü: - HH

be-şehir bāzār-be-bāzār ¹⁷⁰¹ hāne-be-hāne der-be-der zāviye-be-zāviye zevā'id-i ¹⁷⁰² rūzgār olub bī-ṭahāret ve murdār leyl ü nehār gezersiz ebedī cünüb idügünüz hālk bildüklerinden daḥı ¹⁷⁰³ sezersiz ammā nefis-i emmāre-ye bi't-tab' tābi'siz ve anuñ lezzāt-ı bī-şebātı ḥabāşetine ¹⁷⁰⁴ [37b MK] kāni'siz. Hiç bir milletden degülsiz ne dīnünüz var ve ne imānuñuz var ne ismiñüz ma' lümdur ve ne resmünüz ne ölüñüz peydādur ve ne diriñüz sezmezin ki imāna ¹⁷⁰⁵ gelesiz ¹⁷⁰⁶

Ḳıṭ'a

[Fā 'i lā tūn / Fā 'i lā tūn / Fā 'i lūn]

1. Kāfir imāna gelür gelmez ışıḳ
Ki anda vardur ḳābiliyet bunda yok
2. Bu recādan çıḳdı ol ḥavf içredür
Bunuñ üzre el-ḥaḳ anuñ faḫlı çok ¹⁷⁰⁷

168

Siz ¹⁷⁰⁸ abdāl degülsiz ṭorlaḳsız Ḥudāya ve Muştafāya 'āḳsız meşhūr-ı āfāḳsız ki lāyık-ı iḥrāḳsız. ¹⁷⁰⁹ Siz ḳanden abdāl olmaḳ ḳanden ve abdāllar içre ehl-i hāl olmaḳ ḳanden bārī [33b KK] size abdallığı beyān ideyin ve ḥarflerinüñ ¹⁷¹⁰ esrārından bir mikdār 'ıyān eyleyeyin. ¹⁷¹¹ Abdāl beş ḥarfdür. Abdallıḡuñ ma' nāsına zarfdur. ¹⁷¹² Ḥarf-i evvel ¹⁷¹³ elifdür. Allāha ¹⁷¹⁴ ülfete işāretdür ve ¹⁷¹⁵ ülfet muḥabbetdür. Ya' nī abdāl [28a HH] olan kimesne ¹⁷¹⁶ muḥabbetu'l-lāh ¹⁷¹⁷ ṭarīḳında elif gibi rāst-rev ve şābit-ḳadem ve şādık-dem ola ki tā ¹⁷¹⁸ ol minhācda ¹⁷¹⁹ ḳat' -ı menāzil idüb pāye-i mi' rāc bula. Ḥarf-i

¹⁶⁹⁹ ac kelb gibi: çün seg-i MK, KK

¹⁷⁰⁰ iḳlīm-be-iḳlīm: iḳlīm iḳlīm HH

¹⁷⁰¹ bāzār-be-bāzār: - MK, KK

¹⁷⁰² zevā'id-i: - HH

¹⁷⁰³ leyl ü nehār gezersiz ebedī cünüb idügünüz hālk bildüklerinden daḥı: ḡidersiz ve ḥalāyık sizi böyleyidüñüzi bildüklerin HH, leyl ü nehār gezersiz ebedī cünüb idügünüz hālk bildüklerin daḥı KK

¹⁷⁰⁴ lezzāt-ı bī-şebātı ḥabāşetine: ḥabāseti lezzāt-ı bī-şebātına HH

¹⁷⁰⁵ hiç bir milletden degülsiz ne dīnünüz var ve ne imānuñuz var ne ismiñüz ma' lümdur ve ne resmünüz ne ölüñüz peydādur ve ne diriñüz sezmezin ki imāna: - HH

¹⁷⁰⁶ gelesiz: - HH, gele birünüz KK

¹⁷⁰⁷ ḳıṭ'a kelimesi ve manzume: - HH

¹⁷⁰⁸ siz: - HH

¹⁷⁰⁹ Ḥudāya ve Muştafāya 'āḳsız meşhūr-ı āfāḳsız ki lāyık-ı iḥrāḳsız: ṭorlaḳlıḡla meşhūr-ı āfāḳsız HH

¹⁷¹⁰ ḥarflerinüñ: ḥurūfı MK, KK

¹⁷¹¹ eyleyeyin: ideyin HH

¹⁷¹² zarfdur: ḳatılmış zarfdur KK

¹⁷¹³ ḥarf-i evvel: el-ḥarfü'l-evvel HH

¹⁷¹⁴ Allāha: - MK, KK

¹⁷¹⁵ ve: - KK

¹⁷¹⁶ kimesne: kimse MK, KK

¹⁷¹⁷ muḥabbetu'l-lāh: muḥabbet HH

¹⁷¹⁸ ki tā: tā ki MK, KK

¹⁷¹⁹ minhācda: minhāca KK

şārī¹⁷²⁰ bādur. Bā¹⁷²¹ birre işaretdür. Birr eylikdür. Ya‘nī abdāl olan kimesne¹⁷²² kendi nefesine olsun gayrlar nefesine olsun¹⁷²³ eylik eyleye tā ki eyliğe yetişe ve dāreynde¹⁷²⁴ eyüler gürühına yetişe. Harf-i şālī¹⁷²⁵ dāldur. Dāl delālete işaretdür. Ya‘nī abdāl olan kimesne¹⁷²⁶ kendü nefsi olsun gayrlar nefsi olsun hayra delālet ide ki tā dünyādan āhirete sa‘ādetle gide.¹⁷²⁷ **Harf-i rābī**¹⁷²⁸ yine elifdür. Bu¹⁷²⁹ elif ilhāma [38a MK] işaretdür. Ya‘nī abdāl olan kimesne¹⁷³⁰ ilhām-ı¹⁷³¹ İlāhiye¹⁷³² müterakķib olup¹⁷³³ tā gönline ilhām-ı ilāhī gelmeyince bir işe ve bir cünbişe¹⁷³⁴ ikdām eylemeye ve tamām kılmaya.¹⁷³⁵ **Harf-i hāmis**¹⁷³⁶ lāmdur. Lām li‘l-lāha işaretdür. Ya‘nī abdāl olan kimesne¹⁷³⁷ her işi kim işleye Allāh için¹⁷³⁸ işleye. Allāh¹⁷³⁹ daķı anuñ her işin āsān ve her¹⁷⁴⁰ cünbişin bilā-hüsrān hayrıla tamām idüb anı bunda ve anda hümām¹⁷⁴¹ kılub bī-had in‘ām ide ve¹⁷⁴² ol daķı¹⁷⁴³ dem-i āhırde dünyādan āhirete imānla gide. İy pīr-i bī-ķaber işde¹⁷⁴⁴ ben saña abdālīķ tārīķından bir eşer gösterdüm diyüb H‘āce-i Cihān oğlı Netīce-i Cānla hemān-dem yerlerinden¹⁷⁴⁵ tırdılar hān-kāhdan taşra çıkub [34a KK] hālvethānelerine¹⁷⁴⁶ vardılar. Çün Kırbān Bābāyla Hayrān Dede şāķib-i hān-kāhdan¹⁷⁴⁷ bunuñ gibi mü‘mināne kelimāt¹⁷⁴⁸ işitdiler ve muvaķķidāne

169

¹⁷²⁰ şārī: el-ķarfū’s-şānī HH

¹⁷²¹ bā: - HH

¹⁷²² kimesne: kimse MK, KK

¹⁷²³ kendi nefesine olsun gayrlar nefesine olsun: kendi olsun MK, ve nefsi olsun gayrı olsun HH

¹⁷²⁴ tā ki eyliğe yetişe ve dāreynde: cemī‘-i fī‘linde HH

¹⁷²⁵ şārī: el-ķarfū’s-şālī HH

¹⁷²⁶ kimesne: kimse KK

¹⁷²⁷ kendü nefsi olsun gayrlar nefsi olsun hayra delālet ide ki tā dünyādan āhirete sa‘ādetle gide: delālet ide hayra kendü nefesine yā nefsi gayre MK, delālet ide hayr kendü nefesine şandūğın yā nefsi-i gayre şana KK

¹⁷²⁸ şārī: el-ķarfū’r-rābī HH

¹⁷²⁹ bu: - KK

¹⁷³⁰ kimesne: kimse KK

¹⁷³¹ ilhām-ı: aķkām-ı HH

¹⁷³² İlāhiye: İlāhiyyeye HH, İlāhiyye KK

¹⁷³³ olup: ola MK, KK

¹⁷³⁴ ve bir cünbişe: - HH

¹⁷³⁵ ve tamām kılmaya: - MK, KK

¹⁷³⁶ şārī: el-ķarfū’l-hāmis HH

¹⁷³⁷ kimesne: kimse KK

¹⁷³⁸ Allāh için: li‘l-lāh HH

¹⁷³⁹ Allāh: - HH

¹⁷⁴⁰ her: - HH

¹⁷⁴¹ bunda ve anda hümām: bunda ve anda hemān MK, derāyende tamām HH

¹⁷⁴² ve: - HH

¹⁷⁴³ daķı: - MK, KK

¹⁷⁴⁴ pīr-i bī-ķaber işde: pīr ķaberi işit HH, pīr-i bī-ķaber işte KK

¹⁷⁴⁵ hemān-dem yerlerinden: meķānlarından HH, hemān yerlerinden KK

¹⁷⁴⁶ hān-kāhdan taşra çıkub hālvethānelerine: hālvethānelerine HH

¹⁷⁴⁷ şāķib-i hān-kāhdan: H‘āce-i Cihānuñ HH

harekāt¹⁷⁴⁹ gördiler. Turumı bilürler¹⁷⁵⁰ hemān-sā^c at kaşd-ı rihlet¹⁷⁵¹ idüb yerlerinden¹⁷⁵² tırdılar. Çerağ ü şeddelerin derdiler.¹⁷⁵³ Hān-kāhdan taşra¹⁷⁵⁴ çıktılar. Beyābāna kadem koyub revāne oldılar gitdiler.¹⁷⁵⁵ Hāce-i Cihān daḥı¹⁷⁵⁶ oğlu [28b HH] Netice-i Cānıla yarındaşı şalāt-ı¹⁷⁵⁷ şubḥı edā idüb ve¹⁷⁵⁸ şükr-i Hudā eyleyüb du^c ā kıldılar daḥı¹⁷⁵⁹ seccādelerinden tırdılar. Hān-kāha geldiler¹⁷⁶⁰ gördiler. Rūm abdālları gitmişler. Yine meskenlerine geçüb [38b MK] sākin oldılar.¹⁷⁶¹ Birbiriyle kelimāta duḥūl idüb me^c āniye¹⁷⁶² meşgūl iken gördiler bir gürūh-ı enbūh gelür ġarīb vücuhi-le.¹⁷⁶³ [36a HH]

¹⁷⁴⁸ kelimāt: kelimātın HH

¹⁷⁴⁹ harekāt: harekātın HH

¹⁷⁵⁰ turumı bilürler: - HH

¹⁷⁵¹ kaşd-ı rihlet: rihlet kaşdın HH

¹⁷⁵² yerlerinden: - HH

¹⁷⁵³ çerağ ü şeddelerin derdiler: yaraqların görüb HH, çerağ ü şeddelerin dürdiler KK

¹⁷⁵⁴ taşra: - HH

¹⁷⁵⁵ gitdiler: - HH

¹⁷⁵⁶ daḥı: - MK, KK

¹⁷⁵⁷ cānıla yarındaşı şalāt-ı: Cāna şalāvāt-ı HH

¹⁷⁵⁸ ve: - HH

¹⁷⁵⁹ du^c ā kıldılar daḥı: - MK, KK

¹⁷⁶⁰ hān-kāha geldiler: rāha girdiler HH

¹⁷⁶¹ oldılar: olub MK, KK

¹⁷⁶² me^c āniye: ma^c nāya HH

¹⁷⁶³ ġarīb vücuhi-le: - HH

Ĥaydarîler gürûhı birbirine beñzetmişler vücûhı ya^c nî yüzleri yülük ve bıyıkları çün sülük sünüb çeñelerinden aşub¹⁷⁶⁴ kulağlarına ırmış ve bıyıkları nuñ¹⁷⁶⁵ öñ kılları çün kerevet kıvrılıb¹⁷⁶⁶ ağızlarına girmiş ve başlarında birer¹⁷⁶⁷ perçem ol dağı pür-ĥam¹⁷⁶⁸ ve güşlerinde birer ħalaydan¹⁷⁶⁹ mengüş ya^c nî ĥazret-i 'Alî¹⁷⁷⁰ bâbında her biri bende-i¹⁷⁷¹ ĥalka-be-güş ve gerdenlerinde ve billerinde¹⁷⁷² ve bileklerinde ve nefslerinde ve pâylarında birer Dimişķi demürden zencir ĥalka¹⁷⁷³ ya^c nî nefslerin¹⁷⁷⁴ zebün idüb ve ĥallerini diger-gün eyleyüb¹⁷⁷⁵ endâmlarını demür zencirle gösterürler¹⁷⁷⁶ ĥalka ve¹⁷⁷⁷ yanlarında asılı Dimişķiden birer zeng ĥarekât eyledükce¹⁷⁷⁸ birbirine olur âheng.¹⁷⁷⁹ Ve¹⁷⁸⁰ nemed ü 'abâ-püşlar ve düvâz-deh terk külehdârlar ve bâde-i şafâ-nüşlar¹⁷⁸¹ ammâ nigh-dârlar ve 'ayyâşlar ve 'ayyârlar¹⁷⁸² tabl u¹⁷⁸³ alemle ve ĥayl u ĥaşemle gülbank-i [34b KK] şalavâtıla ve âheng-i âlâtla¹⁷⁸⁴ ve âvâze-i tekbirâtla¹⁷⁸⁵ Ĥ'âce-i Cihân nuñ ĥân-kâhına müteveccih oldılar. Ĥ'âce-i Cihân¹⁷⁸⁶ dağı hemân¹⁷⁸⁷ turub ħarşu vardı. Bunları bu eşķâl-i ħaribe ile¹⁷⁸⁸ ve bu [39a MK] ef'âl-i 'acibe ile¹⁷⁸⁹ göricek ħab'ına hoş gelmedi. Ammâ neylesün şâhib-zâviyedür¹⁷⁹⁰ lutf u kerem yüzinden ħadem-

- ¹⁷⁶⁴ yüzleri yülük ve bıyıkları çün sülük sünüb çeñelerinden aşub: saçalları tırâş ve bıyıkları nâ-tırâş ucları HH
¹⁷⁶⁵ bıyıklarınınuñ: - HH
¹⁷⁶⁶ çün kerevet kıvrılıb: çün kerevit gibi kıvrılıb MK, - HH
¹⁷⁶⁷ birer: bir birer HH
¹⁷⁶⁸ pür-ĥam: bir cem HH
¹⁷⁶⁹ birer ħalaydan: Dimişķiden birer HH
¹⁷⁷⁰ ĥazret-i 'Alî: ĥazret MK, KK
¹⁷⁷¹ bende-i: - HH
¹⁷⁷² ve billerinde: - HH
¹⁷⁷³ birer Dimişķi demürden zencir ĥalka: demür zencirden birer ĥalka HH
¹⁷⁷⁴ nefslerin: nefslerini MK, KK
¹⁷⁷⁵ ve ĥallerini diger-gün eyleyüb: - MK, KK
¹⁷⁷⁶ gösterürler: gösterür MK, KK
¹⁷⁷⁷ ve: - HH
¹⁷⁷⁸ eyledükce: eyledüklerince MK, KK
¹⁷⁷⁹ âheng: âheng virür HH
¹⁷⁸⁰ ve: - MK, KK
¹⁷⁸¹ şafâ-nüşlar: şafâ-nüş MK
¹⁷⁸² ve 'ayyâşlar ve 'ayyârlar: - MK, KK
¹⁷⁸³ u: - HH
¹⁷⁸⁴ âheng-i âlâtla: âheng-i MK, - HH
¹⁷⁸⁵ tekbirâtla: tekbirle HH
¹⁷⁸⁶ Ĥ'âce-i Cihân: Ĥ'âce-i MK
¹⁷⁸⁷ hemân: - HH
¹⁷⁸⁸ ħaribe ile: ħaribile HH, KK
¹⁷⁸⁹ 'acibe ile: 'acibile HH, KK
¹⁷⁹⁰ zâviyedür: zâvidür HH

172 rence kılûn diyüb önlerine düşüb [36b HH] hân-kâha getürdi ve¹⁷⁹¹ mesken-
lerin gösterüb buyuruñ dervîşler didi. Anlar dañı miskînlik¹⁷⁹² idüb mesken-
lerine geçüb sâkin oldılar. H̱âce-i Cihân dañı hizmetkârlarına işâret eyledi
simât¹⁷⁹³ döşeyüb ni‘ met getürdiler. Çün ni‘ meti yediler Allâha¹⁷⁹⁴ hamd u
şenâ idüb şâhib-i hân-kâha du‘â eylediler andan soñra pîrân-ı¹⁷⁹⁵ pîş-
kademlerin yâd idüb rûhların şâd kıldılar. Ba‘d-ez-ân tablek ve dâyre elle-
rine¹⁷⁹⁶ alub rûsüm-ı kâdimleri üzre¹⁷⁹⁷ semâ‘ ve şafâ idüb cûş hurûş göste-
rüb¹⁷⁹⁸ deryâleyin hâmüş oldılar. H̱âce-i Cihân dañı¹⁷⁹⁹ başın kaldurub
ayıtdı. Hoş geldüñüz dervîşler ve kadem getürdüñüz dedeler¹⁸⁰⁰ ne diyârdan
gelürsiz ve ne tâyifedensiz ve size kim dirler ve pîrûñüz kim dirler ve
pîrûñüzün pîrine ne dirler.¹⁸⁰¹ Çün tâyife-i Haydariyân şâhib-i zâviyeden¹⁸⁰²
bunuñ gibi su‘âl işitdiler. Fi‘l-hâl ol gürühuñ müfredleri¹⁸⁰³ ya‘ nî pîrleri
altında oturan¹⁸⁰⁴ Hasan-ı Tirmidî dizi üzerine gelüb¹⁸⁰⁵ dehân açub
hemân¹⁸⁰⁶ ayıtdı. İy H̱âce biz diyâr-ı ‘Irâqdan gelürüz. Cümlemüz¹⁸⁰⁷
‘Irâkilerüz ve bu pîrümüz Bâbâ Hüseyin-i ‘Irâkî dirler ve bu¹⁸⁰⁸ pîrümüzün
pîrine Bâbâ¹⁸⁰⁹ Kemâl-i Firâkî aydurlar.¹⁸¹⁰ [39b MK] Pîrân-ı silk-i tarîkat
ve mîrân-ı milk-i haqîkatdururlar [35a KK] diyüb sâkit oldılar.¹⁸¹¹ Hemân-
dem Bâbâ Hüseyin-i ‘Irâkî girîbân-ı nemedden ve sükûndan¹⁸¹² başın kaldu-
rub¹⁸¹³ ve gözi yaşın akıdub hemân¹⁸¹⁴ dehân-i zerâfet¹⁸¹⁵ açub faşîh zebânî-
le ve rûşen beyânile¹⁸¹⁶ nazm idüb¹⁸¹⁷ ayıtdı.

¹⁷⁹¹ ve: - MK, KK

¹⁷⁹² miskînlik: meskenlik HH

¹⁷⁹³ simât: simât KK

¹⁷⁹⁴ Allâha: İlâha MK, KK

¹⁷⁹⁵ andan soñra pîrân-ı: ve pîr-i HH

¹⁷⁹⁶ tablek ve dâyre ellerine: ellerine dâyireler MK, KK

¹⁷⁹⁷ rûsüm-ı kâdimleri üzre: - HH

¹⁷⁹⁸ idüb cûş hurûş gösterüb: ve cûş u hurûş idüb

¹⁷⁹⁹ dañı: - HH

¹⁸⁰⁰ dedeler: - KK

¹⁸⁰¹ pîrûñüz kim dirler ve pîrûñüzün pîrine ne dirler: pîrûñüz kimdür ve pîrûñüz pîrine kim
dirler HH, pîrûñüz kimdür ve pîrûñüzün pîrine kim aydurlar KK

¹⁸⁰² şâhib-i zâviyeden: H̱âce-i Cihândan HH, şâhib-i zâviden KK

¹⁸⁰³ müfredleri: müfredi HH, KK

¹⁸⁰⁴ oturan: - KK

¹⁸⁰⁵ dizi üzerine gelüb: - MK, KK

¹⁸⁰⁶ dehân açub hemân: - HH, hemân açub dehân KK

¹⁸⁰⁷ cümlemüz: kamumuz HH

¹⁸⁰⁸ bu: - KK

¹⁸⁰⁹ Bâbâ: - MK

¹⁸¹⁰ aydurlar: dirler HH

¹⁸¹¹ sâkit oldılar: sâkit oldu MK, sâkin olıcağ HH

¹⁸¹² girîbân-ı nemedden ve sükûndan: - MK, KK

¹⁸¹³ kaldurub: kaldurdu HH

¹⁸¹⁴ hemân: - HH, KK

¹⁸¹⁵ dehân-i zerâfet: dehân MK, KK

¹⁸¹⁶ faşîh zebânile ve rûşen beyânile: zebân-ı letâfetle HH

Meşnevî

Der Hülâşa-i Sühan Ez-Zebân-ı Haydariyân-ı Kühen

[37a HH]

[Me fâ 'î lün / Me fâ 'î lün / Fe 'û lün]

1. İşit iy Hâce sen bizden sühanlar
Tecerrüdde bizüz¹⁸¹⁸ pîr-i kühenler
2. Tecerrüd milkinün mālīkleriüz¹⁸¹⁹
Teferrüd silkinün sālīkleriüz
3. Hākīkatde o pîr-i¹⁸²⁰ Haydarīler
Bizüz der-bār-gāh-ı hayy diriler
4. Geçürdük gerdene halka demürden¹⁸²¹
Ki ya' nî pişemüz her demde mürden¹⁸²²
5. Kulıyuz Haydaruñ bir boynı bağılu¹⁸²³
Muṭī'üz itse emri her ne dürlü¹⁸²⁴
6. Anuñçün komışuz fark üzre perçem
Ki nefse itmeyevüz başumuz ham
7. Bu perçem hem miyādīn-i cihānda
Nişāndur nefsi¹⁸²⁵ başan pehlüvānda
8. Bizüz bu nefsi¹⁸²⁶ başmış pehlüvānlar
Anuñçündür bu perçemler nişānlar
9. Geçürdük halka nefsiñ gerdene
Anı mecbūr idüb koduğ enīne

173

¹⁸¹⁷ idüb: - KK

¹⁸¹⁸ tecerrüdde bizüz: tecerrüd-i pîrüz HH

¹⁸¹⁹ mālīkleriüz: sālīkleriüz MK

¹⁸²⁰ pîr-i: pîr ü HH, pîrī KK

¹⁸²¹ demürden: dehrden HH

¹⁸²² demde mürden: dem demürden HH

¹⁸²³ Haydaruñ bir boynı bağılu: biz boynı bağılu MK, Haydaruñ boynı demürli HH

¹⁸²⁴ dürlü: dürli HH

¹⁸²⁵ nefsi: nefis HH

¹⁸²⁶ nefsi: nefis HH

- [40a MK]
10. Biz anı eyledük zencîr ile bend¹⁸²⁷
Ol eylerken cihānuñ ḥalkına bend¹⁸²⁸
11. Geçürdük ḥalka-i zencîr¹⁸²⁹ deste
Ola tā rūz [u] şeb peyveste beste
- [35b KK]
12. Ki¹⁸³⁰ uzanub degmeye nā-maḥreme ol
Ḥarāmî olmaya hem bekleye ḳol¹⁸³¹
13. Geçürdük ol sebebden gūşa mengūş
Ki degme bir sözi gūş itmeye gūş
14. Hem¹⁸³² olduḳ cān u dil idüb ḥurūşı¹⁸³³
‘ Alinūñ bende-i ḥalka-be-gūşı
15. Miyāna āhenin itdük kemer biz
Miyān-besteyüz olmazuz kem er biz
16. Geçürdük āhenin zencîr¹⁸³⁴ pāya
Ki gördük biz aña lāyık o pāye
17. Ki ya‘ nī gitmeye bātıl¹⁸³⁵ yola ol
Ṭarîḳ-i müstaḳīm içre ola ol
18. Bizüz meydān-ı ‘ ıṣṣuñ pehlüvānı
Ki başduḳ yaḥşî bu nefis-i yamanı
- [37b HH]
19. Çeküb zencîr-i zūrile biz anı
Ebed ḥabs itdük ol şîr-i jiyānı
20. Ne cānı var kim ide bize ḥamle
Nice itsün¹⁸³⁶ ki dönmişdür o nemle

¹⁸²⁷ eyledük zencîr ile bend: zencîrile kılduḳ bende HH

¹⁸²⁸ ol eylerken cihānuñ ḥalkına bend: ol eylerken cihānuñ ḥalkına pend MK, kıılır iken cihān ḥalkına bende HH

¹⁸²⁹ ḥalka-i zencîr: ḥalka vü zencîr HH

¹⁸³⁰ ki: - MK

¹⁸³¹ ḳol: yol HH

¹⁸³² hem: biz HH

¹⁸³³ ḥurūşı: fūrūşı HH

¹⁸³⁴ zencîr: zencîre HH

¹⁸³⁵ ki ya‘ nī gitmeye bātıl: daḥı gitmeye nā-meşrū‘ HH

¹⁸³⁶ itsün: eyler HH

21. Biz anı cu^c ile mūr itmişüzdür
Cihān içinde¹⁸³⁷ maḫhūr itmişüzdür
22. Bizüz el-ḥaḫ¹⁸³⁸ bedende rūḥ-perver
Degül miyüz cihān-ı cānda¹⁸³⁹ server
23. Tırāş itdük bu yüzden biz saḫalı
Saña şerḫ idelüm aña bu¹⁸⁴⁰ ḥāli
24. Ki yüzümüz bizüm¹⁸⁴¹ āyīne-veşdür
Ġubār olmamaḫ¹⁸⁴² ol yüz üzre ḥoşdur
25. Ġubār olursa āyīne yüzinde
Görünmez şad-hezārān yüz özinde
26. Kılur tīre gidüb anuñ şafası
Görünmez çehre-i cān Muştāfāsı
- [40b MK]
27. Gel imdi sil yüzüñ āyīnesinden
Ġubārı ġayrı tā kim ola rūşen
28. Görine her dü¹⁸⁴³ -^c ālem naḫşı anda
Biline bulna maḫşūd sende
- [36a KK]
29. Yüzüñ āyīne-i ġitī-nümādur
Özüñ İskender-i kişver-güşādur
30. Revā mıdur yüzüñ maḫcūb idesin¹⁸⁴⁴
Sikender olmadın özüñ gidesin
31. Yüzüñ göster münevver kıl cihānı
Ḥicābuñ bir kıl ancaḫ gider anı
32. Burūtı¹⁸⁴⁵ bu vecihden¹⁸⁴⁶ kesmedük biz
Ki Ḥaydar kesmemişdür anı hergiz

¹⁸³⁷ cihān içinde: ḥalāyık içre HH

¹⁸³⁸ el-ḥaḫ: ancaḫ HH

¹⁸³⁹ cihān-ı cānda: cihānda cānı HH, cihānı cānda KK

¹⁸⁴⁰ şerḫ idelüm aña bu: taḫrīr idem bir aña HH, şerḫ idelüm biz aña KK

¹⁸⁴¹ yüzümüz bizüm: yüzi dostuñ HH

¹⁸⁴² olmamaḫ: olmaḫ HH

¹⁸⁴³ dü: dem HH

¹⁸⁴⁴ idesin: idersin HH

¹⁸⁴⁵ burūtı: birūḫı HH

¹⁸⁴⁶ vecihden: vücūhuñ HH

33. Bizi hem cennet içre ol ğanī Rab
İder taḥkīk şāḥib-sebleler¹⁸⁴⁷ heb
34. Saḡallı kimse girmez anda taḥkīk
Dil ü cānile kıl bu söze taşdıḡ
35. Ki bu sözi ḡabīb-i Ḥazret-i Ḥaḡ
Dimişdür hiç şek yoḡdur muḡaḡḡaḡ
36. Anuñçün zeng aşduḡ yanumuza
Ki eyler ol ḡaber yārānumuza
37. Nitekim ḡac yolu üstürlerine
Daḡarlar zeng anuñçün her birine
38. Ki ayrılmaya birbiri özinden¹⁸⁴⁸
İrlmaya biri biri gözinden
39. Eger birisi ayrulursa nā-gāḡ
Bulurlar anı andan olub āḡāḡ
40. Bizüm de zāviye Ka‘be misāli
Olubdur fi’l-ḡaḡīḡa añla ḡāli¹⁸⁴⁹
41. Anuñ rāhunda¹⁸⁵⁰ rüz u¹⁸⁵¹ şeb revānuz
Hemān üstürlerüz kim¹⁸⁵² hem revānuz
42. Bizi ayırmayan bu zenglerdür
Ki biri birine āhenglerdür
43. Ğaraḡ bu zenglerden bir şadādur
Ki tenbīḡ içün ehline nidādur
44. Cemāl āyīnesin idüb¹⁸⁵³ mücellā
Görürüz gösterürüz¹⁸⁵⁴ nūr-ı eclā

[38a HH]

[41a MK]

[36b KK]

¹⁸⁴⁷ sebleler: ḡulleler MK¹⁸⁴⁸ özinden: izinden KK¹⁸⁴⁹ añla ḡāli: diñle ḡāli HH¹⁸⁵⁰ rāhunda: yolında MK, KK¹⁸⁵¹ u: - HH¹⁸⁵² kim: - HH, ki KK¹⁸⁵³ cemāl āyīnesin idüb: idüb āyīne-veş yüzi HH¹⁸⁵⁴ gösterürüz: gösterür biz MK

45. Çü hürşidüz¹⁸⁵⁵ semāvāt-ı dil üzre
Revân isek ne var âb u¹⁸⁵⁶ gil üzre
46. Ziyâ bizden bulur her zulmet-i ten
Şafâ bulur kamunuñ cânı bizden
47. Ki zîrâ Haydar-ı¹⁸⁵⁷ Kerrâr bizden
O şîr-i¹⁸⁵⁸ Hâk şeh-i ebrâr bizden
48. Olub râzî bize kıldı ‘ inâyet
Bu râh-ı râsta itdi hidâyet
49. Bize hâşıl olub keş ü kerâmât
Bu yolda eyledük kaç¹⁸⁵⁹ -ı maķâmât
50. İrişdük bâr-gâh-ı Muştâfâya
Girişdük bezm-gâh-ı¹⁸⁵⁹ cân-fezâya
51. Bize sâķî Hüseynile Hasandur
Bize râh Rûh-ı Kuds ü¹⁸⁶⁰ cām tendür
52. Hezârân cām her dem nûş iderüz¹⁸⁶¹
Çü deryâ-yı firāvân cûş iderüz¹⁸⁶²
53. Bizüz mest-i mey-i cām-ı İlâhî
Kılan ten cübbesin çāk idüb âhı
54. Cihânı âhumuz iħrāk eyler
Gözümüz yaşı istiğrāk eyler
55. Egerçi kılmađuķ yerde¹⁸⁶³ namâzı
Çıkarduķ göklere ammâ¹⁸⁶⁴ niyâzı

¹⁸⁵⁵ çü hürşidüz: güneş biz bu HH

¹⁸⁵⁶ u: - HH

¹⁸⁵⁷ Haydar-ı: Haydaruñ HH, Haydarî KK

¹⁸⁵⁸ şîr-i: şîr ü HH

¹⁸⁵⁹ bezm-gâh-ı: biz mekân-ı MK, HH

¹⁸⁶⁰ râh Rûh-ı Kuds ü: rûh râh-ı kuds HH

¹⁸⁶¹ ideriz: ider biz MK, ideriz KK

¹⁸⁶² ideriz: ider biz MK, ideriz KK

¹⁸⁶³ kılmađuķ yerde: yerde kılmađuķ HH, KK

¹⁸⁶⁴ ammâ: âhı HH

- [41b MK]
56. Niyāz u nāzdur dervīşe¹⁸⁶⁵ pīşe
Ki söz ü sāzdur¹⁸⁶⁶ dil-rīşe pīşe
- [38b HH]
57. Ki biz¹⁸⁶⁷ dervīş-i dil-rīşe ne hācet
Namāz u rūze vü¹⁸⁶⁸ vird ola ʿādet
- [37a KK]
58. Size ʿādet namāz u vird u¹⁸⁶⁹ rūze
Bize ʿādet el urmak sāz u söze
59. Egerçi dūzaḡ içün bizde ḡam var
Velī bizümiçün luṭf u kerem var
60. Hākuñ elṭāf-ı baḡrine kerān yok
Aña ḡarḡ olmaduḡ bir hīç¹⁸⁷⁰ cān yok
61. Anuñ қаşında қahrı baḡrı katre
Olur ol daḡı zındıḡāna dehre¹⁸⁷¹
62. Behiştı bizümiçün itdi ḡālıḡ
Hem itdi nūr-ı dīdārına¹⁸⁷² lāyıḡ
63. Anuñçün ḡavfdan çoḡdur¹⁸⁷³ recāmuz
Ki gösterdi bize luṭfın¹⁸⁷⁴ Ḥudāmuz
64. Bize dirseñ ḡomaḡ ḡavfı ne işdür
Recā ṭutmañ¹⁸⁷⁵ ki küstāḡāne işdür
65. Ṭarīḡ-i rāst mābeynidür¹⁸⁷⁶ el-ḡaḡ
Edeb terk eylemek isterseñüz¹⁸⁷⁷ ḡaḡ
66. Edeb Ḥāce bize¹⁸⁷⁸ terk-i edebdür
Bizi küstāḡ iden luṭf-i Çalabdur

¹⁸⁶⁵ nāzdur dervīşe: nāz dervīşe bu HH

¹⁸⁶⁶ söz ü sāzdur: sözi sāz HH

¹⁸⁶⁷ biz: - KK

¹⁸⁶⁸ vü: - HH

¹⁸⁶⁹ vird u: devr-i HH

¹⁸⁷⁰ olmaduḡ bir hīç: olmaduḡ hīç MK, olmamış hīç bir HH

¹⁸⁷¹ bu beyt: - MK, KK

¹⁸⁷² dīdārına: dīzārına HH, KK

¹⁸⁷³ ḡavfdan çoḡdur: çoḡdurur Ḥaḡdan HH

¹⁸⁷⁴ gösterdi bize luṭfın: gösterdi bize luṭfı MK, bize gösterür luṭfın HH

¹⁸⁷⁵ ṭutmañ: ṭutmaḡ HH

¹⁸⁷⁶ mābeynidür: mābeyndür HH

¹⁸⁷⁷ eylemek isterseñüz: isteriseñ güzer HH

¹⁸⁷⁸ edeb Ḥāce bize: idüb Ḥāceyi bize HH

67. Bize bu bezm-gāh-ı cān-fezāda
Şürāhī kıdd-i yār u nuṭṭ bāde
68. Hemīşe nuḳlumuz ḥod çeşm ü lebdür¹⁸⁷⁹
Bize hem-dem olan ʿālī nesebdür
69. Bu nevʿ a bezmümüz ḥod¹⁸⁸⁰ rüz u¹⁸⁸¹ şebdür
Yelālā vü tenānā¹⁸⁸² vü ṭarabdür
70. İderüz¹⁸⁸³ dehri pür-āvāzelerle¹⁸⁸⁴
Sürerüz¹⁸⁸⁵ ʿömri rüy-ı¹⁸⁸⁶ tāzelerle
71. Bu vechile cihānı geşt iderüz¹⁸⁸⁷
Gehī şahrā vü kūh u¹⁸⁸⁸ deşt iderüz¹⁸⁸⁹
72. Bu yüzlerden sürüb zevḳ ü¹⁸⁹⁰ şafālar
İderüz¹⁸⁹¹ birbirümüze vefālar
- [42a MK]
73. Ki yokdur bizde aşlā rızḳ için ḡam
Ki virür rızḳumuz Rezzāḳ¹⁸⁹² her dem
74. Budur iy Ḥāce rāh-ı Ḥaydarīlik
Hem oldur bār-gāh-ı ḥayy dirilik¹⁸⁹³
- [37b KK]
75. Velī biñde birin taḳrīr kıldum
Ki levḥ-i cānuña¹⁸⁹⁴ taḥrīr kıldum
76. Diyüb bu sözi Bābā Ḥaydarī pes
Sükūta vardı güyā pīr-i kerkes

¹⁸⁷⁹ ḥod çeşm ü lebdür: şuda çeşm olubdur HH, ḥoz çeşm ü lebdür KK
¹⁸⁸⁰ ḥod: ḥoz KK
¹⁸⁸¹ u: - HH
¹⁸⁸² yelālā vü tenānā: yelā vü teyinānā MK, nenetā vü yelālā HH
¹⁸⁸³ iderüz: ider biz MK, ideriz KK
¹⁸⁸⁴ dehri pür-āvāzelerle: dehre pervāzlarla HH, dehri pür-āvāzlarla KK
¹⁸⁸⁵ sürerüz: sürer biz MK, süreriz KK
¹⁸⁸⁶ rüy-ı: - KK
¹⁸⁸⁷ iderüz: ider biz MK, ideriz KK
¹⁸⁸⁸ u: - HH
¹⁸⁸⁹ iderüz: ider biz MK, ideriz KK
¹⁸⁹⁰ ü: - HH
¹⁸⁹¹ iderüz: ider biz MK, ideriz KK
¹⁸⁹² Rezzāḳ: āde HH
¹⁸⁹³ ḥayy dirilik: Ḥaydarīlik MK, HH
¹⁸⁹⁴ levḥ-i cānuña: cānuñ levḥine HH

77. İşit imdi aña řāfi cevābı
Nice virür idüb¹⁸⁹⁵ H̱āce ẖitābı

Cevāb Dāden-i H̱āce-i Cihān
Be-Sūḥanān¹⁸⁹⁶-ı Pīr-i Ḥaydariyān

180 Çün H̱āce-i Cihān¹⁸⁹⁷ Bābā Ḥüseyn-i ‘Irāqīden Ḥaydarīlik tarīķinden¹⁸⁹⁸ bu
ķadar kelimāt-ı lāf-āmīz işitdi ve bu ķadar¹⁸⁹⁹ ḥarekāt-ı güzāf-engīz¹⁹⁰⁰
gördi. Hemān-sā‘at dehān-ı melāḥat¹⁹⁰¹ aķub zebān-ı feřāḥat birle¹⁹⁰² ayıtdı.
İy pīr-i bī-ḥaber viy¹⁹⁰³ esīr-i nefis-i ḥile-ger aydursın ki mālīk-i milk-i tecer-
rüd ve sālīk-i silk-i teferrüdüz.¹⁹⁰⁴ Eyle degülsüz. Zīrā milk-i tecerrüdde¹⁹⁰⁵
mālīkiyyet ve silk-i teferrüdde¹⁹⁰⁶ sālīkiyyet oldur ki sālīkūñ gōñlinde ařlā
bir terre ķadar¹⁹⁰⁷ belki bir zerre ķadar dünyāya ve ehline ‘alāķası¹⁹⁰⁸ olma-
ya belki māsivā‘u‘l-lāh ammā maķşad-ı aķşası¹⁹⁰⁹ ve münyet¹⁹¹⁰-i a‘lā¹⁹¹¹
faķr u fāķası ola. Tā ki fenāfi‘l-lāha yetişüb beķā bi‘l-lāha yetişe.¹⁹¹² Se-
nūñle ḥod¹⁹¹³ bunca ḥayl u ḥaşem ve ṭabl u¹⁹¹⁴ ‘alem ve řafā vü ‘ıyř u¹⁹¹⁵
dem ve ķār u bār u ḥadem¹⁹¹⁶ saltanatdan [42b MK] ur¹⁹¹⁷ dem meskenetden
söyleme ol¹⁹¹⁸ ebsem. Zīrā bāzār-ı dünyāda ḥarīdār¹⁹¹⁹-ı fāķa degülsin¹⁹²⁰
giriřtār-ı ‘alāķasın¹⁹²¹

1895 idüb: edeb HH
1896 Sūḥanān: sūḥenhā HH
1897 Cihān: - HH
1898 tarīķinden: bābından HH
1899 bu ķadar: - HH
1900 güzāf-engīz: engīzi HH
1901 melāḥat: - MK, KK
1902 feřāḥat birle: feřāḥatla HH
1903 viy: ve iy HH
1904 teferrüdüz: teferrüdüz dırsız KK
1905 tecerrüdde: tecerrüde HH
1906 teferrüdde: teferrüde HH
1907 terre ķadar: nere ķaydı var HH, nerre ķaddere KK
1908 ‘alāķası: ‘alāķası ulařuķ KK
1909 aķşası: aķşa MK
1910 münyet: minnet HH
1911 a‘lā: a‘lā MK
1912 yetişe: bitişe KK
1913 ḥod: ḥoz KK
1914 u: - HH
1915 u: - HH
1916 u bār u ḥadem: bār ḥurrem HH
1917 ur: urur HH
1918 ol: - MK
1919 ḥarīdār: ḥırāyidār MK
1920 degülsin: degülsiz MK
1921 ‘alāķasın: ‘alāķasız MK

ꞐıꞐ' a

[Me fā 'ı lün / Me fā 'ı lün / Fe 'ü lün]

[38a KK]

1. Tecerrüd rāhın āsān şanma¹⁹²² dervīş
Ki bir süzen hicāb oldu Mesīha
2. Senüñ ħod¹⁹²³ bunca ħayl u¹⁹²⁴ bunca ħayme
Bileñce bunca eşkāl-i ħabīha
3. Yüri bu bābdan baĥş eyleme sen¹⁹²⁵
Saña didüm ben aĥbār-ı şaĥīha
4. İşitmedüñ mi da^c¹⁹²⁶ nefsüñ ħitābın
Ĥudādan Aĥmed-i¹⁹²⁷ vech-i melīha
5. Daĥı nice bunuñ mişli olubdur
Ki şek yokdur bu¹⁹²⁸ aĥvāl-i şarīha
6. Eger bu söze de meyl eylemezsen
Ebed sen ħābil olmazsın naşīha¹⁹²⁹

181

[39b HH] Neşr:¹⁹³⁰ ve aydursın ki¹⁹³¹ biz ol¹⁹³² pīr-i¹⁹³³ Ĥaydarīlerüz ki bun-
da ölülersevüz¹⁹³⁴ anda be-dergāh-ı ħayy dirilerüz. Ammā¹⁹³⁵ eyle degülsiz
zīrā¹⁹³⁶

¹⁹²² tecerrüd rāhın āsān şanma: reh-i tecrīd şanma sen iy HH

¹⁹²³ ħod: ħoz HH

¹⁹²⁴ u: - HH

¹⁹²⁵ eyleme sen: itme zinhār HH

¹⁹²⁶ da^c: daĥı HH

¹⁹²⁷ Aĥmed-i: Aĥmed u HH

¹⁹²⁸ yokdur bu: yok budur MK, yokdur budur KK

¹⁹²⁹ bu beyt: - MK, KK

¹⁹³⁰ neşr: - MK, KK

¹⁹³¹ ki: - KK

¹⁹³² ol: - HH

¹⁹³³ pīr-i: - MK

¹⁹³⁴ ölülersevüz: ölürsüz HH

¹⁹³⁵ ammā: - HH

¹⁹³⁶ zīrā: - HH

Rubā' iyye

[Fā 'i lā tūn / Fā 'i lā tūn / Fā 'i lā tūn / Fā 'i lūn]

Ölmedin bunda ölen olur be-bāb-ı Hayy diri¹⁹³⁷
Yoksa ölmek kande siz kande ya rāh-ı Haydarī
Bir ayağ üzre¹⁹³⁸ çizüb siz dāyire pergār tek¹⁹³⁹
Ser-nigūn ser-geşte āfākı¹⁹⁴⁰ gezersiz serseri

Neşr:¹⁹⁴¹ ve boynuñuza¹⁹⁴² demür¹⁹⁴³ zencār geçürüb Hazret-i Haydaruñ
bābında gerden-beste ve dil-şikeste esiriyüz¹⁹⁴⁴ dirsiz ammā eyle¹⁹⁴⁵ degül-
süz zīrā¹⁹⁴⁶

Rubā' iyye

[Fā 'i lā tūn / Fā 'i lā tūn / Fā 'i lā tūn / Fā 'i lūn]

182

[43a MK]

Āsitān-ı Hazret-i Haydarda gerden-beste kul
Ol kişidür kim ide cāndan anuñ emrin kabul
Tavk-ı gerdenden ġaraž¹⁹⁴⁷ pes tavk-ı emridür anuñ¹⁹⁴⁸
Tavk-ı āhen şanduñuz¹⁹⁴⁹ siz olduñuz anı hamul

Neşr:¹⁹⁵⁰ ve dahı¹⁹⁵¹ kulağūñuza demür halka¹⁹⁵² dağub bende-i halka-be-
güş-ı Hazret-i 'Aliyüz ve velāyet-i dilde veliyüz ve zulmet-i āb u¹⁹⁵³ gilde
nūr-ı celiyüz dirsiz ammā¹⁹⁵⁴ eyle degülsiz zīrā güş-ı hūşa pend¹⁹⁵⁵-i perhiz
halkasın dağmak gerek idi ki bende-i halka-be-güş-ı Hazret-i 'Alī olub
velāyet-i dilde veli ve¹⁹⁵⁶ zulmet-i [38b KK] āb u¹⁹⁵⁷ gilde nūr-ı celi olay-

¹⁹³⁷ be-bāb-ı Hayy diri: beyān-ı Haydarī HH

¹⁹³⁸ üzre: - KK

¹⁹³⁹ pergār tek: ber-kār tek MK, pergār-veş HH

¹⁹⁴⁰ āfākı: āfāk KK

¹⁹⁴¹ neşr: - MK, KK

¹⁹⁴² boynuñuza: yanuñuza HH

¹⁹⁴³ demür: demürden HH

¹⁹⁴⁴ ve dil-şikeste esiriyüz: esirüz HH

¹⁹⁴⁵ eyle: - HH

¹⁹⁴⁶ zīrā: - HH

¹⁹⁴⁷ ġaraž: 'arş HH

¹⁹⁴⁸ anuñ: senüñ HH

¹⁹⁴⁹ şanduñuz: ħanduñuz HH

¹⁹⁵⁰ neşr: - MK, KK

¹⁹⁵¹ dahı: - MK, KK

¹⁹⁵² halka: halkayı HH

¹⁹⁵³ u: - HH

¹⁹⁵⁴ ammā: - HH

¹⁹⁵⁵ pend: bend MK

¹⁹⁵⁶ ve: - HH

duñuz ammā siz ğalaṭ idüb¹⁹⁵⁸ beden kulağına ħalka-ı āhen musallaṭ eyle-
dūñüz bilmezligile

Rubā' iyye

[Fā 'i lā tūn / Fā 'i lā tūn / Fā 'i lā tūn / Fā 'i lūn]

Güş-ı hūṣa benddür¹⁹⁵⁹ mengüş bu mengüşı koñ
Bende-i ħalka-be-güş olursañuz bu güşı¹⁹⁶⁰ koñ
Böyle olmayınca¹⁹⁶¹ olmazsız velāyetde velī
Pendümi eyleñ qabül [ve] bu ħurüş u¹⁹⁶² cüşı koñ

Neşr:¹⁹⁶³ ve¹⁹⁶⁴ elūñüze demürden¹⁹⁶⁵ zencir bağlarsuz¹⁹⁶⁶ ki tā¹⁹⁶⁷ nā-
maḥreme uzanmaya¹⁹⁶⁸ ve İblisile¹⁹⁶⁹ el bir idüb ḥarāma uzanmaya¹⁹⁷⁰ ve
ayağıñuzı demür¹⁹⁷¹ zencir ile her dem bend-i girāna¹⁹⁷² çekersiz tā¹⁹⁷³ ki
[43b MK] nā-meşrū¹⁹⁷⁴ yola revāne olmayub ṭarīḳ-i müstaḳīm üzre şābit-
kaḍem ola dırsız.¹⁹⁷⁵ Ğalaṭ eylemişsüz zīrā destüñ bend-i 'uẓmāsı¹⁹⁷⁶ zencir-
i vera' dur ki diledügi¹⁹⁷⁷ 'ameli itmege qomaz¹⁹⁷⁸ ve pāyuñ kayd-ı küb-
rāsı¹⁹⁷⁹ zencir-i cū' dur ki isted [40a HH] ügi yolu¹⁹⁸⁰ gitmege qomaz. Yoksa
bu demürden¹⁹⁸¹ zencir nefsi-ḥile-sāzuñ¹⁹⁸² dest ü¹⁹⁸³ pāsın kayd idemez.

¹⁹⁵⁷ u: - HH

¹⁹⁵⁸ idüb: aydub MK itdūñüz HH

¹⁹⁵⁹ benddür: penddür HH

¹⁹⁶⁰ güşı: güş HH

¹⁹⁶¹ olmayınca: itmeyince HH

¹⁹⁶² u: - MK, KK

¹⁹⁶³ neşr: - KK

¹⁹⁶⁴ ve: - HH

¹⁹⁶⁵ demürden: demür HH

¹⁹⁶⁶ bağlarsuz: bağlarsız MK, geçürürsüz HH

¹⁹⁶⁷ tā: - MK, HH

¹⁹⁶⁸ uzanmaya: uzatmayasuz HH

¹⁹⁶⁹ İblisile: İblise HH

¹⁹⁷⁰ uzanmaya: uzatmaya MK, uzatmayasuz HH

¹⁹⁷¹ demür: demürden HH

¹⁹⁷² ile her dem bend-i girāna: - HH

¹⁹⁷³ tā: - HH, KK

¹⁹⁷⁴ nā-meşrū' : - MK

¹⁹⁷⁵ yola revāne olmayub ṭarīḳ-i müstaḳīm üzre şābit-kaḍem ola dırsız: yire varmayasuz HH

¹⁹⁷⁶ destüñ bend-i 'uẓmāsı: dostuñ pendı HH

¹⁹⁷⁷ diledügi: dildeki MK

¹⁹⁷⁸ itmege qomaz: qomaz MK, itmege qomaya HH

¹⁹⁷⁹ kayd-ı kübrāsı: kaydı HH

¹⁹⁸⁰ yolu: yola HH

¹⁹⁸¹ bu demürden: demür HH

¹⁹⁸² nefsi-ḥile-sāzuñ: nefsuñ HH

¹⁹⁸³ ü: - HH

Yine bu kayd içinde şeh-bâz¹⁹⁸⁴ gibi hevâsı selvâsın¹⁹⁸⁵ şayd eyler ve sizi zencîr-i hamâkâta kayd ider.¹⁹⁸⁶

Meşnevî¹⁹⁸⁷

[Me fâ ‘î lûn / Me fâ ‘î lûn / Fe ‘û lûn]

1. Yürün¹⁹⁸⁸ dervîşler bozuñ bu bendi
Niçe nefis ide size¹⁹⁸⁹ riş-ğandi
2. Demür zencîri¹⁹⁹⁰ bozuñ dest ü¹⁹⁹¹ pādan
Dağun yirine zencîr-i Hūdādan¹⁹⁹²
3. Ki zencîr-i Hūdā¹⁹⁹³ cū^c u¹⁹⁹⁴ vera^c dur
Ki ol zencîrden nefis olamaz hūr¹⁹⁹⁵
4. Demür zencîr nefsün dest ü¹⁹⁹⁶ pāsın
İderse bend¹⁹⁹⁷ alur¹⁹⁹⁸ yine hevâsın
5. Demür zencîre anlar kayd olmaz
Olar¹⁹⁹⁹ bu bende hergiz şayd olmaz²⁰⁰⁰

[39a KK]

Nesr²⁰⁰¹ ve aydursız kim²⁰⁰² ı ışk meydânının²⁰⁰³ pehlüvânı ve şevk cihânı-
nın²⁰⁰⁴ şāhib-kırānıyuz²⁰⁰⁵ ki zūr-ı bāzūyıla bu nefis-i şîr-i jiyānı zebūn idüb

¹⁹⁸⁴ şeh-bâz: šāhin-i šāhān HH
¹⁹⁸⁵ hevâsı selvâsın: hevâ-yı sevdâsın HH
¹⁹⁸⁶ ve sizi zencîr-i hamâkâta kayd ider: - HH
¹⁹⁸⁷ meşnevî: nazm HH
¹⁹⁸⁸ yürün: yûri HH
¹⁹⁸⁹ nefis ide size: nakş idesüz bu HH
¹⁹⁹⁰ zencîri: zencîr HH, KK
¹⁹⁹¹ ü: - HH
¹⁹⁹² Hūdādan: havādan HH
¹⁹⁹³ Hūdā: şadā HH
¹⁹⁹⁴ u: - HH
¹⁹⁹⁵ hūr: haberdür HH, hür KK
¹⁹⁹⁶ ü: - HH
¹⁹⁹⁷ bend: pend HH, KK
¹⁹⁹⁸ alur: olur MK, HH
¹⁹⁹⁹ olar: olur HH, KK
²⁰⁰⁰ HH nüshasında 4. beyt ile 5. beyt yer değiştirmiştir.
²⁰⁰¹ nesr: - KK
²⁰⁰² aydursız kim: aydursın ki HH, KK
²⁰⁰³ meydânının: meydânında HH
²⁰⁰⁴ cihânının: cihānuñ HH, KK
²⁰⁰⁵ kırānıyuz: kırānıyuz ve HH

mecālin²⁰⁰⁶ kıomayub hālin diger-gün eyleyüb çün mūr-ı maḫhūr ve hūr u²⁰⁰⁷ bī-zūr kılub hīç aña sened²⁰⁰⁸ kıomayub ḥabs-ı ebed²⁰⁰⁹ itmişüzdür²⁰¹⁰ ve ‘ālem-i cesedde nefsi-i ḥileñüzi²⁰¹¹ zır ü zeber ve rūh-ı ‘ışve-giri²⁰¹² perver idici²⁰¹³ [44a MK] server-i dil-āverler degül miyüz dirsüz. Eyle degülsüz yalan söylersüz²⁰¹⁴ zırā nefsi ol ‘ayyār u²⁰¹⁵ tarrār ve mekkār u seḥḥār²⁰¹⁶ degül midür²⁰¹⁷ ki sizüñ gibi bī-çāre ve²⁰¹⁸ āvāre anı zūr u²⁰¹⁹ zārile ya tığ-i efkārile alub kār-zārile zebün idüb²⁰²⁰ hālin diger-gün eyleyesiz²⁰²¹ ya mūr-ı maḫhūra döndüresiz.²⁰²² Ammā ‘ışḫ meydānında pehlüvān ve şevḫ cihānında şāḥib-kırān ve ‘ālem-i bedende rūḥ-perver ve²⁰²³ velāyet-i dilde dil-āver ol kimsedür²⁰²⁴ ki şir-i jiyān nefsi²⁰²⁵ ve pīl-i demān nefsi şimşir-i cū ile ve sehm-i seherle ve nize-i ‘aşa ile ve teber-i zıkr ile²⁰²⁶ müdām döge döge zebün idüb mecālini kıomayub²⁰²⁷ ve²⁰²⁸ hālin [40b HH] diger-gün eyleyüb künc-i cesedde ḥabs-i ebed²⁰²⁹ ide.²⁰³⁰

-
- 2006 mecālin: ve mecālini HH
2007 u: - HH
2008 sened: pereste HH
2009 ebed: ebedi HH
2010 itmişüzdür: itmişüz dirsüz HH
2011 nefsi-i ḥileñüzi: nefsi MK, KK
2012 rūh-ı ‘ışve-giri: rūḥı MK, KK
2013 perver idici: cüş-perver ve HH, hoş-perver idici KK
2014 yalan söylersüz: - HH
2015 u: - HH
2016 mekkār u seḥḥār: seḥḥār mekkār HH
2017 degül midür: degüldür HH, KK
2018 ve: - KK
2019 u: - HH
2020 ya tığ-i efkārile alub kār-zārile zebün idüb: zebün eyleye ya tığ-i efkārile alub rüz şeb kār- zārile mecālini kıomayub HH
2021 eyleyesiz: eyleye MK, HH
2022 döndüresiz: döndüre MK, HH
2023 ve: - HH
2024 kimsedür: kesdür HH
2025 nefsi: nefsi HH, KK
2026 ve pīl-i demān nefsi şimşir-i cū ile ve sehm-i seherle ve nize-i ‘aşa ile ve teber-i zıkr ile: şimşir-i cū ile ve pīl-i demān nefsi tır-i cū ile ve nize-i ‘aşa ile ve tır-i zıkr ile HH, ve pīl-i deḥān nefsi şimşir-i cū ile ve sehm-i seherle ve nize-i ‘aşa ile ve teber-i zıkrile KK
2027 mecālini kıomayub: - MK, KK
2028 ve: - HH
2029 eyleyüb künc-i cesedde ḥabs-i ebed: eyleye ya mūr-ı maḫhūra döndüre ammā ‘ışḫ meydānında pehlüvān ve şevḫ cihānında şāḥib-kırān ve ‘ālem-i bedende eyleyü maḥbūs-ı ḥabsden ḥabs HH
2030 ide: iderler MK

Meşnevî

[Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün]

[39b KK]

1. Enbiyâ vü evliyâ dervîşler
Nefs elinden gitdiler dil-rîşler
2. Cân çıkınca cismden ceng ü cidāl
İtdiler nefisile rûz u²⁰³¹ şeb ricāl
3. Dimediler biz anı itdük zebûn
Birbirinden de ‘b idüb ol cāhidûn
4. Siz nice bunca hevâlarla anı
Başmışuz dirsüz nişân sizden kıanı
5. Lîk görinür nişân sizden ki ol
Sizi²⁰³² başmış eylemiş merdân-ı gül
6. Zî²⁰³³-edebsüzlik hayâsızlık²⁰³⁴ ki siz
Nice söylersüz ki başduğ anı biz
7. Başar anlar anı dimezler velî
Kim budur üslûb²⁰³⁵ -ı de ‘b-i her velî

[44b MK] Neşr.²⁰³⁶ ve aydursuz²⁰³⁷ ki başumuz üzre perçem olmanuñ işâreti²⁰³⁸ oldur ki nefis-i emmârenüñ²⁰³⁹ emrine başumuz ham itmezüz²⁰⁴⁰ murâdınca olan yola gitmezüz.²⁰⁴¹ Ğalaṭ²⁰⁴² idersüz keş yola gidersüz.²⁰⁴³ Zîrâ perçem emrinden ğaraż başuñuz egmekdi. Namâz içinde secde-ğâh ü cân diliyle gitmekidi tarîḳ-i emr-i Allāha. Ammâ bilmezlikle ḳallâb nefsuñ [eline] virdüñüz ki²⁰⁴⁴ sizi perçemüñüzden keşân-be-keşân²⁰⁴⁵ şeh-r-be-şehr

²⁰³¹ u: - HH, KK

²⁰³² sizi: siz HH

²⁰³³ zî: zîre HH, zîrâ KK

²⁰³⁴ hayâsızlık: hayâsızlık MK, KK

²⁰³⁵ üslûb: uşlûb HH

²⁰³⁶ neşr: - KK

²⁰³⁷ aydursuz: aydursın KK

²⁰³⁸ olmanuñ işâreti: götürdügümüzüñ ‘ alâmeti daḥı HH, olanuñ işâreti KK

²⁰³⁹ nefis-i emmârenüñ: nefis MK, KK

²⁰⁴⁰ ham itmezüz: egmeyüb HH

²⁰⁴¹ gitmezüz: gitmeyüz HH

²⁰⁴² ğalaṭ: dirsiz ğalaṭ MK, KK

²⁰⁴³ keş yola gidersüz: - HH

²⁰⁴⁴ perçem emrinden ğaraż başuñuz egmekdi. Namâz içinde secde-ğâh ü cân diliyle gitmekidi tarîḳ-i emr-i Allāha. Ammâ bilmezlikle ḳallâb nefsuñ [eline] virdüñüz ki: nefis MK, KK

²⁰⁴⁵ keşân-be-keşân: keşân cihân cihân HH

bāzār-be-bāzār dükkān-be-dükkān der-be-der²⁰⁴⁶ gezdürüb ser-gerdān ü
nālān²⁰⁴⁷ ve muḥtāc-ı nān ve ac u²⁰⁴⁸ üryān ider.²⁰⁴⁹

Meşnevî

[Me fā ‘î lün / Me fā ‘î lün / Fe ‘û lün]

[41a HH]

1. Komañ şimden girü baş üzre perçem
İdüñ emr-i Hâk üzre başuñuz ḥam
2. Ki sizde nefsüñ[üz] ḳallāb[ı] ḳullāb
Bulub gezdürmesin sizi be-her bāb²⁰⁵⁰
3. Zēlī²⁰⁵¹ ü bī-kes ü maḳhūr u efḳar
Düşüb ‘izzetden olur ḡāyet aḥḳar
4. Hāḳuñ emrinden olanlar girizān
Olub muḥtāc bir nāna virür cān²⁰⁵²
5. Su’ālī terk idüñ aluñ cevābı
Ḳoñ elden bāb-ı Hāḳdan ḡayrı bābı
6. İdüñ dervīşler emre iṭā‘ at
Ḳıluñ ma‘būda rūz [u] şeb ‘ibādet²⁰⁵³
7. İde tā rızḳuñuz rezzāk-ı evfer
Olasuz çün²⁰⁵⁴ şeh-i bā-‘ izzet ü fer
8. Dü-‘ ālemde murādāne iresüz
Ki cennāt-ı na‘īme hem giresüz²⁰⁵⁵

187

Nesr:²⁰⁵⁶ Ve aydursuz²⁰⁵⁷ ki saḳalumuzı bu yüzden tırāş eyledüğümüz ve
bıyığumuzı nā-tırāş ḳoduğumuza işāret oldur ki²⁰⁵⁸ vüçhumuzı ehl-i cennet

²⁰⁴⁶ dükkān-be-dükkān der-be-der: - HH

²⁰⁴⁷ ü nālān: - HH

²⁰⁴⁸ u: - HH

²⁰⁴⁹ ider: ve nālān ü giryān iden ve bī-ḥānumān ḥ[ā]nda o olur HH

²⁰⁵⁰ gezdürmesin sizi be-her bāb: gezdürmiş sizi mihr-i tāb HH

²⁰⁵¹ HH nüshasında bu kelime “delīl” şeklinde yazılmıştır.

²⁰⁵² 3. ve 4. beyt: - MK, KK

²⁰⁵³ 6. beyt: - MK, KK

²⁰⁵⁴ çün: tā HH

²⁰⁵⁵ 8. beyt: - MK, KK

²⁰⁵⁶ Nesr: - KK

²⁰⁵⁷ aydursuz: aydursın KK

gürühi vücühına teşbîh eylerüz belki²⁰⁵⁹ gürüh-ı ehl-i cennetüz diyüb halk-ı
 ‘āleme tenbîh iderüz dirsüz.²⁰⁶⁰ Haṭāya girürsüz ma‘āş kesb idüb [40a KK]
 Hudāya ‘āş olursuz. Zira dünyāda benī²⁰⁶¹ Ādem vechini²⁰⁶² ehl-i cennet
 vechine²⁰⁶³ teşbîh idersüz. Ve özüñüzi halk arasında sefih kılsuz ve yü-
 zünñüzi Hālîk katında kerîh eylersüz.²⁰⁶⁴ Eger bu siz²⁰⁶⁵ itdügünüz teşebbüh
 eyü olaydı²⁰⁶⁶ enbiyā ‘aleyhimü’s-selām²⁰⁶⁷ ve evliyā raḥimehumu’l-lāh²⁰⁶⁸
 teşebbüh iderlerdi ve²⁰⁶⁹ Hālîk-ı ‘ālem daḥı dünyāda benī Ādem vücühını
 ehl-i [cennet] vücūhı gibi halk eylerdi.²⁰⁷⁰

Meşnevî²⁰⁷¹

[45a MK]

[Me fā ‘î lün / Me fā ‘î lün / Fe ‘û lün]

1. Bu şüretten geçün dervişler siz
 Tutuñ söz ki olasuz²⁰⁷² dervişler siz
2. Dilerseñüz ki olasuz ehl-i cennet
 Bu fi‘li koñ ki budur fi‘l-i cennet
3. Girün siz enbiyānuñ şüretine
 Ki olardan gayrısınuñ şüreti ne
4. Ki olardan gayrı şüret uğrısıdur
 Olaruñ şüreti Haḫḫ ṭoğrusıdur

[41b HH]

5. Resül-ı Haḫḫ ne şüretdeyse aña
 Gerek kim bulasuz cennetde²⁰⁷³ me’vā

²⁰⁵⁸ bu yüzden tırāş eyledüğümüz ve bıyığımızı nā-tırāş koduğumuza işaret oldur ki: tırāş
 ve bıyığımızı nā-tırāş kıldığımıza vechi bu yüzdendür ki HH

²⁰⁵⁹ ehl-i cennet gürühi vücühına teşbîh eylerüz belki: - MK, ehl-i cennet vücühına teşbîh
 eylerüz belki KK

²⁰⁶⁰ iderüz dirsüz: idersüz HH

²⁰⁶¹ benī: - MK, KK

²⁰⁶² vechini: vücühını HH

²⁰⁶³ vechine: vücühına HH

²⁰⁶⁴ ve özüñüzi halk arasında sefih kılsuz ve yüzünñüzi Hālîk katında kerîh eylersüz: - MK,
 KK

²⁰⁶⁵ siz: sîrete HH

²⁰⁶⁶ itdügünüz teşebbüh eyü olaydı: itdünüz teşbîh eyümişseydi HH

²⁰⁶⁷ ‘aleyhimü’s-selām: ‘aleyhi’s-selām HH

²⁰⁶⁸ raḥimehumu’l-lāh: raḥimehu’l-lāh HH

²⁰⁶⁹ teşebbüh iderlerdi ve: teşbîh eylerdi HH, teşbîh iderdi ve KK

²⁰⁷⁰ dünyāda benī Ādem vücühını ehl-i [cennet] vücūhı gibi halk eylerdi: ol vechile halk
 eyleyeydi MK, KK

²⁰⁷¹ meşnevî: Der-Ḥulāşa-ı Süḥan Ez-Zebān-ı Ḥāce-i Cihān HH

²⁰⁷² söz ki olasuz: siz gülesüz HH

²⁰⁷³ cennetde: cennet-i HH

6. Kim²⁰⁷⁴ oldur cümle şüretlerden aḥsen
Aña yüz döndürüñ siz cân u dilden
7. Hem olmaz andan aḥsen yüz muḥakḳak
O şüret içre olanı sever²⁰⁷⁵ Ḥaḳḳ
8. O şüretten eyü şüret olaydı
Anuñkiden eyü sîret olaydı
9. Yürürdi Muştafâ ol şüretile
Olurdı pür-şafâ ol sîretile
10. Aña ‘ümmetseñüz girüñ o şekle
Anuñ tek siz de girüñ şürbe ekle
11. Yüzüñüz döndürüñüz şüretine
Özüñüz döndürüñüz sîretine
12. Ki tâ şâyeste-i dergâh olasuz
Anuñ yanında ‘izzetler bulasuz
- [40b KK]
13. Anuñçün virdi Ḥaḳḳ işbu²⁰⁷⁶ saḳalı
Ki dünyâda müzeyyendür cemâli
14. Siz anı giderürsez yüzüñüzden
Ḥaḳa²⁰⁷⁷ ‘âşî olursız özüñüzden²⁰⁷⁸
15. Kırub anı²⁰⁷⁹ olursuz zişt-şüret
Firengî şüret olursuz ḥaḳîḳat
- [45b MK]
16. Ne vechi var bu vechile müselmân
Firengî şüret içinde vire cân
17. Koya bu²⁰⁸⁰ vechile yarın yine ol
Resûl u Ḥaḳḳ ḳatında²⁰⁸¹ ola maḥzûl

²⁰⁷⁴ kim: ki KK

²⁰⁷⁵ sever: şuver KK

²⁰⁷⁶ işbu: saç HH

²⁰⁷⁷ Ḥaḳa: maḳâmı HH

²⁰⁷⁸ özüñüzden: o yüzden HH

²⁰⁷⁹ kırub anı: ḳarardub âb HH

²⁰⁸⁰ bu: ol KK

²⁰⁸¹ Resûl u Ḥaḳḳ ḳatında: kıyâmet ‘arşasında HH

18. Ki zîrā böyle buyurdi peyem-ber²⁰⁸²
Bu gün kim neyse yarın eyle²⁰⁸³ kıpar

19. Yüzini enbiyâ vü evliyâ hem
Görüb i' rāz iderler²⁰⁸⁴ cümle ol dem

20. Buyura Hakk kime döndürdise yüz
Anuñla bile haşr olsun²⁰⁸⁵ budur söz

قال النبي عليه السلام من تشبه قوما فهو منهم

[Kāle'n-Nebiyu 'aleyhi's-selām men teşebbehe [bi]kavmin fe huve min-hum]²⁰⁸⁶

21. Dağı dervişler siz Haydariçün
O şîr- i Hakk dilîr-i şaf-deriçün

22. Didüñüz²⁰⁸⁷ kesmemişdür seble²⁰⁸⁸ hergiz
Burûti bu²⁰⁸⁹ vecihden kesmezüz biz

[42a HH]

23. Bilüñ taḥkîk kesmişdür²⁰⁹⁰ ol anı
Çü bilmezsüz ne söylersüz yalanı

Neşr:²⁰⁹¹ Ve aydursuz²⁰⁹² ki yanumuza zeng aşduğumuzun sebebi²⁰⁹³ oldur ki şadâsı yârâna haber vaşl-ı cānâna virür ki²⁰⁹⁴ bir yire cem^c olub birbürümüzle ten ü terâne idüb âvâzede²⁰⁹⁵ âheng iderüz ve reh-vâr ceres-dâr olub²⁰⁹⁶ birbürümüzden cüdâ düşmeyüb hem-hevâ olub²⁰⁹⁷ beriyye-i hicâz²⁰⁹⁸ üştürleri gibi hem²⁰⁹⁹ -âvâz u ser-firâz revâne²¹⁰⁰ olub ve ḡandân²¹⁰¹

²⁰⁸² peyam-ber: peygamber HH

²⁰⁸³ eyle: öyle HH

²⁰⁸⁴ iderler: ideler MK, KK

²⁰⁸⁵ bile haşr olsun: haşr ola bile MK

²⁰⁸⁶ “bir kavme benzeyen kimse, onlardan olur” (Yılmaz, age., s.535) Bu hadis: - MK, KK

²⁰⁸⁷ didüñüz: d[i]d[i] HH

²⁰⁸⁸ seble: şeyle HH

²⁰⁸⁹ burûti bu: buyurdi mı HH

²⁰⁹⁰ taḥkîk kesmişdür: muḥakkaḳ kesmemişdür HH

²⁰⁹¹ neşr: - MK, KK

²⁰⁹² aydursuz: aydursın KK

²⁰⁹³ aşduğumuzun sebebi: aşduğumuza sebeb HH

²⁰⁹⁴ yârâna haber vaşl-ı cānâna virür ki: yârenümüze haber virür ve eşer gösterür HH

²⁰⁹⁵ birbürümüzle ten ü terâne idüb âvâzede: vişal-i cānâne yādına tene ve terâne idüb muḥarrik-i zeng idüb âvâzemüze HH

²⁰⁹⁶ reh-vâr u ceres-dâr olub: reh-vâr ceres-dâr olub MK, hevâ-yı cerese uyub HH

²⁰⁹⁷ hem-hevâ olub: - MK, KK

²⁰⁹⁸ hicâz: cemâz HH

²⁰⁹⁹ hem: - MK

hân-kâha varub Hâlıkâ²¹⁰² nâz u niyâz ve süz u güdâz²¹⁰³ [41a KK] ‘arz ey-
lerüz dirsüz ğalaṭ eylersüz ve nefsi üzerüñüze²¹⁰⁴ musallaṭ idersüz²¹⁰⁵ ke
yola gidersüz. Zîrâ zengden murâd dehendür ve²¹⁰⁶ dehenden maḳşûd²¹⁰⁷
bâddur ve²¹⁰⁸ bâddan ğaraṣ hevâ vü²¹⁰⁹ şadâdur. Siz anı bengile demürden
[46a MK] zengile ten u terâne²¹¹⁰ şanub yabâna gitdünüz ve ṭarîḳ-i şek ü
gümâna düşüb yitdünüz bilmezsüz ki özüñüze nitdünüz²¹¹¹ ve²¹¹² hevâ vü
şadâdan maḳşûd güft u şünüddur²¹¹³ ki her vücûda ḥaber-i ma‘bûdı virüb
maḳşûda yetiştürüb ve ol el-âyetü²¹¹⁴: ونفخت فيه من روحي [ve nefaḫtü fihi
min rûḫî]²¹¹⁵ emr-i eşeridür ki ceres dehen-i âdemîden peydâ olub meydân-ı
‘âleme şûr u ğavġâ ve miyân-ı benî-âdeme²¹¹⁶ aşüb u sevdâ biraġub her bi-
rini ‘aşîḳ u²¹¹⁷ şeydâ kılub hân-kâh-ı cihâna cem‘ idüb İlâh-ı cism ü²¹¹⁸ câna
namâz u niyâz ve süz u²¹¹⁹ güdâz itdürür ve cânib-i cenâb-ı cânâna giden²¹²⁰
yola gitdürür ki²¹²¹ ol hevâ-yı aḥadîdür²¹²² ve şadâ-yı şamedîdür²¹²³ ki
cemî‘-i maḥlûḳât ve dükeli mevcûdât anuñla zinde eger gökde ve eger²¹²⁴
yiryüzinde.

- ²¹⁰⁰ revâne: - HH
²¹⁰¹ ve ḥandân: - MK, KK
²¹⁰² Hâlıkâ: İlâha MK, KK
²¹⁰³ süz u güdâz: güdâzuñuza HH
²¹⁰⁴ ‘arz eylerüz dirsüz ğalaṭ eylersüz ve nefsi üzerüñüze: - HH
²¹⁰⁵ idersüz: idüb HH
²¹⁰⁶ ve: - MK, KK
²¹⁰⁷ maḳşûd: murâd HH
²¹⁰⁸ ve: - MK, KK
²¹⁰⁹ hevâ vü: hevâdur HH
²¹¹⁰ ten u terâne: terâne vü ten HH
²¹¹¹ ve ṭarîḳ-i şek ü gümâna düşüb yitdünüz bilmezsüz ki özüñüze nitdünüz: ve ṭarîḳ-i şek ü
gümâna gitdünüz ammâ bilmezsüz özüñüze nitdünüz HH, - KK
²¹¹² ve: - HH
²¹¹³ güft-gu u şünüddur: güft u şünüdür MK, güft u şünüddur KK
²¹¹⁴ ḥaber-i ma‘bûdı virüb maḳşûda yetiştürüb ve ol el-âyetü: andan ḥaber-i ma‘bûd alub
maḳşûd ḥâsıl eyler ki HH
²¹¹⁵ Onu (insan şekline getirip) ruhumdan üflediğimde ... (Kur’an-ı Kerîm Hicr: 15/29),
Onu şekillendirip içine de ruhumdan üflediğim zaman... (Sâd: 38/72). Kur’an-ı Kerîm
ve Yüce Meali, (Hzl. Elmalılı Hamdi Yazır/ Sadeleştiren: Arif Pamuk). Pamuk Yayın-
cılık, İstanbul ?, s. 264, s. 458.
²¹¹⁶ âdeme: âdem KK
²¹¹⁷ ‘aşîḳ u: - HH, ‘aşîḳ KK
²¹¹⁸ ü: - HH
²¹¹⁹ niyâz ve süz u: niyâza süz HH
²¹²⁰ cânib-i cenâb-ı cânâna giden: cânib-i kevnî HH
²¹²¹ gitdürür ki: gönderür HH
²¹²² aḥadîdür: üḫrîdür HH
²¹²³ şamedîdür: hem-demîdür HH
²¹²⁴ cemî‘-i maḥlûḳât ve dükeli mevcûdât anuñla zinde eger gökde ve eger: cem‘-i gö[k]de
anuñla zindedür eger gökde ve ger HH

Meşnevî²¹²⁵

[Me fâ ‘î lûn / Me fâ ‘î lûn / Fe ‘û lûn]

[42b HH]

1. Hevâdan ğayrî²¹²⁶ ‘ âlemde ne vardur
Şadâdan ğayrî âdemde ne vardur
2. Başuñdur zeng ağzuñdur dühânı
Dehân içre dilüñ anuñ²¹²⁷ zübânı
3. Beşükde pür²¹²⁸-şadâyıla ceres-vâr
Dil ü cânuñda anuñla hevâ-dâr²¹²⁹
4. Dehânuñ gūyiyâ gūyâ²¹³⁰ ceresdür
Şadâsından ğaraž anuñ nefesdür
5. Nefesden de ğaraž bu²¹³¹ güft u²¹³² gūdur
Bu feryād u fiğân u hây u²¹³³ hūdur
6. Hevâ şanma ‘ abeş sen bu hevâyı
Bu āh u²¹³⁴ bu enin ü bu nevâyı

[46b MK, 41b KK]

7. Derûn-ı dilden Allāh emridür bu
Dü-kevne şıgmayan şāh emridür bu
8. Ger olmayaydı zengüñ de²¹³⁵ zebânı
İder miydi bu feryād u fiğânı
9. Dehânuñ açuben²¹³⁶ depret²¹³⁷ zebānuñ
Ki yārān²¹³⁸ gūş idüb gülbāngın anuñ

²¹²⁵ meşnevî: Meşnevî Der- Hülâşa-ı Sühan ve Nüktehâ-yı Kühen HH²¹²⁶ ğayrî: ğayr HH²¹²⁷ dilüñ anuñ: anuñ dildür HH²¹²⁸ pür: bir HH²¹²⁹ hevâ- dâr: hevâ var MK²¹³⁰ gūyâ: şan bir HH²¹³¹ bu: bir HH²¹³² u: - HH²¹³³ u hây u: āh HH²¹³⁴ u: - HH²¹³⁵ zengüñ de: zenglikde HH²¹³⁶ açuben: açub KK²¹³⁷ depret: debret MK²¹³⁸ yārān: yarın HH, KK

10. Yanuña cem^c olalar cümle yek-bār
Senüñle olalar ol²¹³⁹-dem hem-esrār
11. Diyesin anlara esrār-ı cānān
Şaçasın anlara envār-ı cānān
12. Diyesin anlara vuşlat sözinden
Göresin anları vaḥdet gözinden
13. Olub bu meclis-i vaḥdetde sākī
Viresin²¹⁴⁰ anlara sen rāḥ-ı bākī
14. Olub ser-mest ü çāk idüb²¹⁴¹ yaqalar
Bir āhile iki ^cālem yaqalar
15. Şadāyile ideler pür-cihānı
Açub zeng-i dehān-ı²¹⁴² cism ü cānı
16. Velī sen gāh sarḥoş gāh bengī
Demürden şanduñ iy dervīş zengi
17. Demürden zengi terk it bengī olma
Özüñ koyub demür āhengī²¹⁴³ olma
18. Sözüm tut vāz gel sen²¹⁴⁴ bu ceresden
Berī ol bu hevāyile hevesden
19. Gülünç itdün cihāna kendüzünü
Yapışub gayrıya koduñ özüñi
20. Özüñi eyledün ḥayvāna teşbīh
Sözüm tut kıl özüñ insāna teşbīh
- [43a HH]
21. Derün-ı dilden ol bu kavle kāyil²¹⁴⁵
Ki tā sen olasın insān-ı kāmīl²¹⁴⁶

²¹³⁹ ol: hem MK, KK

²¹⁴⁰ viresin: şunasın HH

²¹⁴¹ ü çāk idüb: çāk idüb HH, idüb çāk KK

²¹⁴² dehān-ı: dehān HH, cihānı KK

²¹⁴³ āhengī: āhenk HH

²¹⁴⁴ sen: - KK

²¹⁴⁵ kāyil: māyil HH, kāyīl KK

²¹⁴⁶ kāmīl: kāmīl KK

[47a MK, 42a KK]

22. Degüldür bu cemî^c -i âdem²¹⁴⁷ insân
Egerçi kâleb-i insânda yek-sân

23. Çoğ²¹⁴⁸ insân var ki hayvân andan²¹⁴⁹ efđal
Geçer zu^c munca ammâ gâyet ekmel

Neşr:²¹⁵⁰ ve aydursuz²¹⁵¹ ki âsmân-ı dilde âfitâb-ı tâbendeyüz²¹⁵² ve cihân-ı
âb u gilde²¹⁵³ mäh-tâb-ı dıraşsendeyüz ki her kânde varursuz²¹⁵⁴ u^c uyûna ziyâ
ve kûlûba²¹⁵⁵ şafâ viriciyüz²¹⁵⁶ ve ol şîr-i perverdigâr ya^c nî Haydar-ı
Kerrâr²¹⁵⁷ bizden hoşnûd²¹⁵⁸ olub bize²¹⁵⁹ bâb-ı râh-ı ma^c bûd²¹⁶⁰ küşûd itdi
ve²¹⁶¹ bizi zulumât-ı cehilde²¹⁶² mesdûd kılmayub²¹⁶³ maqşûd ne ise irgü-
rüb²¹⁶⁴ keş ü²¹⁶⁵ kerâmât tahşil itdürüb ve²¹⁶⁶ kaç^c -ı maqâmât eyledüb²¹⁶⁷
dergâh-ı Muştafâya irişdürüb²¹⁶⁸ bezm-i cân-fezâya girişdürüb ve Hasan u
Hüseyni²¹⁶⁹ rağıya'l-lâhu^c anhumâ bize sâkî eyledüb²¹⁷⁰ ellerinden²¹⁷¹ şarâb-
ı bâkî nûş itdürüb²¹⁷² bizi sarhoş-ı cām-ı İlâhî kılub her gâhî²¹⁷³ derûn-ı dil-
den bir âh itdürür ki²¹⁷⁴ iki cihânı iħrāk iderüz ve²¹⁷⁵ ol dem ki giryân olsa-
vuz kevn ü²¹⁷⁶ mekânı iğrāk eylerüz²¹⁷⁷ dirsüz yalan söylerüz ve lâf urursuz

²¹⁴⁷ âdem: ^c âlem HH

²¹⁴⁸ çoğ: olur HH, çok KK

²¹⁴⁹ var ki hayvân andan: ki hayvân itdi HH

²¹⁵⁰ neşr: - MK, KK

²¹⁵¹ aydursuz: aydursın KK

²¹⁵² tâbendeyüz: tâbende HH

²¹⁵³ gilde: gilde ve HH

²¹⁵⁴ varursuz: varsavuz HH

²¹⁵⁵ ve kûlûba: kılub HH

²¹⁵⁶ viriciyüz: virürüz HH

²¹⁵⁷ Kerrâr: Kerrâra HH

²¹⁵⁸ hoşnûd: hoşnûz HH

²¹⁵⁹ bize: bizi HH

²¹⁶⁰ ma^c bûd^c: ma^c bûda HH

²¹⁶¹ itdi ve: idüb MK, KK

²¹⁶² zulumât-ı cehilde: kelimât cehlinde HH

²¹⁶³ kılmayub: kıldı HH

²¹⁶⁴ irgürüb: ögüb HH

²¹⁶⁵ ü: - HH

²¹⁶⁶ ve: - HH

²¹⁶⁷ eyledüb: idüb HH

²¹⁶⁸ irişdürüb: irişdürüb ve HH

²¹⁶⁹ u Hüseyni: Hüseyn HH, u Hüseyn KK

²¹⁷⁰ eyledüb: - HH

²¹⁷¹ ellerinden: ellerinde MK

²¹⁷² itdürüb: idüb HH

²¹⁷³ her gâhî: gâh-be-gâh HH

²¹⁷⁴ itdürür ki: itdürür kim HH, itdürüb ki KK

²¹⁷⁵ ve: - KK

²¹⁷⁶ ü: - HH

siz²¹⁷⁸ kanden anuñ gibi şafâ-yı maķāmât-ı sübhānide²¹⁷⁹ sürür-ı sır-
dârlar²¹⁸⁰ gibi seyrân kanden ve hevâ-yı kerāmât-ı rabbānide²¹⁸¹ rûh-ı
kudsiler gibi tayarân²¹⁸² kanden eşkâl-i ‘acibeñüz²¹⁸³ hod aḥvâl-i ġaribeñüz-
den²¹⁸⁴ peydâdur ve ef‘âl-i kabîḥañuz²¹⁸⁵ hod²¹⁸⁶ aḳvâl-ı [47b MK]
kâzibeñüzden²¹⁸⁷ hüveydâdur. Siz Ḥaydariler degülsüz. Ğaydarilersüz ki bu
ķadar²¹⁸⁸ bār-ı āheni²¹⁸⁹ yüklenüb cihānı gezersüz [42b KK] ve bu āhenler
ile kendüñüzi bezersüz ki ḥalkā ‘aceb gelüb zeheb vireler sezersüz bu şüret-i
nā-meşrū‘ ile vü bu sîret-i nā-maṭbū‘ ile rindân-ı cihān ve fettân-ı devrân
geçüb yel ü yelâle ve ten ü terâne fennin kesb eyleyüb feryâd u nâle idüb²¹⁹⁰
şehir-be-şehir bāzār-be-bāzār ḥâne-be-ḥâne der-be-der nevâle isteyü bu ḥalk-ı
cihāna ḥavâle olub cebbār u cerrār u ‘ayyār u tarrârlarsuz siz²¹⁹¹ ķande Ḥay-
darilik ķande²¹⁹² ve der-bār-gāh-ı ḥayy dirilik [43b HH] ķande bāri size
Ḥaydarilik ve der-bār-gāh-ı ḥayy dirilik²¹⁹³ tarîķinden²¹⁹⁴ bir miķdār be-
‘ināyet-i Perverdigār²¹⁹⁵ ḥarflerünüñ esrârından ve ma‘āyişi āşârından²¹⁹⁶
göñlüñüz levḥine dest-i cānıla ve ķalem-i cenānile²¹⁹⁷ taḥrîr ideyin ve
zebân-ı rüşen beyānile taḥrîr eyleyeyin²¹⁹⁸ ki Ḥaydarilik ve der²¹⁹⁹-bār-gāh-ı
ḥayy dirilik nice imiş bilesüz aña göre iş ķılasuz. Ḥaydar dört ḥarfdür. Ḥay-
darilik ma‘nāsına zarfdur. **Ḥarf-i evvel**²²⁰⁰ ḥâdur. Ḥâdan maķşûd ḥilm ü²²⁰¹

195

²¹⁷⁷ eylerüz: ıderüz HH

²¹⁷⁸ ve lâf urursuz siz: - HH

²¹⁷⁹ sübhānide: Rabbānide HH

²¹⁸⁰ sır-dârlar: sır-dâr HH

²¹⁸¹ rabbānide: sübhānide HH

²¹⁸² tayarân: ḥayrân HH

²¹⁸³ ‘acibeñüz: ‘acibiñüz HH, KK

²¹⁸⁴ ġaribeñüzden: ġaribiñüzden HH, KK

²¹⁸⁵ kabîḥañuz: kabîḥiñüz HH, KK

²¹⁸⁶ hod: ḥoz KK

²¹⁸⁷ kâzibeñüzden: kâzibiñüzden HH, KK

²¹⁸⁸ bu ķadar: - KK

²¹⁸⁹ bār-ı āheni: bār-ı postı HH

²¹⁹⁰ ve bu āhenler ile kendüñüzi bezersüz ki ḥalkā ‘aceb gelüb zeheb vireler sezersüz bu şüret-i nā-meşrū‘ ile vü bu sîret-i nā-maṭbū‘ ile rindân-ı cihān ve fettân-ı devrân geçüb yel ü yelâle ve ten ü terâne fennin kesb eyleyüb feryâd u nâle idüb: - HH

²¹⁹¹ şehir-be-şehir bāzār-be-bāzār ḥâne-be-ḥâne der-be-der nevâle isteyü bu ḥalk-ı cihāna ḥavâle olub cebbār u cerrār u ‘ayyār u tarrârlarsuz siz: ıķlîm-bâ-ıķlîm şehir-be-şehir der-be-der dolanub esîr-i nefis-i ḥarsuz HH

²¹⁹² ķande Ḥaydarilik ķande: ķanden Ḥaydarilik HH

²¹⁹³ ve der-bār-gāh-ı ḥayy dirilik: - MK, KK

²¹⁹⁴ tarîķinden: bābından HH

²¹⁹⁵ Perverdigār: Kird-gār HH

²¹⁹⁶ ḥarflerünüñ esrârından ve ma‘āyişi āşârından: - MK, KK

²¹⁹⁷ cenānile: cānānıla MK

²¹⁹⁸ eyleyeyin: eyleyeyüm HH

²¹⁹⁹ der: dergāh-ı MK

²²⁰⁰ ḥarf-i evvel: el-ḥarfü’l-evvel HH

²²⁰¹ ḥilm ü: ḥilmdür ve HH

hayādur. Ya‘nī Haydarī olan kimesne²²⁰² hilye-i hayāyile²²⁰³ mücellā ve zīver-i hilmile²²⁰⁴ müzeyyā ola ki halk-ı cihān anuñ hilm ü²²⁰⁵ hayāsın görüb medh ü şenāsın ideler. **Harf-i sâni**²²⁰⁶ yādür. Yādan ğaraż²²⁰⁷ yemmdür. Yemm deryādur.²²⁰⁸ Ya‘nī Haydarī **[48a MK]** olan kimesne²²⁰⁹ deryā-dil gerekdür ki nefsi-i habişüñ a‘māl²²¹⁰ -i habisesin zuhūra getürmeyüb hażm²²¹¹ ide ve nā-bedīd olub gide.²²¹² Nitekim deryā mühmelātı hażm eyler ve nā-bedīd ider.²²¹³ Ve dağı bir kimse söge ve dögse incinmeye ve dögse hiç tınmaya belki du‘ā ide andan gide.²²¹⁴ **Harf-i şālīs**²²¹⁵ dāldur. Dāldan murād²²¹⁶ delāletdür. Hayra kendi nefesine ya ğayra²²¹⁷ Harf-i rābi‘²²¹⁸ rādur. Rādan maqşūd²²¹⁹ revişdür.²²²⁰ Ya‘nī Haydarī olan kimesne²²²¹ tarīk-i müstaķim üzre yürüyüb şābit- kadem ola²²²² tā ki aña Haydarīlik nāmı²²²³ müsellemler ola ve bāb-ı Hāzret-i Haydara yol bula.²²²⁴ İşde²²²⁵ ben size Haydarīlik ve der-bār-gāh-ı hayy dirilik tarīķinden²²²⁶ [i]frāz idüb taķrīr **[44a HH]** eyleyüb taķrīr kıldum²²²⁷ diyüb H‘āce-i Cihān oğlu Netice-i Cānıla yerlerinden²²²⁸ tırub hālvat-hānelerine getdiler²²²⁹ Çün Haydarīler pīri Bābā Hüseyin-i ‘Irāķī²²³⁰ şāhib-i zāviyeden²²³¹ bu vechile kelimāt-ı

²²⁰² kimesne: kimse MK, KK

²²⁰³ hayāyile: hilmile HH

²²⁰⁴ hilmile: hayāyile HH

²²⁰⁵ hilm ü: - HH

²²⁰⁶ harf-i sâni: el-ḥarfü’s-sâni HH

²²⁰⁷ ğaraż: murād HH, KK

²²⁰⁸ yemm deryādur: - HH

²²⁰⁹ kimesne: kimse KK

²²¹⁰ a‘māl: ef‘āl HH

²²¹¹ hażm: hażm HH

²²¹² ve nā-bedīd olub gide: - MK, KK

²²¹³ ider: eyler MK

²²¹⁴ ve dağı bir kimse söge ve dögse incinmeye ve dögse hiç tınmaya belki du‘ā ide andan gide: - MK, KK

²²¹⁵ harf-i şālīs: el-ḥarfü’s-sālīs HH

²²¹⁶ murād: ğaraż HH

²²¹⁷ kendi nefesine ya ğayra: ve kendü nefesine ne şanursa ğayre HH

²²¹⁸ harf-i rābi‘: el-ḥarfü’r-rābi‘ HH

²²¹⁹ maqşūd: murād HH

²²²⁰ revişdür: rü’yetdür HH

²²²¹ kimesne: kimse MK, KK

²²²² tarīk-i müstaķim üzre yürüyüb şābit- kadem ola: her işi kim işleye Hāķ görür gibi işleye ve Hāķķı her işde hāzır ve her cünbişde nāzır bile HH

²²²³ nāmı: nām HH

²²²⁴ ve bāb-ı Hāzret-i Haydara yol bula: - MK, KK

²²²⁵ işde: işte HH

²²²⁶ tarīķinden: ma‘nāsın icāz tarīķinden HH

²²²⁷ [i]frāz idüb taķrīr eyleyüb taķrīr kıldum: bir miķdār didüm MK, KK

²²²⁸ yerlerinden: - MK, KK

²²²⁹ hālvat-hānelerine getdiler: getdiler hālvetlerine vardılar HH

²²³⁰ Bābā Hüseyin-i ‘Irāķī: - MK, KK

²²³¹ şāhib-i zāviyeden: H‘āce-i Cihāndan HH

mü 'mināne²²³² işitdi²²³³ ve harekāt-ı muvaḥḥidāne²²³⁴ gördi hemān-dem²²³⁵
turdı yārān-ı hevādārlarına ve her zamān kafā-dārlarına²²³⁶ işāret idüb ḥān-
kāhdan taşra²²³⁷ çıktılar beyābāna kadem koyub revāne oldılar. Yine²²³⁸
Ḥāce-i Cihān oğlu²²³⁹ Netice-i Cānıla yarındası²²⁴⁰ şalāt-ı şubḥı edā idüb ve
şükr-i Ḥudā eyleyüb ve²²⁴¹ du' ā kılub seccādelерinden turdılar rāha girüb²²⁴²
ḥān-kāha geldiler girdiler²²⁴³ gördiler Ḥaydariler getmişler yine yirlerine²²⁴⁴
geçüb qarār²²⁴⁵ gösterüb birbiriyle güftārda iken²²⁴⁶ gördiler bir cumḥūr-ı
nemed-püş hezār çüş idüb deryāleyin ḥurüş eyleyüb gelürler.²²⁴⁷

²²³² mü 'mināne: mü 'minān HH

²²³³ işitdi: işitdiler KK

²²³⁴ muvaḥḥidāne: muvaḥḥidāne kelimāt HH

²²³⁵ dem: sā' at HH

²²³⁶ yārān-ı hevādārlarına ve her zamān kafā-dārlarına: yārānına MK, KK

²²³⁷ taşra: - HH

²²³⁸ yine: - MK, KK

²²³⁹ oğlu: - MK, KK

²²⁴⁰ yarındası: - HH

²²⁴¹ eyleyüb ve: idüb HH

²²⁴² rāha girüb: - MK, KK

²²⁴³ girdiler: - MK, KK

²²⁴⁴ yirlerine: maḳāmlarına HH

²²⁴⁵ qarār: ārām HH

²²⁴⁶ birbiriyle güftārda iken: duḥūl-ı kelām iderken HH

²²⁴⁷ hezār çüş idüb deryāleyin ḥurüş eyleyüb gelürler: ḥurüş u çüş idüb geldiler HH

Āmeden-i Ṭāyife-i²²⁴⁸ Cāmiyān
Be-Ḥān-kāh-ı Ḥāce-i Cihān

198

[48b MK] Cumhūr-ı cāmīler ne ‘āmīler ki²²⁴⁹ bezm-i²²⁵⁰ cāmīde cāmīler ve müdām şarāb-ı şevk-āşāmīler ve kāmūsı²²⁵¹ ‘ilm-i mūsikīde kāmiller ve ‘ilmleriyle²²⁵² ‘āmiller²²⁵³ hoş-āvāz ile²²⁵⁴ dil-süz ve²²⁵⁵ cān-güdāzlar²²⁵⁶ ve²²⁵⁷ yanlarında Dımışķiden birer zengler. Ser-āğāz itdüklerince ol zengler eyler āhengler ve billerinde birer²²⁵⁸ demürden zencir kemerler ḥaḳ budur ki sebillerinde²²⁵⁹ miyān-beste degüllerdür²²⁶⁰ kem erler²²⁶¹ saḳal-ı tırāşlar ve²²⁶² bıyık-ı nā-tırāşlar²²⁶³ yalın ayağ ve başlar²²⁶⁴ ve bā-cān u²²⁶⁵ dil sırdaşlar²²⁶⁶ ve sīm²²⁶⁷ ü zer başlar rind ü ‘ayyārlar²²⁶⁸ [43b KK] ve²²⁶⁹ nemed-pūşlar nebīd-nūşlar²²⁷⁰ sarhoşlar pür-cūşlar ve gūş-ı yemīnlerinde²²⁷¹ mengūşlar ya‘ nī bāb-ı Ḥāzret-i ‘Alīde²²⁷² bende-i ḥālka-be-gūşlar ve başlarında saçları var fetile fetile²²⁷³ tār u mār. Gūyā ki her fetile piçide²²⁷⁴ dümār ez-farḳ [44b HH] tā be-zānū ser-nigün-sār ve²²⁷⁵ bedenlerin itmişler²²⁷⁶

²²⁴⁸ ṭāyife-i: - HH

²²⁴⁹ ‘āmīler ki: ‘āşiler ki HH, ‘āmīlerle KK

²²⁵⁰ bezm-i: meclis-i HH

²²⁵¹ kāmūsı: - HH

²²⁵² ‘ilmleriyle: - MK, KK

²²⁵³ ‘āmiller: ‘āmīler HH

²²⁵⁴ hoş-āvāz ile: hoş-āvāzlar HH, KK

²²⁵⁵ ve: - HH

²²⁵⁶ güdāzlar: güzārlar HH

²²⁵⁷ ve: - MK, KK

²²⁵⁸ birer: - MK, KK

²²⁵⁹ sebillerinde: sebillerinden HH

²²⁶⁰ miyān-beste degüllerdür: miyān-bestler degüllerdür HH, miyān-bestlerdür ya‘ nī degüllerdür KK

²²⁶¹ kem erler: kim ve HH

²²⁶² ve: - MK, HH

²²⁶³ bıyık-ı nā-tırāşlar: - KK

²²⁶⁴ ve başlar: evbāşlar HH

²²⁶⁵ bā-cān u: be-cān HH, yā cān u KK

²²⁶⁶ sırdaşlar: ser-daşlar MK

²²⁶⁷ ve sīm: ser HH

²²⁶⁸ ‘ayyārlar: ‘ayyāşlar HH

²²⁶⁹ ve: - MK, KK

²²⁷⁰ nebīd-nūşlar: ve nemīd-būşlar HH

²²⁷¹ yemīnlerinde: nihādında birer HH

²²⁷² bāb-ı Ḥāzret-i ‘Alīde: Ḥāzret-i ‘Alī yanında HH

²²⁷³ var fetile fetile: fetil fetil HH, va[r] fetil fetil KK

²²⁷⁴ piçide: piçende MK, biçide HH

²²⁷⁵ ve: - HH

²²⁷⁶ itmişler: itmiş MK

hişār şanki künūza²²⁷⁷ olmışlar nigeḥ-dār ve bileklerinde demürden²²⁷⁸ zencirden ḥalka ya‘ nī dest-beste görünürler ḥalka ṭabl u ‘alemler ve ḥayl ü ḥaşemle gülbāng-ı şalāvātla ve āvāze-i tekbīrātla²²⁷⁹ Ḥāce-i Cihānuñ ḥān-ḳāhına müteveccih oldılar. Ḥāce-i Cihān daḥı yerinden ṭurdı. Ḳarşu vardı. Anları bu şüret-i nā-şāyeste ile ve bu şiret-i nā-bāyeste ile göricek göñline ḥoş gelmedi. Ammā neylesün şāḥib-zāviyedür.²²⁸⁰ Bi’z-żarūrī²²⁸¹ luṭf u kerem **[49a MK]** yüzinden ḳadem-rence ḳıluñ diyüb önlerine düşüb ḥān-ḳāha getürdi. Meskenlerin gösterüb buyuruñ dervişler didi. Anlar daḥı meskenlerine geçüb miskīnlik²²⁸² idüb sākin oldılar. Ḥāce-i Cihān daḥı ḥuddāma ṭa‘ām içün²²⁸³ işāret eyledi. Simāt döşeyüb ni‘met getürdiler. Çün ni‘meti yidiler. Allāha²²⁸⁴ ḥamd ü senā idüb şāḥib-i ḥān-ḳāha du‘ā itdiler.²²⁸⁵ Ba‘d-ez-ān²²⁸⁶ pīrān-ı pīş-ḳademlerinüñ ervāḥın²²⁸⁷ yād idüb şād ḳıldılar. Daḥı²²⁸⁸ ṭablek ve dāyire ellerine alub rüsüm-ı ḳadīmlerince²²⁸⁹ ser-āğāzlar idüb ḥoş-āvāzlarla yel ü yelāleler²²⁹⁰ hezār-güne feryād u nāleler idüb semā‘ vü şafālar ve şevḳ u vefālar²²⁹¹ gösterüb ve deryāleyin²²⁹² cūş u ḥurūşlar²²⁹³ eyleyüb ḥāmūş oldılar. Ḥāce-i Cihān daḥı **[44a KK]** girībān-ı tefekkürden başın²²⁹⁴ ḳaldurub ayıtdı. Ḥoş geldüñüz dervişler ve ḳadem getürdüñüz²²⁹⁵ dedeler. Ne diyārdan gelürsüz? Ve ne ṭāyifedensüz? Ve size kim dirler? Ve pīrūñüz kimdür?²²⁹⁶ **[45a HH]** Ve pīrūñüzüñ pīrine kim aydurlar?²²⁹⁷ Çün ṭāyife-i²²⁹⁸ Cāmī şāḥib-i zāviyeden²²⁹⁹ bu kelāmı işitdiler. Aña göre iş itdiler. Hemān-dem ol ṭāyifenüñ²³⁰⁰ müfredleri²³⁰¹ ya‘ nī pīrleri altında oturan

199

²²⁷⁷ künūza: gence HH

²²⁷⁸ demürden: - MK, KK

²²⁷⁹ tekbīrātla: tekbīrle HH

²²⁸⁰ zāviyedür: zāvidür KK

²²⁸¹ bi’z-żarūrī: - MK, KK

²²⁸² miskīnlik: meskenlik HH, KK

²²⁸³ ṭa‘ām içün: ṭa‘ām MK, ṭa‘āma KK

²²⁸⁴ Allāha: İlāha MK, KK

²²⁸⁵ itdiler: eylediler HH

²²⁸⁶ ba‘d-ez-ān: daḥı HH

²²⁸⁷ ervāḥın: ervāḥını HH

²²⁸⁸ daḥı: ba‘d-ez-ān HH

²²⁸⁹ ḳadīmlerince: ḳadīmleri üzre HH

²²⁹⁰ yel ü yelāleler: yelā yelelem yelāye HH

²²⁹¹ şafālar ve şevḳ u vefālar: şafā ve şevḳ idüb vefā HH

²²⁹² deryāleyin: - MK, KK

²²⁹³ ḥurūşlar: ḥurūş HH

²²⁹⁴ başın: baş HH

²²⁹⁵ getürdüñüz: getürdiler KK

²²⁹⁶ pīrūñüz kimdür: pīrūñüze kim dirler HH

²²⁹⁷ pīrūñüzüñ pīrine kim aydurlar: pīrūñüz pīrine ne ad ile yād iderler HH

²²⁹⁸ ṭāyife-i: cumhūr-ı HH

²²⁹⁹ zāviyeden: zāviden KK

²³⁰⁰ ṭāyifenüñ: cumhūruñ HH

²³⁰¹ müfredleri: müfredi HH, KK

Bābā Temur-i Nemedī²³⁰² dizin çöküb miskīnlik²³⁰³ gösterüb ayıtdı. İy²³⁰⁴ H̱āce, biz diyār-ı Şīrvāndan gelürüz. Kamumuz²³⁰⁵ Şīrvānilerüz. [49b MK]
 Ve bu pīrümüzün adına Bābā Maḥmūd-ı Şīrvānī dirler. Ve bu pīrümüzün pīri²³⁰⁶ adına Bābā Aḥmed-i Kīrvānī aydurlar.²³⁰⁷ Pīrān-ı silk-i tarīkat ve mīrān-ı milk-i ḥaḳīkatdururlar²³⁰⁸ diyüb ḥāmūş oldu. Hemān sā'at²³⁰⁹ Bābā Maḥmūd-ı Şīrvānī²³¹⁰ dehān-ı leṭāfet²³¹¹ açub zebān²³¹² -ı nezāket birle nazmle H̱āceye cevāb virüb ayıtdı.²³¹³

Meşnevī²³¹⁴

Der-Ḥulāşa-i Suḥan Ez-Zebān-ı Cāmiyān-ı²³¹⁵ Kühen

[Me fā 'ī lün / Me fā 'ī lün / Fe 'ū lün]

1. Elā iy ḥāce-i devr-i zamāne
Gelürse vāridāt-ı dil zebāne
2. Diyem cān gūşıla gūş it ol āgeh
Kelām-ı ḥub u mevzūn u müvecceḥ
3. Tarīkatde²³¹⁶ bizüz cumhūr-ı Cāmī
Bizi ḥāşş eyle bezme şanma 'amī²³¹⁷
4. Ḥaḳīkatde bizüz yārān-ı Cāmī
Müdām elden kımazuz ṭolu cāmı²³¹⁸

²³⁰² Temur-i Nemedī: Timur HH

²³⁰³ çöküb miskīnlik: çeküb meskenlik HH

²³⁰⁴ iy: - MK

²³⁰⁵ kamumuz: cümlemüz HH

²³⁰⁶ bu pīrümüzün pīri: bu pīrümüzün MK, pīrümüzün pīrine HH

²³⁰⁷ Kīrvānī aydurlar: Şīrvānī dirler HH

²³⁰⁸ ḥaḳīkatdururlar: ḥaḳīkatdururlar HH

²³⁰⁹ ḥāmūş oldu. Hemān sā'at: sākin olıcaḳ hemān-dem HH

²³¹⁰ Şīrvānī: Şīrvānī HH

²³¹¹ leṭāfet: - HH

²³¹² zebān: - KK

²³¹³ nezāket birle nazmle H̱āce'ye cevāb virüb ayıtdı: depredüb bu nazm peydā idüb me'ānī gösterdi HH

²³¹⁴ Meşnevī: - HH

²³¹⁵ Cāmiyān-ı: - HH

²³¹⁶ tarīkatde: tarīkında MK

²³¹⁷ bizi ḥāşş eyle bezme şanma 'amī: müdām elden kımaz biz ṭolu cāmı MK, bizi ḥāşş eyleye bezme şanma 'amī KK

²³¹⁸ bu beyt: - MK, HH

5. Ki bezm-i ʿışkda cāmīlerüz biz
Dem-â-dem baḥr-i âşāmīlerüz biz
6. Beze²³¹⁹ bezmüñ bizümle bezme bizden
Beze²³²⁰ bizden sezersenñ sezme bizden
- [44b KK] 7. Günāh içün iderüz²³²¹ her gün āhı²³²²
Teraḥḥum eyle bize yâ İlāhı²³²³
8. Bizüz hem²³²⁴ ʿilm-i mūsikīde kāmīl
Oluruz²³²⁵ ʿilmümüzle daḥı ʿāmil
9. Ḥudā virdi bize Dāvūdī²³²⁶ āvāz
İder iḥrāk-ı cān itsek ser-āğāz
10. Bize virdi Ḥudā āvāz-ı muḥrık
Olur sarḥoş-veş gūş itse²³²⁷ ayık
11. Kim²³²⁸ itse istimāʿ ide semāʿ ı
Olinca isteye ol istimāʿ ı
- [50a MK] 12. Gözine gelmeyüb²³²⁹ ʿālem çü ḥabbe
Ata çāk eyleyüb destār ü cübbe
- [45b HH] 13. Dımışkī zengler her yanumuzda
O meh-rū mihri daḥı cānumuzda
14. Kaçan kim itsevüz āvāze²³³⁰ āheng
Ḥurūş idüb ider²³³¹ her zeng āheng

²³¹⁹ beze: bize HH

²³²⁰ beze: bize HH

²³²¹ iderüz: ider biz MK, ideriz KK

²³²² gün āhı: günāhı KK

²³²³ teraḥḥum eyle bize yâ İlāhı: günāhiçün iderüz āh vāhı HH, günāhiçün ideriz her gün āhı KK

²³²⁴ hem: bil HH

²³²⁵ oluruz: olur biz MK, olunuz KK

²³²⁶ Dāvūdī: dāyir dir HH

²³²⁷ itse: iden MK, KK

²³²⁸ kim: ki HH

²³²⁹ gelmeyüb: gelmeye HH

²³³⁰ āvāze: āvāz ü HH

²³³¹ ider: kıılır HH

15. Gidüb²³³² der-yüze bāzār-be-bāzār²³³³
Ser-āgāz eylesevüz ehl-i bāzār
16. Olurlar üstümüze zer-feşānlar
Bulub āvāzemüzden tāze²³³⁴ cānlar
17. Kaçan hulkūmı²³³⁵ tahrīrāt-ı hurde
İder biz²³³⁶ zinde olur yirde²³³⁷ mürde
18. Ne var olsaç çü biz ‘İsī nefesden
Ki gūyā tūtī-i cān bu kafesden
19. Kuşanduk şıdık ile āhen kemerler
Miyān-beste bizüz şanma kem erler
20. Murād āhen kemerden iy bürāder²³³⁸
Ki keştī-i vücūda²³³⁹ ola lenger
21. Anuñçün daqmışuz gūş-ı yemīne²³⁴⁰
Bu mengüş²³⁴¹ ki işāretdür yemīne²³⁴²
22. Ki gūş itmeyevüz esrārdan ğayr
Kelām ol Hālīk-ı²³⁴³ ebrārdan ğayr
23. Kim anuñ bende-i halka-be-gūşı
Olub bābında eylerüz²³⁴⁴ hurüşı
24. Hem itdük destimūzı²³⁴⁵ beste-zencir
Ki tā İblīs ile itmeye el bir

[45a KK]

²³³² gidüb: girüb MK, KK
²³³³ der-yüze bāzār-be-bāzār: der-yüze-i bāzāra bāzār MK, HH
²³³⁴ tāze: ne tā HH
²³³⁵ hulkūmı: hulkūm-ı MK
²³³⁶ ider biz: ider pür HH, ideriz KK
²³³⁷ yirde: pırde HH
²³³⁸ bürāder: bürāzer KK
²³³⁹ keştī-i vücūda: kişi vücūda HH, keştī-i vücūh KK
²³⁴⁰ yemīne: yemīnde MK
²³⁴¹ mengüş: mengüşı MK, KK
²³⁴² yemīne: yemīnd[e] MK
²³⁴³ ol Hālīk-ı: ola şeh-i HH, ol şeh-i KK
²³⁴⁴ eylerüz: eyler biz HH, eyleriz KK
²³⁴⁵ destimūzı: destimüz biz HH

- [50b MK]
25. Kişinüñ nefsidür²³⁴⁶ ma' nide İblis
Kim²³⁴⁷ eyler her nefes biñ dürlü telbīs
26. Şaçumuz uzadub kılduğ fetile
Ki_ola bu silsile bize vesile
27. Fetile çün bize ħabl-ı metindür
Bunı muhkem tutan merd-i güzindür²³⁴⁸
28. Vesâyildür bize işbu selâsil
Olinca Aħmed-i²³⁴⁹ Cāmīe vâşıl
29. Varur andan da şāh-ı evliyāya
‘Alī-i Murtaẓā Şīr-i Ĥudāya
30. Çerāğıyuz anuñ başda fetile
Bizüm yanmamıza²³⁵⁰ oldur delile
- [46a HH]
31. Ki nār-ı ‘ışķa biz başdan tutuşduğ
Ķurudan şanmañuz yaşdan tutuşduğ
32. Ki zīrā aşlumuz bir kaçre nemdür
O nem aşlı daħı bir kaçre demdür²³⁵¹
33. O dem kim şulbdan raħme düşübdür
O demden nār-ı ‘ışķa tutuşubdur
34. Bizüz ma' nide bu²³⁵² bezmün çerāğı
Fetile başumuzda dilde yağı
35. Yaķub ‘ışķ āteşiyle cism²³⁵³ ü cānı
İder biz²³⁵⁴ pür-ẓiyā kevn ü mekānı
36. Yüzümüz ħod²³⁵⁵ çerāğ-ı bezm-i ‘ālem
Bu rüşen ‘āleme iy cān-ı²³⁵⁶ Ādem

²³⁴⁶ nefsidür: nefsdür HH

²³⁴⁷ kim: ki MK, KK

²³⁴⁸ bu beyt: - MK, KK

²³⁴⁹ Aħmed-i: Aħmede HH

²³⁵⁰ yanmamıza: balmamıza HH

²³⁵¹ kaçre demdür: kaçredendür MK

²³⁵² ma' nide bu: bu ma' nide HH

²³⁵³ cism: cem HH

²³⁵⁴ ider biz: iderüz HH, ideriz KK

²³⁵⁵ yüzümüz ħod: yüzümüzdür HH

[45b KK]

37. Yüzüñdür āfītāb-ı ‘ālem-efrūz
Sözüñdür ḥod²³⁵⁷ dil ü cān-ı²³⁵⁸ cihān-sūz
38. Niçün ḳorsın yüzüñ üzre seḥābı
Niçün maḥcūb idersin āfītābı
39. Sözümi ḳıl ḳabūl ü gider anı
Münevver ḳıl zemīn ü āsmānı
40. Ki ya‘ nī ‘ālem-i ten ‘ālem-i cān
Münevver mī-şevēd²³⁵⁹ ez-rūy-ı insān
41. Bu yüzden biz tırāş itdük saḳalı
Ki nūrın gösterür biz añla²³⁶⁰ ḥālī
42. Bürütı nā-tırāş işbu vecihden
Ḳoduḳ anı ki gördük oldur aḥsen

[51a MK]

43. Ki bu vechile olur ehl-i cennet
Bu günden biz de olduḳ ḥayl-ı²³⁶¹ cennet
44. Ki ol kān-ı vefā şāḥib-sa‘ādet
‘Uşāta eyleyen yarın şefā‘ at
45. Saḳallı cennete girmez demişdür
Yüce ‘izzetlere irmez demişdür
46. Bu sözden²³⁶² biz tırāş itdük yüzümüz
Behişt ehline döndürdük özümüz
47. Bizüz abdāl-ı²³⁶³ pā vü ser-bürehne
Bize ne ḥükm-i şeh ne ḥükm-i şaḥne
48. Bizüz bī-bīm ü bī-bāk ü nemed-pūş
Dem-ā-dem bāde-nūş ü nīm-ser-ḥoş²³⁶⁴

²³⁵⁶ cān-ı: cān u HH

²³⁵⁷ ḥod: çü HH, ḥoz KK

²³⁵⁸ cān-ı: cān u KK

²³⁵⁹ şevēd: şoded HH

²³⁶⁰ gösterür biz añla: göstereyüz gele HH, gösterüriz añla KK

²³⁶¹ ḥayl-i: ehl-i HH

²³⁶² sözden: yüzden HH

²³⁶³ abdāl-ı: abdāl u MK, KK

²³⁶⁴ bu beyt: - KK

49. Bu bezm-i cismde²³⁶⁵ ‘ ayyāşlaruz biz²³⁶⁶
 Kudüm-ı²³⁶⁷ dosta zer-pāşlaruz biz²³⁶⁸
- [46b HH]
50. Kılursak²³⁶⁹ çeşm-i cān ile nigāhı
 İder biz²³⁷⁰ ‘ ayn-ı zer her hāk-ı²³⁷¹ rāhı
51. Bizüz ma‘ nī yüzinden kīmyāger²³⁷²
 Bize seng ile sīm ü zer ber-ā-ber
52. Bizi şanma sen iy H̃āce faķirüz
 Nemed içinde bir şey ‘i hākirüz
53. Nemed içre egerçi biz nihānuz
 Velī āyine-rū²³⁷³ -şāfī ‘ ıyānuz
- [46a KK]
54. Kim olursa aña yüz gösterür biz²³⁷⁴
 O yüzden şad-hezār öz gösterür biz²³⁷⁵
55. Gören yüzün²³⁷⁶ bilür özin hemān-dem
 Özinden bir dağı urmayıser dem
56. Ki zīrā ursa dem āyine tīre
 Olur göstermez olur özi hīre
57. Dilerseñ āyineñ²³⁷⁷ şāfī vü rüşen
 Sakın iy H̃āce dem urma özünden
- [51b MK]
58. Vegerne²³⁷⁸ sen olub tīre qalursın
 Özünü görmeyüb²³⁷⁹ hīre qalursın

²³⁶⁵ bu bezm-i cismde: bizüz bī-bīm KK

²³⁶⁶ ‘ ayyāşlaruz biz: ‘ ayyāşlarız KK

²³⁶⁷ kudüm-ı: kudümü HH

²³⁶⁸ zer-pāşlaruz biz: zer-pāşlarız KK

²³⁶⁹ kılursak: kılursañ MK

²³⁷⁰ ider biz: ideriz HH, KK

²³⁷¹ hāk-ı: gāh HH

²³⁷² kīmyāger: kīmyālar MK

²³⁷³ rū: vü HH

²³⁷⁴ gösterür biz: gösterü biz HH, gösterüriz KK

²³⁷⁵ hezār öz gösterür biz: hūnerüz gösterürüz HH, hezār öz gösterüriz KK

²³⁷⁶ yüzün: bunı HH

²³⁷⁷ āyineñ: āhenün HH

²³⁷⁸ vegerne: vegernī HH

²³⁷⁹ görmeyüb: göremeyüb HH

59. Velî bir rûşen âyînedürür biz²³⁸⁰
Görür biz özümüz²³⁸¹ hem gösterür biz²³⁸²
60. Şikest iden bizi olmaz dürüst hiç
Özini bir dağı bulmaz dürüst hiç
61. Çü âyîne yürür²³⁸³ Cāmîlerüz biz
Bisât-ı arzda kāmîlerüz²³⁸⁴ biz
62. Ne yire varsavuz hâşıl murādât
İderler cān ile bize ri‘ âyât²³⁸⁵
63. Şafâ-yı kalb ile her bir maqāmı
Görür biz²³⁸⁶ hem yirüz dürlü ta‘āmı
64. Ki bizde rızık için yok guşsa vü gam
Viribiz²³⁸⁷ rızkımuz Rezzāk her dem²³⁸⁸
65. Bu vechile gezer biz²³⁸⁹ kāyinâtı
Tamāmet seyr ider biz²³⁹⁰ mümkünâtı
66. Görür biz²³⁹¹ her vecihden nūr-ı Aḥmed
İder biz²³⁹² anuñile ‘îş-ı sermed
67. Esîriyüz Muḥammed Muştafānuñ
Yetîmiyüz ‘Aliyyü’l-Murtażānuñ²³⁹³
68. Hüseynile Ḥasan ‘aşıklarıyuz
Olaruñ cān ile şādıklarıyuz

²³⁸⁰ âyînedürür biz: âyînedürürüz HH

²³⁸¹ görür biz özümüz: görürüz umaruz HH

²³⁸² gösterür biz: gösterürüz HH, gösterüriz KK

²³⁸³ yürür: urur HH

²³⁸⁴ kāmîlerüz: kāmillerüz HH, KK

²³⁸⁵ ri‘ âyât: ri‘ âyet KK

²³⁸⁶ görür biz: görürüz HH, görüriz KK

²³⁸⁷ viribiz: viribir KK

²³⁸⁸ bu beyt: - MK

²³⁸⁹ gezer biz: gezerüz HH, gezeriz KK

²³⁹⁰ ider biz: iderüz HH, ideriz KK

²³⁹¹ görür biz: görürüz HH, görüriz KK

²³⁹² ider biz: iderüz HH, ideriz KK

²³⁹³ ‘Aliyyü’l-Murtażānuñ: ‘Alî-i Murtażānuñ MK, KK

[46b KK]

69. Olaruñ ālina evlādına hem
Dürüd-ı bî-kerān²³⁹⁴ olsun dem-ā-dem

[47a HH]

70. Zevāl irişmesün ol hānedāne
Beķā bulduķça bu devr-i zamāne
71. Saña iy H̱āce Cāmīlik yüzinden
Didüm bir nice söz Cāmī sözinden
72. Velī bir kaçre gösterdüm o yemden
O deryā-yı firāvān-ı kıdemden
73. Diyüb Maḥmūd-ı Cāmī oldı sākīn
Gör imdi H̱āce nice dir²³⁹⁵ cevābın

[52a MK]

Cevāb Dāden-i H̱āce-i Cihān Be-Suḥanān-ı²³⁹⁶ Pīr-i Cāmīyān

207

Çün²³⁹⁷ H̱āce-i Cihān Bābā Maḥmūd-ı Şīrvānīden Cāmīlik ṭarīķinden bu
kadar ḥarekāt-ı rindāne gördi ve²³⁹⁸ kelimāt-ı zārīfāne işitdi. Gör ki ne iş
itdi.²³⁹⁹ Hemān sâ at dehān-ı melāḥat²⁴⁰⁰ açub zebān-ı feşāhat birle²⁴⁰¹ ayıt-
dı. İy pīr-i esir-bend-i hevā viy²⁴⁰² giriftār-ı kayd-ı şīt u²⁴⁰³ şadā şāh-āvāz-ı
cān-güdāzlaruz²⁴⁰⁴ ki ser-āğāz-ı²⁴⁰⁵ dil-nevāzlar idüb her bezmde²⁴⁰⁶ kulūba
şafā ve ervāḥa ğidā virürüz²⁴⁰⁷ ki her bezme pīrāye²⁴⁰⁸ ve ehline ser-māye
biz ol Cāmīlerüz²⁴⁰⁹ ki āvāz-ı rūḥ-efzāmuzdan ve ser-āğāz-ı dil-
rübāmuzdan²⁴¹⁰ vāye alub çün mest-i bî-bāk²⁴¹¹ yaķalar çāk idüb²⁴¹² bu sev-
dāya düşüb ḥānumānlar ḥarc eyleyüb cānlar virürler dirsüz. Siz daḥı

²³⁹⁴ dürüd-ı bî-kerān: derūnī bî-‘aded HH, dürüz-ı bî-kerān KK

²³⁹⁵ dir: virür HH

²³⁹⁶ suḥanān-ı: suḥanhā-yı HH

²³⁹⁷ çün: - HH

²³⁹⁸ ḥarekāt-ı rindāne gördi ve: - HH

²³⁹⁹ gör ki ne iş itdi: ve ḥikāyet-i ğarībe ve ḥarekāt-ı rindāne gördi HH

²⁴⁰⁰ melāḥat: belāğat-feşānın HH

²⁴⁰¹ feşāhat birle: feşāhatla HH

²⁴⁰² viy: ve iy HH

²⁴⁰³ kayd-ı şīt u: cüst-i HH

²⁴⁰⁴ güdāzlaruz: güzārларuz HH, KK

²⁴⁰⁵ ser-āğāz-ı: ser-āğāz ü HH

²⁴⁰⁶ bezmde: birinde HH

²⁴⁰⁷ virürüz: irürüz HH

²⁴⁰⁸ bezme pīrāye: meclise pīrāne HH

²⁴⁰⁹ ol Cāmīlerüz: olub Cāmīlerüz HH, ol Cāmларuz KK

²⁴¹⁰ ser-āğāz-ı dil-rübāmuzdan: ser-āğāzlardan HH

²⁴¹¹ bāk: pāk HH

²⁴¹² idüb: - HH

şadāñuza ğırralar²⁴¹³ olub hevāñuza zerreler gibi düşüb²⁴¹⁴ ser-gerdān olub
ceres-vār leyl ü nehār feryād u fiğān [47a KK] eyleyüb āfākı²⁴¹⁵ seyrān idüb
diyār-be-diyār şehir-be-şehir bāzār-be-bāzār der-be-der²⁴¹⁶ enfüsünüzi²⁴¹⁷
‘āleme şāyi‘ kılub enfāsuñuzu Benī Ādeme bāyi‘²⁴¹⁸ olub dirilürsüz.²⁴¹⁹ Bu
‘amel ile haķıķatsızlık mertebesin bulursız.²⁴²⁰ ve Cāmīler tarīķinden çıķub
‘āmīler tarīķine girürsüz.²⁴²¹ Eyle olsa siz²⁴²² cümle-i nās katında nā-haķķ-
şinās güyendellersiz ve²⁴²³ lehçe kızardub aķçe vü libās cüyendellersiz. [47b
HH]

Meşnevî

[Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lün]

[52b MK]

1. Görmeyince aķçe açmazsız dehān
Anuñiçün çağrışursız her zamān
2. Göñlüñüzce kimse in‘ām itmese
Dürlü ni‘metlerle hoş-kām itmese
3. Hissetile²⁴²⁴ yād idersiz anı siz²⁴²⁵
İtmeyüb yād-ı hūķūķ-ı nānı siz²⁴²⁶
4. Haķķ-ı nānı haķķ budur güyendeler
Hiç bilmezler didi peyğāmbere²⁴²⁷

Nesr.²⁴²⁸ Haķķ budur ki āvāz-ı hoş dil-rübādur. Ve ser-āğāz-ı dil-keş [ü]
cān-fezādur. Zīrā nefsi²⁴²⁹ rūhānīdür ki kafes-i cismānīden cüdā²⁴³⁰ olub

²⁴¹³ ğırralar: ğırır MK

²⁴¹⁴ düşüb: - HH

²⁴¹⁵ āfākı: āfāk HH, KK

²⁴¹⁶ diyār-be-diyār şehir-be-şehir bāzār-be-bāzār der-be-der: - MK, KK

²⁴¹⁷ enfüsünüzi: nefüsünüzi HH

²⁴¹⁸ bāyi‘: tābi‘ HH

²⁴¹⁹ olub dirilürsüz: olursuz HH

²⁴²⁰ bulursız: bulub HH

²⁴²¹ ve Cāmīler tarīķinden çıķub ‘āmīler tarīķine girürsüz: ve Cāmīler tarīķinden çıķub
‘āmīler tarīķine gidürsüz HH, - KK

²⁴²² siz: - HH

²⁴²³ ve: - HH

²⁴²⁴ hissetile: şetmile HH

²⁴²⁵ idersiz anı siz: eyleyiser siz anı HH

²⁴²⁶ yād-ı hūķūķ-ı nānı siz: yād siz hūķūķ-ı nānı HH

²⁴²⁷ hiç bilmezler didi peyğāmbere: añlamazlar sīm ü zer-cüyendeler HH, hiç bilmezler didi
peyğāmbere KK

²⁴²⁸ nesr: - KK

²⁴²⁹ nefsi: naķş-ı HH

‘āleme²⁴³¹ şadā düşürüb dil-i²⁴³² ādeme zevk ü²⁴³³ şafā verür. Ma‘nide: **و نفخت فيه من روهى** [ve nefahtu fihi min rūhī]²⁴³⁴ āyeti²⁴³⁵ emrinden bir eşer-i mu‘ teberdür²⁴³⁶ ki cānuña²⁴³⁷ ‘ālem-i ervāhdan haber-i pür-‘iber virür ki vicdānuña²⁴³⁸ bī-lafz u harf zebān-ı hālile²⁴³⁹ me‘ānī-i ezeliyye beyān idüb esrār-ı lem-yezeliyye²⁴⁴⁰ ‘ıyān eyleyüb seni ‘ālem-i vecd ü²⁴⁴¹ hāle bırağub deryā-yı şafā-yı vişāle gark eyler ez-pāy²⁴⁴² tā-be-fark ne ‘ālem-i vücūd²⁴⁴³ fark ider olursın²⁴⁴⁴ ve ne vücūd-ı²⁴⁴⁵ ‘ālem şöyle bī-ğodlik ‘āleminde qalursın.²⁴⁴⁶ İmdi bunun gibi mü’essir āvāz-ı hoşı ve ser-āğāz-ı dilkeşi ve şafā-bağşı yahşi²⁴⁴⁷ görüñ ki müyessir degme²⁴⁴⁸ bir vücūda **[47b KK]** müyesser itmez. Ve muqaddir degme bir kimseye muqadder eylemez.²⁴⁴⁹ Bağşāyış-i Rabbānīdür ki şāhibine²⁴⁵⁰ sebep-i āsāyış-i zindegānī-i dü-cihānīdür.²⁴⁵¹ Mağallinde şarf²⁴⁵² iderse ve²⁴⁵³ eger nā-mağallinde²⁴⁵⁴ şarf eyleser özüne sebep-i ‘azāb-ı zebānīdür. Ve ‘ıqāb-ı nīrānīdür. Ferdā-yı **[53a MK]** kıyāmetde imdi şahrā-yı selāmetde olmağ dilerseñüz²⁴⁵⁵ özünüzün müşfikī²⁴⁵⁶ olub bunun gibi āvāz-ı²⁴⁵⁷ muhrıkı cühelā ve füseğā mecālisinde bī-ma‘nī yelā²⁴⁵⁸ vü²⁴⁵⁹ yelāle ile ve²⁴⁶⁰ mā-lā-ya‘nī **[48a HH]** feryād u nāle

²⁴³⁰ cūdā: peydā MK, KK

²⁴³¹ ‘āleme: miyān-ı ‘āleme HH, ‘ālem KK

²⁴³² düşürüb dil-i: düşüb cān-ı HH

²⁴³³ zevk ü: - MK, KK

²⁴³⁴ Onu (insan şekline getirip) ruhumdan üflediğimde ... (Kur’an-ı Kerîm Hicr: 15/29), Onu şekillendirip içine de ruhumdan üflediğim zaman... (Sâd: 38/72). Kur’an-ı Kerîm ve Yüce Meali, (Hzl. Elmalılı Hamdi Yazır/ Sadeleştiren: Arif Pamuk). Pamuk Yayıncılık, İstanbul ?, s. 264, s. 458.

²⁴³⁵ āyeti: - HH, el-āyeh KK

²⁴³⁶ eşer-i mu‘ teberdür: eşerdür HH

²⁴³⁷ ki cānuña: cānuña ki MK, KK

²⁴³⁸ ki vicdānuña: vicdānuña ki MK, KK

²⁴³⁹ hāl ile: ‘ayniyle HH

²⁴⁴⁰ esrār-ı lem-yezeliyye: esrār-ı ‘ilm-i ledüniyye lem-yezeliyye HH

²⁴⁴¹ ü: - HH

²⁴⁴² ez-pāy: - MK, KK

²⁴⁴³ vücūd: vücūda HH

²⁴⁴⁴ olursın: olursız MK, HH

²⁴⁴⁵ vücūd-ı: cūd-ı HH

²⁴⁴⁶ qalursın: qalursız MK, HH

²⁴⁴⁷ yahşi: - HH

²⁴⁴⁸ degme: kime HH

²⁴⁴⁹ eylemez: olmaz KK

²⁴⁵⁰ şāhibine: şāhib HH

²⁴⁵¹ zindegānī-i dü-cihānīdür: zindegānīde cihānīdür HH, zindegānī-i dü-cihāndur KK

²⁴⁵² şarf: havf HH

²⁴⁵³ ve: - HH

²⁴⁵⁴ nā-mağallinde: nā-mağall yirde HH

²⁴⁵⁵ dilerseñüz: dilerseñ HH

²⁴⁵⁶ özünüzün müşfikī: āvāzuñuzuñ şankı HH

²⁴⁵⁷ āvāz-ı: āvāzı MK

²⁴⁵⁸ yelā: yel MK, KK

²⁴⁵⁹ vü: - HH

ile zāyî' itmeyesiz tarîk-ı Hakkı koyub bâtil yola gitmeyesiz²⁴⁶¹ ki anı Rahmân size râygân virmişdür. Siz dağı anı bāyî' olmayasız. Her ne²⁴⁶² virürlerse hoş görüb kâni' olasız ve²⁴⁶³ kendüñüzi cerrârlığile ve bî-'ârlığile şāyî' eylemeyesiz ve 'ulemā vü fuṣalā ve fuḳahā²⁴⁶⁴ vü şulehā meḥāfilinde manzūm-ı İlāhî²⁴⁶⁵ ve ma'nevî sözlerle yā bî-hüde sözlerden münakkaḥ ḥüb muvaşşahlar okıyasız. Ḥulkūmı ḥurda²⁴⁶⁶ taḥrîrâtile yā medḥ-i resūl-i Rahmân²⁴⁶⁷ yā tilāvet-i Qur'ân idesiz. Ta'zîmâtile tā²⁴⁶⁸ ki sāmî' in-i²⁴⁶⁹ ehl-i dîn şafālar kesb idüb ve gönülleri iḥyā olub du'ālar eyleyüb dünyāda ve 'uḳbāda size mu'în olalar. 'İsî-nefes²⁴⁷⁰ ol dem olursız ve mertebet-i a'lä bulursız.²⁴⁷¹

Kıṭ'a

[Fā 'i lā tün / Fā 'i lā tün / Fā 'i lün]

1. Rāstî hoşdur şadā-yı Ādemî
Kim iderse sem' -i cānla²⁴⁷² istimā'
2. Cübbe-i cismi yaqasın çāk idüb
Vecd ü²⁴⁷³ ḥālet kesb idüb eyler semā²⁴⁷⁴

Neşr: ve aydursın kim başımızda fetilemüz ḥabl-i metîndür. Bunı muḥkem tutan merd-i güzîndür ve şāḥib-i yaḳîndür ve ehl-i dîndür ve ay seyrin ki bu fetile-i ḥablü'l-metîn olub vesîle ola. Ḥablü'l-metîn kelām-ı ḳadîmdür ve Furḳân-ı 'azîmdür. Aña muḥkem yapışñuz ki merd-i güzîndür ve şāḥib-i yaḳîn ve ehl-i yaḳîn olasız dergāh-ı Hakkā tarîk-i mustaḳîm bulasız.

²⁴⁶⁰ ve: - HH
²⁴⁶¹ tarîk-ı Hakkı koyub bâtil yola gitmeyesiz: - MK, KK
²⁴⁶² ne: ne kim HH
²⁴⁶³ ve: - HH
²⁴⁶⁴ ve fuḳahā: - HH
²⁴⁶⁵ manzūm-ı İlāhî: İlāhî sözden HH
²⁴⁶⁶ ḥulkūmı ḥurda: ḥurda ḥulkūmı HH
²⁴⁶⁷ Rahmân: Rahmānî HH
²⁴⁶⁸ tā: - HH
²⁴⁶⁹ sāmî' in-i: sāmî' ini HH
²⁴⁷⁰ nefes: dem HH
²⁴⁷¹ ve mertebet-i a'lä bulursız: - HH
²⁴⁷² iderse sem' -i cānla: iden cān-sem' le anı MK, KK
²⁴⁷³ ü: - HH
²⁴⁷⁴ HH nüshasında birinci ile ikinci beyit yer değıştirmiştir.

Meşnevî

[Me fâ 'î lün / Me fâ 'î lün / Fe 'û lün]

1. Dutuñ fermân-ı Qur'ân-ı kadîmi
Bulasız tâ tarîk-ı mustakîmi
2. Ki [siz] ferd olmayasız anda mes'ûl
Olasız bâr-gâh-ı Hâkda maqbûl
3. Hırâmân giriser cennâta şükrân
Nebiyle göresiz dîzâr-ı Rahmân²⁴⁷⁵

[48b HH]

Nesr: ve aydursın kim cismimiz çerâğ-ı bezm-i cânânedür. Cânımız rûz [u] şeb aña pervânedür ve farkımızda saçımız fetîledür ve 'âlemde bu rûşen-delîledür hûb dîrsiz ki eger kûşe-i hâne-i 'ışk-ı hâkîkat mütemekkinlerisiñüz künc-i şavma' a-ı şıdk-ı hâkîkat sâkinlerisiñüz.

211

Meşnevî

[Me fâ 'î lün / Me fâ 'î lün / Fe 'û lün]

1. Çerâğ-ı bezm-i cânâne odur kim
Şeb [u] rûz sûze pervâne odur kim
2. Gire bir kûşe-i vîrânda dâyim
Gice kâyim ola gündüz de şâyim
3. Hemîşe siz uyub nefis-i le'îme
Yiyüb gezmekde dönmüşsiz behîme
4. Bu cümleyle çerâğ-ı bezm-i cânân
Bizüz dîrsiz bu sözi dir mi insân²⁴⁷⁶

Nesr:²⁴⁷⁷ Ve sizün zenglerünûzi ve âhenlerünûzi²⁴⁷⁸ ve elünüzde ve bilünüzde [48a KK] olan²⁴⁷⁹ zencîr kemerlerünûzi ve içünüzdeki²⁴⁸⁰ kem erlerünûzi ve güşuñuzdaki²⁴⁸¹ mengüşlaruñuzı²⁴⁸² ve bî-hûde şâd[lar]uñuzı²⁴⁸³ ve

²⁴⁷⁵ bu mesnevi ve bu mesneviden önceki nesr kısmı: - MK, KK

²⁴⁷⁶ bu mesnevi ve bu mesneviden önceki nesr kısmı: - MK, KK

²⁴⁷⁷ nesr: - KK

²⁴⁷⁸ ve âhenlerünûzi: ve âhenlerünûzi HH, - KK

²⁴⁷⁹ elünüzde ve bilünüzde olan: bilünüzdeki ve elünüzdeki HH

²⁴⁸⁰ içünüzdeki: - MK, KK

²⁴⁸¹ güşuñuzdaki: - MK, KK

²⁴⁸² mengüşlaruñuzı: mengüşuñuzı HH

pür²⁴⁸⁴ -cüşlaruñuzu²⁴⁸⁵ ve saķaluñuzu tırāş ve bıyıǵuñuzu nā-tırāş ve esrāruñuzuñ fāşı ve ebrāruñuzuñ qallāşı ve evbāşı ve ‘ayyāşı Bāb-ı Haydarilerde²⁴⁸⁶ denilmişdür. Bir dağı demek emekdür. Zīrā tekrār-ı güftār ebrār qatında²⁴⁸⁷ çün ta‘ām-ı bī-nemekdür. Bir tarīķle birbirüñüzden seriķa²⁴⁸⁸ idüb yağı siz de anlardan yaķarsız çerāğı ve anlaruñ qabīlesinden sizüñ başıñuzda saçuñuz fetīlesi zāyiddür. Hemān yoksa mezhebüñüzdür²⁴⁸⁹ yek-sān ve²⁴⁹⁰ yanuñuzda birdür. Yağşı vü²⁴⁹¹ yaman ve²⁴⁹² küfr ü imān ve sūd u ziyān nemed-püşlıkda ve nebīz-nüşlıkda²⁴⁹³ ve sarhoşlıkda ve pür-cüşlıkda birsiz hemān.²⁴⁹⁴ Zīrā şeb u rüz gāh mest gāh hayrānsız²⁴⁹⁵ ve şāfi rüşenüz²⁴⁹⁶ [49a HH] ve şāfi āyīnelerüz²⁴⁹⁷ ki her āyīne görürüz ve gösterürüz dırsız. Ve Cāmilerüz ki²⁴⁹⁸ bizi şikest iden hergiz dürüst olmaz ve eger²⁴⁹⁹ olursa da evvelki şihhatın bulmaz diyü söylersiz.²⁵⁰⁰ Yalan söylersiz halka velāyet şatub²⁵⁰¹ velāyet seyr²⁵⁰² idersiz. Şehr-be-şehr der-be-der cerr-i nān idüb cān gezdürürsiz.²⁵⁰³ Siz Cāmiler degülsiz. Cāmiler şeklinde ‘āmīlersiz. Belki ma‘nide haramīlersiz.²⁵⁰⁴ Ammā Cāmī mezhebüz²⁵⁰⁵ dırsız. Anı dağı bilmezsiniz. Bārī size be-‘ināyet-i Bārī²⁵⁰⁶ Cāmīlik tarīķın²⁵⁰⁷ beyān ideyin.²⁵⁰⁸ Ve harflerinüñ²⁵⁰⁹ esrārından bir²⁵¹⁰ miķdār ‘āyān eyleye-

²⁴⁸³ ve bī-hüde şāduñuzu: - MK, KK

²⁴⁸⁴ pür: - MK, KK

²⁴⁸⁵ cüşlaruñuzu: cüşuñuzu HH

²⁴⁸⁶ saķaluñuzu tırāş ve bıyıǵuñuzu nā-tırāş ve esrāruñuzuñ fāşı ve ebrāruñuzuñ qallāşı ve evbāşı ve ‘ayyāşı Bāb-ı Haydarilerde: saķaluñuzuñ tırāşını bürütüñuzun nā-tırāşını ve esrāruñuzuñ fāşını ve ebrāruñuzuñ [53b MK] qallāşını ve evbāşını ve ‘ayyāşını yukarı Bāb-ı Haydarī’de MK, KK

²⁴⁸⁷ zīrā tekrār-ı güftār ebrār qatında: yā MK, KK

²⁴⁸⁸ seriķa: seriķa HH, KK

²⁴⁸⁹ yoksa mezhebüñüzdür: bu qadr mezhebüñüzde HH

²⁴⁹⁰ ve: - HH

²⁴⁹¹ vü: - MK

²⁴⁹² ve: - HH

²⁴⁹³ nebīz-nüşlıkda: nebīd-büşlıkda HH, nebīd-nüşlıkda KK

²⁴⁹⁴ ve pür-cüşlıkda birsiz hemān: yeksānsız HH

²⁴⁹⁵ zīrā şeb u rüz gāh mest gāh hayrānsız: - MK, KK

²⁴⁹⁶ rüşenüz: rüşen MK, KK

²⁴⁹⁷ āyīnelerüz: āyīne-i Cāmilerüz HH

²⁴⁹⁸ gösterürüz dırsız. ve Cāmilerüz ki: - HH

²⁴⁹⁹ ve eger: - MK, KK

²⁵⁰⁰ diyü söylersiz: dırsız HH

²⁵⁰¹ şatub: - KK

²⁵⁰² seyr: seyrān HH

²⁵⁰³ cān gezdürürsiz: gezersiz HH

²⁵⁰⁴ belki ma‘nide haramīlersiz: - MK, KK

²⁵⁰⁵ mezhebüz: mezhebüñüz HH

²⁵⁰⁶ size be-‘ināyet-i Bārī: - HH

²⁵⁰⁷ tarīķın: tarīķından HH

²⁵⁰⁸ ideyin: idüben HH

²⁵⁰⁹ harflerinüñ: - MK, KK

²⁵¹⁰ bir: birer HH

yin. Tā Cāmīlik nidügin bilesiz aña göre ‘amel kılasız.²⁵¹¹ Cām üç harfdür.
 Cāmīlīgüñ²⁵¹² ma‘ nāsına zarfdur. **Harf-i evvel**²⁵¹³ cīmdür. Cīm cefāya ve
 cebre işāretdür. Ya‘ nī Cāmī olan kimesne²⁵¹⁴ nāsuñ cefāsına şabr ve
 hemişe²⁵¹⁵ nefesine cebr idici ola. Tā ki Cāmīlik [54a MK] yolın²⁵¹⁶ bula.
Harf-i sānī²⁵¹⁷ elifdür. Elif²⁵¹⁸ emre [48b KK] işāretdür. Ya‘ nī Cāmī olan
 kimse Hāḡḡuñ emrinde elif gibi sābit ve rāst ola. Tā²⁵¹⁹ ki rāstīn²⁵²⁰
 maḡāmın bula. **Harf-i sāliš**²⁵²¹ mīmdür. Mīm maḡabbete ve mūdāma²⁵²²
 işāretdür. Ya‘ nī Cāmī olan kimesne²⁵²³ maḡabbetu’l-lāh ṭarīḡında sābit-
 ḡadem ola.²⁵²⁴ Tā ki maḡabbetin mertebesin bula. İşde²⁵²⁵ ben size Cāmīlik
 ma‘ nāsın ve ismi feḡvāsın icāz yüzinden²⁵²⁶ ifrāz idüb göñlünüz levḡine
 taḡrīr eyledüm. Ve zebān-ı rūşen-beyān ile taḡrīr²⁵²⁷ itdüm diyüb H‘āce-i
 Cihān oğlu Netīce-i Cān ile yerlerinden²⁵²⁸ ṭurub ḡalvet-ḡānelerine vardılar.
 Çün Bābā Maḡmūd-ı [49b HH] Şīrvañī şāḡib-i ḡān-ḡāhdan²⁵²⁹ bu vechile
 kelimāt-ı mü‘mināne işitdi. Ve bu nev‘ ile ḡarekāt-ı muvaḡḡidāne gördi.
 Hemān-dem ṭurdi. Cemā‘atine işāret eyledi. ḡān-ḡāhdan²⁵³⁰ hezār ḡacāletle
 çıkub rīḡlet itdiler.²⁵³¹ Beyābāna ḡadem koyub revāne oldılar. Getdiler. Ya-
 rındası²⁵³² H‘āce-i Cihān daḡı²⁵³³ oğlu Netīce-i Cān ile²⁵³⁴ şalāt-ı şubḡı edā

213

²⁵¹¹ tā Cāmīlik nidügin bilesiz aña göre ‘amel kılasız: - MK, KK

²⁵¹² Cāmīlīgüñ: Cāmīlik HH, KK

²⁵¹³ harf-i evvel: el-harfü’l-evvel HH

²⁵¹⁴ kimesne: kimse MK, KK

²⁵¹⁵ hemişe: - MK, KK

²⁵¹⁶ yolın: ḡüyın HH

²⁵¹⁷ harf-i sānī: el-harfü’s-sānī HH

²⁵¹⁸ elif: - KK

²⁵¹⁹ tā: - HH

²⁵²⁰ rāstīn: rāstlik HH

²⁵²¹ harf-i sāliš: el-harfü’s-sāliš HH

²⁵²² ve mūdāma: - MK, KK

²⁵²³ kimesne: kimse MK, KK

²⁵²⁴ ṭarīḡında sābit-ḡadem ola: deryāsında şināver ola ve her dem ḡavvāş olub dūrer-i ḡāşş-
 āver ola ya‘ nī ḡālīḡuñ ḡalḡına mertebelerince maḡabbet ide ve derec[e]lerince rī‘āyet
 eyleye HH

²⁵²⁵ işde: işte HH, üşde KK

²⁵²⁶ yüzinden: ṭarīḡından HH

²⁵²⁷ göñlünüz levḡine taḡrīr eyledüm. Ve zebān-ı rūşen-beyān ile taḡrīr: zebān-ı rūşen le
 taḡrīr eyledüm ve göñlünüz levḡine ḡalem-i cān ile taḡrīr HH

²⁵²⁸ yerlerinden: - MK, KK

²⁵²⁹ şāḡib-i ḡān-ḡāhdan: H‘āce-i Cihānuñ HH

²⁵³⁰ bu vechile kelimāt-ı mü‘mināne işitdi. Ve bu nev‘ ile ḡarekāt-ı muvaḡḡidāne gördi.
 Hemān-dem ṭurdi. Cemā‘atine işāret eyledi. ḡān-ḡāhdan: bu vechile kelimāt-ı
 mü‘mināne ve bu nev‘ ile ḡarekāt-ı müveccihānesin gördi. Hemān sā‘at ṭurdi.
 Cemā‘atine işāret eyledi. ṭurdılar yaraḡların görüb ḡān-ḡāhdan HH, - KK

²⁵³¹ hezār ḡacāletle çıkub rīḡlet itdiler: çıkıldılar HH

²⁵³² getdiler. Yarındası: - HH

²⁵³³ daḡı: - MK, KK

²⁵³⁴ ile: ile yarındası HH

idüb ve şükr-i Hudā eyleyüb ve²⁵³⁵ du‘ ā kılub seccādelerinden turub²⁵³⁶ hān-
kāha geldiler. Gördiler Cāmīler cumhūrı²⁵³⁷ getmişler. Yine maḳāmlarına²⁵³⁸
geçüb ḳarār itdiler. Özlerine²⁵³⁹ vaḳār virüb²⁵⁴⁰ birbiriyle güftārdarken gör-
diler bir cumhūr-ı tāk-dār-ı nemedīn ve ‘abā-pūş ve ber-zemīn-i bād-ı şabā-
veş gelürler²⁵⁴¹

²⁵³⁵ ve: - HH

²⁵³⁶ turub: turdılar HH

²⁵³⁷ Cāmīler cumhūrı: cemā‘at-ı Cāmīler HH

²⁵³⁸ maḳāmlarına: meskenlerine HH

²⁵³⁹ özlerine: azarlara HH

²⁵⁴⁰ virüb: dutub KK

²⁵⁴¹ tāk-dār-ı nemedīn ve ‘abā-pūş ve ber-zemīn-i bād-ı şabā-veş gelürler: pür-sürür MK,
pür-sürür gelür KK

Āmeden-i Ṭāyife-i Bektāşiyān
Be-Ĥān-kāh-ı Ĥ'āce-i Cihān

Gürūh-ı Bektāşiler vücuḥ-ı tırāşiler²⁵⁴² başlarında aḳ keçeden²⁵⁴³ birer dü-
vāz-deh terk [54b MK] tāclar ikişer ḳarış enleri²⁵⁴⁴ ve ikişer arış uzunları²⁵⁴⁵
ṭoruları²⁵⁴⁶ sivri ve²⁵⁴⁷ öñleri ve artları birer ḳarış yirük ve ṭorularında²⁵⁴⁸
Seyyid Ġāzī²⁵⁴⁹ taşından birer büyük dügmeler²⁵⁵⁰ [49a KK] ve her dügme-
nüñ ucından aşāḡa şarḳmış birer şarābe yūñden bükülmüş ve omuzlarına
dökülmüş²⁵⁵¹ ve kemer-i tācuñ²⁵⁵² birer yanlarında naḳş-ı²⁵⁵³ لا اله الا الله [Lā-
ilāhe illā'l-lāh] ve birer yanlarında naḳş-ı nām-ı²⁵⁵⁴ محمد رسول الله [Muḥamme-
dun Resūlu'l-lāh] ve kemer-i tācuñ birer yanlarında naḳş-ı nām-ı 'Alī-i
Murtaẓā ve birer yanlarında²⁵⁵⁵ naḳş-ı nām-ı Ḥasan ü Ḥüseyn-i bā-vefā
rıḡvānu'llāhi 'aleyhim ecma' in ve kemer-i tāc-i kūtāh ve sāde²⁵⁵⁶ ve bunla-
ruñ kimi nemed-pūş²⁵⁵⁷ ve kimi 'abāda ve kimi cübbe-pūş²⁵⁵⁸ ve kimi
ḳabāda [50a HH] ḡayl u ḡaşem ile ve ṭabl u 'alem ile ve gül-bāng-ı şalāvāt
ile ve āvāze-i tekbīrāt ile²⁵⁵⁹ Ĥ'āce-i Cihānuñ ḡān-ḳāhına müteveccih oldı-
lar. Ĥ'āce-i Cihān daḡı²⁵⁶⁰ bunlara bir miḡdār yer²⁵⁶¹ ḳarşu vardı. Bunları
bu kisve-i ḡarībe ile²⁵⁶² ve bu hey'et-i 'acībe²⁵⁶³ ile göricek dehşet eyledi.
Ammā neylesün şāḡib-i zāviyedür.²⁵⁶⁴ Luṭf u kerem yüzinden ḳadem-rence
ḳıluñ dervīşler diyüb öñlerine düşüb ḡān-ḳāha²⁵⁶⁵ getürdi. Meskenlerin gös-

215

²⁵⁴² tırāşiler: tırāşlar KK

²⁵⁴³ keçeden: nemedden HH

²⁵⁴⁴ enleri: 'arızları HH

²⁵⁴⁵ uzunları: ṭılları HH

²⁵⁴⁶ ṭoruları: ṭorları HH

²⁵⁴⁷ ve: - HH

²⁵⁴⁸ ṭorularında: ṭorlarında HH

²⁵⁴⁹ Ġāzī: Ġāziden HH

²⁵⁵⁰ dügme: dügmeler MK, KK

²⁵⁵¹ aşāḡa şarḳmış birer şarābe yūñden bükülmüş ve omuzlarına dökülmüş: yūñden bükülmüş
birer şarābe ucları inmiş omuzlarına dökülmüş işāretdür ızṭırāba HH

²⁵⁵² tācuñ: tācuñuñ HH

²⁵⁵³ naḳş-ı: yazılmış ḡaṭṭ-ı HH

²⁵⁵⁴ naḳş-ı nām-ı: - HH

²⁵⁵⁵ ve birer yanlarında: - HH

²⁵⁵⁶ sāde: seccāde HH

²⁵⁵⁷ ve bunlaruñ kimi nemed-pūş: - MK, KK

²⁵⁵⁸ cübbe-pūş: cübbede MK, KK

²⁵⁵⁹ tekbīrāt ile: tekbīrle HH

²⁵⁶⁰ daḡı: - HH

²⁵⁶¹ yer: yer ṭurub HH

²⁵⁶² kisve-i ḡarībe ile: kisvet-i ḡarībile HH, KK

²⁵⁶³ 'acībe: 'acīb HH, KK

²⁵⁶⁴ zāviyedür: zāvīdür KK

²⁵⁶⁵ ḡān-ḳāha: ḡān-ḳāhına HH

terüb buyuruñ dedeler didi. Bektāşiler²⁵⁶⁶ daħı miskīnlik²⁵⁶⁷ idüb her biri meskenlerine geçüb sâkin oldılar. H̱'âce-i Cihān daħı hıdmet-kārlarına²⁵⁶⁸ işāret eyledi. Simāt döşeyüb ni' met getürdiler. Çün²⁵⁶⁹ ni' meti yidiler. Allāha²⁵⁷⁰ hāmd u şenā idüb şāhib-i hān-kāha [55a MK] du'ālar eylediler.²⁵⁷¹ Ve pīrān²⁵⁷²-ı pīş-kademlerin yād idüb rūhların şād kıldılar. Ba' d-ez-ān rūsūm-ı kādīmlerince²⁵⁷³ ellerine²⁵⁷⁴ tablek ve dāyire alub semā' vü şafā ve şevk [ü] vefā²⁵⁷⁵ ve cūş u²⁵⁷⁶ hūrūş gösterüb deryāleyin hāmūş oldılar. H̱'âce-i Cihān daħı başın²⁵⁷⁷ kaldurub ayıtdı. Hoş geldüñüz dervīşler²⁵⁷⁸ ve kadem getürdüñüz. [49b KK] Dedeler ne diyārdan gelürsüz ve tayıfedensiz. Ve size kim dirler. Ve pīriñüz kimdür.²⁵⁷⁹ Ve pīriñüzüñ pīrine kim aydurlar. Çün Bektāşiler cumhūrı şāhib-i zāviyeden²⁵⁸⁰ bu vechile su'āl işitdiler. Fī'l-hāl ol cumhūruñ müfredi ya' nī pīrleri altında oturan Dervīş Evḫadī²⁵⁸¹ hemān dehān-ı melāḫat²⁵⁸² açub ayıtdı. İy H̱'âce biz diyār-ı Sāsāndan gelürüz. 'Acem ferzendleriyüz. Ve cümlemüz Sāsānilerüz. Ve bu pīrimūze²⁵⁸³ Bābā Sefer Şāh-ı Sāsānī dirler.²⁵⁸⁴ Ve bunuñ pīri adına²⁵⁸⁵ Bābā Zeyne'd-dīn-i Gūrānī [50b HH] dirler.²⁵⁸⁶ Pīrān-ı silk-i tarīkat ve mīrān-ı milk-i ḫaḫīkatdururlar diyüb sâkit oldı.²⁵⁸⁷ Hemān-dem Bābā Sefer Şāh-ı²⁵⁸⁸ Sāsānī girībān-ı murākabeden başın²⁵⁸⁹ kaldurub ve gözi yaşın yüzi üzerine aқıdub²⁵⁹⁰ dehān-ı belāḡat²⁵⁹¹ açub zebān-ı ḫarekāt ile nazm idüb²⁵⁹² ayıtdı:

²⁵⁶⁶ Bektāşiler: anlar MK, KK

²⁵⁶⁷ miskīnlik: meskenlik HH

²⁵⁶⁸ daħı hıdmet-kārlarına: hıżmet-kārlarına KK

²⁵⁶⁹ Çün: hūn MK, - HH

²⁵⁷⁰ Allāha: İlāha MK, KK

²⁵⁷¹ du'ālar eylediler: du'ā idüb HH, du'ā eylediler KK

²⁵⁷² pīrān: pīr HH

²⁵⁷³ kādīmlerince: kādīmeleri üzre HH

²⁵⁷⁴ ellerine: - MK

²⁵⁷⁵ ve şevk [ü] vefā: - MK, KK

²⁵⁷⁶ u: - HH

²⁵⁷⁷ daħı başın: baş HH

²⁵⁷⁸ dervīşler: - HH

²⁵⁷⁹ Ve pīriñüz kimdür: - HH

²⁵⁸⁰ Bektāşiler cumhūrı şāhib-i zāviyeden: cumhūr-ı Bektāşiyān H̱'âce-i Cihāndan HH, Bektāşiler cumhūrı şāhib-i zāvīden KK

²⁵⁸¹ Evḫadī: - HH

²⁵⁸² dehān-ı melāḫat: dehān MK, KK

²⁵⁸³ pīrimūze: pīrimüzüñ adına HH

²⁵⁸⁴ Sefer Şāh-ı Sāsānī dirler: Rükne'd-dīn-i Sāsānī dirler MK, Rükne'd-dīn-i Sānī aydurlar KK

²⁵⁸⁵ bunuñ pīri adına: bu pīrimüzüñ pīrine HH

²⁵⁸⁶ dirler: aydurlar HH

²⁵⁸⁷ sâkit oldı: sâkin olıcaḫ HH, sâkit oldılar KK

²⁵⁸⁸ Sefer Şāh-ı: Rükne'd-dīn-i MK, KK

²⁵⁸⁹ girībān-ı murākabeden başın: cübbesinüñ girībānı içinden baş HH

²⁵⁹⁰ ve gözi yaşın yüzi üzerine aқıdub: - MK, KK

Meşnevî

Der²⁵⁹³-Hulâşa-i Suhan Ez-Zebân-ı Bektâşîyân-ı Kühen

[Me fâ 'î lün / Me fâ 'î lün / Fe 'û lün]

[55b MK]

1. Elâ iy merdümâne sofrâ-güster
Su'âl itdün çün iy ecsâm²⁵⁹⁴-perver
2. Tut imdi güş-ı hüşuñ ol haber-dâr
Ki saña cân u dilden virem aḥbâr
3. Bizüz pîrân-ı rāh-ı Hācî Bektāş
Esîr-i ḥān-ḳāh-ı Hācî Bektāş
4. Şadākat şadrınuñ şāhibleriyüz
Bu nefis-i düşmenüñ gālibleriyüz
5. Hemîşe gālibüz cünd-i hevāya
Ki māyîl olmazuz biz mā-sivāya²⁵⁹⁵
6. Hudādan ğayrıya itmez biz²⁵⁹⁶ ülfet
Nice bāğ u serā vü²⁵⁹⁷ ehl-i külfet

[50a KK]

7. Biz olmazuz giriftār-ı 'alāḳa
Çü ḥar götürmezüz bār-ı 'alāḳa
8. Bu keşretten bizi deryā-yı²⁵⁹⁸ vaḥdet
Yuyub pāk eylemişdür ehl-i vuşlat
9. Biḥār-ı vaḥdetüñ ğavvāşıyuz biz
O mihrüñ zerre-veş rakḳāşıyuz biz
10. Tarîḳ-i vaḥdetüñ rehberleriyüz
Serîr-i vuşlatuñ serverleriyüz

217

²⁵⁹¹ dehân-ı belâgat: dehân MK, KK

²⁵⁹² zebân-ı ḥarekât ile nazm idüb: zebân debredüb MK, KK

²⁵⁹³ der: - KK

²⁵⁹⁴ ecsâm: aḥşam HH

²⁵⁹⁵ mā-sivāya: bā-hevāya HH

²⁵⁹⁶ itmez biz: itmezüz HH, KK

²⁵⁹⁷ serā vü: serāy-ı HH

²⁵⁹⁸ bizi deryā-yı: bize yegdür bu HH

11. Bu ‘âlem içre Bektâşîlerüz biz
Çü şüfî şanma qallâşîlerüz biz
12. Bizüz cān milketinüñ pādîşāhı
Görünmez bize cismün ‘izz ü cāhı
13. Bu biz²⁵⁹⁹ sulţāna leşkerdür bu eşyā
Ki yokdur bâbımızdan²⁶⁰⁰ bâb-ı a‘lā
14. Bizüz şābit-kadem²⁶⁰¹ bu rāh-ı Hāğda
Bizüz maqbûl-ı kul der-gāh-ı Hāğda
15. Bizüz²⁶⁰² huddām-ı bâb-ı Hācî Bektāş
Kıdemden āsitānında qomış baş²⁶⁰³
16. Alub²⁶⁰⁴ ‘izzetle başa tācın anuñ
Ri‘āyet eylerüz minhācın anuñ
17. Yazub bir yanına hātt-ı²⁶⁰⁵ Celāle
İder biz²⁶⁰⁶ anı baş üzre havāle
18. Ki ya‘nî üstümüzde hāzır oldur²⁶⁰⁷
Cemī‘-i fī‘limüzde nāzır oldur
19. Yazub bir yanına nām-ı Muḥammed
İder biz²⁶⁰⁸ anuñile ‘iṣ-ı²⁶⁰⁹ sermed
20. Yazub hem Ḥaydar-ı Kerrār nāmın²⁶¹⁰
O şir-ı²⁶¹¹ Hāğ şeh-i ebrār nāmın
21. Ḥüseyn ile Ḥasan nāmın yazub hem
Görür biz²⁶¹² anları esmā-yı a‘zam

2599 biz: bir HH

²⁶⁰⁰ bābımızdan: yanımızda HH

2601 ḫadem: ḫadem HH

2602 bizüz: bizüm KK

2603 bu beyt: - HH

2604 alub: alur HH

2605 **ḥaṭṭ-1: naḫṣ-1** MK, KK

2606 ider biz: iderüz HH, ideriz KK

2607 oldur: olur HH

2608 ider biz: iderüz HH, ideriz KK

²⁶⁰⁹ c̄ iṣ-1: fahr-1 HH

2610 Kerrār nāmīn: Kerrāruñ adın KK

2611 ş̄ir-i: ş̄ir ü HH

[50b KK]

22. Ol esmāyile bu tāk-ı müşerref
İdüb görür biz anı her dem eşref²⁶¹³
23. Alub ta‘ zīm ile ser üzre anı
Ser-ā-ser seyr ider biz²⁶¹⁴ her mekânı
24. Anuñçün hürmet ü ‘ izzet bulur biz²⁶¹⁵
Anuñçün kâyināta kûtb olur biz²⁶¹⁶
25. Bizüz ma‘ nî yüzinden kûtb-ı ‘ âlem
Ki bizden feyz irer²⁶¹⁷ her kâlbe her dem
26. Bizüz evtādı bu rûy-ı zemînüñ
Bizüz abdāl²⁶¹⁸ cümle Âdemînüñ
27. Cihân-ı cān bizümle oldı kâyim
Mekân-ı ten bizümle oldı dâyim
28. Kaçan kim gitsevüz bundan tamāmet
Kopar halk üstine ol dem kıyāmet
29. İşāretdür sere²⁶¹⁹ tāk üzre düğme
Ki her şahşa dimekdür anı dögme
30. Ki ya‘ nî ser-borīde mürdeler biz²⁶²⁰
‘ Adem meydānına pey-bürdeler biz²⁶²¹
31. Bu tāk üzre nişāne dikdük anı
Ki tîr-i²⁶²² cevruñ ol oldı²⁶²³ nişānı

219

²⁶¹² görür biz: görür bir HH, görüriz KK

²⁶¹³ idüb görür biz anı her dem eşref: Anuñçün kâyināta kûtb oluruz HH, idüb görüriz anı her dem eşref KK

²⁶¹⁴ ider biz: ideriz KK

²⁶¹⁵ bulur biz: buluriz KK

²⁶¹⁶ olur biz: oluriz KK; 23, 24. beyitler: - HH

²⁶¹⁷ irer: ider MK, KK

²⁶¹⁸ abdāl: abdāl HH, KK

²⁶¹⁹ sere: bize HH

²⁶²⁰ mürdeler biz: dügmeler biz HH, mürdeleriz KK

²⁶²¹ pey-bürdeler biz: bî-perdeler biz HH, pey-bürdeleriz KK

²⁶²² tîr-i: tîr ü HH

²⁶²³ oldı: ola MK, KK

[56b MK]

32. İřāretdür şaça hem ol şarābe
O mūy-ı²⁶²⁴ pūr-ḡam ü pūr-pīc ü tābe
33. Tırāş itdük²⁶²⁵ anı başile bile
Yoğ olduk ḡalmaduḡ bu baş u²⁶²⁶ ḡıla
34. Vücūdumuz bizüm ‘ayn-ı²⁶²⁷ ‘ademdür
Anı maḡv eyledük mā-bāḡī demdür
35. O demdür her dem iden bizi zinde
Yüriden cā-be-cā bu yiryüzinde
36. Bir ağaç üzre kırık yıl Ḥācī Bektāş
Ḥaḡa ṭā‘at ḡılubdur eyle²⁶²⁸ sābāş

[51b HH]

37. İdüb terk-i hevā-yı ḡord u ḡ‘ābı²⁶²⁹
Ne nānı vardı²⁶³⁰ yanında ne ābı²⁶³¹

[51a KK]

38. Bizümçün anda ḡılmıřdur namāzı
İdüb cāndan Ḥaḡa nāz u niyāzı
39. Döküldi ol riyāzetden şaḡalı
Ne saḡı ḡaldı ne ḡaşı hilāli
40. Özinden bizden ol şavm u²⁶³² şalātı
Daḡı nār-ı Cehennemden necātı
41. Temennī eylemişdür anda Ḥaḡdan
Bu sözi²⁶³³ cān ile tařdıḡ ḡıl sen
42. Ana teřbīh idüb biz de bu²⁶³⁴ yüzden
Şaḡal u saḡı giderdük bu yüzden

²⁶²⁴ mūy-ı: mūrı KK

²⁶²⁵ itdük: idüb HH

²⁶²⁶ u: - HH

²⁶²⁷ ‘ayn-ı: ‘ayn u HH

²⁶²⁸ ḡılubdur eyle: ḡılur eyle ki HH

²⁶²⁹ u ḡ‘ābı: civānı HH

²⁶³⁰ vardı: var HH

²⁶³¹ ābı: ḡ‘ānı HH

²⁶³² u: - HH

²⁶³³ sözi: söze HH, KK

²⁶³⁴ bu: o HH

43. Saña iy H̱āce Bektāṣī ṭarīḳi
Didüm fi'l-cümle olursañ farīḳi
44. Deñizden²⁶³⁵ dimişem bir kaçre ancaḳ
Güneşden²⁶³⁶ dimişem bir zerre ancaḳ
45. Diyüb bu sözleri Bābā Sefer Şāh²⁶³⁷
Sükūta vardı bir kerre idüb āh²⁶³⁸
46. İṣit imdi aña H̱āce cevābı
Nice virür idüb aña ḥiṭābı

[57a MK]

Cevāb Dāden-i H̱āce-i Cihān²⁶³⁹ Be-Suḥanān-ı²⁶⁴⁰ Pīr-i Bektāṣīyān

Çün²⁶⁴¹ H̱āce-i Cihān Bābā Sefer Şāh-ı²⁶⁴² Sāsāniden Bektāṣīlik ṭarīḳından
bu kadar kelimāt-ı dūrūḡ-āmiz iṣitdi. Ve bu kadar ḥarekāt-ı fitne-engiz
gördi. Hemān sā'at dehān-ı melāḥat açub zebān-ı feṣāḥat birle²⁶⁴³ ayıtdı. İy
pīr-i güm-rāh viy²⁶⁴⁴ esir-i nefsi-rū-siyāh biz Bektāṣīlerüz ḳallāṣīler²⁶⁴⁵ de-
gülüz. Şadāḳat şadrına şāhiblerüz. Ve asker-i nefsi düşmene ḡāliblerüz. Ve
giriṭār-ı alāyık ve ḥammāl-ı bār-ı²⁶⁴⁶ avāyık degülüz. Biz ḡarīḳ-i baḥr-ı
vuşlatuz ki²⁶⁴⁷ mā-sivā'l-lāha iltifāt²⁶⁴⁸ idüb [51b KK] ülfet²⁶⁴⁹ eylemezüz.
Ve deryā-yı²⁶⁵⁰ vaḥdetüñ ḡavvāşlarıyuz.²⁶⁵¹ Her dem getüren²⁶⁵² dūrer-i
ḥāşşları bizüz. Ve zerre-veş hevā-yı mihrüñ raḳḳāşlarıyuz. Ve memālik-i
cān u²⁶⁵³ dilde sulṭān-ı [52a HH] ādil ü bār-gāh-ı Bārīde bende-i muḳbil ü

221

²⁶³⁵ deñizden: baḥirden HH
²⁶³⁶ güneşden: mihirden HH
²⁶³⁷ sözleri Bābā Sefer Şāh: sözi Rükne'd-dīn Bābā MK, KK
²⁶³⁸ bir kerre idüb āh: cāmīd oldu ḡüyā MK, KK
²⁶³⁹ Cihān: - MK
²⁶⁴⁰ be-Suḥanān-ı: ve Suḥanhā-yı HH
²⁶⁴¹ çün: - HH
²⁶⁴² Sefer Şāh-ı: Rükne'd-dīn-i MK, KK
²⁶⁴³ feṣāḥat birle: feṣāḥatla HH
²⁶⁴⁴ viy: ve iy HH
²⁶⁴⁵ ḳallāṣīler: ḳallāṣīlerden HH
²⁶⁴⁶ ḥammāl-ı bār-ı: cemāl-i yār-ı HH, ḥammāl-ı yār-ı KK
²⁶⁴⁷ ki: - MK, KK
²⁶⁴⁸ iltifāt: iltefet HH, KK
²⁶⁴⁹ idüb ülfet: - HH
²⁶⁵⁰ deryā-yı: deryā-yı bār-ı HH
²⁶⁵¹ ḡavvāşlarıyuz: ḡavvāşları MK, ḡavvāşları ve HH
²⁶⁵² getüren: götüren MK
²⁶⁵³ u: - HH

hevā-perestleri mubtıl ve hallāl-ı²⁶⁵⁴ her müşkil bizüz dırsız. ‘Abeş söyler-
sız. Ve hadeş eylersiz.²⁶⁵⁵ Eyle degülsüz.²⁶⁵⁶ Zîrā şāhib-i şadr-ı şudūr-ı
şadākat u gālîb-i galebe-i leşker-i nefis-i āfet ol kimsedür ki ehl-i bid‘ at olan
kimesneden²⁶⁵⁷ ictināb gösterüb ve²⁶⁵⁸ ehl-i şerī‘ at ü tarîkāt ve ḥaḳîkat em-
rine imtişāl eyleye. Ve ber-mücib-i şerī‘ at ma‘ işet idüb ihtiyār-ı ḥalvet eyle-
yüb ‘avāmdan u²⁶⁵⁹ ḥavāşşdan ‘uzlet kılub mā-sivā’l-lāha iltifāt²⁶⁶⁰ it-
meyüb²⁶⁶¹ sulṭān-ı eḳālîm-i vaḥdet olub²⁶⁶² [57b MK] her sâ‘ at ma‘ būda²⁶⁶³
‘ibādet ide ki²⁶⁶⁴ dem-i²⁶⁶⁵ āḫirde bu²⁶⁶⁶ dünyā-yı fāniden ol²⁶⁶⁷ ‘uḳbā-yı
bāḳîye şāhib-i sa‘ ādet²⁶⁶⁸ gide

Kıt‘a

[Me fā ‘î lün / Me fā ‘î lün / Fe ‘û lün]

1. Tarîḳ-i rāstî isterseñüz²⁶⁶⁹ siz
Şerī‘ at mücibince cünbiş²⁶⁷⁰ eyleñ
2. Koyuñ Bektāşı uyuñ Muştafāya
Siz ol sulṭāna şāyeste²⁶⁷¹ iş eyleñ²⁶⁷²
3. Ol a‘ lā bābda Bektāş kimdür
Muḥammed ḳavline siz cüşiş eyleñ
4. Ki ızın olmaz ‘ibādetden ferāğat²⁶⁷³
‘İbādet güş-ı cānla²⁶⁷⁴ güşiş eyleñ²⁶⁷⁵

²⁶⁵⁴ ḥallāl-ı: ḥallā[l]-ı HH

²⁶⁵⁵ ve hadeş eylersiz: - MK, KK

²⁶⁵⁶ eyle degülsüz: - HH

²⁶⁵⁷ kimesneden: kimseden MK, KK

²⁶⁵⁸ ve: - HH

²⁶⁵⁹ ‘avāmdan u: ‘avām HH

²⁶⁶⁰ iltifāt: iltifet HH, KK

²⁶⁶¹ itmeyüb: eyleyüb HH

²⁶⁶² sulṭān-ı eḳālîm-i vaḥdet olub: - MK, KK

²⁶⁶³ sâ‘ at ma‘ būda: ān ma‘ būdına HH

²⁶⁶⁴ ide ki: idüb HH

²⁶⁶⁵ dem-i: her dem-i KK

²⁶⁶⁶ bu: - MK, KK

²⁶⁶⁷ ol: - MK, KK

²⁶⁶⁸ şāhib-i sa‘ ādet: sa‘ ādet ile HH

²⁶⁶⁹ rāstî isterseñüz: rāstîdiyseñüz HH

²⁶⁷⁰ cünbiş: ceyş HH

²⁶⁷¹ şāyeste: sāyeşte HH

²⁶⁷² eyleñ: işleñ KK

²⁶⁷³ ızın olmaz ‘ibādetden ferāğat: t̃ā‘ atden ferāğa ızın olunmaz MK, KK

²⁶⁷⁴ cānla: cāna HH

²⁶⁷⁵ HH nüshasında 3. beyit ile 4. beyit yer deḡiştirmiştir.

5. Budur dervişler rāh-ı şadākat
Ki t̃ā' atde²⁶⁷⁶ olunca gūşış eyleñ

Neşr:²⁶⁷⁷ Şavm u²⁶⁷⁸ şalāt mefhar-ı mevcūdāt Muhammed-i muştafānuñ
‘aleyhi’ş-şalātu²⁶⁷⁹ ve’t-taḥiyyāt tuḥaf-ı raḥmānīyesidür. [52a KK] Ümmeti-
ne sefer-i mi‘rāc eflāk-i rūḥāniden Bektāş anları nice bağışladur sefer-i
mi‘rāc eşcār-ı cismāniden. Yā ‘uşāta nice necāt virdürür ‘azāb-ı nīrān-ı
Rabbāniden.²⁶⁸⁰ İy dervişler ol evvel²⁶⁸¹ kendü²⁶⁸² nefsin ḥalās ide mi varṭa-i
‘aḳabāt-ı nefsanīyyeden ki ğayrı²⁶⁸³ nefsüñ rüzesin²⁶⁸⁴ ve namāzın ve nār-ı
caḥīmde²⁶⁸⁵ sūz u²⁶⁸⁶ güdāzın götüre²⁶⁸⁷ ve anı²⁶⁸⁸ şaḥn-ı şaḥrā-yı selāmete
getüre. Bu bāṭıl ḥayālī ve bu fikr-i [52b HH] muḥālī göñlünüzden giderüñ ki
dile bunuñ gibi ḥayālāt-ı bāṭıla ve²⁶⁸⁹ vesāvis-i şeyṭānīyyeden ḥalecān eyler
ki ‘urūḳ-ı [58a MK] cismde²⁶⁹⁰ dem gibi seyelān ider. Anuñ ḥücesin bağla-
yan zikr-i Raḥmāndur şavmıla bağlamayub fikr-i şeyṭānīdür nevmile.²⁶⁹¹

Ḳıṭ‘a

223

[Mefā‘ ilün / Mefā‘ ilün / Fe‘ ülün]

1. Geçüñ dervişler siz bu fikirden
Uyuñ Raḥmāna siz şeyṭāna uymañ
2. Ki bed²⁶⁹²-siret olan insāna şeyṭān
Didi Ḥaḳ kaçuñ ol şeyṭāna²⁶⁹³ uymañ

Neşr:²⁶⁹⁴ Ammā rāviler şöyle²⁶⁹⁵ rivāyet eyler²⁶⁹⁶ ki Ḥacī Bektāş raḥmetu’l-
lāhi ‘aleyh ebrār-ı dīnden²⁶⁹⁷ ve şāḥib-i esrār-ı yaḳīnden²⁶⁹⁸ ‘ilmile ‘āmil²⁶⁹⁹

²⁶⁷⁶ ki t̃ā' atde: ‘ibādetde HH

²⁶⁷⁷ neşr: - KK

²⁶⁷⁸ u: - HH, KK

²⁶⁷⁹ şalātu: şalāvātu KK

²⁶⁸⁰ Rabbāniden: zebāniyyeden HH, KK

²⁶⁸¹ ol evvel: evvel ol HH

²⁶⁸² kendü: kendi KK

²⁶⁸³ ğayrı: ğayr-ı MK, HH

²⁶⁸⁴ rüzesin: rüze HH

²⁶⁸⁵ caḥīmde: caḥīme MK

²⁶⁸⁶ u: - HH

²⁶⁸⁷ götüre: getüre KK

²⁶⁸⁸ anı: anları HH

²⁶⁸⁹ ve: MK, KK

²⁶⁹⁰ cismde: cisme HH, cisminde KK

²⁶⁹¹ anuñ ḥücesin bağlayan zikr-i raḥmāndur şavmıla bağlamayub fikr-i şeyṭānīdür nevmi-
le: - MK, KK

²⁶⁹² bed: bu HH

²⁶⁹³ didi Ḥaḳ kaçuñ ol şeyṭāna: didiler kaçuñ ol insāna HH

bir vücūd-ı kāmīl idi. Müteşerri²⁷⁰⁰ ve mütedeyyin fāzıl idi. Silk-i riyāzete sülūk etmiş idi. Maḥabbet-i dünyā gönlünden küllī getmiş idi.²⁷⁰¹ Nā-gāh be-emr-i²⁷⁰² İlāh biḥār-ı cezebāt-ı Rabbāniyye²⁷⁰³ rūzgār-ı nefehāt-ı Sübhāniden²⁷⁰⁴ temevvüc eyleyüb²⁷⁰⁵ anı istiğrāk ‘ālemine²⁷⁰⁶ ğarḳ idüb²⁷⁰⁷ meczüb-ı şırf kıldı. Ne kendü özünü²⁷⁰⁸ ve ne ğayrı özünü fark ider oldu. Dünyādan āhirete ol ḥāletle getdi. Ammā²⁷⁰⁹ bu kisveti Ḥacī Bektāş meczüb iken bir nice rind ü ḳallāş fitne cem²⁷¹⁰ oldılar.²⁷¹¹ Peydā idüb aña geyürdiler.²⁷¹² Hem kendüler geydiler.²⁷¹³ Anı ser-māye idüb ḥalk-ı cihān ekl itmek için tağyirü’ş-şekl eylediler.²⁷¹⁴ [52b KK] Yoksa bu şekl şekl-i²⁷¹⁵ nā-meşrū²⁷¹⁶ dur ve fi’l nā-maṭbū²⁷¹⁷ dur. Ve bu tāca Celāle ismin ve ol dünyā vü āḥiret sulṭānlarının esmā-i mu‘zamların²⁷¹⁸ yazub ta‘zīmler eyleyüb²⁷¹⁹ başumuz üzre aluruz dirsiz. Ta‘zīm eylemezsiz. Belki taḥḳir eylersiz.²⁷²⁰ Zirā ol esāmī-i mübārekleri bir keçe üzerine yazarsız.²⁷²¹ Daḥı bī-ṭahāret belki bā-cenābet²⁷²² başuñuza [58b MK] alursız. Gāh [53a HH] başuñuzdan çıkarub diziñüz üzre gāh yer üzre²⁷²³ ḳorsız. Gāh²⁷²⁴ ardıñuzda gāh öñiñüzde ḳalur.²⁷²⁵ Vebāle girürsiz ve zevāle uğrarsız. Ve²⁷²⁶ ol keçe²⁷²⁷ eskiyüb

²⁶⁹⁴ neşr: - KK

²⁶⁹⁵ şöyle: şöyle KK

²⁶⁹⁶ eyler: eylerler HH, KK

²⁶⁹⁷ dinden: dindendür MK

²⁶⁹⁸ yakından: yakındür MK

²⁶⁹⁹ ‘ilmile ‘amil: - MK, KK

²⁷⁰⁰ müteşerri²⁷⁰⁰ ve mütedeyyin fāzıl idi: - HH

²⁷⁰¹ maḥabbet-i dünyā gönlünden küllī getmiş idi: - MK, KK

²⁷⁰² be-emr-i: be-ḳudret-i HH

²⁷⁰³ cezebāt-ı Rabbāniyye: icābāt-ı Rabbāniyyede KK

²⁷⁰⁴ Sübhāniden: Sübhāniyyeden KK

²⁷⁰⁵ eyleyüb: idüb HH

²⁷⁰⁶ istiğrāk ‘ālemine: - MK, KK

²⁷⁰⁷ ğarḳ idüb: birağub HH

²⁷⁰⁸ kendü özünü: kendüzini HH, kendi özünü KK

²⁷⁰⁹ getdi ammā: rıḥlet eyledi HH

²⁷¹⁰ oldılar: olub MK, KK

²⁷¹¹ geyürdiler: geydürdiler MK, KK

²⁷¹² geydiler MK, KK

²⁷¹³ anı ser-māye idüb ḥalk-ı cihān ekl itmek için tağyirü’ş-şekl eylediler: Tağyirü’ş-şekl li-ecli’l-ecl itdiler anı ser-māye idünüb ḥalk-ı cihān ekl itmek için HH

²⁷¹⁴ şekl-i: - MK, HH

²⁷¹⁵ Celāle ismin ve ol dünyā vü āḥiret sulṭānlarının esmā-i mu‘zamların: ol esmā-i ‘izāmları HH

²⁷¹⁶ eyleyüb: idüb HH

²⁷¹⁷ belki taḥḳir eylersiz: - MK

²⁷¹⁸ üzerine yazarsız: üzere yazasız HH

²⁷¹⁹ belki bā-cenābet: - HH

²⁷²⁰ gāh yer üzre: - KK

²⁷²¹ gāh: gāh daḥı HH

²⁷²² gāh öñiñüzde ḳalur: ḳalur gāh öñiñüzde HH

rîze rîze olub hâke bulaşub nâ-pâk yerlere ulaşub kalması olur. Ol ‘azîz isimlere hâkâret degül midür. Ammâ ğaraññuz oldur ki anları tâcuñuza yazub hâlâyıkâ gösterüb ol hûb isimlerle²⁷²⁶ teşhîr-i kılub idersiz ki²⁷²⁷ neleri var ise size vireler. Ve kisvetiñüze gireler ve mertebenüze ireler. Ve sizi ‘azîz göreler. Ve şudür-ı ‘izzete irgüreler. Ve Celâle ismin tâcımız üze yazduğumuza işâret oldur ki şâhibi bize havâle olsun ve²⁷²⁸ her işimüze nâzır ve her cünbişimüze hâzır²⁷²⁹ olsun dirüz dirsiz. Ya‘ nî Hâk Te‘ âlâ Celle ve ‘alâ her yerde²⁷³⁰ hâzır u nâzır ve bâtın u zâhîr ve evvel ü âhîr²⁷³¹ degül midür. Ol esmâ-i mu‘zamlara²⁷³² ta‘zîm oldur ki levh-i dilden ğm ol²⁷³³ huţûtı bozub²⁷³⁴ ve ciger kanın ezüb anları yazub dâyim müşâhede itmek gerek siz²⁷³⁵ ki ber²⁷³⁶-güzide-i benî-Âdem olasız. Ve kûtb-ı ‘âlem derecesin bulasız.²⁷³⁷

Kıt‘a

[Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lûn]

225

1. Levh-i dilden ğayrı²⁷³⁸ naķşı maħv idüñ
Naķş idüñ yirine²⁷³⁹ ism-i a‘zâmı

[53a KK]

2. Aña ta‘zîm eyleñüz dervîşler
Tâ bulasız cây-ı kûtb-ı ‘âlemi

Neşr:²⁷⁴⁰ ve²⁷⁴¹ tâcumuz ucındaki²⁷⁴² düğme başımuza işâretdür ki²⁷⁴³ her şaķşâ dögme dirüz dirsiz.²⁷⁴⁴ [59a MK] Ve düğmenüñ şarâbesi saçımuza

²⁷²³ ve zevâle uğrarsız: - MK, KK

²⁷²⁴ ve: zîrâ HH

²⁷²⁵ keçe: keçenüñ MK, HH

²⁷²⁶ ol hûb isimlerle: - HH

²⁷²⁷ teşhîr-i kılub idersiz ki: teşhîr-i kılub umarsız kim HH, teşhîr kılub idersiz ki KK

²⁷²⁸ tâcımız üze yazduğumuz işâret oldur ki şâhibi bize havâle olsun ve: başıñuz üze yeri havâle iderüz ki Hâk bizüm HH

²⁷²⁹ nâzır ve her cünbişimüze hâzır: her cünbişimizüze nâzır ve hâzır HH

²⁷³⁰ Hâk Te‘ âlâ Celle ve ‘alâ her yerde: - MK, her yerde HH

²⁷³¹ hâzır u nâzır ve bâtın u zâhîr ve evvel ü âhîr: hâzır ve nâzır HH, nâzır ve bâtın u zâhîr ve evvel ü âhîr KK

²⁷³² mu‘zamlara: mu‘azzamları HH, mu‘azzamlara KK

²⁷³³ ğayrı: ğayr-ı MK

²⁷³⁴ bozub: yazub HH

²⁷³⁵ yazub dâyim müşâhede itmek gerek siz: yazasız MK, KK

²⁷³⁶ ber: - HH

²⁷³⁷ bulasız: bulub KK

²⁷³⁸ ğayrı: ğayr-ı MK, KK

²⁷³⁹ yirine: yâdına HH

²⁷⁴⁰ neşr: - MK, KK

²⁷⁴¹ ve: ve aydursız kim HH

işâretdür ki baş ile kesüb²⁷⁴⁵ meydân-ı ‘ademde ve meydân-ı benî Âdemde²⁷⁴⁶ tîr-i cevri-i merdümâne²⁷⁴⁷ nişâne dikedük ki kemâne el urub pehlüvâne itsünler dirüz²⁷⁴⁸ dîrsiz. [53b HH] Ya‘nî موتوا قبل ان تموتوا [mütü qable en temütü]²⁷⁴⁹ hadîsiyle ‘âmil her birimüz²⁷⁵⁰ vücûd-ı kâmilüz²⁷⁵¹ demek ister-siz. Eyle degülsiz. Zirâ tâcuñuza bir kimesne²⁷⁵² el uzatsa dügmeye deg-me²⁷⁵³ diyüb dögmeye çapınursız.²⁷⁵⁴ Qande²⁷⁵⁵ qaldı ki sizi halk çevre alub tîr-i çevre tûtarlar. Ol vâkt cenk itmek²⁷⁵⁶ içün gâzab siperin yapınursız. Siz²⁷⁵⁷ Bektâşî dervîşler²⁷⁵⁸ degülsiz. Bektâşiler tarîkinde²⁷⁵⁹ rind ü qallâşilersiz.²⁷⁶⁰ Size bârî²⁷⁶¹ be-‘inâyet-i Bârî²⁷⁶² Bektâşîlik tarîkînden²⁷⁶³ beyân ideyin ve harflerinüñ menâzilinden bir miqdâr ‘ıyân eyleyüb tâ²⁷⁶⁴ ki Bektâşîliği aşlıyla²⁷⁶⁵ bilesiz ve²⁷⁶⁶ aña göre ‘amel kılasız. Bektâş beş harf-dür. Bektâşîlik ma‘nâsına zarfdur. Harf-i evvel²⁷⁶⁷ bādūr. Bā²⁷⁶⁸ bülûğa işâretdür. Ya‘nî Bektâşî olan kimesne²⁷⁶⁹ kendünün zâtî esrârına vâkıf ve şıfâtî kârına ‘ârif ola ki²⁷⁷⁰ derece-i bâliğin²⁷⁷¹ bula ki ol derece من عرف نفسه

²⁷⁴² ucındaki: ucında MK, toruğında HH

²⁷⁴³ ki: - HH

²⁷⁴⁴ döğme dirüz dîrsiz: döğmede mäderüz HH; MK nüshasının 58b, der-kenar: şâhib-i vakfa her kim ide hayr ile du‘â dilerüm Bârî Hudâ’dan ahîr ‘âkıbeti hayr ola.

²⁷⁴⁵ baş ile kesüb: başa giyüb HH

²⁷⁴⁶ ve meydân-ı benî Âdemde: - MK, KK

²⁷⁴⁷ cevri-i merdümâne: çevre HH

²⁷⁴⁸ pehlüvâne itsünler dirüz: şeyh ü şâba per-tâb eylerüz HH

²⁷⁴⁹ ölmeden önce ölünüz. (Yılmaz, age., s. 550)

²⁷⁵⁰ her birimüz: - MK, KK

²⁷⁵¹ kâmilüz: kâmillerüz HH

²⁷⁵² kimesne: kimse MK, KK

²⁷⁵³ degme: degmeye MK, KK

²⁷⁵⁴ çapınursız: çapınursız HH

²⁷⁵⁵ qande: bu kadar HH

²⁷⁵⁶ itmek: - HH

²⁷⁵⁷ siz: MK, HH

²⁷⁵⁸ dervîşler: - HH

²⁷⁵⁹ tarîkinde: kisvetinde HH

²⁷⁶⁰ ü qallâşilersiz: qallâşlarsız HH

²⁷⁶¹ Size bârî: bârî size HH

²⁷⁶² Bârî: Rabbânî bârî HH

²⁷⁶³ tarîkînden: tarîkatden HH, - KK

²⁷⁶⁴ beyân ideyin ve harflerinüñ menâzilinden bir miqdâr ‘ıyân eyleyüb tâ: Bektâşîlik nice imiş bilesiz: beyân ideyin ve menâzilden ‘ıyân eyleyeyin MK, - KK

²⁷⁶⁵ Bektâşîliği aşlıyla: Bektâşîlik nie imiş

²⁷⁶⁶ ve: - MK, KK

²⁷⁶⁷ harf-i evvel: el-harfü’l-evvel HH

²⁷⁶⁸ bā: - HH

²⁷⁶⁹ kimesne: kimse MK, KK

²⁷⁷⁰ ola ki: olan HH

²⁷⁷¹ bâliğin: nübüvvet HH

فقد عرف ربه [men ‘arefe nefsehū fe-ḳad ‘arefe Rabbehū]²⁷⁷² derecesidür. **Ḥarf-i şānī**²⁷⁷³ kâfdur. Kâf kifâyete işâretdür. Ya‘nî Bektâşî olan kimesne²⁷⁷⁴ bu ḥân-ḳâh-ı ‘âlemde ve miyân-ı benî Âdemde bir loḳma ile bir ḥırḳa²⁷⁷⁵ kifâyet ide ki dünyâdan âhirete yokluḡıla gide. **Ḥarf-i şālîş**²⁷⁷⁶ tâdur. Tâ türâba işâretdür. Ya‘nî Bektâşî olan kimesne²⁷⁷⁷ türâb [59b MK] mişālî olub her kişinüñ pây-mālî ola [53b KK] ve hîç kimse ile ḳîl u ḳālî olmayub²⁷⁷⁸ gönlinde dünyâ eşḡali yir idinmeye. Faḳrile ḥālî²⁷⁷⁹ hoş ola. **Ḥarf-i rābî**²⁷⁸⁰ elifdür. Elif uḡuvvete işâretdür. Ya‘nî²⁷⁸¹ Bektâşî olan kimesne²⁷⁸² her mü‘mini yād bilmeyüb²⁷⁸³ uḡuvvet eyleye âhîret içün. Ve²⁷⁸⁴ maḥabbet [54a HH] ide müzâheret içün ki Resûl ‘aleyhi’s-şalâtü ve’s-selâm كل مومن اخوت [küllü mü‘minin iḥvetün]²⁷⁸⁵ buyurmuşdur.²⁷⁸⁶ **Ḥarf-i ḥāmîs**²⁷⁸⁷ şîndür. Şîn şeyne²⁷⁸⁸ işâretdür. Şeyn²⁷⁸⁹ ‘ârdur ve ḳabâḥatdur. Ya‘nî Bektâşî olan kimesne²⁷⁹⁰ hemîşe ‘ârile ola. Bî-‘âr olmaya ve a‘māl-i ḳabîḥden²⁷⁹¹ perḥîz idüb aḥvâl-i şaḥîḥ ile temyîz²⁷⁹² ola ki²⁷⁹³ her yerde vaḳârına ḥalel ve ‘ârına zelev gelmeye.²⁷⁹⁴ İy dervîşler işde²⁷⁹⁵ ben size Bektâşîlik tarîḳinden zebân-ı²⁷⁹⁶ rûşen-beyânile ‘ıyân itdüm²⁷⁹⁷ diyüb Ḥ‘âce-i Cihân oḡlı Netîce-i Cân ile yerlerinden²⁷⁹⁸ ṭurub ḥân-ḳâhdan çıḳdılar²⁷⁹⁹ ḥalvet-serâlarına²⁸⁰⁰ vardı-

²⁷⁷² Kendini bilen, kuşkusuz Rabbini de bilir. (Yılmaz, age., s. 492)

²⁷⁷³ ḥarf-i şānī: el-ḥarfü’s-şānī HH

²⁷⁷⁴ kimesne: kimse MK, KK

²⁷⁷⁵ ḥırḳa: خرتة KK

²⁷⁷⁶ Ḥarf-i şālîş: el-ḥarfü’s-şālîş HH

²⁷⁷⁷ kimesne: kimse MK, KK

²⁷⁷⁸ ḳālî olmayub: ḳāl itmeyüb HH

²⁷⁷⁹ ḥālî: ḥāl-i HH, KK

²⁷⁸⁰ ḥarf-i rābî: el-ḥarfü’l-rābî HH

²⁷⁸¹ ya‘nî: - HH

²⁷⁸² kimesne: kimse MK, KK

²⁷⁸³ bilmeyüb: eyleyüb aña HH

²⁷⁸⁴ ve: - HH

²⁷⁸⁵ Bütün inananlar kardeşdir. (Yılmaz, age., s. 390)

²⁷⁸⁶ Resûl ‘aleyhi’s-şalâtü ve’s-selâm كل مومن اخوت buyurmuşdur: كل مومن اخوت buyurmuşdur nebiyu’l-lâh ‘aleyhi’s-selâm MK, KK

²⁷⁸⁷ ḥarf-i ḥāmîs: el-ḥarfü’l-ḥāmîs HH

²⁷⁸⁸ şeyne: - HH

²⁷⁸⁹ şeyn: - HH

²⁷⁹⁰ kimesne: kimse MK, KK

²⁷⁹¹ ḳabîḥden: ḳabîḥadan MK

²⁷⁹² temyîz: temeyyüz HH, KK

²⁷⁹³ ki: - HH

²⁷⁹⁴ zelev gelmeye: melev vermeye HH

²⁷⁹⁵ işde: işte HH, KK

²⁷⁹⁶ zebân-ı: bir mîḳdâr HH

²⁷⁹⁷ itdüm: idesin HH

²⁷⁹⁸ yerlerinden: - MK, KK

²⁷⁹⁹ ḥân-ḳâhdan çıḳdılar: - MK, KK

²⁸⁰⁰ ḥalvet-serâlarına: ḥalvet-ḥânelerine HH

lar. Çün Bektāşiler şāhib-i zāviyeden²⁸⁰¹ bu vechile mü' mināne kelimāt²⁸⁰² işitdiler. Ve bu nev' ile muvaḥḥidāne ḥarekāt²⁸⁰³ gördiler. Hemān-dem²⁸⁰⁴ tūrdılar. Ḥān-ḳāhdan taşra²⁸⁰⁵ çıktılar. Beyābāna ḳadem koyub revāne oldılar. Yarındası Ḥ'āce-i Cihān oğlu Netice-i Cān ile şalāt-ı²⁸⁰⁶ şubḥı edā idüb ve şükr-i Ḥudā eyleyüb ve du' ā ḳılub²⁸⁰⁷ seccādelerinden tūrdılar. Rāha girüb²⁸⁰⁸ ḥān-ḳāha geldiler. Gördiler Bektāşiler cumhūrı gitmişler.²⁸⁰⁹ Yine maḳāmlarına geçüb ḳarār gösterdiler. Ve özlerine vaḳār verüb birbiriyle güftārda iken gördiler bir cumhūr-ı **[60a MK]** pūr-sūrūr u ḥubūr gelür.²⁸¹⁰

²⁸⁰¹ şāhib-i zāviyeden: Ḥ'āce-i Cihānuñ HH, şāhib-i zāvi'den KK

²⁸⁰² kelimāt: kelimātın HH

²⁸⁰³ ḥarekāt: ḥarekātın HH

²⁸⁰⁴ dem: - MK, KK

²⁸⁰⁵ taşra: - MK, KK

²⁸⁰⁶ yarındası Ḥ'āce-i Cihān oğlu Netice-i Cān ile şalāt-ı: Ḥ'āce-i Cihān daḡı oğlu Netice-i Cān ile yarındası şalāvāt-ı HH

²⁸⁰⁷ ḳılub: eyleyüb HH

²⁸⁰⁸ rāha girüb: - MK, KK

²⁸⁰⁹ Bektāşiler cumhūrı gitmişler: cemā' at-ı Bektāşiyān riḥlet itmişler HH

²⁸¹⁰ ḳarār gösterdiler. Ve özlerine vaḳār verüb birbiriyle güftārda iken gördiler bir cumhūr-ı pūr-sūrūr u ḥubūr gelür: ārām idüb bir biriyle kelām eylerken gördiler bir cumhūr-ı pūr-sūrūr gelürler HH

**Âmeden-i Tāyife-i Şems-i Tebrīziyān
Be-Hān-kāh-ı H̱āce-i Cihān**

Gürūh-ı Şemsiler saḳal u ḳaş ve²⁸¹¹ bıyık-ı pāk-tırāş vüçūh-ı Şemsiler nemed-siyāh [54a KK] ü²⁸¹² sepīd-pūşlar ve şarāb-ı nebīz²⁸¹³ -nūşlar sarhoşlar pūr-cūşlar ve²⁸¹⁴ bī- [54b HH] pāpūşlar ve başlarında nemedden birer külāh²⁸¹⁵ depeleri kesük ve açuk²⁸¹⁶ ḥayl u ḥaşemle ve ṭabl u ‘alemle ve²⁸¹⁷ gülbāng-ı şalāvātīle²⁸¹⁸ ve āvāze-i tekbīrātīle²⁸¹⁹ H̱āce-i Cihānuñ ḥān-ḳāhına müteveccih oldılar. H̱āce-i Cihān daḥı yerinden²⁸²⁰ ṭurdu. Bunlara ḳarşu yürüdi.²⁸²¹ Bunları bu kisvet-i ḡarībe ile ve bu şüret-i ‘acībe²⁸²² ile göricek göñline hoş gelmedi dehşet idüb cānı vaḥşet gösterüb²⁸²³ ammā neylesün şāḥib-i zāviyedür.²⁸²⁴ Luṭf u kerem yüzinden ḳadem-rence ḳıluñ²⁸²⁵ dervişler diyüb öñlerine düşüb ḥān-ḳāha getürdi.²⁸²⁶ Meskenlerin gösterüb buyuruñ dedeler didi. Anlar daḥı miskīnlik²⁸²⁷ idüb meskenlerine geḳüb sākin oldılar. H̱āce-i Cihān daḥı hemān²⁸²⁸ ḥuddāma ṭa‘āma işāret eyledi. Ḥuddām māyide döşeyüb²⁸²⁹ ṭa‘ām getürdiler. Çün ṭa‘ām-ı tamāmı²⁸³⁰ yidiler. İlāha ḥamd u şenā idüb şāḥib-i²⁸³¹ ḥān-ḳāha du‘ā ḳıldılar.²⁸³² Ve²⁸³³ pīrān-ı pīş-ḳademlerin yād idüb rūḥların şād ḳıldılar. Ba‘d-ez-ān rusūm-ı ḳadīmlerince²⁸³⁴ dāyire ve ṭablek²⁸³⁵ ellerine alub semā‘ ü²⁸³⁶ şafā idüb ve

229

²⁸¹¹ u ḳaş ve: saḳ HH

²⁸¹² siyāh ü: siyāh-ı MK

²⁸¹³ nebīz: nebīd HH, KK

²⁸¹⁴ ve: - MK, KK

²⁸¹⁵ nemedden birer külāh: birer külāh-ı nemedin HH

²⁸¹⁶ ve açuk: - MK, KK

²⁸¹⁷ ve: - HH, KK

²⁸¹⁸ şalāvātīle: şadāyla HH

²⁸¹⁹ āvāze-i tekbīrātīle: āhenk-i tekbīr ile HH

²⁸²⁰ daḥı yerinden: - MK, yerinden KK

²⁸²¹ ḳarşu yürüdi: bir miḳdār ḳarşu vardı HH, ḳarşu vardı KK

²⁸²² ḡarībe ile ve bu şüret-i ‘acībe: ‘acībe ile ve bu şüret-i ḡarībe HH

²⁸²³ göñline hoş gelmedi dehşet idüb cānı vaḥşet gösterüb: dehşet itdi MK, KK

²⁸²⁴ zāviyedür: zāvidür KK

²⁸²⁵ rence ḳıluñ: rencide ḳıluñ MK, rence ḳılıñuz HH

²⁸²⁶ getürdi: getürdiler HH

²⁸²⁷ miskīnlik: meskenlik HH

²⁸²⁸ hemān: - MK, KK

²⁸²⁹ māyide döşeyüb: - MK, KK

²⁸³⁰ ṭa‘ām-ı tamāmı: ṭa‘āmı tamāmı MK, ṭa‘ām-ı tamām HH

²⁸³¹ şāḥib-i: - MK

²⁸³² du‘ā ḳıldılar: du‘ā eylediler HH, du‘ālar ḳıldılar KK

²⁸³³ ve: daḥı HH

²⁸³⁴ ḳadīmlerince: ḳadīmleri üzre HH

²⁸³⁵ dāyire ve ṭablek: ṭablek ve dāyire HH

²⁸³⁶ ü: - HH

cüş u hurüş²⁸³⁷ gösterüb deryāleyin²⁸³⁸ hāmüş oldılar. Hâce-i Cihān dağı başın²⁸³⁹ kaldurub ayıtdı.²⁸⁴⁰ Hoş geldünüz dervişler ve²⁸⁴¹ kadem getürdünüz dedeler. Ne diyārdan gelürsüz. Ve ne tayıfedensiz. [60b MK] Ve size kim dirler. Ve piriñüz kimdür.²⁸⁴² Ve bu²⁸⁴³ piriñüzün²⁸⁴⁴ [55a HH] piriñe kim aydurlar.²⁸⁴⁵ Ve ne kişidürler.²⁸⁴⁶ Çün cumhūr-ı Şemsiler şāhib-i zāviyeden bu vechile su'āl işitdiler.²⁸⁴⁷ Fī'l-hāl ol cumhūruñ müfredi ya' nī piriñleri altında oturan derviş Aḥmedī hemān dehān-i melāḥat²⁸⁴⁸ açub zebān-ı feşāḥatla²⁸⁴⁹ ayıtdı. İy Hâce biz diyār-ı 'Acemden gelürüz. 'Acem ferzendleriyüz. [54b KK] Cümlemüz Tebrizilerüz.²⁸⁵⁰ Ve bu piriñümüze Bābā Şir²⁸⁵¹ 'Alī-i Tebrizī dirler. Ve bunuñ piriñe²⁸⁵² Bābā Mīr Velī-i Hüzmüzī aydurlar.²⁸⁵³ Pīrān-ı silk-i tarīkāt ve mīrān-ı milk-i ḥaḳīkatdururlar diyüb sākit oldı.²⁸⁵⁴ Hemān-dem²⁸⁵⁵ Bābā Şir 'Alī-i Tebrizī dehān-ı zerafetin²⁸⁵⁶ açub zebān-ı nezāketle²⁸⁵⁷ mestāne cüş u hurüş ile²⁸⁵⁸ nazm idüb ayıtdı.

²⁸³⁷ ve cüş u hurüş: şevḳ vefā HH

²⁸³⁸ deryāleyin: - MK, KK

²⁸³⁹ başın: oğlu Netice-i Cān ile hemān baş HH

²⁸⁴⁰ ayıtdı: ayıtdılar HH

²⁸⁴¹ ve: - HH

²⁸⁴² ve piriñüz kimdür: - HH, ve piriñüze kim dirler KK

²⁸⁴³ bu: - MK, KK

²⁸⁴⁴ piriñüzün: piriñüz HH

²⁸⁴⁵ aydurlar: dirler HH

²⁸⁴⁶ ve ne kişidürler: - MK, KK

²⁸⁴⁷ çün cumhūr-ı Şemsiler şāhib-i zāviyeden bu vechile su'āl işitdiler: - HH, çün cumhūr-ı Şemsiler şāhib-i zāviden bu vechile su'āl işitdiler KK

²⁸⁴⁸ dehān-i melāḥat: dehān MK, KK

²⁸⁴⁹ zebān-ı feşāḥatla: - MK, KK

²⁸⁵⁰ Tebrizilerüz: Tebrizlerüz HH, Tebrizleriyüz KK

²⁸⁵¹ Şir: - MK

²⁸⁵² bunuñ piriñe: piriñüzün piriñe HH

²⁸⁵³ aydurlar: dirler KK

²⁸⁵⁴ sākit oldı: sākin olıcaḳ HH

²⁸⁵⁵ dem: sā' at HH

²⁸⁵⁶ zerafetin: zerafet MK, KK

²⁸⁵⁷ nezāketle: nezāket birle KK

²⁸⁵⁸ mestāne cüş u hurüş ile: - HH

Meşnevî

Der-Hulâşa-i Suḥan Ez-Zebân-ı Şemsîyân-ı Kühen²⁸⁵⁹ [Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lûn]

1. Āgeh ol iy Ḥāce-i māl u menāl
Çünki biz dervîşden itdûñ su ‘āl
2. Gûş-ı hûşuñ tut²⁸⁶⁰ olursa feth-i bâb
Saña bu dem virelüm şâfi cevâb
3. Pâ-bürehne cümlemüz Şemsîlerüz
Rûḥ-ı pâk-i ‘âlem-i qudsîlerüz
4. Bâr-gâh-ı Şems’de tâbendeyüz
Cân siphrinde²⁸⁶¹ meh-i tâbendeyüz
5. ‘Alemler bir günde çün şems ü²⁸⁶² kamer
Devr ider biz²⁸⁶³ zerre zerre ser-be-ser
6. Eylerüz tayy-ı zamân tayy-ı mekân
Kim bize bir kām olur²⁸⁶⁴ arz-ı cihân
7. Kûṭbıyuz ma‘nide biz bu ‘âlemüñ
Reh-nümâsiyuz güzide Âdem’üñ
8. Bulmuşuzdur maḳşad-ı aḳşâmuza
Ya‘nî dilde manzar-ı Mevlâmuza
9. Girmişüzdür mākşad-ı aḳşâmuza
Ermişüzdür Ḥazret-i Mevlâmuza²⁸⁶⁵
10. Kıldi Mevlâ²⁸⁶⁶ maḳşad-ı aḳşâ bizi²⁸⁶⁷
Gördi lâıyık özine²⁸⁶⁸ Mevlâ bizi²⁸⁶⁹

[61a MK]

²⁸⁵⁹ kühen: kühenî HH

²⁸⁶⁰ tut: dut HH

²⁸⁶¹ siphrinde: mihirinde MK

²⁸⁶² ü: -HH

²⁸⁶³ biz: bir MK, HH

²⁸⁶⁴ kām olur: kâmdur HH

²⁸⁶⁵ bu beyit: -HH

²⁸⁶⁶ kıldi Mevlâ: tâ gönülden HH

²⁸⁶⁷ bizi: bize HH

²⁸⁶⁸ özine: özini HH

²⁸⁶⁹ bizi: bize HH

[55a KK]

[55b HH]

11. Hakk'dan oldu Hakk'a bu²⁸⁷⁰ vuşlat bize
İy zehî devlet zehî devlet bize
12. Tîğ-i vuşlat kaşımız kıldı tırâş
Tîğ-i vaḥdet başımız kıldı tırâş
13. Ol sebebdendür borîde-ser-külâh
Başumuzda dāyimā iy pādîşāh
14. Tîğ-i ğurbet²⁸⁷¹ rîşümüz kıldı tırâş
Gün gibi itdi yüzümüz çarḫa fâş²⁸⁷²
15. Ol vecihden didiler Şemsî bize
Rûḫ-ı pāk-i ʿālem-i ḫudsî bize
16. Gün²⁸⁷³ görelden yüzümüz iy merd-i ḫur²⁸⁷⁴
Başı gökde yüzi dāyim yerededür²⁸⁷⁵
17. Döşer ayağımıza zer ḫālîçe
Yaʿ nî yüzümüz görem dir ḫālîçe²⁸⁷⁶
18. Yüzümüzdür bir mücellā āyine
Sözümüzdür bir muşaffā āyine
19. Āyine disem söze tañ mı şehā
Kim olur bir söz neçe maʿ nî-nümā
20. Yüzümüz āyînesi yüz gösterür
Gerçi birdür yüzümüz yüz gösterür
21. Kim nazar kılsa bize yüzün görür
Kim o yüzden şad-hezār özin²⁸⁷⁷ görür
22. Anuñ içün güne güne kisveti
Biz geyerüz²⁸⁷⁸ gösterüb bir şûreti

²⁸⁷⁰ Bu: hem HH²⁸⁷¹ ğurbet: vuşlat MK, ḫurbet HH²⁸⁷² fâş: taş HH²⁸⁷³ gün: göz MK²⁸⁷⁴ iy merd-i ḫur: ay mürdedür HH²⁸⁷⁵ yerededür: bizdedür HH²⁸⁷⁶ bu beyit: -MK, KK²⁸⁷⁷ hezār özin: hezārān HH²⁸⁷⁸ geyerüz: geyer yüz MK

[61b MK]

23. Gāh olur bir şūreti yüz gösterüz
Gāh olur yüz yüzde bir yüz gösterüz²⁸⁷⁹
24. Yüzümüz geh gāh²⁸⁸⁰ -rüy-ı hākde
Özümüz geh²⁸⁸¹ gün²⁸⁸² gibi eflākde
25. Gāh giryān yürürüz biz çün seḥāb
Gāh ḥandān yürürüz çün āfitāb
26. Mu‘ tekif biz gāh çün kūh-ı girān
Bī-ḳarāruz gāh çün āb-ı revān
27. Gāh çün bād-ı şabā pūyendeyüz²⁸⁸³
Būy-ı mūy-ı dil-beri būyendeyüz
28. Gāh seyyār-ı diyār-ı furḳatuz
Gāh ḡavvāş-ı biḥār-ı vuşlatuz

[55b KK]

29. Gāh ehl-i mātemüz gāh ehl-i sūr
Gāh ehl-i ḡulmetüz gāh ehl-i nūr
30. Gāh gāhī hem-dem-i ‘arşilerüz
Gāh gāhī hem-reh²⁸⁸⁴ -i ferşilerüz
31. Gāh sulṭān oluruz ‘arşilere
Gāh der-bān oluruz ferşilere

[56a HH]

32. Gāh kūh-ı nefsde²⁸⁸⁵ vaḥşilerüz
Gāh rūḥa hem-dem-i yaḥşilerüz²⁸⁸⁶
33. Nīstlik bezminde biz hestüz müdām
Cām-ı ‘ışḳı nūş edüb mestüz müdām
34. Cübbe-i nāmūs u²⁸⁸⁷ ‘ārı çāk çāk
İdüb olduḳ cümle ‘üryān pāk pāk²⁸⁸⁸

²⁸⁷⁹ bu beyit: -KK

²⁸⁸⁰ gāhī: gāh MK

²⁸⁸¹ geh: gāh

²⁸⁸² gün: gāhi MK

²⁸⁸³ pūyendeyüz: dīndeyüz

²⁸⁸⁴ reh: rev KK

²⁸⁸⁵ nefsde: nefsinde HH

²⁸⁸⁶ bu mısra yerine HH de: Gāh der-bān oluruz ferşilere

²⁸⁸⁷ u: - HH

²⁸⁸⁸ cümle ‘üryān pāk pāk: cümle-i ‘üryān pāk HH

[62a MK]

35. Bir nemeddür cismümüz üzre faḫaṭ
Zīra andan ḡayrısın gördük saḫaṭ
36. Kār u²⁸⁸⁹ bārı terk idüb āvāreyüz
Kār-ı Bārī'de çü meh seyyāreyüz
37. Kūh u²⁸⁹⁰ ṣaḫrā vü beyābān u biḫār
Bize kimi ḫaṭredür kimi ḡubār
38. Geṣṭ ider biz²⁸⁹¹ maṣrıkı vü²⁸⁹² maḡribi
Rūṣen idüb dehri her gün gün gibi
39. Biz mürīd-i Şems-i perrānilerüz
Anun içün Şems-i tābānilerüz
40. Aḫmediyüz Aḫmediyüz Aḫmedī
Bizden²⁸⁹³ olan bula ʿiṣ-ı sermedī
41. Hem ʿAlī-i Murtaẓā'nun²⁸⁹⁴ bendesi
Hem Ḥüseynile Ḥasan efgendesi
42. Didüm iy Ḥāce saña Şemsīligi
Rūḫ-ı pāk-i ʿālem-i ḫudsīligi
43. Didüm ammā ol baḫirden ḫatresin
Saña şerḫ itdüm güneşden²⁸⁹⁵ zerresein
- [56a KK]
44. Diyüb ebsem oldı pīr-i Şemsīyān
Şems-i Tebrīzī o seyyāḫ-ı cihān
45. Ḥāce aña gör nice virür cevāb
Yab yab açub dehān itdi²⁸⁹⁶ ḫiṭāb

²⁸⁸⁹ u: - HH, KK

²⁸⁹⁰ vü: - HH

²⁸⁹¹ ider biz: iderüz HH

²⁸⁹² maṣrıkı vü: maṣrıkile HH

²⁸⁹³ bizden: biz HH

²⁸⁹⁴ ʿAlī-i Murtaẓā'nun: ʿAlīyyü'l-Murtaẓā'nun HH

²⁸⁹⁵ güneşden: mihirden HH

²⁸⁹⁶ itdi: idüb HH, KK

Cevāb Dāden-i H̱āce-i Cihān
Be-Suḥanān-ı²⁸⁹⁷ Pīr-i Şemsīyān

Çün²⁸⁹⁸ H̱āce-i Cihān Bābā Şīr-i ‘Alī-i Tebrīzī’den Şemsilik bābından bu kadar kelimāt-ı lāf-āmīzi²⁸⁹⁹ işitdi. Ve bu kadar harekāt-ı güzāf-engīzi²⁹⁰⁰ gördi. Hemān sā‘at dehān-ı melāḥat açub zebān-ı feşāḥat birle²⁹⁰¹ ayıtdı: İy²⁹⁰² pīr-i²⁹⁰³ giriftār-ı güftār-ı²⁹⁰⁴ dūrūg viy²⁹⁰⁵ esīr-i bend-i girdār²⁹⁰⁶-ı bī-fūrūg [56b HH] aydursın ki biz burc-ı sa‘adetde Şemsilerüz. Ve evc-i ‘azametde rūḥ-ı ḳudsilerüz. Ve āsumān-ı cānda ve cenānda ḥurşīd-i raḥşānuz. Yā māh-ı nūr-efşānuz ki bir günde ḳıbāb-ı āsumān-ı seyrān eyle-rüz ve²⁹⁰⁷ dāyire-i cihānı deverān iderüz. Ṭayy-ı zamān ve ṭayy-ı mekān²⁹⁰⁸ eylerüz ki rüy-ı zemīn bize bir²⁹⁰⁹ kāmdu. [62b MK] Hemīn dırsız. Ya‘nī ḳuṭb-ı ‘ālemüz ve güzīde-i benī Ādemüz diyüb özünüzü ol ‘azīze²⁹¹⁰ ya‘nī Şems-i Tebrīze raḥimehu’l-lāh²⁹¹¹ nisbet idüb kendünüzü rıf‘at göster-rürsüz. Eyle degülsüz. Zīrā ol zāhirin a‘māl-i şer‘iyye ile²⁹¹² ārāste ve bāṭının aḥvāl-i²⁹¹³ ḥaḳīkatle pīrāste itmişdi. Ve²⁹¹⁴ bu şüret-i beşerīyyetde²⁹¹⁵ sīret-i melekīyyet ḥāşıl idüb esrār-ı ‘ilm-i ledünnīye vāḳıf bir ‘ārif vüçüd idi. Gāḥ gāḥ diledügince²⁹¹⁶ Ḥazret-i Hızra²⁹¹⁷ ‘aleyhi’-selām mülākī olub [56b KK] anuñla āfākı bir sā‘atde geşt eylerdi. Temāşā-yı deryā vü şaḥrā ve²⁹¹⁸ kūh u²⁹¹⁹ deşt iderdi. Ya‘nī ṭayy-ı zamān ve ṭayy-ı makān eylerdi²⁹²⁰. Ol cihet-

235

²⁸⁹⁷ suḥanān-ı: suḥanhā-yı HH

²⁸⁹⁸ çün: - MK

²⁸⁹⁹ lāf-āmīzi: lāf-āmīz HH

²⁹⁰⁰ güzāf-engīzi: fesād-engīz HH

²⁹⁰¹ feşāḥat birle: feşāḥatla HH

²⁹⁰² iy: - MK

²⁹⁰³ pīr-i: - MK, KK

²⁹⁰⁴ güftār-ı: güftārı HH

²⁹⁰⁵ viy: ve iy HH

²⁹⁰⁶ girdār: girdārān HH

²⁹⁰⁷ ve: - KK

²⁹⁰⁸ ve ṭayy-ı mekān: ve mekān HH, ṭayy-ı mekān KK

²⁹⁰⁹ bir: - HH

²⁹¹⁰ ya‘nī ḳuṭb-ı ‘ālemüz ve güzīde-i benī Ādemüz diyüb özünüzü ol ‘azīze: - MK, Ya‘nī ḳuṭb-ı ‘ālem ve güzīde-i benī Ādemüz diyüb özünüzü ol ‘azīze HH

²⁹¹¹ raḥimehu’l-lāh: raḥmetu’l-lāhi ‘aleyh HH

²⁹¹² zāhirin a‘māl-i şer‘iyye ile: zāhir-i a‘māl ‘ulūm-ı şer‘ ile HH

²⁹¹³ bāṭının aḥvāl-i: bāṭın-ı aḥvāl ma‘ārif-i HH

²⁹¹⁴ ve: - MK, KK

²⁹¹⁵ beşerīyyetde: beşerīyyetde ve HH

²⁹¹⁶ diledügince: - HH

²⁹¹⁷ Hızra: Hızır HH

²⁹¹⁸ ve: - HH

²⁹¹⁹ u: - HH

²⁹²⁰ Ya‘nī ṭayy-ı zamān ve ṭayy-ı makān eylerdi: - HH

den aña ‘azîzân Şems-i Tebrîzî-i²⁹²¹ Perrân dirler idi ki şâhib-‘ulûm serveri-di²⁹²² Ya‘nî Mollâ-yı Muḥammed Rûmî²⁹²³ gibi dil-âveri musaḥḥar idüb yolında cân u ser virmişdür. Ol ḳande siz ḳande. Bu şûret-i nâ-meşrû‘la ve bu sîret-i nâ-maṭbû‘la aña nisbet ḳande metbû‘yuz²⁹²⁴ dîrsiz. Ammâ teba‘iyyet ḳande. Ve²⁹²⁵ ammâ nemed-i sepîd ü²⁹²⁶ siyâh geymekde aña nisbetüñüz²⁹²⁷ ve ser-bürîde külâh geymekde müşâbehetüñüz²⁹²⁸ ve pâ-bürehe yürümekde teba‘iyyetüñüz²⁹²⁹ var. Ammâ ol teba‘iyyete liyâkatüñüz yok. Zîrâ ol Ḥaḳḳ’a tã‘at eylerdi. Sizüñ tã‘atüñüz yok²⁹³⁰ Aña itã‘at²⁹³¹ ḳande. Ol saḳal u²⁹³² ḳaş tırâş degüldi. Siz ḥod²⁹³³ pâk tırâş aña²⁹³⁴ [57a HH] mütâba‘at ḳande.

Ḳıṭ‘a

[Me fã ‘î lûn / Me fã ‘î lûn / Fe ‘û lûn]

1. Çün itdüñüz özüñüz aña teşbîh
İdüñ bārî aña dilden itã‘at
2. Oluñ gündüzde şâyim gice ḳâyim
Ḳıluñ anuñ gibi siz Ḥaḳḳa tã‘at²⁹³⁵

[63a MK] Ol nemed-i siyâh geyerdi. Ser-bürîde-külâh gâh gâh²⁹³⁶ geyerdi. Zîrâ ol bir²⁹³⁷ günde beş on dürlü külâh geyerdi. Ve beş on dürlü kisvete girürdi. Anuñ²⁹³⁸ güne güne kisveti ve²⁹³⁹ külâhı çoğıdı. Anuñ²⁹⁴⁰ bu sırrın-

²⁹²¹ Tebrîzî-i: - MK, KK

²⁹²² serveridi: serveri MK, KK

²⁹²³ Muḥammed Rûmî: Rûm MK, KK

²⁹²⁴ metbû‘yuz: maḳbûliyyuz HH

²⁹²⁵ ve: - MK, KK

²⁹²⁶ ü: - HH

²⁹²⁷ aña nisbetüñüz: müşâbehetüñüz MK

²⁹²⁸ ve ser-bürîde külâh geymekde müşâbehetüñüz: - MK

²⁹²⁹ teba‘iyyetüñüz: bi‘atüñüz HH

²⁹³⁰ ammâ ol teba‘iyyete liyâkatüñüz yok. Zîrâ ol Ḥaḳḳ’a tã‘at eylerdi. Sizüñ tã‘atüñüz yok: ammâ tã‘atüñüz yok HH

²⁹³¹ aña itã‘at: aña aña itã‘atüñüz MK

²⁹³² u: - HH

²⁹³³ ḥod: - HH

²⁹³⁴ aña: - HH

²⁹³⁵ ḳıṭ‘a başlığı ve manzume: - HH

²⁹³⁶ gâh gâh: gâh MK

²⁹³⁷ bir: - HH

²⁹³⁸ anuñ: reng HH

²⁹³⁹ ve: - HH

²⁹⁴⁰ anuñ: reng-i HH

dan hiç kimsenün āgāhı yoğıdı. Ammā ‘azizler ve²⁹⁴¹ halvet-nişin olan²⁹⁴² ehl-i perhizler iderlerdi²⁹⁴³. Ol merd-i temiz Ya‘nī Şems-i Tebriz ekşer nemed-i siyāhın²⁹⁴⁴ geydüğine [57a KK] işāret ol idi²⁹⁴⁵ ki nefsi-i güm-rāhın depelemişdi. Anuñçün mātem tutardı ki ‘ādet-i ehlu’l-lāhdur. Bu ma‘nide dağı²⁹⁴⁶ Ka‘be’nün şerefehā’l-lāh libāsı siyāhdur. Ol sebebdan siyāh geydi. Zīrā bir²⁹⁴⁷ derviş ki nefsi düşmenin²⁹⁴⁸ depelemiş olsa Hakkı²⁹⁴⁹ tanımış olur. Aña siyāh geymek vācib olur ki²⁹⁵⁰ özi Ka‘be mişāl olur özi²⁹⁵¹ āyine-i celāl ü cemāl olur ki²⁹⁵² cemī‘-i eşkāl²⁹⁵³ anda kemāl bulub peydā olur. Özi dağı āfītāb-ı ‘ālem-tāb gibi hüveydā olur. Ve anuñ²⁹⁵⁴ ekşer ser-büride-külāh geydüğü²⁹⁵⁵ ser-borideligine işāretdür ki ‘ākıbet şöhet-i Mollā-yı Rūm’da bu²⁹⁵⁶ ma‘lumdur ki cān u ser virdi.

Қыт‘а²⁹⁵⁷

[Fe ‘i lā tūn / Me fā ‘i lūn / Fe ‘i lūn]

237

1. Depeleñ siz de nefsüñüz evvel²⁹⁵⁸
Ki_olasız mustahıķ siyeh-nemede²⁹⁵⁹
2. Döne hem ‘ālem-i haķıķatde
Cismüñüz dağı Ka‘be-i şamede²⁹⁶⁰
3. Geydüñüz başa ser-büride-külāh
Baş u cān verdüñüz mi hiç Aħad’a²⁹⁶¹

²⁹⁴¹ ve: - MK, KK

²⁹⁴² olan: olanlar HH

²⁹⁴³ iderlerdi: iderler MK, KK

²⁹⁴⁴ siyāhın: siyāhını HH

²⁹⁴⁵ ol idi: oldur HH

²⁹⁴⁶ bu ma‘nide dağı: Bir ma‘nide MK, KK

²⁹⁴⁷ bir: - HH

²⁹⁴⁸ nefsi düşmenin: nefsin MK, KK

²⁹⁴⁹ Hakkı: Hakkın MK

²⁹⁵⁰ Hakkı tanımış olur. Aña siyāh geymek vācib olur ki: - HH

²⁹⁵¹ Ka‘be mişāl olur özi: Ka‘beye beñzer ve yüzi HH

²⁹⁵² özi Ka‘be mişāl olur özi āyine-i celāl ü cemāl olur ki: - MK

²⁹⁵³ eşkāl: eşkālde HH

²⁹⁵⁴ anuñ: - MK

²⁹⁵⁵ geydüğü: geydüğine HH

²⁹⁵⁶ bu: - MK, KK

²⁹⁵⁷ қыт‘а: nażm HH

²⁹⁵⁸ evvel: - MK

²⁹⁵⁹ nemede: nemed HH

²⁹⁶⁰ bu beyit: - HH

²⁹⁶¹ baş u cān verdüñüz mi hiç Aħad’a: cān u ser verdi güzeller Aħad’a HH

Nesr:²⁹⁶² Ve²⁹⁶³ anūn gūne gūne kisvet ve²⁹⁶⁴ külāh geydügi özi²⁹⁶⁵ yüzi
āyine gibi²⁹⁶⁶ mücellā ve muşaffā [63b MK] olduğına işaretdür ki lā-büd
mirāt-ı muşaffāda²⁹⁶⁷ nuķūş-ı şuver-i mümkināt²⁹⁶⁸ mün^c akis olub görünür
hem gösterür²⁹⁶⁹.

Meşnevî²⁹⁷⁰

[Fā ‘i lā tūn / Fā ‘i lā tūn / Fā ‘i lūn]

1. Giderūñ dilden ğubārı ğayrı siz
İdesiz tā milk-i cānda seyri siz
2. Eyleñüz şāfi göñül mirātını
Görñüz dehrūñ bu taşvīrātını
3. Ba‘d-ez-ān siz de girūñ her kisvete
Oluñuz mirāt her bir şūrete
4. Görñ hem gösterūñ yüz yüzleri
Söyleñ ol yüzlere²⁹⁷¹ göre sözleri
5. İdesiz tā siz de²⁹⁷² teşhīr-i kılūb
Milk-i cānda olasız mīr-i kılūb
6. Ola her cāna revān fermānuñuz
Derd-mende iriše dermānuñuz
7. Sözüñüzden hastalar bula şifā
Özüñüzden göreler mihr ü²⁹⁷³ vefā
8. Olmayınca siz ṭabībī Ādem’ūñ
Olamazsız rāst kṭbī²⁹⁷⁴ ‘ālemūñ

[57b HH]

[57b KK]

238

²⁹⁶² nesr: - MK, KK

²⁹⁶³ ve: - HH

²⁹⁶⁴ ve: - HH

²⁹⁶⁵ özi: - HH

²⁹⁶⁶ gibi: - MK, KK

²⁹⁶⁷ muşaffāda: Muştafāda HH

²⁹⁶⁸ mümkināt: mümkināta HH

²⁹⁶⁹ hem gösterür: ğubārı ğayrı siz HH

²⁹⁷⁰ meşnevî: nazm HH

²⁹⁷¹ yüzlere: yollara MK, KK

²⁹⁷² tā siz de: siz dağı HH

²⁹⁷³ ü: - HH

Nesr: Ve aydursız ki biz nîstlik bezminde hestî müdâmuz ve müdâm cām-ı ‘ışkdan mest-i müdâmuz dersiz²⁹⁷⁵. Eyle degülsüz. Nîstlik bezmi nedür ve nîstlik bezminde hestlik nedür ve hestlikde mestlik nedür bilmezsiz²⁹⁷⁶. Hemân âb-ı engür-ı mînâ²⁹⁷⁷ nûş idüb mest-i gurûr-ı hevâ²⁹⁷⁸ olub cûş-ı dürûğ ve ħurûş-ı bî-fürûğ gösterüb ħarekât-ı nâ-maṭbû‘a ve kelimât-ı nâ-meşrû‘a şurû‘ idüb dahı saḳal ü²⁹⁷⁹ saç u²⁹⁸⁰ ḳaşumuzu tîğ-i ‘iş tırâş itmişdür ve başumuzu²⁹⁸¹ tîğ-i vaḥdet tırâş ḳılmışdur. Ve yüzümüzi gün gibi çarḫa fâş²⁹⁸² eylemişdür. Ol vecihden bize Şemsiler ve rûḫ-ı pāk-i²⁹⁸³ ‘âlem-i ḳudsiler [64a MK] derler dersiz. Siz eyle degülsiz. Zîrâ sizün saḳaluñuzu tîğ-i ḳabāḫat ve ḳaşuñuzu tîğ-i faẓāḫat ve başuñuzu tîğ-i melāmet tırâş itmişdür. Ve²⁹⁸⁴ sizi ‘âlemde şekāvetile fâş eylemişdür. Ve Aḫmedilerüz ve ‘Alevilerüz²⁹⁸⁵ ve Ḥasan ve²⁹⁸⁶ Ḥüseynilerüz rıdvānu’l-lāḫı ‘aleyhim ecma‘in dersiz. Eyle degilsiz. Zîrâ eyle olmağın²⁹⁸⁷ [58a HH] delāleti ve ‘alāmeti oldur ki Şems-i Tebrîz gibi muḫarremâtdan²⁹⁸⁸ perḫîz idüb bu bezm-i dünyâda ki bezm-i fenâdur²⁹⁸⁹. Şarâb-ı ṭahûr-beḳâ-nûş idüb ki rāḫ-ı rûḫānîdür mest-i 239 ḫarâb sürûr-ı şafâ olub kâr-ı her dü-cihānı ferāmûş eyleyüb vecd ü ḫale varub baḫr-ı vişâle ġarîḳ olub [58a KK] kendüzin farîḳ olmayayduñuz²⁹⁹⁰ yine²⁹⁹¹ ol baḫr-ı vuşlatdan necât bulucaḳ cismüñüz ħarekât-ı uḫreviyye idüb dilüñüz kelimât-ı ma‘neviyye söyleyeydi ve gözüñüz şuver-i şer‘iyye gözleyeydi ve özüñüz ‘ulûm-ı ḫaḳîḳiyye özleyeydi ol vaḳt siz Şemsilerüz rûḫ-ı ‘âlem-i ḳudsilerüz dersünüz ammâ eyle degülsiz.²⁹⁹² Degül iken dimek

²⁹⁷⁴ rāst ḳuṭbı: ḳuṭbı siz HH

²⁹⁷⁵ dersiz: - MK, HH

²⁹⁷⁶ nîstlik bezmi nedür ve nîstlik bezminde hestlik nedür ve hestlikde mestlik nedür bilmezsiz: - MK, KK

²⁹⁷⁷ mînâ: - MK, HH

²⁹⁷⁸ hevâ: - MK, KK

²⁹⁷⁹ u: - HH

²⁹⁸⁰ saç u: - MK, KK

²⁹⁸¹ tîğ-i ‘iş tırâş itmişdür ve başumuzu: tîğ-i ‘ışḳ tırâş itmişdür ve bıyık başumuzu: HH, - MK

²⁹⁸² fâş: ḳaş HH

²⁹⁸³ pāk-i: - MK, KK

²⁹⁸⁴ itmişdür ve: idübdür HH

²⁹⁸⁵ ‘Alevilerüz: - KK

²⁹⁸⁶ ve: - HH

²⁹⁸⁷ olmağın: dimegüñ HH

²⁹⁸⁸ muḫarremâtdan: muḫarremâtından HH

²⁹⁸⁹ dünyâda ki bezm-i fenâdur: bu bezm-i fenâda HH

²⁹⁹⁰ kendüzin farîḳ olmayayduñuz: kendüzin faḳîr olmayayduñuz: MK, özünüzi farîḳ olmayaydı HH

²⁹⁹¹ yine: ve gözüne HH

²⁹⁹² ol vaḳt siz Şemsilerüz rûḫ-ı ‘âlem-i ḳudsilerüz dersünüz ammâ eyle degülsiz: iy der- vişler siz Şemsiler ve rûḫ-ı ‘âlem-i ḳudsiler degülsiz MK, KK

ḥaṭādur²⁹⁹³. Hem²⁹⁹⁴ Şemsilik ṭarīḳin bilmezsiz. Bari size be-‘ināyet-i Bārī Şemsilik ṭarīḳin bilmezsiz. Bari size be-‘ināyet-i Bārī Şemsilik ve rūḥ-ı ‘ālem-i ḳudsilik bābından²⁹⁹⁵ beyān ideyin. Ve ḥarflerinün esrārın²⁹⁹⁶ ‘ıyān eyleyeyin. Tā ki Şemsiligi bilesiz ve āgāḥ olasız aña göre taḥammül ḳılasız²⁹⁹⁷. Şems üç ḥarfdür. Şemsilik ma‘nāsına zarfdur. **Ḥarf-i evvel**²⁹⁹⁸ şīn’dür. Şīn şifā ve şefḳate²⁹⁹⁹ işāretdür. Ya‘nī Şemsi³⁰⁰⁰ olan kimse³⁰⁰¹ tiğ-i furḳatdan olan rūḥ-ı mecrūḥı her ḳande bulunsa³⁰⁰² **[64b MK]** anı dār-ı şifāsına götürüb³⁰⁰³ şefḳat eyleyüb merhem-i vuşlat ile³⁰⁰⁴ şifā vire. **Ḥarf-i şānī**³⁰⁰⁵ mīm’dür. ma‘rifete ve müdāma işāretdür. Müdām meydür. Ve dāyimdür. Ya‘nī Şemsi olan kimesne³⁰⁰⁶ mey-i ma‘rifetle³⁰⁰⁷ müdām mest olub vāḳıf-ı esrār³⁰⁰⁸ -ı elest olub ‘ārif-i bülend³⁰⁰⁹ ü pest ola ki ‘ārifin mer-tebesin bula. **Ḥarf-i şālīs**³⁰¹⁰ sīn’dür. Sīn³⁰¹¹ sürūra işāretdür. Sürür³⁰¹² ‘āşıḳuñ³⁰¹³ **[58b KK]** yār-ı şādıḳıdur³⁰¹⁴. Ve ğam-güsār-ı muvāfıḳıdur. Ya‘nī Şemsi olan kimesne³⁰¹⁵ ‘āşık-ı şūrīde-hāl olub müdām³⁰¹⁶ mesruru’l-bāl ve mestāne-maḳāl ola. Aşlā³⁰¹⁷ ğam ü ğuşsa ḥ‘ānından³⁰¹⁸ ḥişşe götürmeye. Belki ḥayālın daḥı kūşe-i ḥātıra götürmeye. İy dervişler³⁰¹⁹ işde³⁰²⁰ ben size Şemsilik bābından ve rūḥ-ı ‘ālem-i ḳudsilik ṭarīḳinden bir miḳdār beyān

²⁹⁹³ degül iken dimek ḥaṭādur: - MK, KK

²⁹⁹⁴ hem: siz HH

²⁹⁹⁵ ve rūḥ-ı ‘ālem-i ḳudsilik bābından: ṭarīḳından bir miḳdār HH

²⁹⁹⁶ ḥarflerinün esrārın: ismi esrārından bir miḳdār MK, KK

²⁹⁹⁷ tā ki Şemsiligi bilesiz ve āgāḥ olasız aña göre taḥammül ḳılasız: - MK, KK

²⁹⁹⁸ ḥarf-i evvel: el-ḥarfü’l-evvel HH

²⁹⁹⁹ şifā ve şefḳate: şifāya işāretdür ve şefḳate HH, şifāya ve şefḳate KK

³⁰⁰⁰ Şemsi: Şems HH

³⁰⁰¹ kimse: kimesneye HH

³⁰⁰² olan rūḥ-ı mecrūḥı her ḳande bulunsa: mecrūḥ olan rūḥı her ḳande bolsa HH, olan rūḥ-ı baḥr u ḥayy her ḳande bulsa MK

³⁰⁰³ götürüb: getürüb MK

³⁰⁰⁴ vuşlat ile: vuşlata HH

³⁰⁰⁵ ḥarf-i şānī: el-Ḥarfü’s-şānī HH

³⁰⁰⁶ kimesne: kimse KK

³⁰⁰⁷ mey-i ma‘rifetle: ma‘rifetmeyile HH

³⁰⁰⁸ esrār: sırr MK, KK

³⁰⁰⁹ bülend: biline HH

³⁰¹⁰ ḥarf-i şālīs: el-Ḥarfü’s-şālīs

³⁰¹¹ sīn: - HH, KK

³⁰¹² sürür: - KK

³⁰¹³ ‘āşıḳuñ: ‘āşıklarıñ HH

³⁰¹⁴ şādıḳıdur: şādıklarıdur HH

³⁰¹⁵ kimesne: kimse HH, KK

³⁰¹⁶ olub müdām: - HH

³⁰¹⁷ aşlā: aşl

³⁰¹⁸ ḥ‘ānından: ḥünundan HH, KK

³⁰¹⁹ iy dervişler: - MK, KK

³⁰²⁰ işde: işte HH, uşda KK

idüb³⁰²¹ ıyān eyledüm. Diyüb H'āce-i Cihān [58b HH] oğlu Netice-i Cān ile maḳāmlarından³⁰²² tūrdılar³⁰²³ ḥān-ḳāhından çıkub³⁰²⁴ ḥalvet-ḥānelerine vardılar³⁰²⁵. Çün Şemsiler piri³⁰²⁶ Bābā Şir 'Alī-yi Tebrizi³⁰²⁷ şāhib-zāviyeden bu vechile³⁰²⁸ kelimāt-ı ma'neviyye işitdi³⁰²⁹. Ve bu nev' ile ḥarekāt-ı uḥreviyye gördiler³⁰³⁰. Hemān-dem³⁰³¹ bā-hezār ḥaclet yerinden tūrdı yārānına işāret eyledi tūrdılar³⁰³² ḥān-ḳāhdan çıkdılar. Beyābāna ḳadem ḳoyub revāne oldılar. Yine³⁰³³ H'āce-i Cihān oğlu Netice-i Cān ile yarındası³⁰³⁴ şalāt-ı şubḥı edā idüb du'ā ḳılub³⁰³⁵ seccādelерinden tūrdılar. Rāha girüb³⁰³⁶ ḥān-ḳāha geldiler gördiler. Şemsiler gurūhı getmişler³⁰³⁷. Yine maḳāmlarına geḳüb ḳarār idüb üzerlerine³⁰³⁸ vaḳār virüb şürū'-ı gūftār idüb³⁰³⁹ H'āce-i Cihān [65a MK] oğlu Netice-i Cān'a ayıtdı: İy ciger-kūšem ve nūr-ı dīdem³⁰⁴⁰ bu cemāhīr-i ehl-i bid'at ve bu³⁰⁴¹ tevāyif-i bī-sünnet³⁰⁴² ki bu fānī³⁰⁴³ ḥān-ḳāha geldiler ve³⁰⁴⁴ gitdiler. Bu cümleñün ibtidā pīrleri silk-i şerī'at pīrleri ve milk-i ṭarīḳat mīrleri ve bīşe³⁰⁴⁵-i ḥaḳīḳat şīrleri ve meydān-ı riyāzet dilīrleri 'i ḥaḳīḳat şīrle [59a HH] ḥabāyiş³⁰⁴⁶-i dünyeviyeden temyīzler idi. Ammā kimisi sālīk-i meczūb idi. Ve kimisi meczūb-ı sālīk idi. Ve kimi meczūb-ı şırf idi. Ve kimi mest-i mey-i 'ışḳ-ı dīl-dār³⁰⁴⁷ idi. Ve kimi sālīk-i ḥüşyār idi. Ve kimi³⁰⁴⁸ şālīḥ ü dīn-dār³⁰⁴⁹ idi. Bu zīkr

³⁰²¹ idüb: ide HH

³⁰²² maḳāmlarından: - MK, KK

³⁰²³ tūrdılar: tūrub HH

³⁰²⁴ ḥān-ḳāhından çıkub: - MK, KK

³⁰²⁵ vardılar: varub HH

³⁰²⁶ piri: cumḥūrī MK, KK

³⁰²⁷ Bābā Şir 'Alī-yi Tebrizi: - MK, KK

³⁰²⁸ şāhib-zāviyeden bu vechile: H'āce-i Cihāndan bu ḳadar HH

³⁰²⁹ işitdi: işitdiler MK, KK

³⁰³⁰ gördi: gördiler MK, KK

³⁰³¹ hemān-dem: Hemān-sā'at HH

³⁰³² bā-hezār ḥaclet yerinden tūrdı yārānına işāret eyledi tūrdılar: - MK, KK

³⁰³³ yine: yarındası MK, KK

³⁰³⁴ yarındası: - MK, KK

³⁰³⁵ du'ā ḳılub: - MK, KK

³⁰³⁶ rāha girüb: - MK, KK

³⁰³⁷ şemsiler gurūhı gitmişler: cemā'at-ı Şemsīyān rihlet etmişler HH

³⁰³⁸ özlerine: üzerlerine MK

³⁰³⁹ idüb: eyleyüb HH

³⁰⁴⁰ ve nūr-ı dīdem: - MK, KK

³⁰⁴¹ bu: - HH

³⁰⁴² bī-sünnet: ehl-i bī-sünnet HH

³⁰⁴³ fānī: - MK, KK

³⁰⁴⁴ ve: - HH

³⁰⁴⁵ bīşe: pīşe HH, KK

³⁰⁴⁶ ḥabāyiş: cenābet HH

³⁰⁴⁷ dīl-dār: - HH

³⁰⁴⁸ kimi: - MK, KK

olunan³⁰⁵⁰ ulular bu³⁰⁵¹ dünyā-yı fāniden ol³⁰⁵² ʿuqbā-yı bākīye rihlet itdük-
 lerinden sonra seccādelerine geçenler anların³⁰⁵³ aḥvāl-i tarīkine gidemedi-
 ler³⁰⁵⁴. Ve onların eyledükleri³⁰⁵⁵ aʿmālī vü efʿālī³⁰⁵⁶ idemediler. Bunların
 dillerinde ancak onların kıl u kālī³⁰⁵⁷ kaldı³⁰⁵⁸ ʿaḳibet her bir fırkanın pīrleri
 olan kimesneler³⁰⁵⁹ zuʿm-ı fāsıdlerince güne güne birer kisvet³⁰⁶⁰-i ʿacībe ve
 şūret-i ġarībe peydā idüb geydiler. [59a KK] Ve mürīd-i bī-merdānelere³⁰⁶¹
 geydürdiler. Kimi saḳal u³⁰⁶² ḳaş tırāş saḳ ü bürüt³⁰⁶³ nā-tırāş ve kimi saḳ u
 saḳal ve ḳaş ü bürüt³⁰⁶⁴ tırāş idüb birer şekl-i uʿcūbe oldılar. Şerīʿat dāyi-
 resinden çıkub ehl-i sünnet³⁰⁶⁵ ve cemāʿat silkenden çözüldiler ve³⁰⁶⁶ üzül-
 ler ve celīs-i ebālīs³⁰⁶⁷ olub düzüldiler. Ehl-i bidʿat olub [65b MK] dālīn
 hem muḳillīn oldılar. Birbiriyle şöhret ḳaşdın idüb nisbet sevdāsına ve ġāllīn
 he³⁰⁶⁸ ġavġāsına düşdiler ve³⁰⁶⁹ aç kelbler gibi dünyā cifesine üşdiler. Ve bu
 ḥabāşetle³⁰⁷⁰ yine ehluʿl-lāh geçinürler. Nice ehluʿl-lāh belki oyuz derler.
 Ḥāşā³⁰⁷¹ نعوذ بالله من ذلك [neʿüzü biʿl-lāhi min zālīke]³⁰⁷² bunlardan ırağ
 olan Allāhʾa yakın olub merd-i mübīn olub³⁰⁷³ Ve ehl-i dīn olur diyüb söy-
 leşürken nā-ġāh gördiler bir cumhūrī özleri pūr sürür³⁰⁷⁴ yüzleri pūr-nūr
 gelür³⁰⁷⁵. [59b HH]

³⁰⁴⁹ ü dīn-dār: dīzār HH

³⁰⁵⁰ olunan: olan HH

³⁰⁵¹ bu: - HH

³⁰⁵² ol: olar HH

³⁰⁵³ geçenler onların: geçenlerün HH

³⁰⁵⁴ tarīkine gidemediler: tarīkinden görmediler HH

³⁰⁵⁵ eyledükleri: eyledügi HH

³⁰⁵⁶ vü efʿālī: - MK, KK

³⁰⁵⁷ kıl u kālī: kāl u kālī KK

³⁰⁵⁸ kaldı: ḳalmışdur HH

³⁰⁵⁹ kimesneler: kimseler KK

³⁰⁶⁰ kisvet: kisve MK

³⁰⁶¹ mürīd-i bī-merdānelere: mürīdlerine MK, KK

³⁰⁶² u: - HH

³⁰⁶³ bürüt: bıyık HH

³⁰⁶⁴ ḳaş ü bürüt: bıyık HH

³⁰⁶⁵ ehl-i sünnet: - HH

³⁰⁶⁶ çözüldiler ve: çözüleb HH

³⁰⁶⁷ celīs-i ebālīs: ebālīse celīs

³⁰⁶⁸ ġayriyyet: ġayret HH

³⁰⁶⁹ ve: - MK, KK

³⁰⁷⁰ ve bu ḥabāşetle: bu cenābetle HH, bu ḥabāşetle KK

³⁰⁷¹ ḥāşā: - HH

³⁰⁷² Onlardan Allāhʾa sığınırım.

³⁰⁷³ ġüzīn olub: mübīn olur MK, KK

³⁰⁷⁴ özleri pūr sürür: - MK, KK

³⁰⁷⁵ gelür: gelürler HH

Āmeden-i Ṭāyife-i Mevlevīyān
Be-Ḥān-kāh-ı Ḥāce-i Cihān

Cumhūr-ı Mevlevīler mesrūr³⁰⁷⁶ -ı ma'nevīler vākıf-ı esrār-ı Meşnevīler
‘ārif-i esrār-ı Konevīler birbirin sevide müsāvīler ne ehl-i müsāvīler başla-
rında birer yek-tā külāh-ı bī-terek istivālarına³⁰⁷⁷ birer yeşil³⁰⁷⁸ elif çekilmiş
çün berg ol külāhlar üzerinde³⁰⁷⁹ birer Şemsī³⁰⁸⁰ dül-bend-i bülend³⁰⁸¹
şarıklarla kâfâlarından³⁰⁸² birer³⁰⁸³ taylesân şarkıtmışlar. Tâ ber-â-ber kemer
ve boyunlarında birer ridâ dâmen-i kabāya ber-â-ber gözleri sürmelü gözle-
rine yüzler sürmelü³⁰⁸⁴ sebletleri kırkık ber-mücib-i sünnet ve lihyeleri
³⁰⁸⁵ şarkık ber-fermüde-i şerī‘ at cübbe ve³⁰⁸⁶ kabā-puşlar bâde-i şafâ-nuşlar
müdām ser-hoşlar deryâ-yı Kulzüm gibi pür-cuşlar hüruşlar idüb [59b KK]
tabl u³⁰⁸⁷ ‘alemler ve hayl u³⁰⁸⁸ haşemle gül-bāng-ı şalāvāt ile ve âvāze³⁰⁸⁹ -i
tekbirāt ile güft u güy u nây ve hezâr hüy u hây³⁰⁹⁰ ile [66a MK] Ḥāce-i
Cihān’uñ ḥān-kāhına müteveccih oldılar. Ḥāce-i Cihān daḥı fī’l-hāl yerin-
den tırdı. İstikbāl idüb vardı. Anları bu şüret-i meşrū‘a ile ve sîret-i maṭbū‘a
ile göricek göñline ve cānına³⁰⁹¹ hoş geldi. Ve önlerine³⁰⁹² düşüb ḥān-kāha
getürdi. Meskenet idüb³⁰⁹³ meskenlerin gösterüb buyuruñ müsāfirler didi.
Anlar daḥı meskenlerine geçüb miskīnlik idüb sâkin oldılar. Ḥāce-i Cihān
daḥı huddāma ta‘āma³⁰⁹⁴ işāret eyledi. Simāt döşeyüb ta‘ām getürdiler. Çün
ta‘ām tamām yendi³⁰⁹⁵. Allāha³⁰⁹⁶ ḥamd u şenā idüb şāhib-i ḥān-kāha du‘ā
eylediler³⁰⁹⁷. Daḥı pīrān-ı³⁰⁹⁸ [60a HH] pīş-kademlerinüñ ervāhını³⁰⁹⁹ yād

243

³⁰⁷⁶ mesrūr: sürūr HH

³⁰⁷⁷ istivālarına: istivālarında MK, üstüvārlarına HH

³⁰⁷⁸ yeşil: sebz HH

³⁰⁷⁹ üzerinde: üzre MK, KK

³⁰⁸⁰ şemsī: Şems HH

³⁰⁸¹ bülend: - HH

³⁰⁸² kâfâlarından: kâfâlarına HH

³⁰⁸³ birer: - HH

³⁰⁸⁴ gözlerine yüzler sürmelü: - HH

³⁰⁸⁵ lihyeleri: ‘ıyyeleri (?) HH

³⁰⁸⁶ ve: - HH

³⁰⁸⁷ u: - MK

³⁰⁸⁸ u: - HH

³⁰⁸⁹ âvāze: āheng HH

³⁰⁹⁰ güft u güy u nây ve hezâr hüy u hây: hezâr hüy hây ile ve güft güy u nây HH

³⁰⁹¹ ve cānına: - MK, KK

³⁰⁹² önlerine: cānına cūş önlerine MK, KK

³⁰⁹³ meskenet idüb: - HH

³⁰⁹⁴ ta‘āma: - HH

³⁰⁹⁵ ta‘ām tamām yendi: ta‘ām tamām oldu MK, ta‘ām yendi HH

³⁰⁹⁶ Allāha: İlāha MK, KK

³⁰⁹⁷ eylediler: eyleyüb HH

³⁰⁹⁸ pīrān-ı: pīrlerin HH

³⁰⁹⁹ ervāhını: rūḥ-ı revānların HH

kılub şād eylediler³¹⁰⁰. Ba‘d-ez-ān nāy-zenler hūy u hāylar idüb³¹⁰¹ ağızları-na nāylar aldılar³¹⁰². Ve def-zenler def‘i keflerine defler alub rūsūm-ı kādīmīleri üzre ser-āgāzlar itdiler³¹⁰³. Ve ḥ‘ānendeler³¹⁰⁴ nāylara³¹⁰⁵ yārdeh olub³¹⁰⁶ hoş-āvāz-ı cān- gūzāzlarla³¹⁰⁷ ḥulķūmı taḥrīrāt ile³¹⁰⁸ idüb sāmī‘ine semā‘ ve vecd ü ḥālāt³¹⁰⁹ bağışlayub maķāmāt seyr eyleyüb zevķ ü şafā ve şevķ ü vefā gösterüb³¹¹⁰ deryā³¹¹¹-ı bī-kerān gibi cūş u³¹¹² ḥurūş kılub³¹¹³ ḥāmūş oldılar. Ḥ‘āce-i Cihān daḥı başın kaldurub ayıtdı: hoş geldüñüz müsāfirler ve³¹¹⁴ kadem getürdüñüz dervīşler³¹¹⁵. Ne diyārdan gelürsüz? Ve ne ṭāyifedensiz? Ve size kim derler? Ve pīrūñüz kimdür? Ve pīrūñüzün³¹¹⁶ pīrine [66b MK] kim aydurlar³¹¹⁷ Çün Mevlevīler ṭāyifesi³¹¹⁸ şāḥib-zāviyeden³¹¹⁹ bunuñ gibi su‘āl³¹²⁰ işitdiler. Fī‘l-ḥāl³¹²¹ aña göre iş [60a KK] itdiler. Ol ṭāyifenüñ³¹²² ḥalīfesi ya‘nī şeyḥleri altında oturan Seyyid³¹²³ Aḥmed-i Konevī dizi üzerine gelüb dehān açub hemān ayıtdı: İy Ḥ‘āce biz diyār-ı Rūm‘dan gelürüz. Cümlemüz Konevīlerüz. Ve bu şeyḥümüzün adı-na Pīr ‘Alī-i Konevī dirler. Ve bu şeyḥümüzün şeyḥine³¹²⁴ Mīr ‘Alī-i Hirevī derler. Pīrān-ı silk-i ṭarīķat ve mīrān-ı milk-i ḥaķīķatdururlar³¹²⁵ diyüb sākīt³¹²⁶ oldı. Hemān sā‘at Pīr ‘Alī-i Konevī dehān-ı leṭāfet açub zebān-ı zerāfet birle³¹²⁷ cūş-ı ‘ārifāne ve ḥurūş-ı ‘āşīķāne gösterüb³¹²⁸ nazm idüb ayıtdı:

³¹⁰⁰ kılub şād eylediler: idüb şād kıldılar HH

³¹⁰¹ hūy u hāylar idüb: - HH

³¹⁰² aldılar: alub HH

³¹⁰³ İtdiler: idüb itdiler HH

³¹⁰⁴ ḥ‘ānendeler: ḥūnendeler HH, KK

³¹⁰⁵ nāylara: añlara HH

³¹⁰⁶ olub: oldılar HH

³¹⁰⁷ gūzāzlarla: gūdāz ile HH, gūzārlarla KK

³¹⁰⁸ ile: - MK, KK

³¹⁰⁹ ve vecd ü ḥālāt: vecche-i ḥālet HH

³¹¹⁰ zevķ ü şafā ve şevķ ü vefā gösterüb: - MK, KK

³¹¹¹ deryā: baḥr HH

³¹¹² u: - HH

³¹¹³ kılub: gösterüb MK, KK

³¹¹⁴ ve: - HH

³¹¹⁵ dervīşler: ‘azīzler MK, KK

³¹¹⁶ pīrūñüzün: pīrūñüz HH

³¹¹⁷ aydurlar: dirler HH

³¹¹⁸ mevlevīler ṭāyifesi: cumhūr-ı Mevlevīler HH

³¹¹⁹ zāviyeden: zāviden KK

³¹²⁰ su‘āl: cevāb HH

³¹²¹ fī‘l-ḥāl: - HH

³¹²² ol ṭāyifenüñ: fī‘l-ḥāl ol cumhūruñ HH

³¹²³ seyid: Seydī KK

³¹²⁴ bu şeyḥümüzün şeyḥine: bunuñ şeyḥi adına MK, KK

³¹²⁵ pīrān-ı silk-i ṭarīķat ve mīrān-ı milk-i ḥaķīķatdururlar: - HH

³¹²⁶ sākīt: sākīn

³¹²⁷ birle: ile HH

Meşnevî

Der-İhlâşa-i Suhan Ez-Zebân-ı
Mevlevîyân-ı Kühen³¹²⁹

[60b HH]

[Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lûn]

1. Āgeh ol iy H’āce-i ‘ālî-cenāb
Çün su’āl itdûñ bize işit cevāb
2. Girüben dil baħrine ğavvās olam
Dürr ü gevherler nişār idüb talam³¹³⁰
3. Ğavş idüb dil baħrine gevherlerin
Saña işār idelüm cevherlerin
4. Güş idüb a‘ zāñı cümle güş kııl
Güş-ı hūşa anları mengüş kııl
5. Bizde levh-i cāna taħrîr idelüm
Sırr-ı dilden ba‘ zı taħrîr idelüm
6. Rûy-ı ma‘ nîden idüb ref‘ -i nikāb³¹³¹
Virelüm nûrın saña çün âfîtab
7. Nûr³¹³²-ı ma‘ nîden münevver-dil olub
Sen de bu der-gāhda menzil bulub
8. Bilesin tā rüteb-i a‘ lāmuזı
Añlayasın qurbet-i Mevlāmuזı
9. İresin hem maqşad-ı aqşāmuזa
Giresin hem mescid-i aqşāmuזa
10. Göresin rüşen ruħ-ı Mollāmuזı
Viresin cān³¹³³ görüb ol Mevlāmuזı³¹³⁴

245

[67a MK]

[60b KK]

³¹²⁸ cüş-ı ‘ārîfāne ve ħurüş-ı ‘āşîkāne gösterüb: - MK, KK

³¹²⁹ kühen: Kühenî HH

³¹³⁰ bu beyit: - MK, KK

³¹³¹ nikāb: ħicāb MK

³¹³² nûr: rûy HH

³¹³³ cān: cānuñ HH

³¹³⁴ ol Mevlāmuזı: ol mermāmuזı MK, ħurmāmuזı HH

11. Çākerān-ı der-geh-i Mollā bizüz
Yerde yüz ḥāk-i reh-i³¹³⁵ Mollā bizüz
12. Taht-ı dilde şāhumuz Mollā-yı Rūm
Burc-ı cānda māhumuz Mollā-yı Rūm³¹³⁶
13. Cānumuz cānānumuz Mollā-yı Rūm³¹³⁷
Derdümüz dermānumuz Mollā-yı Rūm
14. ‘Āşıkuz maḥbūbumuz Mollā-yı Rūm
Ṭālibüz maṭlūbumuz Mollā-yı Rūm
15. Mevlevīler biz be-‘ilm³¹³⁸-i ma‘nevī
Vākıf-ı esrār-ı dürc-i Meşnevī
16. Cām³¹³⁹-ı bezm-i Meşnevī’den nūş idüb
Mest olub her dem çü deryā cūş idüb
17. Çāk itdük³¹⁴⁰ cübbe-i cismi tamām
Bāda virdük resmi vü ismi tamām
18. İdeli āvāz-ı nāyı istimā‘
Rūz u³¹⁴¹ şeb peyveste eyler biz³¹⁴² semā‘
19. Her ser-āğāz eyledükçe nāy-ı cān
Eylerüz ol dem hezārān cān-feşān³¹⁴³
20. Her ser-āğāz eyledükçe nāy-ı ‘ışk
Bizi istiğrāk ider deryā-yı ‘ışk
21. Olduğınca zār u nālān nāy-ı ‘ışk
Pīri şūrīde ider sevdā-yı ‘ışk³¹⁴⁴
22. Nāliş-i nāyuñ bizi nālān ider
Cūşiş³¹⁴⁵-i nāyuñ bizi giryān ider

³¹³⁵ yerde yüz ḥāk-i reh-i: Yerde ḥāk-i rāh-ı ān MK

³¹³⁶ bu mısra: - HH

³¹³⁷ bu mısra: - HH

³¹³⁸ be-‘ilm: mu‘allim HH

³¹³⁹ cām: cān HH

³¹⁴⁰ itdük: idük HH

³¹⁴¹ u: - HH, KK

³¹⁴² eyler biz: eylerüz HH

³¹⁴³ bu beyit: - HH

³¹⁴⁴ bu beyit: - MK, KK

[61a HH]

23. Sūziş-i³¹⁴⁶ ney cism ü³¹⁴⁷ cān iḥrāk ider
Nice cism ü cān cihān iḥrāk ider

24. Zīra āteş-nākdur nāyuñ demi
Eyler iḥrāk anuñ içün ‘ālemi

[67b MK]

25. Eyledükçe nāy feryād u enīn
Raşş idüb biz ururuz pā-ber-zemīn

26. Şarka vü³¹⁴⁸ ğarba kaçan kim şalsag³¹⁴⁹ el
Remzile ervāḥa der biz³¹⁵⁰ bezme gel

[61a KK]

27. Bezmümüz pes mecma^c -ı ervāḥdur
Gerçi zāhir mecma^c -ı eşbāḥdur

28. Bezm-i merdān-ı Ḥudā’dur bezmümüz
Anuñ içün cān-fezādur bezmümüz

29. Kim bu bezme gelse ber-ḥūr-dār olur
Ehl-i bezm-i Ḥaẓret-i Ḥünkār³¹⁵¹ olur

30. Kim³¹⁵² bu bezm-i Ḥaẓret-i Ḥün-kār’dur
Ol sebebdan mecma^c -ı ebrārdur

31. Kim bu³¹⁵³ bezm ma^c nīde Aḥmed bezmidür³¹⁵⁴
Ol ḥabīb-i Ḥaḥḥ Muḥammed bezmidür³¹⁵⁵

32. Bu bezimdür bezm-i cān-ı Muştafā
Bu bezimde çār-yār-ı bā-şafā

33. Bu bezimde iki cāmdur ay u³¹⁵⁶ gün
Devr iderler işbu bezmi dün ü³¹⁵⁷ gün

247

³¹⁴⁵ cūşiş: Sūziş HH

³¹⁴⁶ sūziş-i: Sūzişī HH, KK

³¹⁴⁷ ü: - HH

³¹⁴⁸ vü: - HH

³¹⁴⁹ kaçan kim şalsag: çün kaçan şalınsag HH

³¹⁵⁰ der biz: derüz HH

³¹⁵¹ ḥaẓret-i Ḥünkār: Ḥızra ḥıdmetkār HH

³¹⁵² kim: pes HH

³¹⁵³ kim bu: bu MK, işbu HH

³¹⁵⁴ bezmidür: bezmdür KK

³¹⁵⁵ bezmidür: bezmdür HH, KK

³¹⁵⁶ u: - HH

34. Nüş ider ol cāmlardan³¹⁵⁸ rāḥ-ı rūḥ
Ehlī³¹⁵⁹ bu bezmün bulub feth-i fütūḥ
35. Biz bu zerrīn cāmlardan nüş-ı cān
Rāḥ-ı rūḥı eyleyüb olduḡ revān
36. Mest olub nālān çü ney feryād ile
Āḥ idüb dehri pür itdük bād³¹⁶⁰ ile
37. Bezm-i ma' nide bizüz ney lā-cerem
Bād demdür ki inleşür biz dem-be-dem
38. Rüz u³¹⁶¹ şeb ol vaşl³¹⁶²-ı aşlı yād idüb
İsterüz anı yine³¹⁶³ feryād idüb
39. Bāddur nāyide feryād itdüren
Fer' ini vü aşlını yād itdüren
- [68a MK]
40. Ol vecihden nāy nālişler ider
Tığ-i hicrān deldi³¹⁶⁴ baḡrın ser-te-ser
41. Cebr idübdür rüz-gār-ı iftirāk
Çomaz anı ki³¹⁶⁵ aşlına ide telāk
- [61b HH]
42. Nāliş idüb ney bize eyler nidā
Kim sizünle hem-nefesven³¹⁶⁶ furḡatā
- [61b KK]
43. Hem-demem sizünle ben hem-ḡāl u ḡāl
Bu firāk içinde hem-derd-i vişāl
44. Belki ney-zen oluben³¹⁶⁷ bu furḡata
Düşüben³¹⁶⁸ yanmam bu nār-ı ḡurḡata³¹⁶⁹

³¹⁵⁷ u: - HH

³¹⁵⁸ cāmlardan: cānlardan MK

³¹⁵⁹ ehli: ehl HH, KK

³¹⁶⁰ itdük bād: idük yād HH

³¹⁶¹ u: - HH

³¹⁶² ol vaşl: bir faşl HH

³¹⁶³ anı yine: yine anı HH

³¹⁶⁴ deldi: dilde KK

³¹⁶⁵ anı ki: anuñ HH

³¹⁶⁶ nefesven: nefesüz HH

³¹⁶⁷ ney-zen oluben: sizden oldı ben MK, KK

³¹⁶⁸ düşüben: tutuşub MK, KK

³¹⁶⁹ ḡurḡata: ḡurḡata KK

45. Ben ney-istānda neyidüm geldüñüz
Kesdüñüz bağrumı yer yer³¹⁷⁰ deldüñüz
46. Çekdüñüz ser-tā-ka-dem bende beni
Alduñuz komaduñuz bende beni
47. Cebr ile özüñüze hem-ḥāl idüb
Ben neyidüm siz beni ḳavvāl idüb
48. Añladursız³¹⁷¹ her nefes her dem beni
Siz ḳomazsız olmağa ebsem³¹⁷² beni
49. Yoḳsa bī-cān ben neyem³¹⁷³ bir içi boş
Nice idem nāle vü feryād u cūṣ³¹⁷⁴
50. Nāysız siz meclis-i ma' nīde bes
Kim içüñüz ṭolu Raḥmānī nefes
51. Neyden iy Ḥāce cevābuñ mağzını
Alduñ işit ṭaylesānuñ remzini
52. Ba' zılar didi ki remz-i ṭaylesān
Eylemekdür vāḳı' ā ṭayy-ı liṣān
53. Ya' nī dilin zabṭ ide³¹⁷⁵ sālik olan
Bu vücūdı milkinge mālīk olan
54. Her ne ma' nī kim³¹⁷⁶ gelür cāndan dile
Bī-tekellūf virmeye anı dile
- [68b MK]
55. Göre anı sırr neyse³¹⁷⁷ ide nihān
Ger degilse ehline ḳıla³¹⁷⁸ ıyān

³¹⁷⁰ Yer yer: andan MK

³¹⁷¹ añladursız: Añladuñuz MK

³¹⁷² ebsem: epsem HH, KK

³¹⁷³ neyem: benem HH

³¹⁷⁴ cūṣ: hoş HH

³¹⁷⁵ ide: iden MK

³¹⁷⁶ ma' nī kim: kim ma' nī HH

³¹⁷⁷ sırr neyse: sırr ise MK, sırrı neyse HH

³¹⁷⁸ ḳıla: ide HH

[62a KK]

[62a HH]

56. İtmeye nā-ehlile³¹⁷⁹ aslā kelām
Eyleye illā selām illā³¹⁸⁰ selām
57. Biz dirüz kim taylesānı başdan
Ataruz arda cihānı başdan
58. Ya‘ nī terk idüb cihānuñ varını
Üstümüzden giderür biz bārını
59. Başımızda olduğı yektā külāh
Anı da şerh idelüm iy merd-i rāh
60. Bu felek bī-terk yektā kubbedür
Bir ‘ aẓīmü’ş-şān bālā kubbedür
61. Fī’l-ḥaḳīka beñzer aña³¹⁸¹ başumuz
Yüzümüz gün ay hilālī qaşımız
62. Biz daḥı³¹⁸² beñzetdük aña tācumuz
Tāc-ı yektāya budur minhācumuz
63. Farḳına çekdük anuñ sebzī elif
İstivānuñ ḥaṭṭıdur remzī elif
64. Yā işāretdür be-rāh-ı keh-keşān
Yā³¹⁸³ nişān-ı istivā-yı āsumān
65. Yā nedür derseñ işāret cübbeden
Cübbe-veşdür rāstī rūḥa bu ten
66. Bu tene ‘ ālem daḥı bir cübbedür
Bu felekde baş tācı kubbedür
67. ‘ Ālemüñ ervāḥdur eşbāḥumuz
Nitekim ten içredür ervāḥumuz
68. Anuñ içün olmışuzdur cübbe-püş
Başumuz daḥı olubdur kubbe-püş

³¹⁷⁹ nā-ehlile: bī-ehlile vü HH

³¹⁸⁰ illā: ancak HH

³¹⁸¹ fī’l-ḥaḳīka beñzer aña: aña beñzer fī’l-ḥaḳīka HH

³¹⁸² biz daḥı: yüzi

³¹⁸³ yā: bā HH

[69a MK]

69. Yā nedür derseñ siyāhī cübbeden
Katline nefsiñ işāret aña sen
70. Nefsini katl eyleyen geysün siyāh
Kim teni Ka‘ be olur iy merd-i rāh
71. Boynumuzda yā nedür dirseñ ridā
Ya‘ nī Haqqıñ emrin eyler biz edā

[62b KK]

72. Boynumuza almışuz fermānını
Bilmişüz fermānıñ biz şānını
73. Yā nedür derseñ ki neyden istimā‘
İdüb eylersiz heyā hūy-ı semā‘
74. İdeyin iy H‘āce anı da beyān
Hizmetüñe ol dağı olsun ‘ıyān
75. Fī‘l-ḥaḳīka işbu çarḥıñ zādesi
Olmışuzdur zāde-i āzādesi
76. Atamız gök anamız yirdür bizüm
İkidür līk aşlumuz birdür bizüm
77. Oldur ebnā kim döne ābāsına³¹⁸⁴
Meyl ide ābā dağı ebnāsına
78. Dönmeyen ābāsına olmaz ḥalef
Ḳande varursa hem ol bulmaz şeref

[62b HH]

79. Atamızdur çünki çarḥ-ı bī-ḳarār
Biz dağı çarḥ ururuz leyl ü nehār
80. Yā nedür derseñ şadā-yı nāyı sen³¹⁸⁵
Güş ḳıl kim şerḥ ideyin anı ben³¹⁸⁶
81. Emr-i Haqqdur kim³¹⁸⁷ çıkar neyden³¹⁸⁸ sadā
Ol sadā-yı rūḥdur³¹⁸⁹ eyler nidā

³¹⁸⁴ ābāsına: atasına HH

³¹⁸⁵ sen: pes HH

³¹⁸⁶ ben: pes HH

³¹⁸⁷ Haqqdur kim: Haqqdurur HH

³¹⁸⁸ neyden: bundan HH

[69b MK]

82. Ya[‘] nî iy dervîşler siz istimâ[‘]
Eyleyüb leyl ü nehâr idüñ³¹⁹⁰ semâ[‘]
83. Kim size ben [‘]âlem-i cāndan haber
Virürem³¹⁹¹ hem vaşl-ı cānāndan haber
84. Vaşl³¹⁹²-ı cānāndan hikāyet eylerem
Derd-i cānāndan rivāyet eylerem
85. Sākî olub bezm-i vaḥdetde bu ney
Bize cāmı³¹⁹³ emr-i Ḥaḳḳ’ dan verdi mey
86. Rūḥumuz ol cāmdan³¹⁹⁴ mey-nüş idüb
Mest olub çün baḥr-ı [‘]ummān cüş idüb
87. Raḳşa girür zerre-veş ebdānumuz
Āsumān-ı [‘]arşa çıkar cānumuz³¹⁹⁵
88. Ferşden [‘]arşı³¹⁹⁶ temāşā eylerüz
Ārzū-yı vaşl-ı Mevlā eylerüz
89. Raḳş ururlar³¹⁹⁷ bizümile [‘]arşīyān
[‘]Arşdan ferşe inüb çün ferşīyān
90. Ḳubbe-i eflāki güm güm nāyumuz
Gümledür³¹⁹⁸ feryād u hūy u³¹⁹⁹ hāyumuz
91. Nāyumuz raḳḳāş ider [‘]arşīleri
[‘]Arşīyāna ḥāşş ider ferşīleri
92. Güş idenler nāyumuz āvāzını
Yā neler idrāk idüb ney rāzını
93. Zīra bir muḥrık nefesdür nāyumuz

³¹⁸⁹ MK, HH ve KK’da “rūḥdur kim” şeklindedir.

³¹⁹⁰ leyl ü nehâr idüñ: itdük gice gündüz HH

³¹⁹¹ virürem: virdüm MK

³¹⁹² vaşl: vāşıl HH

³¹⁹³ cāmı: cānı HH

³¹⁹⁴ cāmdan: cāndan KK

³¹⁹⁵ bu beyit: - MK

³¹⁹⁶ ferşden [‘]arşı: [‘]arşdan öte HH

³¹⁹⁷ ururlar: iderler HH

³¹⁹⁸ gümledür: Gümledürüz HH

³¹⁹⁹ feryād u hūy u: feryād hūy HH

- Halkı iḥrāka hevesdür nâyumuz
 94. Her nefes anuñ³²⁰⁰ dehânından çıkar
 Çün ‘alev³²⁰¹ her cānı ser-tā-pā yaḡar
95. Sūziş-i neyden daḡı³²⁰² eylerdük raḡam
 Līk kâğıd tutuşur yanar ḡalem
96. Biz ḡod iy Ḥ̣āce tamāmet yanmışuz
 Reng-i nār-ı nâyile boyanmışuz
97. Ya‘ nī nār-ı maḡz olubdur cismümüz
 Maḡv olubdur resmümüzle ismümüz
98. Resmümüz³²⁰³ nār ismümüz nūr itdi Ḥaḡḡ
 Nūr u³²⁰⁴ nār iy Ḥ̣āce³²⁰⁵ birdür yaḡşı baḡ
- [63a HH]
99. Nūr-ı Mevlāyī bizüz³²⁰⁶ pes yā neyüz
 Nār-ı ‘ışḡa dem-be-dem pervāneyüz
100. Şerḡ iderdük Mevlevīlikden daḡı
 Ol ṭarīḡ-i ma‘nevīlikden daḡı
- [70a MK]
101. Līk söz olur dırāz iy mu‘teber
 Sāmi‘a virür şudā‘³²⁰⁷ eyler zarar
102. Bu ḡadar iy Ḥ̣āce³²⁰⁸ taḡrīr eyledük
 Saña bir miḡdār taḡrīr eyledük
- [63b KK]
103. Ol baḡirden ḡaṭresin ḡılduḡ beyān
 Ol mihirden zerresin itdük ‘ıyān
104. Diyüben³²⁰⁹ oldı ḡamüş ol Pīr ‘Alī
 Ol diyār-ı Mevlevīlikde velī
105. Gör nice virür aña Ḥ̣āce³²¹⁰ cevāb

³²⁰⁰ anuñ: kim anuñ MK, KK
³²⁰¹ ‘alev: ‘ilm KK
³²⁰² neyden daḡı: nâydan dem HH
³²⁰³ resmümüz: ismümüz HH
³²⁰⁴ u: - HH
³²⁰⁵ Ḥ̣āce: Ḥoca KK
³²⁰⁶ Mevlāyī bizüz: Mevlā bizdedür HH
³²⁰⁷ şudā‘: şadā HH
³²⁰⁸ ḡāce: ḡoca KK
³²⁰⁹ diyüben: didi HH
³²¹⁰ ḡāce: ḡoca KK

‘ Ārifāne luṭfile idüb ḥiṭāb

Cevāb Dāden-i Ḥ’āce-i Cihān
Be Sūḥānhā-yı Şeyh-i Mevleviyān³²¹¹

254 Çün Ḥ’āce-i Cihān Pīr ‘ Alī-i Konevī’den Mevlevīlik ṭarīkinden³²¹² bu kadar kelimāt-ı ‘ āşıḳane ve mermüzāt-ı ‘ ārifāne işitdi. Ve bu kadar ḥarekāt-ı şādıḳāne ve niḳat³²¹³ -ı mestāne ve ḥālāt-ı şevḳ-engīz³²¹⁴ gördi. Ve bu kadar maḳālāt-ı zevḳ-āmīz işitdi. Aña göre iş itdi³²¹⁵. Hemān sâ’at dehān-ı melāḥat melāḥat açub³²¹⁶ zebān-ı feşāḥat birle³²¹⁷ ayıtdı: İy pīr-i silk³²¹⁸ -i Mevlevī viy mīr-i milk-i ma’nevī. Aydursız³²¹⁹ ki biz Mevlevīlerüz ve merd-i ma’nevīlerüz ve mest-i mey-i cām-ı bezm³²²⁰ -i Mesnevīlerüz ki cüb-be-i cismi çāk ve levḥa-i vücūddan resmī ve ismī³²²¹ pāk ve yüzümüz ālūde-i ḥāk³²²² idüb ve³²²³ sırr-ı sūziş ü³²²⁴ nālīş-i nāyı idrāk eyleyüb çün çarḥ-ı eflāk-i semā’ da³²²⁵ hemān sâ’at³²²⁶ cüst ü³²²⁷ çālāk olub her dem ve her³²²⁸ ān biñ cān ü³²²⁹ cihān fidā-yı cānān eyleyüb³²³⁰ çün nāy-ı nālān ve feryād ü³²³¹ fīgān ve³²³² sekrān u³²³³ ḥayrān nār-ı ‘ ışḳ ile pūr-nūr [70b MK] çün şem’ -i giryān yā³²³⁴ çün pervāne-i sūzān [63b HH] ve çün Ḥazret-i Mollā-yı Cihān çarḥ-ı gerdūnuñ zādesiyüz³²³⁵ diyüb çün çarḥ-ı gerdān çarḥ urub cevelān idüb dāyire-i [64a KK] dehri deverān oluruz ki bizi istimā’ āvāz-ı ser-

³²¹¹ Cevāb Dāden-i Ḥ’āce-i Cihān Be Sūḥānhā-yı Şeyh-i Mevleviyān: Cevāb Dāden-i Ḥ’āce MK, Cevāb Dāden-i Ḥ’āce-i Cihān Be Sūḥānhā-yı Şeyh-i Mevleviyān KK

³²¹² ṭarīkinden: bābından HH

³²¹³ nūḳat: sūzişhā HH

³²¹⁴ ve ḥālāt-ı şevḳ-engīz: - HH

³²¹⁵ ve bu kadar maḳālāt-ı zevḳ-āmīz işitdi. Aña göre iş itdi.: - HH

³²¹⁶ açub: - HH

³²¹⁷ feşāḥat birle: feşāḥatla HH

³²¹⁸ salik: silk MH, KK

³²¹⁹ aydursız: Aydursın MK, KK

³²²⁰ mey-i cām-ı bezm: mest-i cām

³²²¹ resmī ve ismī: resm-i ismīn HH

³²²² ālūde-i ḥāk: ālūde-ḥāk HH

³²²³ ve: - MK, KK

³²²⁴ ü: - HH

³²²⁵ semā’ da: - HH

³²²⁶ hemān sâ’at: - MK, KK

³²²⁷ ü: çālāk

³²²⁸ ve her: - HH

³²²⁹ biñ cān ü: yek HH

³²³⁰ eyleyüb: idüb HH

³²³¹ ü: - HH

³²³² ve: - HH

³²³³ u: - MK, HH

³²³⁴ yā: ve HH

³²³⁵ çarḥ-ı gerdūnuñ zādesiyüz: çarḥuñ zādesidür HH

āgāz-ı nāy-ı deryā-yı nār-ı³²³⁶ ‘ışķa istiğrāk idüb ser-tā-pāy ihrāk eyleyüb
 geşt-i āfāk itdürür³²³⁷ ki nişān-ı ‘uşşāk be-cihān-ı Hāllāk budur³²³⁸ dersiz.
 Eyledür. Eger Mollā-yı Rūm gibi ma‘lūm iseñüz ‘ulūmda rūsūmda
 ‘ışķda³²³⁹ şıdķda aķvālde aķvālde ef‘ālde³²⁴⁰ namāzda niyāzda sūzda
 gūdāzda³²⁴¹ velāyetde kerāmetde teveccühde teşehhüdde³²⁴² sekerānda³²⁴³
 cevelānda cūşda hurūşda ol vaķt size³²⁴⁴ istimā‘ āvāz-ı nāy ve çarķ-ı felek
 gibi semā‘ ve hāy u hūy³²⁴⁵ revādur ve³²⁴⁶ eger anuñ gibi degülsenüz³²⁴⁷
 haţādur. Size³²⁴⁸ lāyık degildür. Hemān aña lāyıkdur ki liyāķatın diyeyin³²⁴⁹
 heman aña lāyıkdur ki dīnini zīr ü zeber eyleye. Zīrā Mollā Hunkār cemī‘-i
 ‘ulūm-ı zāhirde ve rūsūm-ı bāţınada kāmīl mükemmel mufāzzāl ve bir vü-
 cūd idi ki ol zamānda aña bedel hīç kimesne yoğidi. Egerçi ol mekānda
 hayātda meşāyih-ı kibārdan ve hūlefā-yı şāhib-i a‘rābdan andan muķaddem
 çoğidi. Şeyh Muhyi‘d-dīn-i ‘Arabī hūlefāsından Şeyh Şadre‘d-dīn-i Konevī
 rahimehumu‘l-lāh daķı sayir hūlefā-yı dīnden ve fuķahā-yı yaķinden Mollā
 Celāle‘d-dīn anlardan mu‘aħķar idi ammā deryā-yı ‘ulūmda vü rūsūmda
 anlardan şīnāverdi ve meydān-ı ma‘ārifde dil-āverdi emīr-i kelāmdı ve
 şāhib-i niżāmdı ve intizāmdı velāyetde kerāmetde ķamusından be-her-hāl
 ğālib-i muţlaķdı ve fikri zīkri ber-haķdı cümlesinüñ maħbūbı ve maţlūbydı
 ma‘şūķıyyetde [64a HH] mertebesin bulmuş idi. Maħbūbu‘l-ķulūb olmuş
 idi. Sultānu‘l-‘ulemā Bahā‘e‘d-dīn-i Belhīnūñ ferzendi, dūlbendi idi Belh
 pādīşāhı zālīm olub müselmānlara zulm itdüĝi Bahā‘e‘d-dīne telh gelüb
 hacc-nişin idüb bahāne itdi. Kırķ deve kitāblar yükledüb bir nice yüz hadem
 ü haşemle Belh diyārından çıkub Ka‘be cānibine teveccüh itdiler getdiler.
 Ol vaķt Mollā Hunkār yidi yaşına ırmiş idi ve ta‘lim-i ‘ulūma girmiş idi.
 Ka‘betu‘l-lāha varub Hāciler olub andan Medīne-yi resūle varub türbe-i
 mūnevvere-i Muħammed-i Muşţafāyı şalavātu‘l-lāhı ‘aleyhi ve selāmuhu
 ziyāret idüb hāķ-i pāyine yüzler sürüb ve gözleri yaşın aķıdub andan Kōn-

³²³⁶ nār: - MK

³²³⁷ itdürür: itdürürüz HH

³²³⁸ budur: budur ki HH

³²³⁹ ‘ışķda: ‘ışķda vü HH

³²⁴⁰ aķvālde aķvālde ef‘ālde: aķvālde ef‘ālde aķvālde HH

³²⁴¹ sūzda gūdāzda: - MK, KK

³²⁴² teşehhüdde: teşebbühde MK

³²⁴³ sekerānda: sekerātāda HH

³²⁴⁴ size: sen HH

³²⁴⁵ hāy u hūy: hūy u hāy HH, KK

³²⁴⁶ revādur ve: ervāhdur HH

³²⁴⁷ anuñ gibi degülsenüz: öyle degülsüz HH

³²⁴⁸ size: - HH

³²⁴⁹ liyāķatın diyeyin: - HH

yaya geldiler. Sâkin olub mutavaṭṭın oldılar³²⁵⁰. Ḥazret-i Mollâ'nun atası Sultânü'l-‘Ulemâ Bahâ'e'd-dîn-i Belhî rahmetu'l-lâhi ‘aleyhi aydur³²⁵¹: Oğlum Muḥammed yedi yaşına giricek³²⁵² Kelâm-ı Qadîm'i tamâm³²⁵³ hıfz itmişidi. Her kande revân olsa şu gibi revân³²⁵⁴ okurdi. On dört yaşına varınca bir günü ta‘îl itmeyüb cemî‘-i ‘ulûmı taḥşîl ve tekmîl eylemişdi. Kerâmâtından³²⁵⁵ biri budur ki dört yaşından sonra³²⁵⁶ muğayyebât³²⁵⁷ söylemeye başladı. Her ne dise³²⁵⁸ vâkı‘ olurdi. Tîz eger geç³²⁵⁹ ve kamu³²⁶⁰ evkât-ı hamsede benüm âb-destüm ibrikin ol getürürdi. Hiç bir vaqt getür dimemişemdür³²⁶¹. Dimedin vaqtinde³²⁶² ihzâr eylerdi. [71a MK] Ḥattâ nısf-ı leyâlîde³²⁶³ dahı ḥâcet olıcağ³²⁶⁴ hiç bir gice anı ḥ‘âbda³²⁶⁵ görmemişemdür³²⁶⁶. Her kaçan kim uyḥudan uysam anı ayağum ucında ḥâzır ayağ üzre baña nâzır görürdüm³²⁶⁷. Elinde ibriḳ dutardı ve³²⁶⁸ kendüme dirdüm. Hâzâ refîḳ ü şiddîḳ³²⁶⁹ u veliyy³²⁷⁰-i taḥḳîḳ [64b KK] Mollâ³²⁷¹ Ḥünkâr’uñ velâyetine³²⁷² nihâyet ve³²⁷³ kerâmetine [64b HH] ğâyet yok. Ol erenlerüñ temîzi ya‘nî Şems-i Tebrîzî ‘uluvv-i himmetle ve sümüvv-i velâyetle ṭayy-ı zamân ve ṭayy³²⁷⁴-ı mekân idüb her vilâyeti ve her mekânı ve³²⁷⁵ her menzili

³²⁵⁰ heman aña lâyıḳdur ki dînini zîr ü zeber eyleye. Zîrâ Mollâ Ḥünkâr cemî‘-i ‘ulûm-ı zâhirde ve rûsüm-ı bâṭınada kâmil mükemmel mufaẓẓal ve bir vücûd idi ki ol zamânda aña bedel hiç kimesne yoğidi. Ol vaqt Mollâ Ḥünkâr yidi yaşına irmiş idi ve ta‘lim-i ‘ulûma girmiş idi. ve gözleri yaşın aḳıdub andan Qonyaya geldiler. Sâkin olub mutavaṭṭın oldılar: - MK, KK

³²⁵¹ Ḥazret-i Mollâ'nun atası Sultânü'l-‘Ulemâ Bahâ'e'd-dîn-i Belhî rahmetu'l-lâhi ‘aleyhi: Sultânü'l-‘ulemâ Mollâ Ḥünkâr ḥaḳḳında HH

³²⁵² yaşına giricek: yaşında iken HH

³²⁵³ tamâm: - HH

³²⁵⁴ revân olsa şu gibi revân: revân şu gibi HH

³²⁵⁵ kerâmâtından: kerâmetinden MK, KK

³²⁵⁶ sonra: - MK, KK

³²⁵⁷ muğayyebât: ma‘niyyât HH

³²⁵⁸ dise: dirse HH

³²⁵⁹ tîz eger geç: - MK, KK

³²⁶⁰ kamu: cemî‘-i

³²⁶¹ dimemişemdür: dimemiş idüm HH

³²⁶² vaqtinde: - HH

³²⁶³ leyâlîde: leylde HH

³²⁶⁴ ḥâcet olıcağ: şabâḥ olunca MK

³²⁶⁵ ḥ‘âbda: uyur MK, KK

³²⁶⁶ görmemişemdür: görmemişdüm HH, görmemişem KK

³²⁶⁷ görürdüm: bulurdum HH

³²⁶⁸ dutardı ve: - MK, KK

³²⁶⁹ şiddîḳ: şadîḳ MK

³²⁷⁰ veliyy: - HH

³²⁷¹ mollâ: Monlâ HH

³²⁷² velâyetine: vilâyetine MK

³²⁷³ ve: - HH

³²⁷⁴ ṭayy: - HH

³²⁷⁵ her mekânı ve: - MK, KK

ṭāyir-i ḳudsī gibi ṭayerān idüb³²⁷⁶ seyrān eyledi. Özine lāyık bir yār-ı şādık ve bir ḡam-güsār-ı muvāfık ve bir şūrīde ‘āşık ve bir ‘āşık-ı fā’ik bulama-yub Ḥaḳḳ celle ve ‘alā der-gāhına yüz sürüb göz³²⁷⁷ yaşın aḳıdub ayıtdı: Bārī Ḥudā’yā³²⁷⁸ baña bir yār³²⁷⁹-ı vefā-dār ve bir³²⁸⁰ nigār-ı nikū-kār vir ki cānda hem sırrum ola ve cenānda³²⁸¹ hem sırrum şaḳlaya. ‘Āḳibet serüm³²⁸² daḥı aña fiḍa idem didi³²⁸³. Hemān-dem cānib³²⁸⁴-i cenāb-ı ‘izzetden cānı sem‘ine bir nidā geldi ki ṭur vilāyet-i Rūm’a var Ḳonyada³²⁸⁵ veled-i Bahā’e’d-dīn-i Belḥī Muḥammed’e buluş³²⁸⁶ Şems-i Tebrīzī³²⁸⁷ ol merd-i temīz hemān-dem yirden³²⁸⁸ başın ḳaldurub ṭırdı. Yola ḳadem ḳoyub zemīni vü³²⁸⁹ zamānı dürdi anı³²⁹⁰ sürdi. Ḳonyaya³²⁹¹ geldi ve³²⁹² şordı. Anda³²⁹³ Monlā Ḥünkārun³²⁹⁴ medresesi ḳurbında bir kār-bān sarāyuñ ḳapısı öninde³²⁹⁵ oturdu. Ḥudāvendigār Mollā Celāle’d-dīn daḥı her gün altmış müsta‘idde ders virürdi. [71b MK] ol gün dersden fāriḡ olub medreseden çıḳdı³²⁹⁶. Estere³²⁹⁷ süvār olub³²⁹⁸ devlet ḥānesinden yaña reftār gösterdi.³²⁹⁹ Cümle müste‘iddler daḥı önine düşdiler.³³⁰⁰ Yolu Şems-i Tebrīz[i] oturduḡı kār-bān sarāyuñ önine³³⁰¹ uğradı. Şemsüñ ber-ā-berine gelicek Şemsī³³⁰² 257 gördi.³³⁰³ Başında bir ser-borīde-külāh [65a KK] yektā³³⁰³ keḳeden ve eg-

³²⁷⁶ idüb: olub HH, KK

³²⁷⁷ göz: gözi HH

³²⁷⁸ ḥudā’yā: Ḥudā’rā HH

³²⁷⁹ yār: - HH

³²⁸⁰ bir: - HH

³²⁸¹ cenānda: cinānda MK

³²⁸² ‘āḳibet serüm: ‘Āḳibetü’l-emr sırrum HH

³²⁸³ didi: - MK, KK

³²⁸⁴ cānib: - HH

³²⁸⁵ Ḳonya’da: Ḳonya şehrinde HH

³²⁸⁶ Belḥī Muḥammede buluş: Belḥī bin Belḥī bin Muḥammede buluşub HH

³²⁸⁷ Tebrīzī: Tebrīz HH

³²⁸⁸ yirden: yirinden HH

³²⁸⁹ zemīni vü: zemīn HH

³²⁹⁰ anı: - KK

³²⁹¹ Ḳonyaya: Ḳonya şehrine HH

³²⁹² ve: - MK, KK

³²⁹³ anda: rind ü HH

³²⁹⁴ ḥünkārun: Ḥünkār HH

³²⁹⁵ ḳapısı öninde: ḳapısında MK

³²⁹⁶ çıḳdı: çıḳub

³²⁹⁷ estere:atına HH

³²⁹⁸ olub: - MK

³²⁹⁹ reftār gösterdi: revāne oldı HH

³³⁰⁰ cümle müste‘iddler daḥı önine düşdiler: - HH

³³⁰¹ kār-bān sarāyuñ önine: yere MK, KK

³³⁰² Şemsī gördi: gördi Şemsī MK, KK

³³⁰³ külāh yektā: yektā külāh HH

ninde³³⁰⁴ bir nemed-i siyāh fark olunmaz karşı³³⁰⁵ giceden. Ve yüzi çün bedr-i dücā ve özi āyine-i giti-nümā kendüye ayıtdı. Bunuñ gibi kisvet-püş derviş-i bā-hüş gördüğümüz yoğrdı diyüb selām virüb³³⁰⁶ geçdi [65a HH] gitdi. Şems dağı selāmın alub tırdı. Ardından yetdi. Mollānuñ öñine gelüb dizginin tıtdı. Tırgırdı. Mollā ne hācet derviş didi. Şems³³⁰⁷ ayıtdı. Hācet³³⁰⁸ oldur ki cism-i laṭifüñüzi gördük ve³³⁰⁹ ism-i şerifüñüzi³³¹⁰ dağı bilmek³³¹¹ dilerüz. Mollā dağı³³¹² ayıtdı. İsmümüz Muḥammed bin Bahāe'd-dīn-i Belḥīdür.³³¹³ Bu istifsārdan³³¹⁴ murād nedür. Şems-i Tebriz[ī]³³¹⁵ ayıtdı. Murād oldur ki sizlere bir su'ālüm var. Mollā ayıtdı. Su'ālün nedür.³³¹⁶ Şems ayıtdı. Muḥammed mi 'azīmü's-şāndur yā Bāyezīd mī.³³¹⁷ Mollā ayıtdı. Yok yok³³¹⁸ derviş Bāyezīd kimdür. Anuñ ümmetinden bir faḳīrdür ve ḥaḳīrdür kendü nefesine 'aciz ü esir.³³¹⁹ Muḥammed şallā'l-lāhu 'aleyhi ve sellem 'azīmü's-şāndur. Ḥabību'r-raḥmāndur ve³³²⁰ rahmet-i her dücihāndur ve peygamber-i āḫir-zamāndur ve³³²¹ şefi' -i ehl-i 'işyāndur. Ve milk³³²² -i kevneyne sultāndur. Şems [72a MK] ayıtdı. Yā niçün Bāyezīd: 258 ما اعظم شانى سبحانى [Sübḥānī mā-a'zama şānī]³³²³ didi? Muḥammed 'aleyhi's-selām³³²⁴: سبحانك ما عبدناك حق عبادتك [Sübḥāneke mā-'abednāke Ḥaḳḳa 'ibādetike]³³²⁵ buyurdi. Mollā, Şemsden bu sözi³³²⁶ işidicek bī-iḥtiyār hemān-dem esterden³³²⁷ aşāğa indi. Şemsün elin eline aldı hemān-dem

³³⁰⁴ egninde: arkasında HH

³³⁰⁵ olunmaz karşı: olmaz HH

³³⁰⁶ virüb: virdi HH

³³⁰⁷ Şems: - HH

³³⁰⁸ hācet: - HH

³³⁰⁹ ve: - HH

³³¹⁰ şerifüñüzi: şerifüñüz HH, KK

³³¹¹ bilmek: - HH

³³¹² dağı: - MK, KK

³³¹³ Belḥīdür: Belḥī aydurlar HH

³³¹⁴ İstifsārdan: isḳāmet HH

³³¹⁵ Şems-i Tebriz[ī]: Şems MK, KK

³³¹⁶ nedür: eyle görelüm HH

³³¹⁷ mī: - MK, KK

³³¹⁸ yok: - HH

³³¹⁹ faḳīrdür ve ḥaḳīrdür kendü nefesine 'aciz ü esir: ḥaḳīr nefesine esir MK, KK

³³²⁰ ve: - MK, KK

³³²¹ ve: - MK, KK

³³²² milk: milket HH

³³²³ ben kendimi tenzih ederim. Şanı çok yücedir.

³³²⁴ 'aleyhi's-selām: - KK

³³²⁵ seni, her türlü ayıp, kusur ve eksikliklerden beri kılarım (ya Rab)! Sana, zatına yakışır bir şekilde ibadet edemedik. (Yılmaz, age., s. 616)

³³²⁶ Şemsden bu sözi: bu sözi Şemsden HH

³³²⁷ esterden: atından HH

evinden yaña revâne olub kendünün halvetine girdi.³³²⁸ Şems ile ikisi kapu-
yı³³²⁹ muhkem berkitdiler. Qırq gün gice gündüz ekli ve şürbi terk idüb³³³⁰
[65b KK] haqâyıka vü deqâyıka girdiler. Āb u³³³¹ gil silkinden çıkub cān ü
dil milkinge irdiler. Güyā³³³² bir zarfda iki bādām gibi³³³³ vaḥdet-tām bulub
hem-cild ü hem-laḥm ve hem-³³³⁴ ırq u hem-³³³⁵ azm ve hem-dem ü hem-ser ve
hem-sırr-ı sırr³³³⁶ oldılar. Bir rivāyet-i āḥarda daḥı³³³⁷ üç ay dimişlerdür.
Ammā eşaḥḥ³³³⁸ **[65b HH]** rivāyet kırk gündür. Çün erba³³³⁹ in tamām olıcaq
Şems-i Tebriz[i]³³⁴⁰ halvet-ḥānenün kapusın açub çıkıdı. Gitdi. Özin gāyib
itdi. Bir³³⁴¹ kimse bilmez ki nitdi. Tāyir-i qudsi gibi³³⁴² azm-i Hicāz idüb
pervāz itdi. Ḥazret-i Mollā daḥı oğlu Sultān Velede emr eyledi. On dört ne-
fer nāy-zenler³³⁴³ bulub getürdi.³³⁴⁴ Ve³³⁴⁵ başlarına birer bī-terek yektā
külāḥ farqī eliflü geçürdi.³³⁴⁶ Ve üzerlerine birer dül-bend şardurub kafāla-
rından³³⁴⁷ taylesān³³⁴⁸ şarkıtdı. Ve arqalarına birer öni bitevi siyāḥ cübbeler
geydürdi.³³⁴⁹ Kendü daḥı anlaruñ külāḥı gibi farkī eliflü bir külāḥ başına
geydi.³³⁵⁰ Üzerine **[72b MK]** bir³³⁵¹ duḥānī reng³³⁵² dül-bend-i bülend tutub
şardı.³³⁵³ Ve kafāsından taylesān şarkıtdı. Tā ber-ā-ber³³⁵⁴ kemer ve boynına
bir aq dül-bendden³³⁵⁵ ridā bıraḥıdı. Dāmenī³³⁵⁶ kabāya ber-ā-ber ve egnine

³³²⁸ aldı hemān-dem evinden yaña revâne olub kendünün halvetine girdi: alub evine aldı
geldi MK, KK

³³²⁹ ikisi kapuyı: ikisi aña girüb kapusın MK, KK

³³³⁰ idüb: itdiler MK, KK

³³³¹ u: - HH

³³³² güyā: - HH

³³³³ iki bādām gibi: iki MK, iki bādem gibi KK

³³³⁴ hem-³³³⁵ ırq u hem-³³³⁶ azm: hem-³³³⁷ azm u hem-³³³⁸ ırq HH

³³³⁵ hem-ser ve hem-sırr-ı sırr: hem sır u hem ser HH

³³³⁶ rivāyet-i āḥarda daḥı: rivāyetde daḥı MK, rivāyet-i āḥarda HH

³³³⁷ eşaḥḥ: şaḥiḥ MK

³³³⁸ Tebriz[i]: - MK, KK

³³³⁹ bir: - HH

³³⁴⁰ gibi: - HH

³³⁴¹ nefer nāy-zenler: surnāy-zenler HH

³³⁴² getürdi: getürdiler HH

³³⁴³ ve: - MK, KK

³³⁴⁴ farkī eliflü geçürdi: fark-ı elifler geçürüb HH

³³⁴⁵ kafālarından: kaftānlarından MK

³³⁴⁶ taylesān: taylesānlar HH

³³⁴⁷ geydürdi: geyürdi HH

³³⁴⁸ anlaruñ külāḥı gibi farkī eliflü bir külāḥ başına geydi: anlaruñ gibi külāḥ geydi. Farqī
eliflü bir külāḥ başına geydi MK, başına bir yektā külāḥ geydi HH

³³⁴⁹ bir: - HH

³³⁵⁰ duḥānī reng: duḥānī reng iki HH

³³⁵¹ şardı: şardı ki tamām-ı hicret-i Şemsiçün HH

³³⁵² ber-ā-ber: ber-ā-berī MK

³³⁵³ dül-bendden: dül-bend HH

³³⁵⁴ dāmenī: dāmen-i MK, tā dāmen-i HH

bir³³⁵⁵ siyāh ince çuḳadan³³⁵⁶ cübbe geydi. Ba^cd-ez-ān çille-ḥānesinden
 çıḳdı. Ve nāy-zenlerüñ kimin öñince ve kimin ardınca yürüdüb kendi³³⁵⁷
 ma-beynlerinde çarḥ-vār³³⁵⁸ bāzār-be-bāzar maḥalle-be-maḥalle döne döne
 gūne gūne ‘āşıkāne mevzūn İlāhī kelimātile ve mestāne maṭbū^c ḥarekātile
 ve ‘ārifāne güft u³³⁵⁹ güyle ve çün [66a KK] dīvāne hāy u³³⁶⁰ hūy ile ve
 çün baḥr-ı bī-kerāne³³⁶¹ cūş u³³⁶² ḥurūş ile şehri devr itdi. On gün gice³³⁶³
 gündüz pey-ā-pey ḥord u ḥ^cābı terk idüb³³⁶⁴ nefsine cev̄r eyledi.³³⁶⁵ On gün-
 den soñra yine ḥalvet-ḥānesine girüb³³⁶⁶ bir iki günden soñra yine şav-
 ma^casından çıḳdı.³³⁶⁷ Evvelki üslūb üzre³³⁶⁸ on dört gün gice³³⁶⁹ gündüz
 pey-ā-pey semā^c ü şafā ve şevḳ u vefā³³⁷⁰ gösterdi.³³⁷¹ [66a HH] Ol kisvet-
 den çıkmayub müdām semā^c ı³³⁷² ‘ādet idindi. Ve medresesinden³³⁷³ vazgel-
 di ve³³⁷⁴ ders virmez oldu. Kitāblarınñ evrāḳını bād-ı³³⁷⁵ hevā-yı ‘ışḳa ver-
 di. Ve cübbe vü destār-ı ‘ārı semā^c -ı³³⁷⁶ istimā^c -ı şadā-yı nāy-ı şevḳe deḡiş-
 di. Ve şışe-i neng ü nāmūsı seng-i melāmete çaldı. Ve³³⁷⁷ cūşış-i ‘ışḳ
 Mollāya bir derecede³³⁷⁸ cünbiş itdürdi ki Mollā Ḥünkār³³⁷⁹ dīvāne vü
 şeydā³³⁸⁰ oldu diyü ḥalāyık-ı şehir ve merdān-ı dehr cümleten dīvāna vardı-

³³⁵⁵ egnine bir: arḳasına HH

³³⁵⁶ çuḳadan: çuḳadan bir HH

³³⁵⁷ ve nāy-zenlerüñ kimin öñince ve kimin ardınca yürüdüb kendi: daḡı nāy-zenler öñince
 ve ḥırāsetleri ardınca yürüyüb kendüyü HH

³³⁵⁸ çarḥ-vār: çarḡ urub MK, KK

³³⁵⁹ güft u: gūne HH

³³⁶⁰ u: - HH

³³⁶¹ kerāne: kerān HH

³³⁶² u: - HH

³³⁶³ gice: gice ve HH

³³⁶⁴ pey-ā-pey ḥord u ḥ^cābı terk idüb: ekli ve şürbi terk eyleyüb HH

³³⁶⁵ eyledi: itdi HH

³³⁶⁶ girüb: girdi MK, KK

³³⁶⁷ şavma^casından çıḳdı: çıḳub HH

³³⁶⁸ üzre: üzerine HH

³³⁶⁹ gice: gice ve MK, HH

³³⁷⁰ pey-ā-pey semā^c ü şafā ve şevḳ u vefā: semā^c -ı şafā ve şevḳ-ı vefā HH, pey-ā-pey
 semā^c ü şafā ve şevḳ-ı vefā KK

³³⁷¹ gösterdi: gösterüb HH, KK

³³⁷² müdām semā^c ı: ol ṭavr üzre şehri devr itmege HH

³³⁷³ ve medresesinden: medreseden MK, medresden KK

³³⁷⁴ ve: - MK, KK

³³⁷⁵ evrāḳını bād-ı: var varın HH

³³⁷⁶ semā^c -ı: semā^c -ı şafā HH

³³⁷⁷ ve: - MK, KK

³³⁷⁸ derecede: bābda HH

³³⁷⁹ Ḥünkār: - MK, KK

³³⁸⁰ vü şeydā: - HH

lar.³³⁸¹ [73a MK] Beglerine ‘arz³³⁸² eylediler. Beg³³⁸³ daḥı Şeyḥ Şadre’d-
dīni³³⁸⁴ ve-sāyir ḥulefāyı ve ‘ulemāyı cem‘ idüb Mollāyı da‘ vet eyleyüb³³⁸⁵
ayıtdılar. Siz bir Mollā-yı Rūm ve³³⁸⁶ rub‘-ı meskūnda Mevleviyetle
ma‘lūm ve³³⁸⁷ şāhib-i ‘ulūm³³⁸⁸ derecātile bizden evlā vü a‘lā olasız.
Ḥasebde nesebde yine eyle niçün bunuñ gibi ḥarekāt-ı nā-meşrū‘a şürū‘
eylersiz.³³⁸⁹ Ḥasebüñüze nesebüñüze deger mi? Nāmuñuza ve nişānuñuza ve
şānuñuza³³⁹⁰ düşer mi? Ve eger ‘düşer mi? Veñüze³³⁹¹ ḥalel vākı‘³³⁹² oldıy-
sa buyuruñ mu‘ālece idelūm. Mollā anlaruñ bu sözlerin işidicek ayıtdı.

**Cevāb Dāden-i Mollā-yı Rūm Be-Kelām-ı Manzūm Be-
‘Ulemā’-i Ma‘lūm**

[66b KK]

[Me fā ‘ī lūn / Me fā ‘ī lūn / Fe ‘ū lūn]

1. Oluñ āgāh siz iy yārān-ı hūşyār³³⁹³
Şarāb-ı ‘aql ile sarḥoş dil-efkār³³⁹⁴
2. Tutuñ benden yaña siz gūş-ı³³⁹⁵ hūşı
Diyem cānumdaki cūş u³³⁹⁶ ḥurūşı
3. Çıkub ders-ḥāneden ḥalvet-serāma
Selām virüb gıderdüm ḥāşş u ‘āmma
4. Meger ‘ışk-ı ezel bezminde Allāh
Baña bir sākī göndermiş ki nā-gāh
5. İrüb³³⁹⁷ çün tāyir-i ḫudsī felekden

261

³³⁸¹ diyü ḥalāyıḳ-ı şehir ve merdān-ı dehr cümleten dīvāna vardılar: ḥalāyıḳ ser-cümleten
‘uluvv idüb dīvāne oldılar HH

³³⁸² ‘arz: vardılar ‘arz HH

³³⁸³ beg: begleri HH

³³⁸⁴ Şadre’d-dīni: Şadre’d-dīn HH

³³⁸⁵ eyleyüb: eylediler ve ḫamusi Mollāya HH

³³⁸⁶ ve: olasız HH

³³⁸⁷ ma‘lūm ve: - HH

³³⁸⁸ ‘ulūm: ‘ulūm olasız HH

³³⁸⁹ nā-meşrū‘a şürū‘ eylersiz: nā-meşrū‘ idersiz HH, nā-meşrū‘ şürū‘ eylersiz KK

³³⁹⁰ nāmuñuza ve nişānuñuza ve şānuñuza: nām nişānuñuza HH

³³⁹¹ evvelüñüze: evvelüñüzde HH

³³⁹² vākı‘: vākı‘ olub HH

³³⁹³ yārān-ı hūşyār: hūş-yārān MK, KK

³³⁹⁴ dil-efkār: yārān MK, KK

³³⁹⁵ gūş-ı: gūş u MK

³³⁹⁶ cūş u: gūş HH

[66b HH]

Beşer-şüret velî zîbâ melekden

6. Şarâb-ı³³⁹⁸ ı³³⁹⁹şkıla pür³³⁹⁹-cām elinde
O rūḥ-efzā o dīl³⁴⁰⁰-ārām elinde
7. Baña şundı alub ben³⁴⁰¹ nūş kıldum
O demden pes³⁴⁰² ḥurūş u³⁴⁰³ cūş kıldum

[73b MK]

8. Beni bir vechile mest itdi ol mey
Ki cismüm bilmedüm meyyit mî yā ḥayy³⁴⁰⁴
9. Ben istiğrāk iken ol baḥr-ı sekre
Görünmezken gözüme kevn³⁴⁰⁵ kaṭre
10. Yine ol ṭāyir-i ḳudsî hevāya
‘Urūc itmiş³⁴⁰⁶ maḳāmāt-ı ‘ulāya
11. Olaldan ġāyib o gül-ruḥ gözümden
Be-küllî el yudum³⁴⁰⁷ kendü özümden
12. Olaldan ġāyib ol serv-i gül-endām
Özümden gitdi ‘aql u³⁴⁰⁸ şabr u³⁴⁰⁹ ārām
13. Olaldan ġāyib ol sākî-i cān-baḥş
Ten-i³⁴¹⁰ bî-cān gibi ḳaldum hemān naḳş
14. Zimām-ı ihtiyār elden boşandı³⁴¹¹
Düşüb bu şîşe-i nāmūs uşandı³⁴¹²
15. Ḥurūş u³⁴¹³ cūş ile girdüm semā‘ a

³³⁹⁷ irüb: idüb HH, KK³³⁹⁸ şarâb-ı: serâm-ı MK³³⁹⁹ pür: bir HH³⁴⁰⁰ o dīl: dīl o HH³⁴⁰¹ alub ben: hemân-dem HH³⁴⁰² o demden pes: özümden ben HH, o demden bes KK³⁴⁰³ u: - HH³⁴⁰⁴ ḥayy: mey HH³⁴⁰⁵ kevn: kevn-i MK³⁴⁰⁶ itmiş: itdi MK, KK³⁴⁰⁷ el yudum: nâ-ümîd HH³⁴⁰⁸ u: - HH³⁴⁰⁹ u: - HH³⁴¹⁰ ten-i: teni HH³⁴¹¹ boşandı: boşatdı KK³⁴¹² uşandı: uşatdı KK³⁴¹³ u: - HH

[67a KK]

Dilerven sūz-ı³⁴¹⁴ nāyı istimā' a

16. Şadā-yı nāyı bir dem itmesem³⁴¹⁵ gūş
Helāk eyler beni cānumdaki cūş

17. Meyūñ³⁴¹⁶ şer' en egerçi hürmeti var
Devā için velīkin ruḥşatı var

18. Neyūñ daḥı kulağuma şadāsı
Girüb bu derdümüñ olur devāsı³⁴¹⁷

19. Neyūñ efgānına meşgūl olurven
Tesellī-i³⁴¹⁸ dil ü cānı bulurven

20. Ki ney virür ḥaber cānān ilinden
Baña dir sırrını³⁴¹⁹ anuñ dilinden

21. Zebān-ı ḥālile vuşlat kelāmın³⁴²⁰
Baña söyler getürür Ḥaḫ peyāmın³⁴²¹

22. Ser-āgāz eylese nāy-ı ḥoş-āvāz
İder cānānuma cān³⁴²²-murgı pervāz

23. Olub vāşıl³⁴²³ vişāl-i yāre ol-dem
Hemīşe bāb-ı vuşlatdan urur dem

[74a MK]

24. Anuñçün ben de gūyānem hemīşe
Reh-i cānānda pūyānem hemīşe

25. Benem ma' nīde nāy-ı bezm-i cānān
Anuñçün dem-be-dem³⁴²⁴ eylerven efgān

26. Bu nāyı yār-deh idinmişemdür

³⁴¹⁴ dilerven sūz-ı: alurven sūzi HH

³⁴¹⁵ itmesem: itmeyem HH

³⁴¹⁶ meyūñ: neyūñ HH

³⁴¹⁷ bu beyt: - HH

³⁴¹⁸ tesellī-i: bu mestlikde HH

³⁴¹⁹ sırrını: rāzını HH

³⁴²⁰ kelāmın: müdāmın HH

³⁴²¹ peyāmın: kelāmın HH

³⁴²² cānānuma cān: tenden bu cānum HH

³⁴²³ vāşıl: vaşl HH

³⁴²⁴ dem-be-dem: rüz şeb HH

[67a HH]

Refik-i çār-deh idinmişemdür³⁴²⁵

27. Benümle dem-be-dem dem-sāzlardur
Ṭarīḳ-i ʿışḳda hem-rāzlardur

28. Fiḡān ü³⁴²⁶ nālede hem-demlerümdür
Dil ü cān sırrına maḥremelerümdür

29. Derün-ı dilden itdükçe ser-āḡāz
Olur biz³⁴²⁷ birbirümüzle hem-āvāz

30. Dil ü cān u cihān³⁴²⁸ iḥrāk ider biz³⁴²⁹
Cihān ḡalḳın bize ʿuṣṣāk ider biz³⁴³⁰

[67b KK]

31. Çıkınca murḡ-ı cān bu ten ḳafesden
Yanar çün şemʿ bu muḥriḳ nefesden

32. Olursam bir nefes neyden cüdā ben
Helāk olurven ol-dem furkatā ben

33. Beni nālān ider bu nāliş-i nāy
Beni giryān ider bu nāliş-i nāy

34. Beni bu sūziş-i nāy idüb iḥrāk
Ḳılur³⁴³¹ cismüm çerāḡ-ı bezm-i³⁴³² ʿuṣṣāk

35. Zebānum ol çerāḡ üzre fetile
Kelāmum şuʿ le bu rüşen delile

36. Kelāmum oldı muḥriḳ ol cihetden
Kim işitse yanar çün şemʿ-i rüşen

37. Żiyā virüb ḳulüb-i³⁴³³ ʿāşıḳāna
Sözin dir yane yane ʿāşıḳāna

³⁴²⁵ bu beyt: - HH, Ayrıca her iki mısradaki idinmek: idünmek KK

³⁴²⁶ ü: - HH

³⁴²⁷ olur biz: oluruz HH, olur KK

³⁴²⁸ cihān: cihānı KK

³⁴²⁹ ider biz: ideriz KK

³⁴³⁰ ider biz: ideriz KK

³⁴³¹ ḳılur: ider HH

³⁴³² çerāḡ-ı bezm-i: çerāḡı bezme HH

³⁴³³ ḳulüb-ı: ḳulüba HH

[74b MK]

38. Külāhum eyledüm yektā vü bî-terk
Çeküb farkına bir sebzi elif berk
39. Ki teşbîh eyledüm eflāke anı
Elifdür istivāda keh-keşānı
40. Ki ya' nî³⁴³⁴ ol nişāndur istivāya
Külāhum da işāretdür semāya³⁴³⁵
41. Şarub üstine destār-ı duḥānı
Ki ya' nî başa aldum āsmānı
42. Şalıvirdüm kafādan ṭaylesānı
Ki ya' nî arda atdum bu cihānı
43. Ridāyı boynuma aldum ki ya' nî
Muṭī' -i emr-i ma' būdem be-ma' nî

265

[68a KK]

44. Anuñçün cübbe-püşem ben ki bu ten
Hemānā cübbedür cāna³⁴³⁶ Ḥudādan
45. Beden çün cān cihān bir cübbe-veşdür
Kişi bilmek özini böyle hoşdur

[67b HH]

46. Siyāh giydüğüme budur işāret
Ki ḳatlı-nı nefse pes oldur beşāret³⁴³⁷
47. Siyehdür³⁴³⁸ cübbesi hem Ka' benüñ bak
Ten-i merd-i Ḥudā ḥod³⁴³⁹ -ḥāne-i Ḥaḳ³⁴⁴⁰
48. Semā' a girdüğüm³⁴⁴¹ çün çarḥ-ı gerdān
Hem idüb şarḳa ğarba destüm efşān
49. Budur remzüm ki çarḥuñ zādesiyem³⁴⁴²
Anuñ ferzendiyem āzādesiyem³⁴⁴³

³⁴³⁴ ya' nî: ma' nî KK

³⁴³⁵ bu beyt: - HH

³⁴³⁶ cāna: cānā HH, KK

³⁴³⁷ oldur beşāret: olur işāret HH

³⁴³⁸ siyehdür: siyāhdur KK

³⁴³⁹ ḥod: ḥor MK, ḥoz KK

³⁴⁴⁰ ḥāne-i Ḥaḳ: ḥānedür bak HH

³⁴⁴¹ girdüğüm: girdüğüme HH

³⁴⁴² zādesiyem: zādesiem MK, KK

[75a MK]

50. Atasına dönen oğlan hālefdür
Vegerne³⁴⁴⁴ dönmez ise nā-hālefdür
51. Alur mı³⁴⁴⁵ şarka ğarba şalduğumdan
Ġaraž oldur ki çarha cān atarven
52. İderven remzile ervāhı³⁴⁴⁶ da^ç vet
Gelüb tā ideler bizümle şöhet
53. Beyān itdüm size aḥvālūmi ben
Semā^ç ü nāyile aḥvālūmi³⁴⁴⁷ ben
54. Velī itdüm baḥirden ḳatre taḥrīr
Mihirden eyledüm bir³⁴⁴⁸ zerre taḥrīr
55. Diyüb tırdı semā^ç a³⁴⁴⁹ girdi ol-dem
Neye hem nāy-zenler urdılar³⁴⁵⁰ dem
56. Fiğān-ı nāylar eflāke irdi
Feleklerde melekler çarha girdi
57. Ki gūyā³⁴⁵¹ zelzele düşdi zemīne
Ḥalāyık baḳmazıdı³⁴⁵² birbirine
58. Serāsīme olub yek-ser³⁴⁵³ çü ser-ḥūş
Çü deryā-yı firāvān itdiler cūş
59. Kimi çāk itdi pīrāhen yaḳasın
Kimi ğaş[y] oldı bilüb ney safāsın³⁴⁵⁴
60. Uruldı na^ç ralar çün ra^ç d-ı bī-bāk

³⁴⁴³ āzādesyiem: āzādesiem MK, KK. Ayrıca 48 ile 49. beyitler HH nüshasında yer deĝiştirilmiştir.

³⁴⁴⁴ vegerne: vegerni HH

³⁴⁴⁵ alur mı: elümi KK

³⁴⁴⁶ ervāhı: ervāḥ HH

³⁴⁴⁷ aḥvālūmi: aḥvālī HH

³⁴⁴⁸ bir: ger HH

³⁴⁴⁹ semā^ç a: semā^ç HH

³⁴⁵⁰ nāy-zenler urdılar: nāy-zenler de urur HH

³⁴⁵¹ ki gūyā: şanasın HH

³⁴⁵² ḥalāyık baḳmazıdı: baḳamazdı ḥalāyık HH

³⁴⁵³ yek-ser: cümle HH

³⁴⁵⁴ bu beyit: - HH

Şadādan çin çin ötdi tās-ı eflāk³⁴⁵⁵

[68b KK]

61. Olub Mollā daḥı çün çarḥ-ı gerdān
Revān oldı ğazel-gūyān u³⁴⁵⁶ giryān
62. Çıkub dīvāndan³⁴⁵⁷ çün üstür-i mest
Döne döne şalub her cānibe³⁴⁵⁸ dest
63. Varub girdi o³⁴⁵⁹ ḥalvet-ḥānesine
Kim ola yāmile sīne-be-sīne

Neşr:³⁴⁶⁰ Çün Mollā Hünkār hezār efġān³⁴⁶¹ u zār idüb dūlāb-vār eşk-i bār
olub döne döne reftār³⁴⁶² gösterüb gūne gūne güftārile anlaruñ aralarından
çıkub gitdi. Bunlara ‘aceb iş itdi.’³⁴⁶³ Ol şehruñ begi ‘ulemāya fuḫahāya’³⁴⁶⁴
nazar idüb Mollā ḥaḫḫında ne buyurursız didi. Cümlesi³⁴⁶⁵ Şeyḥ Şadre’d-
dīn-i Konevīye müteveccih³⁴⁶⁶ [68a HH] oldılar. Şeyḥ daḥı³⁴⁶⁷ ayıtdı. Biz
anuñla söz söyleşmezüz.³⁴⁶⁸ Egerçi ki³⁴⁶⁹ istimā‘-ı şadā-yı nāy ve itdügi
semā‘-ı³⁴⁷⁰ hūy u hāy³⁴⁷¹ [75b MK] nā-meşrū‘ dur. Aña maṭbū‘ dur.³⁴⁷² Zirā
ol dāyire-i³⁴⁷³ ‘ışḫa düşmiş ‘āşık-ı şādık olub³⁴⁷⁴ vaşl-ı ma‘ şūḫa lāyık olmuş
vāşılın mertebesin bulmuş³⁴⁷⁵ bir şerī‘ at dāyiresindeyüz. Ol ḥaḫīkata irmiş
ve sarāy-ı vuşlata girmiş bizüm anuñla ne sözümüz var diyüb yerlerinden
turdılar. Maḫāmlu³⁴⁷⁶ maḫāmlarına gitdiler. İmdi iy Mevlevīler tarīḫ-i

267

³⁴⁵⁵ bu beyit: - HH

³⁴⁵⁶ u: - HH

³⁴⁵⁷ dīvāndan: dīvāneden HH

³⁴⁵⁸ cānibe: yanına MK

³⁴⁵⁹ o: ol KK

³⁴⁶⁰ neşr: - KK

³⁴⁶¹ efġān: fiġān HH

³⁴⁶² reftār: giriftār HH

³⁴⁶³ bunlara ‘aceb iş itdi: - MK, KK

³⁴⁶⁴ fuḫahāya: - MK, KK

³⁴⁶⁵ cümlesi: dūkelisi HH

³⁴⁶⁶ Şadre’d-dīn-i Konevīye müteveccih: Şadre’d-dīne HH, Şadre’d-dīne müteveccih KK

³⁴⁶⁷ daḥı: - MK, KK

³⁴⁶⁸ söz söyleşmezüz: söyleşmemüz HH

³⁴⁶⁹ ki: - KK

³⁴⁷⁰ itdügi semā‘-ı: itdük HH, itdügi semā‘ u KK

³⁴⁷¹ hūy u hāy: hūy hāy MK, HH

³⁴⁷² maṭbū‘ dur: maṭlūbdur HH

³⁴⁷³ ol dāyire-i: ṭāyire-i HH

³⁴⁷⁴ olub: olmuş HH

³⁴⁷⁵ vāşılın mertebesin bulmuş: - HH

³⁴⁷⁶ maḫāmlu: - MK, KK

Mollāda ma'nevîler şāhib-esrār-ı ma'nevîlerüz dirsiz. Eger³⁴⁷⁷ siz daḥı
 Ḥazret-i³⁴⁷⁸ Mollā gibi merd-i şāhib-i derd olub nefis-i düşmenle her nefes
 neberd idüb bezm-i sultān-ı 'ışkda şıdk sākisi elinden cām-ı şarāb-ı şevki³⁴⁷⁹
 alub nūş eyleyüb sarhoş olursañuz tarikat-i Mollāda Mevlevîler ü
 ma'nevîler ve şāhib-i esrār-ı meşnevîler³⁴⁸⁰ olursız. Size³⁴⁸¹ daḥı anuñ gibi
 istimā'-ı şadā-yı [69a KK] nāy ve semā'-ı hūy u hāy³⁴⁸² revādur. Ve eger
 eyle degül iseñüz ḥaṭādur. Hem menākıb-ı Mevlevîde böyle mezkūrdur
 ve³⁴⁸³ meşṭūrdur. Zīrā Mevlā³⁴⁸⁴ dört ḥarfdür. Mevlevîlik ma'nāsına zarfdur.
 Harf-i evvel³⁴⁸⁵ mīmdür. Mīm³⁴⁸⁶ müdāma ve mestlige işāretdür. Ya'nī
 Mevlevî olan kimesne³⁴⁸⁷ müdām³⁴⁸⁸ müdām-ı 'ışkıla ser-mest olub cübbe-i
 cismi çāk idüb kāh çün ḥāk pest³⁴⁸⁹ ola. Kāh çün eflāk-ı çarḥ ura. Harf-i
 sāni³⁴⁹⁰ vāvdu. Vāv vefāya işāretdür. Ya'nī Mevlevî olan kimesne³⁴⁹¹ her
 kişiye³⁴⁹² mertebesince vefā şüretin göstere ki şafā sîretin göre. Harf-i
 sālis³⁴⁹³ lāmdur. Lām liḳāya işāretdür. Ya'nī Mevlevî [68b HH] olan kimes-
 ne³⁴⁹⁴ [76a MK] vuşul bulub dāyim nazarı³⁴⁹⁵ liḳā-yı cānān olub ḥayrān қа-
 la. Harf-i rābi³⁴⁹⁶ yādur. Yā yakīne işāretdür. Ya'nī Mevlevî olan kimes-
 ne³⁴⁹⁷ şekkden tamām ḥalāş bulub şāhib-i³⁴⁹⁸ yakīn ola tā³⁴⁹⁹ ki Mevlevîlik
 mertebesin³⁵⁰⁰ bula diyüb Ḥ'āce-i Cihān oğlu Netice-i Cān ile yerlerinden
 ṭurub³⁵⁰¹ ḥalvet-ḥānelerine vardılar. Çün Mevlevîler ḥalifesi Seydī Aḥmed
 ile şeyḥleri Pīr 'Alī-i Konevī ile³⁵⁰² şāhib-i zāviyeden³⁵⁰³ bu vechile ke-

³⁴⁷⁷ eger: ki HH

³⁴⁷⁸ Ḥazret-i: - MK, KK

³⁴⁷⁹ şarāb-ı şevki: şarābın fevki KK

³⁴⁸⁰ tarikat-i Mollāda Mevlevîler ü ma'nevîler ve şāhib-i esrār-ı meşnevîler: Mevlevîler ve
 tarik-i Mollāda ma'nevîler MK, KK

³⁴⁸¹ size: siz HH

³⁴⁸² semā'-ı hūy u hāy: semā'-ı hūy hāy HH, semā' u hūy u hāy KK

³⁴⁸³ Mevlevîde böyle mezkūrdur ve: Mollā-yı mezkūrde böyle MK, KK

³⁴⁸⁴ Mevlā: Mevlevî HH

³⁴⁸⁵ ḥarf-i evvel: el-ḥarfü'l-evvel HH

³⁴⁸⁶ mīm: - KK

³⁴⁸⁷ kimesne: kimse MK, KK

³⁴⁸⁸ müdām: - HH, KK

³⁴⁸⁹ pest: best MK, pūşt HH

³⁴⁹⁰ ḥarf-i sāni: el-ḥarfü's-sāni HH

³⁴⁹¹ kimesne: kimse MK, KK

³⁴⁹² her kişiye: - HH

³⁴⁹³ ḥarf-i sālis: el-ḥarfü's-sālis HH

³⁴⁹⁴ kimesne: kimse MK, KK

³⁴⁹⁵ nazarı: nāzır-ı HH, KK

³⁴⁹⁶ ḥarf-i rābi': el-ḥarfü'l-rābi' HH

³⁴⁹⁷ kimesne: kimse MK, KK

³⁴⁹⁸ şāhib-i: ehl-i HH

³⁴⁹⁹ tā: - HH

³⁵⁰⁰ mertebesin: mertebesini HH

³⁵⁰¹ yerlerinden ṭurub: ṭurdılar MK, KK

³⁵⁰² Mevlevîler ḥalifesi Seydī Aḥmed ile şeyḥleri Pīr 'Alī-i Konevī ile: - MK, KK

limāt-ı ma'neviyye³⁵⁰⁴ işitdiler. Ve harekāt-ı Mevleviyye³⁵⁰⁵ gördiler. Taḥsīnler³⁵⁰⁶ idüb āferīnler getürdiler. Ol gice anda giceleyüb³⁵⁰⁷ yarındası 'ale's-seḥer göç itdiler. Beyābāna ḳadem ḳoyub revāne olub getdiler.³⁵⁰⁸ Ḥ'āce-i Cihān daḥı oḡlı Netīce-i Cān ile ṣalāt-ı ṣubḥı edā idüb ve ṣükr-i Ḥudā eyleyüb du'ā ḳılub³⁵⁰⁹ seccādelerinden tırdılar. Rāha girüb ḥān-ḳāha³⁵¹⁰ geldiler. Girdiler.³⁵¹¹ Gördiler. Mevlevīler gitmişler. Yine³⁵¹² maḳāmlarına geḳüb ḳarār gösterdiler. Ve özlere³⁵¹³ vaḳār virüb birbiriyle güftār idüb [69b KK] me'āniye meṣḡül³⁵¹⁴ iken nāgāh³⁵¹⁵ gördiler bir cumhūr-ı pür-nūr olub³⁵¹⁶ gelür.

³⁵⁰³ ṣāḥib-i zāviyeden: Ḥ'āce-i Cihānuñ HH, ṣāḥib-i zāvi'den KK

³⁵⁰⁴ ma'neviyye: ma'neviyyesin HH

³⁵⁰⁵ Mevleviyye: Mevleviyyesin HH

³⁵⁰⁶ taḥsīnler: taḥassünler HH

³⁵⁰⁷ giceleyüb: olub MK, KK

³⁵⁰⁸ olub getdiler: oldılar HH

³⁵⁰⁹ du'ā ḳılub: - MK, KK

³⁵¹⁰ rāha girüb ḥān-ḳāha: - MK, ḥān-ḳāha KK

³⁵¹¹ girdiler: - MK, KK

³⁵¹² yine: - MK

³⁵¹³ özlere: üzerlerine MK

³⁵¹⁴ güftār idüb me'āniye meṣḡül: güftārda HH

³⁵¹⁵ nāgāh: - MK, KK

³⁵¹⁶ pür-nūr olub: rü-be-rāh HH

Āmeden-i Tāyife-i Edhemiyān
Be-Ĥān-kāh-ı Ĥāce-i Cihān

Edhemiler gürühi güzel vücühile müşekkel gözleri mükahhal özleri mükemmel³⁵¹⁷ başlarında birer bî-terek kubbe-mişāl müdevver heft³⁵¹⁸-tâclar pür-nokta ve³⁵¹⁹ ol tâclaruñ farklarında³⁵²⁰ birer yeşil taşdan düğme ve ol dügmelerüñ uclarında birer yeşil şarābe şarkıtmışlar [69a HH] omuzlarına³⁵²¹ ber-ā-ber ve sebletleri kırkık³⁵²² mu^carrā ber-mücib-i sünnet ve lihyeleri şarkık³⁵²³ [76b MK] mutarrā ber-fermüde³⁵²⁴-i şerī^cat ve arķalarında birer yeñleri bol murakķa^c³⁵²⁵ yeşil hırķalar ve boyunlarında birer tesbīh-i şalāvāt ve tevḥid-güyān ve tekbirāt ü temcīd-künān Ĥāce-i Cihānuñ³⁵²⁶ ḥān-kāhına müteveccih oldılar. Ĥāce-i Cihān daḥı fī-l-hāl yerinden tırdı. İstikbāl eyledi. Anları³⁵²⁷ bu³⁵²⁸ meşrū^c şüretle ve bu³⁵²⁹ maṭbū^c sīretle göricek gāyet şafā sürüb luṭf u³⁵³⁰ vefā gösterüb önlerine düşüb ḥān-kāha getürdi.³⁵³¹ Meskenlerin gösterüb buyuruñ müsāfirler didi. Anlar³⁵³² daḥı meskenet gösterüb³⁵³³ meskenlerine geçüb sākin oldılar. Ĥāce-i Cihān daḥı hemān ḥıdmetkārlarına³⁵³⁴ işāret eyledi. Simāt döşeyüb ni^cmet getürdiler. Çün ni^cmeti yidiler. Allāha³⁵³⁵ ḥamd u³⁵³⁶ senā idüb şāhib-i ḥān-kāha du^cā eylediler. Daḥı pīrān-ı pīş-ķademlerinüñ³⁵³⁷ rūḥların yād idüb şād kıldılar. Bā^cd-ez-ān rūsūm-ı kādīmleri üzre mevzūn İlāhī sözler okuyub ve zıkrler³⁵³⁸ idüb deryāleyn cūş u³⁵³⁹ ḥurūş eyleyüb ḥāmūş oldılar. Ĥāce-i Cihān daḥı

³⁵¹⁷ özleri mükemmel: - MK, KK

³⁵¹⁸ heft: heft-tā MK

³⁵¹⁹ ve: - HH

³⁵²⁰ farklarında: farkında HH

³⁵²¹ omuzlarına: omuzlarında HH

³⁵²² ve sebletleri kırkık: sebelleri kırk HH, ve sebleleri kırkık KK

³⁵²³ ve lihyeleri şarkık: ‘ibādet şāmıyla HH

³⁵²⁴ fermüde: mücib HH

³⁵²⁵ murakķa^c: - MK

³⁵²⁶ Ĥāce-i Cihānuñ: Ĥāce-i Cihān HH

³⁵²⁷ anları: bunları bu sīret HH

³⁵²⁸ bu: - MK, KK

³⁵²⁹ bu: - MK, KK

³⁵³⁰ u: - HH

³⁵³¹ getürdi: getürdiler HH

³⁵³² anlar: bunlar HH

³⁵³³ meskenet gösterüb: meskenlik idüb HH

³⁵³⁴ hemān ḥıdmetkārlarına: ḥıdmetkārılara MK, bir ḥıdmetkārlarına KK

³⁵³⁵ Allāha: İlāha MK, KK

³⁵³⁶ u: - HH

³⁵³⁷ pīş-ķademlerinüñ: pīş-ķademler HH

³⁵³⁸ ve zıkrler: ve zıkrü’l-lāh MK, zıkrü’l-lāh KK

³⁵³⁹ u: - HH

hemân³⁵⁴⁰ başın kaldurub ayıtdı. Şafâ geldüñüz müsâfirler. Ve kadem getürdünüz ‘azîzler.³⁵⁴¹ Ne diyârdan [70a KK] gelürsüz. Ve ne tâyifedensiz. Ve size kim dirler. Ve pîrünüz kimdür.³⁵⁴² Ve pîrünüzün³⁵⁴³ pîrine kim aydurlar.³⁵⁴⁴ Çün Edhemîler gürûhı³⁵⁴⁵ şâhib-i zâviyeden³⁵⁴⁶ bu vechile su’âl işitdiler. Fî’l-hâl ol gürûhuñ ħalîfesi³⁵⁴⁷ ya‘nî şeyhleri altında oturan [69b HH] dervîş [77a MK] ‘Abdü’l-mecîd³⁵⁴⁸ dizi üzerine gelüb ayıtdı. İy Hâce-i Cihân³⁵⁴⁹ biz diyâr-ı ‘Acemden gelürüz. Belğ ferzendleriyüz. Ve bu şeyhumuzuñ adına Şeyh Hamîd-i Belğî dirler. Ve bunuñ şeyhi adına Şeyh Hâmîd-i Kerğî aydurlar.³⁵⁵⁰ Pîrân-ı silk-i tarîkat ve mîrân-ı milk-i ħaķîkatdururlar diyüb sâkit oldı.³⁵⁵¹ Hemân sâ‘at Şeyh Hamîd-i Belğî sükût-ı girîbândan³⁵⁵² başın kaldurub belâğat dehânın açub feşâhat zebân depredüb³⁵⁵³ ayıtdı.

Meşnevî³⁵⁵⁴

Der-Ĥulâşa-i Suĥan Ez-Zebân-ı Edhemîyân-ı Kühen³⁵⁵⁵

[Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Fe ‘û lün]

271

1. Elâ iy Hâce-i şâhib-sa‘âdet
Veyâ baĥr-ı kerem kân-ı seĥâvet
2. Su’âl itdün bize çün aşılmuzdan
Cevâbuñ virelüm güş eyle tek sen³⁵⁵⁶
3. Bil İbrâhîm-i Edhem şâhimuzdur
Semâ-yı cân u dilde³⁵⁵⁷ mâhimuzdur

³⁵⁴⁰ hemân: - MK, KK

³⁵⁴¹ ‘azîzler: dervîşler HH

³⁵⁴² ve pîrünüz kimdür: - HH

³⁵⁴³ pîrünüzün: pîrünüz HH

³⁵⁴⁴ kim aydurlar: ne kişi dirler HH

³⁵⁴⁵ gürûhı: - MK, KK

³⁵⁴⁶ şâhib-i zâviyeden: şâhib-i zâviden KK

³⁵⁴⁷ ol gürûhuñ ħalîfesi: ħalîfeleri MK, KK

³⁵⁴⁸ ‘Abdü’l-mecîd: Ĥakî HH

³⁵⁴⁹ Hâce-i Cihân: Hâce MK, KK

³⁵⁵⁰ aydurlar: dirler HH

³⁵⁵¹ sâkit oldı: sâkin olıcak HH

³⁵⁵² sükût-ı girîbândan: girîbân-ı tefekkürden HH, sükûnet girîbânından KK

³⁵⁵³ belâğat dehânın açub feşâhat zebân depredüb: belâğat dehânın zebân-ı feşâhat ile depredüb MK, dehân-ı belâğat ile zebân-ı feşâhatla cüş ĥurûş gösterüb nazm idüb HH

³⁵⁵⁴ meşnevî: - HH

³⁵⁵⁵ Edhemîyân-ı Kühen: Edhemîyân HH, KK

³⁵⁵⁶ tek sen: bizden KK

³⁵⁵⁷ dilde: dilden HH

4. Bil İbrāhīm-i Edhem ḥānımızdur³⁵⁵⁸
Dil ü cān milkine sulṭānımızdur
5. Cihānuñ milkine sulṭān iken ol
Bozub bu tāk u taḥṭı ḥān³⁵⁵⁹ iken ol
6. Bıraḫdı arḫadan zerrīn libāsı
Alub egnine bir eski palāsı
7. Reh-i faḫra girüb dervīş oldı
Ḳoyub dūnyāyı bī-teşvīş³⁵⁶⁰ oldı
8. Çü³⁵⁶¹ dūnyā el yudu küllī özinden
Ki çıḫdı mā-sivā 'u'l-lāh gözinden³⁵⁶²
9. Fenā-ender-fenāda oldı fānī
Beḫā-ender-beḫāda buldı cānı³⁵⁶³
10. Anuñçün cānlaruñ cānānı oldı
Ne dūnyā āḫiret sulṭānı oldı³⁵⁶⁴
11. Biz anuñ bār-gāhı bendesiyüz
Biz anuñ bendesi efkendesiyüz
12. Bizüz bu 'ālem içre Edhemīler
Göñüller yāresine merhemīler³⁵⁶⁵
13. Göñüller derdine dermān iderüz³⁵⁶⁶
Bu cānı vāşıl-ı cānān iderüz³⁵⁶⁷
14. Velāyet milkinüñ ser-verleriyüz
Kerāmet silkinüñ reh-berleriyüz

[70b KK]

[77b MK]

[70a HH]

³⁵⁵⁸ ḥānımızdur: cānımızdur HH³⁵⁵⁹ ḥān: cān HH³⁵⁶⁰ bī-teşvīş: devleti dervīş HH³⁵⁶¹ çü: ne MK, KK³⁵⁶² mā-sivā 'u'l-lāh gözinden: mā-sivā'l-lāh cümle gözden HH³⁵⁶³ beḫā-ender-beḫāda buldı cānı: ne dūnyā āḫiret sulṭānı oldı HH³⁵⁶⁴ bu beyt: - HH³⁵⁶⁵ merhemīler: merhem eyler MK, KK³⁵⁶⁶ iderüz: ider biz MK³⁵⁶⁷ iderüz: ider biz MK

15. Kānā³⁵⁶⁸ at maḥzeninūñ ḥāziniyüz³⁵⁶⁸
Selāmet meskeninūñ sākiniyüz³⁵⁶⁹
16. Bizüz gencīne-i esrāra vākıf
Bizüz ʿālemdē sulṭān-ı ʿavārıf
17. Ma³⁵⁷⁰ ʿārif baḥrine ġavvāşlaruz biz³⁵⁷⁰
ʿAvārıf maḥfilinde ḥāşşlaruz biz³⁵⁷¹
18. Ferāġat gencinūñ gencīnesiyüz
Degül miyüz de yā³⁵⁷² genci nesiyüz
19. Be³⁵⁷³-bāzār-ı fenā ʿarrāflar biz³⁵⁷⁴
Be-cānān naḳd-ı cān şarrāflar biz³⁵⁷⁵
20. Faḳīrüz şūretā gerçi fe-emmā
Ġanīyüz sīretā bā-māl-ı³⁵⁷⁶ ma³⁵⁷⁶ nā
21. Saña iy Ḥāce biz ma³⁵⁷⁷ nī yüzinden
Ḥaberler³⁵⁷⁷ virelüm ol yüz özinden³⁵⁷⁸
22. Nişār üstüñe dīnār-ı me³⁵⁷⁹ ʿānī
İdüb ʿarz idelüm biz nüktedānı³⁵⁷⁹
23. Başumuz üzre bu tāc-ı müdevver
Mişālīdür kıbāb-ı çarḥ-ı aḥḍar
- [71a KK]
24. Yaḥūd³⁵⁸⁰ olması bī-terk³⁵⁸¹ ü yedi ḳat
Olur seb³⁵⁸¹-i semāvāta işāret

³⁵⁶⁸ ḥāziniyüz: ḥāzini biz MK, ḥāniyüz HH

³⁵⁶⁹ sākiniyüz: sākini biz MK

³⁵⁷⁰ ġavvāşlaruz biz: ġavvāşlar biz MK

³⁵⁷¹ ḥāşşlaruz biz: ḥāşşlar biz MK

³⁵⁷² de yā: veyā HH

³⁵⁷³ be: ki HH

³⁵⁷⁴ ʿarrāflar biz: ʿarrāflarıyuz HH, KK

³⁵⁷⁵ şarrāflar biz: şarrāflarıyuz HH, KK

³⁵⁷⁶ bā-māl-ı: bā-bāl-ı HH

³⁵⁷⁷ ḥaberler: ḥaber HH

³⁵⁷⁸ yüz özinden: yüzün özinden HH

³⁵⁷⁹ nüktedānı: nükte anı MK

³⁵⁸⁰ yaḥūd: veyā HH, yaḥūz KK

³⁵⁸¹ bī-terk: bu terk HH

[78a MK]

25. Ki ya³⁵⁸² nî bu yedi kat âsumânı
Çün³⁵⁸² efser almışuz ser üzre anı
26. Nuķat kim tādca var³⁵⁸³ âşikāra
İşāretdür nücūm-ı bî-şümāra
27. Ya³⁵⁸⁴ fark-ı tāt³⁵⁸⁵ üzre taş düğme
Dimekdür başumuz bu hālķa dōğme
28. Kināyetdür³⁵⁸⁶ bu ma³⁵⁸⁶ nî meskenetden
Bu ma³⁵⁸⁶ nî yek-hezārān salţanatdan
29. Kim ola meskenet silkine sālīk
Olur iki cihān milkine mālīk
30. Ki ya³⁵⁸⁷ nî ‘ālem-i ten ‘ālem-i cān
Anuñ taht-ı yedinde ola her ān
31. Ki zīrā meskenet Aḥmed işīdūr
O nūr-ı Ḥaḳḳ Muḥammed cünbişīdūr
32. O cünbiş devlet-i ‘uẓmā degül mi
O devlet vuşlat-ı kübrā degül mi

[70b HH]

33. Pes eyle olsa iy yār-ı vefā-dār
Diyen kim andan a³⁵⁸⁸ lā salţanat var
34. Daḥı düğme ucındaḡı³⁵⁸⁷ şarāba
İşāretdür fi³⁵⁸⁸ ‘āl³⁵⁸⁸ -i ıztırāba
35. Başumuz üzre ya tūḡ u³⁵⁸⁹ ‘alemdür
Ki şāh-ı Edhemīlige ‘alemdür
36. Daḥı bu cübbe vü hırķa mişālī
Degül midür cihān-ı³⁵⁹⁰ bî-ḥavālī

³⁵⁸² çün: çü HH

³⁵⁸³ var: vardur HH

³⁵⁸⁴ ya: bu HH

³⁵⁸⁵ tāt: cān KK

³⁵⁸⁶ kināyetdür: kifāyetdür HH

³⁵⁸⁷ ucındaḡı: ucındaki HH

³⁵⁸⁸ fi³⁵⁸⁸ ‘āl: kemāl MK

³⁵⁸⁹ u: - HH

³⁵⁹⁰ cihān-ı: cihānda HH

37. Cihān çün cübbedür ervāhiyüz biz
Egerçi zāhiren eşbāhiyuz biz³⁵⁹¹

38. Yeşil olduğına bunlar işāret
Ki cennetlige olmışdur beşāret

39. Bu ‘ālem cübbesinüñ³⁵⁹² cismiyyüz biz
Bu cism içinde³⁵⁹³ rūhuñ kısmıyuz biz

[71b KK]

40. Bizüz ervāhı cism-i³⁵⁹⁴ kāyinātıñ
Bizüz cānānı cān-i³⁵⁹⁵ mümkinātuñ

[78b MK]

41. Ki ser-tā-pāy³⁵⁹⁶ biz rūh-ı revānuz
Beşer şeklinde seyyār³⁵⁹⁷-ı cihānuz

42. Ne yirde görsevüz bir kâbil insān
İder biz³⁵⁹⁸ gönlinüñ derdine dermān

43. Urur biz³⁵⁹⁹ yāresine merhem anuñ
Olur şıḥḥatde gönli her dem anuñ

44. İdinüb biz anı yār-ı hevā-dār
Olur biz³⁶⁰⁰ çün nücüm āfākı³⁶⁰¹ seyyār

45. Tarikatde bizüz aḳṭāb-ı ‘ālem
Ḥaḳikatde bizüz cānān-ı Ādem

46. Budur iy Ḥāce rāh-ı Edhemilik
Gönüller yāresine merhemilik

47. Beyān itdüm baḥirden ḳaṭresini
‘Iyān itdüm mihirden zerresini

³⁵⁹¹ bu beyt: - MK, KK

³⁵⁹² cübbesinüñ: kübbesinüñ HH

³⁵⁹³ içinde: içinde bu MK

³⁵⁹⁴ ervāhı cism-i: ervāḥ çeşm-i HH, ervāḥ cism-i KK

³⁵⁹⁵ cānānı cān-ı: cānān-ı cānı MK

³⁵⁹⁶ pāy: pā MK

³⁵⁹⁷ seyyār: şāh HH

³⁵⁹⁸ ider biz: iderüz HH, ideriz KK

³⁵⁹⁹ urur biz: iderüz HH, ururuz KK

³⁶⁰⁰ olur biz: oluruz HH, KK

³⁶⁰¹ āfākı: āfāk KK

48. Diyüb Şeyh-i Hamîd oldı murâkıb
Sülûkinden beyân itdüm³⁶⁰² merâtib

49. İşit Hâce nice virür cevâbı
Müvecceh sözile aydub³⁶⁰³ hıtabı

Cevâb Dâden-i Hâce-i Cihân
Be-Suḥanân-ı Şeyh-i Edhemîyân³⁶⁰⁴

276 Çün Hâce-i Cihân³⁶⁰⁵ Şeyh Hamîd-i Belhiden Edhemîlik tarîkından bu
kadar [71a HH] kelimât-ı kerâmet-nümâ³⁶⁰⁶ işitdi. Ve bu kadar³⁶⁰⁷ harekât-ı
velâyet-güşâ gördi. Hemân sâ'at dehân-ı melâḥat açub zebân-ı feşâḥat bir-
le³⁶⁰⁸ ayıtdı. İy Şeyh-i Edhemî-şüret ve Edhemî-kisvet³⁶⁰⁹ pîr-i silk-i tarîkat
ve mîr-i milk-i ḥaḳîkatüz³⁶¹⁰ diyüb aydursız ki ol gönül³⁶¹¹ yâresine sūzî³⁶¹²
merhem ya' nî Ḥazret-i İbrâhîm-i [72a KK] Edhem³⁶¹³ bizüm sulṭânımızdur
ve gönümüzün³⁶¹⁴ tahtında [79a MK] ḥānumuzdur.³⁶¹⁵ Ve³⁶¹⁶ cānumuz
içinde cānānumuzdur. Ve derdümüze dermānumuzdur. Biz anuñ bār-
gāhı³⁶¹⁷ bendesiyüz. Ve bendesinün efkendesiyüz ki bu³⁶¹⁸ 'ālem-i fānide
Edhemîlerüz. Ve gönüller yâresine merhemîlerüz.³⁶¹⁹ Ve şîḥḥat³⁶²⁰ virüb
hem-dem idinürüz. Velâyet milkinün ser-verleriyüz³⁶²¹ ve kerâmet silkinün
reh-berleriyüz.³⁶²² Ve ḳuṭb-ı 'ālemüz ve güzide-i benî Âdemüz. Ma' nide biz

³⁶⁰² itdüm: idüb MK, HH

³⁶⁰³ aydub: idüb KK

³⁶⁰⁴ Cevâb Dâden-i Hâce-i Cihân Be-Suḥanân-ı Şeyh-i Edhemîyân: Cevâb Dâden-i Şeyh
Hâce-i Cihân Be-Suḥanhâ-yı Şeyh-i Edhemîyân HH

³⁶⁰⁵ Cihân: - MK

³⁶⁰⁶ kerâmet-nümâ: kerâmet temâşâ HH

³⁶⁰⁷ bu kadar: - MK, KK

³⁶⁰⁸ birle: ile HH

³⁶⁰⁹ kisvet: kisvet iy HH

³⁶¹⁰ ḥaḳîkatüz: ḥaḳîkat bizüz HH

³⁶¹¹ gönül: gönüller HH

³⁶¹² sūzî: sizi KK

³⁶¹³ İbrâhîm-i Edhem: İbrâhîm HH

³⁶¹⁴ gönümüzün: gönümüz HH

³⁶¹⁵ ḥānumuzdur: cānumuzdur KK

³⁶¹⁶ ve: o HH

³⁶¹⁷ bār-gāhı: yarı KK

³⁶¹⁸ bu: - HH

³⁶¹⁹ merhemîlerüz: merhem eylerüz MK, KK

³⁶²⁰ şîḥḥat: şîḥḥatlar HH

³⁶²¹ ser-verleriyüz: ser-verleri MK, KK

³⁶²² reh-berleriyüz: pîrleriyüz HH

İbrāhīm-i³⁶²³ Edhemün kâyim-makāmıyuz ki bu³⁶²⁴ yedi kat kıbāb-ı eflāk-
mişāl tācları başumuz üzre alub³⁶²⁵ yürürüz ki Hakkı celle ve ‘alā³⁶²⁶ غیری
اولیا تحت قیابی لا يعرفهم [evliyā’i taḥte kıbābī lā-ya‘rifuhum gayrī]³⁶²⁷ buyur-
duğı velīler³⁶²⁸ çün İbrāhīm-i Edhem bizüz dirsiz. Eşkâlde vü aqvâlde aña
beñzersiz. Ammā ef’âlde ve aḥvâlde bilmezven.³⁶²⁹

Қыт‘а

[Fā ‘i lā tūn / Fā ‘i lā tūn / Fā ‘i lā tūn / Fā ‘i lūn]

1. Hırka vü³⁶³⁰ tāt ü saḡal ü³⁶³¹ kıl ü³⁶³² kāl ile hemān
Olmaz iy dervīşler dervīşlik āgāh oluñ
2. Qoñ hevā-yı hūy u³⁶³³ hāyı terk idüb cān u³⁶³⁴ cihān
Vecd ü³⁶³⁵ hālet ḡaşıl eyleñ muḡbil-i der-gāh oluñ
3. Bildünüz ‘ālem fenādur siz dağı fānī oluñ
Ger beḡā isterseñüz siz vāşıl-ı Allāh oluñ
4. Vāşıl-ı Allāh olur mı³⁶³⁶ mā-sivā’u’l-lāhı terk
İtmeyince sālīk iy dervīşler āgāh oluñ

277

Neşr.³⁶³⁷ [79b MK] Zīra ol esrār-ı ‘ilm-i ledünniyye [71b HH] maḡrem ya‘nī
İbrāhīm-i Edhem³⁶³⁸ raḡmetu’l-llāhi ‘aleyh³⁶³⁹ Belḡ vilāyetine pādīşāhdı.
Şāh oğı ‘ādīl³⁶⁴⁰ şāh idi. Ve ne maḡrūr-ı ‘izz ü³⁶⁴¹ cāh idi ammā³⁶⁴²

³⁶²³ biz İbrāhīm-i: - HH

³⁶²⁴ bu: - MK, KK

³⁶²⁵ alub: olub HH

³⁶²⁶ ‘alā: ‘alā buyurur ki HH

³⁶²⁷ ermiş kullarım, kubbelerimin altındadırlar. Onları benden başkası bilemez. (Yılmaz, age., s.146-147)

³⁶²⁸ velīlerden: velīler MK, KK

³⁶²⁹ bilmezven: bilmez MK, KK

³⁶³⁰ hırka vü: hırka-ı HH

³⁶³¹ ü: - HH

³⁶³² ü: - HH

³⁶³³ u: - HH

³⁶³⁴ u: - HH

³⁶³⁵ ü: - HH

³⁶³⁶ olur mı: olunmaz HH

³⁶³⁷ neşr: - MK, KK

³⁶³⁸ İbrāhīm-i Edhem: İbrāhīm HH

³⁶³⁹ ‘aleyh: - KK

³⁶⁴⁰ ‘ādīl: - MK, KK

³⁶⁴¹ ü: - HH

³⁶⁴² ammā: ve MK, KK

mülâzım-ı der-gâh-ı İlâh idi. Salṭanatı küllî terk itmeyince ve kemer-i³⁶⁴³ meskeneti cânı miyânına³⁶⁴⁴ berk itmeyince vâşılı'l-lâh [72b KK] olmadı. Ve ḳurb-ı vuşlat-ı İlâh bulmadı. Aşlın size beyan idüb fer'in³⁶⁴⁵ ıyân eyleyeyin. Hâzret-i İbrâhîm-i Edhem bir gün bir niçe ḥayl u ḥaşemle ve sipâh u³⁶⁴⁶ ḥademle esb-i tâzîlere süvâr olub yazılara şikâr ḳaşdına getdi. Gör ki netdi. Bir şahrâda giderken nâ-gâh be-ḳudret-i İlâh İbrâhîmün³⁶⁴⁷ öninden bir ḳolan³⁶⁴⁸ zâhir olub ḳaçdı.³⁶⁴⁹ Gitdi. İbrâhîm daḥı eline tîr ü kemân alub hemân ḳafâsınca devân³⁶⁵⁰ revân oldu. Ḳolan³⁶⁵¹ daḥı³⁶⁵² bir niçe küh u³⁶⁵³ şahrâ vü deşti³⁶⁵⁴ geşt itdi. İbrâhîmi askerinden ayırdı İbrâhîm³⁶⁵⁵ daḥı ḳafâsından yetdi diledi ki ura ḳolan³⁶⁵⁶ dönüb Arab dilince İbrâhîme³⁶⁵⁷ ayıtdı: ابراهيم يا لهذا خلقت ام بهذا امرت يا [li hâzâ ḥulîkte em bî hâzâ umirte yâ İbrâhîm] ya^c nî iy İbrâhîm sen³⁶⁵⁸ bunun için mi ḥalk olunduñ.³⁶⁵⁹ Yâ buña mı emr olunduñ³⁶⁶⁰ ki bir ata süvâr olub ve elüñe tîr ü kemân alub askerüñi ḳoyasın ve³⁶⁶¹ ben bî-çârenüñ cânına³⁶⁶² ḳıyasın. Çün İbrâhîm-i Edhem³⁶⁶³ ol dem ki ḳolandan³⁶⁶⁴ bu kelâm-ı dîl-düzî³⁶⁶⁵ ve bu peyâm-ı cân-sûzî işitdi. Gör ki ne iş itdi.³⁶⁶⁶ [80a MK] Derün-i dilden bir âh itdi. Kendüden getdi ḥâli dige-gün³⁶⁶⁷ oldu. Mecâli ḳalmayub³⁶⁶⁸ atından ser-nigün³⁶⁶⁹ yire düşdi. Aḳlı başından gidüb yatdı. Ḳaldı. At [72a HH] yine geldügi yolu tutub³⁶⁷⁰

³⁶⁴³ kemer-i: - MK, KK

³⁶⁴⁴ miyânına: meydânına HH

³⁶⁴⁵ fer'in: - HH

³⁶⁴⁶ u: - HH

³⁶⁴⁷ İbrâhîmün: - HH

³⁶⁴⁸ ḳolan: gürg-ı beyâbânî HH

³⁶⁴⁹ ḳaçdı: anı ḳaçub HH

³⁶⁵⁰ devân: - MK

³⁶⁵¹ ḳolan: gürg HH

³⁶⁵² daḥı: - MK, KK

³⁶⁵³ u: - HH

³⁶⁵⁴ deşti: deşt HH

³⁶⁵⁵ İbrâhîm: İbrâhîm gürguñ HH

³⁶⁵⁶ ḳolan: gürg HH

³⁶⁵⁷ İbrâhîme: - MK, KK

³⁶⁵⁸ iy İbrâhîm sen: biz HH

³⁶⁵⁹ olunduñ: olduḳ HH

³⁶⁶⁰ olunduñ: olduḳ yâ İbrâhîm HH

³⁶⁶¹ ve: daḥı HH

³⁶⁶² cânına: ḳanına HH

³⁶⁶³ İbrâhîm-i Edhem: İbrâhîm HH

³⁶⁶⁴ ol dem ki ḳolandan: ol gürg-ı beyâbânîden HH

³⁶⁶⁵ dîl-düzî: dîl-sûzî HH

³⁶⁶⁶ ne iş itdi: netdi HH

³⁶⁶⁷ bir âh itdi kendüden getdi ḥâli dige-gün: âh idüb ḥâli mütegayyir MK, KK

³⁶⁶⁸ ḳalmayub: ḳalmadı HH

³⁶⁶⁹ ser-nigün: - MK, KK

³⁶⁷⁰ yolu tutub: yola dönüb HH

getdi. Çün İbrāhīm-i Edhem yine kendüye geldi.³⁶⁷¹ Başın qaldurub gözin açub bakdı.³⁶⁷² Gördi. Atı getmiş. Yerinden³⁶⁷³ tırdı. Piyāde³⁶⁷⁴ beyābāna müteveccih olub revāne oldı. Bir şahrāda bir çobān gördi. Qoyun güder. Fi'l-hāl sürdi³⁶⁷⁵ yanına varub³⁶⁷⁶ ayıtdı. İy çobān gel senünle [73a KK] kaftān değışelüm. Çobān ayıtdı. İy şah-ı cihān ben senün kuluñven. Ve³⁶⁷⁷ bu koyunlar heb³⁶⁷⁸ senündür. İbrāhīm ayıtdı. Ben³⁶⁷⁹ seni āzād eyledüm. Ve bu koyunları saña bağışladum. Tek Haqq Te'ālā ben 'āşinün 'işyanın bağışlasın diyüb hemān³⁶⁸⁰ arqasından ol şahāne libāsların çıkarub çobāna virdi ve çobānuñ ol faķirāne pālāsların alub geydi. Ve çobāna³⁶⁸¹ ayıtdı. Zinhār benüm hālümden bir şahşı³⁶⁸² haber-dār eyleme³⁶⁸³ diyüb getdi. Çobān ayıtdı. Nereye³⁶⁸⁴ gidersin. İbrāhīm ayıtdı. Ben şayda gelmişdüm.³⁶⁸⁵ Ammā beni şayd itdiler ve şehsüvār-ı 'ışkuñ fitrākine kayd eylediler.³⁶⁸⁶ Ve yazıya bāziya³⁶⁸⁷ çıkmışdum ki tıfl-ı dili egleyem. Ammā başumdaki yazı³⁶⁸⁸ baña bir yazı gösterdi ki dünyā yazıları baña harām oldı diyüb getdi. Andan toğrı Ka'be'ye şerrefe'l-lāhu³⁶⁸⁹ vardı.³⁶⁹⁰ Anda bir niçe yıl mücāvir olub Mekke tağlarından gündüz odun kesüb arqasına alub [80b MK] Mekkeye³⁶⁹¹ gelüb dört aççeye virürdi. İkinin³⁶⁹² faqr u³⁶⁹³ fāka ehline şadaqa eylerdi. Ve ikisin ete ve etmege virüb Mekke³⁶⁹⁴ [72b HH] haremine gelüb faķirler ile yirdi.³⁶⁹⁵ Ve gice şabāha dek Haqqā³⁶⁹⁶ tāt eylerdi. Andan soñra anuñ³⁶⁹⁷

279

³⁶⁷¹ Edhem yine kendüye geldi: Edhemün yine 'aqlı başına yetdi HH

³⁶⁷² gözin açub bakdı: - MK, KK

³⁶⁷³ yerinden: yerden MK, KK

³⁶⁷⁴ piyāde: - HH

³⁶⁷⁵ fi'l-hāl sürdi: - MK, KK

³⁶⁷⁶ varub: vardı ve HH

³⁶⁷⁷ ve: - HH

³⁶⁷⁸ heb: - MK, KK

³⁶⁷⁹ ben: - MK, KK

³⁶⁸⁰ hemān: - MK, KK

³⁶⁸¹ çobāna: - MK, KK

³⁶⁸² şahşı: şahş HH

³⁶⁸³ eyleme: olmaya HH

³⁶⁸⁴ nereye: ne yire HH

³⁶⁸⁵ gelmişdüm: geldüm HH

³⁶⁸⁶ beni şayd itdiler ve şehsüvār-ı 'ışkuñ fitrākine kayd eylediler: kayda düşdüm MK, KK

³⁶⁸⁷ bāziya: - MK

³⁶⁸⁸ yazı: yazımı HH

³⁶⁸⁹ şerrefe'l-lāhu: - MK, KK

³⁶⁹⁰ vardı: vardum HH

³⁶⁹¹ Mekkeye: şehre HH

³⁶⁹² ikisin: kimisin HH

³⁶⁹³ u: - HH

³⁶⁹⁴ Mekke: Mekkeye MK, Ka'be HH

³⁶⁹⁵ faķirler ile yirdi: fuqarā ile nafaqa idinürlerdi MK, KK

³⁶⁹⁶ Haqqā: - MK, KK

³⁶⁹⁷ anuñ: - HH

menākıbına nihāyet ve kerāmetine gāyet yokdur. İy dervişler³⁶⁹⁸ bu hikāyet-den³⁶⁹⁹ garaž oldur ki İbrāhīm ‘ışk bāzārında salṭanatı meskenete değış-di.³⁷⁰⁰ Ya‘nī varlığını yokluğa virdi. Külli³⁷⁰¹ fenā bulub beķā ‘ālemine irdi. Ve özini³⁷⁰² furķat yerinden irdi.³⁷⁰³ Vuşlat sarāyına girdi. Siz neñüz virüb meskeneti alduñuz ki³⁷⁰⁴ dervişlik bābından dem urub esrār-ı ‘ilm-i le-dünniye maḥrem geçinürsiz. Ve tarīķ-i ķanā‘at-ı İbrāhīmde refīķ-i şābit-ķadem [73b KK] dirilürsiz. Ve şāḥib-i ‘alem ve ķuṭb-ı ‘alem ve güzīde-i benī Ādem³⁷⁰⁵ bizüz dirsiz. Ammā anuñ aḥvālinden ḥaber-dār degülsiz. Bārī be-‘ināyet-i Bārī İbrāhīmüñ³⁷⁰⁶ aḥvālın ve ef‘ālin³⁷⁰⁷ temşil yüzinden taḥķīķ idüb³⁷⁰⁸ sizüñ aḥvālünüze taṭbīķ eyleyeyin.³⁷⁰⁹ Ma‘nide vüdüd-ı Ādem bir ‘ālemdür ki aña ‘ālemde nişān virür ki bu³⁷¹⁰ ‘ālemde her ne var ise Ādem-de de³⁷¹¹ vardır. Zīrā Ādem ‘ālemüñ ferzendidür ki başı āsumāna beñzer. Ve³⁷¹² kaşı hilālī³⁷¹³ şekl-i kemāna beñzer. Ve gözi sitāreye beñzer. Ve yüzi āfītāba beñzer. Ve saç u saķalı seḥāba beñzer. Ve sözi āvāzı ra‘da beñzer³⁷¹⁴ Ve ğazabı şimşege [81a MK] beñzer. Ve gülmesi gün³⁷¹⁵ açılmasına beñzer. Ve ağlayıcaķ gözi yaşı acılığı baḥre beñzer. Ve ķataratı yağmura³⁷¹⁶ beñzer. Ve cismi zemīne beñzer. Ve kılları eşķara vü nebātāta³⁷¹⁷ beñzer. Ve tamarları ırmağlara beñzer.³⁷¹⁸ Ve ‘uzuvları tağlara beñzer.³⁷¹⁹ Ve ayakları balıklara [73a HH] beñzer. Ve gönli Ka‘be’ye beñzer. Ve cānı bu vilāyetde³⁷²⁰ sulṭāna beñzer. Ve ‘aķlı vezīr-i kār-dāna³⁷²¹ beñzer. Ve nefsi ata beñzer³⁷²²

³⁶⁹⁸ dervişler: derviş HH

³⁶⁹⁹ hikāyetden: hikāyeden MK

³⁷⁰⁰ değışdi: şatdı HH

³⁷⁰¹ külli: dükeli KK

³⁷⁰² özini: özin HH

³⁷⁰³ irdi: - HH

³⁷⁰⁴ ki: - HH

³⁷⁰⁵ ‘alem ve ķuṭb-ı ‘alem ve güzīde-i benī Ādem: - HH

³⁷⁰⁶ İbrāhīmüñ: anuñ MK, KK

³⁷⁰⁷ ve ef‘ālin: - MK, KK

³⁷⁰⁸ idüb: - MK

³⁷⁰⁹ eyleyeyin: eylesiz HH

³⁷¹⁰ aña ‘ālemde nişān virür ki bu: - MK, KK

³⁷¹¹ de: - HH

³⁷¹² ve: - HH

³⁷¹³ hilālī: - MK, hilāl HH

³⁷¹⁴ ve saç u saķalı seḥāba beñzer ve sözi āvāzı ra‘da beñzer: ve sözi āvāzı ra‘da beñzer ve saçı seḥāba beñzer HH, ve saç u saķal seḥāba beñzer ve sözi āvāzı ra‘da beñzer KK

³⁷¹⁵ gün: gül KK

³⁷¹⁶ acılığı baḥre beñzer ve ķataratı yağmura: ķatarāt-ı bārāna beñzer ve acılığı baḥre HH

³⁷¹⁷ ve cismi zemīne beñzer ve kılları eşķara vü nebātāta: ve kılları nebātāta beñzer ve eşķara beñzer ve cismi zemīne HH

³⁷¹⁸ ve tamarları ırmağlara beñzer: - KK

³⁷¹⁹ ve ‘uzuvları tağlara beñzer: ve a‘zaları tağlara beñzer HH, - KK

³⁷²⁰ bu vilāyetde: - MK, KK

³⁷²¹ kār-dāna: kār-dānāya HH

ki cān sultānının merkebidür. Ya' nī İbrāhīm-i cān nefs³⁷²³ atına süvār olub³⁷²⁴ leyl ü nehār hevā beyābānına³⁷²⁵ çıkub lezzāt-ı³⁷²⁶ heves kolanını kovalayub³⁷²⁷ şikār eyler iken Hakk celle ve 'alā³⁷²⁸ kolan dehānından zebān-ı hālile haber-i tarikat³⁷²⁹ virüb eşer-i haqikat³⁷³⁰ gösterdi. İbrāhīm-i cān dağı kolan-ı hevesden³⁷³¹ bu haber-i reh-nümāyı ve bu eşer-i cān-fezāyı³⁷³² işidicek nefs³⁷³³ atından düşdi. Ya' nī lezzāt-ı nefsāniyyeden³⁷³⁴ vaz geldi. Huzūz-ı rühāniyyeye³⁷³⁵ şürü' itdi. Ve çobānlık dağı ma' nide sultānlıkdur. Ve koyunlar re' āyādur. Re' āyā dağı hevā vü³⁷³⁶ hevesdür ki anları küllī terk itdi.³⁷³⁷ Gitdi. Vardı. [74a KK] Göñüle³⁷³⁸ irdi ki beytu'l-lāhdur. Aña girdi. Kaldı. Ya' nī aşlına vāşıl oldı. Ve Hakk vuşul buldı. İmdi iy³⁷³⁹ dervişler sizün dağı cānuñuz³⁷⁴⁰ İbrāhīm³⁷⁴¹ vücūduñuz cihānında³⁷⁴² sultāndur. Lezzāt-ı [81b MK] nefsāniyyeden³⁷⁴³ vaz gelüb huzūz-ı rühāniyyeye³⁷⁴⁴ şürü' itdiyse vücūd³⁷⁴⁵ saltanatın meskenete değışüb göñül Ka' be-sine varub girdiye siz³⁷⁴⁶ dağı İbrāhīm-i Edhem gibi siz kanā' at mağzeninün hāzinleri ve kerāmet meskeninün sākinleri ve ma' ārif bağrınınuñ gavvāşları ve 'avārıf meclisinün hāşşları ve fenā bāzārınınuñ 'ārifleri ve her dem nuqūd-ı cān şādıkları olursız.³⁷⁴⁷ Ve eşbāhımız 'ālem cübbesinün [73b HH] ervāhıdır.³⁷⁴⁸ Ve biz aqtab-ı 'ālem³⁷⁴⁹ ve güzide-i benī Ādemüz dir-

281

³⁷²² ve nefsi ata beñzer: - KK

³⁷²³ cān nefs: cānı nefs MK, cān nefsı HH

³⁷²⁴ olub: olduğda HH

³⁷²⁵ hevā beyābānına: hevā-yı beyābāna HH

³⁷²⁶ lezzāt-ı: lezzātı HH

³⁷²⁷ kovalayub: kollayub HH

³⁷²⁸ celle ve 'alā: Te' ālā HH

³⁷²⁹ haber-i tarikat: tarikat haberin HH

³⁷³⁰ eşer-i haqikat: haqikat eşerin HH

³⁷³¹ kolan-ı hevesden: kolandan MK, KK

³⁷³² bu haber-i reh-nümāyı ve bu eşer-i cān-fezāyı: bu nefs-i reh-nümāyı HH

³⁷³³ nefs: - MK, KK

³⁷³⁴ nefsāniyyeden: nefsāniden HH

³⁷³⁵ huzūz rühāniyyeye: huṭūt-ı rühāniye HH

³⁷³⁶ re' āyā dağı hevā vü: hevā-i HH

³⁷³⁷ itdi: idüb HH

³⁷³⁸ göñüle: göñline HH

³⁷³⁹ imdi iy: eyledi HH

³⁷⁴⁰ cānuñuz: hānuñuz HH

³⁷⁴¹ İbrāhīm: İbrāhīmī KK

³⁷⁴² cihānında: cihānında ki HH

³⁷⁴³ nefsāniyyeden: nefsāniden HH

³⁷⁴⁴ huzūz-ı rühāniyyeye: huṭūt-ı rühāniye HH

³⁷⁴⁵ vücūd: vücūda HH

³⁷⁴⁶ siz: - HH

³⁷⁴⁷ şādıkları olursız: şāriflerisiz MK, KK

³⁷⁴⁸ eşbāhımız 'ālem cübbesinün ervāhıdır: eşbāhımız cübbe-i cānuñ ervāhı olur HH

señüz revādur ki sözüñüz³⁷⁵⁰ her derd-i dile³⁷⁵¹ devādur. Ve özüñüz dü³⁷⁵²-
cihāna pādīşāhdur. Ve yüzüñüz çün şems-i duḥādur ve gönüñüz āyine-i
gīti-nümādur. Ve³⁷⁵³ eger bu didüklerüm gibi degülseñüz³⁷⁵⁴ Edhemilerüz
dimek size³⁷⁵⁵ ḥaṭādur. Zīrā da‘ vāñuzda kāzib düşersiz. Bir ma‘ niden³⁷⁵⁶
daḥı Edhem dört ḥarfdür. Edhemilik ma‘ nāsına zarfdur. **Ḥarf-i evvel**³⁷⁵⁷
elifdür. Elif İläha işāretdür. Ya‘ nī Edhemī olan kimsenüñ cemī‘-i³⁷⁵⁸ kavli
ve fi‘li İlähī³⁷⁵⁹ ola. Tā³⁷⁶⁰ ki vücūdī³⁷⁶¹ milkinüñ pādīşāhı ola. **Ḥarf-i
şānī**³⁷⁶² dāldur. Dāl devāma işāretdür. Ya‘ nī Edhemī olan kimesne³⁷⁶³
tarīķinde devām³⁷⁶⁴ göstere ki şerr-i şeytāndan³⁷⁶⁵ necāt bula. Murāda vāşıl
ola. **Ḥarf-i şālīs**³⁷⁶⁶ hādur. Hā himmete ve hidāyete işāretdür. Ya‘ nī Edhemī
olan kimesne³⁷⁶⁷ her dem Ḥaḫḫ celle ve ‘alādan hidāyet [74b KK] taleb idüb
özine³⁷⁶⁸ ‘uluvv-i himmet eyleye ki³⁷⁶⁹ bār-gāh-ı Ḥaḫḫda [82a MK] sü-
müvv-i mertebet³⁷⁷⁰ ḥāşıl ide ki dünyādan āḥirete imān-ı kāmīl ile³⁷⁷¹ gide
ki³⁷⁷² Ḥazret-i ‘Alī radıya’l-lāhu ‘anh **علو الهمة من الايمان** [‘uluvvu’l-
himmetihī mine’l-imāni]³⁷⁷³ buyurmuşdur. **Ḥarf-i rābi‘**³⁷⁷⁴ mīmdür. Mīm
medede işāretdür. Ya‘ nī Edhemī olan kimesne³⁷⁷⁵ nefsi-i ḡaddār elinde gi-
riftār olmuş der-māndelere meded yetişdüre.³⁷⁷⁶ Anı³⁷⁷⁷ ḥalāş idüb zümre-i

³⁷⁴⁹ ‘ālem: ‘ālemüz HH

³⁷⁵⁰ sözüñüz: söz HH

³⁷⁵¹ derd-i dile: derdile HH

³⁷⁵² dü: de HH

³⁷⁵³ ve: - HH

³⁷⁵⁴ degülseñüz: degülsiz HH

³⁷⁵⁵ size: - HH

³⁷⁵⁶ ma‘ niden: bāb-ı ma‘ niden HH, ma‘ nide KK

³⁷⁵⁷ ḥarf-i evvel: el-ḥarfü’l-evvel HH

³⁷⁵⁸ kimsenüñ cemī‘-i: kimesne kamu HH

³⁷⁵⁹ ve fi‘li İlähī: ve fi‘li İläha HH, İlähī KK

³⁷⁶⁰ tā: - HH

³⁷⁶¹ vücūdī: vücūd MK

³⁷⁶² ḥarf-i şānī: el-ḥarfü’s-şānī HH

³⁷⁶³ kimesne: kimse MK, KK

³⁷⁶⁴ devām: ḥarām ve şebāt HH

³⁷⁶⁵ şeytāndan: şeytāniden HH

³⁷⁶⁶ ḥarf-i şālīs: el-ḥarfü’s-şālīs HH

³⁷⁶⁷ kimesne: kimse MK, KK

³⁷⁶⁸ özine: üzerine HH

³⁷⁶⁹ ki: - HH

³⁷⁷⁰ mertebet: müretteb HH

³⁷⁷¹ imān-ı kāmīl ile: imān ile HH

³⁷⁷² ki: - HH

³⁷⁷³ himmetin yüceliği, imandan kaynaklanır. (Yılmaz, age., s.652)

³⁷⁷⁴ ḥarf-i rābi‘: el-ḥarfü’r-rābi‘ HH

³⁷⁷⁵ kimesne: kimse MK, KK

³⁷⁷⁶ yetişdüre: yetişe MK, KK

³⁷⁷⁷ anı: - HH

ehlü'l-lāha ulaşdura.³⁷⁷⁸ İy dervişler işde³⁷⁷⁹ ben size Edhemîlik ve³⁷⁸⁰ gönüller yâresine merhemîlik bâbından bir miqdâr gönülünüz levhine taḥrîr idüb taḥrîr³⁷⁸¹ eyledüm diyüb Hâce-i Cihân [74a HH] oğlu Netîce-i Cânile yerlerinden ṭurub³⁷⁸² ḥalvet-serâlarına vardılar. Çün Edhemîler şâhib-i zâvi-yeden³⁷⁸³ bu kadar kelimât-ı mü'minâne³⁷⁸⁴ işitdiler. Ve ḥarekât-ı muvaḥḥidâne³⁷⁸⁵ gördiler. Taḥsinler idüb âferînler getürdiler. Ol gece anda râḥat olub yarındası 'ale's-seḥer³⁷⁸⁶ rıḥlet itdiler. Beyâbâna ḳadem ḳoyub revâne oldılar. Getdiler.³⁷⁸⁷ Hâce-i Cihân daḥı oğlu Netîce-i Cânile şalât-ı şubḥı edâ idüb ve şükr-i Hudâ eyleyüb du'â ḳılub³⁷⁸⁸ seccâdelerinden ṭurub râha girdiler.³⁷⁸⁹ Hân-ḳâha geldiler. Gördiler. Edhemîler getmişler. Yine maḳâmlarına geçüb ḳarâr gösterdiler. Ve³⁷⁹⁰ özlerine vaḳâr virüb birbiriyle güftârda iken gördiler bir cumhûr-ı pür-sürûr yüzleri pür-nûr ve özleri vaḳûr³⁷⁹¹ gelür.

³⁷⁷⁸ ehlü'l-lāha ulaşdura: ehlü'l-lāh yetişdüre HH, ehlü'l-lāh olmışdur KK

³⁷⁷⁹ işde: uşta HH

³⁷⁸⁰ ve: gönül yâresine merhemîlik ve MK

³⁷⁸¹ idüb taḥrîr: - HH

³⁷⁸² yerlerinden ṭurub: ṭurdılar MK, KK

³⁷⁸³ şâhib-i zâviyeden: Hâce-i Cihânun HH, şâhib-i zâvîden KK

³⁷⁸⁴ mü'minâne: mü'minânesin HH

³⁷⁸⁵ muvaḥḥidâne: muvaḥḥidânesin HH

³⁷⁸⁶ 'ale's-seḥer: - HH

³⁷⁸⁷ getdiler: - HH

³⁷⁸⁸ du'â ḳılub: - MK, KK

³⁷⁸⁹ ṭurub râha girdiler: ṭurdılar MK, KK

³⁷⁹⁰ ve: - HH

³⁷⁹¹ cumhûr-ı pür-sürûr yüzleri pür-nûr ve özleri vaḳûr: cumhûr MK, KK

Āmeden-i Tāyife-i ‘Ālimiyyān³⁷⁹²

Be-Hān-kāh-ı H’āce-i Cihān

284

Gürüh-ı ‘ulemā bā-vücūh-ı zibā ki başlarında ħurda terek şūf³⁷⁹³ mücevve-
zeler ve üzerlerine³⁷⁹⁴ [82b MK] ikişer Şemsī dül-bend şarılmış ra‘nā ve
bülend.³⁷⁹⁵ [75a KK] Saķal ve sebletleri³⁷⁹⁶ ber-mücib-i sūnnet. Ve arķala-
rında şūf fereceleri ber-fermūde-i³⁷⁹⁷ şerī‘ at. Birer ‘Arabī atlara³⁷⁹⁸ sūvār³⁷⁹⁹
ve yanlarınca mu‘īdler ve müste‘iddler ve sūhteler bī-şümār hezār
vaķārla³⁸⁰⁰ ve āheste reftārla H’āce-i Cihānuñ hān-kāhına müteveccih oldu-
lar. H’āce-i Cihān daķı fī-l-hāl yerinden tūrub³⁸⁰¹ istiķbāl eyledi. Çün bunla-
rı bu vechile müşekkel ve bu nev‘ ile mükemmel gördi. Ġāyet³⁸⁰² şād u³⁸⁰³
ħurrem olub heman-dem öñlerine [74b HH] düşüb hān-kāha getürdi.³⁸⁰⁴
Meskenlerin gösterüb buyuruñ müsāfirler³⁸⁰⁵ didi. Anlar³⁸⁰⁶ daķı meskenet
gösterüb meskenlerine geķüb sākin oldıar. H’āce-i Cihān daķı hemān³⁸⁰⁷
ħuddāma ta‘āma³⁸⁰⁸ işāret eyledi. Ve ħuddām³⁸⁰⁹ simāt döşeyüb ta‘ām ge-
türdiler. Çün ta‘āmı yidiler.³⁸¹⁰ İlāha ħamd ü³⁸¹¹ şenā idüb şāķib-i hān-kāha
du‘ā eylediler. Ba‘dehu ‘ulemā-yı³⁸¹² māzīnūñ ervāķın yād idüb³⁸¹³ şād kıl-
dılar. Daķı sākit³⁸¹⁴ oldılar. H’āce-i Cihān daķı başın ħaldurub ayıtdı. Ĥoş
geldüñüz müsāfirler. Ve ħadem getürdüñüz ‘azizler. Ne diyārdan gelürsiz.
Ve ne tayıfedensiz. ‘Ulemāya beñzersiz. Ve sizlere³⁸¹⁵ kim dirler. Ve ne ad

³⁷⁹² ‘Ālimān: ‘Ālimiyyān MK

³⁷⁹³ şūf: şūfdan HH

³⁷⁹⁴ üzerlerine: üzerlerinde HH

³⁷⁹⁵ dül-bend şarılmış ra‘nā ve bülend: dül-bend-i ra‘nā ve bülend

³⁷⁹⁶ saķal ve sebletleri: sīle ve ‘iyādı HH

³⁷⁹⁷ fermūde-i: mucib-i MK, KK

³⁷⁹⁸ atlara: fereslere HH

³⁷⁹⁹ sūvār: sūvār olub HH

³⁸⁰⁰ vaķārla: vaķār MK, KK

³⁸⁰¹ tūrub: tūrdı MK, KK

³⁸⁰² ġāyet: be-ġāyet HH

³⁸⁰³ u: - HH

³⁸⁰⁴ getürdi: getürdiler MK

³⁸⁰⁵ müsāfirler: ‘azizler HH

³⁸⁰⁶ anlar: bunlar MK, KK

³⁸⁰⁷ daķı hemān: - MK, KK

³⁸⁰⁸ ta‘āma: ta‘ām HH

³⁸⁰⁹ ve ħuddām: ħuddām MK, - KK

³⁸¹⁰ ta‘āmı yidiler: ta‘ām tamām yindi HH

³⁸¹¹ ü: - HH

³⁸¹² eylediler ba‘dehu ‘ulemā-yı: kılub HH

³⁸¹³ yād idüb: - HH

³⁸¹⁴ sākit: sākin HH

³⁸¹⁵ ‘ulemāya beñzersiz ve sizlere: size HH

ile yād olunursız. Çün t̄ayife-i³⁸¹⁶ ‘ulemā şāhib-i zāviyeden³⁸¹⁷ bu³⁸¹⁸ vechi-
le su’āl ve bu nev’ ile k̄il u k̄āl³⁸¹⁹ işitdiler aña göre iş itdiler.³⁸²⁰ Fī’l-hāl
aralarından³⁸²¹ bir mu’id dizi üzerine gelüb [83a MK] ayıtdı. İy H̄āce biz
diyār-ı Rūmdan gelürüz. Ve cümlemüz³⁸²² Rūm ferzendleriyüz. Her birü-
müz bir şehirdendür. Bu ‘azizlerümüz diyār-ı³⁸²³ Rūmuñ benāmı mevālī-i
bī-naẓirleridürürler³⁸²⁴ diyüb sākıt oldı.³⁸²⁵ Meger bunların arasında cümle-
sinden [75b KK] a‘lem aqdem ve³⁸²⁶ efḍal ü³⁸²⁷ ekmel cemī‘-i ‘ulūmda ve
rusūmda³⁸²⁸ māhir idi. Mevlānā³⁸²⁹ Tāhir bir kişi vardı. Hemān sâ‘at dehān-ı
melāḥat açub zebān-ı feṣāḥat birle³⁸³⁰ beyān-ı belāḡat idüb kelāmını nazma
getürüb³⁸³¹ ayıtdı.

Meşnevî

Der-Ḥulāşa-i Suḥan Ez-Zebān-ı ‘Ālimān³⁸³²-i Kühen

285

[Me fā ‘i lün / Me fā ‘i lün / Fe ‘ū lün]

1. Elā iy H̄āce-i şāhib-fütüvvet
Veyā kân-ı kerem baḥr-i mürüvvet
2. Su’āl itdün bize çün aşlumuzdan
Maḳām u nāmumuzdan neslümüzden
3. Cevābun virelüm gūş eyle tek sen
Ki aẓher şemsden³⁸³³ rüşen ḳamerden

³⁸¹⁶ t̄ayife-i: cumhūr-ı HH
³⁸¹⁷ zāviyeden: zāviden HH, KK
³⁸¹⁸ bu: bir HH
³⁸¹⁹ ve bu nev’ ile k̄il u k̄āl: - HH
³⁸²⁰ aña göre iş itdiler: - HH
³⁸²¹ aralarından: aralarında KK
³⁸²² ve cümlemüz: - MK, KK
³⁸²³ diyār-ı: - MK, KK
³⁸²⁴ benāmı mevālī-i bī-naẓirleridürürler: benām-ı mevālī ve ahālīsidururlar HH, benām-ı mevālī-i bī-naẓirleridürürler KK
³⁸²⁵ sākıt oldı: sākın oldılar HH, sākıt oldılar KK
³⁸²⁶ ve: - MK, KK
³⁸²⁷ ü: - MK, KK
³⁸²⁸ rusūmda: - MK, KK
³⁸²⁹ Mevlānā: - HH
³⁸³⁰ feṣāḥat birle: feṣāḥatla HH
³⁸³¹ beyān-ı belāḡat idüb kelāmını nazma getürüb: nazm idüb HH
³⁸³² ‘Ālimān: Mevālī MK, KK
³⁸³³ Şemsden: şemsden vü HH

4. Be-ma' nî vârişüz biz enbiyâya
İnan cāndan ḥaḍiṣ-i Muṣṭafâ'ya
5. Muḳîmiyüz maḳām-ı enbiyānuñ
Ḳadîmî bendesiyüz Muṣṭafâ'nuñ
6. Anuñ seccādesi şāhibleriyüz
Olinca 'ilminüñ ṭālibleriyüz
7. O vermişdür bize ders-i me' ānî
Bedāyi' den idüb işbu beyānı
8. Anuñçün 'ālim ü³⁸³⁴ fāzıllaruz biz
Zekî vü 'āḳil ü kāmillerüz biz
9. Eger biz olmayayduk işbu 'ālem
Ḥarāb olub azardı nesl-i Ādem

[83b MK]

10. Çıḳub dīnden³⁸³⁵ bulurlardı ḍalālet
İderdi birbirin küfre delālet
11. Nedür farḳ idemeyüb küfr ü imān
Verürlerdi küfürde 'āḳibet cān
12. Bizüz el-ḥaḳḳ sarāy-ı dīn sūtunı
Şerî' at şehriniñ hem zū-fününü
13. Şerî' at şehriniñ bāzārı revnaḳ
Bulur bizden ki tā maḥşer muḥaḳḳaḳ
14. Bizüz viren niḳāmı kāyināta
Ṭarîḳ-i Ḥaḳḳ'a hādî mümkināta
15. Sözüümüzden ḥelāli vü ḥarāmı
İderler farḳ ḥaḳḳuñ³⁸³⁶ ḥāşş u³⁸³⁷ 'āmı
16. Mübeyyendür bizümle dīn-i Aḥmed
Mu' ayyendür çü mihr-āyīn-i Aḥmed

³⁸³⁴ ü: - HH³⁸³⁵ dīnden: dīndi HH³⁸³⁶ ḥaḳḳuñ: nāsuñ HH³⁸³⁷ u: - HH

17. Bizüz mihr-i sipihr-i dîn-i Aḥmed
Ziyâ bizden bulur âyîn-i Aḥmed
18. Eger biz olmayayduḡ mihr-i tâbân
Ḳalurdı zûlmet-i cehl içre her cân
19. Delîl olur dilümüzden sözümüz
O zûlmetde ziyâ virür yüzümüz
20. Ki şem^ç -i bezm-i dîn-i Aḥmedüz biz
İlim nûrıyla rûşen sermedüz³⁸³⁸ biz
21. Bize dîn-dârlar pervânelerdür
Degil pervâneler pes yâ nelerdür
- [75b HH]
22. Şu kim şem^ç -i ilim pervânesidür
Dü-^ç âlemde anuñ pervâ nesidür³⁸³⁹
23. Verür şem^ç -i ilim pervânesine³⁸⁴⁰
Ziyâsın pes anuñ pervâ nesine³⁸⁴¹
24. Ne yire varsa çün şem^ç -i dil-efrüz³⁸⁴²
Ziyâsından olur anuñ şebi rûz
- [84a MK]
25. Bizüz çün Aḥmedüñ rûşen çırâḡı
Bizi söyündürendür aña yaḡı
26. Söyünür hem çerâḡ-ı dîni anuñ
Tolınur mihr ü³⁸⁴³ mâhı hem cihānuñ
27. Anı ol zûlmet-i zûlmi ihâta
İdüb atar dehānı ihtiyâta
- [76b KK]
28. Ḳopar üstine ol sâ^ç at kıyâmet
Ne aşşı virür ol demde nedâmet
29. Cihândan riḡlet eylersek tamâmet
Ḳopar ḡalk üstine ol gün³⁸⁴⁴ kıyâmet

³⁸³⁸ sermedüz: sermedî HH, şermdür KK

³⁸³⁹ bu mısra: - HH

³⁸⁴⁰ bu mısra: - HH

³⁸⁴¹ pervâ nesine: pervânesidür HH

³⁸⁴² dil-efrüz: MK, HH, KK nüshalarında: dil-firüz

³⁸⁴³ ü: - HH

30. Bu ‘ālem milkinüñ evtādiyuz biz
Be-ma‘ nī enbiyā evlādiyuz biz
31. Bizüz ma‘ nīde ııutbı kāyinātuñ
Naşıbi bizden olur mümkinātuñ
32. Ki ins ü cinn olurlar emrümüzde
Murādātın bulurlar emrümüzde
33. Ki zırā gösterür biz³⁸⁴⁵ anlara iş
İderler her biri ol işde cünbüş
34. O cünbüşle irişürler murāda
Bulurlar ‘ izzet ol bāb-ı Hüdā’da
35. Bize ger itseler i‘ zāz ü ikrām
Be-ma‘ nī enbiyāyadur ol i‘ zām
36. Ki zırā enbiyā vārişleriyüz
Olaruñ yollarına ııomışuz yüz
37. Eger bir ‘ ālime olursa tekrīm
Bañadur didi peygamber o ta‘ zīm
38. Pes eyle olsa ol Hakk āfitābı
İdinmişdür bizi³⁸⁴⁶ nāyib-i menābı
39. Anuñ fermānidur fermānumuz pes
Anuñ dermānidur dermānumuz pes
- [84b MK]
40. Uyumamuz olur Hakk’a ‘ ibādet
Yürümümüz de tırmamuz da tāt at
41. Bizi her kande uyur görse şeytān
Olur bizden neçe māl yir³⁸⁴⁷ girizān
- [76a HH]
42. Bu kande ııaldı kim olsaı uyanuı
Olur ııahr odına her dem o yanuı

³⁸⁴⁴ gün: dem HH

³⁸⁴⁵ gösterür biz: gösterürüz HH, KK

³⁸⁴⁶ bizi: bize HH

³⁸⁴⁷ yir: bir HH

[77a KK]

43. Olur bir sâ' at itsek fikr³⁸⁴⁸-i a' lā
Ki yetmiş yıl olan t̄ā' atden evlā
44. Bizümle kim celīs olursa bir³⁸⁴⁹ ān
Dem-i āhırde olur aña dermān
45. Bizümle kim enīs olursa bir dem
Mezīd üzre olur şıdķı³⁸⁵⁰ dem-ā-dem
46. Bizümle kim muşāhib olsa geh³⁸⁵¹ gāh
Olur dīninden īmānından āgāh
47. Bizümle kim olursa sözde dāyim
Muḥammed dīni üzre ola ḳāyim
48. Ola ol³⁸⁵² ehl-i cennetden bi-lā-şekk
Hem ola ehl-i vuşlatdan bi-lā-şekk
49. Ki bizüm bezmümüz bāğ-ı cināndur
Girenler aña³⁸⁵³ olur nārdan dūr³⁸⁵⁴
50. Bu³⁸⁵⁵ meclis bil ki³⁸⁵⁶ Aḥmed meclisidür
Ḥabīb-i Ḥaḳḳ Muḥammed meclisidür
51. Bu meclis içre ḥāzır çār-yārı
Ṭolanurlar yemīni vü yesārı
52. 'Alī'dür meclis-i 'ilm içre sākī
Ki virür sāmī' ine rāḥ-ı bākī
53. Ki buyurdi nebī bu söz celīdür
Benem şehr-i 'ilim bābı 'Alī'dür
54. Bize fettāḥ fetḥ idüb o bābı
İçürdi bize ol bākī şarābı³⁸⁵⁷

³⁸⁴⁸ fikr: ḳād u HH

³⁸⁴⁹ bir: her dem HH

³⁸⁵⁰ şıdķı: şāfī HH

³⁸⁵¹ geh: gāh HH

³⁸⁵² ola ol: hem ola HH

³⁸⁵³ girenler aña: aña dāḥiller HH

³⁸⁵⁴ dūr: ḥur MK, KK

³⁸⁵⁵ bu: ki bu MK, KK

³⁸⁵⁶ bil ki: bil MK, KK

[85a MK]

55. O bākī mey ʿ ilimdür kim fenāsı
Ebed olmaz olur sermed beķāsı
56. Müdām ol rāḥ³⁸⁵⁸ -ı bākīden bizüz mest
O mestlikde olur biz dāyimā hest
57. Fenā bulmaz biz³⁸⁵⁹ ol mestlikde bī-şekk
Beķā bulur biz³⁸⁶⁰ ol hestlikde bī-şekk

[77b KK]

58. Ki ol hestlik³⁸⁶¹ şadā-yı şūrdandur
Ve ol mestlik şarāb-ı nūrdandur
59. Şarāb-ı nūr baḥr-ı ʿ ilm-i Ḥaḳḳ’dur
Şadā-yı şūr³⁸⁶² āvāz-ı eḥaḳḳdur³⁸⁶³
60. Hemīşe nūr-ı ʿ ilmi³⁸⁶⁴ nūş ider biz
Çü baḥr-ı bī-kerāna³⁸⁶⁵ cūş ider biz

[76b HH]

61. İder biz kāyinātı ğarḳa-i nūr
Girüb her ḳālebe çün nefḥa-i şūr
62. Olur zinde o ḳāleb mürde iken
Cehil berdinden ol efsürde iken
63. Olur nūr-ı ʿ ilimden nūr-ı şāfī
Bizüm gibi viriser³⁸⁶⁶ nūr-ı şāfī
64. Bizüz envār-ı Ḥaḳḳ maʿ nī yüzinden
Ki söyler biz³⁸⁶⁷ sözümüz Ḥaḳḳ sözinden
65. Ḥaḳuñ ḥod³⁸⁶⁸ her sözidür nūr-ı eclā
Münevverdür anuñla zīr ü bālā

³⁸⁵⁷ bākī şarābı: sākī beķāsı HH

³⁸⁵⁸ ol rāḥ: ervāḥ HH

³⁸⁵⁹ bulmaz biz: bulmazuz HH, KK

³⁸⁶⁰ bulur biz: buluruz KK

³⁸⁶¹ hestlik: mestlik HH

³⁸⁶² şūr: şadr HH

³⁸⁶³ eḥaḳḳdur: ḥaḳḳdur HH

³⁸⁶⁴ ʿ ilmi: ʿ ilm HH

³⁸⁶⁵ bī-kerāna: nūra her dem HH

³⁸⁶⁶ viriser: vü her bir HH

³⁸⁶⁷ söyler biz: söylerüz KK

³⁸⁶⁸ ḥod: ḥoz KK

66. Ki ya' nī ehl-i arz³⁸⁶⁹ ehl-i semāvāt
Mücellā andan olurlar çü³⁸⁷⁰ mir'āt
67. Biz ol Hakk nūrunuñ³⁸⁷¹ maṭla' larıyuz
Biz ol feyz-i Hakk'uñ³⁸⁷² menba' larıyuz
68. İder bizden tülū' ol³⁸⁷³ nūr-ı bāhir
Olur kâbil dil ü cānlarda zāhir
69. Meẓāhir kıldı nūrına bizi Hakk
Meṭālī' kıldı nūrına muḥakkak
- [85b MK]
70. Bizi taḥfīf idenler kāfir olur
Ki ya' nī nūr-ı Hakkı sātir olur
71. Yaman bakma bize yaḥşi naẓar kıl
Zebān-tiğinden iy H'āce ḥaẓer kıl
72. Kim ol bir tiğdür³⁸⁷⁴ bürrende 'üryān
Özin itmiş ğılāf-ı femde pinhān
- [78a KK]
73. Kaçan kim fem ğılāfından çıkar ol
Çü nār-ı tiz her cānı³⁸⁷⁵ yaḥar ol
74. Oñılur tiğ-i āhen zaḥmı ammā
Zebānuñ tiği zaḥmı oñmaz aṣlā
75. Ki āhen tiğ ider ebdāna yara³⁸⁷⁶
İder tiğ-i zebān her cāna³⁸⁷⁷ yara
76. Bu biz 'ālimleruñ tiği zebāndur
Mu'ānid gerdeninden³⁸⁷⁸ ḥūn-feṣāndur
77. Çü tiğ a' dāya 'ālimler zebānı
Eḥibbāya cevāb-ı zindegānī

³⁸⁶⁹ arz: 'arz HH

³⁸⁷⁰ olurlar çü: olur hem çü HH

³⁸⁷¹ Hakk nūrunuñ: nūr-ı Hakuñ HH

³⁸⁷² feyz-i Hakk'uñ: kabz-ı Hakk'uñ HH

³⁸⁷³ ol: o HH

³⁸⁷⁴ tiğdür: tiğden HH

³⁸⁷⁵ cānı: cān HH

³⁸⁷⁶ yara: pāre HH

³⁸⁷⁷ cāna: cān HH

³⁸⁷⁸ gerdeninden: gerdenini HH

[77a HH]

78. Zebānumuz ‘adūya tīg-i bürrān
Aḥibbāya velī çün āb-ı ḥayvān
79. İçenler görmeyiserler³⁸⁷⁹ memâtı
Bulurlar³⁸⁸⁰ her nefes tâze³⁸⁸¹ ḥayâtı
80. Ki zîrā her sözüümüz cān-fezādur
Daḥı güm-rehlere³⁸⁸² hoş reh-nümādur
81. Sözüümüzden bulurlar Haqq’a rāhı
Sözüümüzden bilürler³⁸⁸³ ol İlāh’ı
82. Daḥı ‘ilme deridüm ben fezāyıl
Getüdürdüm neçe vāzılḥ delāyıl
83. Velī uzar zamānı istimā‘a
Hemān³⁸⁸⁴ ancaḥ sebeb olur şudā‘a
84. Bu deñlü kāfîdür ‘ārıflere pes
Ma‘ārif naḥdini şārıflara³⁸⁸⁵ pes
85. Diyüb vardı sükûta Ḥ’āce Tāhir
Mevālî içre ol ‘ilminde māhir
86. İşit imdi aña Ḥ’āce³⁸⁸⁶ cevābı
Nice virür idüb aña ḥiṭābı
87. Cevābından³⁸⁸⁷ nice taḥrîr eyler
Nice levḥ-i dile taḥrîr eyler

³⁸⁷⁹ görmeyiserler: görmeyiserdür KK

³⁸⁸⁰ bulurlar: Bulur HH

³⁸⁸¹ tâze: tâze dem HH

³⁸⁸² güm-rehlere: güm-rāhlara HH

³⁸⁸³ bilürler: bulurlar HH

³⁸⁸⁴ hemān: Hemān dem HH

³⁸⁸⁵ Şārıflara: şarrāflara HH

³⁸⁸⁶ imdi aña Ḥ’āce: işit iy Ḥ’āce aña KK

³⁸⁸⁷ cevābından: Cevābında HH, KK

Cevāb Dāden-i H̱āce-i Cihān
Be Süḥānān-ı³⁸⁸⁸ ‘Ālimān

Çün H̱āce-i Cihān Mollā Ṭāhir’den ‘ilim ṭarīkinden³⁸⁸⁹ uşūl kitābından³⁸⁹⁰ bu kadar kelimāt-ı ‘ālimāne işitdi ve bu kadar harekāt-ı fażılāne gördi gā ka³⁸⁹¹ beğenüb taḥsīnler itdi ve āferīnler getürdi ba‘d-ez-ān³⁸⁹² dehān-ı melāḥat açub zebān-ı feşāḥat birle³⁸⁹³ ayıtdı iy ‘ālim-i ‘ulūm-ı nebeviyye viy³⁸⁹⁴ ‘ārif-i ma‘ārif-i Muşṭafaviyye aydursın³⁸⁹⁵ ki biz ḥabīb-i Hudā ḥazret-i Muḥammed-i Muşṭafa şalla’l-lāhu ‘aleyhi ve sellem ḥadīşi³⁸⁹⁶ mücebince vereşe-i enbiyāyuz ve muḳīm³⁸⁹⁷-i maḳāmāt-ı kibriyāyuz ve biḥār-ı ‘ulūm-ı dīniyyede³⁸⁹⁸ şin-āverlerüz ve diyār-ı rūsūm-ı yakīniyye-de³⁸⁹⁹ dil-āverlerüz ve ḥazret-i resūlūn ‘aleyhi’s-şelātü ve’s-selām³⁹⁰⁰ seccādesinūn şāḥibleri ve ‘ulūm³⁹⁰¹ caddesinūn ṭalibleriyüz ki andan kütüb-i şer‘iyye vü resāyil-i mer‘iyesin açub ders alub cihān medārisinūn³⁹⁰² mü- 293 derrisleriyüz ve anuñ kāyim-maḳāmı ve cihānuñ şāḥib-nizāmı ‘ālimler ve fāzıllar ve ‘āḳiller ve kāmillerüz³⁹⁰³ dersiz eger ‘ilmiñüzle [77b HH] ‘āmil olursañuz ‘ālim ü³⁹⁰⁴ fāzıl olursız ve eger olmazsañuz hemān [86b MK] Şol cāhil şaḥḥāflar gibi ki³⁹⁰⁵ ol kütüb-i mu‘teberātuñ adların yād idüb ḥāmil³⁹⁰⁶ olub iḳlīm-be-iḳlīm³⁹⁰⁷ şehir-be-şehir bāzār-be-bāzār³⁹⁰⁸ gezüb bāyi³⁹⁰⁹ olursız ve anuñ birkaç aḳçesine ḳāni‘ olub ‘ālemde miyān-ı benī-ādemde³⁹¹⁰

³⁸⁸⁸ süḥānān-ı: Süḥānhā-yı HH

³⁸⁸⁹ ṭarīkinden: bābından HH

³⁸⁹⁰ uşūl kitābından: - MK, KK

³⁸⁹¹ gāyet: - HH

³⁸⁹² ba‘d-ez-ān: ammā MK, KK

³⁸⁹³ feşāḥat birle: feşāḥatla HH

³⁸⁹⁴ viy: ve iy HH

³⁸⁹⁵ aydursın: aydurmış KK

³⁸⁹⁶ ḥadīşi: ḥadīş HH

³⁸⁹⁷ muḳīm: muḳīmān HH

³⁸⁹⁸ dīniyyede: dінде HH

³⁸⁹⁹ yakīniyyede: yakінде HH

³⁹⁰⁰ ‘aleyhi’s-şelātü ve’s-selām: ‘aleyhi’s-selām HH

³⁹⁰¹ ‘ulūm: ‘ulūmī MK, KK

³⁹⁰² medārisinūn: medresesinūn MK, medresenūn KK

³⁹⁰³ fāzıllar ve ‘āḳiller ve kāmillerüz: fāzıllar bizüz HH

³⁹⁰⁴ ü: - HH

³⁹⁰⁵ hemān [86b MK] Şol cāhil şaḥḥāflar gibi ki: - HH

³⁹⁰⁶ ḥāmil: cāhiller HH

³⁹⁰⁷ iḳlīm-be-iḳlīm: iḳlīm-bā-iḳlīm HH

³⁹⁰⁸ bāzār-be-bāzār: - HH

³⁹⁰⁹ bāyi: tābi‘ HH

³⁹¹⁰ benī-ādemde: ādemde HH

şahhâflığıla şâyi³⁹¹¹ olursız ya çâr-pâlar gibi ki üzerlerine kitâblar yüklerler götürüb³⁹¹¹ giderler bilmezler ki niderler götürdükleri kitâb mıdur [79a KK] ya gayrı esbâb mıdur imdi iy ‘azîzler ve iy dîn içinde temizler³⁹¹² bir hâmmal ki üstündeki hamlı neydüğü³⁹¹³ bilnese ve aña göre ‘ameli³⁹¹⁴ kılmasa andan aña ne fevâid³⁹¹⁵ ‘âyid olur ya bir dellâl ki götürüb çağırub şatduğı şeker yağ bal olsa³⁹¹⁶ andan yimese ne hâz ider ve ne şafâ sürer hemân boğazı yırtıldığı kendüye kalur ya bir a‘ma ki elinde meş‘ale tutar şu‘lesin hâlk görür ammâ kendi görmez ‘âlim-i bî-‘örmez ‘âlim-i bî-sel aña beñzer ki ‘ilmi nûrından³⁹¹⁷ gayrılar münevver kendünün zûlmetde³⁹¹⁸ hâli mükedder imdi iy ‘azîz-i ‘âlim ve fâzıl olmak ve derece-i ‘âliyei bulmak³⁹¹⁹ cübbe vü destârla ve bî-Kirdâr³⁹²⁰ -ı güftârıla olmaz ol mâye-i a‘lâyı ve ol menzîle-i süllemâyı³⁹²¹ zer ü zûrla bulmaz³⁹²² nitekim³⁹²³ meşelde gelmişdi **Hikâyet:** Evvel zamânda bir mekânda³⁹²⁴ bir rüstâyînün³⁹²⁵ oğlu bir şehre varmış seyr iderek bir medreseye uğramış kulağına gâvgâ ve galebe gelmiş medresenün kapusından içerü bakmış görmüş bir nece kişi çepçevre olub otururlar başlarında ikişer şemsî dül-bendler [87a MK] bülend sarıklarla³⁹²⁶ ve arkalarda şüfdan³⁹²⁷ ferâceler ve ellerinde birer kitâb açub tutarlar [78a HH] ve bakub katı katı söyleşürler buña ‘aceb gelüb dağı içerü girdi gördi anların üzerinde bir büyük kişi oturur başındaki dül-bendi anların dül-bendinden büyük cübbesi³⁹²⁸ dağı kabâ³⁹²⁹ ammâ gâh gâh söyleşüb şalınur³⁹³⁰ bir miqdâr³⁹³¹ temâşâ idüb yine taşra çıkdı bir sülhte görüb³⁹³² ayıtdı

³⁹¹¹ yüklerler götürüb: yükledüb HH

³⁹¹² ve iy dîn içinde temizler: - MK, KK

³⁹¹³ ki üstündeki hamlı neydüğü: üzerindeki neydüğünü HH

³⁹¹⁴ ‘ameli: ‘amel HH

³⁹¹⁵ fevâid: fâvide HH

³⁹¹⁶ yağ bal olsa: - MK, KK

³⁹¹⁷ nûrından: yüzinden HH

³⁹¹⁸ zûlmetde: zûlmetide HH

³⁹¹⁹ ‘azîz-i ‘âlim ve fâzıl olmak ve derece-i ‘âliyei bulmak: ‘azîzler ve iy tarîk-i İslâmda temizler kişi ‘âlim ve fâzıl HH

³⁹²⁰ bî-Kirdâr: Kirdâr ile HH

³⁹²¹ ol mâye-i a‘lâyı ve ol menzîle-i süllemâyı: - MK, KK

³⁹²² zer ü zûrla bulmaz : ve zûr u zârıla ele girmez MK, KK

³⁹²³ nitekim: - HH

³⁹²⁴ evvel zamânda bir mekânda: zamân-ı sâbıkda bir mekârelikde HH

³⁹²⁵ rüstâyînün: rüstânun HH

³⁹²⁶ bülend sarıklarla: sarıkları büyük HH

³⁹²⁷ şüfdan: şüf HH

³⁹²⁸ büyük cübbesi: kaba ferecesi HH

³⁹²⁹ dağı kaba: kaba MK

³⁹³⁰ söyleşüb şalınur: şalınub söyler HH

³⁹³¹ miqdâr: zamân HH

³⁹³² görüb: gördi ve HH

bu evde çebçevre [80a KK] oturan başları kaba kişiler ne kişilerdür ki³⁹³³ ellerinde birer kağıd tutub katı katı söyleşürler yoksa çekişürler mi ve ol üzerlerinde oturan büyük dül-bendli kaba kişi ne kişidir ki gâh gâh şalınub anlara³⁹³⁴ kaçır ve³⁹³⁵ sūhte gülüb ayıtdı hem-şeri³⁹³⁶ bu ev degildür buña medrese dirler ol çebçevre olub oturan³⁹³⁷ ellerinde kağıd tutan kişilere müs- te' id dirler ve ol üzerlerinde oturan büyük kabā dül-bendlü³⁹³⁸ kişiye müder- ris derler anlara ders virür³⁹³⁹ ve ol katı katı söyleşdüklerine³⁹⁴⁰ bahş dir- ler³⁹⁴¹ çekişmek degildür diyüb sūhte gitdi ve³⁹⁴² rüstāyī-zāde bu sözi işidi- cek piyāde revāne olub bezzāz-istāna vardı anda³⁹⁴³ dahı temāşā idüb bir sūf ferāce³⁹⁴⁴ aldı ve arkasına geydi³⁹⁴⁵ bir deñizli dül-bend alub başına şardı³⁹⁴⁶ bir kitāb bulub aldı³⁹⁴⁷ şehirden taşra çıkub götürdi köylerine geldi³⁹⁴⁸ çün³⁹⁴⁹ köylerine yetdi³⁹⁵⁰ köy halkı bunu bu şüretle ve bu hey'etle³⁹⁵¹ göri- cek [87b MK] Bak bak bizüm Eyne Hān oğlu Kulfalce'ye cübbe geymiş ve başına nice kaba dül-bend şarmış³⁹⁵² ve elinde bir kağıdı³⁹⁵³ var ancak 'aceb noldu³⁹⁵⁴ ki bu³⁹⁵⁵ deyüb yanına derildiler ortaya alub sen nolduñ³⁹⁵⁶ Kulfal- ce³⁹⁵⁷ didiler Kulfalce³⁹⁵⁸ ayıtdı ben müderris oldum ā³⁹⁵⁹ anlar ayıtdılar 295 müderris [78b HH] ne dimekdür Kulfalce ayıtdı ne demek idügin şimdi size

³⁹³³ oturan başları kaba kişiler ne kişilerdür ki: oturanlar başlarında kabā dül-bendli kişiler- dür HH

³⁹³⁴ anlara: - HH

³⁹³⁵ ve: - MK, KK

³⁹³⁶ hem-şeri: - HH

³⁹³⁷ oturan: oturanlar HH

³⁹³⁸ kaba dül-bendlü: dül-bendlü kaba MK, KK

³⁹³⁹ virür: virürler HH

³⁹⁴⁰ söyleşdüklerine: söyleşdükleri HH

³⁹⁴¹ dirler: iderler HH

³⁹⁴² ve: - MK, KK

³⁹⁴³ anda: anı MK, KK

³⁹⁴⁴ ferāce: - MK, KK

³⁹⁴⁵ arkasına geydi: bir şemsī dül-bend alub başına şardı ve bir ferāceyi arkasına geydi HH

³⁹⁴⁶ bir deñizli dül-bend alub başına şardı: - HH

³⁹⁴⁷ aldı: - HH

³⁹⁴⁸ şehirden taşra çıkub götürdi köylerine geldi: köylerine getdi MK, KK

³⁹⁴⁹ çün: - HH

³⁹⁵⁰ yetdi: geldi HH

³⁹⁵¹ ve bu hey'etle: - MK, KK

³⁹⁵² Kulfalce'ye cübbe geymiş ve başına nice kaba dül-bend şarmış: Kulfalce okumuşlar

³⁹⁵³ kaftānın geymiş ve başına nice büyük dül-bend şarmış HH

³⁹⁵⁴ elinde bir kağıdı: eline bir kağıd HH

³⁹⁵⁵ noldu: ne oldu HH

³⁹⁵⁶ bu: - HH

³⁹⁵⁷ nolduñ: neden olduñ HH

³⁹⁵⁸ Kulfalce: Kulfalçı MK, KK

³⁹⁵⁹ didiler Kulfalce: - MK

³⁹⁵⁹ ā: - HH, KK

bildüreyin deyüb üzerlerine geçüb oturdu dağı anlara³⁹⁶⁰ siz kıatı söyleşün dağı³⁹⁶¹ baña bağışuñ dedi anlar dağı [80a KK] kıatı kıatı söyleşüb Kulfalca'ya bağışdılar Kulfalca dağı gāh gāh elindeki kitāba bağıb kelimāt-ı nāmerbūṭ eyleyüb şalınurdu köy halkı³⁹⁶² müderrislik böyle mi olur didiler cübbeli Kulfalca³⁹⁶³ böyle olur didi ne bilsün eyle olur şanur³⁹⁶⁴ haberi yokdur ki kırk elli yıl medāris hucurātınun küşelerinde³⁹⁶⁵ riyāzetler çeküb müṭāla'adan saç vü şakalı³⁹⁶⁶ dökülüb bir günü ta'ṭil itmeyüb taḥşil-i 'ilm iderler anuñ dağı biñde biri 'ālim ü³⁹⁶⁷ fāzıl olub vücūda gelmez pāye-i 'ulemā ve mertebe³⁹⁶⁸ -i fuṣelā degme bir vücūda müyesser olmaz. Meger hidāyet-i Ḥudā ve 'ināyet-i Muṣṭafā muḳārin ola ki ol mertebet-i a' lāy ve ol rütbet-i a' la-yı ūlāyı birle³⁹⁶⁹ Kulfalcı cübbe ve destāri ve dürüg-ı güftāri-le³⁹⁷⁰ şalınub³⁹⁷¹ müderris-i muḥtār olunur³⁹⁷² şanur.

Meşnevī

Der Ḥulāşa-i Suḥan Ez Naşīḥat-ı 'Ulemā-yı Kühen³⁹⁷³

[Fā 'i lā tūn / Fā 'i lā tūn / Fā 'i lūn]

1. Āgeh ol iy ṭālib-i 'ilm-i Ḥudā
Kıl ṭarīḳ-ı 'ilm içinde cān fidā
2. Geç hevā-yı cübbe vü³⁹⁷⁴ destārdan
Geçme ölünce velī Kirdār'dan
3. 'Ālim olur cübbe vü³⁹⁷⁵ destārsız
Kimse ammā olamaz³⁹⁷⁶ Kirdārsız

[88a MK]

³⁹⁶⁰ dağı anlara: anlar dağı ayıtdı HH

³⁹⁶¹ dağı: - HH

³⁹⁶² köy halkı: köy halkı aydur: HH

³⁹⁶³ Kulfalca: Kulfal MK, KK

³⁹⁶⁴ bilsün eyle olur şanur: bilsünler olur şandı HH

³⁹⁶⁵ medāris hucurātınun küşelerinde: müderris hücreler küşesinde HH

³⁹⁶⁶ saç vü şakalı: saç ü şakal MK, KK

³⁹⁶⁷ ü: - HH

³⁹⁶⁸ mertebe: menzile HH

³⁹⁶⁹ ki ol mertebet-i a' lāy ve ol rütbet-i a' la-yı ūlāyı birle: - MK, KK

³⁹⁷⁰ ve dürüg-ı güftāri: - MK, KK

³⁹⁷¹ Şalınub: - HH

³⁹⁷² olunur: oldum HH, olur KK

³⁹⁷³ ez Naşīḥat-ı 'Ulemā-yı Kühen: ve rāzhā-yı kühenī ez lisān-ı Ḥ'āce-i Cihān HH

³⁹⁷⁴ vü: - HH

³⁹⁷⁵ vü: - HH

³⁹⁷⁶ olamaz: olmaz KK

4. Zîra bî-ma' nî ' ilimden³⁹⁷⁷ fâyide
Olmaz olur ol çü hâli mâyide
5. ' İlm bilmekdür³⁹⁷⁸ ' amel ma' nîsidür
Yâ baḥirdür ' ilm anuñ ma' nîsi dürr
6. Oldı naḳş-ı ḥarf ol dürr-e şadef
Ḳa' r-ı deryâ-yı³⁹⁷⁹ ' ilimde iy ḥalef
- [79a HH]
7. Her dem ol deryâya gir³⁹⁸⁰ ḡavvâş ol
Şâḥib-i dürr-i³⁹⁸¹ yetîm-i ḥâş ol
- [80b KK]
8. Ḳoma ol dürr-i şadef içre nihân
Bu ' uyûn-ı ' âleme eyle ' ıyân
9. Ya' nî sūḳ-ı şıdḳa yûri var gir
' Işḳ dellâlına sen ol dürr-i vir³⁹⁸²
10. Eylesün ol anı bey' -i men yezîd
Ḳıymeti³⁹⁸³ tâ dem-be-dem ola mezîd
11. Anı göster de ' amel şarrâfına
Ḳıymetin³⁹⁸⁴ bilür ' amel şarrâfı ne
12. Ḳıymeti dizâr³⁹⁸⁵ u³⁹⁸⁶ cennetdür anuñ
Sermedi ḥûrile vuşlatdur anuñ
13. Gerçi olmaz mûcib-i cennet ' âmel
Lîkin³⁹⁸⁷ olmak bî- ' amel virür ḥalel
14. Zîra³⁹⁸⁸ Ḥaḳḳ sevmez mu' aṭṭal olanı
Nâriyle iḥrâḳ idiser ol anı

³⁹⁷⁷ ' ilimden: ' ilimde MK

³⁹⁷⁸ bilmekdür: bilmek KK

³⁹⁷⁹ deryâ-yı: deryâ HH

³⁹⁸⁰ deryâya gir: deryâya sen MK, deryâya KK

³⁹⁸¹ dürr-i: dürr-i HH

³⁹⁸² vir: dir HH

³⁹⁸³ kıymeti: ya' nî kim HH

³⁹⁸⁴ kıymetin: Kıymeti HH

³⁹⁸⁵ dizâr: didâr MK

³⁹⁸⁶ u: - KK

³⁹⁸⁷ lîkin: Lîk HH

³⁹⁸⁸ zîra: Zîrâ MK, KK

- [88b MK]
15. Bî-‘amel iy ‘ālim olma var sen
İsteriseñ cennet ü³⁹⁸⁹ dîzār sen
 16. Zîra ‘ilmünden ‘amel olsa cüdā
Saña irişmez olur lütf-ı Hüdā
 17. Birbirinden anları kılma cüdā
Olasın tā merd-i dîdār-ı Hüdā³⁹⁹⁰
 18. Baṭn-ı ümm-i ḥarfden ‘ilm ü ‘amel
Tev’emān geldi vücūda ez-ezel
 19. Birbirinden ayru olmazlar olar
Ayıran ayru olur Hāḫdan ol er
 20. Kim ezelden anları cüft itdi Hāḫ
Toğar anlardan rızā-yı Hāḫ eḫāḫ
 21. Hāḫ rızāsından girürsin cennete
Garḫ olursın baḥr-ı nūr-ı vuşlata
 22. ‘İlm kâlebdür ‘amel cān fi’l-meşel
Hiç ider mi kâleb-i bî-cān ‘amel
 23. Bî-‘amel ‘ālimde bî-cāndur hemān
Nola olursa zemīn üzre revān
- [81a KK]
24. ‘İlmiyile ‘āmil³⁹⁹¹ olmaz ‘āleme
Dirisem bî-cān revādur ādeme
 25. Bî-‘amel ‘ālim görür ekşer ‘azāb³⁹⁹²
Cāhile olandan ol yevme’l-ḥisāb
- [79b HH]
26. Cāhil anuñ gibi ‘ālimden eyü
Bāri yarın olımaz³⁹⁹³ başı ḳayu
 27. Zîra cāhil bilmeyüb itmez ‘amel
Līk³⁹⁹⁴ ‘ālim bilür etmez añla gel

³⁹⁸⁹ ü: - HH

³⁹⁹⁰ bu beyit: - KK

³⁹⁹¹ ‘āmil: ‘ālim HH

³⁹⁹² ‘azāb: ‘itāb HH

³⁹⁹³ olımaz: olmaza MK, olmaz KK

³⁹⁹⁴ līk: lākin KK

- [89a MK]
28. Olur anuñ gibi ‘ālimler zelīl
Anları cāhiller idine delīl
29. Anlar itdügin idüb güm-rāhlar
Olalar līk ideler şoñ vāhlar
30. Aydalar anlara³⁹⁹⁵ biz uyduķ size
Sizden oldu bu ĥacāletler bize
31. ‘Ālime lāyık mıdur āhīr bu iş
İdeler cāhiller añā serzeniş
32. İtme iy ‘ālim saķın terk-i ‘amel
İrmesün³⁹⁹⁶ dīnūñ sarāyına ĥalel
33. ‘İlmūñe tekye idüb Kirdārdan
Vāz gelme tūt sözüm ol kārdan
34. ‘İlmūñe mağrūr olub kibr eyleme
Sen müselmānsan özūñ gebr eyleme
35. ‘Ucb u kibr itme ki gebrī kārdur
‘Ucb u kibr itmez şū kim dīn-dārdur
36. Pes ne deñlü olsa çok ‘ilmūñ senūñ
Lāyık oldur meskenet ide tenūñ
37. Kim dīraĥt üstinde şāĥ-ı mīvedār
Ĥāke māyildür degildür çün çenār
38. Kağı şol şāĥuñ ki yokdur mīvesi
‘Ucb u³⁹⁹⁷ ser-keşlikdür anuñ şīvesi
39. Zīra bağ-ı cānda ‘ilm oldu şecer
Añā ma‘ nīde ‘amel oldu şemer
- [81b KK]
40. Bī-‘amel ‘ālimdür ekşer kibr iden
‘Ucb u kibri ķo tevāzu‘ eyle sen
41. Ola mı ‘ilmūñ senūñ şeytān ķadar
Niçün itmezsın anı yād iy piser³⁹⁹⁸

³⁹⁹⁵ anlara: anlar HH

³⁹⁹⁶ irmesün: yoksa irür HH

³⁹⁹⁷ u: - HH

[80a HH]

42. Aldı Hâkdan ders yetmiş biñ yıl ol
Eyledi pes hâll-i cümle müşkil ol
43. Oldı hattâ cümle-i emlâke baş
Ol iderdi anlara esrarı³⁹⁹⁹ fâş
44. Cümlesinüñ ẖâcesi olmışıdi
Hâkka kurb-ı tammı ol⁴⁰⁰⁰ bulmışıdi
45. Bār-gāh-ı Hâkka bulub toğrı yol
Anda bu nev‘a muḳarreb iken ol
46. ‘İlmine mağrūr olub kibr eyledi
Ḳurbına mesrūr olub gebr eyledi
47. İtmedi fermān-ı Yezdān’a sūcūd
Tekye etdi ‘ilmine olub ‘anūd

[89b MK]

48. Tutmayub bir kerre Hâkḳ fermānını
Nār-ı hicrāna bıraḳdı cānını
49. Gerdenine geçdi la‘net ḥalkası
Ol dem⁴⁰⁰¹ içre ya‘nī furḳat ḥalkası
50. Bāb-ı hâkdan oldı merdūd-ı ebed
‘İlmini görüb o maḫrūd-ı ebed
51. İmdi ‘ālimler ‘amelden dūrsız
‘İlmüñüzle olmañuz mağrūrsız
52. ‘İlmiñüz görmek kitāb-ı emr-i Hâk
Aḳub alıñ ḥāl-i şeyṭāndan sebaḳ
53. Yerde gökde ‘ālim iken bī-naḳīr
Cümle-i aḥvāle ol iken ḥabīr
54. ‘Āḳıbet ‘ilmi aña oldı ḥicāb
Bir ‘amelden dūşdı vü oldı ḥarāb

³⁹⁹⁸ itmezsin anı yād iy piser: añmazsın anı iy mu‘teber HH

³⁹⁹⁹ esrārı: esrār MK, KK

⁴⁰⁰⁰ tammı ol: tammı MK, tämme HH

⁴⁰⁰¹ ol dem: oldum KK

[82a KK]

55. Emr-i Hakkdur ol ʿamel iy ʿālimān
Şanmañuz ancak şalāt ola hemān
56. Emr-i Hakk üzre kamu aḥvālde
Olmağ oldu cümle-i aḥvālde
57. Vazʿ uñuz⁴⁰⁰² ḥāle muvāfiḳ eyleñüz
Ḳavlüñüz faʿle muṭābıḳ eyleñüz
58. Olasız tā ʿālim ü fāzıl⁴⁰⁰³ ü cūd
Olasız tā ʿāḳıl ü kāmıl⁴⁰⁰⁴ vüçüd
59. Aḥmed'üñ seccādesi şāḥibleri
Olasız hem ʿilminüñ ṭālibleri
60. Dīninüñ hem āfitābı olası
Hem anuñ nāyib menābı olası
61. Hem ne didiñüzse eyle olası
Hakk katında ʿizz ü⁴⁰⁰⁵ aʿlā bulası
62. Olasız hem enbiyā vārişleri
Her birüñüz rāh-ı dīnüñ rehberi

[90a MK]

63. Rūz-ı maḥşer hem⁴⁰⁰⁶ diye size resül
Ol ḥabīb-i Hakk Muhammed⁴⁰⁰⁷ pür-uşül

[80b HH]

64. İy benüm ʿālimlerüm fāzıllarum
Mülket-i dünyādaki ʿāḳillerüm
65. İy benüm ʿilmüm ile⁴⁰⁰⁸ ʿāmillerüm
Şerʿümi icrā iden kāmillerüm
66. Cānile taşdıḳ iden aḥvālümü
Ḥāline taṭbıḳ iden aḥvālümü

⁴⁰⁰² vazʿ uñuz: Vasfuñuz HH

⁴⁰⁰³ ʿālim ü fāzıl: fāzıl ü ʿālim HH

⁴⁰⁰⁴ olası tā ʿāḳıl ü kāmıl: cümle-i āfātdan sālim HH

⁴⁰⁰⁵ ü: - MK, KK

⁴⁰⁰⁶ maḥşer hem: maḥşerde HH

⁴⁰⁰⁷ ḥabīb-i Hakk Muhammed: Muhammed Hakk resül ü HH

⁴⁰⁰⁸ ʿilmümle: ʿilmi ile MK, KK

[82b KK]

67. Sizdünüz dünyāda pes⁴⁰⁰⁹ imdi gelün
Girelüm cennetlere şimdi gelün
68. Bu sözi diyüb o şāh-ı enbiyā
Sizlere ol demde ola pīşvā
69. Giresiz anuñile cennetlere
İresiz hem sermedī vuşlatlara
70. İy zehī devlet ki şol sālamlere
Ya‘nī ‘āmil ‘ilmile ‘ālimlere
71. Ki olalar⁴⁰¹⁰ dergāh-ı Aḥmed’de qabūl
İdeler anuñla cennāta duḡūl
72. Gireler anuñla cennetlere
İreler anuñla vuşlatlara⁴⁰¹¹
73. Bize de⁴⁰¹² yā Rab bu ḥālī kıl naşīb
Kim bizüz ‘āşī vü güm-rāh u⁴⁰¹³ ġarīb
74. Gerçi bizde yok liyāḳat iy Çalab
Likin eyler cānumuz anı taleb
75. Ḥürmetiçün Aḥmed’ün yā ze’l-minen
Bizi maḥrūm itme maḥşer günü sen

Neşr:⁴⁰¹⁴ İy ‘ālimler cümle-i āfātdan sālimler ‘ilmün ve ‘amelün feżāyiline nihāyet yokdur ve ‘ilmiyile ‘āmil olan ‘ālimün⁴⁰¹⁵ resūl u⁴⁰¹⁶ Ḥaḳḳ ḳatında derecātına ġāyet yokdur⁴⁰¹⁷ [90b MK] Ben⁴⁰¹⁸ ancaḳ ol baḥrdan bir ḳatre ve ol mihrdan bir zerre beyān itdüm.⁴⁰¹⁹ Ammā ḥarflerinün daḡı esrārın sizlere ‘ıyān⁴⁰²⁰ ideyin. ‘İlmile⁴⁰²¹ ‘amel tev’emāndur didüm idi ya‘nī ikiz ḳarın-

⁴⁰⁰⁹ sizdünüz dünyāda pes: Sizdünüzdi dünyede imdi HH

⁴⁰¹⁰ ki olalar: körler HH

⁴⁰¹¹ bu beyit: - HH

⁴⁰¹² bize de: biz de HH

⁴⁰¹³ u: - HH, KK

⁴⁰¹⁴ neşr: - KK

⁴⁰¹⁵ ‘ālimün: ‘āmilün KK

⁴⁰¹⁶ resūl u: resūl-ı MK

⁴⁰¹⁷ yokdur: yok MK, KK

⁴⁰¹⁸ ben: biz HH

⁴⁰¹⁹ ve ol mihrdan bir zerre beyān itdüm: beyān itdüm ol mihrdan bir zerre ‘ıyān itdüm HH

⁴⁰²⁰ sizlere ‘ıyān: size beyān HH

daşlardur ki⁴⁰²² baṭn-ı ümm-i ḥurūfdan⁴⁰²³ ‘ālem-i vücūda⁴⁰²⁴ ya‘nī ṣāḥn-ı ṣāḥife-i kırtās-ı cihāna behem gelmişlerdür hem ikisinüñ ḥarfleri üçerdür ḥarfleri daḥı birdür ya‘nī ‘ayndur mīmdür lāmdur ammā⁴⁰²⁵ ‘ilmüñ mīmi āḥirde vāḳı‘ olmışdur ve ‘amelüñ mīmi vasaṭda ‘ilmüñ mīmi āḥirde⁴⁰²⁶ vāḳı‘ [81a HH] olduğına sırr oldur ki mīm Muḥammed-i Muṣṭafā ‘aleyhi’s-selātu ve’s-selāma⁴⁰²⁷ işāretdür ki ‘ilmüñ ṣāḥibidür hem āḥir zamān peygāmberidür⁴⁰²⁸ ki ḥatm-i enbiyādur ki لا نبي بعدی [lā nebiyye ba‘dī]⁴⁰²⁹ buyurmuşdur. Hem ‘ilm⁴⁰³⁰ anda kemāl bulmuşdur [83a KK] ve tamām olmuşdur dimekdür ve ‘amelüñ⁴⁰³¹ mīmi vasaṭda⁴⁰³² vāḳı‘ olduğına sırr oldur ki her nesnenüñ vasaṭında⁴⁰³³ olan nesneye gönül dirler mīm daḥı ‘amelüñ⁴⁰³⁴ gönli düşmişdür. Ya‘nī⁴⁰³⁵ Muḥammedün ‘aleyhi’s-selām ‘ilmin taḥṣīl iden ‘ālim anuñ muḥabbetini gönli⁴⁰³⁶ taḥtına geçürüb⁴⁰³⁷ cān u dilden ‘amel ide ki ‘ilm ü ‘ameli tekmiḥ eyleyüb dünyādan āḥirete imān-ı kāmīlile gide اللهم ارزقنا [Allahumme’r-zuknā...]⁴⁰³⁸ ‘ālim daḥı dört ḥarfdür ‘ālimligüñ⁴⁰³⁹ ma‘nāsına zarfdur. **Ḥarf-i evvel**⁴⁰⁴⁰ ‘ayndur ‘ayn ‘amele⁴⁰⁴¹ işāretdür ya‘nī ‘ālim olan kimesne⁴⁰⁴² ‘ilmiyle ‘āmil ola ki fāzıl ü kāmīl ola **ḥarf-i ṣānī**⁴⁰⁴³ elifdür elif ülfete işāretdür ülfet maḥabbetdür.⁴⁰⁴⁴ Ya‘nī ‘ālim olan kimesne⁴⁰⁴⁵ ‘amele⁴⁰⁴⁶ şöyle maḥabbet [91a MK] eyleye⁴⁰⁴⁷ ki murğ-ı cānı

303

⁴⁰²¹ ‘İlmile: ‘ilm ü HH

⁴⁰²² ki: - HH

⁴⁰²³ ḥurūfdan: ḥarfdan KK

⁴⁰²⁴ ‘ālem-i vücūda: vücūd ‘ālemine HH

⁴⁰²⁵ lāmdur ammā: ve ṣadda HH

⁴⁰²⁶ vāḳı‘ olmışdur ve ‘amelüñ mīmi vasaṭda ‘ilmüñ mīmi āḥirde: - MK, HH

⁴⁰²⁷ Muḥammed-i Muṣṭafā ‘aleyhi’s-selātu ve’s-selāma: Muḥammede ‘aleyhi’s-selām MK, KK

⁴⁰²⁸ peygāmberidür: peygāmberidür HH, peygāmberdür KK

⁴⁰²⁹ Benden sonra peygamber yoktur (gelmeyecektir). (Yılmaz, age., s. 411) lā nebiyye ba‘dī: lā nebiyyun ba‘du HH, lā nebiyyun ba‘dī KK

⁴⁰³⁰ hem ‘ilm: ‘ilm daḥı HH

⁴⁰³¹ ‘amelüñ: ‘ilmüñ HH

⁴⁰³² vasaṭda: vaṣadda HH

⁴⁰³³ vasaṭında: vaṣadında HH

⁴⁰³⁴ ‘amelüñ: ‘ilmüñ HH

⁴⁰³⁵ ya‘nī: - HH

⁴⁰³⁶ maḥabbetini gönli: muḥibbini gönül HH

⁴⁰³⁷ geçürüb: geçüb HH

⁴⁰³⁸ Allah’ım bizi rızıklandır... (Ebu Naim Ahmed bin Abdilleh İsfahani, Hilyetü’l-Evliya ve Tabakatu’l-Asfiya, Beyrut 1988, C: 5, s. 66)

⁴⁰³⁹ ‘ālimligüñ: ‘ālimüñ HH

⁴⁰⁴⁰ ḥarf-i evvel: el-ḥarfü’l-evvel HH

⁴⁰⁴¹ ‘amele: ‘ilme HH

⁴⁰⁴² kimesne: kimse MK, KK

⁴⁰⁴³ ḥarf-i ṣānī: el-ḥarfü’s-ṣānī HH

⁴⁰⁴⁴ ülfete işāretdür ülfet maḥabbetdür: işāretdür ülfete maḥabbete HH

⁴⁰⁴⁵ kimesne: kimse MK, KK

⁴⁰⁴⁶ ‘amele: ‘ilme HH

⁴⁰⁴⁷ eyleye: ide HH

kafes-i cismāniden uçunca bir ān ansız olmaya.⁴⁰⁴⁸ **Harf-i şālīş**⁴⁰⁴⁹ lāmdur. lām luṭfa vü linete işāretdür ya‘nī ‘ālim kimesne⁴⁰⁵⁰ şāhib-luṭf olub ḥalāyıkā liyākatlerince mülāyemet eyleye. **Harf-i rābī**⁴⁰⁵¹ mīmdür. Mīm müdāma işāretdür. Müdām dāyimdür ya‘nī ‘ālim olan kimesne⁴⁰⁵² dāyim ‘amel-i şālīḥ üzre kāyim ola tā ki ‘ilminden⁴⁰⁵³ sa‘ādet-i ebedī ve siyādet-i sermedī bula diyüb H̱‘āce-i Cihān oğlu Netice-i Cānıla tūrdılar⁴⁰⁵⁴ ḥalvet-ḥānelerine vardılar çün ‘ālimler cumhūrī şāhib-i zāviyeden⁴⁰⁵⁵ **[81b HH]** ‘ilme vü ‘amele ve⁴⁰⁵⁶ Mevleviyyete müte‘allik bu kadar kelimāt-ı fāyıkā⁴⁰⁵⁷ işitdiler ve bu kadar kelimāt-ı⁴⁰⁵⁸ muvāfiḥ ve⁴⁰⁵⁹ ḥarekāt-ı şādık⁴⁰⁶⁰ özine⁴⁰⁶¹ muṭābık gördiler cümlesi taḥsīnler itdiler ve āferīnler getürdiler **[83b KK]** ol gice anda rāḥat olub yarındası ‘ale’s-seḥer rihlet itdiler beyābāna kadem koyub revāne oldılar getdiler. H̱‘āce-i Cihān daḥī oğlu Netice-i Cānıla şalāt-ı şubḥī edā idüb ve şükr-i Ḥudā eyleyüb ve du‘ā kılub⁴⁰⁶² seccādelерinden tūrdılar rāha girdiler⁴⁰⁶³ ḥān-kāha geldiler gördiler ṭāyife-i ‘ulemā⁴⁰⁶⁴ getmişler. Yine maḳāmlarına geṭüb qarār gösterdiler ve⁴⁰⁶⁵ özlerine⁴⁰⁶⁶ vaḳār virüb birbiriyle şürū‘-ı⁴⁰⁶⁷ güftār iderken gördiler bir gürūḥ güzel vüḥile hezār sūtūhile gelür.

⁴⁰⁴⁸ bir ān ansız olmaya: ‘ilmile gide HH

⁴⁰⁴⁹ ḥarf-i şālīş: el-ḥarfū’s-şālīş HH

⁴⁰⁵⁰ kimesne: kimse MK, KK

⁴⁰⁵¹ ḥarf-i rābī: el-ḥarfū’r-rābī HH

⁴⁰⁵² kimesne: kimse MK, KK

⁴⁰⁵³ ‘ilminden: ‘ilminde MK, KK

⁴⁰⁵⁴ tūrdılar: ḥān-kāhlarına çıkub revāne oldılar ve HH

⁴⁰⁵⁵ şāhib-i zāviyeden: H̱‘āce-i Cihān HH, şāhib-i zāviden KK,

⁴⁰⁵⁶ ‘amele ve: - HH

⁴⁰⁵⁷ fāyıkā: fāyık HH

⁴⁰⁵⁸ kelimāt-ı: kelimātuna MK

⁴⁰⁵⁹ ve: - MK, KK

⁴⁰⁶⁰ şādık: şādıkā MK

⁴⁰⁶¹ özine: üzerine HH

⁴⁰⁶² ve du‘ā kılub: - MK, KK

⁴⁰⁶³ rāha girdiler: - MK, KK

⁴⁰⁶⁴ ṭāyife-i ‘ulemā: ‘ālimler ṭāyifesi HH

⁴⁰⁶⁵ ve: - MK, KK

⁴⁰⁶⁶ özlerine: üzerlerine MK, HH

⁴⁰⁶⁷ güzel vüḥile hezār sūtūhile gelür: bā-hezār sūtūh u mesrūru’l-vüḥil gelürler HH

Āmeden-i Tāyife-i Şūfiyān
Be-Ĥān-ķāh-ı Ĥāce-i Cihān

Gürüh-ı⁴⁰⁶⁸ şūfiler ne şūfiler ve⁴⁰⁶⁹ gönülleri āyine-i mücellā gibi⁴⁰⁷⁰ şāfiler ve şāfilikde şāfiler [91b MK] Ve her nefes nefslerine cāfiler ve ḥasta-dillere şāfiler ve ‘ahde vāfiler ve bir loğma ile bir ḥırkaya kāfiler yüzleri nūrānī ve özleri Rabbānī⁴⁰⁷¹ başlarında⁴⁰⁷² ser-miḥ ve⁴⁰⁷³ dāl tāclar bā-ğayr-ı Ĥudā’ya muhtāclar saḳalları ber-müceb-i sünnet ve sebletleri⁴⁰⁷⁴ ber-fermüde-i şerī‘at ve ‘imāmeleri ber-⁴⁰⁷⁵ fermān-ı ṭarīkat kiminūñ sipīd ü kiminūñ siyāh ve yesār cāniblerinde⁴⁰⁷⁶ birer eriş miḳdārı⁴⁰⁷⁷ ṭaylesānları var namāza ṭurıcaḳ şalıvirürler [82a HH] namāzdan fāriğ olıcaḳ yine dül-bende⁴⁰⁷⁸ şoḳarlar ve başlarında ṭaraklar ve misvāklar vü cümlesinūñ⁴⁰⁷⁹ ‘aḳīdeleri pākklar gözle-ri⁴⁰⁸⁰ sürmelü gözlerine yüzler sürmelü⁴⁰⁸¹ ve arḳalarında ḳabāları⁴⁰⁸² siyāh ü sipīd ‘abāları⁴⁰⁸³ yeñleri bol ellerine berāber birer ellerinde yesrīden⁴⁰⁸⁴ tesbīḫler ve birer ellerinde hezārān āḡacından⁴⁰⁸⁵ ‘aşālar ve gerdenlerin-de⁴⁰⁸⁶ dāmen-i ḳabāya berāber ridālar ser-efrāz⁴⁰⁸⁷ olub bülend āvāzlarla zıkrū’l-lāh eyleyü⁴⁰⁸⁸ Ĥāce-i [84a KK] Cihānuñ ḥān-ķāhına müteveccih oldılar. Ĥāce-i Cihān daḡı fī’l-ḫāl yerinden ṭurdı istiḳbāl itdi⁴⁰⁸⁹ anları bu eşḳāl-ı meşrū‘ ile⁴⁰⁹⁰ ve bu ef’āl-ı maṭbū‘ ile⁴⁰⁹¹ göriceḳ ḡāyet mesrūru’l-bāl olub ve müreffehü’l-ḫāl olub⁴⁰⁹² önlerine düşüb ḥān-ķāha ḡetürdi ve meske-

305

⁴⁰⁶⁸ gürüh-ı: ve cumhūr-ı HH

⁴⁰⁶⁹ ve: - MK, KK

⁴⁰⁷⁰ āyine-i mücellā gibi: āyine gibi mücellā HH

⁴⁰⁷¹ yüzleri nūrānī ve özleri Rabbānī: vüḡūh-ı nūrānilerle MK, KK

⁴⁰⁷² başlarında: başlarına HH

⁴⁰⁷³ ve: - HH

⁴⁰⁷⁴ tāclar bā-ğayr-ı Ĥudā’ya muhtāclar saḳalları ber-müceb-i sünnet ve sebletleri: ve tāclar āsmānī dilde şāḡib-mi‘ rāclar sibilleri ber-müceb-i sünnet ve ‘ālimleri HH

⁴⁰⁷⁵ ‘imāmeleri ber-: ‘imāmları HH

⁴⁰⁷⁶ cāniblerinde: cāniblerinden HH, KK

⁴⁰⁷⁷ miḳdārı: miḳdār HH

⁴⁰⁷⁸ dül-bende: ‘imāmiyye HH

⁴⁰⁷⁹ cümlesinūñ: - HH

⁴⁰⁸⁰ gözleri: gözler HH

⁴⁰⁸¹ gözlerine yüzler sürmelü: - HH

⁴⁰⁸² ḳabāları: ḳabālar MK, KK

⁴⁰⁸³ ‘abāları: ‘abālar MK, KK

⁴⁰⁸⁴ ellerinde yesrīden: ellerinde MK, elinde KK

⁴⁰⁸⁵ hezārān āḡacından: - MK, KK

⁴⁰⁸⁶ gerdenlerinde: boyunlarında HH

⁴⁰⁸⁷ ser-efrāz: ser-firāzlar HH

⁴⁰⁸⁸ eyleyü: ile HH

⁴⁰⁸⁹ itdi: eyledi HH

⁴⁰⁹⁰ eşḳāl-ı meşrū‘ ile: eşḳālile MK, KK

⁴⁰⁹¹ ef’āl-ı maṭbū‘ ile: ef’ālile MK, KK

⁴⁰⁹² ve müreffehü’l-ḫāl olub: - HH

net idüb⁴⁰⁹³ meskenlerin gösterüb buyuruñ müsâfirler didi. Anlar dağı meskenet idüb⁴⁰⁹⁴ meskenlerine geçüb sâkin oldılar. Hâce-i Cihân dağı huddâma ta'âma⁴⁰⁹⁵ işâret eyledi huddâm dağı⁴⁰⁹⁶ sımât döşeyüb ta'âm⁴⁰⁹⁷ getürdiler çün ta'âmı⁴⁰⁹⁸ yediler. Allâha⁴⁰⁹⁹ hamd ü senâ [92a MK] idüb şâhib-i hân-kâha du'â eylediler ba'dehu meşâyiğ-i mâzinün⁴¹⁰⁰ ervâh-ı tay-yibelerin yâd idüb şâd kıldılar dağı 'âdet-i kadîmden 'âdet üzre⁴¹⁰¹ tilâvet-i Qur'an eyleyüb zikru'l-lâha⁴¹⁰² başladılar şeyhleri dağı başın giribân-ı murâkabeye çekdi ve mürîd-i ber-murâdlar dağı⁴¹⁰³ zikru'l-lâhdan⁴¹⁰⁴ fâriğ olıcağ hûb bülend elhân-ı muhrika ile⁴¹⁰⁵ şevk-engiz muvaşşahlar ve zevk-âmiz medh-i resüller⁴¹⁰⁶ ve mevzûn-ı ilâhî sözler⁴¹⁰⁷ ayıtdılar dağı sâkin oldılar. Hâce-i Cihân dağı giribân-ı tefekkürden başın⁴¹⁰⁸ kaldurub [82b HH] dehân-ı tezekkür⁴¹⁰⁹ açub ayıtdı. Şafâ geldünüz müsâfirler ve kadem getürdünüz 'azizler ne diyârdan gelürsüz ve ne tâyifedensüz ve size kim dirler ve bu şeyhünûze⁴¹¹⁰ kim aydurlar ve bunuñ şeyhi kimdür.⁴¹¹¹ Çün şûfiler tâyifesi şâhib-i zâviyeden⁴¹¹² bunuñ gibi su'al işitdiler. Fi'l-hâl aralarından Hızır-nâm bir halîfe-i emîrû'l-kelâm⁴¹¹³ dizi üzerine gelüb ayıtdı iy Hâce biz 'Acem ferzendleriyüz Horâsân diyârından gelürüz⁴¹¹⁴ cümle [84b KK] Horâsânilerüz⁴¹¹⁵ ve bu şeyhümûze Şeyh⁴¹¹⁶ Nûre'd-dîn-i Horâsânî dirler ve bunuñ şeyhi⁴¹¹⁷ adına Şeyh⁴¹¹⁸ Cemâle'd-dîn-i Sâsânî aydurlar.⁴¹¹⁹ Pîrân-ı

⁴⁰⁹³ meskenet idüb: - HH

⁴⁰⁹⁴ meskenet idüb: - HH

⁴⁰⁹⁵ huddâma ta'âma: hıdmetkârlarına HH, huddâma KK

⁴⁰⁹⁶ huddâm dağı: - HH

⁴⁰⁹⁷ ta'âm: ni'met HH

⁴⁰⁹⁸ ta'âmı: ni'met HH

⁴⁰⁹⁹ Allâha: İlâha MK, KK

⁴¹⁰⁰ mâzinün: hâşşanuñ HH

⁴¹⁰¹ dağı 'âdet-i kadîmden 'âdet üzre: ba'd-ez-ân MK, KK

⁴¹⁰² zikru'l-lâha: zikru'l-lâh MK, KK

⁴¹⁰³ başın giribân-ı murâkabeye çekdi ve mürîd-i ber-murâdlar dağı: - HH

⁴¹⁰⁴ zikru'l-lâhdan: zikrden MK, KK

⁴¹⁰⁵ hûb bülend elhân-ı muhrika ile: bülend elhân ile muhriğ ile HH, hûb bülend elhân-ı muhriğ ile KK

⁴¹⁰⁶ zevk-âmiz medh-i resüller: hâlet-bağış medh-i resüllerle HH

⁴¹⁰⁷ sözler: sözlerle HH

⁴¹⁰⁸ giribân-ı tefekkürden başın: giribânından nemedden baş HH

⁴¹⁰⁹ tezekkür: melâhat HH

⁴¹¹⁰ bu şeyhünûze: şeyhlerünûze HH

⁴¹¹¹ aydurlar ve bunuñ şeyhi kimdür: dirler ve şeyhünüz şeyhine kim dirler HH

⁴¹¹² şâhib-i zâviyeden: şâhib-i zâvîden KK

⁴¹¹³ bir halîfe-i emîrû'l-kelâm: halîfe HH

⁴¹¹⁴ ayıtdı iy Hâce biz 'Acem ferzendleriyüz Horâsân diyârından gelürüz: - HH

⁴¹¹⁵ cümle Horâsânilerüz: cümle Horâsâniler biz MK cümlemüz Horâsânilerüz HH

⁴¹¹⁶ ve bu şeyhümûze Şeyh: bu şeyhümüz HH

⁴¹¹⁷ bunuñ şeyhi: bu şeyhümüz şeyhinüñ HH

⁴¹¹⁸ Şeyh: - HH

⁴¹¹⁹ aydurlar: dirler HH

silk-i ʔarīkat ve mīrān-ı milk-i haḳīkatdurlar diyüb sākin oldı.⁴¹²⁰ Hemān sāʿ at ol pīr-i raḥmānī yaʿ nī Şeyḫ Nūreʾd-dīn-i Ḥorāsānī girībān-ı murāḳabeden başın⁴¹²¹ ḳaldurub ve gözi yaşın aḳıdub dehān-ı melāḥat açub⁴¹²² zebān-ı feşāḥatla beyān-ı belāḡatla⁴¹²³ nazm idüb ayıtdı. [92b MK]

Meşnevī

Der Ḥulāsa-i Süḥan Ez Zebān-ı Şūfiyān-ı Kühen [Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lūn]

1. Āgeh ol iy Ḥāce -i şāḥib-kerem
Viy cihān⁴¹²⁴ içre ʿaziz ü muḥterem
2. Çün su ʿāl itdüñ bizüm sen adumuz
Rāhumuz hem şeyḫümüz bünyādumuz
3. Güş eyle virelüm⁴¹²⁵ saña cevāb
Cānib-i Ḥaḳdan olursa fetḫ-i bāb
4. İdelüm bir bir beyān biz anları
Ḳılalum saña ʿıyān biz anları
5. Fetḫ idüb ser-maḥzeninüñ bābını
Gösterelüm cān u dil miḥrābını
6. Olalum biz üstüne envār-pāş
İdelüm dilden biraz esrār fāş⁴¹²⁶
7. Bilesin tā şūfī-i şāfī bizüz
Nefs-i şūma her nefes cāfī bizüz⁴¹²⁷
8. Her ne isterse murādın virmezüz
Lā-cerem maḳşūdına irgürmezüz

[83a HH]

⁴¹²⁰ sākin oldı: sākin olıcaḳ HH, sākit oldı KK

⁴¹²¹ murāḳabeden başın: murāḳīdan baş HH, murāḳıbdan başın KK

⁴¹²² melāḥat açub: melāḥat birle HH

⁴¹²³ zebān-ı feşāḥatla beyān-ı belāḡatla: - HH, zebān-ı feşāḥat birle beyān-ı belāḡatla KK

⁴¹²⁴ cihān: cān KK

⁴¹²⁵ güş eyle virelüm: istimaʿ it virelüm HH, güş eyle diyelüm KK

⁴¹²⁶ bu beyit: - HH

⁴¹²⁷ bu beyit: - HH

[85a KK]

9. Kürre-i nefsi 'aşaşle biz zebün
Eylerüz cū' u seherle ser-nigün
10. Başına urub licām-ı meskenet
Üstine binüb ider biz⁴¹²⁸ salṭanat
11. Şeh-süvār-ı milket-i cān u dilüz
Ya' nī mīr-i nār⁴¹²⁹ u bād āb u gilüz
12. Virmişüzdür çār ezdāda nizām
Tutmuşuzdur rub' -ı meskūnı⁴¹³⁰ tamām
13. Rub' -ı meskūna bizüz ḥākim velī
Ol eḡālīme bizüz 'ālim velī
14. 'İlmümüzle 'āmilīn⁴¹³¹ 'ālimlerüz
Cümle-i āfātdan sālīmlerüz

[93a MK]

15. Hüküm ider biz⁴¹³² şarka vü ġarba tamām
Virürüz bu cinne vü inse⁴¹³³ nizām
16. Ger heft iḡlīmdür cān milketi
Lākin üçidür beyābān milketi
17. Ya' nī ol üç milkdür milk-i 'adem
Bir şey' urmaz evvel üç milk içre dem
18. Bilmezüz biz ḥālīn ol üçün şehā
Bilür ancak Ḥālīḡ-ı arz u⁴¹³⁴ semā
19. Rub' dur maḡşūd pes ol seb' den
Kim olur ol rub' ile ḡāyim beden
20. Pādişāh-ı rub' -ı meskūnuz ebed
Ol 'adem mülkine varıcaḡ⁴¹³⁵ cesed

⁴¹²⁸ ider biz: iderüz HH

⁴¹²⁹ mīr-i nār: mīr ü nār HH

⁴¹³⁰ meskūnı: meskūnı KK

⁴¹³¹ 'āmilīn: 'ālimīn HH KK

⁴¹³² ider biz: iderüz HH KK

⁴¹³³ cinne vü inse: inse vü cinne HH

⁴¹³⁴ u: - HH

⁴¹³⁵ varıcaḡ: varınca HH KK

21. Gerçi kim olur ‘adem eşbâhumuz
Lîk bulıser beķā ervâhumuz
22. Zîra rûh-ı Muştâfâya ulaşur
Ulaşan aña beķāya ulaşur
23. Rûhumuz rûh-ı Muḥammeddendürür
Ya‘ nî baḥr-ı nûr-ı⁴¹³⁶ Aḥmeddendürür
24. Aşlumuzdur rûh-ı pāk-i Muştâfâ
Ol⁴¹³⁷ şeh-i milk-i beķā baḥr-ı⁴¹³⁸ şafâ
25. Ol cihetden şûfî-i şâfî-dilüz⁴¹³⁹
Genc-i künc-i ķāleb-i āb u gilüz
- [85b KK]
26. Olmışuzdur milk-i kesretten beri
Olmışuzdur milk-i vaḥdet ser-veri
- [83b HH]
27. ‘Uzlet içre ehl-i bezm-i vaḥdetüz
Dem-be-dem mest-i şarāb-ı vuşlatuz
28. Dem urur biz Ḥ‘āce vaḥdetden bu dem
Söylerüz mestāne vuşlatdan bu dem
29. İşidüb güftārumuz ‘ayb eyleme
Ḥaḳḳumuzda⁴¹⁴⁰ key saḳın reyb eyleme
- [93b MK]
30. Görmezüz biz Ḥaḳ vüçüdından ğayır
On sekiz biñ ‘ālemi idüb seyir
31. Ḥaḳḳ görür⁴¹⁴¹ biz her neye kılsak⁴¹⁴² nazar
Seyr idüb rûy-ı cihānı ser-be-ser⁴¹⁴³

⁴¹³⁶ baḥr-ı nûr-ı: baḥrı nûrı HH

⁴¹³⁷ ol: o HH

⁴¹³⁸ baḥr-i: baḥrı HH

⁴¹³⁹ şâfî-dilüz: şâfî bizüz HH

⁴¹⁴⁰ Ḥaḳḳumuzda: Ḥaḳḳumuz KK

⁴¹⁴¹ görür: bilür KK

⁴¹⁴² kılsak: kılsan KK

⁴¹⁴³ ser-be-ser: ser-te-ser HH

32. Cümle-i⁴¹⁴⁴ a' dādı görür⁴¹⁴⁵ biz aḥad
Cümle-i efrādı görür⁴¹⁴⁶ biz aḥad
33. Vaḥdet ikliminde biz sultānlaruz
Her nefesde vāşıl-ı⁴¹⁴⁷ cānānlaruz
34. Bezmimüzde bir⁴¹⁴⁸ şurāḥī vü şarāb
Şārib ü sākī vü çeng ü rebāb
35. Rāḥ birdür şad hezārān cāmda
Rūḥ birdür cümle-i ecsāmda
36. Pīr-i nāķış şanma pīr⁴¹⁴⁹ -i kāmīlüz
İlm-i vaḥdetle⁴¹⁵⁰ hemīşe 'āmilüz
37. Bī-vuzū pā kıomazuz biz bu yire
Kim Ḥudā nāgāh da' vet buyıra
38. Bī-ṭahāret kıomazuz biz rāha pā
Zāhid-i⁴¹⁵¹ pākīzeler biz reh-nümā
39. 'Ābidüz ma' būda dayīm rüz u⁴¹⁵² şeb
Sācidüz mescūda olub Ḥaķ taleb
40. Cümle ḥalka vā' ız ü nāşihlerüz
Etķiyā vü aşfiyā şālihlerüz
- [86a KK]
41. Terk-i dünyā eyleyen dervişler
Bizüz ol⁴¹⁵³ bī-ğuşşa vü teşvīşler
42. Rızķ için ğam çekmezüz rezzāķumuz
Dem-be-dem virür bize erzāķumuz

⁴¹⁴⁴ cümle-i: Cümle HH

⁴¹⁴⁵ görür: görürüz HH

⁴¹⁴⁶ görür: görürüz HH

⁴¹⁴⁷ vāşıl-ı: vāşıl u HH

⁴¹⁴⁸ bir: - MK KK

⁴¹⁴⁹ pīr: bizi HH

⁴¹⁵⁰ vaḥdetle: vaḥdetde HH

⁴¹⁵¹ zāhid-i: zāhidā KK

⁴¹⁵² u: - HH KK

⁴¹⁵³ bizüz ol: bil bizüz HH

43. Eyleyüb bu mäsiva 'u'l-lāhı terk
Tuṭmıřuzdur ḥabl-ı ḥubb-ı Ḥaḳḳı⁴¹⁵⁴ berk
- [94a MK]
44. Terk ü⁴¹⁵⁵ 'uzletdür hemışe pışemüz
Zıkr-i vaḥdetdür müdām endışemüz
- [84a HH]
45. Heft-zıkrı dāyimā zākir bizüz
Ol menāzilde Ḥaḳḳa řākir bizüz
46. Zākirüz Ḥaḳḳı lisān-ı ḳalbile
Zākirüz şanma zebān-ı ḳalbile
47. Dil ucıyla Ḥālıḳı zıkr itmezüz
Biz tarıḳ-i zıkr-i ḥalḳa gitmezüz
48. Zıkr-i ḥāřü'l-ḥāřdur pes zıkrümüz
Ya' nı zıkr-i ḳalbdür bu fıkrümüz
49. Silk-i Ḥaḳḳ süllākiyüz kim⁴¹⁵⁶ al ḥaber
İtmişüzdür heft vādiden güzer
50. Olmışuzdur biz fenā-ender-fenā
Bulmışuzdur biz fenā içre beḳā⁴¹⁵⁷
51. Olmışuzdur heft tavrıñ řāḫibi
Pes bizüz nūr-ı⁴¹⁵⁸ tecelli ṭālibi
52. Ya' nı ṭūr-ı cismümüz Mūsāsiyuz⁴¹⁵⁹
Görür andan řarřu cān Mūsāsiyuz
53. Ol sebebden götürürüz biz 'ařā
Ġālibüz fir'avn-ı nefse dāiymā
54. Nefsün ejderhāların Mūsā gibi
Ḳatl ider biz ol şeh-i 'uḳbā gibi

⁴¹⁵⁴ ḥubb-ı Ḥaḳḳı: Ḥaḳḳı biz HH

⁴¹⁵⁵ ü: - HH

⁴¹⁵⁶ kim: - KK

⁴¹⁵⁷ beḳā: ġınā HH

⁴¹⁵⁸ nūr-ı: nūrı HH

⁴¹⁵⁹ Mūsāsiyuz: Mūsāiyuz HH

[86b KK]

55. Her kaçan görsek hevā mārānını
Bırağur biz bu ‘aşā şu‘bānını
56. Anları bir dem çeküp cümle bu der⁴¹⁶⁰
Şanki yutmamışdur ol dem hażm ider
57. Cismümüz ma‘nide şu‘bāndur bizüm
Cānumuz Mūsā-yı ‘İmrāndur bizüm⁴¹⁶¹
58. Nefs-i fir‘avndur hevālar mārılar
Tābi‘-i fir‘avnlar sehḥārılar
59. Cāna kaçd itse hevā yılanları
Cismümüz şu‘bānı yudar anları

[94b MK]

60. Hażm idüb eyler kamosın nā-bedīd
Yutmamış gibi olur pes iy vaḥīd⁴¹⁶²
61. Rāsti insān-ı kāmiller bizüz
Kāmil-i āzād u fāzıllar⁴¹⁶³ bizüz
62. Pīr-i nā-bālig degül bāliglerüz
Kār u bār-ı dehrden⁴¹⁶⁴ fāriglerüz
63. İrmişüzdür pāy-gāh-ı gāyete
Girmişüzdür ḥalvet-i ḥürriyyete
64. Ol cihetden⁴¹⁶⁵ itmişüzdür tāca dāl⁴¹⁶⁶
Kim ola ḥürriyyete bu tāc dāl⁴¹⁶⁷
65. Ya ‘alāmetdür sücūd-ı ḥaẓrete
Ya delāletdür tarīḳ-i vaḥdete

⁴¹⁶⁰ der: dār MK

⁴¹⁶¹ bu beyitten sonra, beyitlerin HH nüshasında yer aldığı kısımda varak numarası [84b] den [85a] ya geçmektedir.

⁴¹⁶² bu mesnevideki 53-60 arasındaki beyitler HH nüshasında, MK ve KK nüshalarındaki 87.beyitten sonra yer almaktadır.

⁴¹⁶³ fāzıllar: fāşıllar HH

⁴¹⁶⁴ bār-ı dehrden: bār u dehrden HH

⁴¹⁶⁵ cihetden: sebebden HH

⁴¹⁶⁶ dāl: dil HH

⁴¹⁶⁷ bu tāc dāl: ol tāc dil HH

66. Eylerüz ser-miḥ⁴¹⁶⁸ fark-ı tādā
Ol nişāndur bize bu minhācda
67. Miḥler⁴¹⁶⁹ biz ya^c nī nefsiñ başını
Pür zehir eyler biz anuñ aşını
68. Tācumuz üzre şarar biz⁴¹⁷⁰ iy vaḥīd
Gāh destār-ı siyāh u geh sipīd⁴¹⁷¹
69. Aḳ^c alāmetdür bu nūrāniyyete
Ḳara daḥı işbu ḫulmāniyyete
70. Ya^c nī biz her rüz tā şeb şāyımız
Hem be-her şeb tā be-rūzī ḳāyimüz
- [87a KK]
71. Ḳatline nefsiñ işāretdür siyāh
Añla bu remzi daḥı iy merd-i rāh
72. Şol ṭarafdan ṭaylesān şarḳıtmamuz⁴¹⁷²
Oldı nefis aḫvālını terk itmemüz⁴¹⁷³
- [84b HH]
73. Zīra nefsiñ şol ṭarafladur⁴¹⁷⁴ işi
Ol ṭarafdan gösterür her cünbişi
74. Ya^c nī şoldan rūy-ı dünyā gösterür
Zeyn idüb dünyā zeninhā gösterür
- [95a MK]
75. Zen daḥı şolından olmışdur erüñ
Nefs yolın nice bulmışdur erüñ
76. Nitekim mi^c rācda peygāmbere
Şol ṭarafdan oldı^c arz ol ser-verē
77. Gördi zībā⁴¹⁷⁵ şūret-i zende anı
Bildı kim dünyādur ol pīre-zeni⁴¹⁷⁶

⁴¹⁶⁸ ser-miḥ: ser-hic HH

⁴¹⁶⁹ miḥler: miḥlerüz HH

⁴¹⁷⁰ şarar biz: şararuz HH

⁴¹⁷¹ sipīd: sefid HH

⁴¹⁷² şarḳıtmamuz: şarḳıtmazuz HH

⁴¹⁷³ itmemüz: itmezüz HH

⁴¹⁷⁴ ṭarafladur: ṭarafdandur HH, ṭarafda KK

⁴¹⁷⁵ zībā: dünyā HH

⁴¹⁷⁶ pīre: pīr ü HH

78. Eyleyüb dül-bend ucın aña hicāb
Şol tarafından geçmege kıldı şitāb
79. İtmeyüb aşlā aña hīç iltifat
Yıl gibi geçdi ol a^c lā mertebet
80. Sünnet oldı bize de pes ol ^camel
İtmesek virür tarīkatde⁴¹⁷⁷ hālel
81. Oldı bizümde namāz mi^c rācumuz
Bāb-ı Hāḳḳa varmağa minhācumuz⁴¹⁷⁸
82. Her kaçan kim biz namāza tursavuz
Ḥaẓret-i Hāḳḳa niyāza tursavuz⁴¹⁷⁹
83. Şol tarafından şarkıdur biz taylesān
Ya^c nī dünyādan idüb tayy-ı lisān
84. Eylerüz dünyāyı küllī terk⁴¹⁸⁰ o dem
Ba^c d-ez-ān seccādeye ḳor biz⁴¹⁸¹ ḳadem
85. Dönderür biz⁴¹⁸² ḳible-i a^c lāya yüz
Gönderür biz⁴¹⁸³ Ḥaẓret-i Mevlā'ya öz⁴¹⁸⁴
- [87b KK]
86. Rāki^c⁴¹⁸⁵ olub Rabbiye'l-mevlā⁴¹⁸⁶ derüz
Sācid olub Rabbiye'l-a^c lā⁴¹⁸⁷ derüz
87. Eylerüz bu vechile Hāḳḳa namāz
^cArz idüb ol bī-niyāza biz niyāz
- [85a HH]
88. Hırḳamuz olduğına ekşer siyāh
Anı da şerḥ⁴¹⁸⁸ idelüm iy merd-i rāh

⁴¹⁷⁷ tarīkatde: tarīkindē HH

⁴¹⁷⁸ varmağa minhācumuz: hem niyāz Tūrumuz HH

⁴¹⁷⁹ bu beyit: - HH

⁴¹⁸⁰ küllī terk: terk-i küllī HH

⁴¹⁸¹ ḳor biz: ḳoruz HH

⁴¹⁸² dönderür biz: döndürürüz HH

⁴¹⁸³ gönderür biz: gönderürüz HH

⁴¹⁸⁴ öz: yüz HH

⁴¹⁸⁵ rāki^c: rāki KK

⁴¹⁸⁶ Rabbiye'l-mevlā: Rabbiye'l-a^c lā HH

⁴¹⁸⁷ Rabbiye'l-a^c lā: Rabbiye'l-mevlā HH

⁴¹⁸⁸ şerḥ: medḥ HH

[95b MK]

89. Bil siyehdür⁴¹⁸⁹ Ka' benüñ de cāmesi
Böyle didi bu yoluñ allāmesi
90. Nefsini қatl idenüñ iy hoş-ḥiṣāl
Cismi ma' nīde olur Ka' be miṣāl
91. Sünnet olur geymek aña қaralar
Ḥırқasına daḥı urmaқ⁴¹⁹⁰ pāreler
92. Zīra peygāmbere geyübdür қaralar
Hem urubdur ḥırқasına pāreler
93. Boynumuzda olduğı oldur ridā
Ya' nī farzı eylerüz bil-vaқt edā
94. Yir ü gök götürmedügi bārı⁴¹⁹¹ biz
Boynumuza almıṣuz⁴¹⁹² ol kārı biz
95. Ol cihetden cümle şeyden ekremüz
Ekmelüz hem efḍaluz hem a' lemüz
96. Emr-i⁴¹⁹³ Ḥaққ' da ṣābitüz çün ḥāk biz
Ḥıdmetinde çün felek-çālāk⁴¹⁹⁴ biz
97. Devr ider biz⁴¹⁹⁵ dehri her dem çün felek
Ḥurd u ḥ'ābı terk idüb miṣl-i melek
98. Ḥaққ' uñ ism-i a' zāmin rūḥa ғıdā
Eyleyüb seyr eylerüz arz u semā
99. Şarқı ғarbı gün gibi her gün tamām
Geşt ider biz ser-te-ser⁴¹⁹⁶ her şubḥ u şām
100. Fi'l-ḥaқıқа 'ālemüñ aқṭābıyuz
Ṭālib-i Ḥaққ olanuñ miḥrābıyuz

315

⁴¹⁸⁹ siyehdür: siyāhdür MK

⁴¹⁹⁰ ḥırқasına daḥı urmaқ: hem urubdur ḥırқasına HH

⁴¹⁹¹ bārı: bār HH

⁴¹⁹² almıṣuz: itmiṣüz HH

⁴¹⁹³ emr-i: Emri KK

⁴¹⁹⁴ felek-çālāk: anuñ çālāk MK, çālāk-i pāk KK

⁴¹⁹⁵ ider biz: iderüz HH

⁴¹⁹⁶ ider biz ser-te-ser: iderüz ser-be-ser HH

[88a KK]

101. Zîra bize dönderürler yüzlerin
Bâb-ı Hâkķ'a gönderürler⁴¹⁹⁷ özlerin
102. Emr ider⁴¹⁹⁸ biz kullarına ol vedūd
Anlara bizden irişür feyz ü⁴¹⁹⁹ cūd
103. Bizden olur âşinâlık anlara
Bizden irür⁴²⁰⁰ rûşinâlık anlara
104. Zîra biz bu cānlaruñ cānānıyuz
Her dü 'ālem milkinün sulţānıyuz

[96a MK, 85b HH]

105. Biz Hâķuñ u' cūbe-i esrānıyuz
Biz Hâķuñ çün āfītāb-envānıyuz
106. Lā-cerem bizden ziyā bulur kılüb
Āyine gibi cilā bulur kılüb
107. Perveriş bizden bulur tullāb-ı Hâķ
'İlm-i dīnden bizden alurlar⁴²⁰¹ sebak
108. 'Ālim ü şeyhî bizüz bu 'ālemüñ
Mürşidiyüz cümle kâbil ādemüñ
109. 'Ālemüñ esrārına vāķıflaruz
Fi'l-hāķīķa kümmel ü⁴²⁰² 'āriflerüz
110. 'Ālem-i şuğrā cihān-ı⁴²⁰³ kübrā bizüz
Fi'l-hāķīķa 'ālem-i 'uzmā bizüz
111. Oluruz geh⁴²⁰⁴ gāh Hızruñ hem-demi
Ururuz 'ilm⁴²⁰⁵-i ledünniden demi⁴²⁰⁶

⁴¹⁹⁷ gönderürler: gönderür KK

⁴¹⁹⁸ emr ider: emridür HH

⁴¹⁹⁹ ü: - HH

⁴²⁰⁰ irür: irer MK, olur HH

⁴²⁰¹ alurlar: aldılar HH

⁴²⁰² kümmel ü: 'ālim HH, kümmāl ü KK

⁴²⁰³ şuğrā cihān-ı: şuğrādaki HH

⁴²⁰⁴ geh: gāh HH

⁴²⁰⁵ 'ilm: 'ālem KK

⁴²⁰⁶ demi: hem-demi HH

112. Bize ta'lim eyler ol 'ilm-i ledün⁴²⁰⁷
Ol yem-i 'ilme⁴²⁰⁸ ne sâhil var ne bün
113. Biz o baḥrūñ dāyimā ḡavvāşıyuz
Sen de gel ol baḥrūñ ol ḡavvāşı yüz⁴²⁰⁹
114. Ḥān-kāh-ı 'ālemūñ şeyḥi bizüz
Sofra-güster⁴²¹⁰ cānlara āḥi bizüz
115. Kim bize olsa mürīd iy ḥoş-nihād
Lā-būd olur şübhesüz ol ber-murād
- [88b KK]
116. Cübbemüzdür⁴²¹¹ bu kıbāb-ı nüh-felek
Tācumuzdur⁴²¹² āfitāb-ı nüh-felek
117. Özümüzdür rāst miḥrāb-ı melek
Ya' nī sâciddür bize ehl-i felek
118. Bize şeyṭān itmedüḡiçün sücūd
Ol⁴²¹³ ebed merdūd-ı dergāh-ı Vedūd⁴²¹⁴
119. Ādem içün idi⁴²¹⁵ secde līk biz
Ādemūñ ma' nīde ḡābil oḡlıyuz
- [96b MK]
120. Rūḥınuñ⁴²¹⁶ eczāsıdur ervāḥumuz
Cisminūñ⁴²¹⁷ eczāsıdur eşbāḥumuz
121. Nūr-ı Aḥmed rūḥ-ı Ādemdeydi⁴²¹⁸ hem
Secde ma' nīde o nūrdaydı o⁴²¹⁹ dem

⁴²⁰⁷ ledün: dilden KK
⁴²⁰⁸ yem-i 'ilme: yem 'ilmine HH
⁴²⁰⁹ bu beyt: - HH
⁴²¹⁰ güster: göster HH
⁴²¹¹ cübbemüzdür: təcımızdur HH
⁴²¹² təcımızdur: yörümüzdür HH
⁴²¹³ ol: oldı MK, KK
⁴²¹⁴ vedūd: vücūd HH
⁴²¹⁵ idi: itdi HH
⁴²¹⁶ rūḥınuñ: rūḥuñ HH
⁴²¹⁷ cisminūñ: cismüñ HH
⁴²¹⁸ Ādemdeydi: Ādemde idi MK
⁴²¹⁹ nūrdaydı o: nūraydı o MK, nūrıdı bu HH

[86a HH]

122. Biz dağı ol nūrdan olduk münir
Ol cihetden⁴²²⁰ bize oldur dest-gir
123. Ol sebebden⁴²²¹ bizüm içündür didük
Kim o dem Ādemle⁴²²² biz hem-rūh idük
124. Anuñ içündür bize bu mertebet
Bu kerāmet bu velāyet menzelet
125. Dāyimā keş ü kerāmet pīşemüz
Hark-ı ‘ādet⁴²²³ hem velāyet pīşemüz
126. Evliyāyuz⁴²²⁴ enbiyānuñ pey-revi
Aşfiyāyuz⁴²²⁵ Muşafānuñ pey-revi
127. Muşafānuñ çār-yār-ı yāriyüz
Muḳbilān⁴²²⁶ -ı bārgāh-ı Bārīyüz
128. Görünen işbu mu‘ allā nüh-kıbāb
Gönlümüz baħrinde görünür ħubāb
129. Var kıyās it kim nice biz a‘ zamuz
Nice bī-pāyān mu‘ azzam ‘ālemüz
130. ‘Ālem-i kübrādudurur hem⁴²²⁷ cismümüz
A‘ zam-ı esmādudurur hem ismümüz
- [89a KK]
131. Bu sözi itme ‘aceb iy⁴²²⁸ H‘āce sen
Saña rüşen ideyin⁴²²⁹ bu sırrı ben
132. Cān gözin aç kıl ħubūbāta⁴²³⁰ naẓar
Al zebān-ı ħālile andan ħaber

⁴²²⁰ cihetden: vechden HH

⁴²²¹ sebebden: vechden HH

⁴²²² Ādemle: Ādem ile HH

⁴²²³ ‘ādet: ‘ālet KK

⁴²²⁴ evliyāyuz: evliyāvuz HH

⁴²²⁵ aşfiyāyuz: aşfiyāvuz HH

⁴²²⁶ muḳbilān: muḳbilāt MK, HH

⁴²²⁷ hem: hem hem HH

⁴²²⁸ ‘aceb iy: ta‘accub HH

⁴²²⁹ ideyin: idesin HH

⁴²³⁰ ħubūbāta: ħubūbāna KK

133. Bir çekirdekden hezārān bār olur
Her birinden şad hezār anbār olur
134. Her birinüñ sırrı baħrine kerān
Bulmayub ġarķ-āb olurlar   aql u⁴²³¹ cān
- [97a MK]
135. Bu ħuṣūṣā⁴²³² ola maħlūķuñ kemi⁴²³³
Var kıyās it nola sırr-ı ādemi
136. Bu daħı maħlūķdan bī-cān ola
Sırrınuñ baħri de⁴²³⁴ bī-pāyān ola
137. Ādemi ħod cümle ħalka şāhdur
Ĥāṣṣa bu⁴²³⁵ maẓhar-ı Allāhdur
138. Ĥaķ özine maẓhar itdi Ādemi
Ādem içün ħalk idübdür   ālemi
139. Eyle olsa Ĥaķ Te  ālā   ālemüñ
Varlığın kıldı tufeyli ādemüñ
140. Siyyemā insān-ı kāmīl ola hem
Nice vaṣf ide anı bu   aql-ı kem
141. Hem aña vire kerāmet pāyesin
Hem velāyet ma  rifet sermāyesin
142. İrmeyicek   aql-ı bī-cān⁴²³⁶ sırrına
Ĥiç irer mi kāmīl insān sırrına
143. İrmeyicek   aql sırr-ı terreye
Bulmayıcaķ rāh sırr-ı zerreye
- [86b HH]
144. İrişür mi   arş-ı Raħmān sırrına
Yā bilür mi   arş-ı Raħmān sırrı ne

⁴²³¹ ġarķ-āb olurlar   aql u: ġarķ oldılar   aqlile HH

⁴²³² ħuṣūṣā: ħuṣūṣa HH

⁴²³³ kemi: yegi HH

⁴²³⁴ baħri de: baħrinde HH, KK

⁴²³⁵ bu: bu ki MK

⁴²³⁶   aql-ı bī-cān:   aqlı cāmı HH

[89b KK]

145. Kāmil insān göñli⁴²³⁷ ‘ Arşu’l-lāhdur
Andan ancağ yine Hakk ağāhdur

146. Kim⁴²³⁸ cemī‘ -i kāyinātı⁴²³⁹ ‘ arş-ı Hakk
Bil ihāta eylemişdür yahşi bağ

147. Şıgmazam dir Hakk cemī‘ -i⁴²⁴⁰ ‘ āleme
Līk şıgarven bu qalb-i ādeme

148. Qalb-i ādem ‘ ālem-i⁴²⁴¹ kübrā imiş
İşbu ‘ ālem ‘ ālem-i⁴²⁴² şugrā imiş

149. Kūzeye⁴²⁴³ deryā şıgar mı iy fetā
Līk ta‘ zīm eyler insānı⁴²⁴⁴ Hudā

[97b MK]

150. Yoksa⁴²⁴⁵ şıgmağdan münezzehdür o şāh
Hem müberrādur fikirden ol ilāh

151. Līk taḥkīr itdi cümle ‘ ālemi
Eyleyüb ta‘ zīm qalb-i ādemi

152. Eyle olsa ol göñül ‘ ummānına
‘ Aql irer mi qa‘ rına pāyānına

153. ‘ Aql ğavvāşı⁴²⁴⁶ olur anda⁴²⁴⁷ ğarīğ
Bir nefesde şad hezārān iy refīğ

154. Bād-ı ‘ ışğ urduğca ol deryāda dem
Çıkar emvācı semāya dem-be-dem

155. Ol bağırde olsa tañ mı bir ḥubāb
Görünen işbu mu‘ allā nüh-qıbāb

⁴²³⁷ göñli: göñül HH

⁴²³⁸ kim: pes HH

⁴²³⁹ kāyinātı: kāyināt HH

⁴²⁴⁰ cemī‘ -i: cemī‘ i HH, KK

⁴²⁴¹ ‘ ālem-i: ‘ ālemi HH

⁴²⁴² ‘ ālem-i: ‘ ālemi HH

⁴²⁴³ kūzeye: gözüne HH

⁴²⁴⁴ insānı: insāna HH

⁴²⁴⁵ yoksa: yoğsa HH

⁴²⁴⁶ ğavvāşı: ğavvāş HH

⁴²⁴⁷ anda: andan HH

156. Biz o baħrũñ dāyimā ğavvāşıyuz
Sen de gel iy Ĥāce ol ğavvāşı yüz
157. Ka‘ rına ğavş⁴²⁴⁸ eyle dürr-i hāş bul
Ehl-i diller meclisinde hāşş ol
158. Göñlimüzdür bizüm ol baħr-i ‘ amīķ
On sekiz biñ ‘ ālem ol yemde ğarīķ
159. Gāh pür cūşuz⁴²⁴⁹ çü baħr-ı bī-kerān
Gāh hāmūşuz kūh-ı ser-girān
160. Gāh tayyāruz hevā-yı ‘ ışķda
Gāh seyyāruz kaẓā-yı şıdķda⁴²⁵⁰
161. Gāh baħr-i vaħdete⁴²⁵¹ māhīlerüz
Gāh berr-i keşrete⁴²⁵² şāhīlerüz
162. Gāh tesbīh eylerüz eflākde
Gāh zıkr-i Ĥaķķ iderüz ĥākde⁴²⁵³
- [87a HH, 90a KK]
163. Gāh kūh-ı kıdsde arslānlaruz
Gāh kūh-ı ünsde⁴²⁵⁴ kıblānlaruz
164. Gāh bülbüller gibi ğafletdeyüz
Geh miyān-ı ĥārda geh güldeyüz⁴²⁵⁵
165. Gāh kūh-ı Kāf-ı ten Sī-murĝıyuz
Cümle cān Sī-murĝınuñ sī-murĝıyuz
166. Ya‘ nī otuz tāyir-i⁴²⁵⁶ kıdsīlerüz
Milk-i tende sāyir⁴²⁵⁷ -i ünsīlerüz

⁴²⁴⁸ ğavş: ğavvāş HH

⁴²⁴⁹ cūşuz: cūş HH

⁴²⁵⁰ bu beyt: - MK, KK

⁴²⁵¹ baħr-i vaħdete: u baħr-i vaħdet HH

⁴²⁵² berr-i keşrete: biz keşretde hem HH

⁴²⁵³ bu beyt: - MK, KK

⁴²⁵⁴ ünsde: işde HH

⁴²⁵⁵ bu beyit: - MK, KK

⁴²⁵⁶ otuz tāyir-i: o tende daħı HH

⁴²⁵⁷ sāyir: sāyiran HH

[98a MK]

167. Sürüyüb yüzler bu hāk-i rāha biz
Gelmişüzdür bu yüce der-gāha biz
168. Ya‘ nī dergāh-ı habību’l-lāh biz
Cānlar یشār itmege ol şāha⁴²⁵⁸ biz
169. Geldük Allāh’a şükr bī-ḥadd ü ‘ad
Sürdük işbu bāb-ı devlet-baḥşe ḥad
170. Ger yazarsak cümle-i aḥvālümüz
Derd-i bī-pāyān-ı dilden ḳālümüz
171. Sıḡmaya ‘ālemlerüñ evrākına
Derd-i dil ma‘ lūm⁴²⁵⁹ Ḥaḳ ‘uşşākına
172. Oldur evlā kim kelāmı muḥtaşar
İdevüz iy Ḥ‘āce-i ‘ālī naḫar
173. Bu ḳadar iy Ḥ‘āce taḫrīr eyledük
Saña bir miḳdār taḫrīr eyledük
174. Biz o baḫrūñ ḳaṭresin itdük beyān
Biz o mihrūñ zerresin itdük⁴²⁶⁰ ‘ıyān
175. Ḳaṭredür kim baḫr-i ‘ummān andadur
Zerredür kim şems-i tābān andadur
176. Diyüb oldı Şeyḫ Nüre’d-dīn ḥamūş
Eyleriken çün baḫir cūş u ḥurūş
177. Gūş idüñ imdi aña Ḥ‘āce cevāb
Nice virür luṭfile idüb ḥiṭāb

⁴²⁵⁸ şāha: şāh HH

⁴²⁵⁹ ma‘ lūm: şaldum HH

⁴²⁶⁰ itdük: ḳılduḳ HH

Cevāb Dāden-i H̱āce-i Cihān
Be Suḥanān⁴²⁶¹-ı Şeyḥ-i Şūfiyān

[90b KK] Çün⁴²⁶² H̱āce-i Cihān Şeyḥ Nüre'd-din-i Ḥorāsāniden şūfilik tarīkiden bu kadar kelimāt-ı kerāmet-āmiz işitdi ve bu kadar ḥarekāt-ı velāyet-engiz gördi hemān-sā' at dehān-ı melāḥat açub zebān-ı feşāḥat birle⁴²⁶³ ayıtdı iy şināver-i biḥār-ı taşavvuf [87b HH] viy dil-āver-i diyār-ı taşarruf iy vākıf-ı esrār-ı āb u⁴²⁶⁴ gil viy kāşif-i evnār-ı cān u dil [98b MK] Şūfiler degilüz şūfi-i şāfilerüz ve nefsi-i şūma her nefes cāfilerüz ve derd-i İlahiden olan ḥasta-dillere şāfilerüz ve 'ahde vāfilerüz ve bir loḳma ile bir ḥırkaya kāfilerüz⁴²⁶⁵ ki tevsi-i nefsi perhizile gāyet zebūn idüb ḥālın digergün idüb⁴²⁶⁶ ve ser-nigün eyleyüb başına meskenet licāmın geçürüb ve arkasına itā' at zinin urub üzerine çün şeh-süvār olub çār ezdād ki⁴²⁶⁷ āb u āteş ve bād u⁴²⁶⁸ gildür ve velāyet-i cān u⁴²⁶⁹ dildür bu rub'-ı meskūna nizām ü⁴²⁷⁰ intizām virüb 'ālim ü⁴²⁷¹ sultān-ı 'ādil olub inse vü cinne⁴²⁷² ḥükm idüb şarka vü garba salṭanat eylerüz dersiz ve bu salṭanat içre meskenet pişemüzdür ve bu pişe hemişe endişemüzdür aydursız⁴²⁷³ eylesiz siz eger şūfiligi⁴²⁷⁴ aşlı ile iderseñüz ve taşavvuf tarīkine şāfiligile⁴²⁷⁵ giderseñüz zira şūfi⁴²⁷⁶ dört ḥarfdür şūfilik ma' nāsına⁴²⁷⁷ zarfdür **ḥarf-i evvel** şāddur şād şafāya ve şadāqate işāretdür ya' nī şūfi olan kimse müḥmelāt-ı dünyeviyeden arınub şāfi-dil olub şadāqatle ḥarekāt-ı uḥreviyye eyleye **ḥarf-i şānī** vāvdur vāv vefāya ve vuzūya işāretdür ya' nī şūfi [91a KK] olan kimse her zamān ve her ān āb-destile ola bī-āb-dest yola ḳadem ḳomaya tā ki inda'l-lāh mütetāhhirin menzilesin bula **ḥarf-i şālis** fādur fā fenāya ve faḳre işāretdür ki ya' nī şūfi olan kimse dāyim 'ārif-i sırr-ı rūḥānī [99a MK] olub nefsinı faḳrile fānī ḳıla tā ki ḥadīs-i موتوا قبل ان تموتوا [mütü ḳable en

323

⁴²⁶¹ Cihān Be Suḥanān: Suḥanhā-yı

⁴²⁶² çün: - HH

⁴²⁶³ feşāḥat birle: feşāḥatla HH

⁴²⁶⁴ u: - HH

⁴²⁶⁵ ve bir loḳma ile bir ḥırkaya kāfilerüz: - MK KK

⁴²⁶⁶ ḥālın digergün idüb: - MK KK

⁴²⁶⁷ ezdād ki: ezdāduñ HH

⁴²⁶⁸ u: - HH

⁴²⁶⁹ velāyet-i cān u: velāyetü'l-cān HH

⁴²⁷⁰ ü: - HH KK

⁴²⁷¹ ü: - HH

⁴²⁷² inse vü cinne: ins ü cinn HH

⁴²⁷³ aydursız: dersiz HH

⁴²⁷⁴ şūfiligi: şūfilik HH

⁴²⁷⁵ şāfiligile: - HH

⁴²⁷⁶ Şūfi: taşavvuf HH

⁴²⁷⁷ şūfilik ma' nāsına: ma' nāsı taşavvufa HH

temütü]⁴²⁷⁸ mertebesin bula **ḥarf-i rābī**‘ yedür ye yemme işâretdür yemm deryâdur ya‘nî şûfî olan kimse hemîşe deryâ-dîl gerekdür ki ögseler sevinmeye ve güvenmeye ve dögseler incinmeye ve hiç kimseye şikâyet idüb hikâyet eylemeye belki ‘aynına almaya deryâ-yı firāvân gibi hażm ide⁴²⁷⁹ nitekim H̱āce Sa‘dî raḥmetu’l-lāh aydur:

Beyt

[Mef‘ū lü / Me fā‘ī lü / Me fā‘ī lü / Fe‘ül]

Deryâ-yı firāvân ne-şevêd tîre be seng
‘Ārif ki bi-renced tenüg abest henüz

دریا ی فراوان نشود تیره بسن
عارف که برنجد تنگ ابست هنوز

Ḳıṭ‘a

[Mef‘ū lü / Fā‘ī lā tün / Mef‘ū lü / Fā‘ī lā tün]
(Müs tef‘ī lün / Fe‘ülün / Müs tef‘ī lün / Fe‘ülün)

Ger seng-i ṭa‘ neyile şûfî ki olsa tîre
Elbette gönli bahri olur hemîşe tîre

Anuñ gibi gönül bil deryâ degül şümürdür
Zîra ki şûfî olmaz olsa şümür ki ḥîre⁴²⁸⁰

⁴²⁷⁸ ölmeden önce ölünüz. (Yılmaz, age., s. 550)

⁴²⁷⁹ ḥarf-i evvel şâddur şād şafāya ve şadāqate işâretdür ya‘nî şûfî olan kimse belki ‘aynına almaya deryâ-yı firāvân gibi hażm ide: el-ḥarfü’l-evvel tādur tā tevbeye işâretdür. ya‘nî şûfî olmak isteyen kimesne bir ‘azîzi ve bir dili temîzi bulub andan şâbit ola ki âḥirde seccâdesinden şâbit ola el-ḥarfü’s-sânî şâddur şād şafāya ve şadāqata işâretdür ya‘nî şûfî olan kimesne her zamân ve her ân âb-destle ola ve yola qadem koymaya tā kim inda’l-lāh muṭahharîn menzilesin bula. El-ḥarfü’r-rābî‘ fādur fā fenāya ve faḳra işâretdür. ya‘nî [88a HH] şûfî olan kimesne ‘ārif-i sır-ı rūḥānî olub nefsini faḳrla fāḳî ḳıla tā ki ḥadîṣ-i resûlu’l-lāhi’s-selām: موتوا قبل ان تموتوا [mütü ḳable en temütü] mertebesin bula

⁴²⁸⁰ nitekim H̱āce Sa‘dî raḥmetu’l-lāh aydur:

Beyt

Deryâ-yı firāvân ne-şevêd tîre be seng دریا ی فراوان نشود تیره بسنگ
‘Ārif ki bi-renced tenüg abest henüz عارف که برنجد تنگ ابست هنوز

Ḳıṭ‘a

[Mef‘ülü / Fā‘ilātün / Mef‘ülü / Fā‘ilātün]
(Müstef‘ilün / Fe‘ülün / Müstef‘ilün / Fe‘ülün)

1. Ger seng-i ṭa‘ neyile şûfî ki olsa tîre
Elbette gönli bahri olur hemîşe tîre

Bu beyân eyledüğim⁴²⁸¹ dört harfün şıfatlarıyla muttaşır olursañuz çâr ezdâd ki⁴²⁸² rub‘ -ı meskündür anlara sultân-ı ‘âdil ve kâşif⁴²⁸³ -i envâr-ı cân u⁴²⁸⁴ dil ve ‘ârif-i esrâr-ı âb u gil ve hallâl-i her müşkil olursız ve eger olmazsañuz muhaqqâk bilün ki nefsünüz siza hâkim olub şeytâna uyub⁴²⁸⁵ mu‘accib ve mütekebbir olub sultân-ı [99b MK] zâlim olursız rub‘ -ı meskûnda leyl ü nehâr kârûñuz mezâlim⁴²⁸⁶ olur meskenet kande ve mülket-i cân u dilde [91b KK] nizâm u saltanat kande ve ‘adâlet kande nefs-i şûma her nefes cefâ vü hasta dillere şifâ itmek kande ve dervîş-i bâ-vefâ olmak kande ve bu merâtib-i ‘âliyyi bulmak kande ve rûh-ı pâk-i Muhammed-i Muştâfâ’ya şalavâtü’l-lâhi ‘aleyhi ve selleme mülhâk ve ‘âlem-i beğâyâ elyak ve sezâver-i envâr-ı didâr-ı Hakk olmak kande

Meşnevî

Der Hülâşa-i Maqāl Ez Berâ-yı Şûfî-i Bed-fi‘âl⁴²⁸⁷ [Fâ‘ ilâtün / Fâ‘ ilâtün / Fâ‘ ilün]

325

1. Nefs ü⁴²⁸⁸ şeytândan hâzer kıl şûfiyâ
Ki_anlaruñ kârıdurur kibr ü riyâ
2. Şûfî kim kibr ü riyâ vü süm‘eden
Gelmese vâz anları idinse fen
3. Lâ-büd olub nefis ü⁴²⁸⁹ şeytâna mürîd
Dîve başlar⁴²⁹⁰ halka çün dîv-i merîd
4. Depredüb dil ‘arz ider tesbîhin ol
Göz yumar ya‘nî ki⁴²⁹¹ buldı keşfe yol

-
2. Anuñ gibi gönül bil deryâ degül şümürdür
Zira ki şûfî olmaz olsa şümür ki hîre

Bu kısım: - HH

⁴²⁸¹ eyledüğim: - HH

⁴²⁸² ki: o ki HH

⁴²⁸³ kâşif: - HH

⁴²⁸⁴ u: - HH

⁴²⁸⁵ nefsünüz siza hâkim olub şeytâna uyub: şeytân size hâkim olur pes yâ kim olur MK:
şeytân size hâkim olur KK

⁴²⁸⁶ kârûñuz mezâlim: kâr-ger-i nizâm HH

⁴²⁸⁷ der Hülâşa-i Maqāl-i Ez Berâ-yı Şûfî-i Bed-fi‘âl: - HH

⁴²⁸⁸ ü: - HH

⁴²⁸⁹ ü: - HH

⁴²⁹⁰ dîve başlar: iyü işler HH

⁴²⁹¹ ki: -HH

[88b HH]

[100a MK]

[92a KK]

5. Geh⁴²⁹² verür keşf ü⁴²⁹³ kerāmetden haber
Gāh naql eyler velāyetden eṣer
6. Geh derūn-ı dilden⁴²⁹⁴ eyler āh-ı serd⁴²⁹⁵
Göz diker⁴²⁹⁶ göge geçinür ehl-i derd
7. Tācı vü tesbīhi dām u⁴²⁹⁷ dānedür
Murğ-ı cān-ı ḥalka şayda⁴²⁹⁸ yā nedür
8. Gāh ider cāna ḥiṭābı geh dile
Söyleşür ya‘ nī ricālū l-ğaybile⁴²⁹⁹
9. Ol cihetden itdi tağyirü’ş-şekl
Zerğ idüb ḥalkun ide rızkın ekl
10. Koyub ol Rezzākı ḥalkdan rızk uman
Tābi‘-i şeytān olubdur cāndan⁴³⁰⁰
11. Hırka vü tāt aña olmışdur şanem
Delğ içinde put-perestdür lā-cerem
12. Kāfirūñ birdür bütü anuñ hezār
Cān u dilde⁴³⁰¹ ārzū eşnāmı var
13. Arzu-yı nefis bütdür fi’l-meşel
Kim odur ma‘ nide şeytānı⁴³⁰² ‘amel
14. Her kaçan tursa namāza ol ‘anūd
Fi’l-ḥaḳīka bütlerle⁴³⁰³ eyler sücūd
15. Hīre-cān ü tīre⁴³⁰⁴-dil şūfidür ol
Şūfi-i şāfi degil yūfidür ol

⁴²⁹² geh: kim HH⁴²⁹³ u: - HH⁴²⁹⁴ dilden: dilde HH⁴²⁹⁵ āh-ı serd: āh u serd HH⁴²⁹⁶ diker: diküb HH⁴²⁹⁷ tesbīhi: tesbīḥ HH⁴²⁹⁸ murğ-ı cān-ı ḥalka şayda: Murğ-ı dil ḥalkı cerre HH⁴²⁹⁹ HH nüshasında 7 ve 8 numaralı beyitler yer değiştirmiştir.⁴³⁰⁰ bu beyit: - HH⁴³⁰¹ cān u dilde: nefis içre HH⁴³⁰² şeytānı: şeytān HH⁴³⁰³ bütlerle: bunlara KK⁴³⁰⁴ tīre: tır HH

16. Nefsine vāfidür ol cāfi degil
Haste-i cān u dile şāfi degil
17. Muştāfā rūhına olmaz mülhāk ol
Hem beķā mülkine olmaz elyaķ ol
18. Bunları ķo şūfiyā şāfi dil ol
Mülk-i cān u ⁴³⁰⁵ dilde şāh-ı   ādil ol
19. Viresin tā ķār ezdāda niżām
Hük m idesin rub  -ı meskūna ⁴³⁰⁶ tamam
20. Şūfi kim kibr ü riyādan olsa dūr
Cümle-i a  mālde eyler huzūr
21. Her işinden nūr bāhir olıser
Gün gibi   ālemde zāhir olıser
22. Yüzi vü özi vü sözi ⁴³⁰⁷ nūr olur
Anı görenler daķı mesrūr olur
23. Hāk görür hāk söyler vü Hāk işidür
Her ne kim eylerse ol Hākķ işidür
24. Muştāfā rūhına mülhāk ol olur
Hem beķā mülkine elyaķ ol olur

327

[100b MK] Neşr: ⁴³⁰⁸ Ve daķı ⁴³⁰⁹ aydursız ki hālķdan   uzlet idüb künc-i hāl-
vetde genc-i vahdet bulub şāh-ı selvet olub mest-i şarāb-ı vuşlatuz ki bez-
mümüzde şārib vü şarāb ve [92b KK] şāhid ü şem  ve sāk  ⁴³¹⁰ vü şūrāh  ve
muţrib ü ķeng ve ķegāne vü rebāb ve def ü ney birdür ⁴³¹¹ dersiz ve hezārān
cāmda rāh ü cem  ⁴³¹² -i ecsāmda rūh yeksāndur [89a HH] diyü beyān idersiz
ve ķamu efrād-ı b -ġāye ol ferd-i b - ķündür zāhir olmuşdur ve dükeli a  dād-ı
b -nihāne ol vāhiddin şādır olmuşdur yine ma  n de vāhiddür dersiz ⁴³¹³ ve

⁴³⁰⁵ u: - HH

⁴³⁰⁶ meskūna: meskūnı MK, KK

⁴³⁰⁷ yüzi vü özi vü sözi: yüze yüz gören daķı hem HH

⁴³⁰⁸ neşr: - HH

⁴³⁰⁹ daķı: - HH

⁴³¹⁰ sāk : şāfi HH

⁴³¹¹ ney birdür dersiz: neydür HH

⁴³¹² cem : cümle HH

⁴³¹³ ķamu efrād-ı b -ġāye ol ferd-i b - ķündür zāhir olmuşdur ve dükeli a  dād-ı b -nihāne ol
vāhiddin şādır olmuşdur yine ma  n de vāhiddür dersiz: cem -i a  dādan b -nihāye

on sekiz biñ ‘ālemde Hakk vücdından gayrı bir vücd görmezüz her neye nazar eylesevüz Hakkı müşāhede idevüz⁴³¹⁴ diyüb ehl-i vaḥdet geḥinüb şāhib-i vuşlatuz dirsiz eyle olursız⁴³¹⁵ eger tarīḳ⁴³¹⁶ -i vaḥdeti farīḳ⁴³¹⁷ vaḥdeti keşretiden bu vechile ifrāz idüb mümtāz⁴³¹⁸ olursuñuz zīrā vaḥdet dōrt ḥarfdür vaḥdetüñ ma‘nāsına zarfdür **ḥarf-i evvel**⁴³¹⁹ vāvdur vāv vuşlata işāretdür ya‘nī merd-i vaḥdet⁴³²⁰ olan kimesne⁴³²¹ Ḥālīḳa vuşul bulur maḥlūḳatı yüzinden⁴³²² ve sırr-ı vaḥdete vāḳıf olur kendüñüñ ḥālātı yüzinden ‘ārif olur mevcūdātı ri‘āyeti cihetinden⁴³²³ ya‘nī her mevcūduñ⁴³²⁴ dergāh-ı ma‘būdda⁴³²⁵ miḳdārınca mertebesi vardur ve işinde ve cünbüşinde menzilesi vardur anuñ esrārına vāḳıf olub zebān-ı ḥālile ve lisān-ı fāl ile⁴³²⁶ anuñla güft u şünūd idişüb anı derecesince kemā hüve ḥaḳḳa ri‘āyet idüb kendüzinden⁴³²⁷ **[93a KK]** hoş-nūd eyleye tā ki⁴³²⁸ mābeynlerinde rızā-yı ma‘būd ḥāşıl⁴³²⁹ **[101a MK]** Ola ve maḳşūda vāşıl ola⁴³³⁰ **temşil**⁴³³¹ nitekim dünyā sultānlarıñ der-bānlarıñ vesāyir oḡlānlarıñ dereceleri miḳdār-larınca⁴³³² sevüb ve⁴³³³ ri‘āyet idüb anları kendözinden⁴³³⁴ rāzı eylemeyecek⁴³³⁵ ve kendözün⁴³³⁶ anlara sevdürmeyecek⁴³³⁷ sultāna⁴³³⁸ girmeye içe-rü⁴³³⁹ yol vermezler belki bunda ne işüñ var diyüb⁴³⁴⁰ dögerler daḥı niçe

vāhiddin şādır olmuşdur yine ma‘nide vāhiddür ve ḳamu efrād-ı bī-ḡāye ol ferd içün zāhir olmuşdur yine ma‘nide ferddür HH

⁴³¹⁴ idevüz: iderüz MK, KK

⁴³¹⁵ eyle olursız: eylesiz HH

⁴³¹⁶ tarīḳ: - HH

⁴³¹⁷ farīḳ: - HH

⁴³¹⁸ vaḥdeti keşretiden bu vechile ifrāz idüb mümtāz: - HH

⁴³¹⁹ ḥarf-i evvel: el-ḥarfü'l-evvel HH

⁴³²⁰ merd-i vaḥdet: vāḥidet HH

⁴³²¹ kimesne: - KK

⁴³²² maḥlūḳatı yüzinden: maḥlūḳuñ vechinden HH

⁴³²³ ‘ārif olur mevcūdātı ri‘āyeti cihetinden: - MK, KK

⁴³²⁴ mevcūduñ: vücūduñ KK

⁴³²⁵ dergāh-ı ma‘būdda: ma‘būduñ dergāhında HH

⁴³²⁶ ve lisān-ı fāl ile: - MK, KK

⁴³²⁷ kendüzinden: kendüden HH

⁴³²⁸ eyleye tā ki: eyleser HH

⁴³²⁹ ḥāşıl: vāşıl KK

⁴³³⁰ ola ve maḳşūda vāşıl ola: Olub maḳşūda vāşıl olur HH, - KK

⁴³³¹ temşil: - MK, KK

⁴³³² miḳdār-larınca: miḳdārınca HH

⁴³³³ ve: - HH, KK

⁴³³⁴ kendözinden: kendülerinden HH, kendülerine KK

⁴³³⁵ eylemeyecek: eyleyicek HH

⁴³³⁶ kendözün: kendözini HH

⁴³³⁷ sevdürmeyecek: sevdürmeyince KK

⁴³³⁸ sultāna: ya‘nī sultāna HH

⁴³³⁹ İçerü: - HH

⁴³⁴⁰ işüñ var diyüb: eylesüz diyü HH, işüñ vardur diyüb KK

ḥākāret⁴³⁴¹ iderler ki⁴³⁴² vākārına ḥasāret vāqı' olur ammā sulṭānuñ kıl-
cuğazlarıyla⁴³⁴³ eyüce⁴³⁴⁴ olıcak mizāclarınca [89b HH] mükāleme idüb
mu'amele idicek⁴³⁴⁵ yol virürler içerü girürler sulṭāna buluşur ve bilüşür ve
alışur verişür⁴³⁴⁶ āşināluk kesb idüb çok rüşenālık ḥāşıl eyler⁴³⁴⁷ kılucuğuzla-
rını sevüb ri'āyet itdügüçün⁴³⁴⁸ sulṭān dağı anı⁴³⁴⁹ sevüb ri'āyetler edüb⁴³⁵⁰
hl'atlar geyürüb ihsānlar eyleyüb yüce mertebeler verür andan soñra⁴³⁵¹
vaḥdet serāsına⁴³⁵² alub⁴³⁵³ maḫşūdına⁴³⁵⁴ vāşıl eyler işitmedünüz⁴³⁵⁵ mi ol
server-i vāşılın⁴³⁵⁶ ya'nī peygamberümüz⁴³⁵⁷ ḥabīb-i Rabbi'l-'ālemīn
Ḥālīkuñ maḥlūkātını⁴³⁵⁸ nice hoş ri'āyet iderdi mertebelerince⁴³⁵⁹ ve nice
şefkāet eylerdi⁴³⁶⁰. Derecelerincede⁴³⁶¹ zirā bir kimesne⁴³⁶² bir şahşı sevsē añā
tābi' olan kimseleri⁴³⁶³ sever ve bî-ihtiyār ri'āyet eylemege⁴³⁶⁴ iver belki
maḥallesinuñ itcügezlerin⁴³⁶⁵ dağı maḥbūbının itcügezin⁴³⁶⁶ ḥod nice ri'āyet
idecegini bilmez ki şāhibine hoş gele⁴³⁶⁷ muşāḥabet kesb idüb ittihād ḥāşıl
eyleyüb vāşıl ola⁴³⁶⁸ imdi iy şūfiler biz sizün gibi maḥlūkuñ 'ışkı⁴³⁶⁹
tarikinde böyle olıcak ol Ḥālīk-ı [101b MK] bî-hemtānuñ 'ışkı⁴³⁷⁰ tarikinde

⁴³⁴¹ ḥakāret iderler: ḥakāretler eylerler HH, ḥakāret eylerler KK

4343 kılucugazlarıyla: kullarıyla KK

⁴³⁴⁵ mizāclarınca mükāleme idüb mu^c amele idicek: - MK, KK

4347 eyler: eylersiz HH

4349 anı: sizi HH

4351 hıl' atlar geyürüb ihsânlar eyleyüb yüce mertebeler verür andan şoñra: ni' metler virüb
teveccüh-i devletlere yetiştirüb 'ālī mertebelere yetiştirüb HH

4353 alub: - MK, KK

4355 işitmedüñüz mi: işitdün mi HF

4357 peygamberümüz: - MK, KK

4359 mertebelerince: mertebeleri mīqdārınca HH

4361 derecelerin: Dereceleri kadarınca HH

⁴³⁶³ kimesneleri: kimseleri MK, KK

4365 itcügezlerin: segcüñüzlerin HH

4367 itcügezlerin dağı maḥbūbınuñ itcügezin ḥod nice ri'āyet idecegini bilmez ki şāḥibine
hoş gele: - KK

4369 ʿiṣki: ʿiṣk HH

— 3 . — — 3 . — — —

niçün [93b KK] eyle olmayalar⁴³⁷¹ murādumuz vaḥdetdür⁴³⁷² diyeler⁴³⁷³ yā niçün birbirlerine ḥaḳāret nazarın iderler⁴³⁷⁴ ve ḥasārat ḥaberin virürler ve⁴³⁷⁵ şeytān gibi kendülerin⁴³⁷⁶ görüb enāniyyet da‘ vāsın idüb vaḥdet sevdāsın⁴³⁷⁷ eyleyeler içlerinde⁴³⁷⁸ bunca⁴³⁷⁹ kibr ü riyā ve süm‘a vü buḥl ve ḥıkd u⁴³⁸⁰ ḥased ü kine nedür yoksa bir Ḥālīkuñ ḥalkı degüller midür niçün eyle olurlar Ḥālīk ḥod birdür iki degildür yoksa ikilikde midürürler ikilikde olub birlik da‘ vāsın itmek ḥod şirkdür şirkden ne‘ üzübi’l-lāh kaçmazlar mı zīrā buḥl u ḥased ü kibr ü kīn⁴³⁸¹ ḥişāl-i müşrikindür⁴³⁸² ve ef‘ āl-i kāfirindür ve aḥvāl-i münāfıkındür⁴³⁸³ mü‘minine ve muvaḥḥidine münāsib degildür zīrā bu aḥlāk-ı zemīne şirkden zāhir olur ve şirk ikilikden şadır olur ve [90a HH] ikilik ḡayrıyyetden mütevelliddür⁴³⁸⁴ ki ḡayrıyyet⁴³⁸⁵ ikilige ümm düşmişdür kim⁴³⁸⁶ cemi‘-i a‘ māl-i ḳabiḥa ve ef‘ āl-i kerīhe ḡayrıyyetden⁴³⁸⁷ mütevelliddür ki görmez misin ki bir kimesne⁴³⁸⁸ kendözine⁴³⁸⁹ ya oğlına ya ḡāyet sevdüğine buḥl u ḥased⁴³⁹⁰ ve kibr ü kine eylemez zīrā ki anları ḡayrı görmez kendü özi gibi görür imdi iy şūfīler ḡayrıyyetden⁴³⁹¹ beri degme bir şūfī-i serserī olmaz ve birlik mertebesin bulmaz ve⁴³⁹² şūfī olan kimesneler⁴³⁹³ ‘ālim gerekdür ki nefslerini varṭa-i ḡayrıyyetden⁴³⁹⁴ sālīm ideler ve kendülerini şadr-ı şudūr-ı mecālīs-i ebrār-ı vaḥdetde ve şāḥib-esrār-ı vuşlatda dāyim [94a KK] eyleyeler⁴³⁹⁵ yoksa cāhil olan⁴³⁹⁶ şūfīler ne ḡşūfīler⁴³⁹⁷

⁴³⁷¹ olmayalar: olmayasız HH

⁴³⁷² murādumuz vaḥdetdür: merdān-ı vaḥdetüz MK, murādın vaḥdetsüz HH

⁴³⁷³ diyeler: dirsüz HH

⁴³⁷⁴ birbirlerine ḥaḳāret nazarın iderler: birbirünüze kem nazar idersiz zīr zeber idersiz HH: birbirine ḥaḳāret nazarın iderler KK

⁴³⁷⁵ ve ḥasārat ḥaberin virürler ve: - HH

⁴³⁷⁶ kendülerin: kendözi HH

⁴³⁷⁷ idüb vaḥdet sevdāsın: - MK, KK

⁴³⁷⁸ eyleyeler içlerinde: eylersiz içünüzde HH

⁴³⁷⁹ bunca: - MK, KK

⁴³⁸⁰ ḥıkd u: - MK, KK

⁴³⁸¹ nedür yoksa bir Ḥālīkuñ ḥalkı degüller midür ne‘ üzübi’l-lāh kaçmazlar mı zīrā buḥl u ḥased ü kibr ü kīn: var iken HH

⁴³⁸² müşrikindür: müşrikindendür MK

⁴³⁸³ münāfıkındür: münāfıkındendür MK

⁴³⁸⁴ ḡayrıyyetden mütevelliddür: ḡayretden mütevelliddür HH

⁴³⁸⁵ ḡayrıyyet: ḡayret HH

⁴³⁸⁶ düşmişdür kim: olmuşdur KK

⁴³⁸⁷ ḡayrıyyetden: ḡayretten HH

⁴³⁸⁸ kimesne: kimse MK

⁴³⁸⁹ kendözine: kendüye HH, kendüsine KK

⁴³⁹⁰ buḥl u ḥased: şad u ‘ ucb HH

⁴³⁹¹ şūfīler ḡayrıyyetden: şūfīler ḡayretten HH, şūfī ḡayrıyyetden KK

⁴³⁹² ve: - MK, KK

⁴³⁹³ kimesne: kimseler MK, KK

⁴³⁹⁴ varṭa-i ḡayrıyyetden: ḡayret varṭasından HH

⁴³⁹⁵ ve kendülerini şadr-ı şudūr-ı mecālīs-i ebrār-ı vaḥdetde ve şāḥib-esrār-ı vuşlatda dāyim eyleyeler: - HH

bilürler⁴³⁹⁸ ve ne [102a MK] haķıķat bilürler⁴³⁹⁹ ve ne farkıyyet añlarlar⁴⁴⁰⁰
cümle⁴⁴⁰¹ birdür diyüb dāyire-i ilhāda düşüb⁴⁴⁰² müşrik ve mülhid⁴⁴⁰³ olur-
lar⁴⁴⁰⁴ ammā kendözini⁴⁴⁰⁵ mü'min ve⁴⁴⁰⁶ muvaḥḥid şanurlar⁴⁴⁰⁷

Meşnevî

[Fā 'i lā tün / Fā 'i lā tün / Fā 'i lün]

1. Vech-i hılķātden egerçi biz ķamu
Cümle eşyāya 'ālim mū-be-mū
2. Mertebet vechinden ammā bir degül
Birbiriyle hem-ser ü hem-sır degül
3. Kimi firķatde kimi vuşlatdadur
Kimi 'izzetde kimi zilletdedür
4. Kimi mesrūr-ı sarāy-ı zer-nigār
Kimi künc-i faķr içinde cān-güzār
5. Kimi çākerdür kimidür pādīşāh
Kimidür rüstāyīdür kimi rū-siyāh
6. Kiminüñ vaḥş [u] tıyūr u ins [ü] cān
Hükmi içre çün Süleymān-ı cihān⁴⁴⁰⁸
7. Kimi kesb eyler yürür māl u menāl
Kimi kesb eyler yürür fażl u kemāl
8. Kimi kesb eyler yürür fısk u fücūr
Çoparub fitne ider şerr ü şürür

331

⁴³⁹⁶ olan: - MK, KK

⁴³⁹⁷ ğayrıyyet: ğayret HH

⁴³⁹⁸ bilürler: bilür MK

⁴³⁹⁹ bilürler: bilür MK

⁴⁴⁰⁰ añlarlar: añlar MK, KK

⁴⁴⁰¹ cümle: cem' HH

⁴⁴⁰² düşüb: düşürüb HH

⁴⁴⁰³ müşrik ve mülhid: mülhid ve müşrik HH

⁴⁴⁰⁴ olurlar: olur MK, KK

⁴⁴⁰⁵ ammā kendözini: aña ammā kendülerini: HH

⁴⁴⁰⁶ ve: - MK, KK

⁴⁴⁰⁷ şanurlar: şanur MK, KK

⁴⁴⁰⁸ yazmada (HH nüshasında) "Süleymān u cihān" şeklindedir.

[90b HH]

9. Kimi ‘āşık kimi zāhid münfakī
Kimi şālīh kimi ṭālīh der-şakī
10. Kimi ‘ālim kimi cāhil bunlaruñ
Kimi zālīm kimi ‘ādil bunlaruñ
11. Kimi zīşt kimi zībā ber-kemāl
Kimi aqvā kimi az‘ afdur zevāl
12. Kimi mürsel kimi peygāmburdurur
Kimi şāh ü baḥr kimi berdürür
13. Kimine didi ḥabībüm ol ḥalīl
Kimine rūḥum didi kimine ḥalīl
14. Ger bu resme bunları iy muḥterem
Ne yeter kırtās ü ne ḥibr [ü] kalem
15. Bunları zıkr itmeden oldur sebeb
Ki_ola rūşen rāh-ı tevḥīd Çalab
16. Bu degüldür bunlaruñ endişesi
Ḥaşleti vü ḥıdmeti vü pîşesi
17. Kimisi fevka’s-semādan dem urur
Kimisi taḥte’s-şerādan dem urur
18. Kimi ġāfil kimi şeydā bunlaruñ
Kimi bīnā kimi a‘ mā bunlaruñ
19. Bunlaruñ kimi nebī kimi velī
Birbirinden yücerekdür menzili
20. Bir degüldür bunlaruñ ḥaşletleri
Ḥaḫ ḫatında ‘izzet ü rütbetleri
21. Beñzemezler nitekim eşkālde
Eyledür ef‘ ālde aḫvālde
22. Birbirinden fark vardur bī-‘ aded
Kimse bilmez anları illā Aḫad

23. Meclisine bunların siz biz demek
Birbiriyle hem-ser ü hem-sır

24. Yoksa düşersüz ebed aña da siz
Hürmeti ‘ömri virürsüz bād[a] siz⁴⁴⁰⁹

Neşr:⁴⁴¹⁰ zīrā şūfī-i bī-ma‘rifeti⁴⁴¹¹ a‘ māya müşābehet itmişlerdür ki⁴⁴¹²
öñündeki yār mıdır yā bihār mıdır yā kūhsār mıdır yā çāhsār mıdır⁴⁴¹³ bil-
mez ve görmez yürür⁴⁴¹⁴ düşer⁴⁴¹⁵ kendözin⁴⁴¹⁶ helāk eyler meger şüyüh-ı
kibārdan yā hulefā-yı şāhib-esrārdan bir ‘ālim ve fāzıl⁴⁴¹⁷ ‘azīzūñ dāmen-i
temīzine muhkem yapışub izince⁴⁴¹⁸ gide ki özin nefis ü şeytān varṭaların-
dan⁴⁴¹⁹ ve mehālikden ḥalāş ide yoksa zu‘m-i fāsīdince gidince ḥālī
ma‘lūmdur ‘ulemāya ve maḳālī ma‘rūfdur fuzelāya⁴⁴²⁰ [91a HH]

Ḳıṭ‘a

[Fā ‘i lā tūn / Fā ‘i lā tūn / Fā ‘i lūn]

333

1. Tutmayınca bir ‘azīzūñ dāmenin
İkilikden⁴⁴²¹ birlige irmez kişi
2. Her ne deñlü olsa ger kāmīl ü cūd⁴⁴²²
Kendü kendüden tamām olmaz işi
3. Ger olursa işi olur nā-tamām⁴⁴²³
Hem olur naḳş üzre⁴⁴²⁴ anuñ cünbişi
4. Lā-cerem her kārūñ⁴⁴²⁵ üstādı gerek
Tā dürüst ola ol işüñ iy kişi

⁴⁴⁰⁹ 24 beyitlik bu mesnevi: - MK, KK

⁴⁴¹⁰ neşr: - MK, KK

⁴⁴¹¹ bī-ma‘rifeti: bī-ma‘rifet HH, KK

⁴⁴¹² itmişlerdür ki: itmişler MK, KK

⁴⁴¹³ çāhsār mıdır: çāh mıdır HH

⁴⁴¹⁴ yürür: - HH

⁴⁴¹⁵ düşer: - MK, KK

⁴⁴¹⁶ kendözin: kendüyi HH

⁴⁴¹⁷ ‘ālim ve fāzıl: - HH

⁴⁴¹⁸ temīzine muhkem yapışub izince: temīzin muhkem tutub özince HH

⁴⁴¹⁹ varṭalarından: varṭasından KK

⁴⁴²⁰ gidince ḥālī ma‘lūmdur ‘ulemāya ve maḳālī ma‘rūfdur fuzelāya: görse helāk olur HH

⁴⁴²¹ ikilikden: İkilikdür: HH

⁴⁴²² ü cūd: kişi KK

⁴⁴²³ olur nā-tamām: olursa tamām HH

⁴⁴²⁴ naḳş üzre: olan KK

⁴⁴²⁵ Kārūñ: işüñ MK, KK

Ḥarf-i sāni⁴⁴²⁶ ḥādūr ḥā ḥācete işāretdür. Ḥubb sevmekdür ya‘nī ṭālib-i vaḥdet⁴⁴²⁷ olan kimesne⁴⁴²⁸ her mevcūdu mertebesi ḳadar seve ve ri‘āyet ide⁴⁴²⁹ [**ḥārf-i sāliṣ**]⁴⁴³⁰ dāldur dāl devlet ü devāma işāretdür ya‘nī ṭālib-i vaḥdet olan kimesne⁴⁴³¹ ṭarīḳ-i vaḥdetde dāyim şābit-ḳadem olub⁴⁴³² kāyim ola tā ki kāyim menzilesin bula⁴⁴³³ ol yolda şebāt bula⁴⁴³⁴ [**ḥarf-i rābi‘**]⁴⁴³⁵ tādur tā⁴⁴³⁶ tevbe ve teba‘iyyete⁴⁴³⁷ işāretdür ya‘nī ṭālib-i vaḥdet olan kimesne⁴⁴³⁸ genc-i sırr-ı vaḥdete şāhib⁴⁴³⁹ olan ‘azizlerūñ birisin [**94b KK**] bulub elin alub tevbe eyleye ve bey‘at [**102b MK**] idüb aña cān u⁴⁴⁴⁰ dilden mütāba‘at ide her ne ṭarīḳe emr iderse aña gide tā ki ‘ālem-i vaḥdete dāḥil⁴⁴⁴¹ olub maḳşūdına vāşıl ola.

Ḳıṭ‘a⁴⁴⁴²

[Me fā ‘i lūn / Me fā ‘i lūn / Fe ‘ū lūn]

1. Kişi bir yola gitse aña⁴⁴⁴³ lā-būd
Eyü bilür yolu rehber gerekdür
2. Ki hem yoluñ olur dürlü sibā‘ı⁴⁴⁴⁴
Olarla⁴⁴⁴⁵ ceng içün server gerekdür
3. Ḥarāmiler daḥı der-bend bekler
Ṭuruşmağa olarla⁴⁴⁴⁶ er gerekdür
4. Yola tenhā giden güm-rāh olıser⁴⁴⁴⁷
Gider mi ferd aña kim ser gerekdür⁴⁴⁴⁸

⁴⁴²⁶ ḥarf-i sāni: el-ḥarfū’ş-sāni HH

⁴⁴²⁷ ṭālib-i vaḥdet: ṭālib HH

⁴⁴²⁸ kimesne: kimse MK, KK

⁴⁴²⁹ her mevcūdu mertebesi ḳadar seve ve ri‘āyet ide: - MK, KK

⁴⁴³⁰ Ḥarf-i sāliṣ: - MK, KK: el-ḥarfū’ş-sāliṣ HH

⁴⁴³¹ dāldur dāl devlet ü devāma işāretdür ya‘nī ṭālib-i vaḥdet olan kimesne: - MK, KK

⁴⁴³² olub: ola ki MK, KK

⁴⁴³³ kāyim ola tā ki kāyim menzilesin bula: - MK, KK

⁴⁴³⁴ ol yolda şebāt bula: - HH

⁴⁴³⁵ ḥarf-i rābi‘: ḥarf-i sāliṣ MK, KK: el-ḥarfū’r-rābi‘ HH

⁴⁴³⁶ tā: - HH

⁴⁴³⁷ teba‘iyyete: bi‘āta HH

⁴⁴³⁸ kimesne: kimse MK, KK

⁴⁴³⁹ vaḥdete şāhib: vaḥdet HH

⁴⁴⁴⁰ u: - HH

⁴⁴⁴¹ dāḥil: vāşıl HH

⁴⁴⁴² ḳıṭ‘a: şı‘r KK

⁴⁴⁴³ gitse aña: gitse KK

⁴⁴⁴⁴ sibā‘ı: semā‘ HH

⁴⁴⁴⁵ olarla: olurlar HH

⁴⁴⁴⁶ olarla: olurlar HH

⁴⁴⁴⁷ olıser: olursa KK

⁴⁴⁴⁸ bu mısra: - KK: gerekdür: gidiser HH

5. Kulağuzsuz yola ‘ākıl gider mi
Meger⁴⁴⁴⁹ bir cāhil-i ebter gerekdür

Neşr: Ve daḥı aydursız ki pīr-i nākış degilüz pīr-i kāmilüz ki ‘ilm-i şerī‘ atle ve tarīkatla ve ḥaḳīkatla ‘āmilüz dersiz eylesiz dedüklerüñüzi aşıyla bilürseñüz.⁴⁴⁵⁰ ammā iy şūfīler bir kāmīl gerekdür ki mürīdi murāda igüre pīr-i [91b HH] nākış gerekmez pīr-i nākış kimdür dirseñüz şol şeyḥdür ki.⁴⁴⁵¹

Der Beyān-ı Pīr-i Nākış⁴⁴⁵²

Zirā⁴⁴⁵³ pīr⁴⁴⁵⁴-i nākış oldur ki⁴⁴⁵⁵ cāhil ola ammā ḥırḳa vü tāt geyüb āsmān-ı şāḥib-mi‘ rāc geçinüb⁴⁴⁵⁶ mürīd uydurub⁴⁴⁵⁷ meşīḥat eyleye kime gerekse el virüb mürīd adına⁴⁴⁵⁸ bī‘ at ide⁴⁴⁵⁹ mürīdini murādına ırgürmeyüb koya gide bir yere daḥı vara⁴⁴⁶⁰ anda daḥı eyle eyleye⁴⁴⁶¹ bu vechile şeyḥ⁴⁴⁶²-i şeyṭānī olub ḥalka ḥile vü destānī⁴⁴⁶³ idüb iklīm-bā-ıklīm şehir-be-şehir⁴⁴⁶⁴ cümle-i cihānı gezüb ve her mekāmı görüb⁴⁴⁶⁵ bedeninden çıkınca cānı gene yüriye⁴⁴⁶⁶ ḥalkuñ malını alub ekl itmek içün⁴⁴⁶⁷ tağyirü’ş-şekl li eclī’l-ekl⁴⁴⁶⁸ idüb iblīs-vār telbīs eyleyüb⁴⁴⁶⁹ yürür⁴⁴⁷⁰ ol ecilden degme bir şeyḥüñ eline el virmek olmaz⁴⁴⁷¹ nitekim [95a KK] ḥazret-i Mollā [103a MK] Meşnevīsinde⁴⁴⁷² buyurmuşdur

⁴⁴⁴⁹ meger: mükedder HH

⁴⁴⁵⁰ ve daḥı aydursız ki pīr-i nākış degilüz pīr-i kāmilüz ki ‘ilm-i şerī‘ atle ve tarīkatla ve ḥaḳīkatla ‘āmilüz dersiz eylesiz dedüklerüñüzi aşıyla bilürseñüz: - HH

⁴⁴⁵¹ ammā iy şūfīler bir kāmīl gerekdür ki mürīdi murāda igüre pīr-i [91b HH] nākış gerekmez pīr-i nākış kimdür dirseñüz şol şeyḥdür ki: - MK, KK

⁴⁴⁵² der Beyān-ı Pīr-i Nākış: - HH

⁴⁴⁵³ zirā: - HH, KK

⁴⁴⁵⁴ pīr: - MK, HH

⁴⁴⁵⁵ nākış oldur ki: - HH

⁴⁴⁵⁶ āsmān-ı şāḥib-mi‘ rāc geçinüb: - MK, KK

⁴⁴⁵⁷ uydurub: idüb HH

⁴⁴⁵⁸ mürīd adına: - MK, KK

⁴⁴⁵⁹ bī‘ at ide: - HH

⁴⁴⁶⁰ yere daḥı vara: daḥı varub HH

⁴⁴⁶¹ eyleye: ide HH

⁴⁴⁶² şeyḥ: - HH

⁴⁴⁶³ destānī: ḥud‘ a

⁴⁴⁶⁴ şehir-be-şehir: - MK, KK

⁴⁴⁶⁵ gezüb ve her mekāmı görüb: - MK, KK

⁴⁴⁶⁶ yüriye: - MK, KK

⁴⁴⁶⁷ itmek içün: ide HH

⁴⁴⁶⁸ li eclī’l-ekl: - MK, KK

⁴⁴⁶⁹ eyleyüb: idüb HH

⁴⁴⁷⁰ yürür: cihāndan gide HH

⁴⁴⁷¹ şeyḥüñ eline el virmek: şeyḥden bī‘ at idüb tebā‘ iyyet itmek HH

⁴⁴⁷² meşnevīsinde: - MK, KK

Beyt

[Fā ‘i lā tūn / Fā ‘i lā tūn / Fā ‘i lūn]

Dān besī iblīs-i ādem rūy hest⁴⁴⁷³

دان بسی ابلیس ادم روی هست

Pes be-her destī ne-şāyed dād dest

پس بهر دستی نشاید داد دست

Bir ‘ālim kişi⁴⁴⁷⁴ şeyh ki⁴⁴⁷⁵ ‘ilmiyle ‘āmil olmayub bu minvāl üzre yine⁴⁴⁷⁶
yürüse ol dağı ma‘ nide pīr-i nāķışdur

Der Beyān-ı Pīr-i Kāmil⁴⁴⁷⁷

ammā pīr-i kāmil oldur ki ‘ulūm-ı zāhiriyye ile zāhirin⁴⁴⁷⁸ ārāste ve rūsūm-ı
bāṭnīye ile bāṭnının⁴⁴⁷⁹ pīrāste eylemiş⁴⁴⁸⁰ ve silk-i vaḥdete⁴⁴⁸¹ kerrātile
sülūk itmiş şeyh-i kāmil ve ‘ilmiyle ‘āmil ola ba‘ dehu mürīdlerini⁴⁴⁸² irşād
idüb zāhirlerini şerī‘atle ve bāṭnılarını tārīkatle müzeyyen idüb⁴⁴⁸³ sırlarını
ḥaķīkatle mua‘yyen eyleyüb ber-murād kıla ve⁴⁴⁸⁴ bu vechile şeyh raḥmānī
olub cümle-i cihānı gezüb⁴⁴⁸⁵ mü‘minlere ve⁴⁴⁸⁶ ṭālib-i Ḥaķ olan muvaḥḥid-
lere⁴⁴⁸⁷ delālet tarīk-i ḥaķķānī eyleyüb anlara ṭurmayub⁴⁴⁸⁸ kendü şeyhinden
gördüğü gibi evvel [92a HH] zıkr-i subḥānī telķin idüb temķin vire ba‘ d-ez-
ān⁴⁴⁸⁹ on şart üzre⁴⁴⁹⁰ ḳarār göstere ki tarīķ-i Ḥaķda pāy-dār olub şebāt bula-
lar⁴⁴⁹¹

⁴⁴⁷³ hest: best KK

⁴⁴⁷⁴ kişi: - MK, KK

⁴⁴⁷⁵ şeyh ki: şeyh ki olsa HH

⁴⁴⁷⁶ yine: - MK, HH

⁴⁴⁷⁷ der Beyān-ı Pīr-i Kāmil: - HH

⁴⁴⁷⁸ zāhirin: zāhirden HH

⁴⁴⁷⁹ rūsūm-ı bāṭnīyye ile bāṭnının: bāṭnıyla bāṭnı HH: rūsūm-ı bāṭnı ile KK

⁴⁴⁸⁰ eylemiş: - KK

⁴⁴⁸¹ ve silk-i vaḥdete bu silke: MK, KK

⁴⁴⁸² mürīdlerini: mürīdlerine MK, KK

⁴⁴⁸³ zāhirlerini şerī‘atle ve bāṭnılarını tārīkatle müzeyyen idüb: - KK

⁴⁴⁸⁴ ve: - MK, KK

⁴⁴⁸⁵ cümle-i cihānı gezüb: - MK, KK

⁴⁴⁸⁶ mü‘minlere ve: - HH

⁴⁴⁸⁷ olan muvaḥḥidlere: olanlara HH

⁴⁴⁸⁸ anlara ṭurmayub: - MK, KK

⁴⁴⁸⁹ ba‘ d-ez-ān: ba‘ dehu KK

⁴⁴⁹⁰ üzre: üzerine KK

⁴⁴⁹¹ olub: olalar HH

şart-ı evvel tahâret-i bedendür⁴⁴⁹³ ber-mücib-i şerî‘at ki bî-tahâret yola
kadem kımayub dem urmaya ba‘dehu tahâret-i nefsdür ber-mücib-i tarîkat
cümle-i habâset hevâ vü hevesden⁴⁴⁹⁴ ba‘d-ez-ân tahâret-i qalb ü⁴⁴⁹⁵ rühdür
ber-mücib-i haqîkat mâsiva’u’l-lâhdan şart-ı sâni⁴⁴⁹⁶ ‘uzletdür cemî‘-i
halâyıqdan ve ihtiyâr-ı halvetdür kamu ‘avâyıqdan ve ‘alâyıqdan⁴⁴⁹⁷ ve hal-
vet-hâne-i târik eylemekdür ki havâss-ı hamsenüñ târik yolları [103b MK]
açılıb müdrik olalar şart-ı sâliṣ⁴⁴⁹⁸ sükût-ı devâmdur cüz-i hayrû’l-kelâm
pes zebân⁴⁴⁹⁹ gil ki bî-hüde kıl u qâlden sâkit⁴⁵⁰⁰ ola Zü’l-celâlden lisân⁴⁵⁰¹-ı
dil nâṭık olub haqâyık ü daqâyık⁴⁵⁰² naql ider olur şart-ı râbi‘⁴⁵⁰³ [95b KK]
şıyâm-ı müdâmdur ki⁴⁵⁰⁴ siham-ı nefsi bed-kîşe siperdür ki⁴⁵⁰⁵ bu haber
hayru’l-beşerdür hem⁴⁵⁰⁶ sâliki⁴⁵⁰⁷ perverîş virüb gıll u gışdan qalbin⁴⁵⁰⁸ şâfi
âyine-veş şâfi eyler şart-ı hâmis⁴⁵⁰⁹ zikr-i Zü’l-celâldür⁴⁵¹⁰ ki efḍal-ı â‘mâl-
dür zebân-ı fıkrdan gayrılar zikrin selb idüb lisân-ı qalbile müdâm zikru’l-
lâha meşgûl olmaqdır ve⁴⁵¹¹ zâkirin maqâmın bulmaqdır ammâ rif‘at-i şadâ
olmaya ki şeytân-ı râh-ı kec-nümâ⁴⁵¹² zamîre⁴⁵¹³ yol bulub dil dîdesin hîre
itmeye⁴⁵¹⁴ hayr ile yâd ide⁴⁵¹⁵ şart-ı sâdis⁴⁵¹⁶ tevekkül-i tamdur Hudâya ve
teslîm ü rızâ-yı tamâmdur qâder ü⁴⁵¹⁷ qazâya faqrda [92b HH] ve ğinâda

337

⁴⁴⁹² der Beyân-ı Şerâyiṭ-i ‘Aşere: - HH

⁴⁴⁹³ şart-ı evvel: tahâret-i bedendür: el-şartü’l-evvel tahâretdür HH: el-şartü’l-evvel: tahâret-i bedendür KK

⁴⁴⁹⁴ hevâ vü hevesden: hevâ-yı hevesden HH

⁴⁴⁹⁵ ü: - HH

⁴⁴⁹⁶ şart-ı sâni: şartü’s-sâni HH: el-şartü’s-sâni KK

⁴⁴⁹⁷ kamu ‘avâyıqdan ve ‘alâyıqdan cemî‘ ‘alâyıqdan ve ‘avâyıqdan HH

⁴⁴⁹⁸ şart-ı sâliṣ: şartü’s-sâliṣ HH: el-şartü’s-sâliṣ KK

⁴⁴⁹⁹ zebân: zebânuñ HH

⁴⁵⁰⁰ sâkit: sâkin HH, KK

⁴⁵⁰¹ lisân: zebân HH

⁴⁵⁰² ü daqâyık: - MK, KK

⁴⁵⁰³ şart-ı râbi‘: şartü’s-râbi‘ HH: el-şartü’r-râbi‘ KK

⁴⁵⁰⁴ ki: - KK

⁴⁵⁰⁵ ki: - HH

⁴⁵⁰⁶ hem: ki hem HH

⁴⁵⁰⁷ sâliki: sâlike MK

⁴⁵⁰⁸ qalbin: qalbini MK, qalb KK

⁴⁵⁰⁹ şart-ı hâmis: şartü’l-hâmis HH, el-şartü’l-hâmis KK

⁴⁵¹⁰ zü’l-celâldür: Zü’l-celâlden HH

⁴⁵¹¹ ve: - MK, KK

⁴⁵¹² kec-nümâ: girân-mâye yol bulub HH

⁴⁵¹³ zamîre: muzır KK

⁴⁵¹⁴ hîre itmeye: - HH

⁴⁵¹⁵ hayr ile yâd ide: - MK, KK

⁴⁵¹⁶ şart-ı sâdis: şartü’s-sâdis HH, eş-şartü’s-sâdis KK

⁴⁵¹⁷ Hudâya ve teslîm ü rızâ-yı tamâmdur qâder ü: Hudâya teslîmdür hayâl-i tamâmdur HH: - KK

sekirde vü şahivde⁴⁵¹⁸ hāvfda vü recāda işbātda vü maḥvda bu maḥāmāt-
da⁴⁵¹⁹ leşker-i şekk ü⁴⁵²⁰ reyb münhezim olub mün‘adım olur ba‘dehu ḳalbe
ebvāb-ı ğayb feth olub⁴⁵²¹ feth⁴⁵²² -i ‘ālem-i esrāra vuḳūf bulur **şart-ı**
sābi⁴⁵²³ nefy-i ḥātırdur ya‘nī gōñle Ḥaḳḳ’dan ğayrı her ne gelse anı def‘
itmekdür⁴⁵²⁴ bir ān turgurmayub ref‘ eylemekdür ki⁴⁵²⁵ bu yolda şeytān reh-
zendür⁴⁵²⁶ bu⁴⁵²⁷ rüşendür ki yecrī ‘an⁴⁵²⁸ mecre’d-demdür ki turūḳ⁴⁵²⁹ -ı
‘urūḳ-ı ādemdür zıkr-i dāyimile anuñ mecrāsın bağlamak gerekdür ki gōñül
ġavġāsın işitmeyüb imin olub[104a MK] sākin ola **şart-ı sāmin**⁴⁵³⁰ ġāyırıla-
rı⁴⁵³¹ selb idüb bir tarīḳat pīrine rabt-ı ḳalb eylemekdür şöyle ki anuñ emri
dāyiresinden taşra ḳadem ḳomaya⁴⁵³² ki sālikūñ kendü kendülüğünde⁴⁵³³
ala⁴⁵³⁴ ve anı meḥāvifden ḳurtarub rāh-ı rāst göstere **şart-ı tāsi**⁴⁵³⁵ terk-i
ḥābdur uyumaġıla⁴⁵³⁶ üns tutub geceler şabāḥa dek ḥuzū‘ıla ve ḥuşū‘ıla ve
ḥuzūrıla⁴⁵³⁷ ol bī-niyāza niyāz [96a KK] u nāz ve⁴⁵³⁸ sūz⁴⁵³⁹ u ġüdāz itmek-
dür **şart-ı ‘āşir**⁴⁵⁴⁰ ḳillet-i ekldür vech-i ḥalālden ne çok ve ne az⁴⁵⁴¹ ayrılma-
ya i‘tidālden pes vasaṭ memdūḥdur her ef‘ālden⁴⁵⁴² hem menḳūldür ḥabīb-i
Zü’l-celālden ve ṭabīb-i Lā-yezelden şalavātu’l-lāhi ‘āleyhi ve selām⁴⁵⁴³ iy
şūfiler bu on şart ile tāhirūñüz pīrāste ve bātınūñüz ārāste olursuz. Şūfiler
olursuz ve eger olmazsañuz yūfiler olursuz. Şūfī-i kāmiller olmazsuz.⁴⁵⁴⁴

⁴⁵¹⁸ sekirde vü şahivde: şükürde ve zücretde KK

⁴⁵¹⁹ maḥāmātda: maḥāmda KK

⁴⁵²⁰ ü: - HH

⁴⁵²¹ feth olub: - MK, KK

⁴⁵²² feth: - HH

⁴⁵²³ şart-ı sābi‘: şartü’s-sābi‘ HH: eş-şartü’s-sābi‘ KK

⁴⁵²⁴ itmekdür: ide itmekdür HH

⁴⁵²⁵ turgurmayub ref‘ eylemekdür ki: ref‘ itmekdür KK

⁴⁵²⁶ şeytān reh-zendür: şeytān reh-berdür HH: rehzendür KK

⁴⁵²⁷ bu rüşendür: - HH, ve rüşendür KK

⁴⁵²⁸ ‘an: ‘ayn HH

⁴⁵²⁹ turūḳ: tarḥ HH

⁴⁵³⁰ şart-ı sāmin: eş-şartu’s-sāmin HH, KK

⁴⁵³¹ ġāyırıları: ġāyırılar KK

⁴⁵³² ḳomaya: ḳomayub HH

⁴⁵³³ kendülüğünde: kendülüğün MK

⁴⁵³⁴ ala: ola HH

⁴⁵³⁵ şart-ı tāsi‘: eş-şartu’t-tāsi‘ HH, KK

⁴⁵³⁶ uyumaġıla: uyumaḳ KK

⁴⁵³⁷ ḥuzūrıla: - HH

⁴⁵³⁸ niyāz ve nāz : u sūz HH, niyāz nāz KK

⁴⁵³⁹ sūz: - MK

⁴⁵⁴⁰ şart-ı ‘āşir: eş-şartu’l-‘āşir HH, KK

⁴⁵⁴¹ ne çok ve ne az: vücūda HH

⁴⁵⁴² her ef‘ālden: ef‘ālde hem KK

⁴⁵⁴³ şalavātu’l-lāhi ‘āleyhi ve selām: aleyhi’s-selām HH

⁴⁵⁴⁴ iy şūfiler bu on şart ile tāhirūñüz pīrāste ve bātınūñüz ārāste olursuz. Şūfiler olursuz ve eger olmazsañuz yūfiler olursuz. Şūfī-i kāmiller olmazsuz: - MK, KK

[Fā ‘i lā tūn / Fā ‘i lā tūn / Fā ‘i lūn]

[93a HH]

1. Siz de iy şūfîler oluñ kāmîlîn
‘ Ālim oluñ ‘ ilmüñüzler ‘ āmilîn⁴⁵⁴⁶
2. Qavlüñüz fî‘ lüñüz olsun refîk
Bulasız tā der-geh-i Hākka tarîk
3. Halk-ı Hālîkla oluñ ārāste
Hem ma‘ ārifle oluñ pîrāste
4. Tā kemāhî hāl-i eşyādan habîr
Olub olasız kamuya dest-gîr
5. Qutb-ı ‘ ālem ol vaqîtüñ⁴⁵⁴⁷ olasız
Kāyinātuñ cūbbesine tolasız
6. Maşrîk u mağrib size bir kām ola
Size Hākdan cümle sırr ilhām ola

339

Neşr: ve⁴⁵⁴⁸ iy şūfîler ‘ ilm-i taşavvufa nihāyet yokdur ve esrārına gāyet yok sülūk-i şüyüh-ı kibārdan ve tūrūq-ı efāzıl-ı şāhib-esrārdan size bu kadar⁴⁵⁴⁹ ki hele baħr-ı bî-pāyāniden bir qatre⁴⁵⁵⁰ beyān itdüm ve ol mihr-i tībāndan bir zerre⁴⁵⁵¹ ‘ iyān eyledüm qābil olan dervîşe ve tālîb olan⁴⁵⁵² dil-rîşe⁴⁵⁵³ besdür bu sözlerden işlāh bulmayan nefis ebeden işlāh bulmaz⁴⁵⁵⁴ ve felāh bulmaz zîrā esîr-i hevā vü hevesdür⁴⁵⁵⁵ deyüb H‘āce-i Cihān oğlu Netîce-i Cānıla yirlerinden tūrdılar⁴⁵⁵⁶ selām virüb hān-qāhdan çıkdılar revāne oldılar⁴⁵⁵⁷ hālvat-hānelerine gitdiler⁴⁵⁵⁸ çün Hayre’d-dîn hālîfe ile Şeyh Nūre’d-

⁴⁵⁴⁵ altı beyitlik bu mesnevi: - MK, KK

⁴⁵⁴⁶ sadece HH nüshasında mevcut olan bu kısımda “‘ ālimîn” şeklindedir.

⁴⁵⁴⁷ sadece HH nüshasında mevcut olan bu kısımda “vaqîtüñ”

⁴⁵⁴⁸ neşr: ve: - MK, KK

⁴⁵⁴⁹ ve esrārına gāyet yok sülūk-i şüyüh-ı kibārdan ve tūrūq-ı efāzıl-ı şāhib-esrārdan size bu kadar: - HH

⁴⁵⁵⁰ hele baħr-ı bî-pāyāniden bir qatre: - MK, KK

⁴⁵⁵¹ ol mihr-i tībāndan bir zerre: - MK, KK

⁴⁵⁵² tālîb olan: tālîbe MK, KK

⁴⁵⁵³ dil-rîşe: - MK, KK

⁴⁵⁵⁴ bu sözlerden işlāh bulmayan nefis ebeden işlāh bulmaz: zîrā ki bu hākkanî nefsdür bu nefisle işlāh olmayan nefis ebed işlāh olmaz HH

⁴⁵⁵⁵ hevesdür: hevesden HH

⁴⁵⁵⁶ tūrdılar: tūra HH

⁴⁵⁵⁷ hān-qāhdan çıkdılar revāne oldılar: - MK, KK

⁴⁵⁵⁸ gitdiler: vardılar HH

din Hâce-i Cihân'dan bu kadar taşavvufa müte^callık kelimât-ı fâzılâne işit-
diler ve bu kadar taşarrufa müte^callık harekât-ı 'arifâne gördiler âferinler
edüb taḥsinler gösterdiler⁴⁵⁵⁹ Hayre'd-din ḥalife şeyhleri Nüre'd-din-i [104b
MK] Ḥorāsāniye⁴⁵⁶⁰ ayıtdı yâ şeyḥ āgāh ol⁴⁵⁶¹ bu şāhib-ḥān-kāh⁴⁵⁶² bizüm
hem-şehrümüz⁴⁵⁶³ Hâce-i Cihân degil midür ve ol yanında oturan yüzi
niḳāblu⁴⁵⁶⁴ bizüm maṭlūbumuz ve maḥbūbumuz⁴⁵⁶⁵ Netice-i Cān degül mü-
dür şeyḥ ayıtdı belī⁴⁵⁶⁶ anlardur⁴⁵⁶⁷ ammā rū-šenāluḳ özlerin bize⁴⁵⁶⁸ bil-
dürmediler ve āšinālḳ yüzlerin göstermediler bizüm ḥod maḳşūdumuz ve
minnet-i a' lāmuz⁴⁵⁶⁹ murādumuz⁴⁵⁷⁰ bunlardur bu meydān-ı 'ālemi ser-te-
ser ve bu miyān-ı benī-ādemi ser-be-ser⁴⁵⁷¹ geşt idüb seyr-i şahrā vü deryā
ve kūh u⁴⁵⁷² deşt [93b HH] eyleyüb arayı arayı⁴⁵⁷³ bu araya⁴⁵⁷⁴ geldük bun-
ları⁴⁵⁷⁵ [96b KK] bulduḳ hezārān şükr ü sipās ol⁴⁵⁷⁶ Ḥālḳ-ı unās ki⁴⁵⁷⁷
'ālem-i firāḳdan⁴⁵⁷⁸ bizi 'ālem-i vişāle ırgürüb⁴⁵⁷⁹ vāşılinden kıldı⁴⁵⁸⁰ diyüb
bunlar bu kelimātda⁴⁵⁸¹ ol ṭarafdan Hâce-i Cihân oḒlı⁴⁵⁸² Netice-i Cānla
ḥān-kāhdan⁴⁵⁸³ ḥālvat-ḥānelerine⁴⁵⁸⁴ gelicek Netice-i Cān atası Hâce-i
Cihān'a ayıtdı iy peder-i bā-ḥaber bu bizüm ḥān-kāhumuzda⁴⁵⁸⁵ olan şūfīler
ṭāyifesi ki Ḥorāsānilerdür bizüm hem-şehrimüz⁴⁵⁸⁶ degüller midür Hâce-i

⁴⁵⁵⁹ Hayre'd-din ḥalife ile Şeyḥ Nüre'd-din Hâce-i Cihān'dan bu kadar taşavvufa müte^cal-
lık kelimât-ı fâzılâne işitdiler ve bu kadar taşarrufa müte^callık harekât-ı 'arifâne gördi-
ler âferinler edüb taḥsinler gösterdiler: - HH

⁴⁵⁶⁰ Ḥorāsāniye: Ḥorāsāniden HH

⁴⁵⁶¹ ol: - MK, HH

⁴⁵⁶² ḥān-kāh: - KK

⁴⁵⁶³ hem-şehrümüz: hem-şirimüz HH

⁴⁵⁶⁴ niḳāblu: niḳābla HH

⁴⁵⁶⁵ bizüm maṭlūbumuz ve maḥbūbumuz: - MK KK

⁴⁵⁶⁶ belī: - MK, KK

⁴⁵⁶⁷ anlardur: ayıtdılar HH

⁴⁵⁶⁸ bize: - HH

⁴⁵⁶⁹ maḳşūdumuz ve minnet-i a' lāmuz: - MK, KK

⁴⁵⁷⁰ murādumuz: - HH

⁴⁵⁷¹ ve bu miyān-ı benī-ādemi ser-be-ser: - KK

⁴⁵⁷² u: - HH

⁴⁵⁷³ arayı arayı: arayı her arayı MK, arayı bu dil-ārāyı HH

⁴⁵⁷⁴ bu araya: burayı KK

⁴⁵⁷⁵ bunları: - HH

⁴⁵⁷⁶ sipās ol: sipās-bān MK, KK

⁴⁵⁷⁷ ki: - HH

⁴⁵⁷⁸ firāḳdan: fūrkatden HH

⁴⁵⁷⁹ vişāle ırgürüb: vuşlata ırgürdi HH

⁴⁵⁸⁰ vāşılinden kıldı: - HH

⁴⁵⁸¹ bunlar bu kelimātda: bunları bu kelimāt HH

⁴⁵⁸² oḒlı: ol KK

⁴⁵⁸³ ḥān-kāhdan: - HH

⁴⁵⁸⁴ ḥālvat-ḥānelerine: ḥālvat-gāhlarına MK, KK

⁴⁵⁸⁵ peder-i bā-ḥaber bu bizüm ḥān-kāhumuzda: pezer işbu ḥān-kāḥda HH

⁴⁵⁸⁶ hem-şehrimüz: hem-şehrimüzdür HH

Cihān ayıtdı belī⁴⁵⁸⁷ anlardır ki senüñ ‘ışkuñ tarîkînde her dem sâbit kâdem ve⁴⁵⁸⁸ ‘âşık-ı şâdıqlardur birbirine her hâlde muvâfıqlardur ve fi‘lleri kavllerine mu‘âbıqlardur ben⁴⁵⁸⁹ bunlara bi’l-kaşd özüm bildürmeyüb⁴⁵⁹⁰ bu kadar kelimât itdügümden garaż imtiḥānıdı āgāh oldum ki ‘ışkuñ rāhında dürüstlerdür⁴⁵⁹¹ ve çābük ü⁴⁵⁹² cüstlardur hem maḫşūdum saña ta‘līm-i ‘irfānıdı ki sen de güftār-ı⁴⁵⁹³ [105a MK] sülük-i meşāyih-i kibārı işidesin daḫı aña göre iş idesin yoksa bunlar ‘âşık-ı fāyıklardur⁴⁵⁹⁴ ve⁴⁵⁹⁵ senüñ cemāl ü cemilüñi⁴⁵⁹⁶ müşāhede itmege lāyıklardur çünki bunlar cān u dilden bunca āb u gilden geçüb bunca⁴⁵⁹⁷ mihnet ü derd ü belā çeküb yerlere yüz⁴⁵⁹⁸ sürüb bizi cüst ü cūlar⁴⁵⁹⁹ idüb gelüb⁴⁶⁰⁰ buldılar bunca menāzil kaṭ‘ idüb bize vāşıl oldılar eger yollarında şādık degüller miydi gelüb bizi bulmazlardı.⁴⁶⁰¹ Bize de lāyık oldur ki bunları redd itmeyüb ḫabūl eyleyevüz ve sen de ḫicābı⁴⁶⁰² koyub yüzünden niḫābı götür. Bunlaruñ⁴⁶⁰³ [94a HH] gönüllerin ele getir ki cemālün āfitābı bunlara nūrın pūr-tāb idüb per-tāb eyleye ki bunlaruñ⁴⁶⁰⁴ maḫşad-ı aḫşası ve münyet-i ‘ulyası⁴⁶⁰⁵ oldur diyüb şūfiler ṭāyifesine gitmesünler diyü⁴⁶⁰⁶ ḫaber gönderdiler. Bunlara⁴⁶⁰⁷ bu ḫaber-i feraḫ-fezā ve bu eşer-i teraḫ-zedā ericek⁴⁶⁰⁸ ol [97a KK] gece şabāḫa dek sürürlerinden gözleri uyḫuda olmayub özleri yā Rabb u hūda oldılar.⁴⁶⁰⁹ Çün şabāḫ oldı⁴⁶¹⁰ Ḥ‘āce-i Cihān Netice-i Cān ile⁴⁶¹¹ şalāt-ı şubḫı edā idüb ve

341

⁴⁵⁸⁷ belī: - MK, KK

⁴⁵⁸⁸ ve: - MK, KK

⁴⁵⁸⁹ birbirine her hâlde muvâfıqlardur ve fi‘lleri kavllerine mu‘âbıqlardur ben: - KK

⁴⁵⁹⁰ bildürmeyüb: bildürmedüm HH

⁴⁵⁹¹ dürüstlerdür: dostlar HH: dürüstler KK

⁴⁵⁹² ü: - HH

⁴⁵⁹³ sen de güftār-ı: benden kelimât HH

⁴⁵⁹⁴ fāyıklardur: şadıqlardur HH

⁴⁵⁹⁵ ve: - MK, KK

⁴⁵⁹⁶ cemāl ü cemilüñi: cemāl cemilüñi HH, cemālüñi

⁴⁵⁹⁷ bunca: - MK, KK

⁴⁵⁹⁸ yerlere yüz: yere rūlar MK, yere yüzler KK

⁴⁵⁹⁹ cüst ü cūlar: mest-cūylar KK

⁴⁶⁰⁰ gelüb: geldiler HH

⁴⁶⁰¹ eger yollarında şādık degüller miydi gelüb bizi bulmazlardı: - MK, KK

⁴⁶⁰² ḫicābı: ḫicāb HH

⁴⁶⁰³ götür bunlaruñ: götürüb HH

⁴⁶⁰⁴ gönüllerin ele getir ki cemālün āfitābı bunlara nūrın pūr-tāb idüb per-tāb eyleye ki bunlaruñ: gönüllerin ele getirüb cemālün āfitābı bunları nūrın pūr-tāb eyleye ki tā bunlaruñ HH, - KK

⁴⁶⁰⁵ münyet-i ‘ulyası: minnet-i a‘lāsı hemān HH, sebep-i a‘lāsı KK

⁴⁶⁰⁶ diyü: diyüb KK

⁴⁶⁰⁷ bunlara: - HH

⁴⁶⁰⁸ feraḫ-fezā ve bu eşer-i teraḫ-zedā ericek: feraḫ-fezādan diyü eşer-i teraḫ-zedādan şöyle şöyle şād oldılar ki HH

⁴⁶⁰⁹ sürürlerinden gözleri uyḫuda olmayub özleri yā Rabb u hūda oldılar: ḫalk uyḫuda bunlar yā hūda itdiler HH

⁴⁶¹⁰ oldı: oldılar KK

şükr-i Hudā eyleyüb seccâdelerinden tûrdılar rāha girüb⁴⁶¹² revāne oldılar⁴⁶¹³ hān-kāha geldiler gördiler ki⁴⁶¹⁴ şüfi-i şāfîler şāf tutub ayağın tûrurlar⁴⁶¹⁵ H̱āce-i Cihān ile Netīce-i Cān selām virüb maḳāmlarına geḳüb oturdılar şüfi-i şāfîler daḳı meskenlerine⁴⁶¹⁶ sākin olıcaḳ H̱āce-i Cihān ayıtdı nicesiz ‘azîzler eyüce misiz [105b MK] hem-şehrîler diyicek şüfîler⁴⁶¹⁷ daḳı⁴⁶¹⁸ bî-iḳtiyār yek-bār yerlerinden tûrdılar⁴⁶¹⁹ gelüb H̱āce-i Cihānuñ elin öpüb yine yerlerine vardılar⁴⁶²⁰ H̱āce-i Cihān ayıtdı ne ḳadar nefer dervîş-i fānîlersüz⁴⁶²¹ şeyḫ Nûre’d-dīn-i Ḳorāsānî ayıtdı dervîş-i fānî⁴⁶²² çoğidi ammā yolda şiddet-i rûzigāra tākāt getürmeyüb⁴⁶²³ diyār-ı ‘ademe rihlet buyurdılar ammā⁴⁶²⁴ şimdi otuz nefer dervîş-i dil-rîş⁴⁶²⁵ mevcûddururlar H̱āce-i Cihān⁴⁶²⁶ ayıtdı yā⁴⁶²⁷ şimdiye dek ḳande idüñüz şeyḫ ayıtdı iy H̱āce⁴⁶²⁸ ḳıdmetüñüz⁴⁶²⁹ ol diyārdan ki rihlet buyurdi⁴⁶³⁰ [94b HH] biz daḳı şabr-ı fûrḳat⁴⁶³¹ idemeyüb ‘aḳabüñüzce gitdük rûy-ı zemīni tamām geşt idüb gezdük⁴⁶³² tamām-ı seyr-i ifnā içün tamām devr idüb bir dem ārām itmeyüb⁴⁶³³ bî-ḳad cefā vü cevri-eyyām⁴⁶³⁴ çeküb ve bî-‘ad⁴⁶³⁵ pür-ejdehā vü neheng vādîleri ve deryāları geḳüb ve bî-ḳıyās pür-şîr ü bebr ü peleng tağları ve şahrāları aḣub⁴⁶³⁶ sizi arayı arayı⁴⁶³⁷ bu araya geldük ve şidde-i rûzigār-ı fûrḳatden ḥalāş bulub vuşlat-ı yāre yetiştük biḥamdi’l-lāh ḳurbet-i envār-ı

⁴⁶¹¹ ile: - HH

⁴⁶¹² girüb: girdiler HH

⁴⁶¹³ revāne oldılar: - MK, KK

⁴⁶¹⁴ ki: - HH, KK

⁴⁶¹⁵ şāfîler şāf tutub ayağın tûrurlar: şāfî dönüb ayağ üzre tûrurlardı HH

⁴⁶¹⁶ oturdılar şüfi-i şāfîler daḳı meskenlerine: ārām gösterdiler şüfi-i şāfî-dillere daḳı bunuñ selāmın alub meskenlerine geḳüb HH

⁴⁶¹⁷ şüfîler: şāfî-diller HH

⁴⁶¹⁸ daḳı: - MK, KK

⁴⁶¹⁹ yerlerinden tûrdılar: durdılar HH, yerlerinden ḳalḳub KK

⁴⁶²⁰ H̱āce-i Cihānuñ elin öpüb yine yerlerine vardılar: muşāfaḥa idüb yine yerlerine varub HH

⁴⁶²¹ dervîş-i fānîlersüz: dervîşlersüz fānîlersüz HH: dervîşler KK

⁴⁶²² dervîş-i fānî: dervîşler ḳatî KK

⁴⁶²³ tākāt getürmeyüb: tākātları ḳalmayub KK

⁴⁶²⁴ rihlet buyurdılar ammā: yürüdiler MK, KK

⁴⁶²⁵ dil-rîş: fānî HH

⁴⁶²⁶ cihān: - MK, KK

⁴⁶²⁷ yā: - HH

⁴⁶²⁸ iy H̱āce: - HH, KK

⁴⁶²⁹ Ḳıdmetüñüz: ḳıdmetlerüñüz HH

⁴⁶³⁰ ki rihlet buyurdi: gidicek HH

⁴⁶³¹ Fûrḳat: - HH

⁴⁶³² geşt idüb gezdük: geşt itdük MK: - HH

⁴⁶³³ tamām-ı seyr-i ifnā içün tamām devr idüb bir dem ārām itmeyüb: - MK, KK

⁴⁶³⁴ Eyyām: - HH

⁴⁶³⁵ bî-‘ad: bî-‘ad ü HH

⁴⁶³⁶ aḣub: aḣub aḣub MK

⁴⁶³⁷ sizi arayı arayı: sizi arayı arayı her arayı MK: sizleri arayı arayı her arayı

didāra⁴⁶³⁸ şükri-i Kird-gār ki vü ġaddarra⁴⁶³⁹ yetişdük H̱āce-i Cihān da⁴⁶⁴⁰
hoş geldüñüz [97b KK] ‘aşıklar ve⁴⁶⁴¹ kadem getürdünüz şadıklar⁴⁶⁴² diyüb
döndi oğlu⁴⁶⁴³ Netice-i Cān’a ayıtdı iy ciger küşem hemān-dem⁴⁶⁴⁴ hicābı
ref⁴⁶⁴⁵ idüb yüzünden niķābı götür ki cemālün āfitābı bunları pür-tāb⁴⁶⁴⁶
itsün ez-pāy-tā-be-farķ⁴⁶⁴⁷ çün Netice-i Cān atası H̱āce⁴⁶⁴⁸-i Cihān’dan bu
hitābı işitdi aña göre iş itdi hemān-dem⁴⁶⁴⁹ yüzünden niķābı götürdi [106a
MK] cemālī āfitābı berķ urdı şūfī-i şāfī-diller deryā-yı⁴⁶⁵⁰ nūra ġark oldılar
cemāl-i cānāna nażar itdiler ammā⁴⁶⁵¹ tākat getürmeyüb özlerinden yitdiler
bir dağı özlerin nūr-ı cemāl-i cānāndan⁴⁶⁵² farķ idemeyüb ikilikden ġitdiler
birlige yetdiler envār⁴⁶⁵³-ı tecellī bunları eṭvār-ı beşeriyetden çıkarub nūrın
mertebesin virdi⁴⁶⁵⁴ bunlara müstevlī olub⁴⁶⁵⁵ nūr-ı maḥẓ oldılar ma‘şūqla-
rına vāşıl olub vaḥdet-i tām buldılar⁴⁶⁵⁶ nūriyyet mertebesin buldılar⁴⁶⁵⁷.

Temsil Der Te’vīl-i Vaḥdet Ez Rüy-ı Keşret⁴⁶⁵⁸

[Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lün]

1. Cism⁴⁶⁵⁹-i ‘aşık gerçi ma‘şūķı katında lā⁴⁶⁶⁰ olur
‘Ālem-i ma‘nide ammā tā ebed iḥyā olur
2. Kaṭre kim deryāya irse cismi olur nā-bedīd
Kaṭrelikden ayrulur ismi dağı deryā olur

343

⁴⁶³⁸ geldük ve şidde-i rüzigār-ı fūrkatden ḥalāş bulub vuşlat-ı yāre yetişdük biḥamdi’l-lāh
ķurbet-i envār-ı didāra: - HH
⁴⁶³⁹ şükri-i Kird-gār ki vü ġaddarra: - MK, KK
⁴⁶⁴⁰ da: - MK, KK
⁴⁶⁴¹ ‘aşıklar ve: dervişler HH
⁴⁶⁴² şadıklar: ‘azizler HH
⁴⁶⁴³ oğlu: ol KK
⁴⁶⁴⁴ hemān-dem: hemīn-dem MK: bu dem HH
⁴⁶⁴⁵ idüb: kııl HH
⁴⁶⁴⁶ pür-tāb: ġarķ MK, KK
⁴⁶⁴⁷ ez-pāy-tā-be-farķ: - HH
⁴⁶⁴⁸ H̱āce: - KK
⁴⁶⁴⁹ hemān-dem: hemān MK
⁴⁶⁵⁰ deryā-yı: baḥr-ı MK, KK
⁴⁶⁵¹ ammā: - HH
⁴⁶⁵² nūr-ı cemāl-i cānāndan: - MK, KK
⁴⁶⁵³ envār: nūr MK, KK
⁴⁶⁵⁴ bunları eṭvār-ı beşeriyetden çıkarub nūrın mertebesin virdi: - MK, KK
⁴⁶⁵⁵ bunlara müstevlī olub: - HH
⁴⁶⁵⁶ ma‘şūqlarına vāşıl olub vaḥdet-i tām buldılar: - MK, KK
⁴⁶⁵⁷ nūriyyet mertebesin buldılar: nūriyyet mertebe buldılar MK: - HH
⁴⁶⁵⁸ ez Rüy-ı Keşret: naẓm HH
⁴⁶⁵⁹ cism: çeşm HH
⁴⁶⁶⁰ lā: lāl HH

[95a HH]

[106b MK]

[98a KK]

3. Katre mādūr fi'l-ḥaḳīḳa mādan ayru katre yine mā olur
Yoksa māya māyil olsa katre yine mā olur
4. Baḥr-ı nūr-ı zāt⁴⁶⁶¹-ı Ḥaḳdan cān-ı ʿāşık katre yine mā olur
Vāşıl-ı maʿ şūḳ olsa cismi nā-peydā olur
5. Şemʿ a ursa⁴⁶⁶² kendüzin pervāne-i ateş-perest
Nār-ı maḥẓ olur vücūdı nūrile yektā olur
6. Nisbeti ašlā yogiken bu ḥadīd-i esvedūn⁴⁶⁶³
Nārile hem-reng ü hem-aḥlāḳ u hem-esmā⁴⁶⁶⁴ olur
7. Gerçi perrāndur hevāda zerre-i kem-ter⁴⁶⁶⁵ velī
Ḥāke inse zerreliden ayrılır ḡabrā olur
8. ʿĀşık u⁴⁶⁶⁶ maʿ şūḳ birdür ʿālem-i vaḥdetde līk
ʿĀlem-i keşretde esmā ü şifāt inşā olur
9. Keşretūn ḥāşıyyetidür⁴⁶⁶⁷ şūretūn ḡayriyyeti
Yoksa terk-i keşret itseñ vaḥdetūn eclā⁴⁶⁶⁸ olur
10. Ben nice ifşā idem bu vaḥdetūn⁴⁶⁶⁹ esrārını
Kim ne deñlü itmek istersem⁴⁶⁷⁰ daḥı aḥfā olur
11. Zire baḥr-ı vaḥdetūn yokdur kenār u kaʿ rı pes
Katre-i ʿaḳluñ vücūdı anda maḥv u⁴⁶⁷¹ lā olur
12. Bu kadar sırr ʿārife kāfīdür inşā eyledüm
Kābil-i insāndan ancak bu kadar ifşā olur
13. Vaḥdetūn maʿ nāsı oldur Vāḥidī var sākit ol⁴⁶⁷²
Ver⁴⁶⁷³ ne bu keşret cihānında hemān ḡavḡā olur⁴⁶⁷⁴

⁴⁶⁶¹ zāt: dilde KK⁴⁶⁶² ursa: virse HH⁴⁶⁶³ esvedūn: āsūdenūn KK⁴⁶⁶⁴ esmā: āsā HH⁴⁶⁶⁵ zerre-i kem-ter: zerre kem-terdür HH⁴⁶⁶⁶ u: - HH⁴⁶⁶⁷ ḥāşıyyetidür: ḥāşıyyetdür HH⁴⁶⁶⁸ eclā: iclāl HH⁴⁶⁶⁹ vaḥdetūn: vaḥdūn HH⁴⁶⁷⁰ istersem: isterseñ HH⁴⁶⁷¹ u: - HH, KK⁴⁶⁷² ol: olur HH⁴⁶⁷³ ver: der HH

Meşnevî

Der Beyān⁴⁶⁷⁵-ı Cevāb-ı Tahkikāt İn-Kitāb-ı Ma'nevî

[Me fā 'i lün / Me fā 'i lün / Fe 'ü lün]

1. Oluñ āgāh iy erbāb-ı ma' nî
İderse Hāḡ fetih ebvāb⁴⁶⁷⁶-ı ma' nî
2. Niḡābın ref' idem⁴⁶⁷⁷ ma' nî yüzinden
Cemālin gösterem⁴⁶⁷⁸ ma' nî özinden
3. Olub keşşāf-ı esrār⁴⁶⁷⁹-ı me' ānî
Münevver eyleyem her cism ü cānı⁴⁶⁸⁰
4. Beyān idem me' ānîsin kitābuñ
Su 'ālāt u cevābāt-ı hıḡābuñ
5. Size temşil idem ben bu kitābı
Size te'vîl idüb virem⁴⁶⁸¹ cevābı
6. Velikin siz de gūş-ı cānile gūş
İdüñ kim ben de idem çün baḡr-i cūş⁴⁶⁸²
7. Me' ānî dürrlerin⁴⁶⁸³ eşdāf-ı ḡarfden
Size iḡrāc idem bu dem⁴⁶⁸⁴ o ḡarfden

⁴⁶⁷⁴ HH nüshasında, bu beytin mısralarının yerleri değiştirilerek yazılmış.⁴⁶⁷⁵ beyān: - HH⁴⁶⁷⁶ ebvāb: erbāb MK: ez bāb HH⁴⁶⁷⁷ idem: idüb HH⁴⁶⁷⁸ gösterem: 'arz idem HH⁴⁶⁷⁹ esrār: envār MK: erbāb KK⁴⁶⁸⁰ münevver eyleyem her cism ü cānı: idem vāḡıf kamu cān u cihānı HH⁴⁶⁸¹ idüb virem: idem her dem HH: idüb virdüm KK⁴⁶⁸² bu mısra: - KK⁴⁶⁸³ me' ānî dürrlerin: me' ānîdür anı KK⁴⁶⁸⁴ dem: da HH

Meşnevî⁴⁶⁸⁵

Der Beyân-ı Hâce-i Cihân u Netîce-i Cân u
‘Âşıkân-ı Şâdıkân-ı u vü Kâzibân-ı u⁴⁶⁸⁶

[Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Fe ‘û lün]

[95b HH]

1. Bilün Hâce cihândur Cân netîce
Bedendür hân-kâh-ı şeş derîce

[98b KK]

2. Ğaraż cāndan Muḥammed cānidur⁴⁶⁸⁷ pes
Kim ol bu⁴⁶⁸⁸ cānlaruñ cānānidur pes

3. Ki ya‘ nî cümle cān andan olubdur
Anuñ nûrıyla bu ebdān⁴⁶⁸⁹ ṭolubdur

4. Eger ol olmayaydı muḳaddem
Muḥaḳḳaḳ bil ki olmazdı dü ‘ālem

5. Pes eyle olsa anı⁴⁶⁹⁰ ol ğanî Rab
Cemî‘ -i mümkināta eyledi⁴⁶⁹¹ eb

[107b MK]

6. Bir emriyle cihānı itdi⁴⁶⁹² zāhir
Ki yetmiş biñ yıl andan kıldı⁴⁶⁹³ āḫir

7. Cihān kendüzini çün⁴⁶⁹⁴ gördi tenhā
Didi baña gerek ferzend-i zibā

8. Yüzün sürüb yire kıldı münācāt
İdüb dergāh-ı Hāḳḳa ‘arz-ı ḥācāt

9. Didi iy Ḳādir ü dānā-yı her sır
Baña bir şāliḥ ü⁴⁶⁹⁵ zibā veled⁴⁶⁹⁶ vir

⁴⁶⁸⁵ meşnevî: - MK, HH

⁴⁶⁸⁶ Der Beyân-ı Hâce-i Cihân u Netîce-i Cân u ‘Âşıkân-ı Şâdıkân-ı u vü Kâzibân-ı u: Der Beyân-ı Hâce-i Cihân u Netîce-i Cân u ‘Âşıkân u Şâdıkân-ı Kâr-bân HH: cān ‘âşıkân-ı şâdıkân-ı u vü kâzibân-ı u

⁴⁶⁸⁷ ğaraż cāndan Muḥammed cānidur: ‘Arz cāndur Muḥammed cāndur HH

⁴⁶⁸⁸ bu: - KK

⁴⁶⁸⁹ ebdān: eyvān HH

⁴⁶⁹⁰ olsa anı: olmasa itdi HH

⁴⁶⁹¹ cemî‘ -i mümkināta eyledi: bu cümle kāyināta itdi hem HH

⁴⁶⁹² itdi: eyledi KK

⁴⁶⁹³ kıldı: itdi KK

⁴⁶⁹⁴ kendüzini çün: çün kendüzini HH

⁴⁶⁹⁵ ü: - KK

10. Kim⁴⁶⁹⁷ ola ol⁴⁶⁹⁸ benüm her dem enīsüm
Ḥabībüm hem ṭabībüm hem celīsüm⁴⁶⁹⁹
11. Benüm eglencem ü⁴⁷⁰⁰ diñlencem ola
İçüm taşum anuñ nūryla ṭola
12. Anuñla eyleyem hoş zindegānī
Bu ism ü resm ü cism olunca fānī
13. O ḥācetler ḳabūl idici Allāh
Buña virdi bir oğul yüzi çün māh
14. Bir oğuldur ki olmaz mişli anuñ
Ki zīrā zübdesidür dü-cihānuñ
15. Cemāl-i āfitābı dü-cihānı⁴⁷⁰¹
Münevver eyledi her cism ü cānı
16. Ki ya‘ nī nūr-ı Aḥmed oldı zāhir
Pes andan cān-ı ‘uşşāḳ oldı āḥir
17. Cemāl⁴⁷⁰²-i Cān Muḥammed şūretidür
O nūr-ı pāk Aḥmed şūretidür⁴⁷⁰³
18. Anuñçün bī-bedel ḥüsn ü bahāsı
Degildür dü-cihān ḥüsn-i bahāsı
19. Pes oldur milk-i ḥüsnüñ pādīşāhı.
Anuñçün oldı maḥbūb-ı İlāhī
20. Anı kim özine maḥbūb ide Ḥaḳ
Anı kim özine maṭlūb ide Ḥaḳ
21. Ḳıyās eyle anuñ ḥüsn ü⁴⁷⁰⁴ cemālın
Veyā nūr-ı cemāl-i bī-mişālın

[96a HH]

⁴⁶⁹⁶ veled: oğıl HH

⁴⁶⁹⁷ kim: ki KK

⁴⁶⁹⁸ ol: kim HH

⁴⁶⁹⁹ ṭabībüm hem celīsüm: celīsüm hem ṭabībüm KK

⁴⁷⁰⁰ ü: - KK

⁴⁷⁰¹ dü-cihānı: - KK

⁴⁷⁰² Cemāl: Cemālī HH

⁴⁷⁰³ Bu mısra: - KK

⁴⁷⁰⁴ ü: - HH

[108a MK]

22. Görüb anuñ cemālin cān-ı ‘uṣṣāk
Aña dilden [99a KK] kaması oldı ‘uṣṣāk
23. Cemāl-i cānına cism oldı perde
Anuñçün uğradı ‘uṣṣāk⁴⁷⁰⁵ derde
24. Firāk odına iḥrāk itdiler cān
Olub nālān u giryān u pür-efgān
25. Ki evvel perdesiz görmişler idi
Cemālin yüz-be-yüz görmişler idi
26. Anuñçün oldılar şūrīde-i ‘ışk
Firāk-ı yārda şūlīde-i ‘ışk
27. Şu ‘āşık kim olur ‘ışkında şādık
Olur ol vuşlat-ı ma‘şūka lāyık
28. Gider arayı arayı her⁴⁷⁰⁶ anı
Bulısar ‘ākıbet cānānı cānı
29. Olısar vāşıl ol cānāna lā-būd
Olur vaşl⁴⁷⁰⁷ odına pervāne lā-būd
30. Şu kim ‘aşkında kāzıbdür qalur ol
Hevā-yı nefse⁴⁷⁰⁸ tālībdür qalur ol
31. Olub şeytānile nefsūñ esīri
Ne gögi farq ider olur ne yiri
32. Olur ma‘nīde ḥayvānla berāber
Olur ḥayvāndan da belki kem-ter
33. Ki zīrā ḥazẓı yokdur ‘ışk işinden
Görinür ḥazẓı nefsi cünbişinden
34. Hevā-yı nefsi şanur ma‘rifet ol
Kopısar ‘ākıbet ḥayvān-şıfat ol

⁴⁷⁰⁵ ‘uṣṣāk: ‘uṣṣākı HH

⁴⁷⁰⁶ arayı arayı her: arayı her arayı MK, KK

⁴⁷⁰⁷ vaşl: aşı HH

⁴⁷⁰⁸ nefse: nefsi MK

35. Anuñ kim ʿışkı yok hayvān degül mi
Anun kim ʿışkı⁴⁷⁰⁹ var insān degül mi
36. Ğalaṭ didüm ki var hayvānda da⁴⁷¹⁰ ʿışk
Niçün pes olmaya insānda da⁴⁷¹¹ ʿışk⁴⁷¹²
- [108b MK]
37. Huşūşā ʿışk-ı Hāk insān içündür
Ki insān da dem⁴⁷¹³ -i Raḥmān içündür

Der Beyān-ı Hicret-i Hâce-i Cihān ve Netice-i Cān Ez Diyār-ı
Ḥorāsān ve Be Kaʿbe⁴⁷¹⁴ Reften-i Şān ve Kaʿbe Rā Şerrefaʿl-lāhu
Teʿālā⁴⁷¹⁵ Ziyāret Kerden-i Şān ve Medīne Rā Nevverahaʿl-lāh
Vaṭan Sāhtan-ı Şān⁴⁷¹⁶

[96b HH, 99b KK]

[Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Fe ʿū lün]

1. Murād oldur Ḥorāsān hicretinden
Ki yaʿnī ḥubbuʿl-vaṭān⁴⁷¹⁷ hicretinden
2. Ya⁴⁷¹⁸ varmak Kaʿbetuʿl-lāha ğaraḥ ne
Yine terk idüb olmak der-Medīne
3. Kılām bir bir beyān anı size ben
İdem sırrın ʿıyān anı size ben
4. Ḥorāsān mevlid-i ism oldı zāhir
Bu Kaʿbe mevlidi cism oldı zāhir
5. Ki yaʿnī Kaʿbeʿye varmak muḥakkaḳ
Bu cismi beyt-i Hākḳ bilmekdür el-ḥak

⁴⁷⁰⁹ ʿışkı: ʿışk HH

⁴⁷¹⁰ da: - HH

⁴⁷¹¹ da: - HH

⁴⁷¹² bu beyit: - KK

⁴⁷¹³ dem: daḥı HH, KK

⁴⁷¹⁴ be Kaʿbe: Kaʿbe ra HH

⁴⁷¹⁵ Reften-i Şān ve Kaʿbe Rā Şerrefaʿl-lāhu Teʿālā : Reften-i Şān ve Kaʿbe Rā Şerrefaʿl-lāhu MK: - HH

⁴⁷¹⁶ Nevverahaʿl-lāh Vaṭan Sāhtan-ı Şān: Vaṭan Sāhtı-yi Şān HH

⁴⁷¹⁷ ḥubbuʿl-vaṭān: ḥubb-ı evṭān MK, KK

⁴⁷¹⁸ ya: ki KK

6. Ki zîrā māyesi⁴⁷¹⁹ Ka' be yerinden
Olubdur añlañuz bu sırrı rüşen
7. Medîne oldı ammā cāna mavtın
Anuñçün oldı Aḥmed anda sâkin
8. İdüb ten Ka' be'sinden hicret ol cān
Medîne şehrini idindi evṭān
9. Anuñçün cān-ı ' uşşāka vaṭandur
Ki yer yüzinde ol cā-yı⁴⁷²⁰ ḥasendur
10. Ki cümle cānlarun cānānı anda
Olur hem cānlaruñ evṭānı anda
11. Vaṭan oldur aña cān eyledük biz⁴⁷²¹
Hem andan cāna imān eyledük biz⁴⁷²²
12. Muḥaḳḳaḳ bu söz ol cānāndandur
Ki bu ḥubb-ı vaṭan imāndandur
13. Medîne bildüñüz cāna vatandur
Bu cisme Ka' be çün ḥāne vaṭandur
14. Velī var bir⁴⁷²³ vaṭanda sırr-ı cāna
Pes ol ma' nī daḥı gelsün beyāna
15. Vaṭan bu sırr-ı cāna ḳurb-ı Ḥaḳdur
Bu ma' nī ṭālib-i Ḥaḳḳ'a sebaḳdur⁴⁷²⁴
16. Ḥaḳīḳatde vaṭan oldur fe ammā⁴⁷²⁵
Muḥammedsiz varılmaz anda aṣlā
17. Gelüñ imdi siz anı ḥāşıl eyleñ
Muḥammed cānına cān⁴⁷²⁶ vāşıl eyleñ

⁴⁷¹⁹ māyesi: si[n]esi KK

⁴⁷²⁰ cā-yı: cānı HH

⁴⁷²¹ eyledük biz: eyledüñ siz MK, KK

⁴⁷²² eyledük biz: eyledüñ siz MK, KK

⁴⁷²³ bir: biz HH

⁴⁷²⁴ bu beyit: - KK

⁴⁷²⁵ fe ammā: ve illā MK

⁴⁷²⁶ cān: hem HH

[97a HH]

18. Ki yārın haşr olub anuñla şādān
Varasız⁴⁷²⁷ cennet-i ‘Adn’a hīrāmān
19. Vaṭān ola size⁴⁷²⁸ tā kurb-ı Hālīk
Olasız nūr-ı dīdārına⁴⁷²⁹ lāyīk
20. İdesiz ol vaṭanda [100a KK] ‘ıyş-ı sermed
‘Alī sāķī olub ser-maḥfil Aḥmed
21. Cemī‘-i enbiyā vü evliyā bil
Olıslarlardur anda ehl-i maḥfil
22. İlāhī ol ḥabībūñ ḥürmetine
Bizi eyle o maḥfilde kemīne⁴⁷³⁰

Der Beyān-ı Hān-kāh ve⁴⁷³¹
Āmeden-i Tavāyif-i Muḥtelife
Be Hān-kāh-ı H‘āce⁴⁷³²
[Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün / Fe ‘ū lün]

1. Cihān çün H‘ācedür Cān çün⁴⁷³³ netīce
Bedendür⁴⁷³⁴ hān-kāh-ı şeş-derīçe
2. Buña āyende evhām u⁴⁷³⁵ ḥayālāt
Kimi bāṭıl kimi Hākka delālāt⁴⁷³⁶
3. Kimisidür ḥayālāt-ı kabīha
Kimisidür ḥayālāt-ı melīha⁴⁷³⁷
4. Buña āyendelerdür cümle aḥlāk
İdüb geh seyr-i enfüs gāh āfāk

⁴⁷²⁷ varasız: giresin HH

⁴⁷²⁸ ola size: bulasız KK

⁴⁷²⁹ dīdārına: dīzārına HH

⁴⁷³⁰ eyle o maḥfilde kemīne: de kıl o maḥfilde kemīne HH, eyle ol kemīne maḥfilde KK

⁴⁷³¹ ve: - HH

⁴⁷³² Tavāyif-i Muḥtelife Be Hān-kāh-ı H‘āce: Tavāyif-i Muḥtelife Be Hān-kāh MK, Tavāyif KK

⁴⁷³³ Cān çün: hem Cān KK

⁴⁷³⁴ bedendür: cismdür MK, KK

⁴⁷³⁵ u: - HH

⁴⁷³⁶ delālāt: delilāt MK, HH

⁴⁷³⁷ bu beyt: - MK, KK

[109b MK]

5. Gelürler bir bir işbu ḥān-kāha⁴⁷³⁸
Kimi ʿāşī kimi maḳbūl İlāha
6. Bu aḥlāḳuñ kimi nīk ü kimi bed
Kimi ebyaḳ vecihdür kimi esved
7. Ki her birisi bir yüzden⁴⁷³⁹ görünür
Kimi sözden kimi özden görünür⁴⁷⁴⁰
8. Kimi rāh-ı şerīʿ at rehberidür
Kimi rāh-ı ṭarīḳat serveridür⁴⁷⁴¹
9. Ḥaḳīḳat mülkine kimisi sultān
Feşīḥat şāhına kimisi derbān⁴⁷⁴²
10. Kimisi zāhid ü kimisi ʿāşīḳ
Kimisi kāzīb ü kimisi şādīḳ
11. Kimisi ʿışḳ ilinüñ pādīşāhı
Olubdur cümle-i eşyā sipāhı

[97b HH]

12. Kimisi fāsīḳ⁴⁷⁴³ u kimisi şālīḥ
Kimi ʿābid ü kimisi ṭālīḥ⁴⁷⁴⁴
13. Kimi ḳallāşdur kimisi ḳattāl
Kimi ʿayyāşdur kimisi mişāl⁴⁷⁴⁵
14. Kimisi cünbüşinde çābük ü cüst
Kimi işinde dāyım kāhil ü süst
15. Kimi ḳallāb u fettān u ḥiyel-bāz⁴⁷⁴⁶
Kimi seḥḥār u ṭarrār u mekir-sāz
16. Kimi nālān işi dāyım enīndür
Kimi gam-nāk ü giryān ü ḥazīndür⁴⁷⁴⁷

⁴⁷³⁸ ḥān-kāha: ḥān-kāh KK

⁴⁷³⁹ yüzden: vechden KK

⁴⁷⁴⁰ kimi sözden kimi özden görünür: kimi zāhid kimi ʿāşīḳ görünür KK

⁴⁷⁴¹ bu beyitler: - MK, KK

⁴⁷⁴² bu beyit: - MK, KK

⁴⁷⁴³ fāsīḳ: fāʿīḳ KK

⁴⁷⁴⁴ ṭālīḥ: zāhid KK

⁴⁷⁴⁵ bu beyit: - MK, KK

⁴⁷⁴⁶ ḥiyel-bāz: ḥīle-bāz MK, KK

17. Kimisidür hevā bezminde rakḳās
Kimisidür şadā baḥrinde ğavvāş
 18. Kimi taḥşīl ider ʿilm ü ḥayāy
Kimi tekml̄ ider ʿilm ü hevāy⁴⁷⁴⁸
 19. Kimi cāndan esīridür şadānuñ
Çü zerre ser-serīsi ol hevānuñ⁴⁷⁴⁹
 20. Kimisi bāṭıl u kimisi ḥaḳdur
Kimi dildür hemān kimi ḳulaḳdur⁴⁷⁵⁰
 21. Kimisi şūret-i şerʿ üzre şūfī
Kimi şūret-i şūfīde yūfī⁴⁷⁵¹
 22. Kimisidür cemīʿ-i ʿilm-i ʿālim
Kimi bāṭında kim zāhirde ḥākim
 23. Kimi mest-i mey-i cām-ı elestdür
Kimi nīst ü kimisi hestdür⁴⁷⁵²
 24. Kimi mecżüb-ı zātī kimi cāʿ lī⁴⁷⁵³
Kimi ednā geçinür kimi aʿ lī
 25. Kimi şeyṭān gibi ḥod-bīn ü ser-keş
Şarāb-ı kibr ile her demde ser-ḥoş⁴⁷⁵⁴
 26. Yazarsam ben eger aḥlāk-ı cümle
Yetişmez bu cihān evrāk-ı cümle
- [110a MK, 100b KK]
27. Ki zīrā ādemūñ aḥvāline ḥad⁴⁷⁵⁵
Bulunmaz hem olunmaz hīç olur ʿad⁴⁷⁵⁶

⁴⁷⁴⁷ bu beyit: - MK, KK

⁴⁷⁴⁸ bu beyit: - MK, KK

⁴⁷⁴⁹ bu beyit: - MK, KK

⁴⁷⁵⁰ bu beyit: - MK, KK

⁴⁷⁵¹ bu beyit: HH nüshasında bu başlık altında yer alan şiirin dokuzuncu beytinde yer almaktadır

⁴⁷⁵² bu beyit: HH nüshasında bu başlık altında yer alan şiirin on birinci beytinde yer almaktadır

⁴⁷⁵³ bu beyit: HH nüshasında bu başlık altında yer alan şiirin on ikinci beytinde yer almaktadır

⁴⁷⁵⁴ bu beyit: HH nüshasında bu başlık altında yer alan şiirin on üçüncü beytinde yer almaktadır

⁴⁷⁵⁵ ḥad: ʿad HH

⁴⁷⁵⁶ ʿad: - KK

28. Bu deñlü didüğüm i' lām içündür
Degildür hāş için bel' ām içündür⁴⁷⁵⁷
29. Ki zīrā 'ālemüñ ma' lūmıdur heb⁴⁷⁵⁸
Bu heftād u⁴⁷⁵⁹ dü millet çār mezheb
30. Koyalum anı sözümüz görelüm
Sözümüz içre maqşūda irelüm⁴⁷⁶⁰
31. Şular⁴⁷⁶¹ kim uydılar nefis-i le 'ime⁴⁷⁶²
Bilün anlardur ahlāk-ı zemīme
32. Gürüh-ı ehl-i nā-meşrū' olardur
Gürüh-ı ehl-i nā-maṭbū' olardur
33. Gürüh-ı kâzib ü ḳallāş olardur
Gürüh-ı fāsıḳ u ' ayyāş olardur
34. Gürüh-ı ḥazḫ-ı nefsanī olardur
Gürüh-ı rāh-ı şeyṭanī olardur
35. Olar şāyetse-i nār-ı saḳardur
Bu ef' āl ehline ol bir⁴⁷⁶³ maḳardur
- [98a HH]
36. Şular kim rāh-ı şer' üzre revāndur
Ḥaḳīḳatde⁴⁷⁶⁴ olar ahlāk-ı cāndur
37. Odur⁴⁷⁶⁵ ma' nīde ahlāk-ı ḥamīde
Olur anlarla ebrār-ı güzīde
38. Gürüh-ı 'ālim ü 'āmil⁴⁷⁶⁶ olardur
Gürüh-ı fāzıl u kāmīl olardur

⁴⁷⁵⁷ bu mısra: - KK

⁴⁷⁵⁸ heb: pes KK

⁴⁷⁵⁹ u: - KK

⁴⁷⁶⁰ bu beyit: - MK, KK

⁴⁷⁶¹ şular: şunlar HH

⁴⁷⁶² le 'ime: elīme HH

⁴⁷⁶³ bir: yer MK

⁴⁷⁶⁴ ḥaḳīḳatde: Ḥaḳīḳat bil HH

⁴⁷⁶⁵ odur: olur KK

⁴⁷⁶⁶ 'āmil: 'āḳil HH

[110b MK]

39. Gürüh-ı şūfī-i şāfī⁴⁷⁶⁷ olardur
Der-i⁴⁷⁶⁸ ma^c şūkda şāfī olardur
40. Gürüh-ı rāh-ı Raḥmānī olardur
Gürüh-ı ^c ıışk-ı Rabbānī olardur
41. Gürüh-ı ^c āşıq-ı şādık olardur
Vişāl-i cāna hem lāyık olardur
42. Gürüh-ı vāşılīn-i Haqq olardur
Qabūl-ı vāḥid-i⁴⁷⁶⁹ muṭlaq olardur
43. Beyān itdüm size ben bu kiṭābı
Ḥudādan gördüğümce fetḥ-i bābı
44. Vücūd-ı ādeme teşbīh kıldum
Ki her bir sözini tevcīh kıldum
45. Kimūñ qalbinde varsa qābiliyyet
İrişür bundan aña kāmiliyyet
46. Olub özinūñ⁴⁷⁷⁰ esrārına vāqıf
Olur bir Ḥaqq-şinās u⁴⁷⁷¹ merd-i ^c ārif
47. Eger olursa ma^c nāsıyla ^c āmil
Olur her laḥza mevlāsına vāşıl
48. Daḥı ne diyeyin⁴⁷⁷² iy merd-i Ḥaqq-bīn
Ki bundan daḥı evlā ola⁴⁷⁷³ tebyīn

⁴⁷⁶⁷ şūfī-i şāfī: şāfī-i şūfī KK

⁴⁷⁶⁸ der-i: didi HH

⁴⁷⁶⁹ vāḥid-i: vāḥidi HH

⁴⁷⁷⁰ özinūñ: özine KK

⁴⁷⁷¹ u: - HH, KK

⁴⁷⁷² diyeyin: diyeyiz HH

⁴⁷⁷³ ola: aña KK

“Temme bi-‘avni’l-lāhi’l-meliki’l-mennān ve bi’l-lāhi’t-tevfīki [-----]⁴⁷⁷⁴
şābıkan gili nāzırı temme ‘İsmāīl es-Seyyīd el-Ḥāc Muştafā ibn es-Seyyid
el-Ḥāc Muştafā. Her kim şāhib-i vakfa ede ḥayr ile du‘ā inşaallāh rüz-ı
maḥşerde şefā‘at ede Muḥammed Muştafā şallallāhu ‘aleyhi ve sellem.
Tahrīren beyne’s-selāteyn mine’s-selāşe muntaşif cemāziyü’l-evvel li sene-
ti’n-erba‘a ve sittin ve tisemie 1240” [MK]

“Tamām oldı kitāb el-Hakka minnet
Daḥı olsun ḥabībine taḥiyyat

temmet hāzihi’l-kitābü’ş-şerīfe en-nüşhatü’ş-şahīḥa el mübāreket 1000.

Her kim añarsa du‘ādan işbu ḥaṭṭuñ kātibin
Ḥayr yazsın cürmüni anuñ Kirāmen Kātibin

356 Edirnevī Mevlevī Derviş Muştafā” [HH]

“Temmet bi-‘avni’l-lāhi ve tevfiḳihi ve elḥamdü li’l-lāhi ‘ale’t-tamām ve’s-
şalātu ‘alā resūlihi Muḥammedün ‘aleyhisselām” [KK]

⁴⁷⁷⁴ Satırda iki kelimelik bu kısım tahrif olmuş.

KAYNAKÇA

- And, Metin: *16. Yüzyılda İstanbul; Kent Saray Günlük Yaşam*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2011, 320 s.
- And, Metin: *Minyatürlerle Osmanlı-İslam Mitologyası*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2010, 487 s.
- Bilgin, Arif-Samancı Özge: *Osmanlı Saray Mutfacı*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 2008, 392 s.
- Bursalı Mehmed Tâhir, *Osmanlı Müellifleri*, İstanbul Matba'a-i Âmire 1333 Hicriyye, c. 2, 510 s.
- Eraydın, Selçuk: *Tasavvuf ve Tarikatlar*, Marmara Üni. İlahiyat Fak. Yay., İstanbul 2014, 518s.
- Gelibolulu Mustafa Âlî, *Künhü'l-Ahbâr*, Dördüncü Rûkn: Osmanlı Târîhi, TTK, Tıpkıbasım, Ankara 2009, c. 1, 586 v.
- Gelibolu Mustafa Âlî, *Künhü'l-Ahbâr'ın Tezkire Kısmı*, Haz: Dr. Mustafa İsen, Ata. Kül. Mer. Yay., Ankara 1994, 396 s.
- Gölpınarlı, Abdülbaki: “*Menâkıb-ı Hâce-i Cihân*”, *Türkiyat Mecmuası*, İstanbul 1935, c. 3.
- Işın, P.M. Gülbeşeker, *Türk Tatlıları Tarihi*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2008.
- İpekten, Haluk-İsen, Mustafa-Toparlı, Recep-Okçu, Naci-Karabey, Turgut: *Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, Ankara 1988, XII+580. s.
- İsfahani, Ebu Naim Ahmed bin Abdilleh: *Hilyetü'l-Evliya ve Tabakatu'l-Asfiya*, Beyrut 1988, C: 5.
- Hasan Çelebi, *Tezkiretü'ş-Şu'arâ*, Eleştirili baskıyı haz: Dr. İbrahim Kutluk, c. 2.
- Kara, Mustafa: *Dervişin Hayatı Sufinin Kelamı*, Dergah Yayınları, İstanbul 2012, 663 s.

- Kara, Mustafa: *Türk Tasavvuf Tarihi Araştırmaları*, Dergah Yayınları, İstanbul 2010, 615 s.
- Karakaşzâde Ömer ibn Muhammed, *Nûru'l-Hüdâ li-men-İhtedâ*, Tasvîr-i Efkâr Matbaası, 25 Şevvâl 1286, 281 s.
- Karamustafa, Ahmet T: “*Menâkıb-ı Hoca-i Cihân*”, TDV İslâm Ansiklopedisi, Ankara 2004, c. 29, s. 108-110
- Karamustafa, Ahmet T: Tanrının Kuraltanımaz Kulları, İslâm Dünyasında Derviş Toplulukları (1200-1550), Çev: Ruşen Sezer, YKY, 5. baskı, İstanbul 2013, 147 s.
- Kut, Günay: *Yazmalar Arasında*, Eski Türk Edebiyatı Araştırmaları I, Simgür, 1.baskı, İstanbul 2005, XXX+380 s.
- Latîfî, *Tezkiretü's-Şu'arâ ve Tabsıratü'n-Nuzamâ* (İnceleme-Metin), Haz: Yrd. Doç. Dr. Rıdvan Canım, Ata. Kül. Mer. Baş. Ankara 2000, 967 s.
- Levend, Agah Sırrı: *Türk Edebiyatı Tarihi*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2008, 1. Cilt, XXIV+666 s.
- Mehmed Süreyyâ, *Sicill-i Osmânî yâhûd Tezkire-i Meşâhîr-i Osmâniyye*, Yayına Hazırlayanlar: Yrd. Dr. Orhan Hülâgü-Yrd. Doç. Dr. Mustafa Ekincikli, Sebil Yayınevi, İstanbul 1998, c. VI/II, VIII+599 s.
- Sehavi, Muhammed Abdurrahman: *El-Makasıdu'l-Hasene*, Beyrut 1985.
- Şemseddin Sami: *Kâmûs-ı Türkî*, Çağrı Yayınları, İstanbul.
- Şentürk, Ahmet Atilla: *Osmanlı Şiiri Antolojisi*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 1999, 674 s.
- Tarihi ve Kültürel Boyutlarıyla Türkiye’de Alevîler Bektaşîler Nusayrîler, Prof.Dr. Irene Melikof-Dr. Hakan Yavuz-Prof. Dr. Hamid Algar-Prof. Dr. Kais Firro-Karin Vorhoff-Dr. David Shankland-Prof. Dr. İlber Ortaylı-Prof. Dr. Butrus Abu Manneh-Prof. Dr. Mustafa Öz-Prof. Dr. Niyazi Öktem-Dr. İsmail Engin-Dr. İlyas Üzümlü-Prof. Dr. Ahmet Yaşar Ocak, Ensar Neşr., İstanbul 2013, 467 s.
- Tuman, Mehmet Nâil: *Tuhfe-i Nâilî* (Divan Şairlerinin Muhtasar Biyografileri), Bizim Büro Yay., Ankara 2001, 2 c.
- Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi: “*Abdal*” Maddesi (Hızl. B. Orhan Köprülü), Ankara 1988. C:1.
- Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi: “*Bektaşîlik*” Maddesi (Hızl. Ahmet Yaşar Ocak), Ankara 1992, C: 5.
- Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi: “*CÂMÎ, Ahmed-i Nâmekî*” Maddesi (Hızl. Süleyman Uludağ), Ankara 1993, C:7.
- Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi: “*Câmiyye*” Maddesi (Hızl. Süleyman Uludağ), Ankara 1993, C:7.

- Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi: “*Edhemiyye*” Maddesi (Hızl. Süleyman Uludağ), Ankara 1994, C:10.
- Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi: “*Haydariyye*” Maddesi (Hızl. Tahsin Yazıcı), Ankara 1998, C:17.
- Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi: “*Kalenderiler*” Maddesi (Hızl. Nihat Azamat) Ankara 2001. C. 24.
- Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi: “*Mevleviyye*” Maddesi (Hızl. Barihüda Tanrıokur), Ankara 2004, C:29.
- Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi: “*Sûfî*” Maddesi (Hızl. Reşat Öngören), Ankara 2009, C: 37.
- Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi: “*Şems-i Tebrizî*” Maddesi (Hızl. Semih Ceyhan) Ankara 2010, C:38.
- Vâhidî, *Cinânü’l-Cenân*, (Giriş-Dil İncelemesi-Metin-Dizinler), Haz: Dr. Süleyman Efendioğlu, Fenomen Yay., Erzurum 2013, XVI+941 s.
- Vâhidî, *Hâzâ Kitâb-ı Hâce-i Cihân ve Netîce-i Cân*, Süleymaniye Kütüphânesi, Hâlet Efendi, No. 242, 120b v.
- Vâhidî, *Menâkıb-ı Hvoca-i Cihân ve Netîce-i Cân*, Tenkidli Metin, Tahlil ve Tıpkıbasım, Haz: Ahmet T. Karamustafa, Harvard Üniversitesi, Yâkindoğu Dilleri ve Medeniyetleri Bölümü USA 1993, 4+294 s.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
 حمدی خدا اول خالوقی بدله که هر ده هزار عالم آنوک
 مخلوقاتی قدر قدرتی یوز بندن و تباری عدا اول رازق لم یزله
 که دکی صاحب دمر آنوک مرزوقاتی در شفقتی یوز بند
 و شکر یکران اول احد قدیمه که جمیع اعدادی نهاییه آنوک
 احدیتندن صادر اولشد برادرانی یوز بندن و بسیار بی
 پایان اول صمد کریمه که قوافرادی نهاییه آنوک صمدیتند ظاهر
 اولشد بر محبتی یوز بندن نظر بزبان فارسی
 از جانب محبوب شد اظهار محبت اشیا هه کشتند از انار محبت
 خورشید کرم رو بنمود از ان غیب پر شده جان و دل از انوار محبت
 نازدله هر نزن شود بر او پیدا شد باز در محزن اسرار محبت
 یک قطر چکید از رخ لطف شکر بشکفت بهر دل کل کلزار محبت
 در قالب خلق دو جهان در بر بها کشتند همه عاشق دیدار محبت
 حدیث قدسی کنت کنزاً مخفیاً فاحسبت ان اعرف فقلت

اول

اُولُ سُلْطَانِ اَبَدِي اَلْزَاتِ وَ اُولُ سُبْحَانِ سَرْمَدِي الصِّفَاتِ بُوَيْرُورِ كَالِ
 لُطْفِ اِنِي اِقْبَضَا اَتَدِي كِه اُولُ كُنْجِ يَ بَايَا نَمُدُنْ بَرِ نَمُونَه عِيَانِ
 اُولَه اُولُ كَلَسَنَانِ يَ خَرَا نَمُدُنْ بَرِ شَمَه لِسَانِ قَالِبِ نَسَانِه قُلُوبِه
 بَيَانِ اُولَه بُوَخْلَقِي خَلْقِ اَيْلَدِمِ بِلْدَرِ مَكْجُونِ كَنْدُومِي سَوْدَرِ مَكْجُونِ
 هَمِ خَلْقِ اَيْلَدِي بُوَخْلَقِي بَسْ اُولُ خَالِقِ يَكْجُونِ كَيْمِ اِنِي سَوَسَايَنِمَه
 بَلُوكْ كِه اُولَ اِنِي مَرْدُودِ اَبْدَايِلِيه شَيْطَانِ كِي سَلْعُونِ اُولَه بَسْ
 اُولَ اَلَه يَ نَظِيرِ وَاُولَه پَادِشَاهِ يَ وَ زِيرِ بُوَكَا رِ كَاهِ مُعْظِي وَ بُو
 بَايِرِ كَاهِ اَعْظِي بَرِ شَشِ مَهْرَجَه وَ دُودِ مَرَحَانَقَاهِ يَ سُنُونِ چَارِ
 دِ بُوَايِلِمِ بَايِرِ كَا فِ وَ نُونِ بَرِ نَكَا رِه پَبْدَا قَلْدِي دَنَه نَا اَسْمَايِ اَكَا
 اَسْمَانَه اَبْدُوبِ قَنَادِلِ اَفْرُوخْتَه بَرِنَه بَرِ رَنْجُومِ شَعْلَه دَارِي
 اَرِجْنَه قَلْبِ هُوِيْدَا اَيْلَدِي وَ يَدِي طَبَقَه زَمِينِي چُونِ مَائِدَه
 مَا اَوْزَه دُوشَيْبِ اِجْنِي اَنْوَاعِ نَعْلَه مَمْلُوءَا اَبْدُوبِ جَا بَا
 جَلَابِ كِي چُولَرِي رَوَانِ اَتَدِي وَ اَنْبِيَايِ عَلَيْهِمُ السَّلَامُ
 شَيْوُخِ صَاحِبِ دِينِ قَلْبِ اَوْلِيَايِ رَحْمَتِ اللهِ خَلْقَا رَاشِدِينِ
 اَتَدِي وَ صُلْحَايِ مُرِيدِ مُرَادِ بَيْنِ اَلْبَلُوبِ اَهْلِ بَيْنِ قَلْدِي كَمِينِ

کتاب

کتاب طریقت نامه خواجه جهان و نتیجه جهان

تالیف و احادی علیه الرحمة و الرضوان

حمد و تحمید اولی الخالق به بدله اوست سکرینک عالم انوک مخلوقاندر کمال قدر
و شایسته عدول و راق عالم لایزال در که دخی صاحب دم انوک مرزوقانده
حرمتی هستند • و شکر کن کران اول احد قدیم که قواعد احمدی هفتی
انوک احدیتندن صادر اولشدر ارادت یوزندن • و سچلیم بیایان الو
صمد کریم که جمیع افراد به غایه انوک صمدیتندن ظاهر اولشدر رختنه یوزندن

بید

از جانب محبوب شد اظهار رختنه	اشیا همه کنند از آثار رختنه
خرشید کرم رو نبود از افق غیب	پر شد همه جان از انوار رختنه
نازد دل هر ذره شود سروا پیه	شد باز در محزن اسرار رختنه
بادید باری بنکر این دل و جان	پیدا شدی کربنری کار رختنه
باز بجه مد آن آمدن و رفتن	ورنزد حق این کار سن او رختنه
در خافقه عالم ازین روی سافر	کنشیم که ما کرده ایم اسفار رختنه

قَالَ اللَّهُ تَعَالَى مُحَمَّدٌ صَلَّيَ اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كُنْتُ أَحْمَقُ مَا فَجِبْتُ أَنْ أَرَى

اول سلطان ابدی الذات • و اول جهان سرمدی الصفات جبینم بود
عالم و حدش بن برکز لو کجدم دلام که کیخ بی بیایمندن بد قدر مملد بر نمونه
عبونه عیان ایدم و لسان قلب انسان ایل بر شمه قلوبه بیان ایلیم تا که بنوم

وحد انتم بطنه وعظمته وقدرتم اكله پس بوخلق خلق ايلده كني بكون
 بكا عبادت اين لر وطريق مستقيمه كين لر قوله تعالى وما خلقت
 الجن والانس الا ليعبدون
 خلق ايله بوخلق بواو خلق بواو
 مردود ابد ايله شيطان كني سلطان
 ناهرمت معبود اكه مردم اول افرو
 شش بستر اول آله بي نظير واول پادشاهي وزير بو كارگاه معني اول
 بارگاه اعظمي پيشن دريچه وود در خانقاهي وزيره ستون چار ديوار باهر
 كافي نون برنگاريل پيد اقليدي و هفتابي آسماني اكا اسمان ايدو فناديل
 افروخته بربرخوم شعله لرنه او كخته قلوب هويد ايله هفت طبقات
 چون ما اوزده و خوش بپيخي افروغ نمله ملو ايدو جايجاجلاب كني اقتديا
 و انبيائي كرامتي عليهم الصلوة والسلام شيوخ صاحب دين قلب اوليا
 عظامي رحمهم الله خلفاء الراشدين ايلك و صلحاء ينك نامي مرده مراد
 بين ايدو اهل يقين قلدي و لكن انسان كامل ايدو و لكن كامل انا
 و لكن بالغ هر دو جهان و لكن اهل تقليد و لكن اهل استدلال و لكن
 اهل كشف ايلك و لكن مجذوب سالك و سالك مجذوب و لكن مجذوب
 صدق قلدي بو ذكر اولسان اهل جذبان و ساير مخلوقاتي مسافر ايلك
 بوالقي در بخلوا كي قبولو خاتقاهك برقع سندن بجر و كين لر و نفوس
 فخره نرسيد و اول جلاب كني جولدن بجر و وراكي كون مجاور اولوب

